

QVAESTIONES ERVDITISSIMAE IN TRES LIBROS DE ANIMA ARISTOT. STAGIRITAE R.P.F. FRANCISCI FERRARIENSIS

Totius ordinis Prædicatorum Generalis Magiſtri, Theologi, ac Philoſophi præſtantiſsimi.

QVAESTIO PRIMA.

Num de anima ſit ſcientia.

Vide Achillinú lib. 3. de intelligétijs.

IRCA primum librum de Aña quæritur primo, Vtrũ de anima poſſit eſſe ſciētia. Et videt quòd non. ¶ Primo, omne intelligibile eſt ſenſibile, ut habetur ex Philoſopho de ſenſu et ſenſato: (Ca p. 15.) ſed anima non eſt ſenſibilis: ergo non eſt intelligibilis: ergo de ipſa non poteſt eſſe ſcientia. ¶ Secundo, de non ente non eſt ſcientia: ſed anima eſt non ens: ergo de anima non eſt ſcientia: conſequentia nota cum maiori quæ eſt pihiloſophi. 1. Poſter. (Tex. cóm. 5.) Minor uero probatur. Omne ens aut eſt ens in anima, aut ens extra animam: ſed anima non eſt ens in anima: quia nihil eſt in ſeipſo, vt habetur 4. Phyſ. (Te. 36. & 37) nec eſt ens extra animã, quia nihil eſt extra ſeipſum: ergo etc. ¶ Tertio, cognoſcens, debet eſſe denudatũ à natura cogniti, vt vult Philoſophus 3. de anima, (Te. cõm. 4.) ſed anima non denudatur à ſeipſa: ergo non cognoſcit ſeipſam: ergo non poteſt de anima haberi ſciētia. ¶ Quarto, omne quod cognoſcitur, cognoſcitur per aliquam ſimilitudinem, ſed anima non poteſt habere ſimilitudinem ſui in intellectu: ergo nõ poteſt ab intellectu cognoſci: ergo &c. Maior eſt Philoſophi 2. & 3. huius: minor vero probatur. (Tex. cóm. 8. 2. tex. 30.) Similitudo rei intellectæ cauſatur à phãtaſmate rei: ſed anima non eſt phantaſma, cum nõ ſit ſenſibilis: ergo &c. ¶ Quinto, ſi anima cognoſceret ſe, ſequeretur ꝙ idem moueret ſeipſum, hoc autem eſt contra mētē Philoſophi 7. Phyſ. ergo etc. (Tex. Cóm. 1) Probatur cõſequentia, quia intelligens patitur ab intelligibili. ¶ Circa hanc quæſtionē tria ſunt facienda. (Reſpóſio ad quæſtionem.) Primo præmittenda ſunt aliqua neceſſaria. Secundo reſpondēdum eſt ad dubium affirmatiue. Tertio declarandus eſt modus quo anima intellectiua ſeipſam cognoſcit. ¶ Quantũ ad primũ aduertendũ primo, ꝙ cum anima ſit uniuerſale quoddam ſiue vniuocũ ſiue analogum ad aĩam vegetatiuã, ſenſitiuã, &

A intelle-

intellectiuam, non quæritur hoc loco, de aliqua particulari anima secundum propriã rationẽ qua distinguitur ab alia, sed de anima secundum cõmunem animæ rõnem, & absolute. ¶ *Sciendum secundo, quòd licet scientia nominet habitum cõclusionis per demonstrationem acquisitũ, tamen nõ solum dicimur habere scientiam conclusionis, sed etiam subiecti, aliter tamen, et aliter. Dicimur enim habere sciẽtiam de cõclusione sicut de eo, qđ scitur, de subiecto autem sicut de eo de quo aliquid prædicatũ scitur. Vnde vnus, et idẽ habitus per demonstrationem causatus, est scientia conclusionis demonstratæ, et scientia subiecti conclusionis. Sicut si per demõstrationẽ causetur in intellectu meo habitus istius conclusionis, homo est risibilis, ille habitus est scientia illius conclusionis, sicut eius, qđ scitur, & est sciẽtia hominis, qđ est subiectũ cõclusionis, sicut eius de quo scitur risibilitas. Quare re ergo de aliquo incomplexo, Vtrum de ipso possit haberi sciẽtia, est quærere utrũ possit esse subiectum conclusionis demonstratæ siue scitæ, & ad hunc sensum quęritur, vtrum de anima sciẽtia esse possit.* ¶ *Quantum ad secundũ respõdetur hac conclusione. De aĩa põt haberi scientia.* ¶ *Probatur, de eo qđ hẽt principia, partes, & passiones, potest haberi scientia, sed aĩa habet principia, scilicet ex quibus fit, scilicet qđ quid est eius, quod est principiũ demonstrationis, habet etiam partes subiectiuas, scilicet animam vegetatiuam, sensitiuam, & intellectiuam, habet etiam multas passiones, vt patet per totum librũ de anima, ergo de anima potest haberi scientia, consequentia nota cũ minori, maior vero est Philosophi. 1. Poster. volentis illas esse subiecti scibilis cõditiones.* ¶ *Dicetur forte, ꝙ Philos. in 1. Poste. per partes non intelligit solũ partes subiectiuas, sed etiã partes integrantes, vt vult ibidem. S. T. dicens, ꝙ licet qđ ibi dicitũ possit intelligi de partibus subiectiuis, et etiam de partibus ex quibus componitur res, magis tamen uidetur intelligendum de secundo genere partium, licet ergo anima habeat partes subiectiuas, quia tamen non habet partes integrantes (cũ sit forma simplex) nõ poterit esse subiectum scientiæ.* ¶ *Respondetur, ꝙ duplices sunt partes integrantes. Quędã enim sunt quæ cõponunt rem secundum esse reale, sicut materia, & forma componunt res materiales. Quædam vero sunt quæ componunt rationem, scilicet genus, & differentia. Animal enim, & rationale diffinitionem hominis integrant, & cõstituũt, licet ergo subiectũ debeat habere partes integrãtes secũdo mõ non tñ primo mõ necessario. Deus enim, & substantię separatæ, & ens nõ habent partes primo modo, & tñ de ipsis habetur scientia, sic etiã anima habet partes integrantes diffinitionẽ eius, licet partes eam realiter integrãtes nõ habeat.* ¶ *Respondetur secundo vt dicit S. Tho. in eodẽ loco, ꝙ licet ea de quibus habetur sciẽtia ꝑ priora simpliciter, sint cõposita secundum se ex aliquibus prioribus, illa tamen de quibus habetur scientia per posteriora simpliciter, et per effectus, nõ oportet esse composita in seipsis, sed solũ quo ad nos: quia videlicet formamus de ipsis conceptus ex his quæ sunt priora quo ad nos, et sic apprehẽdimus ea tãquã cõposita ex his quę primo cognoscimus in effectibus, dũ de eis formamus conceptũ cõpositũ, sicut cũ dicimus Deus est substantia immaterialis æterna infinita &c. Licet .n. Deus sit in se simplex, de ipso tamẽ ex cõceptibus creaturarũ formamus conceptum compositũ, & sic partes diffinitionis Dei sũt partes Dei sm quòd in cognitione nostra cadit. Cũ ergo animã cognoscamus à posteriori, et per effectus ac ope-*

Margin notes:

Scientia alio modo habetur de conclusiõe, alio modo de subiecto ipsius.

De anima potest haberi scientia.

Tex. co. 41.

Quas partes requirat aliquid vt in scientia sit subiectum.

Tex. 41.

Partes integrãtes sunt in duplici differentia.

Addi.

Vide D. Th. p. p. q. 3. per totã vbi agitur de simplicitate dei & primo sẽten. dist. 8.

ac operationes non oportet ut componatur in essentia sua ex alijs prioribus simpliciter, sed secũdum · ꝙ in cognitione nostra accipitur, componitur ex aliquibus prioribus quo ad nos, inquantum formamus de ipsa cõceptum compositũ. ¶ *Sed contra istas responsiones instari põt. Nã ex ipsis sequitur, ꝙ pro eodem acciperet Philosophus principia, & partes, & sic alterum eorum esset superflue pͦsitũ. Patet consequẽtia: quia per principia intelligit Philosophus principia ex qbus deuenimus in cognitionem rerum secũdum essentiã simplicium, & secundũ istas responsiones idem intelligit per partes scilicet partes secundum rationẽ.* ¶ *Respõdetur, & dicitur primo, ꝙ vtiq; Philos. pro eodẽ accipit prima principia, & partes. Vnde S. Th. ibidem dicit, ꝙ subiectũ alicuius scientiæ duplices partes habere potest .s. partes ex quibus componitur, sicut ex primis ut dictũ est .i. ipsa principia subiecti, & subiungit de istis partibus esse intelligendũ, id qđ Philos. dicit.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ licet eadẽ sm̃ rem sint partes, & principia, alia tñ ratione dicuntur principia, & alia rõne partes. Dicuntur .n. principia inquantũ ex eorũ cognitione intellectus deuenit in cognitionem eorũ quorũ sunt principia. Dicuntur aũt partes, inquãtum ex ipsis cõponitur subiectum aut sm̃ rem, aut sm̃ cognitionẽ nostrã. Remanet itaq; ratio in suo robore.* ¶ *Quantũ ad tertium sciendum est primo, ꝙ sicut in genere entium est aliquid pura põia, scilicet materia prima, aliquid purus actus, scilicet Deus, aliquid medio modo se habens scilicet res mediæ subsistentes, quæ sunt à Deo ꝓductæ, & creatę: ita in genere intelligibilium, est aliqđ in potẽtia tantum scilicet intellectus noster, qui nullo modo põt per seipsum intelligere aliquid in actu tantũ .s. Deus, aliquid vero medio modo .s. substãtiæ separatæ, quæ aliqua in actu intelligũt, aliqua vero in potentia saltem quantum ad actualem considerationem.* ¶ *Notandũ secundo, ꝙ cum nihil operetur nisi sit in actu, nihil enim calefacit, nisi sit actu calidum, intellectus autẽ noster cum sit in pura potentia, oportet si debet intelligere, vt fiat in actu per aliquam formã, fit autem in actu per similitudinem rei intelligibilis receptam in ipso, & ideo per ipsam intelligit quemadmodũ ignis per calorem calefacit. Sciendum tertio, ꝙ aliqua intellectus noster directe intelligit, aliqua vero intelligit reflexe. Directe dicitur aliqua intelligere, quãdo eius intuitus in illa immediate fertur, aliqua autẽ dicitur reflexe intelligere, quando ex aliquo intellecto redit ad cognoscendum id, quod fuit cognitionis principiũ.* ¶ *Dico igitur, ꝙ ille est modus quo anima intellectiua in cognitionẽ sui venit. Primo .n. intelligit id cuius specie informatur, deinde intelligit se ĩtelligere, tertio cognoscit se habere principia talis actus, quæ sunt intellectus, & species intelligibilis, ex cõsideratione autẽ speciei intelligibilis, dũ eam deprehendit immaterialem esse, eo ꝙ per ipsam vniuersaliter intelligat, in suæ essentiæ cognitionem deuenit. Simili progressu in communẽ animæ rationẽ ascendit. Ex motu .n. rerũ viuentiũ deuenit in cognitionem motionis actiuæ in ipso viuente existentis, ex cognitione motionis huiusmodi ĩ cognitionem principij eius deuenit, et ex eo in communẽ quandam animæ rationem, quæ in omnibus viuentibus est primum principiũ quo seipsa mouẽt.* ¶ *Aduertendum tamen, quòd hunc modum dupliciter imaginari possumus. Vno modo, ꝙ per talem cognitionem reflexam non relinquatur in intellectu aliqua similitudo representãs quidditatem animæ, sed tm̃ similitudo sensibilis sit semper principiũ cognoscendi aĩam.*

Vide diffusius comment. huius docto. 2. cõ. gentes c. 98. Circa prin.

Quomodo anima intellectiua deueniat in sui cognitionẽ.

Quomodo anima intellectiua deueniat in cognitionẽ rationis communis animæ.

¶ Alio mō possumus imaginari, ꝙ sicut per demōstrationē causatur in intellectu quidam habitus cōclusionis, ita etiā per talem reflexam animę cognitionē causetur in intellectu quadā similitudo reprę- sentans animæ quidditatē, sicut & phantasia causat in se similitudinē montis auri, ex similitudine montis, & ex similitudine auri. Nam postquā semel cognouit quis animæ quidditatem per reflexionē, potest deinceps cum voluerit de animæ quidditate cōsiderare, nullā rem pro tūc sensibilē quidditatiue cognoscendo: oportet ergo in intellectu esse aliquod principium per quod possit intellectus fieri immediate in talem actum cognoscendi, & sic oportet in intellectu esse similitudinē

Dubitatio. animæ. ¶ Sed hic occurrit dubium. Sequitur enim, qđ anima poterit directè cognosci. Quod .n. per propriam cognoscitur similitudinem, directè cognoscitur.

Responsio. ¶ Respondetur, ꝙ antequā aliqua habeatur cognitio de anima, oportet quidē eā per reflexionem acquiri, sed postquā per talem reflexā cognitionem causata est in intellectu animæ similitudo, nō est incōueniens si tunc directè cognosci possit, sicut & alia quæ per propriā similitudinē cognoscuntur, hæc tamen probabiliter dixerī. Inferius aūt clarū fiet. ¶ Ad argu-

Sensibile aliquid dicitur dupliciter. menta in oppositū respondetur. Ad primum quidē dicitur, ꝙ aliquid esse sensibile potest dupliciter intelligi. Vno mō per se: quia videlicet ipsum cadit sub sensu. Alio mō per aliud: quia scilicet aliquid per quod in eius cognitionē deuenitur, cadit sub sensu. Si esse sensibile primo modo accipiatur, negatur maior, immo dicitur, ꝙ nullum primo et per se intelligibile est isto modo sensibile. Tale .n. est uniuersale, ꝙ sub sensu non cadit. Si autem secūdo modo accipiatur, negatur minor. Dico .n. ꝙ aīa non cadit sub sensu nisi ꝑ actus suos qui sunt mouere, & sentire.

¶ Ad secundū negatur minor. Ad probationem dicitur primo, ꝙ illa diuisio est diuisio ī ens reale, et ens rationis, vt per ens in anima, intelligatur id, quod nullū habet esse, nisi esse cognitum, per ens uero extra animam intelligatur id, ꝙ aliud esse habet quam esse cognitum. ¶ Dici- Addi. tur secundo, ꝙ anima est ens extra animam, idest ens reale, sed tūc nō valet ista consequentia, nihil est extra se, ergo anima nō est ens extra aīam, idest ens reale. ¶ Ad tertiū dicitur primo, ꝙ maior propositio fallit in potentia habēte obiectū, quod est vniuersale, vt vult S. Tho. qualis est intellectus qui hēt pro obiecto ens. ¶ Dicitur secūdo, ꝙ illa maior propositio si admitti vniuersaliter debeat, est intelligenda respectu obiecti proportionati. Sed tunc dicitur obiectum proportionatum intellectus nostri, ꝙ nō est ens cōmune, sed quidditas rei materialis, vnde anima intellectiua debet esse denudata à natura sensibili, non aūt ab oī quidditate. ¶ Ad quartum dicitur primo ad maiorem, ꝙ nō oportet cognitū omne per propriam similitudinem cognosci, nisi de cognito primo & directe intelligatur, sed sufficit, ꝙ per alterius similitudinē intellectus deueniat in eius cognitionē. ¶ Dicitur secundo, ꝙ similitudo qua primo cognoscitur aīa, causata est remote à phantasmate, non quidē animę, sed rei sensibilis, cuius est propria similitudo, proxime autem causata est ab ipsa anima. ¶ Ad quintū negatur cōsequētia. Ad ꝓbationē dicitur primo, qđ anima nō est id, ꝙ immediate ītelligit, sed intellectus, vnde nō oportet ꝙ anima patiatur à se. Sed ꝙ intellectus ab anima per aliā animæ potētiā patiatur. ¶ Dicitur secundo, ꝙ intellectus simul cum spē intelligibili cāt intellectionē aīæ, vel etiā animæ similitudinem, recipiens aūt est solus intellectus, vnde nō est idē totaliter mouēs, et motū.

Quęstion. 1. de ver. q. 22. art. 1. ad 8. pro hac solutione vide Dominū Caie. ꝑ p. q. 56. ar. 2. vbi disputat maximam illā Ai. 3. de anima tex. 4. cognoscens debet esse denudatum à natura cogniti.

Vide 3. de anima q. 7.

Idem nō est mouens & motum.

QVAESTIO II.

Num scientia de anima sit nobilior quacunque alia scientia præter diuinam.

Magis autem alteram altera, aut certitudine, aut ex eo ꝙ meliorum quidem & mirabiliorum, &c. Tex. I.

Vide laudē nūq 5. huius libri.

VAERITVR secūdo, Vtrum scientia de aīa sit nobilior quacūque alia scientia præter diuinam. Et videtur, quod non. ¶ *Primo, ꝙ non quantū ad certitudinem. Sciētiæ mathematicæ sunt certissimæ, & sūt in primo gradu certitudinis, vt hēt Commen. ergo &c.* ¶ *Secundo, non quantū ad subiectum. Primus motor est nobilior anima, sed ipse est subiectū libri 8. Physi. saltem quantū ad aliquas conclusiones: ergo scientia 8. libri Physico. est nobilior scientia de anima.* ¶ *Tertio, forma celestis corporis est nobilior anima: ergo scientia de illa forma est nobilior sciētia de anima. Antecedens probatur. Tāto forma est nobilior quanto perfectius actuat suum subiectū, sed forma corporis cælestis perfectius actuat suū subiectum quam anima, quia non relinquit illud in potentia ad aliā formam sicut anima: ergo &c.* ¶ *Quarto, corpus animatum est nobilius anima: ergo scientia de corpore animato est nobilior scientia de anima. Antecedens probatur. Ens completum in specie est nobilius eo, qđ nō est completū in specie, sed corpus animatū est completū in specie, non aūt anima: ergo &c.* ¶ *In oppositū est Phil. dicens. Propter vtraqꝫ hæc animæ historiam rōnabiliter in primis ponemus.* ¶ *Rñdeo. Cū dignitas scientiæ attendatur ex duobus .s. ex certitudine rei, & ex obiecto, vt dicit Phil.* ¶ *Primo ondendū est qūo se habeat ista scientia ad alias in certitudine.* ¶ *Secundo qūo quantū ad obiectū.*

2. Metaph. Comm. 16. Vt patet p totum.

Tex. 1.

Tex. 1.

¶ *Quātum ad primum, notandū primo, ꝙ certitudo nihil aliud est quā determinatio intellectus ad vnum. Tunc .n. aliquis dicitur esse certus de aliqua re, quādo illi firmiter adhæret, & nullo modo hæsitat, dico .n. esse certus de ista conclusione. Homo est risibilis, quia sum ita determinatus ad eā, & ita illi adhæreo, ꝙ nullo modo ad oppositum declino.*

Quid sit certitudo.

¶ *Sciendum secundo, ꝙ inter habitus intellectus, tres sunt certi .s. intellectus, scientia, et fides, in his includendo sapientiam, sed tñ aliud est qđ causat certitudinem in uno, & aliud qđ in alio. In intellectu .n. causatur determinatio intellectus ex lumine intellectus agentis facientis clarā notitiam principiorū. In scientia ex eo, ꝙ conclusiones scite clare videntur in suis principijs. In fide vero ex imperio voluntatis non ex aliqua euidētia. Vnde sequitur, ꝙ certitudo scientiæ consistit in duobus .s. in euidentia conclusionis, & in firmitate adhesionis. Certitudo aūt fidei cōsistit tm̄ in firmitate adhesionis nō in euidentia, sicut habēs sciētiā subalternatam, habet certitudinem principiorū illius scientiæ, non ꝙ illa clare videat, sed quia illis firmiter adhæret ex electione voluntatis imperantis intellectui vt adhæreat.* ¶ *Sciendū tertio vt hēt Linconien. certitudo alicuius rei pōt esse dupliciter: Aut .s. ex parte ipsius rei, quia s. nata est causare magnā certitudinem sui in intellectu disposito, & sibi proportionato. Aut ex parte intellectus: quia .s. intellectus illam certissime siue euidenter, & absque dubitatione cognoscit. Hæc aūt est duplex. Quædam enim*

Quot sint habitus intellectus certi.

Certitudo scientiæ in duobus consistit.

Certitudo alicuius rei duplициter. Linconien. 1. post. c. 17.

enim est certitudo simpliciter, quæ .s. habetur ex principijs, quæ sunt conclusionibus priora simpliciter, siue sint etiã priora quo ad nos sicut accidit in mathematicis, siue non. Quedã vero est certitudo quo ad nos, quæ inquam habetur ex his quæ sunt conclusionibus priora, & notiora quo ad nos tantum. Istis suppositis

Scientia de anima quõ est nobilior aliis scientiis.

¶ Ad quæstionem potest primo dici, non esse mentẽ Philosophi, quòd scientia de anima sit nobilior omni alia excepta diuina, & certitudine, & dignitate obiecti diuisiue, quasi videlicet sit qualibet dignior certitudine, & qualibet dignior obiecto, sed tñ collectiue, vt uelit dicere. Scientia de aĩa cũ sua certitudine quam habet, & dignitate subiecti simul sumptis est nobilior quacunq; alia scientia: quia si alia scientia est dignior ipsa certitudine, ipsa sua certitudine, & maiori dignitate obiecti excedit alterius dignitatem, quæ est propter maiorem certitudinem cum ignobiliori obiecto, similiter si esset aliqua alia dignior dignitate obiecti, ista cum sua maiori certitudine, licet minori dignitate obiecti, eam excederet. ¶ Licet autẽ istud forte sit Philosophi intentum: pro maiori tamen intelligentia prætermissis multis opinionibus pono istas conclusiones.

Scientia de anima ẽ certior quacũque alia præter diuinã.

¶ Prima est. Scientia de anima est certior quacunque alia, præter diuinam, certitudine quę se tenet ex parte rei de qua considerat. ¶ Ista conclusio probatur. Et primo, ꝙ sit certior mathematica. Substãtia ẽ prior accidenti cognitione, vt dicitur. 7. Metaphis. & est prior non tantum prioritate temporis, sed etiam prioritate perfectionis, perfectiori enim modo cognoscitur, sed subiectum libri de anima, est substantia scilicet anima, subiectum autem mathematicæ est accidens, scilicet quãtum: ergo &c. ¶ Secundo, ꝙ sit certior alys scientijs naturalibus probatur. Quanto

Tex. 4.

sba est purior, & natura subtilior, tanto põt facere maiorem certitudinem in intellectu sibi proportionato, quia quanto aliquid est magis in actu, & magis abstractũ, tanto est magis intelligibile, sed anima est sba purior, & abstractior quocunque alio subiecto alterius scientiæ naturalis: quia aliæ res naturales sunt compositæ ex materia, & forma: ergo &c.

Opinio Linconiensis.

¶ Istam conclusionẽ ponit Linconiensis dicens, quæ priora sunt ꝓpinquiora sunt luci spirituali, cuius supereffusiõe res intelligibiles ab aspectu mẽtis sunt actu visibiles, & magis sunt receptibilia illius lucis, & magis penetrabilia ab aspectu mentis, vnde & certiora sunt, & scientia quæ de his est, est scientia certior. Sm̃ hunc modũ scientia de substantijs incorporeis separatis, certior est scientia de substantijs incorporeis ligatis, & hæc iterum certior est quam scientia de substantijs corporeis, vt dicit Ar. quia scientia de anima est certior alijs scientijs naturalibus quæ sunt de corporibus naturalibus mobilibus. ¶ Secunda conclusio. Scientia de anima est certior quacunque alia etiam mathematica, & diuina, certitudine ex parte intellectus se tenente, quo ad nos.

Probatio.

Probatur. Scientia quę procedit ex his quæ vnusquisq; experitur in seipso, est certissima quo ad nos, nihil .n. magis est notũ homini quã id qđ in seipso experitur. Sed scientia de anima est huiusmodi, procedit enim ex operationibus animę, quas vnusquisq; in seipso experitur, scit enim se habere animã vnusquisque, & se videre, audire &c. ergo &c.

Addi.

¶ Sed contra istam conclusionem quantum ad mathematicã arguitur à quibusdam, probant enim, quòd scientia de anima non est certior mathematica: quia ex his quæ nobis certissima sunt procedit. ¶ Primo certitudo quo ad nos demõstrationis, non attenditur penes certitudinẽ

quę

quo ad nos rerum ex quibus proceditur, sed penes certiorem applicationem eius à quo procedit ad id, qđ procedit, sicut medij ad conclusionem. Sed non experimur in nobis certitudinem talium conne xionum esse: ergo &c. ¶ *Secundo, quia cũ dicit Auerr. ꝙ mathematicæ sunt in primo gradu certitudinis, & naturales sequuntur eas, oportet hoc intelligere ẽt de certitudine quo ad nos, aliter mathematicæ non essent in primo gradu.* ¶ *Rñdetur, & dicitur ad primum, ꝙ certitudo demonstrationis quo ad nos, attenditur ex certitudine apud nos principiorũ ex quibus aliquid demonstratur: quia videlicet illa sunt nobis nota, & manifesta, licet etiam concurrat applicatio principiorũ ad conclusionem: quia videlicet videtur conclusio in præmissis contineri, & dicitur, ꝙ sicut & aĩam nobis inesse cognoscimus manifeste, & operationes, ita et manifeste cognoscimus conclusiones quæ ex istis deducuntur, in ipsis cõtineri.* ¶ *Ad sm̃ dicitur, ꝙ mathematicæ dicuntur esse in primo gradu certitudinis: quia procedunt ex his, quæ sunt, & simpliciter, et quo ad nos notiora conclusionibus. Principia .n. sunt conclusionibus vtroque modo notiora, naturales aũt procedunt ex his quæ conclusionibus sunt notiora quo ad nos tantum: quia maiori ex parte ex effectibus qui sunt nobis causis notiores procedunt. Cum hoc tñ stat, ꝙ certitudine quo ad nos tantum, demonstrationes, quæ in libro de anima fiunt, sint certiores demonstrationibus mathematicis: quia principia ex quibus demonstrationes de aĩa fiunt, sunt nobis notiora, & certiora principijs ex quibus demonstrationes mathematicę ꝓcedunt. Ista conclusio videtur esse de mente S. Th. in litera. Nã & ipse hanc rõnem tangit.* ¶ *Ex hoc apparet, ꝙ exceptio quã facit Commen. inquiens hanc scientiã oẽs alias excedere, & certitudine demonstrationis, & nobilitate subiecti prçter diuinam, non intelligitur quantum ad vtrũq; diuisiue, quasi .s. scientia de anima non excedat diuinam, neque certitudine demonstrationis, neq; nobilitate subiecti. Constat .n., ꝙ eã excedit certitudine demonstrationis, de qua Philos. intendit, scilicet de certitude quo ad nos. Sed sensus est, qđ cum omnes alias quantum ad utrumque excedat, diuinam non excedit quantum ad vtrumque, sed tantum quantum ad certitudinem demonstrationis .s. quo ad nos, quãtum vero ad nobilitatem subiecti eã non excedit, sed magis exceditur ab ea.* ¶ *Tertia conclusio. Scientia de anima non est certior mathematica ex parte intellectus certitudine simpliciter. Probatur. Demonstrationes mathematicę ꝓcedunt ex causis formalibus, quę sunt priores simpliciter: quia abstrahunt à materia, & motu, ergo &c.* ¶ *Hanc quoque conclusionem Linconien. tangit dicens, ꝙ in mathematicis est rarior error, eo ꝙ res mathematicę sunt bene visibiles ab intellectu: quia dicimus, ꝙ res diuinę sunt magis visibiles ab aspectu mentis sano non obnubilato phantasmatibus, sed ab aspectu mẽtis ęgro, qualis est aspectus noster, nũc cũ grauamur mole corporis ex affectu rerũ corporalium, sunt res inuolutę phãtasmatibus magis uisibiles. Intellectui igitur humano qualis est adhuc in nobis sunt res mathematicę certissimæ, ad quas cõprehendendas nos iuuãt phantasmata: sed intellectui talis qualis debet esse sm̃ statũ sui optimũ sunt res diuinæ certissimę.* ¶ *Sciendum tñ, ꝙ Phil. comparat scientiam de anima tantũ scientijs naturalibus, non autem mathematicę aut metaphysicę, & ideo absolutę, & absque exceptione dicit ipsam propter vtraque alias antecedere. Et S. Thom. ait, ꝙ scientia de anima est nobiliorum: quia*

Margin notes: 2. metaph. & cõm. vlt. — In exposi-tio. Tex. 1. — Com. n. 1. — 6. Met. Te. 2.

Scientia accipit dignitaté ab obiecto non quantum ad id, quod est, sed quantum ad rationé sub qua in tali scientia cōsideratur.

quia anima est nobilior inter inferiores creaturas. ¶ Quantū ad sm̄ principale. Sciendum primo, quòd subiectum alicuius scientiæ pōt considerari dupliciter. Vno modo quantum ad id, quòd est. Alio modo quantum ad rōnem formalem, qua consideratur in tali scientia. Scientia ergo accipit dignitatem à subiecto nō quantum ad id, quòd est: sed quantum ad rōnem sub qua consideratur in tali sciētia. Non .n. inconuenit vnam scientiā considerare subiectū aliqđ quod sm̄ suam entitatem est nobilius subiecto alterius sciētiæ, sm̄ tn̄ rationem formalem, qua consideratur in tali scientia, est ignobilius. Sicut si aliqua scientia consideraret de homine inquantum habet magnitudinē, & alia consideraret de equo inquantū substantia. Scientia considerans de equo esset nobilior scientia considerante de homine: quia sub nobiliori ratione istā considerat de equo, quam illa de homine.

Addi. S.Tho. in pœmio de sé su, & sensato, & est Arist. ibidē.

¶ Notandum secundo ꝙ de anima pōt esse duplex consideratio. Vna sm̄ ꝙ consideratur quadā abstracta consideratione .s. secundū se, et quantum ad passiones quæ sunt solius animę, sicut intelligere, & velle, & etiam quantū ad passiones coniuncti in ordine tn̄ ad ipsam animam, vt sunt passiones ipsius. Alia consideratio potest esse ipsius animæ quantum ad passiones eius sm̄ quandam cōcretionem ad corpus secundum quòd sunt actus corporis. Prima consideratio pertinet ad librum de anima. Secunda ad alios libros naturales de corpore animato. ¶ Pono igitur istam conclusionem. Scientia de anima est nobilior ex parte subiecti quacunque alia scientia præter diuinam. Quđ aūt anima vt cōsideratur in libro isto sit nobilior quacunq; re inanimata, satis clarum est, cum consideretur secundum propriam suā rationem, secundum quam est viuentium principium, & sub ipsa contineatur anima intellectiua quę est nobilior quacumque re inanimata: sed quòd sit nobilior corpore animato probatur. Quanto ratio formalis alicuius obiecti est abstractior, tanto est nobilior, sed ratio formalis animę secundum quòd consideratur de ipsa in libro de anima, est abstractior ratione formali corporis animati, & etiam ipsius animę secundum quòd consideratur in paruis naturalibus: ergo est nobilior. consequentia nota cum maiori: quia omnis scientia est per abstractionem à materia. minor probatur, nam in isto libro consideratur de anima, quantum ad passiones eius, in ordine tm̄ ad ipsam animā. In alijs autē libris naturalibus consideratur de rebus animatis vt illis passiones coniuncti attribuuntur tanquam per corpus exercitę, sed illa ratio est abstractior: ergo &c. ¶ Ad argumēta in oppositum r̄ndetur. Ad primum dicitur, ꝙ Cōmentator loquitur de certitudine simpliciter ex parte intellectus, in quo sensu concessum est scientiam de anima nō esse certiorē mathematica. ¶ Ad secundum dicitur, ꝙ licet primus motor sit nobilior anima sm̄ suam substantiam, consideratur tn̄ in 8. Physic. ignobiliori modo quam anima in libro de anima. Cōsideratur enim ibi de primo motore in ratione principij motus, sed inquantum causa motus localis est, & quantum ad conditiones quæ ex motu de ipso cōcludi possunt, quæ est minus nobilis consideratio, quam sit consideratio de anima inquantum est principium formale viuendi, sentiendi, & intelligendi. ¶ Si aūt instetur, ꝙ nobilior est causalitas effectiua quæ cōuenit primo motori, causalitate formali quę conuenit animæ. ¶ R̄ndetur, quòd licet respectu eiusdē effectus nobilior sit causalitas effectiua, præsertim primi efficientis, si tn̄ ad diuersos effectus comparentur, pōt econtrario esse. Sic est in proposito

propoſito. Eſſe enim principium formale intrinſecum intelligendi, aut etiã ſentiendi, nobilius eſt quam eſſe principium effectiuum motus localis inquantum huiuſmodi. ¶ Ad tertiũ reſpõdetur, quòd unam formam eſſe nobiliorem altera poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ſecundũ ſubſtantiam ſuã. Alio modo in ratione formę. Si primo mõ accipiatur nobilitas, negat antecedens, ad probationẽ negatur maior. Si ſecundo mõ negatur conſequẽtia, quia ſecundum illam rationẽ non cõſideratur de forma in iſtis ſcientijs, ſed conceditur antecedens, quia forma corporis cęleſtis implet totam capacitatẽ materię, non autem anima. ¶ Ad quartum dicitur, quòd licet corpus animatum ſit nobilius aĩa ſecundum ſe, tamen ſecundũ formales rationes quibus de illis conſideratur in ſciẽtia naturali, eſt econuerſo, vt dictum eſt in quæſtione.

Forma eſt altera nobilior dupliciter.

QVAESTIO III.

An ſcientia de anima ſit difficilima.

Omnino autem, & penitus difficillimorũ &c. Tex. IIII.

Ian. q. 6. Fauellus q. 5

VAERITVR tertio, Vtrum ſciẽtia de anima ſit difficillima. Et videtur quòd nõ. ¶ Primo, ſciẽtia de materia prima ẽ difficilior ſciẽtia de anima: ergo ſcientia de anima non eſt difficillima. Antecedẽs ꝓbatur. Quanto aliquis eſt magis remotum ab actu, tanto eſt difficilioris cognitionis: quia unumquodque intelligitur inquantum eſt in actu, ſed materia eſt maxime remota ab actu, cũ ſit ens in pura potentia: ergo &c. ¶ Secundo, ſcientia de anima eſt certiſſima, certitudine quo ad nos, vt ſupra dictũ eſt: ergo eſt etiam facillima. Antecedens eſt Philoſ. vt ſuperius declaratum eſt: conſequentia patet, quia certiora quo ad nos ſunt euidentio- & per conſequens facilliora cognitu. ¶ Tertio, ꝙ per ſuperabundantiam dicitur, vni ſoli conuenit, ſed ſcientia metaphyſica eſt difficillima, vt dicitur in proœmio Metaphyſicę: ergo non ſcientia de anima. ¶ In oppoſitum eſt Philoſ. Omnino autem, et penitus difficillimorũ etc. ¶ Pro declaratione huius quęſtionis, ſciendum eſt primo, quod vt habet Philoſo. 2. Metha. difficultas cognoſcẽdi aliquam rem poteſt contingere aut ex parte ipſius rei, aut ex parte itellectus. Ex parte quidem rei, quia unũquodque eſt intelligibile inquantum eſt in actu, quanto eſt aliquid minus in actu tanto eſt minus intelligibile, unde qđ parum hẽt de actu eſt cũ difficultate cognoſcibile: ex parte uero intellectus qñ ipſa res eſt maxime ĩ actu, & ꝑ conſequẽs maxime intelligibilis: ſed tamẽ intellectus non eſt tãtę virtutis, vt poſſit eleuari ad eius cognitionẽ. Sicut eſt de intellectu noſtro reſpectu ſubſtantiarũ ſeparatarum. Illę n. ſunt maxime intelligibiles ſecundũ ſe, ſed propter debilitatem intellectus noſtri non poſſunt à nobis quidditatiue cognoſci. ¶ Sciendũ ſecundo quòd poteſt eſſe duplex cognitio alicuius rei. Vna imperfecta, qua ſcilicet cognoſcitur quantum ad an eſt, & quantum ad aliquod prædicatum cõmune, non tamen cognoſcitur quidditatiue eſſentia rei. Sicut cum cognoſcitur quòd hõ eſt, & quòd eſt ſubſtãtia alia perfecta ſcilicet quãũ ad quia eſt: quia ſcilicet quidditatiue, & perfecte cognoſcitur eſſentia rei, ſicut

q. ꝓcedenti.

Cognitio alicui⁹ duplex vna perfecta alia imperfecta.

rei, sicut cum cognoscitur, quòd homo est animal rationale. ¶ Sciẽdũ tertio, quòd difficultas cognoscendi aliquam rem potest accipi dupliciter scilicet intensiue, et extensiue. Intensiue scilicet quando cum difficultate potest penetrari essentia rei. Extensiue quãdo circa eandem rem sunt multę difficultates numero. Istis notatis pono istas cõclusiones. ¶ Prima conclusio. Sciẽtia de anima est difficillima extensiue, patet ex quæstionibus quas enumerat Philosophus & sequentibus quæ sunt multę. ¶ Secũda est. Sciẽtia de anima est difficillima ex parte intellectus nostri, quantum ad cognitionem perfectam quidditatis ipsius animæ. Probatur. Quanto aliquid e[?] remotius à sensu, tanto est difficilioris cognitionis modo dicto, sed aĩa est remotissima à sensu: ergo &c. consequentia nota, & maior patet: quia cognitio intellectiua dependet à sensu: minor etiam patet: quia anima non est corporea vt sit sensibilis &c. ¶ Tertia cõclusio. Scientia de anima ex parte ipsius animæ est facillima. Probatur. Quãto est aliquid magis in actu, tanto est magis cognoscibile sed anima est maxime in actu, immo actus: ergo &c. ¶ Quarta cõclusio. Scientia de aĩa ex parte nostri quantum ad cognitionẽ an est, & imperfectã est facillima. Probatur. Causa cuius effectus sunt notissimi nobis, est nobis notissima: sed effectus animę sunt nobis notissimi, quibilibet enim experitur se videre, audire &c. ergo cognitione an est et imperfecta, anima ẽ notissima quo ad nos. Videtur hoc esse de mente Sanctus Tho. ¶ Ad argumenta in oppositum respõdetur. Ad primum dicitur quòd alterius rationis est difficultas cognitionis materię, & alterius difficultas cognitionis animę: quia illa est ex parte materiæ, ista est ex parte intellectus. Conceditur ergo antecedens, & totum argumentum loquendo de difficultate quæ se tenet ex parte rei, sed de illa difficultate nõ loquimur in proposito. ¶ Ad secundum dicitur primo ꝙ non inconuenit vnam scientiam esse facilem & difficilem diuersis modis. ¶ Dicitur secundo quòd scientia de aĩa est certa quo ad nos, & facilis quantum ad cognitionem imperfectam, et hoc modo locutus est Philosophus superius: est autem difficilis quo ad cognitionem perfectam, & hoc modo loquitur hic. Vel est facilis ex parte ipsius animę, difficilis autem ex parte intellectus secundum cognitionem perfectam. ¶ Ad tertiũ dicitur quòd superlatiuum dupliciter exponitur. Vno modo negatiue scilicet per negationem comparatiui. Alio modo positiue scilicet per negationem positiui comparatiue sumpti. Primo modo, tu es fortissimus istorũ, exponitur, tu es fortis, & isti sunt fortes, & non aliquis istorum est fortior te, ergo &c. Alio modo ꝓbatur. Tu es fortis, & isti sunt fortes, & nõ aliquis istorum est ita fortis sicut tu, ergo &c. Si ergo accipiatur superlatiuum vt exponitur primo modo, negatur maior, sufficit enim quòd illud ꝙ alicui conuenit secundum existentiam, alteri nõ conueniat secundum magis: & sic in ꝓposito scientia de anima est difficillima: non quia non habeat partem in difficultate, sed quia non habet superiorem. Si autem superlatiuum secundo modo accipiatur conceditur totum argumentũ. Potest etiã aliter dici quòd sciẽtia de anima est difficillima non absolute sed ĩ respectu ad sciẽtias naturales. Vnde Philos. nõ dicit simpliciter ipsam esse difficillimam sed de numero difficillimorũ & tunc ad maiorem dicitur ꝙ illud qđ dicitur secundum existentiam vni soli conuenit absolute, tñ pluribus potest conuenire respectiue.

Q[?]o scia de a[?]a si difficillima. Tex. 4.

Tertia conclusio.

Quarta conclusio.

Addi.

De veri. q. 10 ar. 8. ad [?]

Superlatiuũ dupliciter exponitur.

QVAESTIO IIII.

Num accidentia conferant ad cognoscendum quod quid est substantiæ.

Accidentia conferunt magnam partẽ &c. Tex. XI.

Suessanus disputatione 5. super 7. Metap.

*Q*VAERITVR *quarto, Vtrum accidentia conferant ad cognoscẽdum quodquid est substãtiæ. Et uidetur* ꝙ *nõ.* ¶ *Primo, quia tunc accidens prius cognosceretur quam substantia: sed hoc est contra Philos. dicentem* ꝙ *substantia est prior accidẽte cognitione, ergo &c.* ¶ *Secundo, eadẽ sũt principia essendi & cognoscendi: sed accidens nõ est principium essendi substantiæ: ergo nõ est principium cognoscendi.* ¶ *Tertio, quod quid est, est principiũ cognoscendi accñs, ergo accñs non est principium cognoscẽdi substãtiã, alioquin idẽ esset notius & ignotius. In oppositũ est Philoso. Respondeo.* ¶ *Circa modum quo accñtia conferũt ad substantiæ cognitionẽ, uarie possumus opinari.* ¶ *Primo namque possumus dicere* ꝙ *res sensibilis particularis causat similitudinem sui in sensu exteriori, & per illũ causat phantasma in phantasia, qđ quidem est repræsentatiuum accidentis concreti, et est accidens: phantasma aũt simul cum intellectu agente causat speciem intelligibilem in intellectu possibili, p q̃ cognoscitur qđditas substãtiæ, & per hũc modum accñs confert ad cognoscendũ quod qđ est, quia phãtasma, qđ est accñs causat speciem in intellectu, per q̃ cognoscitur qđ quid est.* ¶ *Sed licet qđ dicitur sit uerũ, nõ sufficit tamen ad hoc mentẽ Philos. cum sm̃ expositionem omnium, maxime S. Tho. illud dicat Philos. quia cum differentię rerum sint ocultæ, oportet per differentias accidentales in cognitionem illarũ deuenire, ex quo patet* ꝙ *per cognitionem accidentis oportet deuenire in cognitionem substantię.* ¶ *Possumus secũdo dicere* ꝙ *cognitio accidẽtis confert ad cognitionẽ substãtiæ, non quidem qa prius ab intellectu cognoscatur accidens quã substantia: sed qa ad cognoscendũ qđ quid est per intellectũ, oportet prius cognoscere accñs per sensum Sed hoc non uidetur etiã esse ad mentem Philos. hoc loco, qa sm̃ expositionem S. Th. illud hẽt ueritatem: eo* ꝙ *differẽtiæ rerũ sint ignotę, &* ꝑpea *oportet* ꝙ *vtamur eis loco differentiarũ essentialiũ. Mõ non possumus illis taliter vti, nisi cognoscamus ea vniuersaliter qđ nõ potest esse* ꝑ *sensum: ideo &c.* ¶ *Possumus tertio dicere* ꝙ *absolute primũ cognitum absolute ab intellectu est accñs concretiue dictũ, vt vult Herue. et* ꝑ *accñs hoc modo cognitũ, deuenimus in cognitionem qđ quid est sbtiæ.* ¶ *Sed iste modus supponit falsum .s.* ꝙ *accñs prius absolute loquendo cognoscatur q̃ substantia vt declaratur à Phil.* ¶ *Ideo est alius modus dicendi. Pro quo notandm quòd de aliqua re potest esse duplex cognitio. Vna confusa qua scilicet cognoscitur res quantum ad aliquod prędicatum commune, ut* ꝙ *hõ est substãtia, aut corpus, aut aliqđ hmõi. Alia distincta, qua inq̃ res quãtũ ad oĩa sua principia essentialia cognoscitur.* ¶ *Dico igitur primo,* ꝙ *ad cognitionem confusam sbię non cõfert cognitio intellectiua accidentis.* ¶ *Probatur. Id qđ ponitur indiffinitiõe alicuius ẽ eo prius cognitum: substantia ponitur in diffinitione accidentis: quia accidẽs diffinitur per additamentũ, vt habetur ex Phil. ergo prius cognoscitur substãtia q̃ accidens, non ergo accidens ducit in omnem co-*

7. Metaph. Tex. 4.

Tex. 11.

Quoli. 1. q. 12.

7. Metaph. Tex. 4.

Cognitio duplex confusa scilicet & distincta.

7. Metaph. Tex. 4.

  nem co-

nem cognitionem substantiæ. Hoc sic intelligo, ꝙ non prius cognitio est accidẽtis absolute accepti quã substãtiæ, nec prius cognoscitur propriũ accidẽs quam suum subiectũ cognitione confusa. ¶ *Dico secundo quòd cognitio confusa accidẽtis cõfert ad cognitionem distinctã substantiæ, & hoc intellexit Philoso. Manifestũ est enim quòd cum nõ habeamus differẽtias rerum, incipimus ab accidentibus, vt illas inuenire possimus.* ¶ *Sed sciẽdum ꝙ isto modo possunt accidentia conferre ad cognoscendum quod quid est dupliciter.*

Confusa accidentiũ cognitio dupliciter ad quod quid est cognoscẽdum cõfert.

¶ *Vno modo quando vtimur ipsis loco differẽtiarum essentialium, quæ totaliter nobis incognitæ sunt, sicut cũ dicimus homo est aĩal bipes, et tunc sunt accipienda accidentia quę in plus se habeãt quã diffinitum, vt docet Philos. & S. Tho. ibidem, quia accidentia propria demõstrantur per diffinitionem subiecti: vnde non possunt poni loco differentiarũ. Hoc mõ diffinit ibi Philos. numerũ ternariũ ꝙ est numerus ĩpar vtroq; mõ primus, eẽ aũt utroq; mõ primũ, nõ conuenit solũ numero ternario, sed et numero binario. Neq; .n. cõponitur ex numeris, neq; alio numero mensuratur, tamen hoc totũ numerus impar vtroq; modo primus conuertitur cum ternario.*

2. Poste. Tex. 17.

¶ *Alio mõ conferunt accidentia ad quod quid est, non quia accipiantur loco differentiarum essentialium, sed quia ex consideratione illorum accidentium deuenimus in cognitionem differentiarum essentialium, et tunc sumenda sunt propria accñtia: quia tunc effectus ducit in perfectã cognitionẽ causæ quando illi adęquatur, sola autem accidentia propria adęquãtur qdditatibus: unde etc.*

Primũ dubium.

¶ *Sed hic occurrunt duo dubia. Primũ est. Species intelligibilis repręsentat rem absq; cõditionibus materialibus & quantum ad principia essentialia: ergo intellectus informatus specie alicuius rei poterit cognoscere quod quid est non cõcurrentibus accidentibus.*

Secundum dubium.

¶ *Secundum dubium est. Si intellectus ex cognitione accedentis, deuenit in cognitionem qđ quid est, sequitur quòd quidditas rei cognoscatur per discursum. sed hoc est contra Philosophum vocantem cognitionem quod quid est, simplicẽ intelligentiã, ergo &c.*

3. huius. Tex. 31.

¶ *Ad primum dubium respondeo primo quòd si aliqua species ponatur repręsentatiua quidditatis rei perfecte & distincte, ad cognoscendã talem quidditatem, non requiritur cognitio accidentis, vt dicit S. Tho.* ¶ *Dico secundo, ꝙ omnis species repręsentat quidditatem sine conditionibus materialibus: nõ tamẽ omnis repręsentat quidditatem distincte repręsentando genus proximum & vltimam differentiam, et tunc accidens confert ad distincte cognoscẽdum illam quidditatem.*

Expo. tex. 18.

¶ *Ad secundũ dicitur primo ꝙ quidditas alicuius potest dupliciter cognosci. s. in quadam confusione, non cognito proximo genere, & vltimis differentijs, sicut si aliquis de natura hominis apprehenderet, quia est substantia. Alio modo põt cognosci distincte per resolutionem in proximum genus, & vltimam differentiam, & hoc mõ cognoscit aliquis hominis qdditatem, cum cognoscit hominẽ esse substãtiam animatam sensibilẽ rationalem.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ cognitio quidditatis quantũ ad id quod immediate repræsentatur per spẽm intelligibilem, est simplicium intelligentia, siue per illam spẽm repræsentetur qdditas cõfuse, siue distincte, sed cognitio quidditatis qñ spẽs nõ repręsentat primo oĩa genera, & vltimas differẽtias, põt acquiri p discursũ. Alioquin frustra Philoso. traderet modũ venandi diffinitiones per diuisionem, et cõpositionem.*

2. Poste. Tex. 18. & sequẽ.

¶ *Respondetur tertio qđ licet quidditas rei simplici apphẽsione cognoscatur per suã speciem intelligibilem, & non*

3. de anima Tex. 21. & non posit p discursũ inquiri diffinitio quantum ad entitatem, vt voluit Philos. tamen nõ simplici apprehensione cognoscitur quantum ad intentiones logicas: diuidendo ipsam in genus & differentiam. Ipsa enim quidditas est vna secundũ rẽ: distinctio aũt in genus, & differentiã est per opus intellectus: et q̃a difficile ẽ videre quomodo conueniat in genere propinquo cum alia quidditate: & per qđ vltimo differat ab alijs: ideo oportet inuestigare diffinitionem: & forte ista est mens 1. post. T. 18 Philos. ¶ Ad argumenta respondetur. Ad primum dicitur ꝙ substãtia est prior cognitione quam accidens sm̃ se simpliciter quo ad nos cognitione confusa: cũ hoc tñ stat ꝙ cognitio confusa accidentis precedat cognitionẽ distinctã substantiæ.

¶ Ad sm̃ dicitur ꝙ licet omne principiũ essendi sit principiũ cognoscendi nisi sit materia, non tñ econuerso. ¶ Ad tertiũ dicitur qđ non est inconueniẽs substantiã esse principiũ cognoscendi accidens sicut cã est principiũ cognoscendi effectum à priori, & accidens esse principiũ cognoscendi substantiam sicut effectus ducit in cognitionẽ causæ à posteriori. Ad argumẽtũ ergo negatur cõsequẽtia: ad ꝓbationẽ dicitur qđ non est incõueniẽs aliquid esse notius et minus notum diuersimode, vnde in proposito quodquid est, est prius notũ simpliciter q̃ accidens, sed accidens est prius cognitum quo ad nos, ideo quod quid est, est principium cognoscendi accidẽs à priori. Accidẽs aũt est principiũ cognoscendi quodquid est à posteriori.

QVAESTIO V.

An logicus diffiniat tantum per causam formalem.

Differenter autem diffiniet physicus, &c. Tex. XVI.

Iannunus q. 12. Chrysost. q. 11.

QVAERITVR quinto, Vtrum logicus diffiniat tantum per causam formalem. Et videtur ꝙ non. ¶ Primo diffinitio prędicatur de eo cuius est diffinitio in recto. Sed forma non prædicatur de eo cuius est forma in recto, quia est pars, ergo non potest aliqua diffinitio dari per causam formalem tantum: ergo &c. ¶ Secundo, Logicus diffinit per genus & differentiã. Sed genus est materia, & differentia est forma, ergo non diffinit tantum per formam.

¶ In oppositũ est Philosophus. tex. 16. Respondeo. ¶ Pro declaratione istius difficultatis notandũ primo, ꝙ sicut formę est perficere, materiæ vero perfici: ita omne quod est perfectiuum alicuius, induit quodammodo rationem formę, qđ vero perficitur rõnem materię. ¶ Sciendum secundo ꝙ inter causas est talis ordo, ꝙ finis est perfectio agentis, eo quòd est sibi ratio, vt agat. Omne enim agens agit propter finẽ. Agens est perfectio formę, quia quanto agens est nobilius, tãto producit nobiliorem formam, forma aũt est perfectio materię, eo quòd dat sibi esse. Diffinitio ergo dicitur formalis, non tm̃ quia datur per causam, quę vere est forma, sed quia datur per id quod est perfectiuum alterius, diffinitio aũt materialis dicitur quę datur per id quod perficitur ab altero. Vnde qñque diffinitio quæ datur per materiam & formam dicitur materialis, & quę datur p efficiens dicitur formalis. Sicut cum dicitur, tonitruum est continuus sonus in nubibus, est materialis, cum aũt dicitur, tonitruũ est extinctio ignis in nube, est formalis. Aliqñ diffinitio quę datur per causam finalem, est formalis, & quę datur per alias

Quis ordo inter causas

2. Physic. Tex. 79.

Quotuplex est diffinitio.

alias causas est materialis, sicut hæc materialis est. Domus est cooperimentũ factũ ex lapidibus, lignis &c. à tali arte: formalis vero est, domus est cooperimẽtũ prohibens nos à frigore, & ab æstu.

Diffinitio logica põt dupliciter dici.

¶ Sciendũ tertio, ꝙ aliqua diffinitio põt dici logica dupliciter. Vno mõ quia etsi datur per aliqua realia: datur tñ ꝑ illa in ordine ad intentiones logicas, inquantũ vnum est genus, & aliud differentia.

¶ Alio modo dicitur diffinitio logica: nõ quia detur per principia secundum quòd substãt intentionibus logicis, sed quia datur per principia similia principijs diffinitionis logicæ: & talis dicitur diffinitio logica similitudinarie. ¶ Sciendũ quarto sm̃ Albertum. 1. de aĩa tract. 1 ca. 7. ꝙ forma põt accipi dupliciter. Vno modo ꝓ forma partis: quæ .s. cum materia constituit totũ: sicut est aĩa bouis, forma quæ dat esse lapidi & similes. Alio modo pro forma totius cõsiderata in quadã rõne abstracta à re: sicut est humanitas: animalitas &c. Inter has formas est differentia: qa prima non prædicatur de re in recto essentialiter: secunda aũt prædicatur essentialiter in recto. Non.n. Sortes est anima sua: sed bene Sortes est homo, & est humanitas sua sm̃ rẽ: licet differat ab illa secundum modum significãdi: hoc secundo modo genus est forma speciei, animal enim dicit totam naturam hominis, sed sub ratione quadam indeterminata: similiter differentia .s. rationale dicit totam naturã hominis, sed sub ratione quadam speciali determinante et contrahente.

Logicus res naturales diffinit tantum per causam formalem.

¶ Istis notatis pono duas conclusiones, quarum prima est. Logicus diffinit res naturales tantum per causam formalem. Probatur. Logicus diffinit per genus, & differentiã, sed ista sunt principia formalia spẽi, vt dictũ est, ergo &c. ¶ Secũda conclusio. Diffinitio data per formam partialem, aut ꝑ vnã causam se hñtem ad modum formæ respectu alterius est diffinitio logica, secundo mõ superius dicto & reductiue, sicut cum dicitur ira est appetitus vindictæ.

Diffinitio data per formam partialem, aut per causã se ad modum formæ habentem est logica.

Probatur. Diffinitio data ꝑ principia similia principijs diffinitionis logicæ, est logica similitudinarie, sed diffinitio data tm̃ ꝑ formã partialẽ, aut ꝑ aliquid se habens ꝑ modũ formæ, est huiusmodi: ergo &c. Maior nota ex dictis. Minor vero ꝓbatur, qa diffinitio logica datur per causam formalem tm̃, scilicet ꝑ genus & differentiã: si ergo detur alia diffinitio, quæ sit ꝑ formã tm̃, vtriusq; diffinitionis principia erunt similia, quia .s. vtraque erunt tm̃ principia formaliã: ergo &c.

Dubium.

¶ Sed occurrit dubium. Sicut logicus diffinit per principia formalia, ita & metaphysicus: ergo diffinitiones formales rerum naturalium non magis sunt logicæ, quam metaphysicæ. ¶ Respondeo primo, ꝙ metaphysicus diffinit per principia formalia inquantum absolute talia sunt. Logicus autem, vt illa ad intentionem generis & differentiæ ordinem habent.

¶ Rñdetur secundo, quòd quia illæ diffinitiones, quæ per formã tantum dantur, relicta materia, sunt imperfectæ, vtpote non dicentes totam essentiam rei, i[d]eo reduci debent ad diffinitiones scientiæ perfectioris. Logica autem est minus ꝑfecta scientia, quam metaphy. quia &c. ¶ Vbi aduertendum, quòd hic loquimur non de diffinitione rerum immaterialiũ, aut secundarum intentionum, sed de diffinitione rerum materialium. Nam talis diffinitio, quæ datur ꝑ solam formã, est lógica, & imperfecta. Si .n. in diffinitione formæ existentis in materia, non ponatur mã, illa erit diffinitio imperfecta, sed de diffinitione substantiarum immaterialium aliter esset dicendũ si à nobis quidditatiue cognoscerẽtur, quia diffinirentur per solam causam formalem, eo quòd nõ habent

Aue. ꝯ. 4.

habent

bēat materiam diffinitio sed illa eſſet me-

6. Metaph. *taphyſica.* ¶ *Ad argumenta in oppoſitū reſpōdetur. Ad primū negatur minor de forma totius ſecundum quam diffinit logicus. Illa enim in concreto prædicatur de eo cuius eſt forma.* ¶ *Ad ſecundū dicitur, ꝙ licet genus bēat rationē materiæ in comparatione ad differentiā, quia habet rationem determinabilis, tñ non eſt materia: ſed eſt forma ſpeciei.*

Expliciunt Quæſtiones in Librum primum de Anima.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN SECVNDVM LIBRVM DE ANIMA.

QVAESTIO PRIMA.

An ſubſtantia ſufficienter diuidatur in materiam, formam, & compoſitum.

Dicimus itaque unumquodque genus eorum quæ ſunt ſubſtantiales &c. Tex. II.

Magiſter Chryſo. q. 2. IRCA Sm̄ librū de Anima quæritur primo, Vtrum sbia ſufficienter diuidatur in materiā, formā, et cō poſitū. Et videtur ꝙ non. ¶ Primo, diuiſio debet dari ꝑ membra oppoſita, ſed inter iſta mēbra non eſt oppoſitio, cū duo conſtituant tertiū. ſ. materia & forma compoſitum: ergo &c. ¶ Secūdo, principia generis non cōtinentur ſub genere, quia ſunt ante ipſum, ſicut principiū, eſt prius principiato, ſed forma & materia ſunt principia sbiæ: ergo &c ¶ Tertio, sbiæ ſeparatæ ſunt sbię, et tñ non ſunt materia, nec forma, nec cō

Tex. 8. poſitū: ergo &c. Quarto, Phil. dicit 7. Metaph. ꝙ materia sm̄ ſe non eſt quid.

Tex. 2. ¶ In oppoſitum eſt auctoritas Philoſo. Pro ſolutione iſtius quæſtionis, Primo notabo aliqua. Secundo dicā ad quæſitū. ¶ Quātum ad primū. Sciendū primo ꝙ hic non diuiditur ſubſtantia abſolutę & vniuerſaliter, ſed ſubſtantia materialis particularis quę dicitur ſubſtantia prima & hoc aliquid, vt patet ꝑ Philoſ. in textu diffinientem materiā ꝙ sm̄ ſe non eſt hoc aliquid, formā ꝙ eſt sm̄ quā iam dicitur hoc aliquid, et tertium qđ ex his. & 7. Metaph. tex. 7. diuidit ſubſtātiā in multos modos, quorum vnus eſt sm̄ ꝙ ſubiectum primū eſt ſubſtantiæ, poſtmodū ſubiungit, tale vero mō quodā materia dicitur, & alio mō forma, tertio mō qđ ex his. ¶ Sciendum ꝙ iſta diuiſio nō eſt diuiſio generis in ſuas ſpecies quod de ſuis ſpēbus vniformiter prædicatur: ſed alicuius analogi, qđ ꝑ prius prædicatur de vno quā de altero. ¶ Tripliciter aūt aliquid dicitur analogum. Triplex eſt analogum. Primo sm̄ rōnē & non sm̄ eſſe: & hoc eſt qñ vna rō refertur ad plura ꝑ prius et poſterius: et tñ non bēt diuerſitatē in eſſe: ſicut ē analogia ſani. Rō .n. ſani ꝑ prius refertur ad aīal quā ad medicinā & vrinā: non tñ diuerſificatur in eſſe, qa nō habet eſſe niſi in aīali. Non eſt .n. commenſuratio humorum formaliter, niſi in aīali. Aliud eſt analogum ſecundum eſſe, ſed non ſecundum rationem: quando .ſ. pluribus æqualiter conuenit vna ratio: ſed habet eſſe ꝑfectius in vno quā in altero: ſicut eſt analo-

analogia corporis, ad corpus corruptibile, & incorruptibile. Ratio .n. corporis æqualiter conuenit illis, non tñ hēt æquale esse in illis, sed in vno esse incorruptibile, in altero esse corruptibile. Tertio aliquid est analogum secundum rationē, & secundum esse, scilicet qñ nomen nō dicitur ęqualiter secundum rationem de analogatis, & hēt perfectius esse in vno quam in altero, sicut est analogia entis ad sbam & accidens. ¶ *Sciendum tertio quòd in analogia primi modi, licet nomē conueniat analogatis, non tñ dicitur rō de oībus formaliter & in recto, sed sufficit quòd analogata hēant aliquem respectum ad illam rōnē, vt est formaliter in vno analogatorum, & quòd recipiant prędicationem illius in obliquo, sicut dicimus, ꝙ medicina est sana, & vrina est sana, non quia medicina, & vrina hēant formaliter commensurationem humorū: sed quia medicina est causatiua commensurationis humorum in animali, & vrina illius significatiua.* ¶ *Ex istis infero quòd analogia substantię particularis ad materiam, formam, & compositum, est analogia primi modi. Non enim potest esse analogia secundi, aut tertij modi, qa in illis ratio analoga formaliter inuenitur in oībus analogatis: ratio aūt .i. hoc aliquid, scilicet esse per se subsistens cōpletum in specie, non conuenit formaliter materiæ & formę vt satis patet. Vnde relinquitur ꝙ sit analogia primi modi. Dicūtur ergo materia, & forma hoc aliquid siue substantia prima, non quia ipsis formaliter cōueniat rō substātię primę: sed quia materia est pars materialis & potentialis substantię primę, forma autē pars formalis qua hoc aliquid, est hoc aliquid.* ¶ *Sed cōtra prędicta arguitur primo. diuisum debet prędicari de diuidentibus, sed substantia particularis nō prędicatur de materia & de forma, ergo substantia particularis materialis hic nō diuiditur.* ¶ *Secundo, substantia prima non dicitur de subiecto vt dicitur in prædicamentis, ergo non debet diuidi in partes subiectiuas.* ¶ *Ad primum dicitur ꝙ diuisum analogum debet prędicari de diuidentibus, sed non eodem modo. Dicitur secundo, ꝙ substantia prima prędicatur de composito, materia, & forma, sed de composito tanquam de eo cui per se primo, & formaliter conuenit ratio substantiæ primæ, de materia autem, & forma modo dicto.* ¶ *Ad secundum rńdetur primo, ꝙ substantia prima potest accipi dupliciter. Vno modo pro natura cui conuenit ista intentio singularitatis, sicut pro substātia indiuidua, quę est Sor. aut natura absolute considerata, & hoc modo non dicitur de subiecto. Alio modo pro intentione indiuidualitatis, & isto modo, potest dici de pluribus, & diuidi in plura. Rńdetur secundo, quòd ista diuisio non est diuisio alicuius naturæ cōmunis, sed diuisio nominis in sua significata, modo duplex est nomen conueniens naturæ singulari. Quoddam est nomen quod in sua significatione includit determinatum indiuiduationis principium, sicut hoc nomen Sortes, & tale no potest conuenire pluribus, & de hoc loquitur Phil. in prædicamentis. Aliud est nomē qđ in sua significatione non includit determinatum principium indiuiduationis, sed significat naturam cū modo existendi indiuiduali, sicut hoc nomen hypostasis, & hoc nomen persona, & tale pōt conuenire pluribus, & dici de pluribus, simile est de hoc nomine substantia prima, siue primum subiectū. Quod ergo dicitur, non est contrarium Philosopho in prædicamentis, quia ibi loquitur aut de natura hac particulari indiuidua, aut de nomine includēte in sua significatione principiū determinatum indiuiduationis, hic autē loquitur*

Quam analogiam dicat substantia particularis ad materiam formam & compositum.

Arguitur contra.

Cap. de substantia.

Substantia prima dupliciter potest accipi.

Nomen conueniens naturæ singulari est duplex.

loquitur, aut de intentione, aut de nomine, non includente determinatum principium indiuiduationis. ¶ Quantum ad secundum principale, patet ex dictis ꝙ est diuisio sufficiens. Non.n. inuenitur aliqua substantia materialis quæ non sit aut materia, aut forma, aut compositum. ¶ Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur, quòd diuisio vnius generis, quia est per differentias, debet dari per opposita, sed diuisio analogi, quæ est quadam explicatio modorum, quibus analogũ contibet sub se plura, vt dicit Albertus, non de necessitate datur per actu opposita. ¶ Ad sm̃ dicitur ꝙ principia generis licet non sint sub genere directe, sunt tñ sub illo indirecte, et reductiue. Ad tertium patet ex dictis, quia hic non diuiditur substantia vniuersaliter, sed substantia materialis. ¶ Ad vltimum dicitur, ꝙ materia non est q̃d, idest substantia in actu, vt exponit S. T. ibidem, cum hoc tamen stat, ꝙ sit substantia, quæ est potentia. 8 de anim. trac. 1. c. 2. Loc. c.

QVAESTIO II.

Num anima sit actus primus corporis physici habentis vitam in potentia.

Erit utique primus actus corporis physici, organici &c. Tex. VII.

VAERITVR Secundo, Vtrũ anima sit actus primus corporis physici habentis vitã in potentia. Et videtur ꝙ non. ¶ Primo ꝙ non sit actus primus. Actus quem præcedit alius actus in eodẽ subiecto, non est actus primus, sed animam præcedit alia forma in mã .s. forma corporeitatis: ergo &c. ¶ Secundo suppono quòd dicit S. Thom. in tex. ꝙ Phil. dicit animam actum primũ, non solum vt distinguat eam ab actu qui est operatio: sed etiã vt distinguat eam à formis elementorũ, quæ semper hñt suam operationẽ, nisi impediantur. In quibus verbis vult, ꝙ ideo formę elementorũ non sunt actus primus, qa nisi impediantur, semper habent suã operationem. Tunc arguitur sic. Forma quæ semper habet suam operationem nisi impediatur, non est actus primus: sed anima quantũ ad partẽ vegetatiuã semper hẽt suã operationem, scilicet operationem nutritiuę, ergo aĩa vniuersaliter nõ erit actus primus. ¶ Tertio ꝙ non sit actus primus corporis. Aĩa est actus materiæ, qa forma sbialis immediate vnitur materiæ, vt dicit S. Th. in multis locis: ergo non est actus corporis. tenet consequentia: quia corpus dicit compositum ex materia, & forma, materia aũt non est composita, sed pura potentia, vt dicit Philos. ¶ Quarto, si anima esset actus corporis, esset forma accidentalis: sed hoc est contra Philosophum dicentẽ, Necesse est ergo animam substantiam esse: ergo &c. Probatur consequentia. Forma adueniens enti in actu, est forma accidentalis, vt dicit S. Thom. in lect. 1. Sed si anima est actus corporis, aduenit enti in actu: quia corpus dicit aliq̃d ens in actu: ergo etc. ¶ Quinto in diffinitione formę non debet poni compositum, ut dicit S. Thom. ibidem. Sed corpus dicit compositum: ergo non debet poni in diffinitione animæ. ¶ Si dicatur quòd in diffinitione formæ bene poni potest aliq̃d subiectum compositum, non tamen compositum ex illa forma et subiecto sicut in diffini-

Ioannes. q. 3.

Caietanus in expositione primi c. huius lib.

Expoſi. Tex. 6.

8 contra gẽtes cap. 89.

q de anima ar. 9. 1. par te q 76. ar. 4 & 5.

1 physic. Tex. 69.

2 de anima Tex. 4.

diffinitione simitatis bene ponitur hoc compositum quod est nasus, non tñ compositum ex simitate & naso: Contra, qa S. Th. vult ꝙ anima est actus corporis, sed qđ habet esse corpus ꝑ ipsam animã: ergo in diffinitione animæ ponitur compositum ex ipsa anima & materia: ergo &c. ¶ *Sexto quòd nõ sit actus corporis habentis vitam in potentia. Per corpus .n. hñs vitã in potẽtia, aut intelligit corpus habens primũ actum vitæ, sed in potentia ad operationes vitę, aut intelligit corpus nõ habens vitã in actu neq; quãtum ad primum actum vitæ, neq; quantum ad sm̃. Si accipiatur primo mõ, tunc corpus actu animatum poneretur in diffinitione actus: qđ est contra S. Tho. Si secundo modo, est contra Philosophum dicentem. Est autem non abiiciens animã potentia ens vt viuat, sed qđ habens. Est etiam contra S. Tho. dicentem super illo tex. Dicitur enim aliquid esse in potentia dupliciter. Vno modo cum nõ habeat principium operationis. Alio modo cum habet, sed non operatur sm̃ ipsum: corpus autem cuius actu est anima, est habens vitam in potentia, non quidem primo modo, sed secundo, & sic videtur cõtradictio in verbis S. Thom. quia primo dicit, quòd sbia corporea viuens non ponitur in diffinitione aĩæ, postea dicit, ꝙ corpus cuius actus est aĩa est corpus habens primũ actũ vitæ, & per consequẽs sba corporea viuens.* ¶ *In oppositũ est Phil. in tex. 6.* ¶ *Respondeo ad istã quęstionem quinque conclusionibus. Quarũ prima est. Anima est sbia. Probatur primo. Partes substantiæ sunt substantia, sed anima est pars corporis animati: ergo &c. consequentia nota cum minori, qa corpus viuũ componitur ex habente vitam, & ex eo quo habet vitam, sed per animam intelligimus id quo viuẽs viuit: ergo &c. Maior autem est Philos. dicentis quòd substantia non cõponitur ex non substantijs.* ¶ *Secundo arguitur sic. Forma quę dat esse specificum substantiale, est substantia. Sed anima dat tale esse: ergo &c. consequentia nota cum maiori: quia sicut esse accidentale, est tantum à forma accidentali, ita esse substantiale, est tantũ à forma substantiali. Minor ꝓbatur. Forma quę per separationem sui à materia remouet primũ esse substantiale, dat per sui vnionem esse substantiale: sed anima per separationem sui à materia, primũ tollit esse specificum animatũ, remota enim anima bouis, bos non est amplius bos, nisi ęquiuoce, vt vult Philos. ergo &c.* ¶ *Secunda conclusio. Anima est actus. Probatur, anima est substãtia, aut ergo materia, aut forma, aut compositũ. Non compositum, quia compositum est quadã species in rerum natura: quod aũt habet speciem, non vnitur alteri ad constitutionem alterius speciei nisi corrũpatur, Non etiam materia, quia materia est primum subiectum, anima autem est in subiecto: quia est id quo viuens viuit: relinquitur ergo ꝙ sit substantia quæ est forma siue actus.* ¶ *Aduertendum aũt sm̃ mentem Commentatoris commẽ. 4. ꝙ aliter dicitur accidens esse in subiecto, & aliter forma substãtialis, quia accidẽs non est pars substantię compositę, & subiectum accidentis est corpus compositũ ex materia & forma, & est aliquid existens in actu, & non indiget in suo esse accidente: forma aũt est pars substantiæ cõposita, & subiectum ipsius in potentia, non habens esse in actu sm̃ quòd est substantiæ, nisi per formã, & indiget forma, vt sit in actu.* ¶ *Secundo arguitur rõne Themistij. Corpus animatũ cõponitur ex aĩa & corpore. Tripliciter aũt res cõponitur ex his quę insunt: aut .n. componitur ex illis tanq̃ ex partibus integralibus sicut domus ex lapidibus & lignis: aut*

Explicatur.
Tex. 8.
2. de anima Tex. 10 & ibidē 2. lib.
Anima est substantia.
1 Phys. Tex. 38.
1. de anima Tex. 8.
Anima est actus.
Tripliciter res componitur.

aut ex illis per mistionem sicut mulsū ex aqua & melle: aut tanquam ex forma et materia, sicut statua ex ære, & figura. Compositio corporis animati ex corpore & anima non pōt esse primo modo, quia totum corpus non esset animatum, in tali .n. compositione partes remanent distinctę & separatę locis, & per consequens vna tota non pōt esse in tota altera, vt possit illā totam denominare. Nō potest etiā esse secunda compositio, quia in tali compositione partes corrumpuntur, et ex illis corruptis resultat tertium: relinquitur ergo quòd sit compositio tertio modo .s. tanq̄ ex materia & forma: aut ergo corpus erit forma animæ, aut econuerso, sed manifestū est corpus non posse esse formam animę: ergo &c. ¶ Tertia conclusio. Anima est actus primus. Probatur ratione Philosophi. Anima est actus sicut scientia: sed scientia est actus primus scientis, inquantum sciens: ergo &c. Maiorem declarat Phil. quia ex eo quòd anima est in animali: inest ei vigilia, & somnus, sicut ex eo ꝙ scientia est in sciente, inest ei consideratio, & quies: vigilia enim assimilatur considerationi, quia sicut consideratio est vsus scientiæ, ita vigilia est vsus sensuum: somnus vero assimilatur scientiæ, quādo sciens actu non considerat, in somno .n. quiescunt virtutes animalis. Minor vero probatur: sed supponitur primo, ꝙ habitus scientiæ comparatur ad considerationē, sicut potentia ad actū, licet in comparatione ad intellectum sit actus. Ille .n. qui hēt habitū scientię, adhuc est in pōia ad considerationē. Secundo supponitur, ꝙ licet absolute actus sit prior pōia: tn̄ in vno & eodem pōia precedit actum, vt dicitur in Meth. tunc arguitur sic. Semper in vno & eodē pōia pracedit actum: sed scientia est potētia respectu consideratio nis: ergo prius est in susceptiuo, scilicet in intellectu quā consideratio: sed tā scientia, quā cōsideratio, est actus intellectus: ergo scientia est prior actus, quā consideratio: & ꝑ consequens, est primus actus scientis, inquantū sciens est. ¶ Quarta cōclusio. Anima est actus corporis. Pro declaratione istius conclusionis, Sciendū primo, ꝙ cum sit vnica forma substantialis in composito, & pfectius compositum contineat etiā perfectionē inferioris gradus, sicut homo cōtinet pfectionem aīalis viuentis, & corporis, est .n. animal viuens & corpus, oportet ꝙ forma perfectior det omnia esse, & oēs perfectiones inferiorū formarū: vnde oportet ꝙ anima, cūsit pfectior forma corporali, det suo susceptiuo preter esse viuens ēt esse corporeum. ¶ Sciendum secundo ꝙ oīa ista esse in vno & eodem, sunt idem sm̄ rem, distincta tantum secundum rationē: sicut etiam ipsa forma est vna sm̄ rem, continens alias formas inferiores uirtualiter. Vnde in homine, esse corporeum, esse viuens, esse animal, esse intellectiuū, sunt vna & eadem res: plura tn̄ sunt secundum rōnem. ¶ Sciendum tertio, ꝙ licet oīa ista sint idem realiter tn̄ illa res sub ratione esse imperfectioris comparatur ad seipsam sub ratione esse pfectioris: sicut materia ad formale: & sicut potentia ad actum. In homine enim esse corporeum comparatur ad esse viuens, sicut potentia ad actum: similiter viuēs ad sensitiuum, & sensitiuum ad intellectiuum. ¶ Sciendum quarto, ꝙ cum vna & eadā res sit quę est aīa & forma corporalis, dans esse animatum & esse corporeum, de illa re non inconuenit dari diuersas diffinitiones sm̄ aliam, & aliā ipsius considerationem. Vnde alia est diffinitio animę, inquantum est forma corporalis, & alia inquantum est anima. Philosophus ergo hic diffiniens animā, inquantū anima est, dicit ꝙ aīa est actus corporis,

Margin notes: Anima est actus primus. Tex. 5. — 9. Metaph. Tex. 17. — Anima est actus corporis. — Quid sit forma vna in cōposito.

corporis, inquantum compositum ex materia, & ipsamet anima, vt dat esse corporeum, comparatur ad ipsam animam, vt dat esse animatum, sicut potentia ad actum. ¶ *Istis notatis probatur cõclusio sic. Anima inquantum anima, aut est actus materiæ, aut actus corporis. Nõ potest dici ꝙ sit actus materiæ puræ: quia esse animatũ præsupponit esse corporeũ: ergo oportet quòd sit actus compositi ex materia & esse corporeo.* ¶ *Sciendũ tamen ꝙ anima non est sicut actus corporis, quasi illud sit vere materia, et anima vere forma ipsius compositi: sed sic, ꝙ cõpositum ex materia, & anima, vt dat esse corporeum, se habet ad modum potentiæ respectu animæ: vt dat esse animatũ, sicut imperfectum comparatũ ad perfectum, habet rationem potentiæ. Secundũ rem .n. corpus qđ habet esse corpus ꝑ animam, est corpus animatum, & aĩa est pars illius: sed sm̃ quòd anima dat diuersa esse distincta sm̃ rationem: sic diuersimode habet rationem potentiæ, & rationem actus.* ¶ *Quinta conclusio. Anima est actus corporis habentis vitam potentia.* ¶ *Pro notitia istius conclusionis. Sciẽdum primo quòd subiectum, aliter comparatur ad formam, dum est sub ipsa forma: & aliter dum est separatum. Cũ .n. est separatum, non s. lum habet rõnem potentiæ respectu formæ. sed etiam dicitur in potentia ad illam s. quia nõ habet formam, sed põt illam habere: qñ autem habet formam, non dicitur quidem in potentia, qa nõ caret ipsa forma, sed se habet tantum ad formam. sicut potentia ad actum: sicut qñ lignum non est actu calidum, dicitur in potentia ad calorem: quãdo autem est actu calidum, non dicitur amplius in potentia ad calorẽ: semper tamen comparatum ad calorem hẽt rõnem potentiæ, & calor rationẽ actus.* ¶ *Sciẽdum secundo vt dicit Philos. in litera ꝙ*

Anima est actus corporis habentis vitam in potentia.

Tex. co.

duplex est potentia: quædam est abiiciẽs actum, idest separata ab actu, qui est forma: sicut potentia sciens, dicitur qui nõ habet scientiam. Quędam est potentia nõ separata ab actu primo, sed solum ab actu secundo: sicut dicitur potentia sciens qui habet habitũ scientiæ: sed non actualiter considerat. Sic in proposito, dicitur aliquid potentia ad vitam dupliciter. Vno modo, quando actu non habet vitã: sicut semen plantæ. Alio modo sicut habens vitam in actu, in potentia tamen ad operationes vitæ: sicut homo quãdo actu nõ sentit. Dico igitur, ꝙ anima est actus corporis habentis vitam potentia non separata ab actu primo, sed coniũcta actui: sicut calor non est actus calidi potentia remota ab actu caloris. sed calidi potentia cõiuncta actui: qa est actus eius quod actualiter substat calori: qđ tñ comparatur ad calorem, sicut põia ad actum. Anima ergo est actus corporis potentia vitam habentis, idest corporis qđ comparatur ad vitam & animam, sicut potentia ad actum: non tamen corporis separati ab anima: & ꝙ est in põia ad operationes vitæ. ¶ *Ex istis sequitur ꝙ anima põt dici actus corporis hñtis vitã actu: & actus corporis habentis vitam potentia, accipiendo vitam pro primo actu vitæ. Possumus .n. per viuens actu, duo intelligere s. compositum ex anima & corpore, qđ dicitur substantia corporea viuens: et corpus qđ actualiter informatur per vitam: sicut per calidum actu possumus intelligere: aut compositũ ex subiecto & calore aut subiectum tantum, puta lignũ qđ actualiter informatur calore. Si primo modo accipiamus viuens actu, tũc anima nullo modo est actus viuentis actu. Non .n. anima informat cõpositum ex anima, & corpore. Si aũt accipiatur secundo modo: sic est actus viuẽtis actu: et actus viuẽtis põia. Quia .n.*

Anima põt dici actus corporis habentis vitã actu, & habentis vitã potentia.

ipsum

ipsum corpus comparatur ad vitam, & animam, sicut potētia ad actum: ideo anima dicitur esse actus uiuentis potētia, qđ scilicet comparatur ad uitā & animam, sicut potētia ad actū. Quia vero corpus cuius anima est actus, est actu sub anima: anima potest dici actus uiuētis actus, & animati in actu. Est enim actus corporis, quòd actualiter ipsa aīa īformatur: Philosophus autē dicit ipsam actum viuentis potentia, vt excludat uiuens actu primo modo, non autem secundo modo. In diffinitione .n. formę non ponitur compositum, sed subiectum quod informatur ab ipsa forma, & etiā quia est actus eius qđ est in potentia ad operationes vitales. Probatur itaq; conclusio. Aīa est actus viuentis, aut ergo viuentis actu, aut viuentis potentia modo exposito, sed non viuentis actu: quia cōpositum non ponitur in diffinitione forma, sed subiectū, ergo &c. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur primo, quòd anima inquantum aīa, non est actus materiæ primæ simpliciter, sed actus corporis, licet illa res quæ est aīa, sit actus materiæ primæ. ¶ Dicitur secundo quòd maior est uera si illi actus simul informēt eandem materiā: modo in proposito non est anima simul cum alia forma substantiali, sed adueniente anima corrumpitur qualibet forma præcedens: vnde est actus primus. ¶ Ad secundum potest dupliciter respōderi. Primo ꝙ Philosophus dicit animam esse actum primū excludēdo eam à formis elementorū, dans intelligere ꝙ anima uniuersaliter nō est actus secundus, quia si uniuersaliter esset actus secundus, aut scilicet operatio, aut forma operationi coniuncta, oportet ꝙ habens quamcūque animam, puta sensitiuā semper haberet operationes illius animæ, qđ tamē videmus esse falsum: excluditur ergo anima à formis elementorum: quia nō

Aīa distinguitur à formis elementorum.

est de ratione animę in communi, semper habere suam operationē, licet aliqua anima semper habeat suam operationē. Vnde ad argumentū negatur minor, de anima vniuersaliter sumpta, scilicet ꝙ anima vniuersaliter sumendo animam semper suę operationi coniungatur, quasi hoc de ratione animæ sit. Nam si aliqua anima semper coniungatur suæ operationi, hoc non habet ex communi ratione animæ, sed ex propria natura. ¶ Respondetur secundo, & forte melius, ꝙ aīa vegetatiua licet habeat semper actū nutriendi, non tamē semper augmentat, aut generat: ideo pōt dici actus primus. Vnde dicitur ad maiorem ꝙ habet ueritatē de forma quę est semper coniuncta cuilibet suæ operationi Modo anima vegetatiua nō semper habet quālibet suam operationem vt dictum est: ideo etc. ¶ Ad tertiū dicitur primo, ꝙ anima & est anima, & est forma corporea, inquantū continet virtualiter formā dantem esse corporeum. Inquantum est anima, dat esse aīatum. Inquātū forma corporea, dat esse corporeum. ¶ Dicitur secundo, ꝙ de anima possumus loqui dupliciter, scilicet aut secundum suam substantiam et entitatem absolute, aut vt anima est. Si loquamur de anima primo modo, tunc aīa est actus materiæ. Non est enim alia forma in animato quæ informet immediate materiā: sed ipsa sola anima Si vero loquamur de anima inquātū anima, est scilicet vt dat esse animatū, tunc non est actus materiæ sed corporis, esse enim animatū præsupponit esse corporeū, sicut perfectum præsupponit imperfectum. Philosophus aūt diffinit animam inquantū anima est, vnde ponit in diffinitione ipsius id quod sibi conuenit in ratione animę, non autem qđ sibi conuenit secundum ꝙ est virtualiter forma corporea, aut secūdum suam substantiā absolute. ¶ Dicitur tertio ad auctori-

Dupliciter de anima loqui possumus scilicet secundū entitatem eius & vt est anima.

Eoritatẽ S. Th. ꝙ anima immediate vnitur materiæ primæ secundum suã substantiam, etiam inquantum forma corporea: non aũt inquãtũ anima est. ¶ Ad quartum negatur consequentia. Ad probationem dicitur primo, ꝙ anima secundũ suã substantiam, non aduenit enti in actu, sed materiæ primæ, unde isto mõ nõ est actus corporis: anima autem inquãtum anima, aduenit enti effecto ĩ actu per ipsam animam, non autem per aliam formam substantialem, inquantum ipsa anima, vt dat esse aĩatum, præsupponit in materia suũ esse, inquantum dat esse corporeum.

Vide Auctotem a cont. gent. ca. 81. vbi repetit paleam do Tomini.

¶ Dicitur secũdo, quòd proprie loquẽdo anima non aduenit corpori, tum quia corpus cuius actus est anima, non est corpus per aliam formã quã ꝑ ipsammet animã: tum qa esse corporeũ quod est ab ipsa anima, nõ est distinctũ realiter ab esse aĩato. Et si dicatur: forma aduenit ei, cuius est forma ergo si anima est forma corporis, aduenit corpori: Dicitur ꝙ forma secundum suã substantiam aduenit ei quod est vere subiectũ, non tamen secũdũ omnem suam consideratione aduenit realiter ei, quod secundũ rõnem est suum subiectum: sic anima secundũ suam substantiã aduenit materiæ primæ, quæ est propriũ & uerum eius subiectum, sed inquantũ aĩa, nõ aduenit suo subiecto, quod est subiectũ secundum nostrũ modum intelligendi, nisi forte adueniat secundũ rõnem. Posset ẽt dici, ꝙ forma aduenit suo subiecto, nisi ipsa forma ipsum suũ subiectũ efficiat, aĩa autem, inquantum formæ corporeæ vicẽ gerit, efficit formaliter id, quod eius inquantum est aĩa propriũ est susceptiuũ. ¶ Ad argumentũ ergo dicitur, ꝙ illa ꝓpositio S. Tho. Forma adueniens enti in actu est forma accñtalis, est vera de forma quæ secundum entitatẽ suã informat subiectum factum in actu per aliã formã: non aũt de forma quę secundũ vnam suã consideratiouem intelligitur aduenire subiecto facto ĩ actu per ipsammet formã, secundum aliã consideratiõnẽ sui. Modo dicitur, ꝙ anima non aduenit corpori facto in actu per aliã formam, sed inquantum dat esse aĩatum ĩtelligitur aduenire habenti esse corporeum ab ipsa aĩa, unde in illo sensu in quo maior est vera, negatur minor. ¶ Ad quintum dicitur ꝙ responsio ibi data bona est. ¶ Ad improbationem dicitur, ꝙ in diffinitione aĩæ ponitur compositum ex materia & ipsa aĩa, non quidẽ inquãtum anima est, sed vt virtualiter formã corporeã continet. Dictũ aũt S. Th. ẽ intelligẽdũ, ꝙ in diffinitione formę non debet poni cõpositum ex subiecto & ipsa forma, sm̃ consideratiõnẽ qua diffinitur. Vnde cũ diffiniatur anima à Philosopho sub rõne animæ, non absolute secundum suã substantiam, põt poni in eius diffinitione compositum ex subiecto, & ipsa anima secundum suam substantiã, et inquantũ dat esse corporeum, non autem compositum ex materia & ipsa, inquantum anima est. ¶ Ad sextũ patet ex dictis in quæstione, ꝙ in diffinitione animæ ponitur corpus habens primum actũ vitæ, in potentia tamen ad operationem vitalem. ¶ Ad huius improbationem dicitur vt dictũ est, ꝙ per corpus actu animatum possumus duo intelligere, scilicet aut compositum ex corpore & anima in quantũ anima est, aut ipsum corpus quod actualiter substat animę. Si primo modo accipiatur, negatur consequẽtia. Si secundo modo, negatur illud esse contra mentem S. Tho. immo est de mente ipsius, et de mente Philosophi. Vnde non est contradictio in verbis S. Tho. Stat enim simul, ꝙ compositũ ex corpore & aĩa, inquantum anima est, non ponatur in diffinitione aĩę, et ꝙ in eius diffinitione ponatur corpus, qđ actualiter informatur anima inquantum est forma corporea.

Vide p. p. q. 76. ar. 4. in resp. ad primum.

Vide hic de mente Caiet. o. 1.

Cõm. tex. 2

QVÆ-

QVAESTIO III.

An deffinitio secunda de anime, qua dicitur: Anima est quo viuimus & sentimus, & mouemur, & intelligemus primo, sit conueniens.

Anima autem hæc, quo viuimus &c. Tex. XXIIII.

p. p. q. 76. art. 1. I corp. cōtra Auer. & 2. contra gent. c. 69. & 70.

VAERITVR tertio, Vtrū secunda diffinitio animæ qua dicitur, Anima est quo viuimus, &c. vt in titulo, sit conueniens. Et videtur ꝙ nō. ¶ Diffinitio superioris debet cōuenire cuilibet inferiori: sed ista diffinitio non conuenit omni animę, nō .n. vegetatiua est quo primo sentimus, neq; anima sensitiua est primū quo intelligimus: ergo &c. ¶ In hac quæstione primo declarabitur vnū dubium scilicet an Philosophus per istam diffinitionē demōstret primam diffinitionem de anima, demonstratiue propter quid, an magis demōstratione quia. Secūdo dicetur ad quęsitum. ¶ Quantū ad primū sciendū primo ꝙ duplex est demonstratio, vt patet ex Philosopho .s. demōstratio propter quid, & quia. Demonstratio propter qd, secundum Philosophū ibidem, est syllogismus procedens ex ueris causis immediatis &c. Demonstratio autem quia, est quæ aut procedit ex causis nō immediatis effectui, aut pcedit ex effectibus. Exēplum primi, vt si quis probet parietē nō respirare, quia non est animal. Exēplum secūdi, vt si quis cōcludat ꝙ planetę sunt prope: quia non scintillant. ¶ Sciendum secundo ꝙ triplex est diffinitio de mente Philos. 1. Post. tex. 22. & vt tangit S. Th. in principio 2. de anima lect. 1. Vna quę ē cōclusio demōstrationis sicut hęc, tonitruum est continuus sonus ī nubibus. Alia quę est demonstrationis principium sicut hęc, tonitruum est extinctio ignis in nube. Tertia ē demōstratio positione differens, quæ scilicet includit et conclusionem et principiū demōstrationis, sed non habet ordinem propositionum, sicut hæc. Tonitruum est cōtinuus sonus in nubibus propter extinctionē ignis ī nube. ¶ Sciēdum tertio, ꝙ nō semper diffinitio quę est demonstrationis principiū, est perfectior illa quæ est demōstrationis conclusio. Est enim aliquando perfectior, aliquando im perfectior. Si enim vna sit conclusio demonstrationis quia, et per effectū, & alia principium, data scilicet per effectū, tūc illa quæ est conclusio, est perfectior ea, quæ est principiū. In demonstratione autem propter quid, est econuerso. ¶ Est ergo vna opinio quę dicit quatuor. ¶ Primo, ꝙ Philosophus hic non intendit tradere diffinitionem animæ in communi, sed diffinitionē particularem cuiuslibet speciei animæ. ¶ Secundo, quòd prima diffinitio, est diffinitio quia, et secūda propter quid, vnde per secundā demonstrare primam, est demonstratio propter quid. ¶ Tertio, ꝙ inuestigare proprietates animæ per diffinitionē communē animæ, est procedere per causam remotam, unde demonstrare demonstratione quia, procedere autem per proprias & speciales diffinitiones, est demonstrare demonstratione propter quid. ¶ Quarto, quòd prima diffinitio animæ, non est causa secundæ, sed magis econuerso: vnde non conuenienter potest per illam demonstrari. ¶ Secundum horum probant: quia alioquin Philosophus non seruasset ordinem traditum procedendi à notioribus nobis, ad notiora naturæ. Si enim prima diffinitio animę diceret causam, & propter quid, tūc illa esset

Demonstratio ē duplex quia & propter quid. 1. Poste. Tex. 30.

Addi. Triplex est diffinitio vt videre pote tis 1. poste. Tex. 22.

Opin. Apollinaris.

1. Phys. Tex. 2.

esset secundum naturã notior. et sic Philosophus incepisset à notioribus secundũ naturam. ¶ *Tertium autem, & quartũ probãt: quia propria causa, vt vult Philosophus est: quãdo affirmatio infert affirmationem, et negatio negationem, propter hoc enim, quia aĩal est remota causa respirationis, ideo negatio infert negationem, non autem affirmatio affirmationẽ. Valet enim: non est animal: ergo non respirat: sed non valet, est animal, ergo respirat, quia sunt multa animalia non respirantia, ut vult Philosophus. Sed secundum primã animæ diffinitionem, licet negatio inferat negationẽ, non tamen affirmatio affirmationem. Valet enim: non est actus corporis, ergo non est principium vegetandi: sed non valet, est actus, ergo principium viuendi solum, aut uegetandi, et sentiendi, ergo illa diffinitio non est causa propria secundæ, et per consequẽs non est principium demonstrationis propter quid.* ¶ *Potest secundo argui, quia volens Philosophus ostendere quomodo prima diffinitio aĩæ est conclusio demonstrationis, dat exemplum in quo una diffinitio est conclusio demonstrationis propter quid.* ¶ *Contra istam opinionẽ arguitur. Et primo contra secũdum dictũ. Omnis demonstratio procedens ab effectu ad causam, est demonstratio quia: non demonstratio propter quid. Sed demonstratio, qua demõstratur prima diffinitio de anima per secundam, est huiusmodi: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor vero ꝓbatur. Sicut se habet esse ad operari, ita esse principium essendi ad eße principiũ operandi: quia sicut se habet effectus ad effectũ: ita causa ad causam. Sed esse in vno, & eodem est prius saltem natura ipso operari, & causa operari, non autem econuerso: ergo esse principium essendi, est prius quã esse principium operandi, & causa eius.*

1. Poste. Tex. 90.

2. de anima Tex. 91.

3. de anima. Tex. 12.

Contra opinionem istã arguitur.

Sed secunda diffinitio datur per esse principium operandi: prima aũt per esse principium essendi, quia per esse actum primum: ergo secunda diffinitio erit effectus primæ, & per consequens demõstrare primam per secundam, est procedere ab effectu ad causam. ¶ *Contra tertium dictũ arguitur. Non enim quæritur, vtrum demonstrare aliquid de anima per propriã diffinitionem, sit magis demonstrare propter quid, quam demõstrare per primam diffinitionem, quæ est communis, sed quærimus de una diffinitione in comparatione ad aliam, vtrum demonstrare primã, per secundam, sit demõstrare demõstratione quia, an demonstratione pp quid.* ¶ *Secundo, quia non dicimus, ꝙ demonstrare secũdam diffinitionem per primã, sit demõstrare per causam propinquam, sed ꝙ demonstrare primã per secũdam, est demonstrare per effectum, demõstrare autem secundã per primã, esset demõstrare per causam, siue sit causa communis, siue propria: sicut probare ꝙ aliquid est animal, quia respirat, est probare per effectum, probare autem ꝙ lapis non respirat, quia nõ est animal, est probare per causam remotam.* ¶ *Contra quartũ arguitur ꝙ diffinitiones propriæ siue diffinitio secunda non sit causa propria primæ: ut uidetur uelle ista opinio.* ¶ *Per te illa est propria causa, qñ negatio infert negationẽ, & affirmatio affirmationẽ: sed nõ sic est de secũda diffinitione, respectu primæ: ergo &c. Minor probatur: qa ualet affirmatiue, hoc est primũ principiũ uiuẽdi: ergo est actus primus: similiter, est primum principium sentiendi: ergo actus primus: sed nõ valet negatiue à qualibet illarum. Non valet .n. non est principiũ sentiendi, ergo nõ est actus primus.* ¶ *Si dicatur ꝙ bene valet, sumẽdo omnes partes simul, non est principium uiuendi, sentiendi &c. ergo non est actus primus.*

Quid quæritur hic videlicet.

Hoc

¶ Hoc inquam non valet, tum quia hic non datur diffinitio communis secundum istam opinionem, tum etiam quia secũdũ opinionẽ ualet à qualibet diffinitione particulari, ad diffinitionem uniuersalem, & qualibet est causa propria. ¶ Ad rationes istius opinionis dicitur ad primam, quod Philos. nõ peruertit ordinem: quia licet in tradendo doctrinam oporteat incipere à notioribus nobis terminis, et etiam à notioribus propositionibus, quando non intendit doctor vnam per alteram demonstrare, quando tamen intendit vnam per alteram demonstrare, debet prius ponere conclusionem probandam, & declarare, vt videatur quid sit probandum, dato etiam, quod illa sit minus nota quo ad nos, quia postmodũ per demonstrationem fiat nota. ¶ Ad secundam rõnem dicitur primo, quod S. Tho. non dicit quod sit prima diffinitio causa propria secũdæ, sed sufficit sibi, quòd prima sit causa, siue propria cõmunis, & secunda effectus. ¶ Dicitur secũdo, si quis vellet sustinere illã esse causam propriam, quod illa diffinitio non est tenenda copulatiue, sed disiunctiue, & tũc affirmatio infert affirmationẽ. Valet .n. est actus primus corporis viuentis: ergo est principium viuendi, vel sentiẽdi &c. ¶ Ad aliã respõdet ipse doctor, scilicet quòd exemplum Philos. tenet quantum ad hoc, quòd diffinitio demonstretur, sed non est simile, quantum ad modum demonstrandi, quia diffinitio de anima demonstratur demõstratione quia: diffinitio autem quã adducit de tetragonismo, est conclusio, & demonstratur per aliam adductam, demonstratione propter quid. ¶ Ideo est alia opinio Sancti Thomæ, quòd prima diffinitio demõstratur per secundam, demonstratione quia. Quę opinio apparet vera, ex his quę adducta sũt contra oppositã opinionẽ. ¶ Quãtũ ad secundum, sciendum quod viuere dupliciter accipitur. Vno mõ, pro esse rei viuentis, secundum quod dicit Philos. viuere viuentibus est eẽ. Alio mõ, pro operatione rei viuentis, sicut nutrire, sentire, & huiusmoi. ¶ Vtroque autẽ modo dupliciter accipi potest. Vno modo, vt vitam in communi significat quomodocunq; illud contingat: sicut dicimus quod sentire est viuere, & similiter intelligere. Alio modo, vt dicit uitam, quæ per vegetatiuam aĩam datur. Viuere enim quandoque pro esse vegetatiuo particulariter sumitur: quia per illud primo res dicuntur viuere, vt à Philos. dicitur. ¶ Sciendum secundo, quod licet corpore dicamur viuere, non tamen primo, quia non dicimur viuere corpore, nisi inquantũ habet animã, sicut licet corpore & sanitate dicamur sani, non tñ dicimur primo sani corpore, quia nõ sumus sani corpore, nisi quia hẽt sanitatẽ. ¶ Dicitur itaque primo, quod anima est principium viuendi idest esse vegetatiui, per quod tangitur gradus viuendi qui conuenit plantis: sentiendi, in quo tangitur gradus uiuendi: animalium imperfectorum mouendi, in quo tangitur gradus animalium perfectorũ: & intelligendi, in quo tangitur gradus viuendi rationabilium. ¶ Licet autem quidã velint, quod in hac secunda animæ diffinitione, ly viuimus, uniuersaliter accipiatur, nõ autem vt particularem vegetatiui gradum explicat: ¶ Hoc tñ non videtur mihi ad mentem Arist. esse. Oportet .n. secundũ istos uerba Arist. extorquere: ut sit sensus. Anima est quo viuimus & sentimus, & mouemur, & intelligimus idest. Est quo primo viuimus: siue sit quo primo viuimus tantũ, siue quo primo sentimus: siue quo primo mouemur, siue quo primo intelligimus. Cum tñ Arist. non disiunctiua dictione, sed copulatiua utatur. ¶ Item sm̃ hanc expositionem bis ponitur uiuimus: cum tñ in littera semel tantum ponatur: ideo me-

D

Quomodo Arist. sibi non est contrarius.

Viuere dupliciter capitur.

Tex. 18.

Anima est principium viuendi, sentiendi, mouendi & intelligendi.

ideo melius eſt, vt ly viuimus, gradũ vegetatiuum explicet, alijs viuentium gradibus qui in diffinitione enumerantur condiuiſum. Sic enim planus eſt tex. & nullo modo extortus. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ anima non eſt quodcunque principium uiuendi, ſed primum, ad differentiam corporis, quo non dicimur primo viuere, ſed ſecũdario. ¶ Dicitur tertio, poſito ꝙ iſta diffinitio ſit diffinitio animę in communi, & non ſint quatuor diffinitiones, quod uidetur eſſe de mente Phil. qui poſt iſtam diffinitionẽ dicit, Quare et ſm̃ vnũ quodque quęrendum quid ſit vniuſcuiuſq; anima, vt quæ plantę, & quę hominis, aut beſtiæ quibus dat intelligere, ꝙ nõdũ vſq; ad illum locũ diffinuit animas ĩ particulari: Hoc inquã poſito, dicitur ꝙ iſta diffinitio põt accipi copulatiue .ſ. anima eſt quo viuimus, & ſentimus, & mouemur & intelligimus primo, ita ꝙ ly & copulatim teneatur. Et tũc, iſta diffinitio licet conueniat animæ in communi, non tamen conuenit omni animę, ſed forte ſolum animæ intellectiuę: qa per intellectiuã aĩam primo habemus oĩa iſta, non aũt per aliã animã. ¶ Et ſi arguatur, quia diffinitio ſuperioris conuenit cuilibet inferiori: ¶ Dicitur qd duplex eſt diffinitio. Vna quæ datur per genus & differentiam, & de hac verũ eſt, ꝙ conuenit cuilibet inferiori, ſed iſta diffinitio non eſt talis. Alia vero, quę datur per actus ſuorum inferiorum, ſicut ſi diffiniretur aĩal diffinitione exprimẽte ꝓprios oĩum animaliũ actus, & tunc dicitur, ꝙ diffinitio totalis ſuperioris non conuenit cuilibet inferiori, ſed diuerſis ſecundũ diuerſas partes, quia licet operationes inferioris attribuãtur ſuperiori, nõ tñ propria vnius ſpeciei operatio attribuitur cuilibet ſpeciei ſui generis, ſicut quia hõ ridet, dicimus aĩal ridere, non tamen dicimus, bouẽ aut aſinũ ridere. Modo dicitur ꝙ iſta diffinitio de anima datur per actus proprios inferiorum ſuorum: ideo nõ oportet conuenire cuilibet animæ ſecundum oẽs partes ſuas: ſed ſufficit ꝙ ſecũdum hoc, quod eſt eſſe principium vegetandi, conueniat uegetatiuę ſecundum hoc, quod eſt eſſe principiũ ſentiendi animæ ſenſitiuæ, & ſic de alijs. ¶ Si autẽ vellemus ꝙ teneretur diſiunctim, vt ly & idẽ ſit, ꝙ vel, tunc erit ſenſus. Aĩa eſt quo viuimus, vel ſentimus: mouemur, vel intelligimus primo, & tũc conuenit omni animæ. Anima enim uegetatiua eſt, quo viuimus, vel ſentimus etc. & ſimiliter anima ſenſitiua &c. & intellectiua. ¶ Quia tamẽ Philoſ. ponit in illa diffinitione copulatiuã dictionẽ, ſcilicet ly &, credo ꝙ ſit tenenda copulatiue, & non diſiunctiue, cum etiam & ſic ſaluari poſſit. ¶ Ad rationẽ in oppoſitum poteſt dupliciter reſponderi. Vno modo, quòd maior eſt falſa, de diffinitione ſuperioris, data per effectus ſuorũ inferiorũ. Secũdo ꝙ minor eſt falſa, accipiẽdo diffinitionem illam per diſiunctionem.

Commen. Tex. 31.

Dupliciter, ſecundo diffinitio accipi poteſt ſcilicet copulatiue & diſiunctiue.

Replicatur.

Duplex eſt diffinitio. Vna quę datur p genus & differentiam. Alia quę datur p actus ſuorũ inferiorum.

QVAESTIO IIII.

Vtrum in animalibus imperfectis, forma quæ eſt in parte abſciſſa, præextiterit in toto animali.

Sic uidemus & circa alias differentias &c. Tex. XX.

Lineilus q. 9 hains.

QVAERITVR tertio Vtrũ in animalibus imperfectis, forma quæ eſt in parte abſciſſa præextiterit in toto animali. Et videtur quòd non. ¶ Primo. Qua rõne forma vnius præextiterit in toto, eadẽ ratione forma alterius partis: tunc quæro de illis formis, aut vtraque in-

que informabat materiam totius, aut una tantum. Si utraq; informabat: ergo vna materia simul ĩformatur pluribus formis substantialibus, quod est contra mentem
1. parte q. 76 art. 4. *Sanct. Thom. Si unam tantum informabat: ergo forma materialis alia erat ĩ materia et non informabat, hoc autẽ est inconueniens: ergo &c. ¶ Secũdo. Quando abscinditur pars animalis, aut acquiritur illi aliquid quod in ea non præfuit, aut nihil. Si nihil, ergo non magis debet abscissa esse aliquid per se existẽs ĩ actu, quam dum erat in toto, quod est inconueniens, quia pars in toto, habet esse in potentia, separata autem habet esse actu. Si aliquid acquiritur parti, non apparet quid sit illud, nisi forma: ergo prius non habebat formã: ergo forma partis nõ prę existebat in toto. Tenet consequentia, quia si praextitisset in toto cõiunctio, fuisset maxime in ipsa parte, cuius postmodum efficitur forma in actu. ¶ Respõdeo*
Tex. 10. *quòd ista quęstio mota est, vt declarentur verba Philosophi dicẽtis, quòd ideo partes plantarum, & animaliũ imperfectorum decisa viuunt, quia in toto est anima in actu vna, in potentia vero plures, ex quo vult quòd anima partis separatę, praeexistit in toto. ¶ Pro declaratione huius, Primo ostẽdẽdũ est quare in quibusdam forma totius secundũ eandem speciem saluatur in partibus, in quibusdam autem non. ¶ Secundo declarabo, quomodo formæ partium separatarũ*
Forma perfectior plures & magis diuersas habet operatiões. *praexistant in toto. ¶ Sciendum igitur primo, quòd quanto forma est perfectior, tanto plures: & magis diuersas hẽt operationes, & ideo requirit etiam subiectũ magis diuersum. Sicut quia aĩa est perfectior forma elemẽtari: ideo requirit corpus organicũ propter diuersitatẽ operationum, qđ non requirunt formę elementorum: & inter aĩas, quanto aliqua fuerit perfectior, tanto requirit maiorem diuersitatem in partibus corporis. Anima enim intellectiua, quia est perfectior anima canis, ideo requirit magis organizatum corpus. ¶ Sciendum secundo, quòd cum forma nõ requirit magnã diuersitatem organorum, subiectum est eiusdẽ rationis & dispositionis in toto & in partibus, & quia eadem in illis est dispositio totius, & partis, ideo forma quæ est in toto secundũ omnem perfectionem, secundum quam est in toto, est etiã in qualibet parte. Sicut forma ignis, oẽs operationes quas habet in toto igne, habet etiã in qualibet parte ignis. Sicut enim totus ignis potest calefacere et desiccare, ita et pars ignis sed cum forma requirat subiectum, habens diuersitatem organorum, non est secundũ omnes suas perfectiones in qualibet parte, sed secundum vnam perfectionem in uno, & secundum aliam in alio, sicut in homine, aĩa est in oculo secundum potentiam visiuam, in aure secundum potentiam auditiuam, & sic de alijs. Ratio itaque, quare in aliquibus, forma totius saluatur ĩ qualibet parte, in aliquibus autẽ non, est quia in aliquibus, dispositio totius inuenitur ĩ qualibet parte, sicut in igne, in aliquibus autem alia est dispositio totius, alia est dispositio partium, sicut in aĩalibus perfectis. In animalibus autem imperfectis, & in plantis, licet habeat aliqualem diuersitatem partium, non tamen habet magnam diuersitatem, sed est quasi eiusdem dispositionis in omnibus partibus, ideo anima talium, potest in partibus abscisis saluari. Quia tamen maiorem diuersitatem requirit anima animalium imperfectorum quam anima plantarum, inde est, quòd aĩa diu saluatur in partibus plantarum, non aũt saluatur diu anima in partibus animalium, quia parti animaliũ deficiunt instrumenta quibus saluatur vita, puta, os, aut aliquod alind instrumẽtũ.*

Aliqua forma substantialis habere potest extensioné per accidens pp sui imperfectionem.

¶ *Quantum ad secundum sciendum primo, ꝙ licet qualibet forma substātialis sit secundum essentiam simplex, aliqua tamen per accidens potest habere quādam extensionem ad extēsionem sui subiecti proximi, & per consequens quandā diuisibilitatem, et hoc accidit propter imperfectionem ipsius formæ, sicut albedo extēsionem subiecti, & diuiditur ad eius diuisionem.* ¶ *Sciendum secundo, ꝙ qḋlibet continuum & extensum, habet quandam vnitatem in actu, sed cōtinet multa in potentia. Continet enim multas partes, quæ sunt in illo in pōia. Sicut lignum vnum est quidē vnū in actu, quia in actu habet vnam formam, & vnū esse, est tamen plura in potentia, quia continet plures partes in quas potest diuidi, quæ cum fuerint separatę à toto, efficiuntur ī actu.* ¶ *Sciēdum tertio, qḋ triplex est potētia in qua aliquid dicitur esse: vna est potentia materia prima, ī qua dicūtur esse omnes formæ, & talis est potētia in qua nihil est essentię formæ ad quam est in potentia: alia est potētia mixti in qua sunt corpora simplicia, mixta enim resoluuntur in elemēta, ideo elemēta dicūtur esse in mixto in potentia, & talis est potentia in qua est forma simplicis aliquo mō scilicet in uirtute, mixta enim continent uirtualiter in se formas elementorum. Similis est pōia materię dispositę ad formam. In ligno .n. calefacto & desiccato est forma ignis in virtute, calor .n. & siccitas habēt in se virtutē formę ignis. Tertia est potentia in qua dicuntur esse partes. Sūt enim partes potentia in toto, & hæc est potentia in qua est essentia eius qḋ est in illa, sed nō est esse propriū & distinctum eius: sicut in vna quantitate sunt partes secūdum essentiam suam: realiter enim partes integrant totum, sed non sunt secundum esse propriū & distinctū. Vnde dicuntur illę partes esse in tota quātitate in potentia, non quia existentia partium non sit in toto: sed quia in toto nō existūt per esse proprium & distinctum, sed per esse totius: si autē separentur à toto, existunt per esse proprium & dinstinctum.* ¶ *Istis notatis, dico Primo ad quæsitū, quòd quia inter animas formę plātarum, & animalium imperfectorū sunt imperfectę, ideo habent quandam extēsionem, & diuisibilitatem, unde diuiduntur ad diuisionem corporis, sicut albedo diuiditur ad diuisionē parietis in quo est.* ¶ *Dico secūdo, ꝙ partes ipsius animæ in quas est diuisibilis, sunt in pōia ī toto.* ¶ *Dico tertio, ꝙ animā esse vnā in actu, & plures in potentia, in plantis & animalibus imperfectis, sic intelligitur, ꝙ anima vnius plantę, & vnius animalis imperfecti, est vna actu, quia habet vnum esse actuale: sed est plures in potentia, quia habet plures partes in quas pōt diuidi, quæ sunt in ipsa in potentia, & si diuidatur, erit plura in actu, qa habebit plura esse in actu, sm̄ diuersas partes. Sicut accepto quodam ligno, est ibi forma vna in actu, quia habet vnū esse substantiale in actu, est tamen illa forma plures in potentia, unde si diuidatur lignū, q̄ erat vna in actu, amittit unū esse qḋ habebat, et efficitur plures in actu, quia ī vna parte ligni pars illius formæ habebit esse propriū et distinctū, similiter se habebit alia pars formę in altera parte ligni.* ¶ *Ex istis patet responsio ad quæsitū .s. ꝙ formæ præexistūt in toto, non quidē actu, quia in vno cōposito est tātum vnū esse substantiale, plures aūt formę actu dāt plura esse substantialia: sed modo dicto. Cuius ratio est, quia essentia formæ non aduenit nouiter materiæ, nisi per alterationē præexistentem. In diuisione aūt aīalium, aut plantarum, non apparet alteratio per q̄ debeat acquiri substantialis forma, vnde oportet, ꝙ aliquo mō præfuerit illa forma in materia.*

Anima est una in actu & plures in potentia.

Posset

Alber. 1. de anima cap. ultimo.

¶ Posset etiam dici secūdum Albertum quòd forma huiusmodi scilicet plantarū, & animalium imperfectorum, diuiditur per accidens ad diuisiouem corporis.

Duplex est quod diuiditur per accidens.

¶ Sed aduerte, quòd duplex est quod diuiditur per accidens, scilicet quod habet quantitatem per accidens, & est minus in minori, & maius in maiori: & hoc modo anima non diuiditur, quia non est forma materialis. Est aliud diuisibile per accidens, quod licet in se sit indiuisibile, tamen secundum totam suam facultatē inest diuersis partibus corporis: ideo illis diuisis, remanet in illis secundum totam suam facultatem: & hoc modo anima diuisibilis est: et ē simile, sicut si in signato puncto in linea, diuidatur linea in pūcto illo: punctum est quidem secundū se indiuisibile, tamen per diuisionem remanet punctum in vtraque linea.

Addi. Vide pulcrā difficultatē.

¶ Sed nō videtur hoc posse stare, Tum, quia tota facultas formæ non potest remanere nisi remaneat essentia formæ: essentia autem formæ substantialis, non potest indu ci per solam diuisionem. Tum, quia similitudo illa de puncto non valet. Non enim per diuisionem lineæ, remanet punctum in quo fit diuisio: sed illo corrupto, resultant duo puncta in actu: modo diuisa arbore, nō corrumpitur anima eius, esset enim incōueniēs, quòd abscisso paruo ramusculo à magno arbore, corrumperetur anima arboris. ¶ Et ideo dicendum, quòd in istis anima est extensa, & per diuisionem partis accipiunt esse actu, quòd prius habebant in potentia.

Dubium.

¶ Sed posset aliquis dubitare, quomodo per solam diuisionem potest pars plantæ habere formam in actu, quam prius habebat tantum in potentia: cum ad generationem plantæ requirantur multę alterationes, & dispositiones in materia.

¶ Respondetur, quòd quia forma partis erat in toto secundum essentiam suam, licet non haberet esse proprium, ideo erat in potentia propinqua actui. Nihil enim est magis propinquū formæ, quam esse, vnde per solam diuisionem potest poni in actu: per illam enim vnitur ipsa esse, ad hoc autē quòd forma educatur de potentia materiæ, requiruntur multę alterationes præuię: quia essentia formæ non præexistit in materia: ipsa enim materia prima, est in potentia & ad essentiā formę, et ad esse ipsius. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primū dicitur quòd vtraque informabat materiam: quia vtraque erat pars vnius formæ, quæ informabat. Ad improbationē huius dicitur, quòd non est inconueniens vnam materiam informari pluribus formis in potentia, quæ sint partes vnius formæ in actu. Illę enim non informant quia dant proprium esse, sed quia forma vna diuersis partibus materiæ dat vnū esse per diuersas partes suas potētiales.

Vna materia informatur pluribus.

¶ Ad secundum dicitur, quod cum separatur pars à toto in plantis & animalibus imperfectis, acquiritur aliquid: & cum dicitur quòd illud non potest esse nisi forma, negatur: imo dicitur quòd essentia formę præexistebat in materia: sed per diuisionem acquiritur in illis proprium & distinctum esse.

QVAESTIO V.

Vtrum sint quinque genera potentiarum animæ.

Potentias dicimus uegetatiuum, &c. Tex. XXVII.

p. p. q. 78. ar. 1.

VAERITVR quinto, Vtrum sint quinque genera potentiarum animæ. Et videtur ꝙ non. ¶ Primo, quot sunt animæ, tot debent esse pōiæ aīæ: quia passio multiplicatur ad multiplicationem subiecti: sed tm̄ sunt tres animæ: ergo &c. ¶ Secundo, qualibet pōia appetit suum obiectū: ergo appetitiuū non debet distingui contra alias potentias. ¶ Tertio vt hēt S.T. De veritate q. 2. ar. 10. *Quando differentię essentiales obiectorū diuidunt aliquod speciale obiectum animæ, diuersificant potentias, sed non genera potentiarum: sed obiectum sensitiui & intellectiui diuidunt speciale obiectū animæ: diuidunt enim apprehensibile vt dicit S. Thom. quęstione pręallegata: quod est speciale obiectum animæ, non. n. omne obiectum animæ est apprehensibile: ergo sensitiuum & intellectiuum non sunt duo genera potentiarum. ¶ Quarto, genera potentiarum distinguuntur secundum diuersitatem operationum: sed sunt tantum tria genera operationum: ergo &c. Maior est S. Tho. Minor probatur.* Lect. 5. *Operationes animæ distinguuntur secundum diuersitatem esse rerum viuentium, vt dicit, S. Tho. sed sunt tantum tria esse rerum viuentium, vt ipsemet dicit: ergo etc. ¶ Quinto, sicut se habet sensitiuum ad intellectiuum, ita appetitus sensitiuus ad intellectiuum: sed sensitiuū, & intellectiuum faciūt duo genera pōiarum animæ: ergo & appetitus sensitiuus & intellectiuus, et per consequens erunt sex.* 3. de anima Tex. 48. *¶ Sexto, Philosophus dicit ꝙ principium mouens in animalibus, est seu sensus, aut intellectus, aut appetitus: ergo non debet poni motiuum secundum locū generis distinctum ab illis.*

¶ In ista quæstione duo faciam. Primo, præmittam aliqua. Secundo dicam ad quæsitum vt appareat quæ fuerit mens S. Thom. propter hoc enim moueo istam quæstionem. Responsio ad quæsitū 1 disp. in q. de anima ar. 13. *¶ Quantum ad primum quia S. Thom. diuersimode distinguit genera potentiarum animę in diuersis locis: ¶ Sciendum primo, ꝙ licet aliquę potētiæ animæ sint passiuę, sunt tñ sic passiuę, ꝙ sunt etiam aliquo modo actiuę, patiuntur quidem à suo obiecto, sicut intellectus ab intelligibili, sed tñ aliquarum operationum sunt productiuę. Nam intellectionem producit intellectus, potentia uisiua visionem, & sic de alijs. ¶ Sciendum secundo, ꝙ differentia est inter actus pōiarum actiuarū, & inter actus pōiarum passiuarū, ꝙ actus potentiarum passiuarum sumūt speciem ab obiectis, quæ comparātur ad ipsas pōias, sicut actiua ad passiua, actus aūt pōiarum actiuarum possunt sumere speciem & ab obiectis, quæ comparantur ad ipsas potentias sicut finis, & etiā à principijs, magis aūt à principijs. Sicut calefacere & infrigidare, accipiunt speciē à suis principijs, et à suis finibus, quę sunt calor, & frigus. Similiter etiā ab illis habent distinctionem. Ideo enim calefactio distinguitur ab infrigidatione: quia calefactio terminatur ad calorē, & est à calore, frigefactio autē terminatur ad frigiditatem, & est à frigiditate, sicut à principio formali. Quia ergo oēs potentiæ animę sunt aliquo modo actiuæ, licet aliquę absolute sint passiuę, ideo possunt distingui per operationes, secūdū ꝙ ipsę operationes distinguuntur per principia, & etiam sm̄ ꝙ distinguuntur per obiecta.*

Lect. 5. *obiecta. Hic ergo in secundo de anima distinguit S. Th. potentias animæ per operationes, sm̃ q̃ illę distinguuntur in ordine ad esse viuentium, qđ est principiũ, & ratio operandi rebus viuẽtibus, sicut simpliciter in omnibus esse est prima ratio operandi. Distinguit .n. ipsas in quantũ sunt potentię operatiuę. In alijs aũt multis locis distinguit istas potẽtias per operationes, ut accipiunt distinctionem ab obiectis. ¶ Quantum ad sm̃ sciendum, quòd de potentijs animę possumus loqui dupliciter. Vno modo, quantum ad modum operandi, & sic sunt tantum tria*

Lect. vlti. 1. de anima, & de verita. q. 1 o. ar. 1. ad secundum. *genera potentiarum, vt dicit S. Tho. scilicet potentię vegetabiles, sensibiles, & intellectuales. Vegetatiuę enim, agunt mediantibus qualitatibus actiuis & passiuis, sicut sunt calidum & frigidum. Sẽsitiuæ, licet non indigeant qualitatibus s. actiuis & passiuis ad eliciendum actũ sentiendi, indigent tñ organo corporali. Intellectiuæ aũt nec indigent qualitatibus actiuis & passiuis, nec organo corporali. Alio modo possunt considerari, quãtũ ad genus operationũ, & sic sunt quinque genera potentiarum, sicut quinq; genera actionum. Ipsę aũt operationes possunt distingui dupliciter, scilicet in ordine ad esse viuentiũ, & in ordine ad obiecta, vt dictum est. Primũ modũ assignat*

p. p. q. 78. ar. 1. *S. Tho. alij vero aliũ. Quantum ad primum modũ, distinguuntur sic. In viuentibus enim est triplex esse, scilicet esse materiale, secundum quod res recipiuntur in viuente materialiter, sicut esse plantarum. Aliud est eẽ penitus immateriale, sm̃ qđ res recipiuntur in uiuente secundũ esse penitus immateriale scilicet sine materia & conditionibus materialibus indiuiduantibus, & absque organo corporali, & hoc est esse intelligibile. Aliud est esse medio modo se habens, secundũ qđ recipiuntur in viuente res sine materia,*

Addi. Triplex esse in viuentibus.

non tñ sine cõditionibus materialibus & sine organo corporali, & hoc est esse sensitiuum. Primum esse, sequuntur operationes animę vegetatiuę. Sm̃, operationes partis intellectiuę. Tertium, operationes partis sensitiuę. Sed quia omne esse est secundum aliquã formã, ad formam aũt quamlibet sequitur aliqua inclinatio, & ad inclinationem operatio, sicut ad formam leuis, sequitur inclinatio ad locum sursum, & ad inclinationem, sequitur motus sursum, ideo esse intellectiuum, & esse sensitiuum, est secũdum aliquã formã, esse sensitiuum, est sm̃ formam sensibilem, & esse intellectiuũ, est secundum formã intelligibilem. Ad istas autem formas, sequitur inclinatio, quæ dicitur appetitus, & ad inclinationẽ operatio, quæ est motus localis: operationibus igitur uegetatiuę attribuitur vnum genus potentiarũ quod dicitur vegetatiuum: operationibus partis sensitiuæ sensitiuum, & intellectiuæ intellectiuum, inclinationi, quæ est appetitus, appetitum, motui locali secundum locum, motiuum. ¶ Secundum modum distinguendi scilicet per obiecta, assignat S. T. sic. Quædam .n. est operatio viuentis, cuius obiectum est corpus animę coniunctum, & circa hoc est unum genus potentiarum, quod dicitur vegetatiuum. Potentiæ enim vegetatiuæ agunt in corpus coniunctum animæ. Nam etiam generatiua agit in corpus coniunctum animę, aut scilicet in semen, aut in corpus quod generatur, cui coniungitur ipsa anima. p virtutem quę est in semine. Quędam est cuius obiectũ est corpus sensibile, & circa hoc est sensitiuum. Alia est cuius obiectum est omne ens, & huic correspondet genus potentiarum, quod dicitur intellectiuum. Sed obiectum sensus & intellectus, dicitur ipsa res exterior, secundum quòd nata est esse in intellectu, & sensu

Omne esse est a forma.

p. p. q. 78. ar. 1.

Quid est obiectũ sensus.

per suam similitudinem. Quadam vero est, cuius obiectum est res extrinseca, secundum ꝙ in ipsum tendit anima, sicut in finem. qđ est primũ in intentione.s.res sub ratione appetibilis, & huic correspõdet appetitiuum. Sed & alia est, cuius obiectum est res extrinseca, vt ad ipsam comparatur anima, sicut ad terminũ motus & operationis, & huic correspondet alterum genus, quod dicitur motiuũ secundum locum. Istis duobus modis distinguit genera potentiarum aiç S. Tho.

Esse est duplex, existétię & essentię.

¶ Sed pro declaratione primi modi, Sciẽdum primo, ꝙ esse, est duplex, esse.s. existentia, & esse essentia. Esse existentię, est existentia actualis, sm̃ quam res dicitur existere in rerũ natura. Esse essentię, est ipsa essentia, secundum quam res dicitur esse talis, sicut humanitas est essentia hominis, & id quo homo est homo. Operationes igitur anima non distinguũtur sm̃ esse existentia rerum viuentium, sed distinguuntur in ordine ad essentiam, siue ad esse essentię, cuius principium est forma. Vnde S. Tho. in litera, loquens de esse materiali, dicit sm̃ esse materiale quod est per materiam contractum, vnaquaque res est hoc solum quod est. Sicut hic lapis, non est aliud quam hic lapis, constat aũt ꝙ sm̃ esse existentia, res non dicitur talis natura: sed solum existens.

Esse essentie dupliciter consideratur.

¶ Sciendum secundo, ꝙ esse essentia, dupliciter potest considerari. Vno modo, in ordine ad subiectum in quo est. Alio modo, in ordine ad operationẽ, quę consequitur ad ipsum. Si consideretur in ordine ad suum subiectum. sic ex seipso est perfectum, & non indiget alio esse accidentali, ad perficiendum suum oppositũ, humanitas enim seipsa perficit suppositum humanum, & non indiget alio esse accidẽtali ad ipsum perficiẽdũ: & secundũ esse isto mõ sumptũ, distinguũtur tres aię. Si aũt consideretur in ordine ad operationẽ sic ex seipso non est sufficiens ad operationem: sed requirit in subiecto aliquod esse accidentale, hoc autẽ est diuersimode in diuersis. Esse .n. substantiale vegetatiuum, requirit tantum esse accidentale, quod dant potentia vegetatiuę supposito, ad hoc vt ex ipso procedat actio. Esse autem substantiale sensitiuum, & intellectiuum, prater esse accidentale qđ dant potentia, requirit etiã esse accidentale quod dant res p suas similitudines: vnde ad hoc vt homo producat intellectionem, requiritur ꝙ habeat esse substãtiale intellectiuum, quod est ab anima, requiritur etiam, ꝙ habeat esse accidentale intellectiuum, quod est à potentia intellectiua: & esse quod est à specie intelligibili, & omnia ista esse accipiuntur in vim vnius esse perfecti sm̃ ordinem ad operationem. Simile est etiã de esse sensitiuo. ¶ Cum ergo dicit S.T. ꝙ operationes animę considerandæ sunt sm̃ esse rerum viuentium. ¶ Dico primo, ꝙ accipitur esse secundum ꝙ ordinem habet ad operationem, non sm̃ ꝙ habet ordinem ad subiectum. ¶ Dico secundo, ꝙ accipitur non tm̃ ipsum esse substantiale: sed accipiuntur omnia esse, quæ faciunt ad operationem, scilicet & esse substantiale, & esse accidentale, tanquam vnũ esse. ¶ Et quòd hoc sit ad mentem S.T. apparet hic. Loquens enim de esse immateriali dicit. Huiusmodi autem immateriale esse, etiã habet duos gradus in istis inferioribus, nã quoddam est penitus immateriale scilicet esse intelligibile, in intellectu enim res habet esse & sine materia & sine cõditionibus materialibus indiuiduantibus, & etiam absque organo corporali. Ex quo patet ꝙ S.Th. loquitur de esse immateriali, & intellectuali quod est à similitudine, secundũ quã res dicitur esse immaterialiter in intellectu. Praterea, inferius de illo esse loquẽs dicit, ꝙ

Mens D. T. explicatur.

Esse intellectuale est à forma intellectiua.

cit, ꝙ esse intellectuale, est à forma intellectuali, & esse sensibile, à forma sensibili, forma autem intellectualis & sensibilis, sunt formæ accidentales. Vnde relinquitur, quòd per esse intellectuale, accipiat oĩa prædicta, tãq̃ vnũ esse, qđ esse est cõpletiue à specie intelligibili, et hãc speciem sequitur appetitus. Appetitus .n. intellectiuus, consequitur formam apprehensam per intellectum, & appetitus sensitiuus, formã apprehensam per sensum, vt in plerisq; locis dicit S. Th. ¶ Sciendum vltimo, ꝙ cum ponit Philos. sensitiuũ, & intellectiuum duo genera potentiarum animæ, per sensitiuum, non intelligit omnes potentias animæ sensitiuę, neque per intellectiuum oẽs potentias animæ intellectiuę, sed per sensitiuum, intelligit potentias apprehensiuas, et cognoscitiuas partis sensitiuę, similiter per intellectum, potentias apprehensiuas partis intellectiuę. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum negatur antecedens: tum quia vna anima potest habere plures potentias, tũ quia animæ distinguuntur secundum diuersa esse tantum, genera autem potẽtiarum distinguuntur secundum genera operationum.

Lect. 5.

Quomodo passio multiplicetur.

¶ Ad probationẽ dicitur, ꝙ passio multiplicatur secundũ numerũ, ad multiplicationem materialem subiecti, non autẽ ad multiplicationem essentialem nam vnius rei possũt esse plures passiones, præcipue quando recipiunt speciem ab extrinseco. ¶ Ad secundum respondetur, ꝙ duplex est appetitus scilicet naturalis, sequens formam naturalem, & animalis, sequẽs formã apprehensam. Si loquantur de appetitu naturali, & in antecedente, & consequente conceditur totũ, quia de illo nõ loquitur Philos. Si de appetitu animali, negatur antecedẽs. Si autẽ in antecedẽte accipiatur appetitus naturalis, et in consequente appetitus animalis, negatur consequentia. ¶ Ad tertium dicitur primo, quòd si volumus loqui de prima diuisione potẽtiarum, secundum prima genera obiectorum, sic erunt tantum tria scilicet vegetatiuum, cognoscitiuũ, appetitiuũ: sed si loquamur de generica, quacũq; diuisione potentiarum, siue sint secundum prima genera, siue nõ, sic sunt quinque. ¶ Dicitur secundo, ꝙ mens S. Tho. est, quòd quãdo differentiæ essentiales obiectorum, diuidunt aliquod obiectũ speciale .s. cuius species non possunt amplius diuidi differentijs essentialibus, tunc differentiæ non faciunt diuersitatem secundũ genus. Mõ, cognoscibile nõ est adeo speciale obiectũ, sensibile .n. est quędã species cognoscibilis, & diuiditur in plures species, vnde nõ sequitur rõ. ¶ Ad quartum negatur minor. Ad probationẽ dicitur, ꝙ non est sensus S. Tho. quòd distinguantur tantum secundum esse, sed in ordine ad esse, & ad formas, secundũ quas sunt talia esse, vnde non dixit, operationes animæ distingui oportet sm̃ distinctionem esse viuentium, sed sic oportet, operationes considerare secundũ esse qđ inuenitur in viuentibus, hoc est, sm̃ ꝙ requirit esse viuentium. ¶ Ad quintum dicitur ad antecedens, ꝙ non est omnimoda similitudo, immo in proposito negatur similitudo. Cuius ratio est, quia sensitiuum & intellectiuum, distinguuntur distinctione obiectorum, inquantũ obiecta sunt, distinguũtur enim differẽtijs apprehensibilis, quia obiectũ sensus est apprehensibile particulare, & obiectum intellectus, est apprehensibile vniuersale. Appetitus autẽ rationalis & sensitiuus, non distinguũtur differentijs appetibilis, inquantum appetibile est, quia de eodem potest esse vterque appetitus, sed secundum diuersum modũ operandi. Voluntas enim libere appetit, sed appetitus aĩalis, naturali necessitate. ¶ Ad sextum dici-

Appetitus est duplex: naturalis, & animalis.

Similitudo inter sensitiuum & intellectiuum.

E tur, ꝙ

Principium mouens duplex: imperans & efficiens.

tur; quod duplex est principium mouens, s. imperans, ac efficiens motũ, & exequens. In tertio Phil. loquitur de virtute imperante & efficiente motum, hic autem de virtute exequente. ¶ Vel melius dicendum est, quod motiuum sm locum, ab intellectiuo, & appetitiuo formaliter tantum est distinctum, non autem realiter.

QVAESTIO VI.

Vtrum potentiæ animæ distinguantur per actus, & actus per obiecta.

Priores enim potentijs actus, & operationes secundum rationem sunt. Tex. XXIII.

p. p. q. 77. art. 3.

Qvaeritvr Sexto, Vtrum potentiæ animę distinguãtur per actus, & actus per obiecta. Et videtur quòd non. ¶ Primo. Nullũ prius distinguitur per id quod est posterius: sed actus sunt posteriores potentijs, ergo per actus non distinguuntur potentiæ. ¶ Secundo. Distinctio formalis est per differentias intrinsecas, sed obiecta nõ sunt intrinseca actibus nec potentijs, ergo per obiecta non distinguuntur actus et potentiæ. ¶ Tertio. Si distinguerentur per actus, remotis actibus non essent distincta, remotis enim principijs distinctiuis aliquorum illa nõ remanent distincta, sed hoc falsum est, quia tunc homine dormiẽte, non esset distinctio inter visum & auditum: ergo &c. ¶ Quarto. Si diuersitas obiectorũ esset causa diuersitatis potentiarum: vnitas obiectorum esset causa vnitatis potentiarum: sed hoc est falsum, quia idem obiectum respiciunt intellectus, & voluntas. Idem enim cognoscit intellectus, & voluntas appetit, & tamen sunt potentiæ distinctę ergo &c. ¶ Quinto. Maior diuersitas est inter lapidem & hominem, quam inter saporem & caliditatem, & tamen illa non diuersificant potentias: ergo nec etiã ista obiecta. ¶ In ista quæstione duo faciam. Primo, ostendam à quo specificentur potentię. Secundo, vnde habeant distinctionem. ¶ Quantum ad primum. Sciendum primo, quòd duplex est forma. Vna intrinseca, & alia extrinseca. Quia enim formæ est pficere, & denominare, omne perfectiuum et denominatiuum alterius, habet rationem formæ. Est autẽ aliquid perfectiuum, & denominatiuum alterius existens in eo quod perficit & denominat, sicut albedo existens in pariete, perficit ipsum secundum esse album, & anima intellectiua perficit hominem, cuius est pars essentialis & denominans. Aliquid vero est perfectiuum alterius, & denominatiuum existens extra illud, quod dicitur perficere, & denominare, inquantum perfectio alterius consistit in ordine ad ipsum, sicut calor est forma calefactionis extrinseca, & calefactio habet perfectionem suam, ex ordine ad calorem à quo procedit, aut ad quem terminatur, & dicitur calefactio, quia est à calore, aut quia terminatur ad calorem, & locatum, dicitur locatum, à loco existente in locante. ¶ Sciendum secundo, quod dupliciter dicitur aliquid dare speciẽ alteri, & differentiam. Vno modo effectiue, sicut si diceremus, quòd producens hominem, dat homini speciem & differentiam. Alio modo formaliter, sicut dicimus, quòd albedo dat esse album parieti

Duplex est forma.

Dupliciter aliquid spec[iem dat al]teri & [differ]entiam.

rieti formaliter, & anima intellectiua dat homini esse hominẽ, & cum duplex sit forma scilicet intrinseca & extrinseca, cuilibet conuenit dare speciem ei, cuius est forma. ¶ Sciendum tertio, quòd aliud est esse speciem, & differentiam, & aliud dare speciem, & differentiam, species enim, & differentia dicunt intrinsecum rei, & sunt idem quòd res, humanitas enim, & rationale est idẽ quòd homo. Sed id qđ dat speciem, potest esse extrinsecũ, sicut calor dat speciem calefactioni, & tamen non est intrinsecus calefactioni, & si illud sit intrinsecum, nõ est tamen ipsa res, sicut intellectiuũ vel anima intellectiua dat speciem homini, non est tamen homo, & dicitur formam dare speciem rei, quia ab ipsa forma res habet primo, quòd sit talis, ab anima enim intellectiua homo hẽt quòd sit homo. ¶ Sciendum quarto, quòd duplex est obiectum potentię, scilicet formale, & materiale. Formale est illud sub cuius ratione obiectum refertur ad potentiam. Materiale vero est id, in quo obiectum formale reperitur, sicut potentiæ visiuæ obiectum formale est color, vt dicetur inferius, quia vnumquodque videtur inquantum coloratum, obiectum autem materiale est corpus cui accidit color. ¶ Istis notatis ponuntur duę conclusiones. ¶ Prima conclusio est ista. Operationes specificantur ex obiectis formalibus, non aut ex obiectis materialibus.

Obiectũ est duplex scilicet formale & materiale

Quæst. 12.

Operatiões specificãtur ex obiectis formalibus.

¶ Probatur prima pars, supponendo ꝙ in præcedenti quæstione dictum est, scilicet quòd obiectum potentiæ passiuæ comparatur ad actum talis potentię, vt principium, eo quòd mouet potentiam, obiectum autem potentiæ actiuæ comparatur ad actum illius potentię sicut finis, et terminus, eo ꝙ pducitur p ipsum, sicut domus producitur à domificatore. ¶ Tũc arguitur sic. Omnis operatio recipit speciem ex principio, aut termino: sed obiecta formalia potentiarum comparantur ad operationes earum aut sicut principium, aut sicut terminus: ergo operationes accipiunt speciem ex obiectis formalibus. consequentia nota. Maior probatur, quia terminus comparatur ad operationem, sicut actus, & forma, patet etiam exemplariter. Calefactio est calefactio, quia est à calido ad calidum: infrigidatio est in tali specie, quia est à frigido in frigidum. Similiter sanatio dicitur, quia est ad sanitatem, ęgrotatio: quia est ad ęgritudinem. Minor vero pbatur: quia potentiarum animæ, aliquę sunt actiuę scilicet potentię vegetatiuæ, aliquę passiuę, vt sensus & intellectus: sed obiectum potentiæ actiuæ, est terminus operationis, obiectum autem potentiæ passiuæ, principium persuppositum: ergo &c. ¶ Secunda pars vero cõclusionis probatur sic. Illa quæ cadunt sub vna potentia, non diuersificant potentias: sed obiecta plura materialia, cadunt sub vna potentia. Vna enim potentia visiua videmus lapides, ligna, homines, & cælum, quę sunt obiecta materialia: ergo &c. ¶ Secunda conclusio. Potentiæ specificantur per operationes specificatas ex obiectis formalibus. ¶ Probatur. Illud cuius esse non est nisi propter aliquem finẽ, accipit modũ & speciem à fine: sicut quia serra ordinatur ad hãc opationẽ quæ est secare dura, ideo est ex tali materia, & hẽt talẽ figurã. Sed põia non sunt nisi pter suas operationes: ergo specificãtur ex suis operationibus. Idem ergo est dicere, ꝙ specificantur ex operationibus, & dicere, ꝙ qa natura intẽdebat hãc operationẽ, quæ est videre, ideo producit potentiam visiuam proportionata tali operationi: sicut qa artifex intendit secare dura, ideo facit serram ex ferro, & cũ tali forma.

Potentię specificantur p operationes

¶ *Ex hoc seq̄t correlarie, ꝙ falsa est opinio illorũ q dicũt, ꝙ pōiæ distinguũtur, et specificantur ex obiectis, & actibus tantum quo ad nos; scilicet ꝙ actus & obiecta non sunt aliquo mō causa specificationis, & distinctionis potentiarũ, sed sunt signa, qbus cognoscimus, ꝙ istę pōiæ formaliter distinguuntur, vt .n. dictũ est, finis est aliquo mō causa eorũ quę sunt ad finem.* ¶ *Sed occurrit dubiũ. Nã S. Th.* Lect. 6. *in expositione, tex. comm. 33. dicit ꝙ, quia intellectus & anima non intelligit se intuẽdo essentiam suam: ideo in cognitione aīe oportet quòd p̄cedamus ab his, quæ sunt magis extrinseca, vt scilicet per obiectũ cognoscamus actus, et per actus potentias, & per pōias essentiam animæ. Si autem directe essẽtiã suam cognosceret, esset cõtrarius ordo seruandus in animę cognitione: quia quanto aliquid esset propinquius animæ, tãto per prius cognosceretur ab ea. Ex quibus uidetur uelle ꝙ prioritas in cognoscendo prius actus quã potẽtias, est ex conditione intellectus nostri, & ex nostro modo intelligendi, & non ex ordine naturæ, et per consequens videtur ꝙ operationes nō specificent neque distinguant potentias, nisi secũdum modũ nostrũ intelligendi, & quo ad nos.* ¶ *Rñdetur et dicitur primo, ꝙ operationes nō dant spẽm potentijs, nisi sicut finis dat speciem his quæ sunt ad finem, finis autem licet sit primũ in intẽtione, est tamen vltimum in esse, licet enim medicus primo intendat sanitatem, tamen vltimum quod inducit, est sanitas.* ¶ *Ex quo sequitur quòd operationes animę sunt posteriores ipsis potentijs quantum ad esse licet à natura sint prius intentę.* ¶ *Dicitur secundo, quòd quia potẽtię & operationes animę procedunt ab aīa, & habẽt ordinẽ ad alterũ, dupliciter pussũt cognosci. Vno modo secundũ esse & ut ab anima procedunt. Alio modo vt potentiæ sunt: & vt ad aliquid extrinsecum comparantur. Non vult ergo dicere. S. D. ꝙ ordo cognitionis inter actus et potentias quocunq; modo sit tm̄ ex imperfectione intellectus nostri: & nullo modo ex natura rei: sed loquitur de cognitione eorũ sm̄ ꝙ ab aīa procedunt: quia iste non est ordo secundum naturam ꝙ prius cognoscantur actus quam pōiæ: sed econuerso, quia pōiæ prius secundum naturã procedunt ab anima quam operationes. Vnde si anima intueretur seipsam directe secundum essentiam: prius intelligeret potentias quã actus: sicut prius ab ipsa p̄cedunt: sed quia non intelligit se directe, ideo cognitio incipit ab his quæ sunt posteriora secundum naturam. Si aut loquamur de cognitione potentiarũ & actuum secundũ ꝙ habent ordinem ad aliquid extrinsecũ: tunc naturalis ordo est vt prius cognoscantur actus quã pōiæ inquantum .s. pōię sunt. & quantumcumque anima se directe intueretur numquã iste ordo variaretur. qz vt sic actus secundum naturã sunt priores potentijs: potentię .n. tales sunt: quia ordinantur ad tales actus: sicut potentia visiua talis est quia ordinatur ad visionem. Non est ergo contradictio in verbis S. Do. quia hic loquitur de potentijs & actibus vt procedunt ab anima. in quæstionibus autem de veritate, loquitur de ipsis vt dicunt ordinem ad aliquid extrinsecum.* Vbi supra q. præc. ¶ *Quantũ ad secundũ sciendum, ꝙ de distinctione potẽtiarũ, possumus loqui dupliciter, scilicet aut de distinctione numerali, aut de distinctione formali.* ¶ *Si loquamur de distinctione numerali, ponitur ista conclusio. Potentiæ distinguuntur per subiecta: quia scilicet iste visus est in hoc subiecto, ille in alio: ideo iste est alius ab illo. Probatur. Distinctio numeralis accidentium, est ex distinctione numerali subiectorũ, ideo .n. hac albedo distinguitur ab*

tur ab illa: quia hæc est in hoc subiecto, illa in alio. Sed potētiæ animę sunt quędam accidentia aut animæ tantum, aut compositi: ergo &c. ¶ *Si loquamur de distinctione formali, ponitur ista conclusio. Potentiæ animæ distinguuntur secūdum diuersitatem actuum & obiectorū formalium. Probatur. A quo aliquid habet speciem, ab eo habet esse distinctum. Sed potentiæ animę habēt speciē ab actibus & obiectis vt dictum est: ergo & distinctionem.*

Vnde distinguuntur potentiæ.

¶ *Sciendum tñ, ꝙ licet potentię ex obiectis diuersificentur, hoc tñ est diuersimode. Qñ .n. differentiæ essentiales obiectorum, inquātū obiecta sunt, diuidunt per se aliquod speciale obiectū animæ, potentias quidem diuersificant, sed non genus potentiarum. Sicut sensibile diuiditur per colorem, sonum, & huiusmodi, & per istas obiecti differentias, potentię sensitiuę quę ad idem genus spectant, diuiduntur. Qñ aūt tales obiectorum differentiæ, obiectum animæ in communi diuidunt, diuersitatem potētiarum secundū genus, modo supra exposito cōstituunt.*

Solutio dubiorum.

¶ *Ad argumenta respondetur. Ad primū dicitur primo, ꝙ maior est falsa, vbi prius secundum esse, ordinatur ad posterius, sicut ad suū finem.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ qđ posterius in esse, est prius in intentione, tunc pōt dare speciem priori, sicut est in proposito, prius .n. intendit natura operationem, secundario intēdit potentiā proportionatā illi operationi.* ¶ *Ad secundum dicitur, ꝙ distinctio formalis, est per differentias intrinsecas proximę. Primo tñ & principaliter pōt esse ab extrinseco, in his quę sunt ꝑpter aliud: quia illud extrinsecum, dat illi speciem & differentiam, tanquā forma extrinseca, & differentia intrinseca sumitur ab illo extrinseco.* ¶ *Ad tertiū negatur consequentia: quia potētię non distinguuntur ex actibus secundum ꝙ habent esse actu: sed secundum ꝙ habent esse in intentione naturę ordinantis potentiā ad actum.* ¶ *Potest & aliter responderi .s. quòd actus sunt causa distinctionis potentiarum, quantū ad inceptionem essendi, non aūt quantū ad factū esse, ideo postquam productę sunt potentiæ, non oportet ꝙ non existentibus actibus, corrūpantur potentiæ.* ¶ *Ad quartū dicitur, ꝙ licet voluntas & intellectus habeant unū obiectum materiale, tamē illud obiectum respiciunt sub diuersis rationibus formalibus, respicit enim intellectus sub rōne cognoscibilis, & uolūtas sub ratione appetibilis.* ¶ *Ad quintum dicitur, quòd duplex est distinctio, scilicet in esse naturæ materiali, & in esse obiecti formalis. Si accipiatur distinctio primo modo, sic conceditur, quòd maior est distinctio inter lapidem & hominē, quā inter saporem & caliditatem: sed ista diuersitas, non facit distinctionem potentiarum: ideo non est ad propositum. Si accipiatur distinctio secūdo modo, negatur antecedens, quia sapor et calor nō possunt cōuenire in rōne obiecti vnius sensus particularis: sed lapis et homo, possunt conuenire in ratione colorati: quod est obiectū visus.*

QVAE-

QVAESTIO VII.

Vtrum virtus nutritiua, augmentatiua, & generatiua, sint diuersę potentiæ partis vegetatiuæ.

Quoniam eadem est potentia animę uegetatiua, & generatiua &c. Tex. XXXXII.

p. p. q. 78. ar. 1.

VAERITVR Septimo. Vtrũ virtus nutritiua, augmentatiua, & generatiua, sint diuersæ potentiæ partis vegetatiuæ. Et videtur ꝙ non. ¶ *Primo auctoritate Phil. dicentis ꝙ eadem pōia aīæ est nutritiua & generatiua. Secundo. Cuius actus sunt idē pōiæ sunt eædem: sed actus nutritiuę & gñatiuæ sunt idem: ergo &c. Minor probatur, quia actus nutritiuæ est conuertere alimentũ in sbiam nutriti: ergo nutritio ē trāsmutatio sbialis ad esse: sed oīs trasmutatio sbialis, est gñatio: ergo nutritio est gñatio.* ¶ *Tertio. Non existente virtute augmentatiua distincta a nutritiua, adhuc aīal acciperet maiorē quantitatē quā prius, qa virtus nutritiua conuertens alimentum in carnem, causat esse, et quantitatē illius carnis, sicut generans hominem causat etiā quātitatem hominis: ergo non oportet ponere augmentatiuā distinctam à nutritiua.* ¶ *Quarto. Pōtæ distinguuntur per obiecta, ut dictũ est: sed oēs istę pōtę hēnt idem obiectum s. alimentum: ergo &c.* ¶ *Quinto. Nutritio est quida motus: aut ergo est gñatio, aut augmentũ, aut alteratio. Nō est augmentum, neq; alteratio, quia illi motus sunt primo, & p se ad accidentia, nutritio aūt est ad sbiam: ergo ē generatio: ergo nutritiua nō distinguitur à gñatiua.*

Tex. 41.

p. p. q. 77. ar. 3.

Tres sūt potētiæ partis uegetatiuæ.

¶ *Rñdeo. In ista quæstione duo faciam. Primo oñdam istas esse distinctas pōtas. Secũdo ponam singularum diffinitiones.* ¶ *Quantum itaque ad primum. Sciendum primo, ꝙ cum virtutes innotescant nobis ex actibus: quia in aīali tres videmus effectus, scilicet ꝙ per cōuersionem cibi in substantiam suam, conseruatur in esse: quòd maiorem quantitatem acquirit, quā prius habuerit: ꝙ per semen decisum producit sibi simile in specie: ideo coacti sunt Philosophi illas potentias ponere, quibus tanquam principiis, huiusmodi operationes attribuantur.* ¶ *Secundum secundo, ꝙ istæ tres virtutes idem obiectum materialiter respiciunt, scilicet alimentum, vt ex verbis Philosophi apparet: hoc tamen obiectum scilicet alimentum, sub diuersis rationibus [illegible] is potentiis respondet: secundũ enim quòd est hoc aliquid, & substantia in potentia ad formam substantialem nutriti, est obiectum nutritiuæ: secundum autem quòd est quantum, est obiectum augmentatiuæ: secundum vero quod est in potentia, vt ex ipso generetur semen, [illegible] ue etia secundum quòd est in potentia ad uirtutem formatiuam, sic est obiectum generatiuę.* ¶ *Sciendum tertio, quòd quauis aliquæ potentię sint diuersæ, non inconueniens tamen eas simul circa idem obiectũ operari. Circa idem enim pomum simul habet operationem visus, & olfactus, inquantum per colorem obiicitur visui, & per odorem olfactui. Vnde non est attendenda vnitas vel pluralitas potētiarum, ex hoc ꝙ operētur circa vnum subiectũ, vel circa plura subiecta secundum substantiam: sed ratio formalis sub qua potentia in obiectum fertur, est consideranda.* ¶ *Sciendũ quarto, ꝙ virtus gñatiua ē duplex, vt S. Th. et Alber ponūt. Vna dicitur seminatiua, quæ superfluo alimēti generas*

Tex. 47.

Diuersę potentię circa idem obiectum materialiter operantur.

Virtus generatiua duplex est. S. Th. tract. de potentiis

Alexin opusc. 43. & Alber. mag. cap. 7. huius tract.

ti generat semen, & ista in corpore viuente subiectiue reperitur. Alia dicitur formatiua, cuius scilicet est formare mē bra, & animatum simile generanti secundum speciē in esse producere, & ista est in semine subiectiue. ¶ Istis notatis probatur conclusio. Et primo videlicet ꝙ omnes istæ potentię sint distinctæ.

Quomodo potētiæ possunt distingui.

¶ Primo. Potētiæ quę distincta obiecta formalia habent, sunt distinctæ, sed nutritiua, augmentatiua, & generatiua hā bēt distincta obiecta formalia: ergo etc. consequentia nota, & maior est manifesta: quia potentiæ distinguuntur ex obiectis. Minor etiā patet, quia alimentum sub diuersis rationibus istarum potentiarum est obiectum. ¶ Secundo. Potentiæ habētes diuersas operationes sunt distinctę: non solum .n. ex obiectis, verū etiā ex actibus pōiæ distinguuntur. Sed istæ habent diuersas operationes, operatio.n. nutritiuæ est conuertere alimentū in substantiā nutriti: operatio augmentatiuæ, adducere corpus ad maiorē quantitatē: operatio generatiuę, producere simile generanti sīn speciem: ergo &c. ¶ Secundo ꝓbatur ꝙ nutritiua distinguatur à generatiua. ¶ Primo. Nullū generans ꝑ virtutem generatiuam generat seipsum sed aliud: sed nutriens nutrit seipsum ꝑ virtutem nutritiuam: ergo &c. consequentia nota cū minori. Maior vero est Philosophi. ¶ Secundo. Virtus generatiua est principium producendi simile generanti secundum speciem, sed virtus nutritiua nō est huiusmodi principiū: ergo nutritiua non est generatiua. consequentia nota cum maiori. Virtus enim generatiua leonis, est principium leonem producendi, & generatiua hominis, ꝓducendi hominem. Minor vero probatur, quia virtus nutritiua producit carnē & neruū, non aūt totum aīal: ergo etc. ¶ Tertio probatur, ꝙ virtus nutritiua di-

2. de anima Tex. cō. 47.

stinguatur ab augmentatiua, ex differentia quadruplici quā assignat Alber. Quarum prima est, ꝙ nutritiua nō accipit alimentum, nisi inquantū est potentia subiecta membrorum, & nihil curat de quantitate: augmentatiua aūt accipit ipsum, inquantū potentia additur quantitati mē brorum: ex eo ꝙ membrorum quantitas extenditur ipso addito membris. Secunda est, ꝙ nutritiua secundum omnem diametrū nutrit in omnibus æqualiter perditum restaurans, & secundum latitudinē maxime nutrit: augmentatiua autem secundū longitudinem magis augmentat. Tertia est, ꝙ augmentatiua cū hēat extendere partes duriores, sicut sunt ossa, vtitur fortiori calido quā nutritiua, quę habet conuertere cibum in substantiam nutriti. Quarta est, quia nutritiua semꝑ nutrit, non aūt augmentatiua semꝑ augmentat. ¶ Quantū ad secundum, sciendum quòd Auicenna diffinit potentiā nutritiuam sic. Nutritiua est uis animæ uegetabilis, conuertens corpus à corporeitate in qua erat, in similitudinem corporis in quo est, & vnit ei cibum per restaurationem eius, quod solutum est in illo. ¶ Pro cuius intelligentia notandum primo, ꝙ corporeitas accipi dupliciter pōt. Vno modo prout dicit tertia dimensionē, secundum ꝙ est de genere quantitatis. Secundo modo, prout dicit substantiam naturalem compositam ex materia & forma, quæ est subiectum trine dimensionis. In prædicta igitur diffinitione, cum dicitur conuertens corpus à corporeitate, accipitur corporeitas secundo modo, conuertit enim nutritiua substantiam cibi in naturam nutriti. ¶ Sciendum secundo, ꝙ cum calor naturalis existens in anima li consumat continue partes materiales corporis animalis, necesse est, vt per conuersionem cibi in substantiam nutriti, partes deperditę restaurentur: ꝓpter hoc ponitur

Nutritiua ab augmentatiua differt quadrupliciter. Tract. 2. c. 6.

Auicen. 6. naturalium Quid sit virtus nutritiua.

nitur in prædicta diffinitione, & vnit ei cibum ꝑ restauratione eius quod est deperditũ. ¶ Virtus augmentatiua vt ibidem dicitur, est vis augens corpus in quo est, ex corpore qđ ipsa assimilat illi augmentato ꝓportionabili in omnibus dimensionibus suis, quę sunt longitudo, latitudo, spissitudo, vt perducant eum ad perfectum. ¶ Pro cuius intelligentia sciendum primo, ꝙ licet tam nutritiua, quam augmentatiua corpori animato cibũ assimilet: hoc tamen diuersimode fit. Nam nutritiua assimilat, vt sit substãtia, in qua saluatur esse indiuidui, augmentatiua autem, vt sit quantũ extendens indiuiduũ ad maiorem quantitatem. ¶ Sciendũ secundo, ꝙ in corpore animato, secundum Alber. duplex est augmẽtum. Vnum est, per extensionem partium quę sunt in corpore animato vt vasa, vt sunt ossa, nerui, & venę, quę sunt partes durę cũ difficultate extẽsibiles, quę semel extensę nõ reuertuntur ad minorem quantitatem, et ista augmentatio fit secundum oẽm dimensionem, magis tñ sm̃ longitudinem: & hęc proprie pertinet ad virtutẽ augmentatiuã. Alia est augmentatio in partibus quę sunt ex humido nutrimentali, quę non sunt vt vas, sed potius in vase, factę effluẽtes & influẽtes, & sm̃ has, sępe accidit ingrossatio & attenuatio, & hęc ꝑtinet ad nutritiuã, quia est tñ à nutrimento maiori vel minori. ¶ Virtus generatiua ab eodẽ diffinitur, ꝙ est vis vegetabilis animę, accipiens de corpore in quo est partem illi similem in potentia, et operatur in ea per attractionem aliorum corporũ quę illi assimilantur generari & commisceri, & conuertit eam in similitudinẽ illius in effectu. ¶ Ad cuius euidentiam sciendũ primo, ꝙ cum semen sit pars animati in potentia tantum, non aũt in actu, de tali parte intelligit Auicẽna, cum dicit, Accipiens de corpore in quo est, partem. ¶ Sciendum secundo, ꝙ tale semen est in potentia corpus animatũ, potentia quæ est ad formã specificam secundum se: non aũt ad hoc, vt fiat actu pars animati in quo est, et sic inteligitur quod dicit, partem illi similem in potentia, simile scilicet in potentia ad formã specificã, & per hoc differt materia generatiuę à materia nutritiuę. ¶ Sciendum tertio, ꝙ semen masculi attrahit sanguinem menstruum mulieris, & commisceatur illi, vt sufficiat ad corporis quantitatẽ, & hoc intendit dum dicit, & operatur in ea per attractionem aliorum corporum quæ illi assimilantur, & tunc conuertit eam partem in similitudines illius in effectu. Virtus enim generatiua intẽdit vltimo inductionẽ formæ specificę in eo quod generatur. ¶ Ad rationes in oppositum rñdetur. Ad primum dicitur de mente S. Tho. ꝙ non est sensus illius litterę, nutritiuam & generatiuam esse vnã potentiam specificam, sed ab vna communi potentia animę contineri scilicet vegetatiua, qđ vnum genus potentiarum animę positum est. ¶ Ad secundum negatur minor. Ad probationem dicitur, quod vnum genus potẽtiarum animę positum est, ꝙ generatio, quę dicit actum potentię generatiuę quæ est potentia animæ, est productio totius rei viuentis à principio coniuncto, de quo modò loquitur Phil. Transmutatio aũt alimenti, est transmutatio partis, & productio partis cuiusdam: ideo non est generatio isto modo. ¶ Põt secundo rñderi, ꝙ actus nutritiuæ est nutritio, nutritio aũt non est trãsmutatio alimenti, sed illa præsupponitur nutritioni, sed nutritio est motus in partibus nutriti, qui motus non est generatio, quia generatio est ad formam, quæ prius actu non existebat: talis autẽ motus non est huiusmodi, sed per ipsum forma existens prius in actu, alicui parti materiæ

Quid virtus augmentatiua.

Lib. de homine 2 parte summæ. quæst. 37.

Quid virtus generatiua.

Semen est in potẽtia corpus animatum.

In expositione tex. 40.

Virtus au-
ctiua quo
modo cau-
ſat quanti-
tatem.

*teriæ communicatur. ¶ Ad tertium ne-
gatur aſſumptū. Ad probationem, nega
tur conſequentia: licet enim virtus nutri
tiua cauſet ſecundario quantitatem ſub-
ſtantiæ conuerſæ: non tñ per illam produ
ctionem quantitatis & conuerſionem nu
trimenti fit augmentum: ſed etiam opor
tet membra quæ ſunt veluti vaſa ſecun
dum partes antiquas & nouas extendi,
quod fit per virtutem augmentatiuam.
¶ Ad quartum, dictum eſt in queſtione,
ꝙ habent idem obiectū materialiter, non
autem formaliter, à quo obiecto formali
potentiæ habent diſtinctionem. ¶ Ad
quintū poteſt dupliciter reſponderi. Pri-
mo ꝙ reducitur ad generationem ſecun-
dum ꝙ dicitur & de viuentibus & non
viuentibus, quæ ſ. eſt mutatio de non eſſe
ad eſſe, et tunc negatur vltima conſequē
tia: quia generatio iſto modo ſumpta nō
eſt actus generatiuę quę eſt potentia ani
mæ. ¶ Alio modo poteſt reſponderi ſe-
cundum ꝙ rñdet Albertus in libro de ho
mine, ꝙ iſte motus non eſt reducibilis ad
prædicamentum vel ſpeciem alicuius mo
tus, qa nutritio eſt motus in partibus ma
teriæ, non in partibus ſecundum ſpeciem,
cum enim nutritur caro, non mutat ſpeciē
caro neque viuens, ſed accipit alias par
tes materiales. ¶ Sed contra hanc reſpō
ſionem arguitur. Primo. Nullus motus
eſt de materia ad materiam, quia ſic ma
teriæ eſſet materia: oporteret .n. eſſe ali
quod ſubiectū talis motus: ergo male di-
citur ꝙ iſte motus eſt ſecundum materiā
tm̃, & non ſecundum ſpeciem & formā.
¶ Secundo. Per nutritionem mutatur
cibus de vna ſpecie in alterā, puta de ſpe
cie panis in ſpeciem carnis: ergo non eſt
tm̃ mutatio ſecundum materiam. ¶ Ad
primum iſtorū dicitur, ꝙ licet motus quo
totum tranſmutatur, nō ſit de materia ad
materiam: tamen nō inconuenit aliquod
idem numero mouēs tranſmutare aliquā
partem materiæ in ſpeciem ſuam: & ſic
ipſum quod in ſuam ſpeciem aliquā par-
tem materiæ conuertit, non mutatur ſecū
dum ſpeciem, ſed tantū ſecundum partes
materiæ. Vnde alia ratio in hoc motu &
in alijs motibus: qa in alijs motibus mo-
bile mutatur de forma in formam ſuā, in
hoc autem motu mobile ſiue id quod nu-
tritur, ſuam formam communicat diuer-
ſis partibus materiæ, illas ad ſpeciem &
formam ſuam trahendo. ¶ Ad improba
tionem huius negatur conſequentia: ſed
ſequitur ꝙ partes illæ ſint partes vnius
cōpoſiti, quod tranſmutatur de vna par-
te materiæ ad aliam partem. ¶ Ad ſecū
dum dicitur primo, ꝙ argumentum ſup-
ponit falſum ſcilicet, ꝙ cibus & alimen-
tum ſit mobile in motu nutritionis. Hoc
enim non eſt verum: licet .n. cibus trāſ-
mutetur, non tamen mutatur motu nutri-
tionis. Non .n. dicimus ꝙ cibus nutria-
tur, ſed tranſmutatur motu alterationis
qui exigitur ad nutritionem: ſed mobile
in motu nutritionis eſt corpus animatum
quod nutritur. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ re-
ſpectu cibi qui tranſmutatur ſit motus ſe
cundum ſpeciem: vt dicitur in argumen-
to, ſed reſpectu eius quod nutritur, quod
eſt ſubiectum nutritionis, non fit motus ſe
cundum ſpeciem, ſed ſecundū partes ma
teriales, inquātum idem compoſitum nu
trit, & nutritur ſecundum diuerſam na-
turam ſecundum virtutem nutritiuā nu-
trit: ſecundum corpus autem nutritur:
& ideo quia ſemper manet idem nutriēs
& quod nutritur, ideo non mutatur
ſecundum ſpeciem: mutatur au-
tem ſecundum partes mate-
riales, qa diuerſis par
tibus materiæ cō
municat for
mā ſu-
am.*

QVAESTIO VIII.

Num sensitiuæ potentiæ sint passiuæ vel actiuæ.

Sensus autem in moueri, & pati accidit &c. Tex. LI.

p. p. q. 79. art. 2.

VAERITVR Octauo. Vtrū potentiæ sensitiuæ sint passiuæ. Et arguitur ꝙ non. ¶ Primo. Si pōtiæ animæ seu sitiuæ essent passiuæ, sequeretur quòd potētiæ vegetatiuæ essent nobiliores potentijs sensitiuis, sed hoc est falsum, quia sicut esse sensitiuum est nobilius vegetatiuo, ita potentiæ sensitiuę sunt nobiliores vegetatiuis: ergo &c. cōsequentia probatur. Actiuum est nobilius passiuo: sed potētiæ vegetatiuæ sunt actiuæ: ergo si sensitiuæ sunt passiuę, vegetatiuæ erunt illis nobiliores. ¶ Secundo. Materiale inferius non potest agere in superius immateriale: sed res sensibiles sunt materiales, potentiæ aūt sensitiuæ est aliquo modo immaterialis: ergo res sensibiles, nō possunt agere in sensum: & per cōsequens sensus non erit potentia passiua. ¶ Tertio. Sensus iudicat: sed iudicare est agere: ergo sensus agit, nō ergo erit pōia passiua. ¶ Quarto. Oculi menstruatæ inficiūt aerem et speculū, similiter basiliscus visu īterficit hominē: ergo visus est pōia actiua. ¶ Quinto. Qualibet forma est principium operādi loquendo de forma sbiali, sicut materia est principium patiendi, sed aīa sensitiua est forma: ergo &c. ¶ Sexto. Pōia producens operationem, est potentia actiua: sed potentiæ sensitiuæ sunt huiusmodi: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor ꝓbatur, quia visus ꝓducit visionē, auditus auditionem, & sic de alijs: ergo &c. ¶ Septimo. Sicut materia est pati, vt dicitur 2. de generatione, ita forma est agere: sed pōiæ sunt formæ: ergo earum est agere: ergo sunt potentię actiuæ.

Oculi menstruatæ inficiunt aerē.

Visus producit visionem.

Tex. 53.

¶ In ista quæstione duo faciā. Primo præmittam aliqua necessaria ad propositum. ¶ Secundo ponam conclusiones. ¶ Quātum ad primum sciendum primo, quòd vt habet Philosophus, Potentia diuiditur in potentiam actiuam, & passiuam. Potentia actiua est principium transmutandi aliud inquantum aliud: sicut calor est principium quo ignis agit in lignum calefaciendo illud. ¶ Potentia passiua est principium motus vel mutationis ab alio inquantum aliud, omne. n. per quod aliquid pōt ab alio pati, dicitur potentia passiua eius, sicut id quo lignū potest comburi ab igne, eius potentia passiua dicitur, & id quo potest paries dealbari, dicitur potentia passiua eius: quod intelligendum est, quando illud est in eo quod potest mutari & pati. Cum ergo quæritur, vtrū potentię sensitiuæ sint passiuæ vel actiuę, idem est ac si quæreretur, vtrum sint principium quo animal patiatur à sensibili, an magis sint principiū, quo animal agat in sensibilia, sicut videtur voluisse Plato, vt dicitur de sensu & sensato, qui voluit, ꝙ visus fieret extramittendo radios ad rem visibilem. ¶ Sciendū secundo, ꝙ pati tripliciter dicitur. Vno modo, cum aliquid remouetur à sua naturali dispositione, sicut cum aqua amittit frigiditatem per calefactionem. Secundo, cū aliquid abijcitur à re, siue sit conueniens naturę, siue disconueniens, & hoc modo patitur non solum is qui ęgrotat, sed etiā is qui sanatur. Tertio, cū aliquid recipit id ad quod erat in potentia absque abiectione alicuius, & hoc modo id ꝙ exit de pōtentia ad actū, potest dici pati: similiter omne quod recipit suam perfectionem, hoc modo patitur.

Potentia est duplex, actiua & passiua 5. Metaphy. Tex. 17.

Sensus quo- siu quis sit ostenditur.

Pati dicitur tripliciter.

De verit. q. 16. art. 1. ad 13.

titur. ¶ Sciendũ tertio, sicut dicit S.T. ꝙ non sic distinguuntur potentia actiua & põia passiua, ꝙ potentia actiua hẽat operationem, non aũt potentia passiua, sed sm̃ ordinem ad sua obiecta. Potentia enim cuius obiectum comparatur ad ipsã sicut patiens ad agens, dicitur potentia actiua, potentia autem cuius obiectum comparatur ad ipsam, sicut agens ad patiens, dicitur potentia passiua. Vnde inter potentias animæ, potentię vegetatiuæ sunt actiuę, agunt enim in ipsum alimentum, alterando ipsum & immutando, intellectus autem possibilis est potentia passiua, quia patitur ab intelligibili, & immutatur ab eo. ¶ Quantum ad secundum ponuntur duę conclusiones. Prima est. Omnes potentię sensitiuę sunt passiuæ passione tertio modo dicta. ¶ Probatur primo. Si non essent potentię passiuę, sed actiuæ, tunc sensus posset sentire semper sine quocunq; exteriori: sed hoc uidemus esse falsum. Non enim visus videt, nisi ad pręsentiam colorati, neq; auditus audit, nisi ad præsentiam soni: ergo &c. consequentia probatur. Potentia actiua cuius operatio est actio immanens, semper põt operari, & non indiget exteriori mouente: sed opatio sensus est actio immanens, vt dicitur 9. Metaph. ergo si põię sensitiuæ sunt actiuę; poterũt semp operari sine exteriori agẽte. Maior probatur, qa ꝙ põia non hẽat suã operationem, põt contingere aut qa est põia passiua indigens exteriori mouẽte: aut quia sua actio est actio transiens, ideo requirit subiectũ in quo recipiatur: ergo si aliqua potentia non sit passiua, et sua actio non sit operatio transiens, poterit semper operari, & nõ indigebit aliquo exteriori. ¶ Secundo. Potentia cõparata ad suum obiectũ sicut patiens ad agens, est potentia passiua: sed potentię sensitiuę sunt huiusmodi: ergo &c. conse

Omnes potentiæ sensitiuæ sũt passiuæ tertio modo.

Tex. 16.

quentia nota cum maiori. Dicitur enim potentia passiua: quia patiendi est principium. Minor est Philosophi dicentis ꝙ sensus patitur à sensibili. ¶ Cõfirmatur. Aut sensus patitur ab obiecto, aut obiectum à sensu. Non autem apparet quã immutationem patiatur sensibile à sẽsu: ergo dicendum, quòd sensus patitur à sẽsibili: quia recipit similitudinem eius. ¶ Tertio arguitur auctoritate Commen. Dicit.n. Cõmen. Dicamus igitur ꝙ sentire fit p aliquã passionem & motũ in sẽsu à sensibilibus. et infra cũ posuit ipsũ in genere virtutũ passiuarũ, dicit primo sẽsũ esse de virtutibus passiuis etc. Itẽ ibidem. Necesse est.n. si virtus & sensus essent actiuæ, vt sentirent ex se, & non indigerent in sentire, aliquo extrinseco & in toto illo Cõmen. tenet, sensum esse potentiam passiuam, vnde in fine cõcludit, ꝙ hæc est prima differentia qua virtutes animę differunt adinuicem, quia .s. alique sũt actiuę & alique passiuæ. ¶ Secunda conclusio. Potentię animę sũt operatiuæ. Pro cuius notitia aduertendum ꝙ apud S. Tho. non est idem dicere, potentiam actiuam, & potentiam operatiuam. Potentia enim dicitur actiua, eo quòd in suum obiectum agit. Dicitur autem operatiua, quia est principium alicuius operationis productiuum. Non repugnat aũt, aliquam põiam nõ agere in suum obiectum, & tñ pducere in se operationẽ, ideo non repugnat, aliquam potentiã non esse actiuam, & tñ esse operatiuam. ¶ Sed dubium occurrit. Nam sicut id quod producit aliquid in alterũ, comparatur ad ipsum sicut agens ad patiens, ita quod producit aliquid in se cõparatur ad se, sicut agens ad patiens. Si ergo potentiæ sensitiuę producunt in se sensationem, erunt potentiæ actiuę in cõparatione ad se. ¶ Respondetur & dicitur primo, quòd licet potentia sensitiua

11 huius. Tex. 51.

Comm. 51. huius libri.

Mens Commentatoris quæ est de hoc quæsito

2. conclusio Non est idẽ dicere potẽtiam actiuã & operatiuam.

agat in se, producendo sensationem, non tamen dicitur potentia actiua, quia cum potentia dicat ordinem ad obiectum, ad hoc ꝙ dicatur actiua, oportet ꝙ in suum obiectum agat. ¶ Dicitur secundo, ꝙ nō agit in se simpliciter, quasi sit oīno agēs & patiens: sed simul cum similitudine obiecti producit sensationem, ipsa autē sola recipit, vnde sola est patiens, nō autem agens. ¶ Probatur aūt cōclusio primo sic. Omnis potentia ordinata ad producendum operationem, est potentia operatiua. Sed potentiæ sensitiuæ sunt huiusmodi, visus enim producit visionem: & auditus auditionē: ergo &c. ¶ Ad istā respondebitur fortasse, ꝙ potentię nō producunt operationem, sed obiectum cum similitudine sui & potentia se habet tantummodo passiue. ¶ Sed contra. Operatio procedens ab aliquo denominat illud actiue, non aūt denominat terminum, sicut calefactio denominat ignem calefacientem, non autem lignum, sed visio non denominat actiue visibile, non enim dicimus ꝙ visibile videat, sed magis, ꝙ videtur, ergo non procedit immediate à visibili, immo à composito, ex oculo & potētia visiua. unde dicitur homo vidēs, & oculus vidēs, similiter probaretur de alijs. ¶ Secundo. Operatio immanens manet in suo operante. Sed operationes partis sensitiuę, sunt immanentes, vt dicitur 9. Meth. & manent in potentijs, siue subiectis potentiarum, non autem in obiectis: ergo ipsa obiecta non producūt immediate operationes sensus: sed magis potentiæ, & subiecta pōiarum. Patet igitur ꝙ non est contradictio dū dicimus, potentias sensitiuas & passiuas esse, & operatiuas, vt supra dictum est. Nam dicuntur passiuæ, eo ꝙ immutantur à suis obiectis, dicuntur autem operatiuæ, eo ꝙ factę in actu, similitudinibus obiectorum suas operationes producunt. ¶ Ad argumenta autem in oppositum respondetur. Ad primum quidem negatur consequentia. Ad probationem dicitur, ꝙ actiuum est nobilius passiuo sibi correspondente, in quod scilicet agit, non autem simpliciter omne actiuū est nobilius quolibet passiuo. Mō potentię passiuæ non sunt passiuum in quod agant potentiæ vegetatiuæ, vnde ratio non sequitur. Ad secundum dicitur primo, ꝙ sensibile non causat suam similitudinem in potentia sensitiua, nisi mediante organo corporali, vnde quia organum est quoddā materiale: ideo sensibile potest agere in ipsum, sicut materiale in materiale, non sicut materiale, in immateriale, vnde argumentum supponit falsum, scilicet ꝙ obiectū agat tantum in potentiam, & non in organū. ¶ Dicitur secundo, ꝙ nō est inconueniēs, materiale agere in immateriale actione spirituali, aliquo modo, causando scilicet sui similitudinem singularem in ipso, quo modo dicimus ꝙ obiectū agit in sensum. ¶ Ad tertium conceditur ꝙ sensus agit, accipiendo agere pro producere operationem, & hoc modo, iudicare est actio, & potētię sensitiuę sunt operatiue, quod conceditur. Si autem accipiatur agere, prout dicit actum potentię actiuę ꝓprie, negatur ꝙ iudicare sit agere, dico enim, ꝙ iudicare non est agere, sed operari. ¶ Ad quartum dicitur, ꝙ mulier menstruata inficit aerem, non per visum, aut visionem, sed quia ex oculis qui sunt corpora valde porosa, quidam vapores acuti, & subtiles exeunt resoluti à sanguine menstruo, & illi inficiunt speculum. Similiter egrediūtur ex oculis basilisci vapores subtiles venenosi, qui interficiunt animalia. ¶ Ad quintum dicitur, ꝙ concludit potentias animæ esse operatiuas, quod cōceditur. Similiter concludit sextum argumentum, ideo conceditur quia est pro secunda conclusione &c. ¶ Ad septimum

Marginal notes:
Quæ sit potentia operatiua.
Tex. 16. Operatio immanens manet in agente.
Quomodo actiuum est nobilius passiuo.
Sensus agit si agere pro producere accipiatur.
Mulier menstruata inficit aerem.

Potĕtiæ sensitiuæ sunt actiuæ.

septimum dicitur primo, quòd potentię sensitiuæ sunt aliquo modo actiuę, in quã tum producunt operationem, non tamen sunt proprie potentiæ actiuæ, vt dictum est, licet dicamur operatiuę. ¶ Dicitur secundo, quòd non est sensus illius propositionis, formæ est agere, quòd omnis forma sit actiua, sed ꝙ omne quod agit, agit per formam, patitur autem per materiam, aut per id quod locum materiæ tenet. Vnde auctoritas illa non est ad propositum.

QVAESTIO IX.

An detur sensus agens, sicuti datur intellectus agens.

Causa autem quoniam singularium quidem secundum actum sensus &c. Tex. LX.

Vide Auerr. Comm. 60.

QVAERITVR Nono, *Vtrum oporteat dare sensũ agentem. Et videtur quòd sic. ¶ Primo. Omnis potẽtia passiua reducitur in actum per aliquod agens, potentia enim passiua est principium transmutandi ab alio, vt dicitur 5. Metaph. Sed visus, auditus, & aliæ potentiæ cognoscitiuę sunt potentiæ passiuę, vt dictum est in præcedenti quæstione, ergo oportet ponere aliquem sensum agentem, reducentem illas potentias in actum. Si dicatur quòd reducuntur in actum ab obiecto sensibili. ¶ Cõtra. Nihil potest agere ultra suã speciem, sed species quę recipitur in sensu, est spiritualis: ergo non potest produci ab obiecto quod est materiale. ¶ Secundo. In omni natura quę aliquando est in actu, aliquando vero in potentia, est aliquid quo est omnia fieri, & aliquid quo est omnia facere, sed natura sensitiua aliquando est in actu, aliquando in potentia: ergo in ea est potẽtia passiua qua fit omnia fieri, & alia potentia actiua qua fit omnia facere. consequentia nota cum minori, visio enim aliquando est in actu videndi, aliquando in potentia. similiter est de alijs sensibus. Maior vero est Philosophi, per illam probantis esse in anima intellectũ agentem.* (Tex. 17.)

¶ Tertio. Si non daretur sensus agens: quæritur, cui attribuatur sensatio. Non põt attribui ipsi potentiæ passiuæ: qa tũc eadem põia esset actiua, & passiua. Nõ speciei sensibili, quia non dicimus ꝙ species visibilis videat, sed homo. Cum ergo non attribuatur potentiæ passiuæ neque speciei sensibili, relinquitur oportere dari sensum agentem, cui operatio attribuatur. (3. de anima tex. Commen. 17.) *¶ Quarto. Comment. dicit, Phil. opinari, ꝙ prima perfectio sensus sit ab intelligentia agente, secunda autẽ perfectio, fit à sensibilibus. Sed prima perfectio sensus est species sensibilis, sicut prima perfectio intellectus spẽs intelligibilis: ergo datur sensus agens illã speciem, quam vocat Commentator intelligentiã agentem. Idem vult comm. 60.* (2. de anima Comm. 59.) *¶ Rñdetur ad hoc. Quia quæstio ista à plerisque prolixe tractata est, non me in eius determinatione extendam, sed breuibus tangam quid ego sentiam. Primo ergo, adducam aliquas opiniones falsas. Secundo, ponã opinionem quã credo veram. ¶ Sciendum tamen, ꝙ quæstio ista dupliciter disputari põt. Primo. Vtrum oẽs potentiæ sensitiuę cognoscitiuę sint actiuæ, & de hoc non quęro, quia in præcedenti quæstione satis dictum est. Secundo. Vtrũ pręter potentias sensitiuas passiuas, oporteat ponere aliquã põiam sensitiuã actiuã, reducentẽ illas in actu,* (Quęsiti ꝑsensus.)

& de

1. opinio. & de hoc quæritur hic. Vna itaque opinio de sensu agente fuit, ꝙ sensus agens est dãdus, & ꝙ ẽ extrinsecus à passiuis sensibus, & est quædam intelligentia scilicet intelligentia mouẽs orbem lunę.

Contra opi. arg. ¶ Contra istam opinionem arguitur sic. In naturis perfectis oportet præter agẽs vniuersale, esse etiam agens particulare, sicut in natura humana, homo producit hominem tamquam causa particularis. Sed natura sensitiua, in animalibus perfectis est natura perfecta: ergo si esset dandus sensus agens, oporteret dare præter sensum qui esset causa vniuersalis, etiam sensum particularem. Sed si esset sba separata, esset causa vniuersalis: ergo præter illam oporteret dare aliũ sensum agentem, & per consequens ista

2. arguitur. opinio est insufficiens. ¶ Secundo. Si sensus agens esset substãtia separata, sequeretur ꝙ homo præsentibus sensibilibus, non posset vti sensibus qñcunque vellet, sed hoc manifeste apparet falsum, ergo &c. Probatur consequentia. Quia id quod indiget ad suam operationẽ agente extrinseco, non põt operari nisi secundũ beneplacitum agentis. ¶ Dicetur forte, ꝙ quandocunque homo conuertitur ad illam intelligentiam per voluntatem: tunc intelligentia imprimit in sensu speciẽ sensibilem: & quia in potestate hominis est conuertere se ad illam intelligentiã: ideo in potestate eius est sentire. ¶ Sed contra Aut enim intelligentia libere producit speciem in sensu cum homo conuertitur ad eam: aut de necessitate. Si libere, ergo quantumcũque homo conuertatur ad illã, poterit non imprimere: & sic non erit in potestate hominis sentire. Si de necessitate, tunc oportet dicere ꝙ homo ꝑ suã conuersionem necessitet intelligentiã ad operãdũ, qđ est pueriliter dictũ. ¶ Experiẽtia quoq; huic cõtrariari cõstat. Nõ .n. in oĩ visione apparet voluntatẽ hominis ad aliquam intelligentiã conuerti. ¶ Secunda opinio est quorundã dicentiũ ꝙ in aĩa sunt duplices põiæ sensitiuę: quędam .n. dicuntur sensus passiui: aliæ vero sensus actiui: et ꝙ ponendus est sensus agens, ad hoc, vt causet speciem sensibilẽ in sensu. ¶ Contra istam opinionẽ arguitur. Quia aut tales potentiæ sunt separatæ ab organo, aut sunt subiectiuæ in aliquo organo. Non primũ, quia ꝓpriũ est partium intellectiuarũ esse sine organo, vt patet 3. de anima. Non etiã sm̃, quia aut hẽrent organa distincta ab organis aliarũ põiarum, aut non. Si hẽrent distincta, tunc videtur Phil. valde diminutus, quia cum determinauerit de organis aliarum põiarum, omisit determinare de organis istarum. Si hẽnt eadem organa, oportet ꝙ in oculo sit põia uisiua actiua, & põia visiua passiua, & sic de alijs organis. Tunc sic. Si in oculo essent istę duę põiæ extensę ad extensionẽ organi, tunc aut visus agens ꝑ se, ageret sufficienter sine obiecto, in visum passiuũ, aut simul cum obiecto. Si primũ, tunc visus semper videret, quia põia actiua sufficiens naturalis semper esset approximata põiæ passiuæ. Si sm̃, Contra arguitur. Quia duæ causę cõcurrentes ad vnũ effectum sicut causa prima & secunda, sic se hẽnt, ꝙ causa secunda agit in virtute causę primę. Sed istę non possunt sic se habere. Aut .n. obiectum aliquid imprimeret in visu: aut ipse visus agens, imprimeret in obiectum. Non primũ, qa tunc visus agens, esset potentia passiua, qđ negas. Non etiã sm̃, quia tunc visio fieret extramittendo, quod est contra mẽtem Philosophi in de sensu & sensato. Tum etiã, quia cum aliquid videatur à remotis locis, ridiculum videtur, quòd visus noster imprimat virtutem vsque ad illum locum. Nam cum peruenisset ad locum, esset adeo debilis, ꝙ obiectum per illam

Contra istam opin. arguitur.

Tex. 37.

illam non posset ad tantam distantiã mouere visum. Hoc autem inconuenientius apparet in auditu: quis .n. diceret, auditum nostrum agere in campanam sonantem? Præterea, Phil. nunquam vbi loquitur quomodo reducantur sensus in actũ, facit de aliquo mouente mentionem, nisi de obiecto & medio, vt patet 2. huius. ¶ Præterea, Philosophus 3. huius tex. commen. 65. dicit. Vnde & de repercussione est melius quam visum egredientem repercuti aerẽ pati à figura & colore. Ex quibus verbis habetur quòd non egreditur aliquid à visu qđ ad visibile repercutiatur: & per consequens nõ imprimit potentia uisiua aliquid inuisibile: quare ista opinio nõ est de mẽte Phil.

Tex. 71.
Tex. 65.

¶ Dicetur forte ꝙ sensus agens & obiectũ concurrunt ad sensationem non sicut duo agentia subordinata, quorũ vnũ sit agens instrumentale habens virtutẽ agẽdi ab alio: sed magis sicut duo agentia particularia ex æquo cõcurrentia ad eũdem effectũ: sicut duo ignes concurrunt ad producendũ vnũ ignẽ. ¶ Sed contra. Agentia concurrentia hoc mõ ad vnũ effectũ hñt formaliter naturã quam ꝓducunt. Si.n. vnũ illorũ formaliter hẽat illã nãm: oportet & ꝙ aliud habeat, sicut duo ignes hñt formã ignis vnusquisque in se. Si.n. vnum agens hẽret formaliter illã naturã, & aliud solũ uirtualiter, habens solũ virtualiter esset agens æquiuocũ non conueniens formaliter cũ suo effectu, habens autem formaliter esset agens vniuocum, & per consequens ista duo agentia non concurrerent ex æquo ad ꝓducendum effectum: sed se hẽrent sicut sol & homo in generatione hominis. Sed sensus agẽs nõ habet formaliter in se formam sensibilis quam causat in sensu: sed bene sensibile habet. Nullus.n. dicit visum agentem habere in se formaliter albedinẽ, nigredinẽ, & alios colores: ergo non possunt sensus agẽs & obiectum esse sicut duo agentia particularia ex æquo concurrentia. ¶ Tertia opinio est aliorũ dicentiũ, ꝙ oportet ponere in aĩa sensum agentem corrñdẽtem sensibus passiuis. s. visum agentem, auditũ agentem, & sic de alijs: nõ vt causet spẽm sensibilẽ in sẽsu: sed vt causet sensationẽ in sensu passiuo, puta visus visionem, auditus auditionẽ. ¶ Ad fundamẽta huius opinionis, dicetur in tertio huius, qa eisdem fundamentis utitur ad ꝓbandũ intellectũ agẽtẽ esse intellectionis causam etc. ¶ Quarta opinio quę est vera ponit, quòd nullo modo est ponendus sensus agens distinctus à sensu passiuo. ¶ Quæ opinio ꝓbatur primo sic. Si in aĩa esset sensus agẽs, tunc quęritur de suo obiecto, aut est aliquid sensibile, aut non. Non sm̃, quia cuiuslibet potentiæ sensitiuæ obiectum est sensibile. Non primũ, quia tunc talis sensus ageret in ipsum sensibile, cum virtus actiua, agat in suum obiectum, hoc autẽ est falsum: qa tunc sentire non essẽt actio immanens, qđ est contra Philosophum: ergo &c. ¶ Respondetur, quòd sensus agens, agit ad ipsum sensibile, secundum quòd hẽt esse spirituale in anima per suã speciem. Species enim sensibilis, est immediatum principium receptiuum sensationis, quã producit sensus agens. ¶ Contra istam responsionem arguitur. Primo, quia per illam non tollitur quin sentire sit actio transiens. Species enim sensibilis, est in sensu passiuo secundum eos, & sentire productum per sensum agentem, recipitur in specie sensibili: ergo recipitur in alio subiecto à suo agente, et per consequens erit actio transiens.

3. opin.

4. opin. quã dicimus esse veram.

9. Metaph. Tex. 16.

¶ Secundo, quia id quo cognoscens dicitur cognoscere rem cognitam: non tantum est susceptiuum cognitionis, sed etiã productiuum, sed species sensibilis est id quo cognoscens cognoscit, simile enim simili

Tex. 61. simili cognoscitur, vt dicitur 1. de anima ergo male dicitur ꝙ species est solũ principium receptiuum cognitionis. ¶ Secundo principaliter arguitur, quia Philosophus, differentiam ponit inter intellectum & sensum: quia obiecta sensuum & actiua operationis sensuum, sunt extra animam, non autem obiecta intellectus, quia obiecta sensuum sunt singularia, obiecta autem intellectus, vniuersalia. Ex quibus verbis arguitur. Actiua operationis sensuũ, sunt sensibilia extra animã: ergo non sensus agens distinctus ab alijs sensibus. ¶ Respondetur ꝙ duplex est agens. Vnum disponens ad receptionem actus postremi, sicut disponens ligna ad faciendum nauim, dicitur agẽs disponens in factione nauis. Aliud ẽ agẽs perficiens, quod scilicet in subiecto disposito deducit actum postremum, sicut nauifactor inducit formam nauis in materia disposita. Mens ergo Philosophi est, quòd sensibilia exteriora sunt causa disponens operationis sensus, causant enim species sensibiles in sensu, quibus disponitur sensus ad susceptionẽ actus faciendi, cum hoc tamen stat, quòd sensus sit agens perficiens sensationes. ¶ Sed cõtra, quia Philosophus ibi ostendit differentiã inter sentire, & cõsiderare, quia actiuum sensationis est extra, actiuũ autem considerationis est intra animã scilicet vniuersale. Distinctio autẽ quæ ponitur inter aliqua secundum diuersitatẽ actiuorum immediatorũ, uidetur esse accipienda secundũ diuersitatem agẽtium perficientium, quare responsio nulla est. ¶ Præterea, si Philosophus ibi loqueretur de agente disponẽte solum, tunc posuisset aliud agens perficiens, quod non posuit: quia semper loquens quomodo reducatur sensus de potentia in actum, dicit, quòd a sensibili reducitur. ¶ Tertio arguitur auctoritate Commen. dicentis. Necesse est si sensus essent uirtutes actiuæ, vt sentirent ex se, & non indigerẽt in sentire aliquo extrinseco. Itẽ dicit quòd mouens primam perfectionem in sensu, & extrahens eam in secundam, sunt extrinseca sensata. Et ꝙ sensus nõ mouetur motu qui dicitur comprehensio, nisi à rebus particularibus sensibilibus, & ista sunt extra animam. ¶ Ad primam auctoritatem dicunt quidam ꝙ Comentator arguit contra Philosophos, quos Aristo. reprehendit: qui ponebant omnes sensus esse actiuos, tunc enim ista positione facta, sequitur id quod deducit Comment. ¶ Sed contra est, quia Cõmmen. arguit contra illos Philosophos, non quia ponerent omnes sensus esse actiuos, sed quia ponebant sensibilia esse actu in sensu, vt patet ex tex. 52. Philosophi. Ponebant enim sensum compositũ ex sensibilibus, vt possit cognoscere sensibilia. Contra quos arguit Cõmen. de mẽte Philosophi. Si sensibilia sunt in sensu, sequitur ꝙ poterit sensus sentire sine sensibili exteriori: quia tunc ibi agens, esset sufficienter approximatum passo. ¶ Tenendum est igitur secundum mentẽ Alb. & S. Doc. quòd nõ datur sensus agẽs: sed ipsum sensibile exterius causat per se similitudinẽ in sensum, et sensus factus in actu per illam similitudinẽ, producit sensationem. ¶ Pro cuius notitia aduertendum secundum Alber. ibidem, quòd qualibet forma nata est multiplicare seipsã, inquãtum est simpliciter & immaterialis. Vnde cum producitur in aliquo forma secundum esse spirituale, producẽs est ipsa sola forma, quæ ex sua immaterialitate habet, vt possit multiplicare intensionem suam. Cum autem producitur forma secundum esse materiale, producens nõ est sola forma, sed agens materiale, sicut cũ producitur calor intentionalis in aere, solus calor existens in materia, est productiuus

Margin notes: 1. huius Tex. 60. — Lect. 5. — Duplex est agens. — 2. de anima Cõmen. 52. — Cõmen. 60. — 2. de anima tract. 3. ca. 6. S. Doc. 1. par te quæst. 79. art. 3. ad primum.

ctiuus illius intentionis, cum autem producitur calor habens esse materiale, non solus calor, sed corpus calidum illũ producit. Potest ergo sensibile per se, causare suam similitudinem in sensu, quia ipsa forma sola quæ est immaterialis, intentionem sui immaterialem causare potest.

Solutio argumentorũ.

¶ Ad rationes in oppositũ respondetur. Ad primum dicitur sicut ibi dicebatur. Ad improbationẽ dicitur, ꝙ species quæ est in sensu est eiusdem rationis & eiusdem generis cum forma extra animam. Nec ualet quòd illa est spiritualis, & nõ ea quę extra est: quia licet species in sensu sit recepta sine materia, non est tamen totaliter spiritualis, cum nõ sit abstracta à cõditionibus materialibus Est enim singularis, sicut illa quæ est extra, & singulariter representat.

Quæst. de anima ar 4. ad tertium.

¶ Dicitur secundo ut habet S.Thom. ꝙ licet conditio recipiens non possit speciem receptam transferre de genere in genus, potest tamẽ eodem genere manente uariare speciem receptam secundum aliquẽ modũ essendi. Dicimus ergo, ꝙ sensibile producit formam altioris gradus in sensum, quantum ad modum essendi, quã in seipso habeat, propter cõditionem recipientis, quod habet immaterialiter recipere. ¶ Si autem instetur, quia agens non est ignobilius forma producta, & sic uidetur, ꝙ sicut sensibile non potest ultra suam speciem agere, ita nec formã altioris, aut perfectioris gradus producere possit. ¶ Respõdetur dupliciter. Primo, ꝙ non est inconueniens formam agentis esse imperfectiorem forma producta quantũ ad modum essendi: quando ex conditione tantum recipientis, forma recepta perfectiorẽ modum essendi habet. ¶ Secundo iuxta doctrinam S. Tho. respondetur, ꝙ sui similitudinem secundum esse immateriale et spirituale, ĩ medio & in sensu causare cõuenit sensibili, secũdum ꝙ aliquid de proprietate superioris naturæ, idest naturæ spiritualis participat, & ut sic, sensibile non est inferioris gradus quã sit forma in sensu.

Po. quæst. 5 ar. 8.

¶ Potest secũdo ad mentẽ Alber. ad principale argumentum responderi ꝙ tunc forma naturalis ultra suam speciem non agit, quia se sola speciem sensibilem producit, & ipsa est ita essentia simplex in se & spiritualis, sicut species quę est in sensu.

Alber. tract. 1. 2 de anima c. 6.

¶ Ad secundum conceditur, ꝙ in natura sensitiua est aliquid reducens sensum de potentia in actum, sed non ualet, ergo est sensus agens. Dico enim, ꝙ tale actiuum non est sensus agens, sed sensibile, quod inquantum actiuũ speciei sensibilis, pertinet ad naturam sensitiuã. Ad propositionem autem Philos. dicetur in tertio. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ sensatio attribuitur non sensui per se, neq; speciei per se, sed sensui informato specie sensibili. ¶ Ad quartũ dicitur primo, ꝙ per primam perfectionem sensus non accipit Commen speciem sensibilem, sed potentiam sensitiuam: ꝙ autẽ hoc sit de mente eius apparet eo quòd illa uerba dicit exponendo tex. illum Philos. Sensitiui autem prima quidem potentia mutatio fit à generante. Unde in principio cõ. 59. dicit quòd transmutatio sentientis, quæ fit per agẽs quod educit uirtutes sensitiuas de potentia materię generans animal, est similis transmutationi hominis de ignorantia ad scientiam. Dicitur autẽ ista prima perfectio esse ab intelligẽtia: quia est à generante uirtute cæli moti ab intellectu: aut quia fit à uirtute formatiua existente in semine, quæ dicitur intelligentia eo ꝙ occulte operetur.

Cui attribuenda est sensatio.

¶ Dicitur secundo, quòd licet Cõment. aliquando uideatur ponere sensum agentem extrinsecum tamen ut ex uerbis eius apparet, dubitatiue loquutur. ¶ Dicitur tertio, quòd non esset forte inconueniens dicere quòd Cõmen. uoluit esse sensum agentẽ extrin

Auerr. sensum agentem extrinsecum posuisse uidetur.

secum scilicet intelligentiam, simul cum sensibili causantem speciem sensibilẽ, sed hanc opinionem non sequimur. ¶ Sed cõtra hanc responsionem & contra verba Tex 59. *Aristotelis dicentis, Primam mutationem sensitiui, à generante fieri, dubitatur. Supponitur enim ꝙ sicut ad actũ sciendi requiritur scientia in intellectu: ita ad actualẽ sensationẽ species sensibilis exigitur: ista tria .n. ad actualẽ sensationẽ cõcurrunt scilicet põia sensitiua, species sensibilis, & ipsa actualis sensatio. Sicut ad actũ sciendi, potentia intellectiua, habitus scientificus, & actualis consideratio. Tunc sic. Per primã mutationem sensitiui de potentia .s. prima in actum primum, aut intelligis acceptionẽ potentiæ sensitiuæ, aut acceptionẽ speciei sensibilis, nihil enim in aliud in hoc rationem actus primi potentiã terminantis habere potest. Si potentiæ sensitiuæ acceptionem, tunc hæc prima mutatio est quidem à generante, sed falsum erit quod inquit Philosophus, Cum autem generatũ fuerit sensitiuũ, habet iam sicut sciẽtiã: ita & sentire. Nam & potentia sensitiua in hoc ordine, non ꝓportionatur scientiæ: ita vt vtrumq; sit actus primus eodem modo: sed potius potẽtiæ intellectiuæ, scientiæ aũt species sensibilis respondet: ideo sicut habens virtutẽ intellectiuam, & nondũ scientiã adæptus dicitur sciens in põia, vt habetur tex. 55. quia est talis naturæ, vt sit sciens & scientiã habeat: ita & habens potentiam sensitiuam, nondũ specie sensibili informatus dicetur sentiens in põia: quia est talis natura, ut aliquando sit sentiens, & speciem sensibilẽ habeat. Si aũt speciei sensibilia acceptionem intelligis: uerũ quidẽ erit, quòd cũ generatum est sensitiuum, habet iam sicut sciẽtiã, quia species sẽsibilis in sentiendo, scientiæ ꝓportionatur in intelligendo: sed tunc falsum est ꝙ hæc mutatio sensitiui sit à generante. Non .n. generãs animal, speciem rei sensibilis in sensu generat, sicut neq; hominẽ generans in intellectu, spẽs generat intelligibiles.*

Quę concurrũt ad actualem sẽsationem.

¶ *Pro huius solutione sciẽdũ, ꝙ licet ad actũ sentiendi requiratur species sensibilis, sicut ad actũ sciendi requiritur scientia: in hoc tamen duplex est differentia. Prima est, ꝙ scientia etiã post actualem considerationem, habitualiter in intellectu remanet. Species aũt sẽsibilis de qua Philos. in primis intendit, post sensationem in potentia cognoscitiua non remanet. Secũda est, ꝙ intellectus antequã informetur habitu scientifico, nõ est in potentia proxima ad actum sciendi, sed tantum in põia remota, ꝑ quod non põt tũc homo quando voluerit actualiter scire. Sensus aũt, etiã antequam specie sensibili informetur, est in potentia proxima ad sentiendũ, et ideo potest hõ cum voluerit præsente obiecto extrinseco, & deductis impedimentis, actualiter sentire. Huius autẽ diuersitatis rõ est, quia nullo alio cõcurrente, sensibile solũ simul speciem sensibilem in sensu causat, & actualem terminat sensationem, simulq; & sensatio et species sensibilis esse desinũt, scientia autem nõ ab ipso solo scibili, sed simul intellectus agentis actione cõcurrente causatur, simulq; scientia & actus sciendi, esse non desinunt. Ex his sequitur, ꝙ per se sensus exterior est in põia proxima ad sentiendũ, vtpote qui ad solã obiecti exterioris præsentiã exire possit in actum: nec speciem sine actuali sensatione habere possit: non aũt intellectus est per se in potentia proxima ad actualiter sciendũ: cum indigeat actione non solũ phantasmatis, sed etiam intellectus agentis, in ipso scientiam causantis: & sit aliquãdo scientia in intellectu ab actu sciendi separata.* ¶ *Ad argumentum ergo dicitur, quòd per primam sensitiui mutationem*

Duplex differentia inter sensum & intellectum.

Ratio diuersitatis.

Corrolarii aucrtendũ.

tionē intendit Philosophus, potentiæ sen sitiuæ acceptionem. Antequā .n. animal sit in actu, est in potētia ad esse sensitiuū: cum autem factum est animal, est sensitiuum in actu .s. primo non aūt in actu secūdo: imo est ad ipsū actum sm̄ in potentia. Cum autem instatur, quia pōia sensitiua in sentiendo non ꝓportionatur scientiæ, sed virtuti intellectiuę. Dicitur, ꝙ licet non proportionetur scientię in ordine operandi absolute, quantum tamen ad facultatem operādi, proportionatur. Sicut enim habens scientiā, potest immediate in actū sciendi exire: ita & habens sensum, in actum sentiendi immediate exire potest: eo ꝙ ad præsentiam sensibilis statum sentiat, & non oporteat ante ipsum sentiendi actum, aliquem habitū in sensu causari: qui quandoque sit ab actu secundo separatus. Spēs enim sēsibilis, qa simul est, & nō est cū actu sentiendi, magis actus secūdi, ꝗ actus primi rōnē hēt. ¶ Ad quintū negatur minor. Esse enim spirituale non est vnius rationis in omnibus sensibilibus, & nō est unus effectus, sed sicut sunt diuersa sensibilia, ita sunt diuersa esse spiritualia. ¶ Ad sextū negatur consequentia, non .n. est simile de fantasmatibus & de formis sensibilibus: quia similitudo ꝗ est in intellectu est multo simplicior fantasmate: eo ꝙ recepta est in sbo oīno immateriali, fantasma aūt est in organo corporali: ꝰ fantasma indiget motore extrinseco ad hoc ut imāliter recipiatur in intellectu: sed similitudo sēsibilis nō est oīno spiritualior forma sēsibili, cū et ipsa in re materiali recipiatur, ideo forma sēsibilis ad hoc ꝙ recipiatur in sensu, alio motore non indiget.

Quid intelligendum ꝑ primam mutationem.

Quid faciat species sensibilis.

QVAESTIO X.

An sensus particularis possit decipi circa proprium sensibile an non.

Dico autem proprium quidem &c. Tex. LXIII.

Ianuens quęst. 17.

VAERITVR decimo, Vtrum sensus particularis possit decipi, circa proprium sensibile. Et arguitur ꝙ sic. ¶ Primo, infirmus iudicat dulcia esse amara, ergo sensus gustus decipitur circa suū sensibile. ¶ Secundo, sicut se habet intellectus ad suū proprium obiectū, ita & sensus. Sed intellectus potest decipi circa proprium obiectū tribuendo quidditatem ei cui non conuenit, aut quia partes diffinitionis non cohęrent, vt dicitur in 3. huius: ergo &c. ¶ Tertio, visus iudicat in iride diuersitatem colorum, & tamen ibi non sunt colores illi: ergo &c. ¶ Quarto, si albū uideatur per vitrū viride, apparet viride: ergo circa illud visus decipitur. ¶ Respondeo ad quæsitū: & duo faciam. Primo premittam aliqua necessaria ad propositum. Secundo dicam ad quæsitum. ¶ Quantum ad primū sciendum primo, quòd ad verā cognitionē duo requirūtur scilicet acceptio similitudinis rei cognite, et iudiciū de tali re. Sicut si aliquis debet vere intelligere quid est hō, oportet quòd informetur eius intellectus similitudine hominis, et vere iudicet de homine per illam similitudinem, quandocunque istorum nou fuerit rectum, aut quia similitudo cogniti erit extorta, aut quia iudicium non erit rectum propter aliquod impedimentum, non erit illa vera, & recta cognitio. ¶ Sciendū secundo, ꝙ iudicium, vt hic sumitur, dicit quandam determinationem apprehensionis. Sicut cum tactus apprehendit determinate calidū, dicitur

Iauellus q. 23.

Tex. 11.

De collo columbæ habet sensus errorem.

Duo ad veram cognitioné requiruntur.

Verum iudicium, & vera cognitio qua sit.

citur determinare illud esse calidum,non quia formet hanc propositionem, hoc est calidum,sed quia determinate appreben dit, & percipit illud tanquam calidũ, nõ autem vt frigidum. ¶ Sciendum tertio, quòd quando potẽtia cognoscitiua apprehendit sicut est in re, tũc dicitur vere iudicare, & vere cognoscere,quando autẽ apprehendit aliter quã sit in re,tũc dicitur false cognoscere,decipi & errare. Sicut cum potentia visiua apprehẽdit tanquam nigrum quod est album decipitur, quando autem apprehendit tãquã albũ, quod est album,vere iudicat ¶ Quantum ad sm̃ opinio Cõm. est, ꝙ sensus nõ errat circa propriũ sensibile ĩ maiori parte,ĩ minori võ parte põt errare. ¶ Alia est opiñ. Alb. Pro sua opin. notat,ꝓpriũ sensibile dici duobus modis. Vno mõ,put est in re secũdũ esse materiale. Alio modo secundum quòd est in medio, aut organo per abstractiõnẽ à materia,scilicet secundũ esse intẽtionale. Dicit ergo duo. Primum est,ꝙ decipitur multotiens sensus circa sensibile secũdum quòd est in re, quia per hoc esse nõ habet agere in sensum. Secundum est,quòd circa sensibile, secũdum esse quod habet in abstractione (quod sane potest multipliciter variari secundum .s. dispositiones medij aut organi) non potest errare,quia re vera sensibile,tale esse habet in abstractione,quale iudicat sensus,licet nõ habeat tale esse in re. ¶ Verũ quia iudicium datur de re secundum ꝙ in se est,si debet esse verum non autem vt est in abstractione,videtur esse magis secũdum intentionem Philos. quòd sensus particularis non potest errare circa proprium sensibile,secũdũ ꝙ est in se. ¶ Propter qđ est alia opinio Themistij quã sequi videtur S. Th. .s. quòd sensus particularis non potest decipi circa proprium sensibile,tribus conditionibus obseruatis. Prima est,vt sit debita distantia inter sensum, & sensibile. Secunda, vt medium sit purum & non impeditum. Tertia, vt organum sit sanũ & nullo modo lesum. Si aliqua istarum conditionum desit,potest accidere error in sensu. Ista conclusio & si nõ indiget probatione, probatur tñ sic. Naturalis actus vniuscuiusque rei, semper est vno modo, nisi sit impedimentũ.sed cognitio est naturalis actus cuiuscunque potẽtiæ cognoscitiuæ: ergo &c. consequẽtia nota cum maiori, quia natura semper vno mõ operatur. Minor uero ꝓbatur. Illud est actus naturalis alicuius,ad qđ per se & essentialiter ordinatur: sed ad cognitionẽ per se & essentialiter, ordinatur potentia cognoscitiua: ergo &c. ¶ Sciẽdum tamen quòd duplex est obiectum .s. formale & adæquatum, & materiale non adæquatũ. Sicut uisus, obiectum formale adæquatũ est color, inadæquatum autẽ est albedo, nigredo, & alij colores particulares. Cũ ergo dicitur, quòd sensus põt errare circa propriũ sensibile propter aliquod impedimentum, intelligẽdum est de obiecto materiali inadęquato,nõ autẽ de adęquato,nunquã n. iudicat visus colorem,quin aliquem colorem uideat,neq; auditus sonum,quin aliquẽ sonum audiat,et hoc videtur intellexisse Philoso. dũ dixit, & nõ decipitur uisus quoniam color. ¶ Ad rationes in oppositum rñdetur. Ad primum dicitur ꝙ infirmus dulcia iudicat amara, quia organum est indispositum,lingua .n. est respersa humore amaro,quo fit,ut omnia amara videantur. ¶ Ad secundũ dicendum primo,quòd intellectus põt errare per accñs circa proprium obiectũ, ex eo quòd primæ operationi intellectus admisceatur aliqua compositio.s. aut quia intellectus componit partes diffinitionis sibi non cohærentes, aut quia diffinitio non conuenit ei quod diffinitur. ¶ Dicitur secundo, quòd per se non põt errare scilicet quando

Margin notes: Cõment. 63 — Hæc opinio non est a npiectenda. a. huius tract. 3. c. 5. — Vera opinio — Duplex est obiectũ formale adæquatum: & materiale inadequatum. — Tex. Comment. 63. Ad argumenta. — Intellectus potest errare per accidens.

Sensus non potest errare per se.

quādo ibi nō est aliqua cōpositio. ¶ *Dicitur tertio, ꝙ eodē modo sensus non potest errare per se circa proprium obiectū, potest tamen errare per accidens propter aliquod impedimentum.* ¶ *Ad tertiū dicendum, ꝙ licet non sit illa diuersitas colorum, est tamen ibi aliquis color, vnde non decipitur circa colorē, sed decipitur circa proprium colorem, propter radios solis reuerberantes ad nubem roridam.* ¶ *Ad quartum dicitur, quòd illud accidit ex defectu medij, scilicet aeris intercepti corpore viridi.*

QVAESTIO XI.

Num sensibilia communia sint per se sensibilia.

Communia autem motus &c. Tex. LXIIII.

Iauell. q. 24. vide Egidiū in cōm. 64.

VAERITVR vndecimo, Vtrum sensibilia cōmunia sint sensibilia per se. Et videtur quòd non. ¶ *Primo, omne quod per se sentitur ab aliqua potentia, continetur sub obiecto formali illius potentiæ. Sed sensibilia cōmunia nō continētur sub obiecto formali alicuius sensus particularis vt patet: ergo &c.* ¶ *Secundo, nulla priuatio sentitur per se. Sed quies est priuatio motus: ergo non sentitur per se consequētia nota cū minori. Maior vero probatur. Omne quod sentitur sensu exteriori, est præsens sensui. Sed priuatio nō potest esse præsens, cum non habeat esse: ergo etc.* ¶ *Tertio, nullum compositum ex insensibilibus, est sensibile. Sed numerus cōponitur ex vnitatibus, quæ sunt indiuisibiles, & per consequēs insensibilis: ergo numerus non est sensibilis per se.* ¶ *Quarto, quando aliqua passio conueniens alicui primo, cōuenit alteri per se, oportet illa duo esse idem, sicut quia risibilitas primo & per se conuenit homini, Sorti autem per se: ideo homo & Sortes sunt idem realiter. Sed esse sensibile, primo & per se conuenit sensibili proprio: ergo si conueniret per se sensibili cōmuni, sensibile proprium & cōmune essent idem, sed hoc est falsum: ergo &c.*

¶ *Quinto, omnis potentia debet esse denudata à suo sensibili p se: sed sensus non sunt denudati à magnitudine: ergo magnitudo non est sensibile per se.* ¶ *Circa istam difficultatē sunt plures modi dicendi: quomodo scilicet sensibilia communia sint sensibilia per se. Aliqui enim volūt, quod dicantur sensibilia per se: quia proprias species, & intentiones imprimunt in sensum, per quod distinguuntur à sensibilibus per accidens, quę non imprimūt similitudinem in sensu: à proprijs autem distinguuntur, quia propria percipiūtur tantum ab vno sensu: cōmunia autem à pluribus. Commen. autem voluit sensibilia communia esse sensibilia per se, quia inferunt passionē sensibus: sed differūt à sensibilibus proprijs: quia illa agunt in sensum, inquantū sensus est, propria autem agunt in sensum, inquantum est hic sensus. Sicut color agit in sensum visus, inquantum est sensus visus: magnitudo autem agit in visum, non inquantum visus est, sed inquantum sensus est. Hanc opinionem tenuit S. Tho. Alium modum assignat in scripto, vbi vult, ꝙ cum sentire sit quoddā pati, & alterari: illud dicitur sensibile per se, quod facit aliquam differentiā in alteratione sensus: vnde dicit Philo. quod à sensibili per accidens, nihil patitur sensus: relinquēs illud esse sensibile per se, à quo sensus patitur.*

In responsione quæstionis varij sūt doctores.

Sent. Alber. tract. 3. c 5.

Sēt. cōmen. commen. et quā tenuit D. Tho. in 4. dist. 49. q. 3. ar. 2.

Lect. 13.

Differen-

Aliquid du pliciter circa immutationem sensus potest facere differentiam.

¶ Differentiam autē circa mutationē sensus aliquid pōt facere dupliciter. Vno mō quantum ad ipsam speciem agentē idest quantum ad speciem in sensu, à sensibili agente impressum, secundum quam dicitur sensus pati & immutari: & hoc mō sensibilia ꝓpria circa immutationem sensus differentiam faciunt: aliam.n.spēm imprimit calor, & aliam sonus: et sic de alijs. Vnde quia spēs in sensu in actu sunt ipsa sensibilia, ad quæ potentiæ sensitiuę naturalem aptitudinē habent, sm̄ harum specierum differentiā diuersificantur potentiæ. Alio modo, quantum ad modum actionis: quia .s. diuersificant modum actionis ꝓpriorū sensibilium in sensum: et hoc modo faciunt diuersitatem sensibilia communia. Alio .n. modo immutat sensibile quiescens: & alio modo dum mouetur: similiter alio modo dū est in maiori magnitudine: & alio modo dum est in minori. Item alio modo plura q̄ vnū, & alio modo figura pyramidalis, quam figura quadrangula. Vnde quia non habent sensibilia cōia habitudinem ad sensum tanq̄ spēs actiuorum idest tanquam actiua, diuersas species sm̄ quas immutantur sensus causantia, sed tantū diuersum modum in ipsa specie eadem facientia: ideo non diuersificantur pōiæ sm̄ diuersitatem sensibilium communiū. ¶ Sed contra istum modum arguunt quidā. Videtur enim hic velle S. Tho. ꝙ sensibilia cōia non causant speciem in sensu. Cōtra autē arguitur sic. ¶ Primo, color motus aut nihil imprimit in sensu præter id qđ imprimebat quiescens: aut aliquid. Si nihil, ergo motus non facit aliquā diuersitatem circa immutationem sensus. Si aliqđ, non apparet quid sit illud, nisi sit species: ergo causat similitudinem & speciē in sensum. ¶ Secundo, diuersarum cognitionum diuersæ sunt spēs productiuę: sed alia est visio magnitudinis, & alia colo-

Contra istā doctrinā arguitur.

ris: ergo alia spēs vtriusque. ¶ Confirmatur, quia Phil. inferius loquens de sensibilibus cōmunibus dicit, ꝙ hæc omnia motu quodam sentimus. ¶ Pro solutione harum rationum, & pro declaratione mentis S. Tho. Sciendū primo, ꝙ ꝑ se pōt accipi dupliciter. Vno modo, prout opponitur ei ꝙ est per accidens tantum. Alio modo, vt idem est quod primo. Sm̄ primū modum, dicimus ꝙ Sortes est risibilis per se: quia conuenit sibi ex intrinseca natura. Sed secundo modo, dicimus qđ non est per se risibilis: quia eē risibile, non conuenit sibi primo, sed inquantū est homo. ¶ Sciendum secundo, qđ hæc est differentia inter speciem sensibilē & intelligibilem, quod species intelligibilis, quia recipitur in subiecto immateriali in intellectu, & ratio causandi talem speciem, est natura specifica, ideo naturam immaterialiter idest sine conditionibus materialialibus et particularibus repræsentat. Species autem sensibilis, quia recipitur in organo corporali, & principaliter à re particulari materiali, & singulari causatur, ideo rem materialiter & particulariter .s. cum conditionibus quibus ipsum sensibile variatur, repræsentat. ¶ Sciendum tertio, quod aliud est causare similitudinem in sensu, & aliud facere differētiam sm̄ speciem sensibilē, siue sm̄ speciem agentem. Causare.n. similitudinem dicuntur omnia quę speciē aliquo modo repræsentatiuā sui in sensū producunt. Facere autē differentiam sm̄ speciem agentem, est speciem à qua alteratio sensus specificatur, primo in sensum imprimere, ab alia specie specificante differentem: sic quia aliam speciem causat sapor, aliam color, dato etiam quòd sint in eodem subiecto, ideo faciunt differentiam secundū spēm sensibilem. ¶ Istis notatis dico primo, quòd sm̄ mentem S. Th. sensibilia communia habent speciem & similitu-

Corroboratur argumentū.

Per se dupliciter potest accipi.

Differentia inter speciē sensibilem, & intelligibilem.

Aliud est causare similitudinem in sensu, & aliud facere differētiam secūdū speciem sensibilem.

1. parte q̃st. 17. art. 2. similitudinem in sensu, hoc enim expresse ponit. 1. parte, vbi dicit, quod similitudo alicuius rei, est in sensu tripliciter. Vno modo primo, & per se sicut in visu est similitudo colorum, & aliorum propriorũ sensibilium. Alio modo per se, nõ primo, sicut in visu est similitudo figuræ uel magnitudinis, et aliorum communiũ sensibilium omnium. Tertio modo, nec primo, nec per se, sed per accñs: sicut in visu est similitudo hois. ¶ Probatur ẽt rõne. Oẽ qđ cognoscitur, in aliquo sensu per se cognoscitur per aliquã sui similitudinẽ, sed sensibilia cõia cognoscuntur à sensibus particularibus per se: ergo habẽt similitudinẽ in sensibus particularibus. ¶ Dico secundo, quod similitudo & spẽs sensibiliũ cõium non distinguitur realiter à specie propriorum sensibilium, sed est vna spẽs, quæ cũ sit principaliter à re materiali causata, obiectum sm̃ conditiones suas particulares repræsentat. Vnde primo, & per se, est spẽs proprij sensibilis, per se autem sed nõ primo est spẽs magnitudinis figuratæ qe tis, vel motus, numeri, vel vnitatis, vt sicut obiectum proprium, puta color est cũ tali magnitudine, & figura, & quiete et alijs, ita quod species repræsentet obiectum proprium, cum omnibus illis suis conditionibus.

Replicatur cõtra S. Th. ¶ Si autem dicatur, quòd tunc eadem ratione illa species repræsentabit saporem, si colori sit coniunctus sapor. ¶ Respondetur, quòd non est similis ratio, quia ex diuersitate saporis nõ habet color aliquam diuersitatem, et alium modũ immutandi: sed ex diuersitate & varietate sensibilium communium variatur color, aliter .n. se habet color motus in immutando visum, & aliter quiescens.

Declaratio mẽtis S. Th. ¶ Quod autem hoc sit de mente S. Tho. declaratur. In verbis .n. præcedentibus aut uult quod omnia illa obiecta .s. proprium commune, & per accidens habeat similitudines diuersas, vnumquodque scilicet suam distinctam à similitudine alterius, aut non, sed modo superius dicto. Si primo modo: ergo in sensu particulari erit similitudo substantiæ realiter distincta à similitudine accidentis: ergo sensus particularis cognoscit substãtiam, & iudicabit de illa, hoc aũt est cõtra S. Tho. in scripto, vbi vult quod de rõne sensibilis per accidẽs est, quod apprehẽdatur ab alia potentia sentientis, quam ab illa cuius est obiectum per accidens. scilicet aut ab alio sensu particulari, si sit sẽsibile proprium alterius sensus particularis: aut ab intellectu, si sit aliquod vniuersale: aut à cogitatiua, si sit particulare. patet consequentia vltima, quia potentia informata similitudine alicuius obiecti, potest cognoscere illud, immo de facto cognoscit, si sit sensus exterior: ergo dicendum est, quòd sit vna species quæ est primo & per se species proprij sensibilis, per se vero, & secundariò species sensibilis communis, per accidens autem, sensibilis per accidens, quia scilicet non est species repræsentatiua eius, sed quia est species alicuius quod est in illo, ideo etiã per accidẽs est similitudo et species eius. ¶ Dico tertio, quod sensibilia communia non faciunt differentiã secundum speciem sensibilem, licet causẽt speciem in sensu. Illa enim quæ represẽtantur vna specie, non faciunt diuersitatem specierum, omnia autẽ sensibilia quæ simul in sensibili proprio inueniuntur, una & eadem specie represẽtantur. ¶ Dico quarto, quod licet ad causandam speciem in sensu, concurrunt sensibilia cõmunia & propria, tamen alio modo concurrit sensibile proprium, & alio modo sensibile cõe. Cum enim sensus particularis & sit sensus, & sit hic sensus, sensibile proprium causat illam in hoc sensu, inquantum est hic sensus, sicut color in visu, inquantũ est uisus: sensibilia aũt cõmunia, non

Ad causandam speciẽ in sẽsu alio modo concurrit sensibile pprium alio modo sensibile cõmune.

non causant speciem in sensu, inquantum est hic sensus, sed inquantum est sensus: quia si causarẽtur in sensu inquantũ est hic sensus, speciem in alio sensu particulari causare nõ possent, sicut color speciem nisi in visu causare non potest, hoc autem est falsum. Nam sensibilia cõmunia appellãtur eo quòd immutare plures sensus possint. ¶ Ex his patet ꝙ non est diuersitas inter S. Th. & Commen. nec in scriptis S. Tho. neq; etiam est contradictio, cum S. Tho. dicit in prima parte, quòd sensibilia communia habent similitudinẽ in sensu, in scripto vero, quòd non sunt species actiuorũ: vult enim in scripto dicere, ꝙ nõ causant proprias species & distinctas, cum hoc tamen stat ꝙ habeant similitudinem. quæ nõ distinguatur à similitudine propriꝗ sensibilis, per sensibilia cõmunia modificata. ¶ Dico quinto, quòd sensibilia communia sunt sensibilia per se, vt per se opponitur ei quod est per accidens, non autem vt idem est quòd primo. secũdũ .n. Alber aliquid dicitur sensibile per se, quia per propriam naturam, & essentiam causa est immutationis sensus, eo ꝙ ipsum est quod habet inferre passiones sensui, & hoc cõuenit sensibilibus proprijs et communibus, ideo dicuntur sensibilia per se. ¶ Attendendum tamen ꝙ dupliciter põt aliquid esse immutatiuum sensus. Vno modo positiue tanquam .s. aliquid efficiẽs aut circa ipsam speciem quæ in sensu imprimitur, aut circa immutationis modum, & hoc modo quę aliquod positiuum dicunt, vt figura & huiusmodi, sensũ immutãt. Alio modo negatiue, tanquã .s. negatio alicuius positiuę conditionis in obo proprio sensus, & hoc modo dicuntur immutare sensum quæ nullum positiuum formaliter dicunt, sed tantum negationẽ sicut quies. Color enim quiescens ex ipsa negatione motus habet vt speciem stabilem & quiescentem siue cum negatione motus causet in sẽsu. ¶ Ad rationes igitur contra S Tho dicitur, ꝙ non est de mente ipsius sensibilia communia nõ habere speciem in sensu: sed quòd non habent speciem propriam, & à specie proprij sensibilis distinctam. Veruntamẽ inquantum possunt esse contra S. Tho. Dicitur ad primum, quòd color motus nihil imprimit in sensu qđ non imprimeret dũ quiescebat. Ad improbationem negatur consequentia. Licet enim nihil imprimat motus aliud à specie sensibilis proprij, tamen diuersificat modũ speciei et immutationis, aliter enim immutatur visus à colore moto, & aliter à colore quiescente. Similiter illa species repræsentat motum, quem non repræsentabat species coloris quiescentis, propter alium modum essendi proprij sensibilis. ¶ Ad secundum negatur minor. Dico enim, ꝙ est eadem visio sm̃ rem, terminata ad colorẽ, & ad sensibilia communia. Auctoritas autem Philosophi non est contra ipsum, quia sensibilia communia sentimus motu facto primo & per se à sensibilibus proprijs, sed secundario à sensibilibus communibus. ¶ Ad argumenta principalia respondetur. Ad primũ dicitur primo, ꝙ quia sensus particularis & est sensus, & est talis sensus, inquantum sensus conuenit cum alijs sensibus: inquantũ uero talis sensus scilicet visus aut auditus &c. ab alijs sensibus differt: vnde sẽsus particularis duplex habet obiectum, scilicet obiectum ipsius inquantũ est sẽsus, & hoc est sensibile: & obiectũ ipsius inquantum est talis sensus: & hoc est tale sensibile scilicet color, sapor, & hmõi. ¶ Dicitur secũdo quòd quo cognoscitur aliquid à potentia: eo mõ continetur sub obiecto formali eius Si cognoscitur à sensu tantum inquantũ sensus, cõtinetur sub obiecto ipsius inquantum est sensus: non autem

Albertus. Tex 3 cap 5

Dupliciter aliquid est immutatiuum sensus positiue scilicet & negatiue.

Ad rationes contra S. Tho.

autem sub eius obiecto inquãtum est hic sensus. Si cognoscitur à sensu inquantũ est hic sensus, continetur sub obiecto formali ipsius inquantum est hic sensus. Sẽsibilia igitur communia, quia cognoscũtur à sensu inquantum sensus est, continẽtur sub obiecto cõi sẽsus .s. sub sensibili: licet sub particulari & ꝓprio sẽsus obiecto non contineantur. ¶ Ad sm̃ dicitur, quòd priuatio quæ nullã facit diuersitatem in alteratione sensus, nullo modo sentitur ꝑ se: sed illa quæ facit talem diuersitatem, vt est quies, sentitur ꝑ se: sed nõ primo. ¶ Dicitur secundo, ꝙ licet priuatio hæc, nullum habeat esse positiuũ, sm̃ tñ hoc esse priuatum, habet aliquem modum sensibile ꝓprium, ad immutandum sensum, quem non haberet si non quiesceret. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ numerus potest accipi dupliciter. Vno modo formaliter, & absolute, & sic non est sensibilis, vnde non est sensibile commune. Alio modo materialiter, & subiectiue, & sic est sensibile commune, & est compositus ex sensibilibus, numerus.n. trium alborum est compositus ex tribus albis. ¶ Ad quartum negatur maior, nõ solum enim aliquid est tale per se secundo, qa identificatur ei cui cõuenit per se primo, sed etiam quia necessario concomitatur id cui primo conuenit. ¶ Ad quintum dicitur, quòd potentia debet esse denudata à suo sensibili proprio, quia est receptiua propriæ similitudinis eius, non aũt debet esse denudata à suo sensibili cõmuni, quia non recipit similitudinem quę sit propria, & primo, et per se similitudo sẽsibilis communis.

QVAESTIO XII.

Num color sit proprium obiectum uisus.

Cuius quidem est uisus, hoc est uisibile, &c. Tex. LXVI.

Iand. nu. q. 21.

QVAERITVR Duodecimo, Vtrum color sit proprium obiectũ uisus. Et uideturꝙ nõ. ¶ Primo. Obiectũ alicuius põiæ semper potest percipi à tali potentia si sit præsens, sed color etiam præsens, non potest percipi à visu in nocte vt satis patet: ergo &c. ¶ Secundo. Propriũ obiectum est, quod sub se continet omnia quę videtur: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor probatur. Corpora cælestia videntur, & tamen non sunt colorata: ergo &c. ¶ Tertio. Si est color, aut color vniuersalis, aut particularis. Si color particularis, puta albedo: ergo non poterit videri, nisi qđ hẽt albedinẽ, quod est falsum. Si color vniuersalis: ergo visus erit cognoscitiuus vniuersalium, quod est contra Philosophum dicentẽ, ꝙ sẽsus est particulariũ. ¶ Quarto. Vnius potentię, est tantum vnum obiectum, sed visibile est obiectum visus. vt dicit Philos. ergo non est color. ¶ Rñdetur. Sed pro declaratione istius quæstionis, Primo notanda sunt aliqua. Secundo, dicẽdum est ad quæsitũ. ¶ Sciendum igitur primo, ꝙ duplex est obiectum põiæ, vt superius dictũ est formale .s. & materiale: formale est illud sub cuius ratione formali omnia referuntur ad potentiam, sicut bonũ ponimus formale obiectum voluntatis, eo ꝙ vnumquodque sit volitum, inquantũ boni rationem habet. Obiectum vero materiale est, id quod obiecto formali est subiectum, sicut virtus quę boni rationem habet: hoc & illud bonum materiale, obiectum voluntatis appellatur. ¶ Sciẽdũ secundo, ꝙ obiectum formale põię, & est quę-

2. huius tex. 60.

Ordo quæst.

Obiect. materiale quid

est quædam res in se, puta homo, lapis, equus, & huiusmodi, et est obiectũ idest sub hoc quod dico obiectũ continetur, denominatiueq; dicitur obiectum, sicut hõ denominatiue dicitur sciens, ideo in obiecto duplex rõ formalis inuenitur. Vna.s. quę est eius, inquantũ est res talis. Alia quæ est eius, inquantum est obiectũ. Sicut alia est rõ parietis albi, inquantũ paries est, & alia eius rõ, inquantum est albus. Prima rõ est eius diffinitio, sibi inquantum talis natura est, cõueniens. Secunda ratio, est descriptio quædã obiecti, in ordine & habitudine ad potentiã. Audibile .n. dicitur, quòd est immutatiuum auditus, siue quod ab auditiua potẽtia cognosci potest. Istę duæ rationes differunt: quia ratio obiecti, vt est obiectũ, non attingitur primo & per se à potentia: sed tantum ordinem, & habitudinẽ ad potẽtiam importat, rõnemq; obiecti, vt est res, concomitatur, quemadmodum

Tex. 67. inquit Phil. quòd visibile per se, consequitur colorem, ratio aũt obiecti, vt est res primo & per se, attingitur à potentia. ¶ Sed tamen aduertendum, quòd ad hoc vt potentia in tale feratur obiectum formale, aliquando requiritur aliquid, quo obiectum attingitur à põia, & hoc obiectum formale quo dici põt. Sicut qđ attingitur à põia, aut ipsam mouet, dicitur obiectum formale quod. ¶ Sciendũ

Dupliciter sit sermo de colore.

tertio, ꝙ color põt accipi dupliciter. Vno modo, pro extremitate perspicui terminati, vt diffinitur à Phil. in de sensu & sensato. Alio modo, magis extenso vocabulo, vt etiã de principio coloris proprie dicti prędicatur, vt scilicet hoc nomen color, contineat sub se lucem, & colorem proprie dictum, secundum mediũ Philosophi dicentis in de sensu & sensato, ꝙ oĩa corpora colore participant: qa enim non habemus vnũ nomen cõe luci & colori, ideo vtitur nomine coloris, tã quam nomine cõmuni: eo ꝙ eorũ quæ videntur plurima sunt colorata. ¶ Quantũ ad secundum hæc est prima conclusio.

Obiectũ formale uisus est uisibile.

Obiectum formale visus inquantum est obiectum est visibile, cuius ratio est. Esse primo immutatiuum visus, aut si à modo immutandi sumitur ratio, est esse sensibile, per medium extrinsecum diaphanum sine mutatione reali medij, aut obiecti, aut organi. ¶ Probatur. Illud est obiectum potentiæ inquantum obiectũ, ꝑ quod vna potentia distinguitur primo ab altera inquantum est potentia, sed per visibile, visus distinguitur ab alijs sensibus exterioribus: ergo &c. consequentia nota cum maiori: quia potentia ex obiectis, inquantum potentiæ sunt, distinguũtur primo. Minor probatur. Vnus sensus distinguitur ab alijs secundum immutatiuum proprium: aut per suum modum immutandi à suo subiecto, quia sensus cũ sint potẽtiæ passiuæ, hẽnt à proprijs obiectis immutari, sed visibile dicit propriũ immutatiuum, & proprium modum immutandi uisus, secũdum quòd importat rationem dictam, nullus enim alius sensus immutatur à suo obiecto per medium diaphanum extrinsecum, sine reali mutatione medij aut organi, aut obiecti, vt videbitur inferius: ergo &c. ¶ Secunda conclusio. Obiectum formale quod importat rationem formalem, quę primo, & per se attingitur in obiecto, est color, secundo modo acceptus, non primo modo. Secunda pars huius conclusionis patet per argumenta in oppositũ. ¶ Prima vero pars probatur. Aut obiectũ visus est color in communi acceptus modo dicto, aut hic color in particulari, albedo scilicet, aut nigredo aut huiusmodi: aut lux, aut color proprie dictus. Non põt esse color particularis: qa vt arguebatur prius: tunc nihil posset videri: nisi qđ hẽret illũ colorem: puta albedinem:

Quomodo vnus sensus distinguitur ab alio.

quia

quia nihil pōt percipi à potentia: nisi qđ participat formalem rationem obiecti illius potentiæ: hoc aūt videmus esse falsum: non enim videmus tantum albedinem: neq; tantū nigredinem: sed & albedinem, & nigredinem, & lucem, & alios colores. Eadē rōne nō pōt esse lux, aut color proprie dictus: qa si esset lux: corpora quæ non essent lucida, videri nō possent: si vero esset color proprie dictus: corpora cælestia quæ non sunt proprie colorata, non videremus: relinquitur ergo, ꝙ obiectū visus sit color in communi acceptus, modo dicto. ¶ *Secundo, oīa quę videntur: videntur, aut qa hēnt colorem proprie dictum: aut quia habēt lucem: ergo color vt nominat quoddam cōmune colori proprie dicto & luci, est obiectū formale visus. patet consequentia, ex rōne obiecti formalis superius posita.* ¶ *Tertia conclusio est. Obiectū formale quo visus suum obiectū attingit est lux: patet, quia color non videtur sine luce, vt dicitur tex. 67. & 73.* ¶ *Sed tūc occurrit dubium. Nam vt S. Th. dicit lux non est visibilis nostris visibus: ergo non debet color secundum quòd se extendit ad lucem, esse obiectum visus.* ¶ *Ad hoc respondetur quòd lux, si recipiatur in corpore interminato, et vt ipsa est interminata, non est visibilis, tamen lux vt est terminata, aut ad aliquod corpus per reflexionem, verbi gratia, quia reflectitur ad aliquem parietem, aut quia est in corpore terminato sicut est ī astris potest videri, & hoc mō continetur sub obiecto visus.* ¶ *Quarta conclusio est. Obiecta materialia visus, sunt naturæ colorata. Probatur. Illud in quo inuenitur formale obiectum potentiæ alicuius, est ipsius obiectum materiale, sed color est obiectum formale visus, ergo &c.* ¶ *Ex istis infertur non esse contradictionem in verbis S. Th. dum aliquando dicit colorem esse obiectum materiale visus, aliquando vero ꝙ est formale. Si.n. compareтur ad lucem quæ est obiectum formale, quo habet rationem obiecti materialis, si aūt comparetur ad res coloratas, habet rationem obiecti formalis, vnde lux, dicitur obiectū formale quo aliquid attingitur à visu, sed color est obiectū formale qđ primo & per se attingitur.* ¶ *Ad argumenta in oppositū rñdetur. Ad primū dicitur primò, ꝙ obiectū potest semp percipi à potentia, qñcunq; sunt dispositiones requisitę, si aūt nō sint tales dispositiones, non potest percipi à potentia.* ¶ *Dico secundo, quòd cum lumen non est in aere, non sunt dispositiones requisitę ad visionem, requiritur.n. aerē esse illuminatū ad hoc vt pōia visiua videat.* ¶ *Ad sm̄ patet ex dictis, ꝙ si accipiatur color proprie, illud non est obiectū, sed color cōīter, & tunc negatur minor, corpora .n. cælestia dicuntur colorata isto mō qa hēnt lucē.* ¶ *Ad tertium dicitur, ꝙ est color vniuersalis. Ad improbationem dicitur, ꝙ ratio vniuersalis pōt dupliciter attingi à pōia. Vno modo ꝑ abstractionem à particularibus, alio modo in particularibus, qñ .s. particulare attingitur non inquantum habet talem rationem particularem: sed inquātū participat rationē vniuersalē primo modo, vniuersale apprehenditur tm̄ ab intellectu alio modo: potest etiā apprehendi à sensu, & hoc modo visus apprehendit rationem coloris, non .n. particularem colorem attingit, nisi inquantum vniuersalem coloris rationē participat.* ¶ *Ad quartum dicitur, ꝙ vnius potētię est vnum obiectum sm̄ vnam consideratiotionem, sed sm̄ diuersas considerationes possunt esse diuersa obiecta, visibile autem, & color, sunt diuersa obiecta secūdum diuersam considerationem accepta, vt dictum est in quæstione.*

Corpora nō lucida non videntur.

Vide Alber. Buechifer.

Obiectū formale quo ē lux.

In qq. de ver. q. 14. ar. 8. ad 4.

Obiecta materialia sūt naturæ coloratę.

Quid requiritur ad hoc vt potentia visiua videat.

Ratio vniuersalis pōt dupliciter a potentia attingi.

Vnius potētiæ est vnū obiectum.

QVAESTIO XIII.

Vtrum lumen requiratur ad visionem propter colorem.

Lumen aũt est huiusmodi actus diaphani &c. Tex. LXIX.

Iauellus in hoc 2. q. 37.

VAERITVR xiij. Vtrum lumen requiratur ad uisionẽ propter colorẽ. Et uidetur ꝙ sic. ¶ Primo. Illa quæ cognoscũtur ab aliqua potẽtia, cognoscuntur per unã rationem: sed color & lux sunt visibilia à visu: ergo aut oportet conuenire ea in vna natura cõmuni, quod non est dicendum, aut oportet, ꝙ vnum eorũ ad aliud reducatur. Aut ergo lux videtur per colorem, aut econuerso color per lucẽ. Nõ primum, quia lux est obiectũ formale visus, vt dictum est supra, ergo est visibilis per lucem: ergo lux requiritur propter colorem. consequentia nota cũ minori ex supradictis. Maior probatur, quia vnius potentiæ est vnum obiectum formale.

Quæst. præcedenti.

Color quid sit.

¶ Secundo. Color est extremitas perspicui ĩ corpore terminato, vt dicit Philos. in de sensu, & sensato. Sed perspicuum, non est actu perspicuum nisi per lucẽ: ergo color non erit actu color nisi per lucẽ, & per consequens lumẽ requiritur propter colores. ¶ Tertio. Ille qui est in tenebris, vidit colorẽ qui est in lumine, non autem qui est in lumine videt colorẽ existentem in tenebris: ergo signũ est, quòd lux requiritur ꝑpter colorẽ. ¶ Quarto S. Tho. dicit ꝙ lumẽ facit omnes colores esse visibiles actu: ergo lumen requiritur propter colores. ¶ Respondeo quòd querere vtrum lumẽ requiratur propter colorem, est querere, vtrum color non habeat ex se vnde possit mouere diaphanũ: sed indigeat lumine extrinseco, dante sibi istam virtutem diaphanum immutandi, an magis requiratur ex parte medij: ad hoc vt intentionẽ coloris recipere possit. ¶ Circa istam itaque difficultatẽ aliter opinantur Auempace & Auicenna, aliter Alexander & Auerrois. Illi.n. scilicet Auempace, & Auicenna videntur velle ꝙ lumen requiratur propter colorem s. ꝙ color mediũ visus immutare nõ possit, nisi recipiat actum luminis. Alexãder autem et Auerrois tenent, ꝙ non: sed quòd ipse color sit per se visibilis, lumen aũt requiratur ꝑ mediũ. ¶ Istas opiniones nititur concordare Alber. notans ꝙ color habet duplex eẽ scilicet materiale et formale. Materiale esse habet per qualitates tangibiles, sm̃ quas transmutatur materia, scilicet calidum, frigidum &c. Ista.n. causant ipsum in subiecto materialiter, eo ꝙ secũdũ diuersã cõmixtionem harum qualitatum, sequitur alius, & alius color, et istæ qualitates nõ ingrediuntur essentiam coloris, sed causant ipsum materialiter. Esse autem formale habent colores per lucem. Lumen enim in extremitate perspicui terminati per mixtũ opacitati causat colorẽ, & lumen est vera substantia coloris. ¶ Isto notato duo dicit Alber. Primo, ꝙ colores secũdũ esse materiale, actu sunt in tenebris: sed non mouent diaphanũ, & hoc modo verum dixerunt Alexand. et Auerois. Secundo, ꝙ colores non sunt actu in tenebris, sm̃ esse formale, vnde color nõ est actu color, nisi in lumine: & hoc modo verum dixerunt Auempace & Auicenna. ¶ Sed cõtra istã opinionẽ inquantum eius verba sonare videntur, ꝙ lumẽ extrinsecũ est substantia coloris, & ꝙ colores non habent esse actu, nisi in lumine extrinsecus adueniente, potest argui. Primo contra suppositum, scilicet quòd lumen extrinsecum sit forma coloris, & tota

Existens in tenebris qd videt.

1. par. q. 67. ar. 3. ad tertiũ & q. 79. artic. 3. ad 2.

Sensus quæstionis quis sit.

Cõmen. 67.

Tract. 2. 3. cap.

Opinio Alberti vbi supra.

Lumen non est sub colo ribus, vt Albertus opinatur.

tota sua substātia. Suppono primo, quòd aliquid dicitur esse in actu: quando substantia sua est in actu, non autem quando solum suum obiectum est actu, non enim dicimus, ꝙ calor est in actu, quia lignum quod potest suscipere colorē est in actu: sed qa substātia ipsius coloris est in actu. Secundo suppono, ꝙ lumen causatū à sole, durans tantū per diem, habet esse per modū transeuntis: patet quia hēt esse tantum ad præsentiam solis, ideo recedente sole deficit. Tunc arguitur sic. Si lumen est substātia coloris, sequitur ꝙ nullus color sit passibilis qualitas, ad modū quo loquitur Philos. in prædicamentis: sed hoc est contra mētem Philos. expresse: ergo &c. Probatur consequentia, sm̄ Philos. in prædicamentis, colores dicuntur tunc passibiles qualitates, quando sic formati sunt ex firma causa, ꝙ nō facile recedūt: sed si lumen extrinsecum est substātia coloris, nullus color est talis vt nō facile recedat: ergo &c. Probatur minor. Remota forma & substantia rei, remouetur res ipsa: sed lux facile remouetur, vt patet ad absentiam solis: ergo si est substantia colorū: quilibet color facile recedet: ergo non cum difficultate. ¶ Secundo cōtra prīcipale dictū arguitur. Supponitur enim quòd qualitates de tertia specie, acquirantur et deperdantur per alterationem, hoc suppositū est Philosophi. Tūc arguitur sic. Si colores non habent esse actu nisi in lumine: ergo recedente lumine, colores amittūt esse actu: sed hoc est falsum: ergo &c. patet consequentia, qa oppositum consequētis infert oppositum antecedentis. Sequitur .n. recedente lumine, colores retinent esse actu: ergo colores habent esse actu sine lumine. Falsitas probatur. Qualitates de tertia specie desinunt esse per alterationem, sed color propter absentiam luminis nō desinit esse per alterationem: ergo &c. Probatur

Cu. de qualitate.

7. Phis. Te. 11. et. 14.

minor. Omnis alteratio est à cōtrario ad contrarium, sed per absentiā luminis corpus non accipit colorem oppositū colori præexistenti, quia per te nullus color habet esse sine lumine extrinseco: ergo etc. ¶ Tertio. Si color haberet esse actu per lumen extrinsecum, non esset idem color nisi ad præsentiam eiusdem, & tanti luminis, quia idem esse est ab eadē forma, sed hoc est falsum, quia ad lumen paruæ candelæ, apparet idem color in homine, qui apparebat ad lumen solis, ergo &c. ¶ Videtur igitur tenendum cū Alexandro, Auicen. & S. Tho. ꝙ in visione requiritur lumen propter medium, non autem propter colorem, ita .s. quòd lumen faciat colores actu colores, & det eis uirtutem diaphanum immutandi. ¶ Pro cuius opinionis declaratione, Primo videndum est quid sit color. Secundo propter quod requiratur lumen. ¶ Sciendū itaque primo, ꝙ licet perspicuum secundum proprietatem vocabuli videatur significare corpus transparens susceptiuū puri luminis per totum, tamen aliquando sumitur pro omni eo quod est susceptiuū luminis quocunq; modo, siue inquā puri, siue obumbrati. ¶ Sciendum secundo, ꝙ quia perspicuitas significat qualitatem quandam & naturalem potentiā, secundum quā aliquid est susceptiuū luminis, conuenit sibi terminus, quemadmodū corpori in quo est. Inter corpora aūt est aliquod corpus quod dicitur interminatum, quia non terminatur ꝓprijs terminis sed alienis, sicut patet de aere & aqua: quæ secundū ꝙ ad diuersa corpora terminantur, recipiunt diuersas figuras, quoddam autem est terminatum ꝓprijs terminis, vt terra. Ita quoddam est perspicuū interminatum, quod scilicet in se non habet causam ꝓpriæ lucis, quæ est terminus perspicui, per quam videatur quoddā quod in se causā ꝓpriæ lucis habet, & dicitur termi-

Alteratio quomodo fit.

Perspicuum quid significat.

Perspicuitas quid sit.

Quid sit color. terminatum. ¶ Diffinit ergo Philos. in libro de sensu & sensato colorē, q est extremitas perspicui in corpore terminato, idest est actus & forma perspicui apparentis in extremitate & superficie corporis terminati cū corpore .s. opaco terrestri cōmixti: et propter hoc ꝓprijs terminatis terminati. Solū.n. hoc corpus, est coloris susceptiuū, et licet sit totum coloratum, eius tamen color in sola eius extrinseca superficie apparet. Ex quo patet, q formale in colore est lux, quæ est actus & forma perspicui, materiale autem est ipsum perspicuū terrestri opaco permixtū, et proprijs terminis terminatum: & propterea bene dicitur, q color est quædam lux obumbrata. ¶ Quātum ad secundū. Sciendum primo, q cum non omne agens agat in omnem materiā, sed determinatū agens in determinatā, oportet inter agēs & patiens esse aliquā proportionem. Vnde ad actionem aliquando requirūtur aliquæ dispositiones ex parte agentis, vt ipsum agens sit sufficiens ad agendū, sicut ad hoc vt homo generet, requiritur ętas perfecta, vt dicit Philoso. Aliquæ etiā dispositiones requiruntur ex parte materiæ, vt possit recipere actionē agentis, sicut ad hoc vt aliquid suscipiat actionē dolabre, requiritur vt non sit materia nimis dura: sed aliqualiter mollis. ¶ Sciendū secundo, q cum in actione requiratur agens dispositum, & materia disposita, & non possit prouenire actio sine dispositionibus agentis, & materiæ, dispositiones materię nō requiruntur propter agens, quasi dent virtutē agentis ad operandum, sed tantum requiruntur propter materiā, vt possit suscipere actionē agentis. Similiter dispositiones agentis, nō requiruntur propter materiam, vt sit apta ad recipiendum actionem agentis: sed tantum propter agens, vt sint potētes ad agendum. ¶ Sciendum tertio, q de lumine possumus loqui dupliciter. Vno modo de lumine exteriori à colore, scilicet de lumine causato à corpore lucido in diaphanum interminatum. Alio modo, de lumine intrinseco colori, color enim componitur ex luce, & secundum diuersam participationē lucis, vt dicitur in de sensu et sensato, diuersi colores distinguuntur.

Agens & patiens vt habeat dispositiones suas & similiter patiens.

2. huius Tex. 34.

¶ Tunc ad quæstionem respondetur tribus conclusionibus. Quarum prima est. ¶ Lumen extrinsecū requiritur propter diaphanum, ad immutationē quam facit color in diaphano, causando in illo suam similitudinē. Probatur. Ad omnē actionem requiritur dispositio materię et agētis, vt dictum est, sed lumen est dispositio materiæ in quam agit color, est enim color motiuus diaphani illuminati, vt dicit Philos. ergo &c. ¶ Secunda conclusio. Lumen intrinsecū colori requiritur propter colorē, & facit ipsum visibilē. Probatur. Vnumquodque agens est actiuum per formam suam, sed lux intrinseca colori est forma eius, vnde dicit Philos. q lumē est colorū hypostasis: ergo agit per lucem, & causat suam similitudinem in diaphano, & per consequens est visibilis per lucem intrinsecam. ¶ Tertia conclusio. Lumē extrinsecum nō requiritur propter colores, quasi det coloribus virtutem motiuam diaphani. Probatur. Illud quòd secundum se conuenit alicui, non conuenit illi per aliquod extrinsecum, sed per principium formale extrinsecum, sed visibilitas conuenit per se colori, vt dicit Philosophus: ergo &c. ¶ Ad istam rationē respōdetur negando maiorē, dicimus enim q virtus nuritiua per se nutrit, & tamen nutrit per calorē. ¶ Sed contra, probatur maior. Quod cōuenit alicui per propriam formā, non conuenit ei per aliquod extrinsecū, quia forma non est extra id cuius est forma: sed q conuenit alicui in primo aut secundo modo per-

Responsio ad quęstio.

Tex. 62. Lumen extrinsecum propter diaphanū, intrinsecū ꝑ colores tantum requirantur.

Tex. 67. 2. huius.

do perseitatis, conuenit per propriā formam: ergo &c. Instantia aūt non valet: quia licet id cui conuenit operari per ꝓpriam formam, non indigeat forma alia, tamen potest indigere instrumēto cui tribuat virtutem operandi, & ita est de uirtute nutritiua, vnde non est ad propositum. ¶ Correlarium. Lumen requiritur propter mediū. Probatur. Aut requiritur propter colores, aut propter mediū, vt patet ex diuersitate opinionum: sed non propter colores, vt probatum est: ergo propter medium scilicet vt sit aptum recipere similitudines colorū. Lumen ergo est aliquid requisitū ad uisionem: non tamen est propter colorē, sed propter materiam in quā agit color, scilicet propter diaphanū: quia est dispositio eius, ad hoc vt suscipiat intentiones coloris. ¶ Sciendum tamen, ꝙ posset saluari opinio Alberti dicendo, ꝙ per colorem in actu, possimus duo intelligere, scilicet aut colorē habentem esse actu per formā intrinsecā actu, non tamen mouentem diaphanum: aut colorem actu imprimentē speciem in diaphano Albertus ergo: forte intellexit (saluo semper meliori iudicio) vt potest haberi ex fine illius capituli, ꝙ color nō est actu color sine lumine, idest non actu causat similitudinem in diaphano sine lumine extrinseco. Habet tamē actu esse coloris primo modo per lucem sibi intrinsecam: & sic eße actu isto modo immediate dicto, sese habet ad eē actu alio modo dicto, sicut materiale ad formale: non tamen propter hoc sequitur ꝙ lumen requiratur propter colores: qa nec ipse Albertus hoc dicit. ¶ Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primū dicitur primo, ꝙ omnia visibilia sunt per vnā naturam, scilicet per naturam luminis, color enim est etiam visibilis per lumen intrinsecum: non tamē omnia sunt visibilia per lumen extrinsecū, scilicet ꝙ ipsum lumen extrinsecum det omnibus visibilibus uirtutem mouendi diaphanū. ¶ Dicitur secundo, ꝙ nec lumen extrinsecū per colorem, nec color per lumen extrinsecū videtur: sed vtrumq; per rationem cōmunem luci et colori innominatam: dictū est enim supra quæst. præcedenti, ꝙ color ut continet sub se lucem, & colorē proprie dictum, est obiectum visus. ¶ Ad secundum dicitur primo, ꝙ perspicuum potest accipi dupliciter. Vno modo, pro eo quod est susceptiuum luminis per totum. Alio modo, pro eo ꝙ est susceptiuum luminis in extremitate tantum. ¶ Dicitur secundo, ꝙ subiectum quod est potentia respectu coloris, est perspicuū secundo modo, & istud non efficitur perspicuum in actu per aliam lucem à colore: vt compositū ex illo subiecto & luce sit subiectum coloris, sed per ipsum colorem, qui est quædam lux obumbrata, sicut lumen purum est actus diaphani interminati facti diaphanum in actu per ipsummet lumen, & non per aliquid aliud. ¶ Dicitur tertio, quòd si in maiori intelligatur de perspicuo in actu, idest de composito ex luce, & susceptiuo lucis, sic negatur: nō enim color recipitur in tali cōposito: nec sic intellexit Philos. si autē intelligatur de ꝑspicuo, idest de corpore susceptiuo luminis terminato, tunc negatur minor: immo dico, ꝙ sit actu per ipsum colorē. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ causa quare ille qui est in tenebris uidet colorē existentē in lumine, et nō econuerso: est qa sicut diximus lumē ē dispositio diaphani, ad hoc vt moueatur à colore: si .n. similitudo coloris debet ꝑuenire ad oculū: reqritur ꝙ aer propinquus colori sit illuminatus, ut possit recipe similitudinē coloris si aūt color sit in tenebris, nullo mō poterit cāre similitudinē in aere sibi ꝓpinquo, & ꝑ cōns nec in remoto, & hoc nō ꝑꝑ defectum coloris, sed ꝑꝑ defectum medij indispositi. Si dica-

Propter qd requiritur lumen.

Sensus opinionis Alb.

Solutio rationum adaersariorū.

Perspicuum potest dupliciter accipi.

Cur existens in tenebris videt ea quæ sunt i lumine.

¶ Si dicatur ꝙ qua ratione, color non potest causare similitudinem in aere ꝓpinquo tenebroso, eadem ratione nec in remoto: vnde nullo modo existens in tenebris poterit videre. ¶ Respondetur et dicitur primo, ꝙ species coloris non causatur à colore immediate in toto aere vsque ad oculum: sed immediate color causat speciem in parte aeris sibi ꝓpinqua, & illa species causat aliā speciem in alia parte aeris: & alia in aliam, vsque ad oculum. ¶ Dicitur secundo, quòd si aer propinquus oculo, esset omnino tenebrosus, nihil habens luminis: nullo modo existens in tenebris videret, sicut patet in oculo multum distante à colore: sed oportet, quòd ille aer sit aliqualiter illuminatus. ¶ Dicitur tertio, quòd color existēs in corpore, propter suam materialitatē requirit maiorem dispositionem aeris in quem agit, quam species coloris quæ est spiritualior: ideo requiritur maius lumē in aere propinquo colori, quam in aere proqinquo oculo. ¶ Ad quartum dicitur quòd dupliciter colores possunt dici visibiles in actu. Vno mō quia habent virtutem in se vnde videri possint. Alio modo quia actualiter videntur. Primo mō non sunt visibiles actu per lumen extrinsecum: sed per naturam suam. Secundo modo sunt visibiles actu per lumen tamquam per dispositionem requisitā ex parte medij: & sic intellexit S. Tho. s. ꝙ lumen facit colores actu visibiles. i. actualiter videri: sed tunc negatur consequētia: quia non dicitur lumen facere colores visibiles, quia det coloribus virtutē mouendi medium: sed quia disponit aerem, per quam dispositionē oculus actualiter patitur à colore. Colores dupliciter dicuntur visibiles actu.

QVAESTIO XIIII.

Vtrum lumen habeat esse tantum in aere intentionale.

Lumen autem ut color est diaphani, &c. Tex. LXIX.

VAERITVR decimoquarto, Vtrū lumen habeat esse tantū intentionale in aere. Et videtur quòd sic. ¶ Primo. Quia S. Th. dicit ꝙ lumen non est in aere sicut quædā forma naturalis perfecta, prout est in corpore lucido, sed magis per modum intentionis. ¶ Secundo. Forma habens esse reale in natura corruptibili, hēt contrariū: sed lumen non habet contrariū: ergo etc. consequentia nota cū minori quę est S. T. Maior probatur per similitudinem secūdum Philosophum. Motui corporū cælestium nihil est contrarium, & similiter de alijs formis existentibus in natura incorruptibili, & nō habente contrariū, ergo à simili, formę quæ sunt in natura habente contrarium, debent habere contrarium. ¶ Confirmatur, quia vnūquodque recipitur in altero per modum recipientis, ergo quod recipitur in natura habente contrarium, debet habere contrarium. ¶ Tertio. Si lumen hēret esse reale in aere, sequeretur ꝙ sensibile positum supra sensum causaret sensationem: sed hoc est contra Philosophum: ergo &c. Probatur consequentia, quia aer illuminatus, immediate tangit oculum: ergo & lumen existens in ipso aere, sed lumē existens in aere, videtur: ergo &c. ¶ Cōfirmatur, quia sm̄ Philosophū obiectum prius causat similitudinem suam in medio, & medium in organo, sed lux solis videtur: ergo prius causat intentionem in aere, & per consequens recipitur in aere intētionaliter. ¶ Quarto. Nulla forma

Margin notes: De potentia Dei q. 5. ar. 1. ad 6. — Ianduaus. — Lect. 14. 1. Celi. Tex. 20. — 1. huius tex. 73. & 74.

Formā quālibet sequitur propriū esse.

forma naturalis fit aut desinit esse in instanti, sed lumen fit & desinit in instanti: ergo &c. ¶ In ista quæstione duo faciam. Primo declarabo quid sit formā habere esse reale & intentionale. Secundo dicam ad quæsitum. ¶ Quantum ad primum. Sciendum primo: cum formæ inquantum forma est, sit informare, & dare esse proprio subiecto, oportet quòd vnāquamq; formam sm̄ naturā suam inquantū est talis forma sequatur aliquod proprium esse, & distinctum ab esse alterius formæ, sicut aīam vegetiuam sequitur esse vegetatiuum, sensitiuam sensitiuum, & intellectiuam esse intellectiuum. ¶ Sciendum secundo, ꝙ similitudo alicuius quæ dicitur intentio (sm̄ ꝙ hic loquimur de intentione) nō nominat ens rationis, q̄a ens rationis habet tantū esse obiectiuum in intellectu, nullo aūt intellectu considerante, intentio coloris est in diaphano illuminato, sed est similitudo rei, quæ similitudo est in se quoddam ens reale, & esse suum est esse reale: dicitur autem intentio respectu obiecti quod repræsentat, quia est principium tendendi in obiectum, quod repræsentat, sicut similitudo coloris in pupilla, ē principium videndi colorem. Dicitur ergo forma habere esse naturale, quādo est in subiecto secundum esse quod consequitur substantiam suam, sm̄ quòd est in proprio subiecto, & quod sequitur ipsam inquantum est talis forma: hoc modo albedo habet esse in corpore albo, quia illi dat esse album, qđ est esse consequens essentiam suam receptam in subiecto. Dicitur autē habere esse intentionale qñ non habet tale esse dictū, sed hēt esse repræsentatiuū sui ipsius in esse naturali hoc modo, dū albedo est in aere per suam similitudinē, habet esse intentionale, quia ipsam nō sequitur esse album vt est in aere, nō enim aer fit albus per similitudinē albedinis,

Quomodo forma habet esse naturale.

Quid est formam habere esse intētionale.

sed est repræsentatiua sui in esse naturali. ¶ Quantum ad sm̄ est opinio Egidij ꝙ lumen habet tantum esse intentionale in aere, ad quod ponendum inducitur quibusdam rationibus supra positis. ¶ Sed opinio S. Tho. est ꝙ lumen habet esse naturale in aere, & non tantum esse intentionale. Quæ conclusio probatur primo. Oīs forma quæ denominat suum subiectū ꝓpria denominatione, in quantū talis forma hēt esse naturali in tali subiecto: sed lumen sic denominat aerē in quo est: ergo &c. consequentia nota cū minori. Dicitur .n. aer illuminatus, qñ hēt lumen. Maior vero patet ex opposito. Color .n. quia hēt tm̄ esse intentionale in aere, non denominat ipsum coloratū. ¶ Ad istā rationem rñdetur, ꝙ forma intentionalis, si sit debilis, forte nō denominabit suū subiectū, si aūt sit fortis, poterit denominare, sicut si per vitrū viride transeant radij solares, terra ex opposito apparet viridis, quia talis spēs viridis, tunc est fortior. ¶ Sed contra istā rñsionē arguitur. Forma tunc denominat subiectū, qñ dat illi esse consequens essentiā illius formæ, non .n. dicitur aliquod albū, nisi quia ab albedine hēt esse albū: sed forma intentionalis nō dat esse consequens essentiā formę, vt est talis forma, alioquin forma intentionalis esset forma naturalis & materialis: ergo forma intētionalis nullo modo potest denominare. ¶ Secundo. Si forma intentionalis quocunq; modo sumpta posset denominare suū obiectum, sequeretur ꝙ cōtraria dicerentur simul de eodē, sed hoc est impossibile: ergo &c. consequentia ꝓbatur. Intentio summe albi, & intētio summe nigri simul sunt in eadem parte aeris inclusi inter albū, & nigrum: ergo si ab vtraq; pōt aer denominari, dicetur aer albus, & niger, non .n. est ratio quare ab vna denominetur & nō ab altera. Instātia aūt adducta nō valet. In terra

Lumen habet esse naturale in aere non tantum intentionale.

Impugnatur opinio Egidij & Sco.

I enim

enim non sunt illi colores, licet videantur esse, vnde terra nullo modo per illam apparentiã dicitur viridis. ¶ *Secundo principaliter arguitur sic. Forma causãs effectum naturalem est forma naturalis: sed lumen in aere est huiusmodi: ergo etc. consequentia nota cum minori, nam per radios solis calefiunt corpora. Maior ꝓbatur. Effectus non excedit facultatem agẽtis: sed naturale esse excedit esse intẽtionale: ergo nullo modo põt esse ab intẽtione.* ¶ *Ad istam rationem respondere potest, quòd sol vnica qualitate calefacit, & illuminat inquantum calefacit, causat colorẽ naturalẽ ĩ rebus calefactis, sed in quantum illuminat, causat in diaphano aere lumen intentionale, vnde lumen non calefacit, qđ est in aere: sed sol ꝓducẽs calorẽ sicut, virtus artificis q̃ in instrumento intentionaliter recipitur, nõ facit scamnum sed artifex qui tali utitur instrumento.* ¶ *Sed contra. Primo. Si lumen nõ calefaceret, sequeretur quòd ex reuerberatione radiorum solis & multiplicatione non causaretur calor, sed hoc ad sensum apparet esse falsum. Si dicatur ꝙ ex reuerberatione causatur calor, non quia ipsum lumen reuerberatũ causat calorem, sed quia disponitur aer ex tali reuerberatione vt sit susceptiuus caloris:* ¶ *Tunc saltem habetur ꝙ lumen, quia causat illam dispositionem ad calorem esse naturale, causat, illa.n. dispositio formæ naturalis est.* ¶ *Secũdo, vt habet Phil. 7. phys. Nullum corpus agit in aliud corpus, nisi ꝑ contactũ, vnde oportet ꝙ prius corpus agat in corpus sibi ꝓpinquũ, inducendo formã in illud ꝑ quã agit in corpus remotum quam in remotum, sicut ignis prius calefacit aerem sibi propinquum, quã lignum remotũ: sed inter solem, & ista corpora calefacta, mediant corpora cælestia & aer: ergo oportet ꝙ in ista corpora media agat inducendo formam, quæ hẽat virtutem calefaciẽdi: aut ergo illa forma erit lumen, aut calor, sed non potest esse calor, quia corpora cælestia non sunt alterabilia per calorẽ, vt dicitur in 1. de Cœlo & si aer reciperet illum calorem, tunc oĩa existentia in illo aere calefierent, quod videmus esse falsũ, relinquitur ergo ꝙ sit lumẽ etc.*

Effectus nõ excedit facultaté agẽtis.

Ex reuerberatione radiorum solis causatur calor.

Tex. 2.

Tex. 21.

¶ *Ad argumenta in oppositum rñdetur. Ad primũ dicitur ꝙ esse intentionale potest accipi dupliciter. Vno modo vt opponitur esse naturali. Alio modo vt opponitur esse fixo, & permanẽti. Primo mõ lumen non habet esse intentionalem aere: sed bene secundo modo. In l[illegible]o ergo allegato mens S. Th. est ꝙ lum[illegible] habet esse in aere ꝑ modum intentionis, quia habet esse transiẽs, sicut habet etia[illegible]tẽ[illegible]io, & etiam quia suũ esse naturale est adeo spirituale sicut intentio coloris, non autẽ qa non habeat esse naturale.* ¶ *Ad sm̃ dicitur primo, ꝙ maior est vera de eo quod habet esse in natura corruptibili inquantum corruptibilis est: sed de eo qđ habet esse in natura corruptibili inquantũ illa natura participat de natura rei incorruptibilis, est falsa, modo dico ꝙ lumen recipitur in aere inquantum est corpus diaphanũ in quo cõuenit cũ corporibus incorruptibilibus. Nã & ipsa diaphana sũt, ideo rõ nõ sequitur.* ¶ *Posset secũdo dici quòd maior est vera si forma sit in illo subiecto, vt in subiecto primo, sin autẽ est falsa: modo lux non est in aere sicut in subiecto primo, sed in sole, in aere autẽ secundario ꝑ quandã participationẽ.* ¶ *Ad confirmationem patet, ꝙ non oportet formã habere oẽm modum essendi subiecti: sed quomodo sit intelligenda propositio prędictę dicetur inferius, ad quartum.* ¶ *Ad tertiũ negatur consequentia. Ad probatiõnẽ dicitur, ꝙ lumen contingens oculum non videtur tanq̃ id qđ terminat visum, sed tanq̃ ratio vidẽdi alia,*

vt latius

Esse intẽtionale potest accipi dupliciter.

Solutio rationum Egidii & Scoti.

Quest. quartã

In q. 18. in qua disputabitur de sensu gusti. *vt latius dicetur.* ¶ *Ad confirmationem dicitur, ꝙ lux solis videtur per suā similitudinem: sed quæ sit illa similitudo, possumus dicere ꝙ est aliqua intentio lucis distincta à lumine, quo aer illuminatur: possumus etiā dicere, ꝙ est lumē receptū in aere, qđ licet hēat esse naturale in aere, tñ pp suā spiritualitatē pōt esse principiū videndi lucē à qua causatur.* ¶ *Ad quartum dicitur ꝙ maior est falsa de forma cuius productio est terminus motus præcedentis: modo illuminatio est terminus motus localis, est etiam falsa de forma, quæ habet esse tantum ad præsentiā producentis, sicut lux quæ habet esse ad præsentiam illuminantis.*

QVAESTIO XV.

Vtrum sit eadem vox numero quam plures audiunt.

Vox aūt sensus quidam est animati, &c. Tex. LXXXVII.

VAERITVR XV. Vtrū sit eadē vox numero quam plures audiūt. Et videtur quòd non. ¶ *Primo, si esset eadem vox numero esset eadē auditio numero: sed hoc est impossibile cum vna operatio non possit esse à pluribus subiectis sufficientibus, ergo &c. Probatur consequentia. Operationes accipiunt vnitatem ab obiecto: ergo si obiectum est vnū numero, erit operatio vna numero. Secundo sic, sed supponitur primo sm̄ Philosophum, quòd sonatiuum est, quod est motiuū vnius æris continuitate vsque ad auditum, ex quibus habetur, ꝙ oportet aerem in quo est sonus moueri vsq; ad auditum.* ¶ *Secundo, supponitur ꝙ sonus est subiectiue in aere moto, hoc est etiā Philosophi ibidē. Tunc arguitur sic. Sonus existēs in duabus partibus aeris separatis, nō est vnus numero, quia vnum accidens numero nō potest esse in duobus subiectis, sed sonus vnius perueniens ad auditum diuersorum, potest esse in duabus partibus aeris separatis: sicut cum auditur vox Sortis ab eo qui est intra camerā, & ab eo qui est foris: ergo non erit vnus.* ¶ *Tertio. Si esset eadem vox numero oēs percipientes vocem perciperēt significatum eius, quia significatio est forma vocis significatiue, sed hoc videmus eē falsum, quia si proferatur hæc vox homo, apud Latinum significabit hominem, non aūt apud Grecum: ergo &c.* ¶ *Quarto. Sonus in actu sm̄ Philosophum 2. huius. tex. 82. habet esse in medio & in auditu: sed certum est quòd vna forma numero non habet esse actu in duobus subiectis: ergo alius sonus in actu erit in aure vnius et in aure alterius: sed sonus in actu est qui sentitur: ergo à diuersis alius & alius sonus auditur.* ¶ *Respondeo. In ista quæstione duo faciam. Primo præmittam aliqua necessaria. Secundo dicam ad quæsitum.* ¶ *Quantum ad primum. Sciendū primo quòd sonus differt ab alijs sensibilibus: quia sensibilia sunt in actu in corporibus quæ denominātur sensibilia, sicut color in corpore colorato, et sic de alijs: sonus autem non est actu in corpore, quod dicitur sonorum: sed in aere moto à corpore sonoro per quandam percussionem, vnde aer motus ex percussione corporum solidorū est subiectū soni.* ¶ *Sciendum secūdo, quòd licet sonus habeat esse naturale in aliqua parte aeris ꝓpinqua corpori sonanti, tamen in aere distante, & quiescente pōt imprimere suam intentionem, vnde à longe auditur campana: vnde non potest peruenire sonus sm̄ esse reale,*

Magister vscét ius quintianus 18. di lucidatione lectionum s. Tho.

Tex. 82. Huius.

In hoc secū do tex. vbi supra.

Tex. 82.

Differentia soni ab aliis sensibilibus quia scilicet non est in corpore sonoro: sicut color in colorato.

reale, quia nec aer potest in tam paruo tempore ad tantā distantiā moueri ex percussione campanę. ¶ Sciendū tertio quod sonus est qualitas sensibilis existens in corpore quanto & extenso, ideo habet esse quantum, & extensum per accidens, & potest diuidi ad diuisionem aeris, vnde si aer motus in quo est sonus diuidatur per interpositionem alicuius corporis, diuidetur & sonus, & ex vno sono qui prius erat vnus in actu & plures in pōtia, efficiuntur plures soni in actu: eo modo quo diuiso pariete albo, albedo quę prius erat vna in actu & plures in potētia efficitur plures in actu. ¶ Sciendum quarto quod in voce significatiua est aliquid materiale, & aliquid formale: materiale est ipsa vox: formale est virtus significandi quā hēt ab aīa, & proferente vocē. Quæ duo differunt: qa ipsa vox materialis sm̄ suā intentionem receptam in sensu, seipsam sensui exteriori in esse naturali repræsentat: sed virtus significandi ipsi sensui significationem non repræsentat, sed intellectui tantum: inquantum intellectus nominis impositionem intelligit. ¶ Quantū ad secundum ponuntur tres cōclusiones. Quarum prima est. Vox quantum ad suum materiale potest vna & eadem numero à pluribus percipi. Probatur sic. Vnumquodq; cognoscens cognoscit sm̄ quod sibi repræsentatur per species cognoscibilis: sed plures species vocis possunt repræsentare vna & eandem numero vocē: ergo plures cognoscentes possunt cognoscere vnā, & eandem numero vocē. consequentia nota cū maiori. Minor vero probatur. Similitudo qualibet repręsentat obiectum à quo causatur: sed ab vna & eadē voce possunt causari plures similitudines, qm̄ aer in quo est sonus intentionē soni in alijs partibus aeris causat: ergo &c. ¶ Secunda conclusio. Aliquando vox loquentis quę immediate immutat auditum plurium non est vna numero: licet illa quæ primò immutat sit vna numero. Probatur. Primo ratione adducta in oppositum: quia Sorte loquente potest aer in quo recipitur vox diuidi, & discontinuari: & per consequens sonus: & sic secundum diuersas partes aeris diuisi peruenire potest ad diuersorum aures: ergo &c. Secūda pars patet: quia loquens primo vnam vocem numero producit: qua diuisa deinde alias voces, quæ immediate mouent, auditum efficit. ¶ Tertia conclusio. Non semper omnes percipiunt eādem vocem numero quantum ad suum formale, scilicet quantum ad significationem. Probatur. Signum repræsentans pluribus suū repræsentat suum significatum tantū apud cognoscentes suam impositionem, circulus enim ante tabernam, non repræsentat hospitium nisi apud cognoscentes, quòd tale signum est ad hoc repræsentādum impositum: sed non omnes cognoscunt impositiones omnium vocum significatiuarum: ergo &c. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primū negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quòd operationes accipiunt vnitatem, & distinctionem formalē ab obiecto: non autem vnitatem, & distinctionem numeralem: sed illam accipiunt à subiecto. Sicut duæ albedines numero sunt distinctę: quia in duobus subiectis se habent. ¶ Ad secundum dicitur primo quo ad primum suppositū, quod non est mens Philosophi oportere aerē moueri vsque ad auditum si debet fieri auditio simpliciter: sed tantum si fortiter debeat sonus audiri. Potest enim in aere quiescente recipi sonus intentionaliter, et causare auditionem, licet non ita fortiter: sicut si aer moueretur vsque ad auditū. ¶ Dicitur secundo quòd vox Sortis forte in cubiculo auditur: non quia sonus cubiculum

Quid sonus sit.

In voce sūt duo scilicet materiale & formale.

Prima conclusio.

Secunda cōclusio.

Tertia conclusio. Nō semper eandem vocē numero quo ad formale omnes percipiunt.

Germanus sensus verborum Ar.

cubiculum secundum esse naturale ingrediatur: sed quia intentio soni existentis in aere exteriori ad aerem in cubiculo existentem peruenit. ¶ Dicitur tertio, ꝙ si argumentum aliquid concludit, cõcludit pro secunda conclusione. ¶ Ad tertium negatur consequentia. Non enim percipitur significatum uocis ad placitũ significantis, nisi apud eum qui nominis impositionem nouit: vnde eadem vox quantũ ad materiale percipitur ab omnibus, nisi sit impedimentum, nõ autem quo ad suũ formale. ¶ Ad quartum dicitur primo quòd sonus potest dici in actu dupliciter. Vno modo quando species eius auditũ informat: & sic sonus in actu est in auditu. Alio modo prout actu habet propriã naturam & formã in subiecto naturali per quam sentiri potest, & hoc mõ habet esse in aere moto. ¶ Dicitur secundo ꝙ vna forma numero non habet esse actu in diuersis subiectis secundum esse naturale: potest tamẽ vna forma numero materialis esse in pluribus secundũ esse intentionale, inquãtũ vna forma naturalis potest in pluribus causare diuersas intentiones. ¶ Dicitur tertio ꝙ sonus in actu primo modo, idest similitudo soni quæ est in auditu, nõ est illud quod auditur, sed id quo aliquid auditur: vnde nõ sequitur, si ĩ pluribus auribus sint plures similitudines ꝙ sint plures soni qui audiuntur. sonus aũt in actu secundo mõ, idest forma et natura soni habẽs esse in aere pcusso: est id quod auditur: licet etiam & corpus sonans dicatur audiri, vnde vna existens à pluribus auditur inquãtum in auribus pluriũ suam similitudinem causat.

Eadem vox percipitur à multis.

QVAESTIO XVI.

Vtrum bonitas intellectus sequatur bonitatem tactus.

Duri enim carne, inepti mente &c. Tex. XCIIII.

1. sent. dist. 8. q. 5. ar. 2. & 2. sent. dist. 32. q. 2 art. 3.

QVAERITVR xvi. Vtrum bonitas intellectus sequatur bonitatẽ tactus. Et uidetur ꝙ nõ. ¶ Primo. Si sic, sequeretur ꝙ vnus homo haberet perfectiorem intellectũ altero: sed hoc est falsũ, ergo &c. patet consequentia: quia vnus homo habet perfectiorem tactum altero. Falsitas cõsequentis probatur. Nobilitas potentiarum animæ sequitur nobilitatem animæ, anima autem intellectiua non est nobilior in vno quam in altero: quia forma substãtialis non suscipit magis & minus: ergo &c. ¶ Secundo. Mulieres sunt nobilioris tactus, quam viri, & tamẽ non sunt melioris intellectus: ergo etc. antecedẽs pbatur: qa molliores carnes habent, sensus autem tactus est nobilior ĩ habẽtibus meliores carnes, vt dicit Philos. secundo huius: ergo &c. ¶ Tertio. Quanto sensus est materialior: tanto minus deseruit intellectui, sed tactus est materialior ĩter omnes sensus: vtpote cuius sensatio fit cum immutatione reali sentiẽtis: ergo &c. ¶ Quarto. Visus plures differentias rerum nobis demonstrat, quam tactus, & quicunque alius sensus, vt dicitur in 1. Metaph. in principio: ergo magis deseruit ĩtellectui quam quicũq; alius sensus. ¶ Respondeo. Quia istud dubium implicare videtur, Vtrum vna anima sit perfectior altera eiusdem speciei: ideo simul ista duo dubia declarabuntur. Primo igitur notanda sunt aliqua. Secundo dicendum ad quæsitum. ¶ Sciendũ itaque primo, quòd licet intellectus nõ sit affixus organo corporali, sicut sunt potentiæ sensitiuæ: formam tamen habentẽ esse in materia consequitur

Est etiam argu. de vermibus q sũt mollissimi.

2. huius. Tex. 94.

In prologo.

Ordo obseruãdus in q.

sequitur: anima enim ĩtellectiua creatur in materia, indigetque corpore sicut obiecto: quia phantasma quod mouet intellectum est in phantasia quæ organū determinatum requirit. ¶ Sciendum secundo quòd forma recepta in materia, eo ꝙ in materia dispositiones exigit materiales, secundū diuersitatem dispositionum diuersę sunt formæ, forma enim quæ recipitur in nobiliori materia & magis disposita est nobilior, sicut anima intellectiua est nobilior anima equi: eo ꝙ materia animæ intellectiuæ est nobilior materia animæ equi. ¶ Sciendū tertio ꝙ perfectio formæ est duplex. Quædam enim est formalis et specifica scilicet ea quę conuenit rei ratione formalis & specificę differentiæ. Alia vero est materialis & numeralis .s. quę formę ratione subiecti in quo recipiuntur conuenit. Inter istas perfectione est differentia. Primo quia prima perfectio à nullo effectiue ꝑducitur, nulla.n. est causa quę faciat animam esse animam, licet aīa ab aliquo agente producatur in esse, neq; similiter aliqua causa quæ faciat hominē esse rationalem: perfectio autem secunda à producēte formam efficitur, agens enim intendens producere formam proportionatam materiæ, dat ipsi formæ perfectionem dispositioni materiæ congruentem. Secū do differunt: qa perfectio prima nō habet gradus scilicet formales, qui sm̄ absolutam rationem formę accipiutur, sed in indiuisibili cōsistit, non enim diuisibilis est formalibus differentijs: perfectio autem secūda habet latitudinem secūdum ꝙ dispositio materiæ sub eadem specie latitudinem habet. Tertio differunt: quia cū esse cōsequatur formam, et sit duplex esse scilicet esse quidditatiuū, & esse existentię, esse quidditatiuum perfectionem formalem, & specificam formæ consequitur, unde sicut talis perfectio non hēt latitudinem sed consistit in indiuisibili formaliter, ita & esse quidditatiuum, esse autem existentię consequitur perfectionem numeralē formę, ideo sicut illa habet gradus, ita & istud esse. ¶ Quantum ad secundū ponuntur sex conclusiones: quarum prima est. ¶ Anima intellectiua non est perfectior secundum essentiam suam in vno, quam in altero perfectione formali quæ .s. accipitur secundum absolutam rationē formæ. Probatur. Omnis forma quæ secundum suam essentiam formaliter est perfectior altera, supra illā aliquē gradū perfectionis formalis addit, nō enim est imaginabile quòd sit modo illo perfectior, et non addat perfectionem super alteram, sed forma substātialis gradū perfectionis formalis super alteram eiusdem speciei addere non pōt: ergo etc. Minor probatur, quia secundum Philos. Species rerū sunt sicut numeri, in quibus unitas addita, uel sublata uariat speciem, unde formæ quarum una addit intrinsece et formaliter ꝑfectionem super alteram secundum absolutam considerationē formæ eiusdem speciei esse non possunt. ¶ Confirmatur ista ratio. Nam S. Tho. probat formā substantialem non participari secundū magis, & minus: quia participans habet speciem sm̄ illam, id autem à quo aliquid habet speciem, oportet manere fixū et stans in indiuisibili .s. indiuisione formali, ex quo arguitur sic. Si aīa esset perfectior in vno quam in altero non consisteret natura animæ in indiuisibili, sed hoc est contra id quod dicit S. Tho. ergo &c. ¶ Si dicatur ꝙ intelligit formam substantialē consistere in indiuisibili in uno supposito, ita scilicet ꝙ in illo non variatur, non autem intelligit quin latitudinem quandā in diuersis suppositis habeat. ¶ Contra, quia S. Tho in eodem arti. subiungit ad rationem adductā, & propter hoc Philos. dicit, ꝙ sicut numerus nō hēt magis, neque minus

Perfectio quædam formalis, quędam numeralis, & quid sint, & quomodo differant.

Anima intellectiua nō ē perfectior in vno quā in altero pfectione formali.

Tex. 10.

1a q. 52 ar. 1

8. Metaph. Tex. 10.

minus

minus, sic neque substantia quæ est secundum speciem, idest quantũ ad participationem formæ specificę: sed constat ꝙ numerus non solum ab eodẽ, sed & à diuersis non participatur sm̃ magis, & minus: ergo &c. ¶ Præterea in eodem arti. dicit ꝙ illud secundum quod aliquid sortitur speciem, oportet esse fixum, & stans & quasi indiuisibile, quæcunq; enim ad illud attingũt, sub specie continẽtur, quęcunque aũt recedunt ab illo vel in plus, vel in minus, pertinent ad aliã speciẽ per fectiorẽ, vel ĩperfectiorẽ: ergo etc. ¶ Secunda cõclusio. Aĩa intellectiua nõ est pfectior in vno q̃ in altero quantũ ad esse substãtiale quidditatiuũ perfectione formali, qđ dat sbo sic ꝙ eẽ unius sit formaliter pfectius altero. Probatur supponendo primo ꝙ esse specificũ substantiale sit effectus formalis formæ sbalis. Supponẽdo secũdo, ꝙ omnẽ suã perfectionẽ essentialem esse habeat à forma, vnde vnũ esse est nobilius altero: qa ẽ à nobiliori forma, sicut esse humanũ esse equino: quia illud est ab aĩa intellectiua, istud ab anima equi. ¶ Si dicatur ꝙ materia disposita est quę dat perfectionem essentialem esse specifico formę, eo ꝙ vnumquodque recipitur in aliquo per modum recipientis: ¶ Hoc non obstat, tum quia licet materia magis disposita et perfectior altera alterius speciei perfectius esse & perfectiorem formã requirat: illud tamen esse non est à materia, sed à forma: ideo perfectior materia non tantum requirit perfectius esse: sed ẽt perfectiorem formã à qua tale esse proueniat. ¶ Tũc istis suppositis arguitur sic. Si esse substantiale unius, esset essentialiter perfectius altero perfectione formali, sequeretur vnã animam intellectiuã esse perfectiorẽ altera essentialiter: sed hoc est falsum, vt probatum est: ergo &c. tenet cõsequẽtia: qa per sm̃ suppositũ perfectio esse substantialis perfectionem formæ consequitur.

Anima intellectiua non ẽ perfectior in vno quã in alio quãtum ad esse quidditatiuum.

¶ Tertia conclusio. Anima intellectiua secundũ perfectionẽ numeralẽ est perfectior in uno quã in altero. Probatur. Formam materiæ dispositæ ꝓportionatã esse oportet: sed pfectiori mõ disponitur vna materia humana, q̃ altera: ergo & forma est perfectior in vno, quã in altero. ¶ Si arguatur contra istam cõclusionẽ: quia tunc sequeretur ꝙ vnus hõ esset magis hõ altero: sicut vnũ album est altero magis albũ: eo ꝙ esse perfectius indiuiduale albedinis habeat: ¶ Dicendũ ꝙ cõsequentia non valet. Nomina .n. specifica substantiæ significant formã secũdum esse specificũ, qđ sane non dicitur sm̃ magis & minus, nomina aũt concreta accidentiũ significãt participationẽ formę in subiecto: quę utiq; participatio dicitur secundũ magis et minus. ¶ Quarta conclusio. Esse exñtiæ est pfectius in vno, quã in altero pfectione numerali. Probatur. Perfectio numeralis esse consequitur pfectionẽ numeralẽ formę: sed forma ẽ perfectior numeraliter ĩ vno, q̃ in altero: ergo & esse. ¶ Istas duas concl. tenet S. Tho. dum ait. Ad bonã aũt cõplexionem corporis seqtur nobilitas aĩę: quia oĩs forma est ꝓportionata suæ materiæ, vnde sequitur, ꝙ qui sunt boni tactus, sũt nobilioris animæ et perspicatioris mẽtis. ¶ Sed tunc dubiũ occurrit. Nã cum ille gradus perfectionis numeralis quẽ addit una forma super aliã in aliqua spẽ collocatur, sequitur ꝙ una forma tũc ab alia specifice, tanq̃ videlicet gradũ specificũ addens distinguetur. ¶ Ad hoc dr̃ primo ꝙ ille gradus est in spẽ humana, nõ .n. est aliqđ ab ipsa forma realiter distinctũ, sed est ipsa forma perfectius mãm actuãs, licet enim species humana sm̃ perfectionẽ formalẽ, & specificam sit indiuisibilis, tñ sub ista indiuisibilitate specifica, stat diuisibilitas mãlis, & diuersitas graduũ numeraliũ.

Perfectione numerali, vna anima ẽ alia perfectior.

Esse existentię est in vno perfectius quam in altero.

In exp. lit cap. 19.

Idem tenuit 1. sen. dist. 8. q. 5. ar. 2. ad sextum. Item 2 sen. distin. 32. q. 2. ar. 3.

Dicitur

¶ Dicitur secundo, quòd consequẽtia est falsa, quia licet vna forma distinguatur ab alia per gradũ specificum.i. qui in aliqua specie collocatur, non tamẽ sequitur quòd specifice distinguatur, ille enim gradus non est alterius speciei à gradu alterius formæ à qua per talem gradum distinguatur. Nã si hæc ratio valeret probaretur in nulla forma, etiã accidẽtali, esse diuersitatẽ graduum, & per cõsequẽs nullam intensiorẽ, & perfectiorem alia inueniri. ¶ Quinta cõclusio. Intellectus vnius hominis est perfectior intellectu alterius quadã perfectione numerali: hanc conclusionem sic intelligo, ꝙ vnus intellectus est virtuosior & perspicatior ad intelligendum altero propter aliquã perfectionem, quam habet, eo quòd est in corpore magis disposito, magisq; deseruiente ad intelligendum. Probatur sic. Quantum natura sensitiua est melior & perfectior, tanto intellectus est perspicatior ad intelligendũ, naturæ enim sensitiuæ bonitas, ad intellectus bonitatẽ dispositio quædam est, vt inquit S. Tho. in expositione, sed natura sensitiua melior, perfectiorq; est in vno quã in alio: ergo &c. Probatur minor. Nam cum bonitas naturæ sensitiuę, complexionis bonitatẽ cõsequatur, melior autem sit vnius hominis complexio quam alterius, oportet vt & natura sensitiua melior in vno sit quã in alio, ergo etc. Minor probatur. Vnumquodque recipitur in aliquo per modũ recipientis: sed organa sensuum contingunt esse magis disposita in vno quã in altero propter meliorem complexionẽ, apparet enim ꝙ nõ oẽs homines habent eandem complexionem, nec eandem dispositionem organorum, ergo &c. ¶ Secundo. Accidentia consequentia perfectiorẽ formã sunt perfectiora, sed anima vnius est perfectior anima alterius: ergo & intellectus qui est accidens animæ erit perfectior in vno quam in altero. ¶ Sexta conclusio. Bonitas ista intellectus sequitur bonitatẽ tactus. Probatur primo. Bonitas intellectus proportionatur bonitati naturę sensitiuę: quia naturę sensitiuę bonitas est dispositio quædã ad bonitatẽ intellectus: sed bonitas naturæ sensitiuę ꝓportionatur bonitati tactus: tum quia tactus est fundamentũ omnium aliorũ sensuum: tum quia ex tactu aliquod dicitur simpliciter sensitiuũ, vt dicitur 3. huius. Confirmatur auctoritate Philos. dicẽtis molles carne esse aptos mente. ¶ Secũdo sic. Bonitas intellectus respondet bonitati complexionis: quia secundũ meliorẽ complexionẽ habet anima intellectiua quandam perfectionẽ naturalem: nam perfectius informat eo ꝙ subiectũ est magis remotum à contrarietate, & magis redactum ad medietatem. Idem enim effectus secũdum speciem perfectius recipitur in subiecto magis disposito: sed bonitas tactus est secũdum bonitatẽ complexioni: organum enim tactus est compositum ex qualitatibus tangibilibus redactis ad medium secundũ quandam complexionem: ergo &c. ¶ Ad argumenta in oppositũ respondetur. ¶ Ad primum dicitur primo, si cõsequẽs intelligatur de perfectione numerali, negatur falsitas consequenti. Ad probationem dicitur ꝙ sicut intellectus unius est perfectior altero numeraliter, ita & vna anima altera, & vnũ esse altero: perfectiori enim modo participatur ab vno, quam ab altero: nec tamen suscipit magis et minus: quia una numero anima nõ habet nunc perfectũ, nũc perfectius esse in subiecto, sed tantum diuersæ formæ habẽt diuersas perfectiones numerales in diuersis. ¶ Dicitur secundo, ꝙ si consequens intelligatur de perfectione essentialis & formalis, negatur cõsequentia: ad cuius probationẽ dicitur ꝙ forte tactus in vno non est perfectior altero,

Intellectus vnius est perfectior intellectu alterius perfectione numerali.

Bonitas intellectus sequitur bonitatẽ tactus.

Tex. 4.

Solutio argumẽtorũ.

Quomodo vnus tactus est pfectior alio.

tero: nisi perfectione numerali. ¶ Posset etiã dici q licet tactus vnius esset pfectior essentialiter tactu alterius: tñ intellectus vnius non esset perfectior intellectu alterius essentialiter, non .n. oportet eodem modo esse perfectiorem tactũ & intellectum: licet ad perfectionẽ tactus sequatur pfectio intellectus. ¶ Ad sm̃ negatur antecedens. non est .n. verũ quòd mulieres sint nobilioris tactus uiris vniuersaliter loquendo. Ad probationẽ dicitur qđ mollities carnis in mulieribus non est propter temperamentum & debitam mixtionem humidi cum sicco, quã bonitas tactus consequitur: sed propter abundantiam flegmatis quæ magis complexionem frigidam & humidam, quam

Mollicies mulieris: vnde causatur.

bonitatem tactus enunciat. ¶ Ad tertiũ dicitur q non est sensus Phil. bonitatem mentis proportionari bonitati sensus alicuius: quia ille sensus per sui apprehensionem deseruiat intellectui: sed intelligit primo quòd iudiciũ de intellectu quã tum ad bonitatem ex bonitate illius sensus arguitur: & hoc quantum ad cognitionem nostram debet intelligi. ¶ Secundo, quòd ille sensus & intellectus proportionatur secundũ bonitatem, eo quòd ab vna causa bonitas vtriusq; procedat: & hoc mõ sm̃ bonitatẽ sensus tactus ẽ bonitas intellectus: p bonitatẽ.n. tactus bonitatẽ mẽtis diiudicam⁹, eo q bonitas vtriusque ab eadẽ causa s. à bonitate cõplexionis pueniat. Et per hoc patet ad quartũ.

QVAESTIO XVII.

Vtrum odor habeat esse naturale in aere medio inter corpus odoriferum & olfactum.

Est autem omnis olfactus per medium, &c. Tex. XCVII.

Magi. Christofo. q. 43.

QVAERITVR xvij. Vtrum odor hẽat esse naturale in aere medio, inter corpus odoriferũ et olfactũ. Et videtur quòd sic. ¶ Primo. Odor habet esse naturale in eo qđ est passiuũ in gñatione odoris, vnũqđque.n. hẽt esse subiectiue in sua põia passiua: sed aer & aqua sunt passiuũ in gñatione odoris vt dicitur in de sensu & sensato: ergo &c. ¶ Secundo. Illa quę mutuo se impediunt in aere, hẽnt esse reale naturale in aere, sed odores se impediũt in aere: ergo &c. consequentia nota cũ minori: qa si duo corpora odorifera sint in aliqua parte aeris, non põt distincte pcipi odor alicuius eorũ, sed pcipitur quasi quidã odor mixtus. Maior probatur à contrario: quia si aliqua non hẽnt esse naturale, sed spirituale, non se impediunt, sicut patet de coloribus non se impedientibus in aere: ergo si se impediunt, habent esse naturale. ¶ Tertio. Eorum quæ hẽnt tantũ esse intentionale in aere, pceptio non impeditur à vento, non .n. impeditur visio albi à vento flante, sed perceptio odoris impeditur à vẽto, vt patet ad sensum: ergo &c. ¶ Rñdeo. Circa istam difficultatem videndum est primo: quomodo se habeat odor ad alia sensibilia. Secundo, dicendũ est ad principale quæsitũ. ¶ Quantum ad primũ. Sciendũ est primo, q odor distinguitur à gustabili et tangibili, qa illa percipiuntur p medium coniunctũ, scilicet p carnẽ, odor aũt per medium separatũ, scilicet per aerem & aquã: distinguitur aũt à sono: qa sonus fit cũ aliqua immutatione locali medij: odor aũt cum alteratione corporis odoriferi: oportet.n. corpus odoriferũ alterari à calore, si debet odorẽ spirare: à visibili vero

O do sæquitio obseruãdus.

Distinctio odorabilis a sono, colore &c.

ro diſtinguitur, quia color habet eſſe naturale tantum in corpore colorato, odor autem habet eſſe naturale etiã extra corpus odoriferũ. ¶ *Sciẽdum ſecundo quòd hoc habent ſonus et odor præter alia ſenſibilia, quòd alia ſenſibilia nõ poſſunt ꝑcipi niſi directe corpora ſenſibilia ſenſibus obiiciantur. Nam quidem patet in guſtabili & tangibili, quæ percipiuntur quodam contactu, ſimiliter apparet, ꝙ color non poteſt videri niſi corpus colora tum directe opponatur viſui, odor aũt & ſonus percipiuntur, etiã ſi corpus ſonans, aut odoriferũ non directe obijciatur ſenſui. Ratio diuerſitatis eſt: quia guſtabile, & tangibile non habent immutare ſenſum: niſi inquantũ tangunt mediũ coniunctum organo: viſibile autem quod immutat viſum, habet eſſe tantum ſecundũ eſſe naturale in corpore viſibili, ideo ad hoc vt obijciatur viſui, requiritur ꝙ corpus viſibile directe opponatur ei. Odor autem & ſonus aliqñ vndequaque diffunduntur ſm̃ figuram ſphericam, & hñt aliquo modo eſſe reale in aere, ideo quia habent eſſe in diuerſis partibus aeris, immutant ſenſum, etiam ſi corpora ſenſibilia non directe opponantur ſenſui, eo.n. ꝙ habent eſſe extra corpus ſenſibile, directe poſſunt opponi ſenſui, abſque directa corporũ ſenſibilium oppoſitione.* ¶ *Sciendũ tertio, ꝙ licet ſapor & odor ex permixtione humidi, & ſicci, per aliquam actionem calidi cauſentur, ꝓpter quod dicitur in de ſenſu & ſenſato, ꝙ eorum fere eſt eadẽ paſſio, differunt tñ dupliciter. Primo quantũ ad cauſam: quia ſapor cauſatur à ſicco terreſtri, cũ additiõe calidi in humido calido aqueo. Odor autem cauſatur ab enohima ſiccitate, ſci licet ab humore incorporato, etiã imbibito alicui ſicco, cauſatur dico in humido non quocunque, ſed ꝙ eſt aeris & aquę. Secundo differunt, quia ſapor magis ſequitur humidũ, vnde dicit Phil. ꝙ ſapor fundatur in humido, odor aũt magis ſequitur ſiccũ calidũ et aereũ, vnde habet eſſe in fumali euaporatione.* ¶ *Quãtũ ad sm̃, ſciẽdũ ꝙ licet odor nõ ſit fumalis euaporatio, vt dicitur in de ſenſu & ſenſato, cum quadam tñ fumali euaporatione fit: eo ꝙ corpora odorifera ſunt humiditate reſperſa, propter quod oportet fieri reſolutionem, vt percipiatur odor.* ¶ *Sciendum ſecundo, ꝙ aliquid eſſe in aere contingit dupliciter. Vno modo, ſicut in loco quemadmodum homo. Alio modo ſicut in ſubiecto quemadmodũ humiditas.* ¶ *Tunc ponũtur tres cõcluſiones. Quarum prima eſt. Odor ſeparatus à corpore odorifero hẽt eſſe naturale in aliqua aeris parte, ſicut in loco. Probatur. Qñcunq; percipitur odor in aere, ille habet eſſe naturale in aliquo corpore in aere exiſtente, odor.n. intentionalis non eſt id qđ ſentitur, ſed corpore odorifero moto ſiue eſſe corrupto, adhuc percipitur ille odor qui prius: ergo oportet ꝙ adhuc remaneat in aliquo corpore exiſtente in aere: hoc aũt non videtur eſſe niſi fumalis euaporatio reſoluta à corpore odorifero admixta aeri & contenta ab aere: ergo &c. dicitur ergo eſſe in aere ſicut in loco, quia eſt ſubiectiue in fumali euaporatione ab aere localiter cõprehenſa.* ¶ *Secunda concluſio. Odor non poteſt habere eſſe naturale ſubiectiue in aere aut ꝓpinquo aut remoto. Probatur.* ¶ *Primo. Qualitas ſecũda cauſata ex mixtione qualitatũ tangibiliũ nõ põt eſſe in aliquo corpore ſimplici, ſed tãtũ in corpore mixto: ſed odor cauſat̃ ex mixtione qualitatũ tangibiliũ, vt dicitur de ſenſu & ſenſato: ergo &c.* ¶ *Secundo. Si poſſet eſſe odor naturaliter in aere, tunc contingeret duas qualitates contrarias sm̃ eſſe naturale in eadem parte aeris eſſe, ſi duo corpora habẽtia contrarios odores ſibiinuicem*

Quid ſonus & odor habeant præter alia ſenſibilia.

Vnde cauſatur ſapor & odor.

Tex. 101. Cap. de guſtabili.

Aliquid eſſe in aere dupliciter.

Odor ſeparatus a corpore habet eſſe naturale ſicut in loco.

Odor nõ poteſt habere eſſe naturale ſubiectiue in aere.

inuicem essent contigua, nam vnūquodque corpus causaret suum odorē in aere: hoc est impossibile: ergo &c. ¶ Tertio. Si odor reciperetur in aere naturaliter, aut reciperetur idē numero qui est in corpore odorifero, aut idem specie. Non idem numero, quia accidens non migrat de subiecto in subiectum. Non idem specie, qa tunc nō pciperetur odor corporis odoriferi vt odor talis corporis, sed vt odor aeris, sicut dicit Phil. ꝙ si corpus saporosum ponatur in aqua, & aqua recipiat saporem illius corporis, tunc gustus non percipit saporem existentem in aqua tanq̄ saporē corporis missi in aqua, sed tanq̄ saporem aquæ: ergo &c. ¶ Tertia conclusio. Odor hēt esse intentionale in aere. Probatur. Primo, qa odor vsq; ad quingenta milliaria sentiri pōt, vt de quibusdam vulturibus qui odore cadauerum puocati quingētorū milliariū spatio aduolarunt in Græciam: sed odor ad tantum spatium sm̄ esse naturale diffundi nō pōt: ergo oportet, ꝙ sm̄ esse intentionale in aere ab odore realiter existente in fumali euaporatione causetur. Probatur. minor, quia si sm̄ esse naturale ad tantū spatiū diffunderetur, oporteret materialē euaporationem, in qua subiectiue recipitur odor, vltra mensuram raritatis sibi possibilis extēdi. ¶ Si dicatur ꝙ odor vsque ad vultures illos per uentū flantē est perductus: ¶ Contra. Illa aīalia sequentes odorem venerunt in Graciā, alioquin nō potius in Graciā quam in aliā prouinciā aduolassent: ergo oportuit odorē esse diffusum, per totum spatium inter cadauera & vultures. Secūdo principaliter. Mediū alicuius sensus est susceptiuū sensibilis sm̄ esse intentionale: sed aer est medium in sensu olfatus, vt dicit Philosophus: ergo &c. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. ¶ Ad primum dicitur quòd mēs Philosophi est, quòd aer & aqua in quantū sunt commixta etiam cum alijs elementis, sunt passiuum in generatione odoris: non autem vt sunt distincta & separata in propria natura.

¶ Ad secundum dicitur, quòd aliquando se impediunt propter esse reale, quod habent in fumali euaporatione, nō aūt propter esse reale quod habeant in aere subiectiue. ¶ Ad tertium dicitur primo ꝙ nos non dicimus quòd odor habet tātum esse intentionale in aere, sed quòd ibi tantum esse intentionale subiectiuo habet, esse autē naturale in ipso habet sicut in loco. ¶ Dicitur secundo, quòd maior est falsa, quando id quod habet tantum esse intentionale subiectiue in aere, hēt etiam esse in aere naturale in loco. ¶ Dicitur tertio, ꝙ id quod habet illo modo esse in aere, potest impediri à vento, ne percipiatur, eo quòd per ventum fumalis euaporatio in qua erat subiectiue odor īmutans aerem, expellitur: eo modo quo visio ad ablationem visibilis in quo est color immutans, aerem impeditur.

[Margin: 2. de anima. Tex. 101.] [Margin: Odor habet esse intentionale in aere] [Margin: Hoc narrat Alb. tract. 3. cap. 25.] [Margin: 2. huius, Tex. 97.] [Margin: Lege Alex. 2. huius sup tex. 97.] [Margin: Hęc respōsio ē tutior.]

QVAESTIO XVIII.

Vtrum gustus sit sensus distinctus a tactu.

Gustabile autem est quoddam tangibile &c. Tex. CI.

[Margin: Mag. Chri-sost. q. 14.]

QVAERITVR decimooctauo, Vtrum gustus sit sensus distinctus à tactu. Et videtur quòd nō. ¶ Primo. Sicut se habent obiecta potentiarum adinuicem, ita & pōiæ, quia pōiæ accipiunt vnitatem & distinctionem ex obiectis, sed gustabile est tangibile, vt dicit Phil. ergo gustus est tactus. ¶ Secundo. Potētiæ sensitiuæ distincte hēnt distincta

[Margin: Tex. 101. Caiet. ea. 9.]

organa, vt patet discurrẽdo per singulos sensus, visus enũ, & auditus, olfactus habent organa distincta, sed gustus, & tactus non habent organa distincta, nam lingua, aut quodcunque organum quo percipitur sapor, est etiam organum quo percipitur calidum, frigidum, & aliæ qualitates tangibiles: ergo &c. ¶ *Tertio. Potentia quæ percipit suum obiectum tangendo est tactus, sicut potentia quæ percipit suum obiectum videndo est visus, & quæ percipit audiendo est auditus, sed gustus percipit suum obiectum*

Lect. 21. *tangendo, vt dicit S. Tho in hoc secundo ergo &c.* ¶ *Quarto. Gustus non percipit*

Tex. 102. *saporẽ sine humiditate, vt dicit Philosophus, sed humiditas est qualitatis tangibilis: ergo gustus pcipit qualitatẽ tangibilẽ: ergo est tactus.* ¶ *Respondeo. Primo pramittã aliqua. Secundo ponã cõclusiones.*

Gustus dicitur sensus alimenti.

¶ *Sciendum igitur primo, quòd cum gustus dicatur sensus alimenti, alimentum autem sit id quo animal nutritur, aliquid de necessitate alimenti, aliquid vero non est de necessitate, sed tantum quoddam signum conuenientis alimenti, & quoddam eius delectamentum. Id quod est de necessitate alimenti, sunt qualitates tangibiles, siue corpora hẽntia has qualitates redactas ad quandam proportionalem permixtionem, eo quòd animal cõstat ex huiusmodi corporibus & qualitatibus. Id autem quod est delectamentum alimenti, est sapor, vt dicit Philoso-*

Tex. 38. huius.

phus. Sciendum secundo, ꝙ gustus potest accipi dupliciter. Vno modo pro potentia discretiua alimenti, quantũ ad id qđ est de necessitate alimenti, scilicet quantum ad qualitates tangibiles redactas ad quandam proportionem. Alio modo pro potentia discretiua alimenti, quantum ad id, quod est delectamẽtum eius, & signum conuenientis, aut disconuenientis proportionis qualitatũ eius, qđ est sapor.

Quomodo aliqua possunt esse realiter distincta & conuenire in aliquo.

¶ *Sciendũ tertio, ꝙ licet aliqua sint realiter distincta, tñ non inconuenit ea in aliquo conuenire, scilicet in modo operãdi, aut in aliquo alio, pp quod vnũ sibi qñq; nomen alterius vendicare solet, saltem id cui conuenit illa conditio secũdario, nomen eius cui primo cõuenit per quãdam similitudinem participat, sicut virtus cogitatiua et ratio sunt virtutes distinctæ, qa tñ in modo operandi conueniunt, scilicet in hoc ꝙ est discurrere ab vno in alterum, ideo etiã cogitatiua dicitur ratio,*

Prædicatio quedam formalis, quedam causalis & hæc duplex.

sed rõ particularis. ¶ *Sciendum quarto, ꝙ duplex est prædicatio, scilicet formalis & causalis. Formalis est, qñ prædicatũ sm̃ rationem suã formalem inuenitur in subiecto. Causalis est, quando prædicatũ dicit causam subiecti. Et sicut multiplex est causa, ita multiplex est prędicatio causalis. Aliquando cum causa effectiua prædicatur de effectu, vt cum dicitur à*

Philosopho 2. huius, vox est pcussio aeris respirati &c. Tex. 90. *Aliquando prædicatur causa materialis & subiectiua de eo cui subijcitur, sicut cum dicitur, odor est fumalis euaporatio, & quando tale subiectũ prædicatur de eo, qđ est in subiecto, dicimus ꝙ subiectũ est prædicatum materialiter, dicimus enim ꝙ odor est fumalis euaporatio materialiter.* ¶ *Quantum ad secundũ, ponuntur quatuor conclusiones, quarum prima est.* ¶ *Gustus primo modo dictus, scilicet discretiuus alimẽti, quantũ ad ea quæ sunt de necessitate alimenti est idem realiter quod tactus.*

Gustus primo modo idem quod tactus.

Probatur. Potentia cognoscitiua qualitatum tangibilium est tactus: dicitur enim tactus, quia perceptiuus qualitatum tangibilium, sed gustus hoc modo acceptus est perceptiuus qualitatũ tangibilium, dictum est .n. & est de mente Philosophi Tex. 90.

2. huius, ꝙ qualitates tangibiles sunt de necessitate alimenti: ergo &c. ¶ *Sciendũ autem, ꝙ gustus sic sumptus, licet sit*

realiter tactus : tamen non est vniuersaliter tactus, sed solũ tactus existẽs in neruo expanso per linguam, & palatũ, ideo dicitur gustus esse quidã tactus, quia est tactus ĩ organo materiali gustus existẽs. Quomodo gustus est tactus. ¶ *Secunda conclusio. Gustus secũdo modo dictus, scilicet discretiuus saporũ, est tactus quantũ ad modum sentiendi. Probatur. Tam gustus, quã tactus, percipiũt obiectũ suum tangendo: ergo &c. Antecedens probatur. Nam calor non percipitur à tactu, nisi tãgat carnem, similiter nec gustus percipit saporem, nisi gustabile tangat linguã, aut palatũ: ergo etc.* ¶ *Quomodo autem sit intelligendum, ꝙ gustus percipit tãgendo, declarabitur in argumentis.* ¶ *Tertia conclusio. Gustus est tactus materialiter.* Gustus materialiter qd sit. *Probatur. Sicut se habet gustabile ad tãgibile, ita gustus ad tactum, sed gustabile est materialiter tangibile, ergo et gustus est materialiter tactus consequentia nota cum maiori, & probatur minor, qa sapor fundatur in humido, vt dicit Philos. 2. huius, & in de sensu & sensato, & sic fundatur, ꝙ non potest percipi sapor sine humido, vt ibidem dicitur, sed humidum est tangibile: ergo &c.* Tex. 101. ¶ *Sciendum vero, ꝙ gustus dicitur materialiter tactus, sicut gustabile dicitur materialiter tãgibile, scilicet quia gustus fundatur in tactu, sicut et gustabile fundatur in tangibile.* ¶ *Quarta conclusio. Gustus secundo mõ dictus, distinguitur formaliter, & realiter à tactu.* Gustus distinguitur à tactu. *Probatur. Potentiæ respicientes diuersa formalia obiecta, formaliter, et realiter distinguuntur, potentiæ enim ex formalibus rationibus obiectorũ distinguuntur. Sed gustus et tactus respiciunt diuersa obiecta formalia, scilicet gustabile, et tãgibile, quorũ vnum fundatur in altero, ut dicit Philos. ergo &c.* Tex. 101. ¶ *Ad argumenta in oppositum respondetur.* ¶ *Ad primum negatur minor de idẽtitate formali, non enim gustabile, & tangibile sunt idem formaliter, & realiter, sed tantum materialiter : quia gustabile fundatur in tangibili, & hoc modo intelligit Philos.* ¶ *Ad secũdũ negatur maior, si vniuersaliter accipiatur, licet enim visus, & auditus habeant determinata organa, quia sunt in determinata parte corporis, tamẽ sensus tactus quia ẽ diffusus per corpus, etiam organũ per totum corpus diffusum habet, vnde oĩa organa aliorũ sensuum sunt organa tactus, si enim ista ratio cõcluderet, probaretur ꝙ omnes alij sensus essent idẽ ꝙ tactus. Dicitur tamen quòd licet organa aliorum sensuũ sint etiã sensus tactus organum materialiter, sunt tamen ab illo formaliter distincta, inquantũ per unam dispositionem est organum tactus, per aliam vero aliorum sensuũ organa.* ¶ *Ad tertium dicitur, ꝙ potentiã percipere suum obiectum tangẽdo potest intelligi dupliciter.* Potentiam suum obiectum percipere tangendo dupliciter intelligi tur. *Vno modo, quia percipit per actum virtutis tactiuæ, sicut illud dicitur obiectũ percipere videndo ꝙ percipit per actum uisiuæ potentiæ. Alio modo, quia percipit per contactũ rei cognitæ, & cognoscentis, eo modo quo dicuntur se tangere, quorũ vltima sunt simul. Si primo modo intelligatur, negatur minor, nec sic intelligit S. Tho. si secundo modo, conceditur minor, in illo sensu, ponit eam S. Tho. sed negatur maior. Ad probationem dicitur, ꝙ probat illam in primo sensu, non autẽ in quo negatur.* ¶ *Posset etiam dici, quòd gustus percipit suum obiectum tangendo, idest percipit suum obiectũ, dum simul tactus percipit humiditatẽ, in qua fundatur sapor.* ¶ *Ad quartum respondetur, quòd nõ est mens Philosophi, quòd gustus non percipiat saporem, nisi etiam percipiat humiditatem, sed quòd non potest percipere saporem, nisi tactus etiam percipiat humiditatem in qua radicatur sapor, & sapor* Quæ sit mẽs Arist. de gustu.

sapor nō pōt īmutare gustū, nisi humidū in quo radicatur sapor īmutē tactū, unde verba sua sūt ista, non aūt facit humoris sensū sine humiditate .s. tactū īmutante.

QVAESTIO XVIIII.

Vtrum tactus sit vnus sensus.

Si enim tactus non unus est sensus &c. Tex. CVI.

VAERITVR xviij. Vtrum tactus sit vnus sēsus. Et uidetur ꝙ sic. ¶ Primo. Si non esset vnus, seq̄retur ꝙ essent plures sensus exteriores quam quinq;, quod est cōtra id quod cōmuniter dicitur: & videtur etiam esse contra mentē Philos. qui de visibili, audibili, odorabili, gustabili, tangibili, determinat tanquam de quinq; sensibilibus: ergo &c. ¶ Secundo. Ex omni parte corporis sentimus omnes qualitates tangibiles, scilicet calidum, humidum &c. ergo in omni parte corporis est idē tactus: ergo vnus sensus tactus. ¶ Tertio. Sensus respiciēs unū genus pro obiecto est unus, vt dicit S. Tho. in scripto: sed sensus tactus respicit vnū genus pro obo: dicit .n. S. Tho. in prima parte, ꝙ omnes qualitates tangibiles cōueniunt in vno genere innominato: ergo &c. ¶ Respondeo. S. Tho. duos modos dicendi ad istā difficultatē ponit. Primus est, ꝙ sensus tactus est vnus simpliciter, licet .n. tactus sit perceptiuus pluriū qualitatū primarum, tamen illę possunt in vno gñe, sed innominato, cōuenire quod sit obiectū adęquatū tactus. Alius modus est, ꝙ sensus tactus est unus materialiter, sed plures formaliter. Primū modum non videtur S. Th. acceptare: sed magis probabiliter disponere, quod patet ex mō loquendi. Nam in quęstionibus disputatis de anima, et in prima parte, posito secundo mō hic recitato addit: posset tamen dici, & subiungit aliū modū. Ideo videtur de mente eius tenendum quòd tactus nō est vnus formaliter, sed ē vnus materialiter. ¶ Ad cuius euidentiam sciendum primo, quòd tactus est fundamentū omnium aliorum sensuum, & qualitatum tangibilium, ex quibus cōstat animal, & à quibus secundū omnem partem corporis pōt animal lędi, est perceptiuus, vnde debet esse diffusus per totum corpus, & per consequens organum per totum corpus diffusum habere debet, & omnia organa aliorum sensuū debent esse organa tactus, eo ꝙ omnia possunt à qualitatibus tangibilibus lędi. ¶ Sciendū secundo, ꝙ quia subiectum est materia & potentia respectu formę: ideo omnes formę existentes in eodē subiecto possunt dici eodē materialiter quasi formæ eiusdē materię: & non quasi sint ex eadem materia composite, cum sint res & naturæ simplices. ¶ Sciēdum tertio vt notat S. Tho. ꝙ potentiæ accipiunt vnitatē & distinctionem ab obiectis, et ideo oportet ꝙ sensibile correspondens vni pōiæ sit vnū genus. Vnde cum in vno genere non sit nisi vna prt. cōtrarietas, licet p subdiuisionē possīt eē plures, sicut corporis primæ differentię sunt aīatum & inaīatum, tamen p subdiuisionē etiā sensibile & insensibile sunt differētię corporis: oportet etiā sensum vnū esse vnius primæ cōtrarietatis, licet possit esse pluriū per subdiuisionē, sicut & visus est circa colorē sīm quòd est cōe quoddā ad hūc et ad illū colorē proprie dictū, est aūt albi et nigri secūdario: ex quo sequtur oportere oēs differentias quę cognoscūtur ab vno sensu eē vnius generis. Ista verba S. Tho. sic sūt intel-

Marginal notes: Lec. 21. — q. 78. ar. 3. ad tertium. — art. 13. ad 17. & 1. vt supra. — Tactus in est vnus formaliter: sed materialiter. — Lec. 21.

intelligēda, scilicet ꝙ debēt eē vnius gñis subalterni. Nō .n. sufficit ꝙ sint eiusdem gñis generalissimi : nā si illud sufficeret, tunc oēs qualitates sensibiles essent unius sensus, quia sunt in gñe qualitatis. Similiter ēt ē intelligēdū ꝙ dñt eē vnius gñis proximi, sicut aīatū & inaīatū cōtinētur sub corpore: aut si sunt pluriū gñerū, debent eē pluriū gñum subalternatim positorum, sicut aīatū et inaīatū sensibile & insensibile sunt diuersorū gñerum .s. corporis & aīalis: quorū aīal subalternatur corpori. Si .n. sic erit, quāuis vnus sēsus erit pluriū contrarietatum, tñ erit vnius tantū primæ cōtrarietatis, differentię .n. prim.i gñeris erunt primę contrarietates & alię erunt secūdarię. ¶ Vltimo sciendum ꝙ aliqua distingui formaliter pōt dupliciter intelligi. Vno mō ꝙ distinguātur sm̄ formales rōnes quo intellectus, & rō distīguūtur formaliter .i. sm̄ diuersas rōnes. Alio mō ꝙ distinguātur essentialiter idest ꝙ sint diuersę essentię et naturę quo albedo & nigredo distinguuntur. ¶ Istis suppositis ponuntur duę conclusiones de mente S.Tho. Quarū prima est. ¶ Sensus tactus est vnus mãliter. ꝓbatur sic. Sicut est de qualitatibus tāgibilibus, ita de tactu, ut Pilos. inquit. Sed qualitates tangibiles sunt vnū materialiter: ergo &c. Minor ꝓbatur. Qualitates ex quibus constat animal, sunt unum materialiter idest in eodem subiecto : sed qualitates tangibiles sunt qualitates, ex quibus animal cōstat: ergo &c. Dicitur itaque sensus tactus unus materialiter: quia omnes virtutes tactiuę sunt in eodem materiali subiecto & organo. ¶ Secūda conclusio. Sensus tactus sunt plures formaliter idest essentialiter & realiter. Probatur rōne Phil. Sensus cognoscitiui pluriū primarum qualitatū sunt plures. Sed sensus tactus sunt hmōi: ergo &c. cōsequentia nota cum minori, non .n. calidum & frigidum, et humidū & siccum, sunt vnius generis proximi primę cōtrarietates: quia vnum genus hēt tm̄ duas differentias primas, nō etiā sunt plures differētiæ pluriū generum subalternatim positorū. Maior probatur. Vna pōia est unius generis, sed vnum genus hēt tantū duas differentias primas, ut dicitur. 10. Metph. ergo unus sensus erit duarū primarū differētiarum: & per cōsequēs, vbi plures pōię primę, differentiæ plures sensus: & quot primę contrarietates tāgibiles, tot sensus tactus realiter distīcti, hoc idē tenet Cō. et Alb. ¶ Ad argumenta in oppositū respondetur. Ad primū dicitur primo, ꝙ non sunt tantū quinque sensus exteriores: sed sex aut septē, aut plures, sm̄ quòd diuersi ponunt duos, aut plures sēsus tactus. ¶ Dicitur secundo, ꝙ Philos. dicit esse quinq; sensus accipiendo sensū tactus pro vno, tum qa dicuntur oēs sensus tactus, eo ꝙ percipiunt obm̄ suū tangendo, tū qa sensus tactus est unus materialiter, et distinctio organi vnius ab alterius organo non apparet. ¶ Ad secūdum dicitur primo, quòd in omni parte corporis sunt oēs species tactus perceptiuę qualitatū elementorum, sed tactus perceptiuus qualitatū alimenti hēt esse tm̄ in lingua aut faucibus. ¶ Dicitur secūdo ꝙ consequētia nō valet .s. hēt esse tactus oīs in omni parte corporis: ergo est idē. ¶ Dicitur tertio, quòd licet spēs tactus habeāt esse in eodē organo materiali, sūt tñ diuersę dispōnes in eodē organo secundū diuersitatē pōarum. Aliā .n. dispōnem habet in illo organo pōia cognoscitiua calidi & frigidi, & aliā pōa cognoscitiua humidi et sicci: & sic de alijs. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ S.Tho. ponit illā propositionem, saluare uolens aliquo mō sensum tactus esse unū. ¶ Dicitur secundo, quòd possunt habere vnum genus remotum, non autem unum genus proximum.

QVAE-

Distingui aliqua formaliter dupliciter intelligi pōt.

Tex. 106.

Tex. 107.

Tex. 14.

Aue. commento 107. & Alber. tract. 3. cap. 10.

QVAESTIO XX.

Vtrum caro sit medium in sensu tactus.

In tactu aũt hoc nunc immanifestum est &c. Tex. CX.

VAERITVR XX. Vtrũ caro sit medium in sensu tactus. Et videtur q̃ nõ. ¶ *Primo. Mediũ in aliquo sensu debet esse denudatum à natura sensibilis, vt dicit Phil. sed caro non est denudata à qualitatibus tangibilibus cũ sit corpus mixtũ: ergo &c.* (a. huius. Tex. 71.) ¶ *Secundo. Vnius põie est tantũ vnũ medium necessarium ad vnam operationem sensus, sicut patet discurrendo per singulos sensus: sed aer aut aqua sũt media in sensu tactus vt dicit Phil. ergo nõ caro.* (Tex. 113.) *Tertio. Medium prius immutatur à sensibili quam sensus, sed caro non prius immutatur à tangibili quã tactus: immo statim immutatur caro & tactus, vt dicit Philos. ergo &c.* (Tex. 109.) ¶ *Quarto. Animalia non habentia sanguinem non habent carnem, tamen habent sensũ tactus: alioquin non essent aĩalia: ergo &c.* ¶ *Quinto. In secundo de partibus animaliũ Aristo. ponit carnẽ esse organũ tactus: ergo etc.*

(Caro est medium per se in tactu.) ¶ *Respondeo, q̃ caro, vel aliquid simile carni est medium per se in sensu tactus.* ¶ *In qua conclusione oportet duo declarare. Primo quare dicitur per se. Secundo quare dicitur uel aliquid simile carni.* ¶ *Quantum ad primũ. Sciendum primo quòd est commune omni sensui per aliq̃d medium sentire, sensibile enim positũ supra sensum non facit sensationem, vt dicitur de visibili, et vniuersaliter de omni sensibili.* (Tex. 73. & 116.) *Vnde oportet inter sensũ & sensibile esse quoddam medium, quod immutatum à sensibili immutet sensum: diuersimode tamen, quia in quibusdã medium est cõiunctũ sentienti, idest est pars sentientis, sicut in tactu & gustu, in alijs autem est medium separatum quod scilicet non est pars sentientis, sicut in visu medium est aer.* ¶ *Sciendũ secũdo q̃ duplex potest esse medium inter sensum et sensibile. Q̃dã est mediũ per se. Quoddam est medium per accidens. Medium per se est, quod per se habet ordinem ad immutationem sensus. Medium per accidens dicitur, quod non habet per se ordinem ad immutationem sensus: & hoc est quod licet mediet inter sensum & sensibile, hoc tamen est, non quia sit necessarium ad immutationẽ sensus: sed quia talis est conditio corporũ, scilicet sentientis & sensibilis, vt inter illa semper sit tale medium.* ¶ *Sciẽdum tertio, q̃ ad hoc vt aliquid sit mediũ per se alicuius sensus: duo requirũtur.* (Ad medium per se duo requiruntur.) *Primo, q̃ sit denudatum à natura sensibilis, aut omnino, sicut aer à natura coloris, & soni, & odoris: aut secundum illum modum quo percipitur à sensu, sicut caro, licet non sit denudata à sensibilibus tactus simpliciter, eo quòd est corpus mixtũ ex elementis quibus conueniunt qualitates tangibiles: est tamen à qualitatibus tangibilibus secundum illum modum quo percipiuntur a tactu denudata, percipiuntur enim à tactu secundum excellentias eorũ. in carne autem sunt redactæ ad quãdã medietatem, & per hoc soluitur primum argumentũ. Secundo, requiritur q̃ medium prius immutetur ab obiecto quam potentia, quod intelligendum est non de prioritate temporis, sed de prioritate naturæ et causalitatis, hoc est q̃ oportet immutationẽ medij esse causam immutationis sensus.* ¶ *Dicitur itaque q̃ caro est mediũ per se in sensu tactus, ad excludẽdum mediũ per accidens .s. aerem & aquã, quæ requiritur*

quiritur nõ propter immutationẽ tactus, sed propter conditionem corporũ. Nam duo corpora dura nõ possunt se immediate in aere aut in aqua cõtingere: sed oportet inter illa aerem aut aquam mediãte. ¶ Quantũ ad sm̃, sciendum sm̃ Alber. ꝙ aliquid põt dici simile carni tripliciter. Vno mõ pars quæ loco carnis est in animalibus carentibus sanguine. Caro enim ꝓprie dicta est quæ ex sanguine generatur: vnde animalia non hñtia sanguinẽ non hñt carnem: sed aliquid simile carni. Secundo modo dicitur aliquid simile carni: quia complexio sua habet quandã vicinã complexionem cõplexioni carnis: sicut dentes, crescunt .n. etiã aliqñ in senibus. Tertio modo dicitur simile carni ꝙ est carni cõmixtũ: sicut nerui quidã, non.n. possunt esse multũ carni cõmixti: nisi etiam multũ similes carni existant. ¶ Dicitur ergo ꝙ caro, vel simile carni est medium in sensu tactus: quia non solũ caro proprie dicta est mediũ, sed etiã in habentibus sanguinẽ: id qđ est simile carni in habentibus sanguinem est mediũ: et in habentibus sanguinẽ etiã dentes et nerui immixti carni sunt medium tactus. ¶ Istis declaratis probatur conclusio ratione Phil. Caro aut est organũ aut medium tactus, quia statim ad tactum sensibilis per carnem sentimus: sed caro non potest esse organũ: ergo &c. Minor ꝓbatur. Sensibile positũ super organũ non facit sensationem: sed tangibile positũ sup carnem facit sensationẽ: ergo non est organũ: ergo &c. ¶ Ad rationes in oppositum rñdetur. Ad primũ patet rñsio ex dictis. ¶ Ad sm̃ dicitur ꝙ vnius põiæ est tantũ vnum mediũ per se in vna operatione: plura tamen possunt esse, quorum vnũ sit medium per se: alia vero media per accidens. Aer aũt & aqua sunt media per accidens vt dictum est: sed caro medium per se. ¶ Ad tertiũ dicitur primo, ꝙ illa prioritas est prioritas naturæ, non aũt temporis, vt dictũ est in quæstione. ¶ Dicitur secũdo, ꝙ caro immutatur simul tempore cũ organo, tñ prius sm̃ naturam & causalitatem. Immutatio enim carnis est causa immutationis organi & sensus tactus. ¶ Ad quartũ dictum est ꝙ aĩalia carentia sanguine, licet non hñant carnẽ: hñt tñ aliquid simile carni ¶ Ad quintum præter responsionem Auerrois tenentis, quòd in libro de animalibus fuit unius opinionis: hic aũt alterius fuit. Cõm. 108. *Dici põt primo ꝙ Aristo. in illo loco ꝓbat carnem esse primum corpus aĩalis: ꝑ carnem accipiendo corpus carnem includens tanꝗ partem: quoniã non est corpus aĩalis absq; carne consistens. ¶ Dicitur secundo, ꝙ tale corpus est organum non simpliciter sed tãquam organum & mediũ coniunctum, scilicet carnem proprie dictam includens. Nam nerui sub carne contenti, organi rationem habent, ista vera caro sola medium est.*

Aliquid carni simile tripliciter. trac. 3. c. 34.

QVAESTIO XXI.

Vtrum sensibile positum supra sensum, faciat sensationem.

Apposita .n. super sensitiuũ, nõ sentiunt &c. Tex. CXVI.

VAERITVR decimonono, Vtrum sensibile positũ supra sensum faciat sensationem, Et videtur ꝙ sic. Iandun q. 29. *¶ Primo. Tangibile positum supra tactũ causat sensum tactus: ergo &c. Antecedens probatur. Qñ medium tangens organum recipit sensibile, sm̃ esse naturalẽ*

in parte contingente organum, ſenſibile ponitur ſupra ſenſum. Sed aliqñ dum ſentimus calorem, recipitur ſm̃ eſſe naturale in carne quę eſt mediũ tactus, fit.n. manus calida: ergo tunc ſenſibile ponitur ſupra ſenſum. ¶ Secundo. Sonus peruenit aliquãdo vſque ad auditum ſecundum eſſe naturale, ſcilicet qñ aer motus in quo eſt ſonus, peruenit vſq; ad auditum, & tamen percipitur ſonus, ergo &c. ¶ Tertio. Odor contingẽs organum olfatus, ꝑcipitur ab olfatu, quando fumalis euaporatio peruenit ad olfatum: ergo &c.

¶ Quarto. Lumen exiſtens in aere videtur, & tñ tangit oculũ ſicut & aer: ergo &c. ¶ Quinto. Ferrum ignitum ſcindens partem aı̃alis ſentitur: & tñ tangit organum. Tangit.n. neruum quod eſt organũ tactus: ergo &c. ¶ Rñdeo. In iſta quæſtione tria facienda ſunt. Primo declarabitur titulus quæſiti. Secundo quædam neceſſaria præmittentur. ¶ Tertio. rñdebitur ad quæſitum. ¶ Quantũ ad primum ſciendum primo, quòd cũ inter potentias animæ potentiæ ſenſitiuę ſint organis determinatis affixę, ꝙ operatio nõ tantum ipſarum potentiarum eſt, ſed cõpoſiti ex organo & potentia, ſicut videre non eſt tantũ põiæ viſiuæ, ſed compoſiti ex oculo, & viſiua põia. ¶ Sciendũ ſecundo, ꝙ cum oı̃s cognitio fiat ex eo ꝙ cognitũ cauſat ſuã ſimilitudinẽ in cognoſcente, idem eſt quærere, Vtrum ſenſibile poſitũ ſupra ſenſum faciat ſenſationẽ: & quęrere, Vtrum cauſet ſimilitudinem ſui: & per eã ſentiatur. ¶ Sciendũ tertio ꝙ per ſenſibile poſſumus intelligere duo. ſ. aut ipſam qualitatem ſenſibilẽ, aut id qđ à qualitate ſenſibili denominationẽ capit. Viſibilis.n. nomine poſſumus intelligere, aut colorem, aut corpus coloratũ, & per audibile, aut corpus ſonãs, aut ſonum. Vtroq; modo accipitur hic ſenſibile. ¶ Quæritur ergo. Vtrum ſenſibile poſitũ ſupra ſenſum, ideſt ſupra aggregatum ex organo & põia, tanq̃ tangens illud faciat ſenſationem, ideſt cauſet ſimilitudinem ſuam in ſenſu & ſentiatur.

Ordo obſeruãdus i hoc quæſito.

Quomodo fit cognitio.

Quid per ſẽſibile.

¶ Quantum ad ſm̃. Sciendum primo, ꝙ licet omne obiectũ põiæ paſſiuę ſit aliquo modo actiuum, non tamen eodem modo conuenit oı̃bus ſecundum formã ſenſibilẽ in ſenſum agere, non.n. oẽs qualitates ſenſibiles ſunt eodem modo actiuæ. Aliquę.n. ſunt principium producendi ſibi ſimile ſm̃ eſſe naturale, & ſm̃ eſſe ſpirituale, ſicut qualitates actiuæ & paſſiuę elemẽtorum, poteſt.n. calidum producere in ligno caliditatem naturalem, & in tactu intentionem coloris. Vnde tangibile per qualitatem tangibilem poteſt & naturaliter & ſpiritualiter immutare. Alique autem ſunt principium producendi ſibi ſimile ſecundum eſſe intentionale tantum, ſicut color, ſonus &c. Non enim corpus coloratum poteſt alium colorem cauſare in eſſe naturali, per colorem ſuum ſuo colore non diminuto: ſimiliter ſonus exiſtens in aere, non eſt principium quo aer cauſet alium ſonum, licet virtus ſonandi exiſtens in corpore ſonante ſit principium producendi ſonum in aere ſuo modo: nec odor principium cauſandi alium odorem, niſi forte per accidens. Vnde ſolum tangibilia poſſunt immutare & naturaliter, & ſpiritualiter, alia autem ſenſibilia inquantum talia ſenſibilia tantũ ſpiritualiter immutare poſſunt. ¶ Sciendum ſecundo, quòd omnis cognitio per aliquam abſtractionem à materia fit, vnde forma materialis non poteſt eſſe principium immediatum cognitionis, ſed ad cognitionem requiritur forma aliquo modo abſtracta à materia. Vnde videmus, quòd quanto virtus recipit immaterialius, tanto eſt perfectior ad cognoſcendum, forma enim ignis materialis non eſt principium cognoſcendi ignem,

Obiecta potẽtiarũ paſſiuarũ quædam ſecundum eſſe naturale, quæda ſecũdũ eſſe intẽtionale agunt.

Quanto virtus ẽ immaterialior, tanto eſt perfectior cognoſcitiua.

ignem, alioquin & ignis cognosceret ignem, nec forma naturalis aquæ est principium cognoscēdi aquam, alioquin & ipsa aqua cognosceret aquam. ¶ Quantum ad tertium duplicem modū dicendi imaginari possumus. Primus est, quòd sensibile positum supra sensum non causet sensationem, ex eo quòd ponatur supra sensum, hoc est quòd sensibile positum supra sensum sentitur quidem, sed non sentitur ex eo quòd superponatur sē sui, sed ex eo quòd habet similitudinem in sensu, & superponi sensui per accidens se habet ad hoc, quòd aliquid sentiatur. Sed hoc non videtur esse ad mentem Philosophi probantis, quòd caro nō est organum tactus per hoc, quòd sensibile positum supra sensum non facit sensationem, tangibile autem positum supra carnem facit sensum tactus: posset enim dici quòd tangibile positum supra carnem non sentitur eo quòd tangat: sed eo quòd habet suam similitudinem in sensu, sed quòd sentiatur tangendo, hoc est quia non potest immutare nisi tangat, & sic ratio Philosophi non habebit efficaciam. ¶ Secundus modus dicendi est quòd sensibile positum supra sensum non facit sensationem sui, sed bene alterius à quo est alteratum, sicut si caro efficiatur calida ab igne, ipsa caro non facit sensationem sui sed ignis. Iste modus videtur esse contra mentem Philosophi dicentis, quòd si corpus dulce poneretur in aqua, et nos essemus in aqua, sentiremus dulcedinem tanquam aquæ dulcedinē, non tāquam dulcedinem corporis distantis, ex quo patet, ꝙ vult si medium sit affectum aliqua qualitate sensibili, si illa qualitas percipitur, sentitur vt qualitas medij, nō vt qualitas alterius. ¶ Tertius modus dicendi est, ꝙ si per sensibile intelligimus corpus denominatū à qualitate sensibili est vniuersaliter verum in omni sensu ꝙ sensibile positum supra sensum non facit sensationem. ¶ Dicitur tamen ꝙ hoc nō vna ratione accidit in omnibus sensibus sed diuersis, & vniuscuiusque sensus est ratio particularis. In visu enim ratio est quam assignat Philosophus secundū expositionem Sanctus Tho. tex. 73. & secundum veritatem tex. 73. quia ad hoc vt pupilla recipiat similitudinem visibilium, oportet ipsam esse actu diaphanam. Si autem supponatur illi corpus coloratum, nō est in actu diaphana, eo quòd lumen non penetrat ad oculum: vnde similitudinem visibilis recipere non poterit. In auditu autem eo ꝙ oportet sonum causari ex percussione duorum corporū adinuicem & ad aera ut dicit Philosophus si autem corpus sonatiuū super poneretur organo auditus, nō fieret ista percussio, aut si percuteret organū illud destrueret, vnde sonus nullo modo secundum intentionem suā in auditu reciperetur. In olfatu ratio est, quia odor sensum cū quadam fumali euaporatione immutat, vt dicit Sanctus Thomę in multis locis, & est de mente Philosophi in de sensu & sensato, talis autem fumalis euaporatio nō fieret, si corpus odoriferum super organum olfatus poneretur, aut propter frigiditatem cerebri, aut aliqua alia causa. Habent tamen hoc commune auditus & olfatus, quòd natura prouidit ne sensibile ad organum possit peruenire, fecit enim aures & nasum quibus prohibetur ne sensibile tangat sensum. In tactu ratio est, quia cū qualitates tangibiles sint formæ productiuę sibi similis secundum esse naturale, si tangibile poneretur super organum, quia solum habens excellentiam qualitatum tangibiliū est obiectum tactus, imprimeret magis formam naturalem quam spiritualem propter sui actiuitatem: & magis corrumperet organum soluendo proportionem organi, tum præ-

Marginalia: Tex. 116. — Tex. 101. — Nō vna ōne accidit īōibus sensibus quòd sē sibile positū supra sensū non faciat sensationē. — 2. huius. Tex. 79. — Lec. 10.

tum præſertim quia organum tactus ſcilicet neruus eſt materialis & facilis ſuſceptionis qualitatum tãgibilium ſecundũ eſſe naturale. Vnde ſi ignis poneretur immediate ſuper organum tactus non faceret ſenſationẽ: ſed cauſaret in eo qualitates ſuas ſecũdũ eſſe naturale, quę formæ naturales non ſunt principium cognoſcendi vt dictũ eſt ſuperius. In guſtu vero hæc eſt ratio: quia vt dicit Phil. humor idest ſapor non facit ſenſum ſine humiditate, vnde ſi poneretur corpus ſaporoſum ſupra organũ guſtus quod eſt etiã organum tactus: quia non poſſet ſentiri humidum eo ꝙ tangibile eſſet ſupra organum tactus: nec etiã ſentiretur ſapor. ¶ Si aũt per ſenſibile accipiamus qualitatem ipſam ſenſibilem, non autem corpus ſenſibile: tunc dicuntur duo. ¶ Primum eſt, quòd aliquod ſenſibile poſitum ſupra ſenſum cauſare poteſt ſui ſenſationem: & hoc maxime apparet in auditu, poteſt enim aliquis ita eſſe ꝓpinquus corpori ſonãti ꝙ aer primo motus in quo eſt ſonus perueniet vſq; ad tympanum auditus. Aliquod autem ſenſibile & ſi tangens ſenſum forte non cauſet ſpeciem in ſenſu, non tamen impedit quin ab alio imprimatur ſpecies in quo eſt ſpiritualiter, & ſic fiat ſenſus, & hoc apparet in olfatu, poteſt .n. fumalis euaporatio in qua eſt odor peruenire vſque ad olfatum: & ſi quis nolit cõcedere quòd imprimat ſpeciem in ſenſu: tamen non poteſt negare quin aer admixtus vapori, & in quo eſt odor intẽtionaliter ſenſum immutet. Ad ſenſum .n. experimur quòd ſumali euapo ratione perueniente vſque ad cerebrum percipimus odorem. ¶ Secundum eſt, ꝙ & ſi qualitas ſenſibilis tagens organum non totaliter impediat ſenſum: facit tamen vt ſenſibile male percipiatur. Nam ſicut inter agens et patiens diſpoſitiones ad agendum exiguntur: ita etiam inter multa agentia et patiẽtia requiritur aliqualis diſtantia: propter quod dicit Cõm. cum ſuper ipſum ſentiens fuerit poſitum ſenſibile nõ ſentiet omnino: aut ſi ſentiet, male. ¶ Aliqui tamen dicunt quòd ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem in ea parte organi cui ſuperponitur: bene autem poteſt facere ſenſationem in alia parte: videtur autem Phil. accipere ſenſibile primo mõ. tex.n. 73. & 116. dat exemplũ de habẽte colorẽ. ¶ Poteſt & quartus modus dicendi eſſe: qui & de mente Auerrois videtur eſſe: quòd nullum ſenſibile quomodocũq; ſenſibile accipiatur poſitũ ſupra ſenſum facit ſenſationem: hac cõi ratione: quia cũ ſenſibilia non transferãtur ad extrema, niſi prius transferantur ad medium: neceſſe eſt vt inter ſenſibile & ſenſum aliquod medium ſit. Nam cum ſenſibile in ſuo eſſe naturali omnino eſſe materiale habeat, in ſenſu uero habeat eſſe immateriale & intention de vitale, tanquam .ſ. operationis vitalis principium: non põt ad hunc vltimum gradum trãsferri: niſi prius trãsferatur ad eſſe intentionale nõ vitale: quod eſt medium inter eſſe materiale & eſſe intentionale vitale. ¶ Ad rationes in oppoſitum reſpondetur. Ad primũ dicitur quod ſi caro calefieret tantum in parte cõtingente organum: quòd haberet exiſtentiã caliditatis quæ requiritur ad hoc quòd aliquid ſentiatur, corrumperet magis organum quam ſentiretur: licet in tempore illam exiſtentiam caliditatis præcedente, calor calefacientis carnem per immutationem ſpiritualẽ carnis ſentiri poſſet. ¶ Ad ſecundum dictum eſt: quia .n. ſonus non eſt ſenſibile de quo loquitur Phil. ideo põt immutare auditũ non aũt corpus ſonans ſi ſupponatur auditui. ¶ Ad tertium dictum eſt: ꝙ aut ipſa nõ mouet ſenſum ſed aer in quo eſt odor ſpiritualiter. Aut ſi mouet nõ eſt ſen-

Lec. 101. Comm. 1 Comm. 116

De lumine dupliciter loqui possumus.

est sensibile de quo Phil. intendit. ¶ Ad quartum dicitur, ꝙ dupliciter de lumine loqui possumus. Vno modo de lumine terminato: aut quia .s. est in corpore sm̃ se terminato vt est lumen solis: aut quia ꝑ reflexionem ad aliquod corpus terminatur: vt est lumen ad corpus politum reflexum. Alio modo de lumine recepto in aere medio non terminato. Si loquamur de lumine terminato: illud videri vtiq; potest: & per lumen causatum ab ipso in pupilla secundum esse naturale qđ est eiusdem speciei cum ipso videtur, habet .n. sm̃ esse naturale tantam spiritualitatẽ quantam hẽt similitudo coloris in oculo, ideo põt esse principium cognitionis luminis à quo causatur. Si autem de lumine interminato loquamur: negatur quòd videatur, contingit quidẽ oculum & est ratio videndi inquantum diaphanum facit in actu: non tamen actum visionis tã quam id quod videtur terminat. ¶ Ad quintum dicitur primo, quòd nerui admixti carni non sunt proprie organum, sed magis mediũ sm̃ Alb. ¶ Dicitur secũdo ꝙ ẽt sint organũ, ꝙ tale corpus nõ eo ꝙ tãgit neruũ sẽtitur: sed quia simul immutat carnem, quæ immutata aliã partem nerui spiritualiter immutat: & in illa fit sensus.

Tract. 3. ca. 34.

QVAESTIO XXII.

Vtrum sit conueniens diffinitio sensus, quod est receptiuus specierum sine materia.

Qm̃ sensus est receptiuus specierum &c. Tex.CXII.

Magi. Chrisosto. q. 51.

VAERITVR xxij. Vtrum sit conueniẽs diffinitio sensus, quòd est receptiuus specierum sine materia: qa S. Tho. dicit, ꝙ Philosophus in illo c. oportet autem, ostẽdit quid sit sensus. Et videtur quòd non.

Lect. 34.

¶ Primo. Aer est susceptiuus specierum sine materia, scilicet spẽi coloris & odoris, & tñ non est sensus: ergo &c. ¶ Secundo. Sensus interior, & intellectus sũ susceptiui spẽrum sine mã, & tñ non sunt sensus particulares: ergo &c. ¶ Tertio. Organum sensus tactus calefit, & infrigidatur: ergo recipit cum materia. ¶ Quarto. Vnũquodq; recipitur in aliquo per modũ recipientis: sed organa sẽ suum sunt materialia: ergo &c. ¶ Rñdeo. In ista quæstione duo facienda sunt. Primo ostẽdetur, quid apud S. Th. sit recipere species cũ materia, & quid sine materia. Secundo dicetur ad quæsitũ. ¶ Quantum ad primum, oportet primo scire, quòd sicut id quod recipit habet rationem materiæ, & quod recipitur in altero rationẽ formę, ita dispõnes quibus disponitur materia ad formã ex parte materiæ, se tenẽt & sunt in gñe causæ materialis, vnde aliqua forma potest dici recipi cum materia siue simul cum ipsa materia agentis recipiatur, siue recipiãtur cum ea dispositiones materiales. ¶ Sciendum secundo, quòd cum formæ de se sit dare esse, quantum est ex parte formæ, non magis hẽt dare esse materiale, q̃ spirituale, vnde in aliquo recipitur materialiter, in aliquo spiritualiter, sed diuersitas receptiui est ratio suscipiendi formam, aut secundum esse materiale: aut secundum esse spirituale. ¶ Dicitur ergo primo de mente S. Tho. quòd nulla forma potest recipi cũ materia, quę est pars agentis. Apparet enim quòd materia ignis

Id quod recipit habet rationẽ materię.

Formæ est dare esse.

ignis non recipitur in ligno, non est enim vna numero materia agentis, & patientis, neque etiam dispositiones materiales tāgentis eadē numero recipiuntur in passo, cum idem numero accidens de subiecto in subiectū non migret. ¶ Dicitur secūdo, ꝙ forma tunc recipitur cū materia, qñ recipitur sm̄ eundem modum essendi, quē habet in agente, hoc aūt accidit qñ patiens habet eandem dispositionem ad formam, quam habet agens, tunc enim dicitur recipi cum materia, quia recipitur cum dispositionibus similibus dispositionibus materialibus agētis. ¶ Dicitur tertio, quòd tunc recipitur sine materia, qñ non habet eundem modum essendi in patiente, sicut in agente, eo quòd non habet patiens dispositiones similes dispositionibus agentis, & dicitur recipi sine materia, qa recipitur sine dispositionibus similibus materialibus dispositionibus agentis, vnde talis forma, denominatione sibi propria, quæ sibi conuenit inquantū talis forma, nō denominat patiens, non.n. dicitur aer albus, in quo recipitū color sine mā. ¶ Quātū ad sm̄ sciendum primo ꝙ omnis cognitio fit per aliquam abstractionē à materia: tripliciter autē forma abstrahi à materia potest. Vno modo qa & si non recipiatur cum materia, non est tamen abstracta à cōditionibus materię, & à materiæ præsentia, ipsa enim repręsentat obiectum corporaliter vt est in loco determinato, & cum alijs conditionibus materialibus, similiter ipsa recipitur in organo materiali, extenditurq; ad extensionē organi, quæ sunt conditiones materiales. Item non habet esse nisi præsente sensibili. Secūdo modo abstrahitur forma & à materia & præsentia materiæ, quia uidelicet esse in absentia materiæ remanet, non tamē abstrahitur à conditionibus materiæ, repræsentat enim indiuidualiter, et recipitur in organo materiali. Tertio modo abstrahitur forma à materia & præsentia materiæ, & à conditionibus materiæ, eo ꝙ nō recipitur in organo materiali, & vniuersaliter non autem particulariter repræsentat. Primus modus abstractionis conuenit formæ receptę in sensu exteriori. Secundus formę receptę in sensu interiori. Tertius formæ receptę in intellectu. ¶ Sciendum secundo, ꝙ sensum non recipere species cū materia, potest intelligi dupliciter. Vno modo, quia nullo modo receptiuus est formę secundum illum modum, quem habet in agente. Alio modo, quia & si secundum illum modū recipiat formam, tamen non recipit materialiter inquantū est sensitiuus, idest non habet sentire, ex eo ꝙ recipit cum materia, sed ex eo ꝙ sine materia recipit. ¶ Sciendum tertio, ꝙ per sensum duo possumus intelligere, scilicet aut potentiam sensitiuam, aut organū, utriq; enim conuenit suo modo sentire. ¶ Tūc ad quęstionē respondetur quatuor cōclusionibus. Quarū prima est. Potentia sensitiua non est per se susceptiua formę cū materia, sed forte per accñs. Prima pars probatur. Illud est per se susceptiuū formæ cū materia, cui per se conuenit transmutari, quia recipere huiusmodi formam est transmutari. Accidenti autem nō conuenit per se transmutari, sed tantum corpori: ergo &c. Secunda pars patet, quia existēs in subiecto transmutabili per accidens, trāsmutatur ad transmutationem subiecti, sed potentia est subiectiue in organo, quod est transmutabilæ: ergo &c. ¶ Secunda conclusio. Organū sensus est per se susceptiuū specierum cū materia, non tamen quodlibet est susceptiuum speciei proprij obiecti cum materia. Prima pars ꝓbatur. Omne qđ potest alterari est per se susceptiuum formæ cum materia, quia alteratio propria est ad formam materialem. Sed quodlibet organū potest alterari,

Margin notes: Secundum. — Tertium. — Tripliciter forma a materia abstrahi potest. — Dupliciter potest intelligi sensum non recipere species cū materia. — 6. Physicorum. Tex. 32.

bi supra. terari, ergo &c. Minor probatur. Omne quod potest corrũpi potest alterari, quia corruptio est terminus alterationis, vt di
Tex. 56. citur 6. Physi. Sed quodlibet organũ potest corrũpi, ex eo ꝙ est compositum ex elementis: ergo &c. Secunda pars conclusionis patet ex supradictis. Non enim omnes qualitates sensibiles sunt ꝓductiuę suę spẽi cũ materia, sicut color, odor,
Correlariũ. & alia. ¶ Sequitur ex hoc correlariũ, quòd etiam aliqua organa sunt susceptiua formarum materialium sui obiecti, scilicet organũ tactus omnis enim alteratio fit per qualitates tangibiles, quæ sunt qualitates elemẽtorũ, sed organũ tactus potest alterari vt dictum est, ergo &c. ¶ Tertia conclusio. Organum sensus recipit species sine materia inquantum cognoscitiuum, idest si debet simul cum potentia cognoscere obiectũ, oportet quòd recipiat species rerum sine materia. Patet hæc conclusio ex multotiens dictis. Si enim forma cum materia esset causa cognitionis, tunc etiam plantę cognoscerẽt, quia recipiunt formas rerum saltem qualitatũ tangibiliũ cum materia. ¶ Quarta conclusio. Ista est conueniens diffinitio sensus exterioris: sed quædam sunt verbis Philos. supplẽda. Pręintelligitur .n. primo quod superius determinauit, scilicet ꝙ sensus est potentia passiua cognoscitiua. Secundo intelligitur quod subintelligit Albertus .s. non tamen sine põia
Tract. 4. Cap. 1. materiæ. ¶ Ista igitur est diffinitio communis omni sensui exteriori. Sensus est potentia cognoscitiua receptiua specierũ sine materia, non tamẽ sine pręsentia materiæ, & est conueniens diffinitio sensus inquantum est potẽtia, explicat .n. essentiam eius, & facit differre ab omnibus alijs: nam per hoc ꝙ dicitur potentia cognoscitiua, differt ab aere, ab aqua: quæ licet recipiãt species rerum sine materia, tamen non sunt potẽtiæ cognoscitiuę, per id quod dicitur, non tamen sine præsentia materię differt à sensu interiori, et ab intellectu q̃ recipiunt formas abstractas & à materia, & præsentia materiæ.

¶ Ad rationes in oppositũ respondetur. Solutio obiectorũ in contrariũ. Ad primum, & secundũ patet ex dictis, in quarta conclusione. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ licet organum tactus immutetur naturaliter, tamen illa immutatio nõ facit sensum sentire, immo per accidens se habet ad actum sentiendi. ¶ Ad quartũ dicitur, ꝙ maior propositio nõ sic est vera, quasi oporteat formam receptam in aliquo subiecto habere omnẽ modũ essendi, & omnem conditionem subiecti. oporteret enim & formã esse corpus, & potentiam, & esse quantam per se, & similia: sed sic est intelligẽdum, ꝙ scilicet forma recipitur in patiente, eo modo quo patiens est dispositum & natum eam recipere, & quia sensus inquantũ cognoscitiuus, natus est recipere species rerum sine materia, ideo sine materia recipit.

QVAESTIO XXIII.

Vtrum sensibile excellens, corrumpat sensum.

Manifestum autem ex his, &c. Tex. CXXIII.

Iandunus q. 35.

QVAERITVR xxiij. Vtrum sensibile excellens corrũpat sensum. Et uidetur quòd non. ¶ Primo. Nullum agẽs actione spirituali corrumpit, quia talis alteratio est magis salus, & perfectio, vt dicitur secundo huius. Sed sensibile agit in sẽsu actione spirituali, agit enim in eum producendo formam sine materia, vt declaratum est in præcedẽti quæstione: ergo etc. Tex. 58.

¶ Secun-

¶ *Secundo. Quanto aliquid magis participat rationem alicuius obiecti, tãto est magis cognoscibile à potẽtia cognoscitiua talis obiecti, sicut quanto aliquid magis habet rõnem boni, tãto magis est appetibile. Sed quanto obiectũ potẽtię sensitiuæ est excellentius, tanto magis participat rõnem obiecti illius põię, ergo tanto magis cognoscibile, & per consequens non corruptiuum.* ¶ *Tertio. Sicut se habet intellectus ad intelligibile, ita sensus ad sensibile. Sed intellectus non corrumpitur ab excellẽti intelligibili, immo magis perficitur, vt inferius Philos. ait: ergo nec sensus ab excellenti sensibili.*

In 3. de aia Tex. 7.

¶ *Quarto. Proprietas alicuius nunquã potest separari ab eo, sed potẽtia sensitiua est proprietas aĩæ sensitiuę: ergo nunquam põt separari ab ea: ergo excellens sensibile non põt illam corrũpere.* ¶ *Respondeo, ꝙ excellẽs sensibile corrũpit sensum. Ad cuius euidentiã sine argumentis duo sunt declarãdę. Primo quõ cõueniat sensibili excellẽti corrũpere. Secũdo quõ põia corrũpi possit.* ¶ *Quãtũ ad primũ. Sciendũ primo ꝙ omne corpus sensibile aliorum sensuũ in istis inferioribus, est ẽt sensibile sensu tactus, omnia .n. sensibilia sunt corpora mixta, aut elemẽta, in quibus oĩbus necesse est esse qualitates tangibiles .s. calidum aut frigidum.* ¶ *Sciendum secundo, ꝙ quia sensibile tactus sm̃ qualitatẽ tangibilem est actiuum, & formæ naturalis productiuum, ideo ipsi per hm̃õi qualitates conuenit esse productiuum formæ naturalis, alia autem sensibilia sm̃ suas qualitates sensibiles non sunt productiua formæ naturalis, sed formæ spiritualis, pręter lucidum qđ per lucem, formæ naturalis est productiuũ, ideo per suas qualitates sensibiles nõ habent naturaliter alterare, sed tantum spiritualiter vt superius dictum est.* ¶ *Sciendum tertio, ꝙ nulla res corrumpitur eo quòd recipit id ad quod est in potentia, sed quia ab ipsa abijcitur forma quam habet, corruptio enim est mutatio ab esse, ad non esse vnde sequitur, ꝙ nihil corrũpit aliud ex eo quòd causat ĩ eo formã ad quã naturaliter habet optitudinẽ, sed ex eo quòd ab eo abijcit formã quam habet.* ¶ *Sciendum quarto vt dicit Philoso. in littera, quòd organũ in quo est põia debet habere talem proportionem, & cõmixtionem elementorũ, quæ sit conueniens põię: vnde non quęlibet potẽtia est in quolibet organo sed determinata in determinato, vt visus in oculo, auditus ĩ tympano, odoratus in organo existente in cerebro, et sic de alijs.* ¶ *Dicitur ergo primo ꝙ excellens sensibile, inquantũ spũaliter tm̃ agit in sensum, non corrumpit. Tunc enim dicitur spiritualiter sensũ immutare, quando suam similitudinem in sensum imprimit: imprimere autẽ formã in aliquo, inquantum huiusmodi, non est corrumpere sed perficere.* ¶ *Dicitur secundo ꝙ corrumpit inquantum agendo in organũ sensus eius proportionem soluit. Hoc autem vno trium modorum fieri, possumus intelligere. Primo, ꝙ sensibile excellens suam formam imprimat secundũ esse materiale: quæ organo sensus disconueniẽs et improportionata, debitamq; organi cõplexionem abijciat. Sicut contingit cũ excellens calidum, nimium organum tactus calefacit, discõuenientẽq; ei et improportionatam formam caliditatis inducit. Secundo, ꝙ tale sensibile formam sui secundum esse intẽtionale imprimat in sensum, quæ organo sensus disconueniens & improportionata existens eius proportionẽ soluat. Tertio, ꝙ sensibili excellenti alia qualitas actiua sit cõiuncta, quę simul cũ agẽte sensibili spiritualiter sensum immutante naturaliter agat: formamq; organo sensus improportionatã naturaliter agendo imprimat. sicq; eius proportionẽ abijciat.*

Conclusio responsiua.

Sensibile tactus est actiuum.

Nulla res corrũpitur, propterea quia recipit

Tex. 114.

Sensibile nõ corrum[illegible] spiritualiter sed vt soluit ꝓportionem.

eiat. Sicut si diceremus ꝙ nõnunquã excellens album corrumpit visum, quia albedini coniuncta est frigiditas: quæ dum ab albedine spiritualiter visus immutatur frigiditatem cõplexioni oculi repugnantem, eiusq; corruptiuam inducit. Primus modus in solo sensu tactus & gustus saluari potest, quia ut patet ex Philos. sola tangibilia possunt naturaliter immutare, cum alia sensibilia solum spiritualiter immutent. Secũdus modus in omnibus sensibus põt reperiri. Licet enim forma esse tantum intentionale habens, effectus naturalis per se causa esse non possit: potest tamen agens naturale ea mediante effectum naturalem inducere, sicut licet virtus artificis secundum ꝙ est intentionaliter in instrumento non possit per se rẽ artificiatam efficere, põt tñ artifex per eam intentionaliter impressã operari instrumento. Tertius quoq; modus etiã in omnibus sensibus inueniri potest, intellige qñ forma intentionalis proportionem organi excellit, & illi cõtrariatur. Quia enim sensibile aliorum sensuũ aliquam etiam tangibilium qualitatum adiunctã habet, (Est enim aut calidum aut frigidum, aut aliquid huiusmodi) potest simul organum sensus dũ ab excellenti sensibili spiritualiter immutatur, à qualitate tangibili sibi improportionata, & proprio coniuncta sensibili, nãliter alterari atq; corrumpi. Videtur aũt hic modus conuenientior esse & conformior doctrinę S. Tho. qui in hoc secundo probat lucẽ non habere tantum esse intentionale in aere: quia quę habent solum esse intentionale, non faciunt transmutationem naturalẽ, radij autem corporum cęlestium totam naturam inferiorem transmutant. Non sufficit autem dicere, ꝙ licet habens esse tantum intentionale, non faciat transmutationem naturalem de forma naturali in aliam formã, potest tamẽ agẽs naturale per ipsam formam habentẽ tantũ esse intentionale naturaliter immutare. Nam ita etiã ad rationem. S. Tho. dici posset, ꝙ scilicet radij solares naturã inferiorem non immutent, sed sol ipsis mediantibus hanc mutationem facit, & sic nihil prohibet lucẽ in aere tantum intentionaliter ẽẽ. ¶ Sed licet hic tertius modus conuenientior esse videatur, secundus tamẽ modus in doctrina S. Tho. etiã sustentari potest: quia constat quòd ipsa forma quæ in sensu recipitur, non est id quod organi proportionem soluit, ipsumq; corrumpit, sed sensibile excellens formam sensibilem improportionatam organo causans, corruptiui rationem habet. ¶ Ad auctoritatem autem S. Tho. dici potest, ꝙ intendit formã intentionalem inquantum huiusmodi absolute transmutationem naturalem afficere non posse: cum hoc tamen stat ꝙ forma intentionalis quę in proportione quadam ad aliquod passiuum sibi proportionatum consistit: cuiusmodi est forma sẽsibilis. Si huiusmodi ꝓportionẽ excedat qua suo passiuo proportionari debet, sui passiui proportionem et commensurationem soluere potest. ¶ Quantũ ad secundum. Sciendum primo, ꝙ sensus dupliciter considerari potest. Vno modo quantum ad essentiam suam. Alio modo quantum ad iudicium de re sensibili. ¶ Sciendum secundo, ꝙ accidẽtia habentia esse in subiecto corruptibili, habent corrũpi ad corruptionẽ subiecti in quo sunt, eo ꝙ accidens non potest per se esse, nec transmigrare de subiecto in subiectum. Vnde cũ sensus sit accidẽs organi, et taliter ꝙ operatio sensus est etiam organi operatio, potest sẽsus ex alteratione organi, aut corruptione, & ipse corrũpi, aut in sua operatione impediri. Intellectus autem quia non est accidens existens in organo corporali, sed fundatur in essentia animæ intellectiuæ, quę est incorruptibilis, ad corruptio-

Left margin: Tex. 116. — Tex. 143.

Right margin: Accidens habens esse in subiecto ad

ruptionem alicuius organi nõ corrumpitur: conuenit igitur corrũpi potentiæ sensitiuæ ab excellenti sensibili, eo ꝙ est potentia organica, cuius organum à sua conuenienti proportione per actionẽ excellentis sensibilis mutari potest. ¶ *Vnde dicitur primo, quòd sensus corrumpitur ab excellenti sensibili quãtum ad iudicium aut de ipso excellenti sensibili, aut etiam de alijs pro tunc habendũ, eo ꝙ aliquando excellens sensibile alterat organũ sensus à sua naturali dispositione, nõ tamen totaliter proportionem organi corrũpit, sicut cum aspicimus solem, corrũpitur aliqualiter iudicium sensus ut non possimus de sole bene iudicare, nec etiam de alijs per aliquod tempus, eo ꝙ lux solis quę est calefactiua, & dissolutiua, organũ modo quodam alteret.* ¶ *Dicitur secũdo, quòd sensus quandoq; corrũpitur ab excellẽti sensibili, etiã quantum ad essentiã suam. Probatur. Omne accidens corrumpitur ad corruptionem sui subiecti: sed organum sensus aliquando corrumpitur ab excellenti sensibili, quando scilicet dissoluitur proportio organi: ergo &c.*

Quomodo sensus corrũpitur ab excellenti sensibili.

¶ *Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum dicitur ad antecedens, quòd agens actione tãtum spirituali non corrumpit, sed quod simul cũ actione spirituali etiam immutatione naturali agit potest corrumpere, quia & si non corrũpat inquantũ immutat spiritualiter, corrumpit tamen inquantum naturaliter immutat.* ¶ *Dicitur etiam ad minorem, ꝙ sensibile si sit excellens non agit tantum actione spirituali, sed etiã actione naturali, vt superius patuit.* ¶ *Põt & tertio dici, ꝙ agens actione tũ spũali, quãtũ ad formæ intentionalis inductionem põt corrumpere si passiui ꝓportionem excedat.* ¶ *Ad sm̃ dicitur, ꝙ quanto aliquid participat magis rõnẽ obi põię, tanto est magis cognoscibile à tali põia quantũ est ex se, per accñs tñ põt corrumpere inquantũ hẽt improportionem ad orgaũ põiæ, & ꝙ non cognoscatur, est ex defectu potentiæ ad tale organum determinatę.* ¶ *Posset secundo dici, ꝙ maior est falsa qñ põia ex eo ꝙ est organica requirit aliquã ꝓportionem in obiecto, vnde quanto aliquid magis participat obum in tali proportione est magis cognoscibile à tali põia, non aũt quanto magis absolute participat illã rõnẽ absolute acceptã.* ¶ *Posset tertio dici, ꝙ sensibile absolute sumptũ non est obum põię, sed sensibile in tali ꝓportione.* ¶ *Sed hoc non videtur secure dictum, quia quod non est proportionatũ vni sensui, alteri sensui est ꝓportionatũ, sicut lux solis quæ non est visui hoĩs ꝓportionata, uisui aquilę ꝓportionata est ut dicitur.* ¶ *Ad tertiũ dicitur, ꝙ nõ est oĩmoda similitudo intellectus ad intelligibile, & sensus ad sensibile, qa sensus est virtus organica, non aũt intellectus. Ad quartũ negatur minor: põiæ.n. sensitiuę nõ sunt ꝓprietates aĩæ: sed cõpositi ex aĩa & organo determinato. De hac materia videm Commentarijs nostris.*

Solutio argumentorũ.

Responsio hęc non est tuta.

a. de sensu c. 55 & 4 de anima c. 19.

QVAESTIO XXIIII.

Vtrum sensus sint eiusdem speciei in omnibus animalibus.

Quare impossibilium olfactum habere, &c. Tex. CXXV.

In de anima q. 31.

VAERITVR xxiiij. Vtrum sensus sint eiusdẽ speciei in oĩbus aĩalibus. Et uidetur quòd non. ¶ *Primo. Effectus eiusdem spẽi sunt ab eadem causa sm̃ speciem: eiusdem enim effectus est eadem causa. Sed sensus in homine, & in equo non sunt ab eadem causa secundum*

dum speciē: ergo &c. Minor probatur. Sensus hominis sunt ab aīa intellectiua, sēsus aūt in equo sunt ab anima equi, sed anima intellectiua, & anima equi non sunt eiusdem speciei: ergo &c. ¶ Secundo. Proprietas alicuius subiecti distinguitur specifice à proprietatibus alterius speciei, sed sensus sunt quædam proprietates hominis, vtpote consequentes formam substantialem hominis, in equo autem sunt proprietates equi: ergo &c. ¶ Tertio. Potentiæ, quę diuersimode immutantur à suis obiectis sunt diuersarum specierum, sed olfactus in animalibus aquaticis, & in animalibus aereis diuersimode immutatur: ergo in illis est diuersarum specierum. Maior probatur, quia potentiæ distinguūtur secundum diuersū modum immutationis à suis obiectis. Minor vero probatur, quia vt vult Phil. animalia aquatica percipiunt odores sine respiratione, animalia autem aerea cū respiratione: ergo &c. ¶ Respondeo. In ista quęstione, Primo pręmittam aliqua. Secundo dicam ad quæsitum.

Tex. 98.

Ordo 1hos quæsito obseruandus.

¶ Sciendum itaque primo, quòd non inconuenit vnam, & eandem rem secundum vnam rationem esse vnius speciei, & secundum diuersas rationes diuersarum specierum esse, ex eo ꝙ diuersos modos essendi habet, sicut etiā non inconuenit vnā, & eandem rem in diuersis potētijs esse, & etiā in diuersis speciebus eiusdem prædicamenti collocari, sic sm̄ ponētes relationem non distingui à fundamēto. Albedo est in prędicamento qualitatis, & relationis, similiter superficies est species per se quantitatis continuę, & etiam est locus, quæ est alia species à superficie inquantū superficies est. ¶ Sciendum secundo, quòd potentiæ animę, & sunt potentiæ, & sunt accidentia consequentia animam. Inquantum sunt potentiæ ordinem ad actum dicunt, & per consequens secundario ad obiectum. Inquantum vero accidentia dicunt ordinem ad subiectum, in quo sunt, & ad causam à qua producuntur: vnde vnitas, & specifica pōtarum differentia dupliciter considerari potest, aut inquantum sunt pōtæ, aut inquantum sunt accidentia consequētia aīam. ¶ Sciēdū tertio ꝙ sicut ab uno & eodem homine producūtur operationes specie distinctę, vt ędificare, pingere, scribere, & huiusmodi, ita non incōuenit vnam operationem specificā esse à pluribus specie distinctis, ex eo ꝙ idem principium operationis habent, scilicet sicut calefactio effluit ab igne & à ligno calefacto. ¶ Sciendū quarto ꝙ aliter habent distingui accidentia inquantum accidentia sunt, & potentię inquantum potētię sunt. Accidentia enim, quia habent indiuiduationē ex subiecto, ex numerali distinctione subiectorum numeraliter distinguuntur. Specifice aūt distinguuntur ex formali distinctione eorū à quibus eorum differentiæ specifice sumuntur à diuersitate principiorum, ex quibus causātur. Vnde in diffinitione passionis ponitur subiectum loco differentię, si in abstracto diffiniatur, qn̄ tn̄ principia accidentiū sunt immanifesta, eorum differentias ex eorum effectibus sumimus, sicut cū dicimus albedinem esse colorem disgregatiuum visus. Pōtę autem inquantum pōtæ ex formali distinctione obiectorū formalem distinctionem habēt, vt superius est ostensum, vnde potētię illę sunt diuersarum specierum inquantum sunt potentię, quę diuersa obiecta formalia animalis respiciunt. ¶ Quantum ad sm̄ ponuntur duę conclusiones. Quarum prima est. Potentię sensitiuæ diuersorum animalium inquantū sunt accidentia distinguūtur specifice. Probatur rationibus in principio quęstionis positis, & pręter hoc arguitur rōne Alberti in primo de anima.

Potētiæ animæ, sunt & accidentia. & potentię.

Ab vno ueniunt distincte operationes.

De ente & essentia. Cap. 7.

Quæst. 6.

Conclusiones responsiue.

Cap. vltimo. *Sicut se habet tota anima ad totum corpus, ita partes aĩæ ad partes corporis, sed tota aĩa dat eße specificum distinctũ ab esse specifico alterius aĩalis, sicut aĩa intellelectiua dat homini esse specificũ distinctum ab eße specifico equi: ergo & põiæ aĩæ hominis, dant suis organis esse specificũ accidentale distinctũ ab esse specifico alterius aĩalis, & p consequens specifice distinguuntur.* ¶ *Secũda conclusio. Põiæ aĩæ sensitiuæ in rõne põiæ sunt eiusdem spẽi in oĩbus aĩalibus. Probatur sic. Põiæ respicientes idem obiectum formale sunt eiusdem spẽi, põiæ enim, & distinctionẽ formalẽ ex obis, et vnitatẽ ex suis obis recipiunt, sed põiæ sensitiuæ etiã in diuersis aĩalibus existentes idẽ obum formale respiciunt. Visus .n. hominis, & visus equi hñt pro obo colorem, & auditus sonum, & similiter de alijs: ergo etc.* ¶ *Correlarium. Visio hominis, & visio equi inquãtum visiones sunt eiusdẽ spẽi, qa ad idem obiectum terminãtur, inquantum aũt qualitates, & accidentia sunt diuersarum specierum, qa à diuersis principijs specifice distinctis efficiũtur.* ¶ *Ad rõnes in oppositum rñdetur. Ad primũ, et sm patet, q pbant primã conclusionẽ, verumtñ, qa sumitur in secundo argumẽto, q põtæ aĩæ intellectiuæ sunt proprietates eius, & põiæ aĩæ bruti sunt pprietates aĩæ bruti.* ¶ *Dicitur primo, q põię oẽs intellectiuæ sunt pprietates eius tãq̃ principij, quia .s. non possunt eadem sm spẽm inquantum sunt accidentia ab alia aĩa produci.* ¶ *Dicitur secundo, q non oẽs põiæ eius sunt passiones eius, vt subiecti: sed aliquę sunt accñtia coniuncti, .s. compositi ex aĩa, & materia, sunt .n. actus aliquorũ organorũ sicut sunt põiæ vegetatiuæ, et sensitiuę, aliquę aũt sine sunt in essentia, vt sunt põię partis intellectiuæ.* ¶ *Ad tertiũ rñdetur q modus immutandi põt dupliciter diuersificari. Vno mõ per se .s. sm diuersã habitudinẽ sensibilis ad sensum, & talis modus immutandi põias diuersificat. Alio modo p accñs .s. ex remotione prohibentis, & talis modus nõ diuersificat põias: sic est in pposito, aĩalia .n. aerea respirãtia immutãtur ab odore cum respiratione, eo q organum olfatus in illis hẽt qddã operculum, qd oportet aperiri ampliatis poris per respirationẽ vt dicit Philos. secundo huius, in aĩalibus aũt non respirantibus non est tale operculum, qd oporteat aperiri, ideo recipiunt odorem sine respiratione.* ¶ *Sed contra primũ membrum huius diffinitionis quæ est S. Th. in de sensu & sensato, arguunt quidã sic. Aliã habitudinẽ ad sensũ hẽt sẽsibile magnũ et sẽsibile paruũ. Similiter sensibile ppinquũ & sensibile remotum, & tamen non diuersificat sensum, ergo falsum est, quòd diuersa habitudo sensibilis ad sensum diuersificat sensum.* ¶ *Respondetur, quòd non omnis diuersa habitudo sensibilis ad sensum diuersificat sensũ: sed diuersa habitudo sẽsibilis & obi, inquãtũ est obum. Modo dico q sensibile magnũ, & paruũ non habent aliam habitudinẽ obiecti inquantum est obiectum, sed conueniunt in vna habitudine: tam enim visibile magnum, quàm visibile paruum est immutatiuum sensus visus per medium extrinsecum diaphanum sine immutatione reali medij, aut organi, aut obiecti inquantum est perceptibile visu, licet visibile magnum perfectius immutet, si sit proportionatum quam visibile paruum.*

Potentiæ sẽsitiuæ sunt eiusdem rationis [in] omnibus animalibus.

Nota correlarium.

Solutio rationum in cõtrarium.

Modus [illegible] multiplex [illegible] dividicari.

Tex. 100.

Lect. 9.

Non omnis diuersitas sensibilis diuersificat sensus.

Expliciunt Quæstiones in Librum secundum de Anima.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN TERTIVM LIBRVM DE ANIMA.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum præter quinque sensus exteriores, oporteat ponere sensum communem, vt cognoscat operationes sensuum particularium, & ponat differentiam inter sensibilia diuersorum sensuum.

Quoniam autem sentimus, quod videmus, & audimus &c. Tex. CXXXVI.

Landunus q. 36.

IRCA tertium librũ de Aīa quæritur, primo, Vtrũ præter quinque sẽsus exteriores, oporteat ponere sensum cõmunem, vt cognoscat operationes sensuum particularium, & ponat differentiam inter sensibila diuersorũ sensuũ. Et videtur ꝙ nõ. ¶ Primo ꝙ non requiratur propter operationes sensuum exteriorũ arguitur sic. Sẽsus exteriores possũt cognoscere suas operationes: ergo nõ oportet ponere sensum cõmunem, propter hoc vt cognoscat eorum operationes. Antecedens probatur. Primo. Quãto aliquid est similius cognoscenti, tanto potest magis ab eo cognosci, sed operatio sensus est sensui similior quam obiectum, cũ sit aliquid productũ à sensu, ergo potest magis à sensu cognosci quam obiectum, sed obiectum cognoscitur à sensu: ergo etc. Secundo auctoritate Philos. probantis hoc duabus rationibus, scilicet quia si nõ sic esset, tunc idem obiectũ pertineret ad diuersas potẽtias, & quia esset processus in infinitum in potentijs, vt patet in litera. Tertio. Sicut se habet intellectus ad intelligere, ita sensus ad sentire, sed intellectus intelligit se intelligere: ergo et sẽsus sentit se sentire. ¶ Quod etiam non requiratur, vt discernat inter sensibilia diuersorum sensuum, arguitur sic. Cognoscens aliqua, duo potest ponere differentiam inter illa: sed homo cognoscit sensibilia diuersorum sensuum ꝑ diuersos sensus particulares, dato etiam ꝙ non habeat sensum communem: ergo &c. ¶ Secundo. Intellectus potest cognoscere illam differentiam, quia continetur sub suo obiecto: ergo non oportet ponere sensum cõmunem propter cognitionem talis differẽtiæ. ¶ Respondeo. In ista quæstione tria facienda sunt. Quia .n. sensus cõmunis ponitur propter duo supradicta, oportet primo ostendere ꝙ sensus particularis suam operationem nõ cognoscit. Secundo ꝙ nõ cognoscit differentiam inter sensibilia diuersorum generũ. Tertio quæ sit mens Philos. circa hoc. ¶ Quantũ ad primum. Sciendũ primo, quòd cũ oĩs cognitio primo terminetur ad aliqđ obũ, non põt cognitio cognosci directe, sed si cognoscitur, cognoscitur ꝑ reflexionẽ inquantũ primo directe cognoscitur obiectũ, secundario potentia reflectendo se super seipsã cognoscit suã operationem. ¶ Sciendũ secundo, quòd potentia organica differt à potentia non habente

In hoc lib. Tex. 36.

Ordo obseruandus in hac disputatione.

Quæ sit differentia inter potẽtiã

cognitiuã, & potentiã & organum non habentem.

habente organum determinatum in hoc, quòd põia organica non põt vltra se extendere, quam requirat organum, vnde non potest cognoscere nisi quæ habent similitudinem in organo, potentia autẽ non organica potest cognoscere etiam quæ nõ habent similitudinem in ipsa, potest enim p similitudinẽ unius deuenire in cognitionem plurium, eo ꝙ non est particularizata, aut limitata per organum. ¶ *Sciendum tertio, ꝙ cum omnis potentia respiciat vnam formalem rationẽ obiecti, non potest aliqd cognosci à potentia, nisi participet illam rationem formalem. Si igitur operatio alicuius potentiæ participet formalem rationẽ obiecti illius potentiæ, poterit à potẽtia cognosci, sicut quia operatio intellectus est quoddã verũ, & qddã ens, quæ sunt oba intellectus, iõ intellectus põt intelligere se intelligere. Si aũt operatio nõ participat rationem obiecti, numquam poterit à sua potẽtia cognosci.*

Visio nõ immutat organum visus.

¶ *Ex his eliciuntur duæ rationes, Quare sensus particularis nõ cognoscit suam operationem. Quarum prima est.* ¶ *Omne quòd cognoscitur ab aliqua põia organica, immutat organũ imprimendo suam similitudinem in illo. Sed operatio sensus non immutat organum, sicut visio nõ immutat organũ visus, cum actio immanẽs in propriũ subiectum nõ agat: ergo &c.*

¶ *Secunda ratio est ista. Omne, quod cognoscitur ab aliqua potẽtia, participat rationem formalẽ obiecti illius potentiæ. Sed operatio sensus nõ participat formalem rationem obiecti sensus, non enim visio est colorata, neq; auditio sonora: ergo &c.* ¶ *Quãtum ad secundũ sciendũ primo, ꝙ cum aĩa immediatum principium cognitionis esse non possit, sed sit cognoscitiua per põias, quæ sunt immediatum principium cognoscendi, iudiciũ de differentia aliquorũ oportet ĩmediate ab aliqua potentia esse, pp quod si homo velit*

Vide Auctorem de hac materia 2. contra gen. cap. 66.

ponere differentiam inter aliqua, oportet quòd illa per aliquam potẽtiã cognoscat.

Non potest aliquis d[...] rẽtiam du[...] rum cogno[...] scere nisi v[...] trumque c[...] gnoscat.

¶ *Sciendum secundo, ꝙ nõ potest cognoscere aliqs differẽtiã inter duo nisi vtrũque cognoscat. Tum quia differentia importat quandã relationẽ inter ea, quæ differũnt, relatio aũt nõ cognoscitur nisi cognitis terminis, non enim cognosci potest pater inquantum pater, nisi cognito filio. Tum etiã, quia nõ possumus de aliquo iudicare, nisi illo cognito. Dicit .n. Philos. quòd unusquisq; bene iudicat de his, quæ nouit, et est eorum optimus iudex, nõ .n. possum de colore iudicare nisi apprehendam colorem, propter hoc cæcus non iudicat de coloribus. Cum aũt ponitur inter aliqua differentia, iudicatur hoc non esse illud, ideo oportet, ꝙ iudicans cognoscat vtrumque.* ¶ *Sciendum tertio, ꝙ idẽ iudicium est, si unus hõ sentiat diuersa obiecta per diuersas potẽtias, sicut si duo homines cognoscerent illa obiecta, puta album, & dulce. Cuius ratio est, quia tantam distinctionem habent illæ potentiæ in vno homine inquãtum cognoscũt per seipsas illa obiecta, quantam habent in diuersis hominibus. In vno enĩ homine formaliter distinguuntur, et etiam subiectis proprijs scilicet organis. In duobus autẽ hominibus etiã eodem mõ distinguuntur: quòd autem in vno homine radicentur in vna essentia animæ, & sint in vno inadæquato subiecto .s. in vno homine, hoc nihil facit ad cognitionem illarũ, quia illæ sunt potentiæ determinatarũ partiũ corporis, & non tantum ipsius animæ. Vnde tanta cognitio conuenit visui et gustui diuersorum hominũ, sicut visui, & gustui vnius hominis.* ¶ *Ex his potest accipi ratio ad probandum, ꝙ sensus particularis nõ cognoscat differentiã inter obiecta diuersorũ sensuũ: sed oporteat ponere sensum cõẽ, et arguitur sic. Põia ponẽs differentiã inter aliqua, cognoscit utrũq; illorum:*

1. Eth. c. 3.

Sensus particularis nõ cognoscit differẽtiã inter obiecta diuersorum sensuũ.

lorum: sed unus sensus particularis nō potest cognoscere obiecta aliorū sensuū, nisi forte p accidēs, ut dicit Philosophus: ergo &c. ¶ Si dicatur, ꝙ licet unus sensus non cognoscat differentiā inter talia obiecta, tamē vnus hō per diuersas pōtas potest illā differentiā cognoscere, et ideo non oportet ponere sensum communem: ¶ Contra arguitur dupliciter. Primo sic ratione Philos. Ita se habet homo ad iudicandū de differentia diuersorū sensibilium per diuersas potētias illi cognoscendo, sicut si duo homines illa cognoscerēt, quorū vnus cognosceret vnū puta albū, alius uero aliud, puta dulce. Sed si duo homines illa cognoscerēt, nullus illorū posset ponere differentiā inter illa, quia nullus illorum utrumq; cognosceret, ut supponitur: ergo &c. ¶ Secundo. Cū homo cognoscit album differre à dulci, oportet quòd aliquo vno cognoscat, talis enim cognitio est vna. Aut ergo cognoscit ipsa essentia animæ, aut aliqua vna potentia. Non pōt dici, ꝙ cognoscat essentia animæ: quia vt dictū est, aīa nō pōt esse immediatum principium operationis: ergo oportet, ꝙ cognoscat vna pōia: sequitur ergo oportere esse sensū vnū cuius sit cognoscere operationes sensuum particularium, & differentiā inter sensibilia diuersorum sensuum. ¶ Quātum ad tertium. Sciendum est primo, ꝙ sensus communis est sicut quoddā cētrum, ad qđ terminantur immutationes omnium sensuū particularium, propter ꝙ dicitur sensus cōis, eo scilicet ꝙ sit cōmunis omnium sensuum, nam cum sensus particularis à re sensibili immutatur, hæc mutatio ad sensum cōmunem tanquam ad vltimum sensitiuum terminatur: dum .n. visus à re colorata transmutatur, vsque ad sensum communem eiusmodi trāsmutatio pertingit, per quam transmutationem sensus communis nō solū colorē cognoscit, & diiudicat, sed

Tex. 134. | Tex. 146. | Sensus communis est sicut centrū.

etiam ipsum sensum visus actū visionis habere cognoscit. Species enim visibilis ad sensum cōmunem per sensum particularem penetrans, sibi non tantum visibile, sed etiam immutationem uisus à visibili repræsentat. ¶ Sciendum secundo, ꝙ sicut sensus particularis immutatus à re sensibili est quodammodo idem cum illo, eo ꝙ conuenit in forma sensibili (visus enim īmutatus à re collorata dicitur quodammodo res colorata, quia visus habet formam coloris spiritualiter) ita sensus communis īmutatus per sensum particularem est quodāmodo ille sēsus: immutatus .n. mediante uisu, continuatione quadam dicitur quodammodo visus, immutatus ab auditu dicitur auditus, & sic de alijs. Ex istis sequitur, ꝙ visus accipi dupliciter potest. Vno modo pro potētia determinata, & particulari affixa oculo. Alio mō pro sensu cōmuni, vt per visum immutatur etiā à visibili Sic .n. est quodammodo visus, & non est totaliter distinctus ab illo. Dicitur enim visus, quia est id, ad quod terminatur sensatio uisus, et non habet operationē circa aliqđ pertinēs ad visū, nisi existente visu in actu. Similiter auditus dupliciter dicitur, scilicet aut sensus cōmunis immutatus per auditum, aut potentia determinata affixa tympano auris, & sic de alijs. Voluit ergo Philosophus, ꝙ sensus particularis cognoscat se sentire, accipiendo sensū particularem non pro potentia determinata distincta à sensu communi, sed pro sensu communi à sensibili immutato per sensū particularem, qui quodāmodo sēsus particularis appellatur, sensus enim communis immutatus per visum iudicat visum videre, & propter hoc dicitur, ꝙ visus videt se videre. ¶ Ad argumēta in oppositū respondetur. Ad primum negatur antecedēs, accipiendo sensū particularē vt distinguitur contra sensum cōmunem.

Vide de sensu particulari hic. | Visus dupliciter capi pōt & similiter auditus & alij.

¶ Ad

Similitudo duplex.

¶ *Ad primã probationẽ dicitur, quòd duplex est similitudo, scilicet in esse naturæ sicut inter duos homines est similitudo secundum naturam. Alia est similitudo secundum repræsentationem in esse cognoscibili, sicut est inter intellectum informatum similitudine hominis, et hominẽ. Dicitur ergo, ꝙ quanto aliquid est similius cognoscenti secundũ repræsentationem in esse cognoscibili, tanto est magis cognoscibile, non autẽ quanto est similius secundũ naturam. Tunc in hoc sensu negatur minor, non enim effectus est similior causæ, secundũ hunc modũ, quã obiectum, obiectũ enim habet similitudinem spiritualem in ipsa potentia, nõ autẽ operatio.* ¶ *Ad secundũ patet quæ sit mens Philosophi: sed ad rationes Phil. respondetur inquantum sunt contra conclusionem veram.* ¶ *Ad primam quidem dicitur primo, ꝙ nõ est inconueniens idem obiectum pertinere ad diuersas potẽtias subordinatas, quales sunt sensus particularis, & communis, potentia enim superior habet vniuersalius obiectum, quam inferior, quia illud obiectũ inferioris potentiæ continet.* ¶ *Dicitur secundo quòd sensus cõmunis & particularis sunt quodammodo vna potentia, vt dictum est.* Sen. sus particularis & communis quomodo sunt idē & quomodo non. ¶ *Ad secundũ dicitur, quòd nõ erit processus in infinitũ, sed erit deuenire ad intellectũ, qui cognoscit suam operationẽ.* ¶ *Ad tertium argumentum negatur similitudo quãtum ad hoc, quia intellectus est virtus immaterialis, sensus autem est materialis. Ad quartũ dicitur, ꝙ minor est vera de cognoscente immediato. Modo dico, ꝙ hoc non est cognoscens immediatũ, sed potentia, vnde rõ nõ sequitur.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ maior est vera de cognoscente illa vnica potentia, non aũt de cognoscente pluribus potẽtijs.* ¶ *Ad quintum dicitur, ꝙ differentia diuersorũ sensibilium est duplex. Vna quantum ad quod quidest vtriusque, & hoc pertinet ad intellectum. Alia quantum ad diuersam immutationem sensus, & hoc pertinet ad sensum.* ¶ *Dicitur secundo, quòd licet cognoscatur per intellectum, tamen prius oportet illam per sensum cognosci: vnde negatur consequentia.* Differentia diuersorum sensibilium.

QVAESTIO II.

Vtrum phantasia sit motus factus a sensu secundum actum.

Phantasia utique erit motus, &c. Tex. CLXI.

Magister Chrysostomus q. 59. huius libri.

VAERITVR Secũdo, Vtrum phantasia sit motus factus à sẽsu sm̃ actum. Et videtur ꝙ nõ. ¶ *Primo. Potentia animæ non est motus, sed principiũ motus aut operationis, sed phantasia est potentia animæ: ergo non est motus.* ¶ *Secundo. Non existente sensu in actu est phantasia vt patet in dormientibus: ergo non fit à sensu in actu.* ¶ *Tertio. Si phantasia esset motus factus à sensu in actu, eodẽ modo res apparerent phantasię & sensui exteriori: sed hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequentia, quia motus sensus particularis essent ab eadem causa, scilicet ab obiecto sensibili quod prius immutaret sensum exteriorem, & posterius phãtasiam: falsitas consequentis patet, quia id quod videmus esse album in die, phantasiamur in nocte esse nigrum.* ¶ *Quarto. Aliquando phantasiamur aliquid ꝙ non cadit sub sensu exteriori, sicut montem aureum: ergo est aliquis motus phãtasia, qui non est causatus à sensu secundum*

dum actum: ergo &c. ¶ *Quinto. Hoc conuenit oĩbus põijs interioribus, actus .n. omnium interiorũ põiarum causatur à sensu sm̃ actum: ergo illa non est conueniens diffinitio phantasię.* ¶ *In oppositum est Philos.* ¶ *Rñdeo. In ista quęstione tria sunt facienda. Primo videndum est quid hic diffiniatur. Secundo ponentur aliqua necessaria ad diffinitionẽ. Tertio, declarabitur diffinitio.* ¶ *Quantum ad primum conueniunt oẽs in hoc ꝙ si Phil. intendat immediate dare diffinitionem potentię phãtasię: supplenda est illa diffinitio sic: phãtasia est motus, idest potentia in qua est motus factus à sensu sm̃ actum. Si aũt intendat diffinire immediate actũ phantasię, qui est phãtasiari, ꝙ magis ex ꝓcessu Philosophi videtur, per diffinitionem actus dat Philosophus intelligere diffinitionem põię. Nam si phantasiatio est motus factus à sensu in actu, phantasia erit põia quæ mouetur à sensu sm̃ actum.* ¶ *Differentia aũt videtur inter S. Tho. et quosdam alios quantum ad põiam quã intẽdit diffinire Phil. Nam videtur velle S. Thom. ꝙ Philos. intendat diffinire phantasiam, quæ est potentia distincta à cogitatiua, siue extimatiua. Dicit enim in fine expositionis: Vtrum autem iste motus aliam potentiam requirat quam sensitiuam, Philosophus hic non determinat, sed videtur, ꝙ cum diuersitatem actuum distinguãtur potentię, & diuersitas motus requirat diuersa mobilia, quia quod mouetur non mouet seipsum, sed alterum, necessarium videtur, quòd sit alia potentia phantastica, siue imaginatiua à sensu. Ex quibus dat intelligere quòd nomine phantasię intendit particularem potentiam interiorem, quę apud ipsum etiã imaginatiua appellatur. In tractatu etiam de potentijs animæ, enumerans potentias sensitiuas interiores, dicit: Secunda vis interior est phantasia, quæ est motus factus à sensu sm̃ actum vt dicitur 3. de anima.* ¶ *Aliqui autem alij dicunt, ꝙ Phil. dat diffinitionem communem phantasię, & extimatiuę, & quòd accipit hoc nomen phantasia tanquam quoddam commune comprehendens sub se phantasiã proprie dictam, & extimatiuam, siue cogitatiuã. Ad quam positionem confirmandã duas rationes adducunt. Quarum vna est.* ¶ *Philosophus dicit animalia agere & pati sm̃ phantasiam, certum est autem animalia non agere sm̃ phantasiam proprie dictam, quia secũdum illam animalia non iudicant aliquod esse conueniens, aut nociuum, sed solum secundum extimationem, vt etiã dicit S Th. ergo Phil. non accipit phantasiã ut contra extimatiuã est distincta.* ¶ *Secunda rõ est, quia Phil. esset diminutus, nullibi .n. determinat de virtute extimatiua: vñ si nec in hoc loco de ea determinaret, esset valde diminutus.* ¶ *Sed qa ista opinio nõ videtur esse ad mentem Phil. ideo pro positione S. Tho. qui ponit hic diffiniri phantasiam proprie dictam, occurrit mihi rõ vna, ex verbis Phil. sumpta. Pro qua ratione supponitur primo, ꝙ Phil. accipiat phantasiã eodem modo à principio: vñ incipit de phãtasia determinare vsq; ad finem. Tum ex processu suo, qa primo declarat quid non sit. Secundo qd sit, tum etiam quia vteretur ęquiuocatione in processu non distinguendo, & declarãdo quomodo nomine æquiuoco vtatur, qđ nullo modo tanto Philos. est attribuẽdum. Supponitur secundo ꝙ ipse dicit, Opinionem s. distingui à phantasia, quia ad opinionem statim sequitur passio, non aũt ad phantasiam: sed sic nos habemus secundum phantasiã, sicut si essemus cõsiderantes in pictura difficilia, & confidentia.* ¶ *Tunc arguitur sic. Si per phãtasiam Philosophus etiã intelligeret co-*

Quid sub nomine ph[an]tasiæ diffiniatur a Philosopho.

Lect. 63.

Text. 161.

Text. 42.

Lect. 4.

A tex. 146. vsq ad 160.

Tex. 150.

Pulcra dubitatio.

N gitatiuam,

gitatiuam, seu extimatiuam, tunc phantasiā sequeretur passio in appetitu: quia p extimatiuā in brutis iudicatur aliquid esse cōueniens, aut nociuū: similiter etiā p cogitatiuā in homine de rebus particularibus. Sed oppositum dicit Philos. vt adductū est, scilicet q ad phantasiā non sequitur motus: ergo non debemus nomine phantasię in hoc loco intelligere etiā extimatiuam. ¶ Rationes autem in oppositum non difficile est soluere. ¶ Ad primum quidem dicitur primo, q duplex est potentia secundum quam aīal pōt dici agere. Vna sm̄ quā animali simpliciter præsentatur aliquod obiectū prosequendum, vel fugiendū: sicut per visum repræsentatur aliquod coloratum. Alia p quam iudicatur de tali re repræsentata. Vtrum sit conueniens necne, & ista duo requiruntur ad hoc, vt appetitus moueatur, numquam enim appetitus moueatur nisi à re apprehensa sub ratione conuenientis, aut nociui. ¶ Dicitur secundo, quòd secundum extimatiuam, animalia bruta mouentur, sicut per potentiam iudicantem aliquid esse conueniens, aut nociuum, & imperantem motū: & de tali modo mouendi non loquitur hic Philosophus: vnde non est ad propositum. Sm̄ phantasiā autem mouentur: sicut per potentiam repræsentātem simpliciter aliqđ obiectum conueniens, aut nociuū ad qđ mouentur, & tunc aīalia dicuntur moueri sm̄ phantasiā q̄ñ secundum extimatiuā virtutem iudicant secundum quòd appa ret phantasiæ: & mouentur ad id quod per ipsam est apprehensum, quod quidē accidit etiam hominibus quando velatū est iudicium rationis: & de hoc modo mouendi loquitur Philosophus quod etiam ex verbis Commen. apparet vbi dicit. Et quia sensationes finguntur & remanent in animali imaginante post absentiā sensibiliū, in eo modo secundum quē erāt apud præsentiam sensibilium: ideo animal mouetur ab istis sensationibus p hāc virtutem apud absentiam sensibilium. et post pauca. Ista virtus remanet eodem modo secundum quem erat apud præsentiam sensibilium, & vniuersaliter vtilitas sensuum apud præsentiam sensibiliū data est huic virtuti apud absentiam sensibilium. hæc ibi. Ex quibus verbis habetur primo quòd ideo animalia mouentur secundum phantasiam, qa sensationes in eis remanent etiā in absentia sensibilium, & per consequens q repræsentant obiectū. Habetur secundo q virtus phantasię tanta est in absentia sensibiliū, quanta est virtus sensuum exteriorum ad eorum præsentiā. Certum est autem sensus exteriores non habere virtutem mouēdi appetitum iudicando aliquid esse conueniens, aut nociuum, sed tantum apprehēdendo, & proponendo obiectū: ergo eodem modo dicendum est de phantasia. Quantū ergo ad hunc modū negatur minor, si dicatur q secundum phantasiam proprie dictam animalia non agant patiantur primo modo. ¶ Ex hac solutione tollitur contradictio quæ videtur esse in verbis Phil. dum in vno loco dicit q sm̄ phantasiam non patimur, inferius autem dicit animalia multa agere, & pati secundum phantasiam. Dicitur enim q in primo loco intendit nos non agere aut pati per phantasiam, tanquā per principalem potentiam iudicantē aliquid esse conueniens aut nociuum. ¶ Inferius autem intendit animalia agere secundum phantasiam tanquam secundum virtutem apprehendentem, & absolute proponentē obiectum: hæc aūt non sunt contradictoria. ¶ Ad aliam rationē dicitur q Phil. non est diminutus. Aut enim quia posuit illas virtutes sensitiuas solum, quarum operationes erant omnibus notę, operatio autem cogitatiuę non erat omnibus nota,

Duplex est potentia secundum quā animal potest dici agere.

Comm. 162.

Quare sic hic mouentur dum phantasiam.

Tex. 154. Lect. 7 [illegible]

Expositio mentis Philosophi.

nota, ideo non determinauit de illa virtute. Vel forte dicēdum & melius, quòd Phil. determinando de memoria in libro de memoria & reminiſcentia, dat intelligere pōiam extimatiuam: quia ſicut memoria eſt conſeruatiua intentionū inſenſatarum: ita oportet eſſe vnā pōiam quæ eliciat huiuſmodi intētiones inſenſatas: quę extimatiua dicitur ſiue cogitatiua. Vnde ibi ponit Phil. ꝙ reminiſcentia eſt actus virtutis cogitatiuæ. ¶ Quantū ad ſecundum. Sciendum primo ꝙ phātaſiabile quod eſt obiectum phantaſiæ non cōtinet ſub ſe aliquid præter obiecta ſenſuum exteriorum, vnde non percipit phātaſia niſi quæ ſenſibus exterioribus percipiuntur aut ſecundum totū, aut ſm̄ par-

Tex. 160.

tem, vt dicit Philoſophus, dum dicit de phantaſia loquens. Sed in his quæ ſentiūtur, & quorum ſenſus eſt. Differt autem à ſenſibus exterioribus, quia illi percipiunt eorum obiecta in eorum tantū pręſentia: phātaſia aūt etiā in eorum abſentia. Ex quo ſequitur oportere prius immutari ſenſus exteriores & ꝑ illos phantaſiā: ad hoc vt obiecta per ſenſus exteriores ad phantaſiā perueniant ſicut lumen ꝑ feneſtras ad penetralia domus ingrediur.

Motus duplex.

¶ Sciendū ſecūdo, ꝙ motus dupliciter pōt accipi. Vno mō vt eſt actus imperfecti, & exiſtentis in pōia ad formam, ſicut cum aqua calefit, calefactio quę eſt in aqua eſt actus exiſtentis in potentia ad calorē, dum .n. aqua calefit nō habet calorem, qui eſt terminus motus. Alio mō vt eſt actus perfecti, & exiſtentis in actu per formā, eo modo quo dicimus intelligere eſſe quēdā motum, eſt .n. intelligere actus intelligentis, qui eſt in actu per ſpēm intelligibilem, quæ eſt principium intelligendi.

Motus qui eſt actus imperfecti dupliciter accipitur.

Motus aūt qui eſt actus imperfecti dupliciter accipitur. Aliquando .n. accipitur pro receptione formę cum abiectione contrarij, ſicut cū aqua calefit, recipit calorē & amittit frigiditatē. Aliquādo vero pro ſola receptione formæ, & hoc modo dicimus, ꝙ viſus mouetur à viſibili dum eius ſpeciem ſenſibilem recipit. ¶ Sciendum tertio, ꝙ ſenſus aliquando eſt in actu, aliquando eſt in potentia vt ſępius docet Philoſophus. Tex. 15 Dicitur tunc ſenſus in potentia qn̄ nō ſentit actualiter, ſicut viſus dormientis. Dicitur aūt ſenſus in actu, qn̄ actualiter ſentit, ſicut dicitur viſus in actu qn̄ actualiter videt. ¶ Quantum ad tertiū. Diffinitio phantaſię eſt iſta vt Philoſophus ponit. Phantaſia eſt motus à ſenſu ſm̄ actū factus.

Tex. 160. Diffinitio phantaſiæ.

Vbi Phil. actum phantaſię principaliter vt dictum eſt diffinit. In hac autem diffinitione duo ſunt declaranda. ¶ Primum eſt hoc, ꝙ dicitur motus. Pro cuius intelligentia ſciendum eſt ꝙ in operatione phantaſię ſicut in operatione cuiuslibet ſenſus duo cōcurrunt. ſcilicet receptio ſpeciei obiecti, & iudiciū per talem ſpeciem. Ad uiſionem enim cōcurrit receptio ſpeciei viſibilis, & iudicium de re viſibili. Per motum ergo phantaſiæ, aut receptionem phantaſinatis, aut iudicium de re phantaſiabili poſſumus intelligere. Si receptionē phantaſmatis intelligamus, tunc motus accipitur prout oīs receptio dicitur motus, non aūt prout motus dicit etiā abiectionē cōtrarij quæ fit ſucceſiue, & tunc phantaſia eſt motus ideſt eſt receptio rei ſenſate à ſenſu. Si aūt per motum accipiamus iudicium & operationem phantaſię, vt magis videtur eſſe de mēte Philoſophi, tunc accipitur pro eo quod eſt actus perfecti, prout omnis operatio dicitur motus, non pro actu exiſtentis in pōia, vnde ſenſus eſt, phantaſia eſt motus, ideſt eſt operatio cauſata à ſenſu ſm̄ actum. ¶ Sm̄ declarandum eſt, factus à ſenſu ſecundum actum.

Quid intelligendū venit nomine ſenſus in actu.

Pro cuius declaratione duo ſunt notanda. Primum ꝙ nomine ſenſus

in actu, non solum sensus exterior hoc loco, sed etiã sensus communis accipitur. Iudicium .n. sensus particularis, per sensum cõem accipit cõplementum. A tali ergo sensu in actu idest actualiter sentiẽte, vel qui fuit actualiter sentiens, causatur operatio phantasiæ, quia à tali sensu phantasma quod est principium operationis phantasiæ, originem capit, vel etiã à sensu causatur receptio, sicut passio causatur ab agente in passum sm̃ primã expositionem. Secundo notandum ꝙ operationẽ sensus interioris causari à sensu exteriori, est cõe omni sensui interiori: sed causari illã immediate à sẽsu exteriori secundum actum: sub sensu exteriori comprehendendo etiã sensum communẽ, & hoc est propriũ phantasię, & ideo motus phãtasię est similis motui sensus exterioris quantũ ad ea quæ cognoscuntur. Per phantasiã .n. cognoscũtur ea quæ sensibus exterioribus cognoscuntur, & eodem modo idest indiuidualiter, per alios aũt sensus cognoscuntur etiã illa quę sensibus exterioribus non cognoscuntur, sicut amicitia & huiusmodi, vt plenius in quæstione sequenti manifestabitur. Oportet ergo intelligere diffinitionẽ operationis phantasiæ, ꝙ est motus à sensu sm̃ actũ factus, scilicet immediate. Tex. 160. *¶ His declaratis ꝓbanda est hęc conclusio ratione Phil. In qua ratione supponitur primo, ꝙ phantasia idest operatio phantasię est quidã motus, & est tantum eorum quorum est sensus, sicut enim sensus exterior mouetur à sensibilibus, ita phantasia à sensu. Supponitur secundo, qđ ab actu sensus contingit quendam motum fieri. Nam ab eo qđ mouetur cõtingit aliquid aliud moueri.* Tex. 43. *Est .n. duplex mouens, vt dicitur 8. Phys. scilicet mouens immobile, & mouens motum, sẽsus aũt à sensibili mouetur. Supponit tertio quòd motus causatus à sensu est similis sensui. Probatur, qa oẽ agens agit sibi simile. ¶ Ex istis arguitur sic. Est aliquis motus causatus à sensu sm̃ actũ, sed non põt esse alius motus factus à sensu, quã motus phantasiæ: ergo motus phantasiæ est motus factus à sensu sm̃ actum. consequentia nota cum maiori. Probatur minor. Tantum ille motus est factus à sensu in actu, qui est similis actui sensus, patet ex tertio supposito: sed tantũ motus phantasię est talis, dictũ est .n. in primo supposito ꝙ phantasia est tm̃ eorũ quorum est sensus exterior: alij aũt sunt etiã eorũ quorũ non est sensus: ergo &c.*

Solutiones rationum in oppositum.

¶ Ad rationes in oppositũ rñdetur. Ad primũ dicitur primo ꝙ non diffinitur hic phantasia in immediate sed actus eius. ¶ Dicitur secundo, ꝙ si diffiniatur potentia illa, est prædicatio non essentialis, sed effectus de causa: & est sensus, phãtasia est motus, idest est potentia in qua est motus. ¶ Ad secundum dicitur, ꝙ sic est intelligendum. Phantasia est motus factus à sensu secundũ actum, qui scilicet est in actu vel q fuit in actu, vnde in dormientibus licet non sit sensus in actu fuit tñ dum vigilarent. ¶ Ad tertiũ dicitur primo, ꝙ res apparent sensui, & phantasię eodem modo cõi, idest indiuidualiter. ¶ Dicitur secundo ꝙ consequentia falsa est quantũ ad modũ particularem. Ad ꝓbationem dicitur, quòd licet actus sensus, & phantasię sint ab eadem causa causati, scilicet ab obiecto, nõ tamen eodem modo, quia actus sensus est ab obiecto immediate, actus aũt phantasię mediate: quanto autem aliquid elongatur à causa, tanto minus recipit similitudinem causæ. ¶ Ad quartum dicitur, ꝙ nihil cadit sub phantasia quod non fuerit sub sensu, aut sm̃ se totũ, aut secundum partes: mõs enim aureus, licet non fuerit sub sensu secundum se totum, fuit tamen secundum partes: sed dum aliquis vidit mõtẽ, &

& vidit aurum. ¶ *Ad quintum negatur aßumptum. Ad probationem dicitur, ꝙ licet omnis actus interiorum potẽtiarum causetur à sensu exteriori, non tamen omnis ab illo causatur immediate: sed solus actus phantasiæ, ut dictum est.*

QVAESTIO III.

Vtrum sint tantum quatuor vires interiores.

De phantasia quidem igitur quid est &c. Tex. CLXII.

VAERITVR tertio, Vtrum sint tãtũ quatuor uires interiores. Et videtur quòd nõ. ¶ Primo. Quia Auicenna in suo libro de aĩa ponit quinq; . ¶ Secundo. Iuxta doctrinã S. T. alia est põia quæ recipit, & alia ꝙ cõseruat, sed phãtasia recipit phãtasmata, ergo illa ꝙ cõseruat phãtasmata, erit alia à phantasia, et per consequẽs erunt plures quã quatuor. ¶ Respõdeo. In ista quæstione tria sunt facienda. Primo enim ponẽtur aliqua necessaria ad declarationẽ quæsiti. Secũdo declarabitur quę sint põiæ sensitiuæ interiores. Tertio ostendetur quæ sint organa illarũ potentiarum. ¶ Sciendum primo, ꝙ ad vitam animalis perfecti requiritur ꝙ nõ solum rem ad præsentiam sensibilis apprehendat, sed etiã in eius absentia, alioquin animal cum aliquã sequatur apprehensionẽ non moueretur ad absens. ¶ Sciendũ secundo, ꝙ animal non solum propter delectabile, & contristabile secundum sensũ mouetur, sed etiam propter alias vtilitates, aut nocumenta aliqua quærit aut fugit, sicut ouis venientem lupum videns fugit, non quia indecentiam coloris, et figuræ horreat, sed tanquam inimicum suæ naturæ. ¶ Sciendum tertio, ꝙ eorũ quæ sensibus interioribus percipiuntur: quædam dicuntur formæ sensatæ, quædã formæ insensatæ: formæ sensatæ vocãtur sensibilia propria & cõmunia, quæ sensibus exterioribus cognoscuntur, formæ insensatæ sunt proprietates coniunctæ, quę sensibus exterioribus non apprehenduntur, & sunt bonitas, malitia, odiũ, et similia. ¶ Sciẽdũ quarto sm̃ S. Tho. ꝙ in corporalibus bene recipere, et bene conseruare reducuntur ad diuersa principia. Nã humida bene recipiunt, & male retinẽt, sicca vero econuerso cum difficultate recipiunt, sed bene retinent, vnde ad hoc vt aliqua uirtus sit bene receptiua, dominium humiditatis supra siccitatẽ in complexione organi requiritur, ad hoc autẽ vt uirtus sit bene conseruatiua in organo eius, dominiũ siccitatis supra humiditatẽ exigitur. ¶ Ex quibus omnibus sequitur primo oportere esse ĩ animali aliquas potẽtias apprehendẽtes rem in ipsius absẽtia, cum principiũ operationis vitalis sit aliqua potentia. Sequitur secundo nõ tãtum sufficere potentiam quæ recipiat formas sensatas, sed etiam oportere esse potentiam receptiuam formarum insensatarum. Sequitur tertio bene potentiã receptiuam debere distingui à potentia bene conseruatiua, cum recipere. & conseruare reducantur ad diuersa principia. ¶ Quantũ ad secundũ, dissentiunt Cõmẽ. & S. Th. ab Auicenna & Alberto. Secundum Cõmen. & S. Tho. sunt quatuor, scilicet sensus communis, imaginatiua, quæ ẽt alio nomine dicitur phantasia, cogitatiua, & memoratiua. ¶ Sensus communis est virtus bene receptiua formarum sensatarum, cuius est cognoscere operationes sensuum exteriorũ, & ponere differentiã inter sensibilia diuersorum

Marginal notes: 1. p. q. 78. art. 4. — Ordo quæsiti. — 1. parte q. 78 art. 4. — Quatuor sũt sensus interiores s. de anima com mẽtatore & Sancto Thom. 1. parte q. 78 art 4 & in opus. de potẽ. — Sensibus interioribus formę sensatæ & insensatę percipiuntur.

sorum sensuum, et hic sensus non conseruat species sensatas, saltem per longum tempus. ¶ *Imaginatiua siue phantasia est virtus conseruatiua specierum sensatarum, cuius est phantasmata intellectui præsentare, componereq; formas imaginatas vt formam montis, & formam auri in imaginatione ipsa, sicq; montem aureum constituere. Ista virtus ad duo di-*
Tract. 3.c.1. *sponitur secundũ Alber. Primo ad scientias mathematicas, vnde qui subtilẽ habet intellectum, & cum hoc imaginatiue organum bene dispositũ habet, proficiunt multum in mathematicis. Secundo disponit ad prophetiam. Qui .n. cum intellectus bonitate bonam habent imagina-ginationẽ duabus conditionibus obseruatis, efficiũtur prophetæ. Prima est vt solitarij sint, & motibus sensuũ abstracti: quia multus motus sensuũ, suo tumultu impedit in istis effectus corporum cælestium manifestari. Secunda est vt à cura carnis, & delitijs corporis abstrahantur, cura enim carnis, delitiæ, solicitudines, multique actus humani occupant animã ut impressiones cęlestes pcipere nequeãt. Nam propter vnionẽ potentiarũ in anima, quando intenditur operatio vnius potentię, alterius potentię actus impeditur.* ¶ *Extimatiua quæ in homine dicitur cogitatiua, est virtus cuius est elicere, & recipere intentiones insensatas ex sẽsatis, puta amicitiæ, inimicitiæ, & huiusmo di, non quidem in vniuersali secundũ Al*
Tract. 1.c.2. *bertum, sed in particulari, accipit enim illas in hac imagine & in illa. Huic uirtuti conuenit primo cognoscere intentiones indiuiduales omniũ prædicamentorũ secundum Cõmen. non quidẽ quia omnes cognoscat, sed qa de omnibus aliquid cognoscit. Secundo habet componere formam intentionis cum suo idolo, sicut cũ animal vidit album, cogitatiua componit formam albi cum visione, & recordatur animal album se vidisse, componit etiam intentiones cum intentionibus, puta inimicum cum filiatione, vt patet cum ouis filij sui lupum iudicat inimicum. Tertio cum fuerit cogitatiua coniuncta cum imaginatiua, et memoratiua reprẹsentat aliquod indiuiduum nunquã apprehensum à cogitante, sicut cum cogito ætatẽ Sor. & eius ægritudinẽ aliasque circumstantias, & cogito alios homines ex eadem ægritudine mortuos, consequẽter iudico istũ esse moriturũ, & istud pertinet ad experimẽtum quod Sanctus Tho. in 1. Metha. attribuit cogitatiuæ.* Lect. 2.
Quarto ista virtus in homine de particularibus ratiotinatur, sicut intellectus de vniuersalibus. Item eius est syllogismũ expositorium, proportionesque singulares formare. ¶ *Ista uirtus ab imaginatiua secundum Alber. est distincta. Primo* Tract. 1.c.1.
quia ad imaginem rei solam, nõ sequitur motus misericordiæ, uel tristitię, psequutionis, aut fugę, ad extimationẽ autẽ aliquod istorum cõsequitur. Secundo quia extimatiua est magis actiua, quam imaginatiua, qm̃ intentiones elicere, est magis agere quã speculari imagines tãtum. Tertio qa extimatiua est motiua per hoc quòd determinat ad quid moueri debeat animal, & quid fugere, non autem imaginatiua. ¶ *Sciendũ tamen, ꝙ licet sit eadem potentia quæ dicitur in homine cogitatiua, & in brutis extimatiua, quantum ad oprationes, tamen aliquam sm̃ S. Th. differentiam habẽt. Primo quia bruta illas intentiones insensatas solum naturali quodam instinctu percipiunt, homo autem quodã discursu, unde in homine dicitur ratio particularis. Secundo quia cogitatiua in homine eo quòd simul est cũ intellectiua, indiuiduum ut sub natura cõmuni cõtinetur, agnoscit, cognoscit enim hunc hominẽ inquantũ est hic hõ: extimatiua aũt alicuius operationis terminus ẽ, aut prin-*

Quomodo d[illegible] cogitat[illegible] & extim[illegible]ua. In [illegible] de po[illegible] animæ, v. [illegible] D. Tho.

aut principium, ouis enim cognoscit hunc agnum non inquantum est hic agnus, sed inquantum est lactabilis. ¶ Virtus memoratiua est quæ species insensatas conseruat, & etiam sensatas secundum Comment. Quantum ad istam virtutem homo ab alijs animalibus in modo operandi differt. Bruta enim habent memoriam in subita recordatione præteritorum, homo aũt ultra hoc habet reminiscentiam, quasi syllogistice inquirendo præteritorũ memoriam secundum intentiones indiuiduales. ¶ Hæc est opinio Cõm. et S. Th. circa quã duo occurrunt dubia. ¶ Primum est: quia de cogitatiua dictum est ꝙ eius est intentiones insensatas elicere. Contra. Sequeretur .n. ꝙ sentire esset agere, & ꝙ virtus sensitiua nõ informata similitudine rei sensibilis operationem haberet, quæ sunt contra mentem Philoso. Tex. 51. *dicentis, ꝙ sentire in quodã pati consistit, et quòd oportet ex sensu et sensibili effici vnum scilicet per similitudinẽ sensibilis receptam in sensu. Probatur consequẽtia quo ad primã quidẽ partẽ, quia vt dictũ est elicere ẽ agere: quo ad secũdã uero, qa quod abstrahit vnũ ab altero, non habet illud in se dum abstrahit, nisi ex se abstraheret: ergo si habet cogitatiua elicere tãtum species insensatas ex sensatis, dũ elicit non habet illas in se, & per cõsequẽs sine similitudine existẽte in se operatur. ¶ Secundũ dubium est: quia dictum est cogitatiuã cognoscere sĩgulare ut sub nã vniuersali continetur. Cõtra. Sequeretur* .Phys. tex. ... & S. Th. ... sup. *.n. ꝙ cogitatiua cognosceret uniuersale, hoc est contra Philos. ergo &c. Probatur consequentia. Cognoscens vnũ vt habet relationem ad alterũ, cognoscit & alterũ, relatio .n. nõ cognoscitur nisi cognitis terminis: ergo si cogitatiua cognoscit particulare vt habet respectũ ad naturã vniuersalẽ tanq̃ contẽtũ sub natura vniuersali, etiã uniuersale cognoscet. ¶ Ad primũ dicitur primo, ꝙ argumẽtũ supponit cogitatiuã tñ intẽtiones insensatas elicere, resque sensatas nõ cognoscere, quod tamen est falsum. Nam quicquid potest virtus inferior, potest virtus superior & nobiliori modo, vnde cum phantasia cognoscat res sensibiles, etiã cogitatiua quę est nobilior, illud poterit. ¶ Dico secundo, ꝙ consequentia est falsa. Ad probationem dicitur ꝙ elicere nõ est agere, sed operari, sicut videre. Potentia enim extimatiua similitudinẽ rerum sensatarum primo recipit, deinde intentiones, inquantum immutata est à re sensibili, elicit, per cuius similitudinẽ, in ipsa re sensibili intẽtiones sensatas adinuenit. ¶ Ad secũdã probationẽ dicitur, ꝙ licet cogitatiua dũ huiusmodi intentiones elicit, non habeat similitudinem quæ illarũ tantũ intentionum sit repræsentatiua, habet tamen similitudinẽ rei sensibilis, à phãtasmate in cogitatiua causatã, per quam similitudinem ex re sensibili cognita, illas intentiones insensatas elicit. ¶ Ad sm̃ dubiũ potest dupliciter responderi. ¶ Primo dicitur, quòd illa propositio. Cogitatiua cognoscit indiuiduũ, vt sub natura vniuersali continetur, duplicem sensum habere potest.* Cogitatiua indiuiduũ cognoscere dupliciter intelligi potest. *Vnus est, ꝙ cogitatiua relationem inter indiuiduũ & naturã vniuersalẽ cognoscit, indiuiduumq; illius naturę indiuiduum eße deprehendit, in quo sensu procedit argumentum, & iste non est sensus Cõmen. & S. Th. Alius sensus est, ꝙ cognoscit omnẽ naturam existentem in indiuiduo, per quam est indiuiduũ illius naturæ vniuersalis, non tñ ꝙ relationẽ vnius cognoscat ad alterũ, et iste est verus sensus, cõtra quẽ non procedit argumentum. ¶ Rñdetur secũdo ꝙ proprie loquendo, operatio sẽsitiua nõ est põtẽ sed cõpositi, vnde sensus illius propositionis est, ꝙ homo ꝑ cogitatiuã cognoscit indiuiduum ut stat sub natura vniuersali, nõ ꝙ nãm vniuersalem*

uersalem per cogitatiuam cognoscat: sed quia per intellectum cognoscit naturam vniuersalem, et per cogitatiuam indiuiduũ vt sub natura uniuersali continetur, sic ꝙ unus homo cognoscit relationem in diuidui ad naturã vniuersalem, sed per intellectum cognoscit vnũ extremũ, et al terum per cogitatiuam. Prima tamen re sponsio est melior. ¶ *Auicẽna autem* 6. naturalium. *6. naturalium posuit quinque potentias, sci licet sensum cõmunem, phantasiam, ima ginatiuam quæ cõponit formas sensatas adinuicem, extimatiuam, & memorati uam. Sed quia S. Tho. ponit phantasiam posse illas formas sensatas cõponere ad inuicem, ideo apud ipsum imaginatiuam aliam potentiam à phantasia ponere non oportet.* a. tra. 4. c. 7 ¶ *Albertus quoq; posuit quin que hoc ordine, scilicet sensum cõmunẽ, imaginatiuam, extimatiuam, phantasiã, et memoratiuã, et ponit ꝙ phantasia hẽt componere imagines cum intentionibus, & intẽtiones adinuicem, sicut ꝙ hoc dul ce est delectabile, & ꝙ hoc delectabile sẽ cundum sensum est nociuũ. Vnde S. Th. & Cõmen. ab Alb. differunt, quia Alb. ponit vnam potentiam, quam phãtasiam vocat, qua animal vnũ esse tale, et aliud tale, & hoc non esse illud, dijudicat. Hęc autem S. Tho. potẽtiæ attribuit extima tiuæ. Vnde ponitur hæc conclusio secun dum mentem S. Tho.* ¶ *Sensus interio res sunt tantum quatuor. Probatur. Tot sunt potentiæ interiores, quot ad vitã ani malis perfecti sunt necessariæ, sed tãtum quatuor sunt necessariæ: ergo &c. Pro batur minor. Animali necesse est appre hendere species sensatas, & hoc fit per sensum cõmunem. Illi etiã est necesse spe cies sensatas conseruare, & illas adinui cem componere, & hoc fit per imagi natiuam: necesse est etiam animali reci pere species insensatas, & illas adinuicẽ, & cum rebus sensatis cõponere, & hoc fit per extimatiuam: habet etiam conser uare, & hoc fit per memoratiuã, & plu ribus non indiget animal: ergo &c.*

¶ *Quantum ad tertium sciendum, ꝙ ce rebrũ animaliũ in tres partes, qui dicun tur tres uentriculi cerebri, est diuisum, et sunt tres cellulæ. Quarum vna est in an teriori parte capitis. Altera circa medie tatem. Tertia in posteriori capitis parte.* ¶ *Sciendum vlterius ꝙ differentia vide tur inter medicos, & Aristo. quia vide tur velle Aristo. in de sensu & sensato, et in de partibus animalium, ꝙ cor sit or ganum sensus cõmunis, medici vero cere brum. Sed forte posuit illud Philos vo lens intelligere, ꝙ sensus cõmunis primo originatur à corde, licet subiectiue sit in cerebro.* ¶ *Supposito ergo ꝙ omnes sen sus interiores sint in cerebro, Diuidunt Commen. & S. Th. primam celulam ca pitis in duas partes. In parte quidem an teriori illius primę cellulæ ponũt sensum communẽ. In parte uero posteriori eiusdẽ ponunt imaginatiuam. Quæ potẽtiæ ideo in eadem cellula collocantur, quia cũ in perfectiores ĩ suis operationibus sint, pau ciori quantitate spirituũ ad perficiẽdum suas operationes indigent. Extimatiuã, siue cogitatiuam ponũt in media cellula capitis. Memoratiuam autẽ in posterio ri cellula.* ¶ *Qui autem ponunt quinq; potentias, diuidũt mediam cellulam capi tis in duas partes, dicuntq; ꝙ sensus com munis est in prima parte primæ cellulæ. In secunda est phãtasia secundũ Auicen nam, siue secundum Alber. extimatiua. In prima parte secundæ cellulę est ima ginatiua. In secunda vero parte est exti matiua sm̃ Auicennã, phantasia vero se cundum Alber. In posteriori cellula po nunt memoratiuam.* ¶ *Sed quærit Alb. Vtrum omnibus animalibus ĩsint omnes istę potentię.* ¶ *Ad quod respõdet quòd non, sed ꝙ in oĩbus sunt tres, scilicet sen sus*

sus communis, imaginatiua, & extimatiua, animalibus autē perfectis insunt omnes. Alij autē dicunt, ꝙ animalia imperfecta nullam istarum virtutum habent. ¶ *Ad rationes in oppositum patet ex dictis.* ¶ *Ad primum quidem dicitur, quòd Sanctus Tho. nō tenet in hoc opinionem Auicennę.* ¶ *Ad secūdum dicitur, quòd phantasia conseruat res sensatas, sensus autem communis recipit.*

QVAESTIO IIII.

Vtrum intellectus sit aliquod ens actu, an magis sit pura potentia.

Quare neq; ipsius esse naturā neq; vnam &c. Tex. V.

Lege Caie. art. 1 hoc lib. 3. de aia cap. 1.

QVAERITVR quarto Vtrū intellectus sit aliquod ens actu, an magis sit pura potētia. Et uidetur quòd nō sit ens actu. ¶ *Primo. Qđ est ratio recipiendi omnē entitatē, debet esse denudatum ab omni entitate. Sed intellectus est animæ ratio recipiendi omnē entitatē: ergo &c. maior est de mēte Philos. 3. de anima, quia recipiens debet esse denudatum à natura recepti. minor est etiam Philos. in eodem tex. vbi dicit, necesse est vtique quoniā oīa intelligit etc.* ¶ *Secūdo. Si intellectus esset ens in actu, tunc nulla esset differētia inter intellectū & sensum. Sed hoc videtur esse contra mentem Philoso. intendentis ponere aliquid propriū intellectui, dum dicit, ꝙ intellectus est pura potentia: ergo &c. consequētia probatur, quia sicut ponis intellectum esse aliquod ens actu, et esse in potentia ad intelligibilia, ita sēsus est aliqđ ens actu, & est in potentia ad sensibilia.* ¶ *Tertio. Si esset ens actu, aut esset forma materialis, aut intelligibilis. Sed non est forma materialis, neque intelligibilis: ergo &c. cōsequentia nota cum maiori, quia omnis forma aut materialis est, aut intelligibilis. Minor uero probatur auctoritate Cōmen. vbi dicit ꝙ intellectus nullam habet naturam & essentiam, qua cōstituatur secundum quòd est materialis, nisi naturam possibilitatis, cū denudetur ab omnibus formis materialibus, & intelligibilibus.* ¶ *Quarto. Est auctoritas Philosophi dicētis, quare neque ipsius est esse naturam, neq; vnam. et inferius dicit, intellectum nihil esse eorū, quæ sunt ante intelligere.* ¶ *Respondeo. Ad euidentiā istius difficultatis, Primo sunt aliqua prę mittenda. Secundo ponētur conclusiones.* ¶ *Sciendū itaq; primo, ꝙ sicut res quælibet, & propriā naturam habet, & propriam intelligibilitatē, ita et in duplici rerum ordine collocari potest. Inquantū .n. propriam naturam habet, quia videlicet est homo, aut equus, aut lapis, aut aliqđ huiusmodi, in ordine, & genere entiū collocatur. Inquantū vero intelligibilis est, ad ordinē, et genus intelligibiliū spectat.* ¶ *Sciendū secundo quòd licet potentia, & actus illi oppositus, vni simul conuenire non possint (nō potest enim aliquid secundum idem, simul esse potētia album, & actu albū) non inconuenit tamen aliqđ esse vno modo actu, alio vero modo potentia, paries enim niger est actu paries, & potentia albus.* ¶ *Sciendū tertio, ꝙ aliquid esse potentiā purā in genere intelligibilium, dupliciter accipi potest. Vno modo in ordine ad formas intelligibiles, quia videlicet nullā formarum intelligibilium sibi connaturalem habet, sed omnes recipere potest, sicut in genere entiū, materia prima, pura potentia dicitur, qa nullam ī sui natura formā habet, sed omnium per aliquam transmutationē est capax.*

Margin notes: Tex. 4. — Tex. 5. et 5. huius lib. — Concluso 5. huius lib. — Tex. 5. huius lib. — Dupliciter accipi potest aliquid esse purā pōtiam in genere intelligibiliū.

pax. Alio modo in ordine ad actũ intelligendi, quia uidelicet nullum actũ intelligendi sibi congenitum habet & connaturalem, sed habet naturã vt omnia possit intelligere. ¶ Quantũ ad secundum, sit hæc prima conclusio. Intellectus possibilis nõ est pura potentia in genere entium, sed est ens actu, immo actus. Probatur. ¶ Primo. Omnis animæ uirtus, vt potentia est actus: sed intellectus possibilis est animæ virtus & potentia: ergo est actus. Maior probatur, quia potentia animæ aut est ipsa anima, aut accidẽs eius, vt patet ex varijs opinionibus de potentijs aïæ. Quomodocunq; aũt dicatur, constat quòd est actus quidã. Minor uero est Philos. ubi intellectum potentiam animæ vocat. Cõmen. quoq; ait. Necesse est ponere in anima rationali has duas virtutes, scilicet virtutem actionis, & virtutẽ passionis, per virtutem aũt passionis, intellectum materialem, quem intellectum possibilem dicimus, intelligit. ¶ Secũdo. Quod est alteri ratio, & principiũ operandi, est actus & forma, intellectus possibilis est animæ ratio operandi, idest intelligendi, ergo est actus. Patet maior, quia vnumquodq; per suã formam operatur. Minor vero est Philos. De parte autem aïæ qua intelligit & sapit &c, Dico aũt intellectum quo opinatur, & intelligit anima. ¶ Secunda conclusio est. Intellectus in ordine ad formas intelligibiles est pura potentia. Probatur. Quod in genere intelligibiliũ ĩ sui natura nullã intelligibilẽ formã habet, in illo genere ẽ pura potẽtia. Sed intellectus possibilis est huiusmodi: ergo etc. Maior patet ex cõparatione puræ potentiæ in genere intelligibilium, ad purã potentiã in genere entium. Nam et in genere entium, illud dicitur pura põia, quod nullã in sui naturã formã habet. Minor uero est Philosophi dicentis. Neq; ipsius est esse naturã, ne

Obiectio 1.

2. huius. Tex. 27. 3. huius. Commẽt. 4.

Tex. 1. & 5. In hoc lib. tex. 1. Tex. 5.

Intellectus est pura potentia in ordine ad formas intelligibiles.

Tex. 5.

quę unam, nisi quòd possibilis ẽ uocatus. & inferius subdit. Itaque animę intellectus nihil est actu eorũ, quę sunt ante intelligere. Probatur etiam ratione Phil. Omne quod est in potentia ad aliquid, & susceptiuum eius, caret eo, sicut pupilla quæ est in potentia ad colores, & ipsorũ susceptiua, omni colore caret. Sed intellectus possibilis est in potentia ad formas intellectuales, & est earũ susceptiuus, ergo omnibus illis in sui natura caret.

¶ Præterea. Si intellectus noster aliquã formã de numero earũ, quarũ est cognoscitiuus, sibi connaturalem haberet, ab aliarum cognitione prohiberetur. Intus enim apparens, inquit Philos., prohibebit extraneum, & obstruet, sicut apparet in sensu gustus. Si enim amaro humore, fuerit lingua respersa, omnia sibi videntur amara, hoc autem experimur falsum esse: ergo &c. ¶ Patet & conclusio hæc ex uerbis Auerois. Dicit enim quòd demonstratio Aristo. fundatur super istis duabus propositionibus, Quarũ vna est, quòd ista substãtia recipit omnes formas materiales. Secunda est, quòd omne recipiẽs debet esse denudatũ à natura recepti. Ex his .n. duobus sequitur, quòd ista substantia quę dicitur intellectus materialis nullam habeat in sui natura de formis materialibus. ¶ Vbi aduertendũ est, quòd cum dicimus intellectum possibilẽ nullam formã intelligibilẽ sibi connaturalẽ habere, nomine formæ intelligibilis non intendimus absolute omnẽ formam, & naturam quæ intelligi põt significare, nam & intellectus ipse est forma, & actus quidã, qui intelligi perfecte põt, saltem à substãtijs separatis, sed formã, & naturam intelligibilem corporẽam et materialẽ. Quidditas enim materialis est intellectus nostri proportionatum obiectũ, & ipse omnis quidditatis materialis ẽ susceptiuus, & iccirco nullã habeat in sui natura qdditatem

Tex. 4.

Cõmen. 4.

Quid nomine formæ intelligibilis accipiendũ est.

ditatem materialẽ neceſſe eſt, ne ab aliarum cognitione prohibeatur. Propterea demonſtrationẽ Ariſt. inquit Cōmen. ſuper hac propoſitione fundari. ꝙ iſta ſubſtantia recipit oẽs formas materiales, & concludi ait ꝙ iſta ſubſtantia quæ dicitur intellectus materialis nullã habeat in ſui natura de formis materialibus iſtis. ¶ Sequitur ex hoc quòd cum dicimus intellectum poſſibilem eſſe puram potentiam in genere intelligibiliũ, intẽdimus non de genere intelligibiliũ abſolute, ſed in ordine ad proprium obiectũ. Eſt enim ſenſus, ꝙ intellectus nullam materialiũ rerum, quę noſtræ intellectionis obiecta sũt propria, neque ſecundũ eſſe immateriale & intelligibile ſibi connaturalem habet, ſed eſt earum omniũ receptiuus, licet in ſe actus quidã intelligibilis ſit. Et hoc eſt qđ Philoſo. proprie hoc loco intendit. Vnde & Alber. ait, quòd intellectus poſſibilis & eſt intellectus, & eſt poſſibilis: per hoc ꝙ eſt intellectus, eſt determinatus ad naturam incorpoream, et eſt ens talis naturę, per hoc aũt ꝙ eſt poſſibilis reſpectu omnium, oportet ꝙ priuetur omniũ formis, quæ potentia ſunt in ipſo, quæ ſunt ſcilicet formæ materiales. ¶ Pōt etiã dici, quòd ſicut quia materia in genere entiũ eſt pura potentia, & ideo non poteſt intelligi niſi per analogiam ad formam, vt 1. Phyſi. dicitur, ita, quia intellectus noſter eſt pura pōia in genere ĩtelligibiliũ, ideo inquantum eſt talis pura potẽtia nõ poteſt à quocũque intellectu intelligi niſi in ordine ad formã intelligibilẽ, cuius eſt ſuſceptiuus, licet inquãtũ in genere entiũ eſt actus, per ſe intelligi ſaltem ab immaterialibus ſubſtãtijs poſſit. ¶ Tertia concluſio eſt. In ordine ad actũ intelligendi etiam intellectus poſſibilis eſt in genere intelligibiliũ pura pōia. Probatur. Intellectus qui nullũ actum intelligendi cōnaturalem habet, & congenitũ, eſt hoc modo pura potentia in genere intelligibiliũ. Sicut enim, quia nullã formam intelligibile n ſibi cōnaturalem habet, dicitur pura potentia in ordine ad formam intellectualem, ita ſi nullũ actum intelligẽdi ſibi habeat cōnaturalem, dicetur in ordine ad actum intelligendi pura potentia, tanquam ſcilicet nullum ſibi cōnaturalẽ habens, & omniũ ſuſceptiuus exiſtẽs. Sed intellectus noſter nullũ actum intelligẽdi ad res materiales terminatũ ſibi congenitum, & connaturalem habet. Nã cum non poſſit exire in actum intelligendi, niſi ſpecie rei intelligibilis informetur, ſi nullam intelligibilem ſpeciẽ rerum materialium ſibi connaturalẽ habet, vt oſtendimus, neq; aliquẽ actũ intelligendi ad eas terminatũ ſibi cōnaturalẽ habebit: ergo &c. Quo autẽ ſeipſum poſſit intelligere, inferius oñdetur. ¶ Ad rōnes in oppoſitum reſpõdetur. Ad primã .n. dicitur primo ꝙ illa propoſitio, recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti, sm̃ doct. S. Tho. ver. q. 22. ar. 1. ad octauũ, fallit in potentijs quę habent obm̃ vniuerſale. ideſt quarũ obiectũ adæquatũ eſt cōmuniſſimum, ad omnia ſcilicet ſe extendens. ¶ Dicitur ſecundo sm̃ Aueroem cōm. 4. quòd illa propoſitio eſt ſic intelligẽda ꝙ recipiẽs nõ debet eẽ eiuſdẽ naturę ſpecificę cum recepto, pōt tñ eſſe eiuſdẽ gñris: maxime eius quod dicitur per ęquiuocationem. Hoc aũt ſic eſt intelligendũ, ꝙ recipiens nõ debet eſſe eiuſdẽ naturę quã primo & per ſe recipit, & à qua ſuã ſpeciem & determinationem habet: ſed bene poteſt ſub eodem genere vtiq; cōmuni contineri. Sicut quia viſus primo et per ſe reſpicit colorẽ, & à colore ſpeciem capit, ideo omni colore carere debet, tamen tam viſus quã color in genere qualitatis continetur. ¶ Dicitur tertio quòd nõ eſt verum intellectũ poſſibilẽ eſſe aĩæ rationem recipiendi omnẽ eiuitatẽ. ſed eſt illi

[Marginal notes: In hoc lib. cap. 3. tra. 3 — Tex. 69. — In ordine ad actum intelligẽdi eſt pura potentia. — Iſtus illius propoſitio, omne recipiẽs debet eſſe denudatum a natura recepti, vide et Auerroem in 2. cont. gent. c. 98. circa finem.]

ratio tantummodo quidditatẽ materialẽ recipiendi : ideo non oportet vt ab omni simpliciter entitate et actu sit denudat⁹, sed tantũ ab omni materiali quidditate. ¶ *Ad secundũ dicitur, ꝙ est differentia inter intellectum, & sensum, quia sensus quilibet est in potentia ad unũ genus sensibilium tantum, intellectus autem noster est ad omnia sensibilia, & materialia in potentia.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ Philos. in illis verbis aliquid propriũ intellectui nostro in ordine ad alios ĩtellectus ponit, non autẽ in ordine ad sensũ. Vnde tex. 3. ex potentialitate intellectus concludit, ꝙ oportet similiter se habere, sicut sensitiuum ad sensibilia sic intellectiuũ ad intelligibilia.* ¶ *Ad tertiũ dicitur qđ est forma, & actus intelligibilis. Ad auctoritatem vero Cõmen. dicitur ꝙ per formam intelligibilem non intendit formam, quæ secundũ suum esse naturale est immaterialis & actu intelligibilis: quę cõtra formam materialẽ distinguitur. Sed ipsam formã materialem, sm̃ quòd facta est immaterialis, & intellecta in actu. Non solum enĩ intellectus noster quidditate materiali secundũ eius esse materiale in sui natura caret, sed etiã secũdũ eius esse immateriale, & intelligibile. Vnde & superius in eodem commento dicit. Nõ enim habet naturam secũdum hoc nisi naturã possibilitatis ad recipiendũ formas intellectas materiales.* ¶ *Ad quartũ dicitur mentem Philos. esse ꝙ intellectus nullam sibi naturarum materialiũ cõnaturalem habet, cuius oppositum antiqui Philoso. dicebant. Est enim receptiuus eorũ, quæ ab intellectu agẽte, quod est propriũ actiuum respectu intellectus possibilis, actu intelligibilia fiunt: huiusmodi autẽ sunt res sensibiles, et materiales, quæ in seipsis intelligibiles in potẽtia tantũ sunt, sed per intellectũ agentẽ, intelligibiles actu fiũt, dum eas abstrahit à materia, & in intellectu possibili ponit, ideo oportet vt intellectus possibilis nullam earum rerum sibi connaturalem habeat.*

Exponitur authoritas Auer.

Quæ sit mẽs Ar. de intellectu possib. li.

QVAESTIO V.

Vtrum intellectus sit substantia separata.

Dico autem intellectum quo opinatur &c. Tex. V.

Landunus. q. 7. huius lib & Franciscus Tholetanus q. 10 & Iandlus q. ·. de intellectu possibili.

QVAERITVR quĩto Vtrum intellectus sit substãtia separata. Et videtur ꝙ sic. ¶ *Primo. Si intellectus eẽt forma in materia, nõ reciperet omnem formã materialẽ intentionaliter, quia non reciperet se, recipiẽs enim debet esse denudatum à natura recepti. Si autem esset in materia, non esset denudatus à natura formę mãlis : sed hoc est contra Philos. 3. de aĩa: ergo etc.* ¶ *Secundo. Si esset in materia, sequetur quòd esset extẽsus saltẽ per accidẽs. Hoc est inconueniẽs, qa tunc species recepta in intellectu essent extẽsę, & per consequens representarẽt materialiter, et indiuidualiter, ergo etc. consequẽtia ꝓbatur. Primo. Aut intellect⁹ esset aliquo mõ subiectũ figurę hoĩs, aut nõ. Si sic, cũ omne sbm figuræ sit quantũ, & extensũ, intellectus erit quãtus, & extẽsus. Si nõ, quæritur de proprio subiecto. Non .n. potest esse materia prima, qa per se non põt esse sbm accidentis determinati. Nõ cõpositum ex materia, et alia forma substãtiali, quia in homine nõ sunt plures formę substantiales: ergo erit cõpositũ ex materia & intellectu: & per cõsequẽs intellectus extensus, cum sit pars illius compositi.*

Tex. 4.

Pra-

¶ Præterea si intellectus existens in materia non esset extẽsus, sequeretur ꝙ simul moueretur & quiesceret, sed hoc est impossibile: ergo &c. Probatur consequentia, quia tũc esset sm̃ se totũ in qualibet parte corporis, & per consequens, moto vno brachio hominis, & altero qe scente, moueretur ad motum brachij moti, & quiesceret ad quietem partis quiescentis. ¶ Tertio arguitur sic. Si intellectus esset forma materialis, reciperet indiuidualiter, hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequentia: quia forma materialis indiuidualiter recipit, vt patet de sensibus. ¶ Quarto. Sequitur quòd intellectus esset aliqđ intellectũ in pōia, hoc est falsum: ergo &c. patet consequẽtia: quia oĩs forma materialis est intellecta in potentia. Probatur falsitas. Quod est intellectum in pōia, intellectum possibilem mouere potest, intellectus aũt non põt mouere seipsum: ergo &c. ¶ Quinto. Sequeretur, quòd manus intelligeret, hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequẽtia, quia forma hominis est in qualibet parte corporis, sed ubicunq; est intellectus, illud intelligit: ergo &c.

¶ Sexto. Oĩs forma materialis ęducitur de potentia materię. Sed intellectus non educitur de pōia materię, ergo intellectus non est forma materialis. consequentia nota cum maiori. Minor vero est Philos. in lib. 2. de generatione & corruptione aĩalium, dicẽtis, Intellectum de foris aduenire & diuinum esse solum. ¶ Septimo arguitur, & supponitur: quòd si intellectus esset in materia, tunc pōia intellectiua, et sensitiua. & vegetatiua essent in vna essentia animæ. Tunc sic. Si intellectus esset forma hominis, sequeretur uegetatiuam, & sensitiuam esse ab extrinseco, cum ipse intellectus sit ab extrinseco: hoc est contra Phil. loco præallegato: ergo &c. ¶ Rñdeo. In ista quæstione Primo videndum est, quid antiqui phil. de intellectu senserint. Secundo, qd Arist. Tertio, probabitur conclusio negatiua. Quarto, declarabitur quomodo existente anima intellectiua, forma corporis virtutem non cõicantem corpori habere possit. ¶ Quantum itaque ad primũ sciendum quòd antiqui Philosophi, vt recitat Cõmen. 3. de anima. circa hanc difficultatẽ in varias opiniones inciderunt. Themistius enim, & Theophrastus, vt ipsis imponit Cõmen. dixerunt intellectũ possibilem, non esse in homine, sed esse substãtiam ingenerabilẽ & incorruptibilẽ, quæ perficitur tm̃ ab intellectu agente, & non ab intelligibili. ¶ Verum si diuo Thomæ credimus, vtque ipsorum verba testantur, contrariæ magis fuere sententię. Dicit .n. Themistius in suo cõmento de aĩa. Duas ergo differẽtias esse humani animi necesse est, intellectum pōię, & intellectum agentem. & multis interpositis dicit. Cum.n. statuisset, Aristo. in omni natura, alterum pro materia haberi, alterũ pro forma à mouente perficienteque, necesse est, inquit, easdem differentias in anima reperiri, & talem aliquem intellectũ adesse, qui pars animæ rationalis præstãtissima sit. Ex quibus verbis clare patet ipsum existimasse tam intellectum possibilem, quam agentem, partes animæ rationalis esse. Theophrastus aũt, vt Themistius refert, cũ quæsisset quomodo intellectus possibilis dicatur esse ab extrinseco, & tamen nobis connaturalis, respõdet dicens. Porro ꝙ dicitur mentem extrinsecus acccdere, non ita statuendum est, vt qui vere appositus inuectusq; habeatur, sed qui statim ab ortu, quasi complectendere nos, amplectiq; soleat. In qbus verbis sentit, ꝙ intellectus non aduenit ab extrinseco, quasi accidentaliter aduenieus, vel tempore pręcedens, sed à prima gñatione, sicut continens naturã humanam.

Margin notes: 2. de gener. animalium cap. 3. — Commen. 3. Varię de intellectu sententiæ — Opinio Themist. — Opinio Theophr.

Opinio Alexand. humanam. ¶ Alia est opinio Alexandri, quam etiam recitat Comm. scilicet quod intellectus est virtus in corpore generata à nobilissima mixtione corporis humani, & hāc vocauit præparationem ad recipiendū intelligibilia, dicebatq; quòd intellectus materialis magis assimilatur præparationi, quę est in tabula quā tabulę præparate. Subiectum aūt illius præparationis dixit esse corpus. Opinio Auempace. ¶ Abubacher aūt, & Auempace, vt Auerroi placet, posuerūt intellectum materialē esse virtutem imaginatiuā, sm quod est præparata, vt intentiones quę sunt in ea sint intellectę in actu. Opinio Platonis. ¶ Plato ab istis dissentiēs, posuit animam intellectiuā vniri corpori tantum, vt motor. Dicebat, .n. quod homo erat aīa vtens corpore. Quid aūt veritatis falsitatisue habeāt positiones istę nimis longum esset perscrutari. Opinio Auerr. ¶ Commentator aūt confutatis omnibus prędictis opinionibus posuit Primo; quod intellectus possibilis, quem ipse materialē vocat, est substantia à corpore separata, & nullo modo est corporis forma. Posuit secundo, ad hoc vt homini intellectio possit attribui, quod intellectus vniatur nobis per speciem intelligibilem à phantasmatibus abstractam, quæ quidem habet duo subiecta. Quorum quidem vnum est subiectum per quod sensus fit verus, & sensatum extra aīam. Aliud est subiectum, per quod sensus est forma existens, & est prima perfectio sentientis. Posuit tertio quod ille intellectus non vnitur nobis à principio natiuitatis, quia tunc non sunt in nobis phantasmata apta ad hoc, vt ex illis abstrahantur spēs intelligibiles, sed vnitur nobis in ętate maturiori. ¶ Mouebatur aūt Comm. ad hoc ponendū ex verbis Philosophi. Tex. 9. Nam cum quęsisset Philoso 2 de aīa. Vtrū vnumquodq; principiorū, scilicet quo nutrimur, sentimus &c. sit anima an pars aīæ, & si pars animę, an separata, aut non respondet, adhuc non esse declaratum, de intellectu, et virtute perspectiua: Tex. 21. sed quod videtur hoc aliud genus animę esse, & quod iste solus potest separari à corpore, sicut perpetuum à corruptibili. Ex quibus videtur velle Aristo. quod intellectus sit à corpore separatus. Tex. 4. & 7. Dicit etiam Philo. tertio de anima, quòd intellectus est immixtus & quod est separatus. ¶ Sed sunt quidam, qui dicunt, quòd opinio hæc falsò attribuitur Comment. dicunt .n. quòd Commen. non posuit intellectum esse substantiā separatam à corpore, quasi non sit in corpore, sed posuit intellectum esse vnitum nobis tanquā formam dantem intrinsece operationem, non autē tanquā formā dantē esse. Opinio Auerroistarū diuersa. ¶ Sunt autem & alij qui dicunt de mente Auerrois esse, quod intellectus vniatur nobis non tm per phantasma, sed etiā sm esse, licet vnum esse oīum hominū posuerit. ¶ Ostēdunt aūt hoc Primo ex verbis eius 10. Ethi. Cap. 8. vbi ait, quod existentia vniuscuiusq; hominis inquantum homo, est per hāc substantiā quæ est intellectus nominatus, cum sit melius, & honorabilius qđ sit in eo. ¶ Secūdo ex his quæ 3. de aīa dicit, Comm. 5. scilicet quod intellectus pōtalis prima cōtinuatione cōtinuatur nobis per materiā. ¶ Tertio quia 7. Metha. dicit Comm. 2. hominē ex aīalitate, & rōnalitate componi. ¶ Sed quod ista non sint ad mentem Cōment. facile videtur. Comm. 4. Quid .n. prima positio ad mentem eius non sit, ex verbis eius in magna digressione cōstat. Dicit .n. ibi quod ex intellectu materiali, & intentione intellecta, fit vnū sicut ex materia & forma, & quod continuatio intellectus, quā necesse est fieri nobiscum per alterum illorum duorum, cum non possit fieri cum vnoquoque homine per illud quod est de ipso intellectu quasi materia, scilicet per intellectū materialē, quia tunc esset hoc aliquid, & intentio intellecta in potētia remaneo

remanet vt continuatio intellectorum cũ nobis hominibus fiat per continuationem intentionis intelleć cum nobis, & ꝙ illę sunt intentiones imaginatę. ¶ Quod etiam secunda positio ad mentem eius nõ sit, ostẽditur breuiter. Primo ex his quæ commen. 5. dicuntur. Nam cũ apud ipsum vnus numero sit oĩum hominũ intellectus, sequitur si nobis vnitur sm̃ esse, quòd vnum sit esse oĩum hominũ. Et sic habebit efficaciam ratio quã contra se facit, scilicet ꝙ tu esses per esse mei, et ego per esse tui, sed ipse reputat eam inefficacem, vnde nec dignatur eam soluere: ergo &c. Secundo, quia dicit quòd intellectus materialis non copulatur nobiscum primo & per se, & ꝙ non copulatur nobiscum nisi per suã copulationẽ com formis imaginabilibus. Tertio qa 1. Meth. inquit ꝙ impossibile est formas remanere et deficere res quarũ sunt formæ, qm̃ tũc non esset gñatio neque corruptio, deficiẽte aũt vno indiuiduo hominis adhuc remanet intellectus, cũ sit vnus oĩum sm̃ ipsum: ergo apud ipsum non est forma hominis dans esse. ¶ Ad primam auctoritatem in oppositũ dici põt. Primo quòd nõ secũdũ propriã, sed sm̃ vulgi opinionem loquitur. Dicitur secundo, quòd loquitur de existentia hominis non absolute sed in ordine ad intelligere. Sic .n. est in eo intellectus, sicut ars in instrumento, & sicut forma habens in aliquo fundamentũ, dicitur esse illi vnita, & sic existẽtia hominis inquantum homo idest existentia & esse hominis, vnde habet vt possit intelligere, conuenit sibi per intellectum. ¶ Ad secundam dicitur primo, quòd loquitur de continuatione potentiali. Dicitur secundo quòd potest intelligi de continuatione quæ est ratione primorũ principiorum. Vnio enim intellectus nobiscũ ad ea intelligenda, est prima continuatio intellectus nobiscum, & naturalis.

Cõsidera diligẽter quæ scribuntur in comm. 5.

Comm. 36.

Comm. 33.

Soluuntur quæ contrariantur declarationi factæ.

¶ Ad tertiam dici potest primo, quòd ꝑ rationalitatem cogitatiuã intelligit, quæ ratio particularis dicitur: & per quã homo natus est intelligere, tanquam per intellectus possibilis instrumentum, siue tã quã per id ex quo homo habet, vt continuari possit cum intellectu possibili, quomodo dicitur quòd hominis forma, inquãtum est homo, non est nisi per continuationẽ eius cum intellectu. ¶ Quantũ ad sm̃ dicitur, ꝙ Arist. existimauit intellectũ possibilẽ põiam aĩę esse quę est forma corporis, non aũt esse sbiam separatam. Hoc aũt probatur quatuor rationibus ex verbis Philosophi sumptis. ¶ Arguitur igitur primo ex diffinitione aĩę. Illud qđ est actus primus corporis, non est sbia separata à corpore, quia actus non separatur ab eo cuius est actus, vt dicitur 2. de anima. Sed anima intellectiua est actus primus corporis: ergo &c. ¶ Rñdetur ad hoc, quòd illa diffinitio non est communis animę secundũ veritatẽ: sed Phil. loquutus est conditionaliter, ideo ibidem dixit. Si autem aliquid commune omni animę oportet dicere, erit vtique actus primus. ¶ Sed contra arguitur. Valet argumentum, si aliquid est commune omni animæ, est actus corporis: sed est aliquid commune omni animę, ergo aĩa est actus primus. Minor probatur, quia Philos. in principio dicit se velle inquirere diffinitionem cõem omni aĩę, & oẽm partem animę cõprehendentem. Vbi Commen. dicit. Deinde narrauit, quòd oportet incipere in cognoscendo substantiã eius, scilicet animæ, & considerare in hoc quousque sciatur diffinitio quæ magis est uniuersalis, & comprehendens oẽs partes aĩę. Et in eodem cõmento. Et primo debemus inuenire diffinitionem, quæ magis est vniuersalis oĩbus partibus eius, cognitio .n. vniuersalis semper tenetur antecedere cognitionẽ ꝓpriã. Et in principio commen-

12. Metaph. Comm. 38.

Intellectus possibilis est potẽtia animæ & non substãtia separata secũdum Arist.

Tex. 11. & 12.

2. huius. Tex. 1.

Cõmen. 2.

commenti 2. dicit. Cum voluerit scire diffinitionem vniuersalem oībus partibus aīæ &c. Item Phil. Iam diximus vniuer-
Tex. 3. & 10 saliter, inquit, quid est anima. Item dicit q; sicut est vna ratio figurę omnibus figuris conueniens, ita est vna ratio aīæ extra quam non est aliqua pars aīę. Vbi Cōmentator dicit. Manifestum est per se q; nulla perfectio alicuius partis animę, est extra perfectionem vniuersalem, quam accipimus in diffinitione omnium virtutum, etsi istæ virtutes sunt diuersæ intentione propria vnicuique. Item volens p secundam diffinitionem probare primā,
Tex. 24. in secunda diffinitione dicit. Anima aūt quo viuimus, sentimus, mouemur, & intelligimus primū: ergo anima, quæ fuerat diffinita prius, continet oēs animas, et per cōsequēs illa diffinitio cōmunis erit.

Duplex forma, scilicet dans esse: & dans operationem. ¶ Ad istam rationem rñdetur q; illa diffinitio vtiq; est cōis omni aīæ esse sed forma, siue actus est duplex, scilicet forma dans esse, & forma dans operationem. In diffinitione autem ponitur forma absolute, siue sit forma dans esse, siue dans operationem. Modo intellectus est forma dans operationem, non autem forma dans esse. Quod autem istud sit verum apparet ex eo, q; in illa diffinitione ponitur forma eo modo quo forma accipitur in illa diuisione substantiæ, qua diuiditur in materiam, formā, & compositū. In illa autē diuisione accipitur forma absolute, siue sit forma dans esse, siue operationem, alioquin substātię separatę nō essent substātię, quia nō sunt materia, neq; forma dans esse, neque compositum: ergo &c. ¶ Sed quod sit hoc contra mentē Philosophi, non est difficile videre. Apparet .n. consideranti verba eius, & Cōmen. quòd in illa diuisione substantię ac-
Tex. 6. cipitur forma pro forma dāte esse. ¶ Primo quia hēt, substantia aūt quędā est secundum materiam, & ista non est per se hoc, & quædam est forma per quā datur in re quòd hoc est hoc. Alia est tertia, & est illud quod est ex ambobus, forma aūt per quā hoc est hoc, est forma dans esse: ergo ibi accipitur forma pro forma dante esse. ¶ Confirmatur auctoritate Com- Comm. 4.
men. qui de illa diuisione loquēs dicit, q; forma est per quā indiuiduum fit: sed illa est forma dans esse: ergo &c. Item Cō- Comm. 4.
men. dicit. Subiectum .n. accidentis est corpus cōpositum ex materia & forma, & est aliquid existens in actu, & nō indiget in suo esse accidente: subiectum autem formę, non est in actu secundū quòd est subiectū nisi p formā, & indiget forma vt sit in actu: talis aūt est forma dās esse: ergo &c. ¶ Pręterea cum Philos. Tex. 6. &
diuisisset formam: quia scilicet aliqua est sicut sciā: alia vero sicut speculari: dixit, q; anima est sicut scientia. Scientia autē Tex. 6
est forma dans esse intellectui: ergo &c. Dicetur forte q; Phil. comparat animam scientiæ inquantum est principium actus intelligendi, & non inquantū datēsse intellectui. ¶ Sed contra, Cōmen. dicit ibi- Comm. 5.
dem, perfectio est duobus modis: quorum alter est sicut scientia existens in sciente quando nō vtitur scientia sua, & alius est sicut scientia quādo vtitur ea. & in eodem commento concludit q; anima est pfectio sicut scientia in sciente, scilicet qn̄ non vtitur ea: sed tunc non est principiū operationis: ergo &c. ¶ Ad rationē qua arguitur q; tunc substantię separatę non essent substantiæ, dictum est q; hic non di- 2. de anima q. 2.
uiditur substantia absolute: sed substantia singularis materialis: et sic prima ratio manet in suo vigore. ¶ Secundo arguitur sic. Pars animæ non est substantia separata, quia pars est in suo toto: sed intellectus est pars animæ: ergo &c. Probatur minor. Nam Philos. dicit, q; 2. de anima Tex. 11.
quidem igitur nō sit anima separabilis à corpore, aut pars quędam ipsius, si partibilis

bilis apta nata est non immanifestum est, quorundam enim partium actus est ipsa. At vero secundū quosdā nihil prohibet separari, propter id qd nullius corporis sunt actus. Ex quibus hētur, ꝙ sm̄ partes, quę non sunt actus corporis nihil ꝓhibet animam separari, hoc aūt non potest intelligi nisi de partibus intellectiuis: ergo intellectus est pars animæ. Item dicit.
tex. 07. Potentiarū autem animę, quę dictę sunt alijs quidem insunt omnes &c. & subdit. Potentias autem dicimus, vegetatiuum, sensitiuum, appetitiuum, motiuū secundum locum, & intellectum. Item
tex. 1. in principio 3. de anima dicit. De parte autem animę quacognoscit, et sapit etc.
¶ Tertio arguitur sic. Secundum Phi-
tex. 26. losophum in 2. Physi. Terminus considerationis naturalis, est ad formas, quę sunt separatę species in materia, sed hoc est intellectus, siue anima intellectiua: ergo intellectus est de consideratione naturalis, sed naturalis est de his quę sunt in materia: ergo intellectus non est separatus sed in materia. ¶ Quarto in 12.
tex. 17. Meth. Cum Phil. ostendisset formas ante materiam non esse, quia quando sanatur homo, tunc est sanitas &c. Consequēter inquirit, Vtrum aliquę formę remaneant post materiam, sic r̄ndet. In quibusdā vero nihil ꝓhibet, vt si anima huiusmodi est non oīs sed intellectus. Oīum .n. impossibile est fortasse. Ex quibus intellectum esse in corpore cōprobatur, cū relinquat sub dubio, Vtrū remaneat post
Soluuntur motiua Auerr. corpus. ¶ Ad motiua Commen. r̄ndetur. ¶ Ad primū quidem dicitur quòd Phil. nō quæsiuit in illo loco, Vtrū intellectus, & alia principia sint separata à corpore, sed vtrum sint anima, aut partes aīę, & si partes, Vtrum separatę abinuicem loco, vt voluit Plato, aut tantū diffinitione. Hoc .n. apparet ex tex. dicente. Et si
tex. 19. est pars, Vtrū sic, vt sit separabilis rōne solum, aut etiam loco. Ad quā quæstionem r̄ndet. De quibusdam hoc difficile nō videtur, sed quędam sunt quæ dubitationem habent. & ostenso de quibus manifestum est, subiungit de quibus est dubitatio, dicens, immanifestum esse de intellectu, & de virtute speculatiua: & licet id esse immanifestum dicat, subiungit tn̄ qd prima facie videatur, scilicet ꝙ videtur esse alterum genus ab alijs partibus aīę, & ꝙ contingit ipsum solum separari ab alijs partibus, scilicet non esse in eodē organo, aut subiecto cū eis, cū ipsum sit ꝑpetuū, cui nō debetur organū corporeū, aliæ vero partes sunt corruptibiles, & ideo corporeo indigent organo, & sbo: nō aūt de separatione totali à corpore loquitur Arist. Et ideo Phil. subdit. Reliquę autem partes manifestum est ex his, quòd non sunt separabiles. & tex. sequēti dicit, ratione autem quòd alterę sint, manifestum est. ¶ Ad sm̄ dicitur quòd Phil. ea ratione dicit intellectū esse immixtum, quia in se non habet naturā aliquam sensibilem. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ intellectus est separatus, idest non hēt organum corporale. Sic enim dixit Phil. intellectum esse separatū, sicut superius dixerat quòd i fieret calidus, aut frigidus si esset ei aliqd organum sicut sensitiuo. ¶ Quantum ad tertium. Ista conclusio, quam de mente Arist. esse diximus, scilicet intellectum possibilem substantiā separatam non esse, sed pōiam aīę, quæ est actus corporis: probatur. Et primo ratione sumpta à Phil. 2. de anima. Et arguitur sic. Illud quo aliquid primo operatur est forma eius, sed intellectus est id quo homo intelligit, nihil .n. aliud intellectus nomine accipimus: ergo intellectus est forma hominis. ¶ Ad istam rōnem r̄ndetur primo, ꝙ homo intelligit ꝑ intellectū, & non oportet ꝙ id quo homo intelligit sit forma ei intrinseca, sed suf-

Quare intellectus dicitur immixtus.

Quæ sit ratio forma

ficit ꝙ aliquo mō ei vniatur. Vnitur aūt intellectus homini per spēm intelligibilē existentē in intellectu, quę phantasmatibus, à quibus est abstracta, copulatur.

Vnio intellectus ad hominem p speciem intelligibilem nō sufficit vt homo dicatur intelligens.

¶ Sed contra istā rñsionem arguitur primo sic. Qđ vnit aliqua adinuicē dum cōiungitur vni, debet etiā alteri coniungi. Si .n. dum vni coniungitur ab altero separetur, non pōt ea coniungere, sed spēs dū coniungitur intellectui, non coniungitur phantasmati, immo ab eo separatur: ergo spēi intelligibilis illa non coniungit. cōsequentia nota cū maiori. Minor vero pbatur, & supponuntur duo. Primum est ꝙ spēs non recipitur in intellectu, nisi dū est spēs in actu. Sm̄ est quòd spēs intelligibilis non est actu in phantasmatibus, sed tm̄ in potentia. Tunc sic. Species intelligibilis dū est in intellectu est in actu, sed cum est in actu est abstracta à phātasmatibus: ergo dum est in intellectu, est abstracta à phantasmatibus. Secūdo arguitur. Admissa etiam illa vnione, Sicut se habet copulatio potentiæ visiuę ad colorem existentem in pariete, ita copulatio intellectus ad phātasmata, quia ita se habet intellectus ad intelligibilia, sicut visus ad visibilia.

Tex.:. lib. 3. de anima.

Sed ex eo ꝙ spēs quę est in visu est abstracta à colore non dicitur paries videre, immo videri: ergo ex eo ꝙ species intelligibilis existens in intellectu est abstracta à phantasmatibus, quæ sunt in homine, non dicetur homo intelligere, sed magis intelligi. ¶ Secundo aliter respondetur, scilicet quòd si accipiatur forma pro operante intrinseco, conceditur maior, & totum argumentum. Si autem pro forma dante esse negatur.

Ad quid datur responsio data.

¶ Ista responsio dicit duo. Primum est, ꝙ intellectus vnitur nobis, vt intelligamus, tanꝙ forma dans operationem. Sm̄ est ꝙ ista propositio est falsa, scilicet, illud quo aliquid primo operatur, est forma dans illi esse. ¶ Contra primū arguitur sic. Aut ex intellectu & Sorte fit p se vnum, aut per accidens, & per aggregationem motoris, & moti. Non primū, qa ex duobus existentibus in actu, sicut sunt Sor. & intellectus, si est sba separata non fit vnū per se. Non etiā sm̄, quia tunc intelligere nō attribuetur aliquo modo Sorti. Illud .n. tantū intelligit, in quo recipitur intellectio subiectiue, quia intelligere est operatio immanens.

Quæ potentia intelligit.

Sed si ex intellectu et Sorte fiat vnū tm̄ per aggregationem, intellectio recipietur tm̄ in intellectu: ergo tm̄ intellectus erit intelligens, & non Sor. ¶ Confirmatur, qa non dicimus nauē intelligere ex eo quòd nauta cum quouis est vnum aggregatione, intelligit. Si etiam intelligere esset actio transiens, non attibuetur Sorti. Nam actio transiens, nō attribuitur actiuę materię in quā transit: calefacere enim non attribuitur aquæ calefactæ, sed igni calefacienti. ¶ Rñdetur quòd ex Sor. & intellectu fit vnum per se, qa ad hoc vt ex aliquibus fiat vnum per se, non requiritur quòd habeat vnum esse, sed sufficit ꝙ esse vnius, non sit separatum loco, & subiecto ab esse alterius.

Ex quibus non fit vnū per se.

¶ Contra. Ex pluribus non fit vnum per se, nisi vnū se habeat vt potentia, et alterum sicut actus, patet hoc per singula discurrendo, quæ sunt vnū p se. Quantūcūq; aūt aliquorū diuersa esse non distinguerentur loco & subiecto, propter hoc illa non se haberēt sicut actus & pōia. Dulcedo .n. & albedo, quæ habent sua esse in lacte, non propterea se habent sicut potentia & actus: ergo illud nō sufficit ad hoc vt ex multis fiat vnum per se. ¶ Contra sm̄ dictum in rñsione arguitur, & probatur illa maior, Vnum quodque operatur inquantum est in actu sufficiente ad talem operationem: ergo eo quo formaliter operatur est in actu.

Quo aliquid operatur primo forma dans illi esse.

Sed forma, qua aliquid est in actu dat illi esse: ergo forma qua aliquid operatur

operatur, est forma dans esse. ¶ Rñdetur quòd compositum esse in actu per aliquid, potest dupliciter intelligi. Vno modo quòd esse istius recipiatur in alia parte, sicut esse formæ substantialis in materia primo. Alio modo nõ quòd esse illius recipiatur in alia parte: sed q̃a ipsum qđ alteri vnitur sit ens actu in se. Verum est itaq; quòd vnũquodq; operatur inquantum est in actu, primo aut secundo modo, non aũt oportet semper q̃ sit in actu primo modo, scilicet vt illud quo operatur, det esse alteri parti. ¶ Sed q̃ istud sit voluntarie & sine ratione fictũ, quãtum ad secundum membrũ diuisionis, arguitur. Eo modo dicitur põia esse in actu dum habet formã, quomodo dicebatur esse in potẽtia antequã haberet actum, sed non dicebatur in potentia ad actum, quia appeteret aliquid sibi vniri quod est in actu, sicut vinum vnitur vasi, immo q̃a appetebat fieri in actu per formã, et recipere esse formæ: ergo dicitur esse in actu per formã quia recipit esse illius formę, sicut lignũ dicitur actu calidũ per calorẽ quia habet in se esse caloris. ¶ Preterea eadem ratione posset dici q̃ vas impleũ vino est in actu per vinum, quia vinũ est ens actu in se. ¶ Quod etiã falsum sit q̃ non oporteat id qđ operatur esse in actu p̃ principiũ operationis primo modo assignato: Arguitur, quia hoc modo de nulla forma substantiali p̃bari poterit quòd det esse suo subiecto per operationes, & ratio Phil. erit vana. Poterit .n. dici, q̃ id quo primo mouemur, sentimus &c. est forma quę non dat esse corpori, sed quæ est actu in se, & vnitur corpori tantũ vt mouens. ¶ Secundo principaliter arguitur ad conclusionẽ. Illud quo homo distinguitur ab oĩbus alijs, est forma eius. Sed intellectus est quo homo distinguitur ab omnibus alijs: ergo &c. consequentia nota cũ maiori, quia actus est qui distinguit & separat, vt dicitur 7. Metaph. ¶ Ad minorem vero rñdetur, q̃ per intellectum distinguitur ab alijs, tanquam per operans intrinsecum, per cogitatiuã vero tanquã per formam essentialem, & specificam. ¶ Sed cõtra hoc arguitur & supponuntur duo. Vnum est quòd cogitatiua est virtus sensitiua: hoc ponit Commen. 3. de anima. Alterum est quòd homo excedat essentialiter omnia animalia, & habeat gradũ vitę omnibus alijs altiorẽ: hoc est de mente Phil. 2. de aĩa quia ponit intellectum supra sensitiuum, & dicit oẽs gradus vitæ quibusdã inesse quod non potest intelligi, nisi ab homine. Tunc arguitur sic. Per id hõ constituitur in specie, & ab alijs aĩalibus distinguitur, per quod excedit omnia alia animalia, & in superiori gradu vitæ constituitur. Sed per cogitatiuam homo non excedit omnia alia aĩalia essentialiter, neq; in superiori gradu uitę constituitur, cum cogitatiua pertineat tãtũ ad sensũ, quo gradus intellectiuus est superior: ergo per cogitatiuã homo non constituitur in specie. Nec valet si dicatur, quòd licet cogitatiua sm̃ se considerata non constituat hominem in specie humana, sm̃ tamen quòd intellectus vnitur illi tãquam operãs intrinsecum hominis, potest illud facere. Nam puer est in specie humana, & tamen tunc illi non vnitur intellectus secundum Commen. ergo non constituitur in specie à cogitatiua, secũdum quòd vnitur sibi intellectus. Præterea quantumcumq; intellectus vnitur homini: cogitatiua semper pertinet ad partem sensitiuã: ergo &c. ¶ Tertio arguitur sic. Illud est forma hominis, per qđ hõ spẽm sortitur: sed sortitur speciẽ p̃ intellectũ: ergo &c. consequẽtia nota cum maiori. Minor vero probatur. Per illud homo speciẽ sortitur qđ est principiũ operationis conuenientis homini vt homo est, sed

Margin notes: Vnumquodque operatur eo modo quo dicitur esse in actu. — Palea rá. — Ratio San. Thom. Tho. p. p. q. 76. ar. 1. — Tex. 130. — Com. 6. & 9. — Tex. 29. — Palea repli. ea contra responsionem Auerroistarum. — Cogitatiua spectat ad sensum.

Cap. 4. *intelligere est huiusmodi operatio. Ideo Phil. in 1. Ethi. ponit felicitatem hominis in hac operatione, tanquã in ea quæ est propria operatio hominis: ergo principium talis operationis scilicet intellectus est id quo homo speciem sortitur.*

Forma hominis quæ sit. *¶ Quarto. Illud à quo sumitur differentia hominis est forma eius, quia differentia sumitur à forma. Sed rationale quæ est differentia sumitur ab intellectu: ergo &c. Nec valet si dicatur ꝙ sumitur ab intellectu tanquã à forma extrinseca. Illud .n. rerum imperfectarum est quæ dependent ab extrinseco secundum suum esse.* *Contra Auer.* *¶ Quinto. Si intellectus sit substantia separata, tollitur tota moralis philosophia, tollitur enim quod homo suorum actuum sit dominus. Nam non habebit in se rationem, & voluntatem quibus homo habet libere operari, sed intellectus, & voluntas erunt ab homine separata, hoc autem est maximum inconueniens: ergo &c.* *Quomodo dicimus intellectũ abstractum esse à corpore* *¶ Quantum ad quartum, scilicet quomodo anima intellectiua existens in materia habeat virtutem, cui non cõmunicet corpus. ¶ Sciendum primo, ꝙ non sic dicimus intellectum esse à corpore abstractum, quasi non sit in corpore: cum .n. sit accidens animæ non potest esse extra corpus, sed quia non est alicuius corporeæ partis actus, sicut aliæ virtutes animæ, illæ.n. sunt affixæ organis corporalibus, intellectus aũt immediate fundatur in essentia aĩæ, & nulli determinato organo est affixus. ¶ Sciendum secundo, ꝙ non est de rõne formæ (absolute loquẽdo) ꝙ ad suũ esse materia indigeat, sed sm̃ diuersitatem formarũ, sic est diuersa habitudo formæ ad materiã, forma.n. quæ per se nõ subsistit, indiget materia ad suũ esse, sed forma per se subsistens ad suum esse non indiget, cum igitur aĩa intellectiua sit per se subsistens (quod apparet ex eo ꝙ habet operationẽ cui non cõicat corpus) nõ indiget materia ad hoc vt sit in facto esse, idest postquã est producta, licet in fieri & in principio sui esse, materia indigeat, cum omne quod producitur sit singulare, & indiuiduũ, aĩa aũt non possit indiuiduari nisi per corpus, eo ꝙ aĩæ per corpora distinguãtur, oportet ꝙ aĩa intellectiua creetur in corpore, licet creata corporis capacitatẽ excedat, à materiaq; nõ cõprehendatur totaliter.*

¶ Sciendum tertio, ꝙ inter formas est talis ordo, quòd quanto forma est nobilior tanto magis materiæ corporali dominatur, & magis sua virtute illam excedit. *Nota ordinem formarum.* *Videmus .n. quòd forma mixti ex elemẽtis habet virtutem, quæ non est alicuius elementi virtus, sed ex aliquo alio principio, puta ex corpore cælesti formæ cõuenit. Sicut magnes habet virtutem attrahendi ferrũ, & Iaspis restringẽdi sanguinẽ, & sic paulatim ascendendo quãto formæ sunt nobiliores, tanto virtutes excellẽtiores supra materiã hñt.* *Magnes ed virtutẽ habeat.* *Quia ergo aĩa intellectiua est nobilior quacunq; alia forma existente in materia, & non dependet à materia sm̃ esse, ideo etiã hẽt virtutem totaliter supergredientẽ materiã corporalẽ, & hæc virtus dicitur intellectus, qui licet sit virtus, & accidẽs formæ existentis in materia, ipse tñ esse suũ alicui parti materiæ non cõmunicat.*

¶ Sed occurrit dubium. Nam sm̃ istam declarationẽ, virtus aĩæ esset simplicior, & immaterialior ipsa animæ essentia, cũ ipsa sit vnita materiæ illiq; det esse, intellectus aũt sit separatus. *Dubium solutum à D. Tho. p.p. 4 articulo* *¶ Rñdetur primo, quòd aĩa intellectiua & si sit forma corporis, eius tñ cãpacitatem excedit, eo quòd maior est animæ nobilitas, quam capacitas materiæ. Vnde aĩa per esse suum primo existit, & illud corpori, posterius natura cõmunicat, id quod alijs formis non conuenit. Prius .n. secũdum naturã dant esse composito, quam ipsæ existant.*

Dicitur

Intellectus est potentia animæ.

¶ Dicitur secūdo ꝙ consequentia est falsa, tam prima quam secunda. Tum quia anima nō sic est forma materię, quod existat per esse cōpositi, & non per esse suū. Tum quia intellectus est virtus aīæ, non secundum ꝙ est forma materię, sed secundum, ꝙ materiæ capacitatem excedit, et sic comparādo adinuicem animā, scilicet secundū quòd excedit materiā, & intellectum, intellectus anima immaterialior non inuenitur ¶ Pōt secundo rñderi, & forte melius, ꝙ nullū incōueniens est intellectū esse, & abstractiorē, & immaterialiorem ipsa aīa. Nā nō arguit hoc intellectum anima nobiliorem simpliciter esse, cum hanc immaterialitatem & abstractionē originaliter ab anima habeat: nisi enim talis esset forma, quæ materia non cōprehenditur, nullam haberet pōiā, quæ organo corporali affixa nō esset: sed arguit intellectum in hoc tantū, scilicet in immaterialitate, & in abstractione animam excedere. Ad argumenta in oppositum respondetur. ¶ Ad primū dicitur, quòd forma intelligibilis alicuius potest dici dupliciter. Vno modo, quia est ꝓpria sibi, & adęquata, ab eius phantasmate causata, & tunc negatur falsitas consequentis, non est enim mens Philos. ꝙ intellectus sit receptiuus omniū formarum materialium, & specierū quæ sint adæquatę species illarum rerū, immo dicit ꝙ nulla forma habet talē speciem in intellectu, sed cognoscitur per spēm totius. Alio modo, quia est species alicuius, cuius ipsū est pars, vel quia per eam aliquo mō cognoscitur, & sic negatur consequētia, & dicitur ꝙ nullum est inconueniens si idem suipsius talē recipiat speciē, intellectus enim recipit speciem hominis, qua partes etiam hominis cognoscit, & ēt seipsum. ¶ Ad secundū dicitur ꝙ aliquid esse per accidens extensum, contingit dupliciter. Vno modo, quia est in subiecto quanto, & extenso, licet ipsum nō extendatur. Alio modo quia extenditur ad extensionē alicuius, sicut albedo ad extēsionē parietis. Si primo modo accipiatur, nullū est incōueniens animā esse per accidens quātam & extensam. Si vero secundo modo, negatur consequentia. ¶ Ad primā probationem dicitur primo, ꝙ argumentū hoc supponere videtur duo falsa. Quorū unū est, ꝙ compositū non addat aliquid supra partes. Alterum est ꝙ anima sit pars integralis cōpositi. ¶ Dicitur secūdo ꝙ subiectum figurę hominis est cōpositum ex anima & corpore vt est quantū: sed nō valet: ergo anima est subiectū figurę hominis, anima enim est pars essentialis hominis, non autem pars integralis. ¶ Ad secundā dicitur primo, ꝙ non est inconueniens idē moueri, & quiescere per accidens, sicut idem mouetur cōtrarijs motibus, existens .n. in naui deorsum mota potest econuerso sursum in naui ipsa moueri. ¶ Dicitur secundo ꝙ consequentia est falsa. Ad probationē dicitur, ꝙ formæ non mouetur aut quiescit ad quietem partium, sed ad motū, & quietē totius, eo ꝙ totum est eius primū adęquatū subiectū, non autem pars. ¶ Ad tertiam negatur consequentia. Ad probationē dicitur ꝙ anima non informat corpus quantū ad intellectum: immo intellectus consequitur illam, inquantum materiæ capacitatē excedit. ¶ Dicitur secundo ꝙ recipere speciem indiuidualiter contingit dupliciter. Vno modo, quia species habet esse indiuidualiter in ipso secundū substantiā suam. Alio modo, quia secundū quòd recipitur in illo indiuidualiter repræsentat. Primo modo negatur falsitas consequentis. Secundo modo negatur consequentia. Species .n. in intellectu est indiuidua, reprę- sentat tamen vniuersaliter. ¶ Ad quartum negatur falsitas cōsequētis. Ad probationem negatur antecedens, si vniuer- saliter

Vide s. eā ra gentes Authorem cap. 69.

Soluuntur rationes principales.

Extensū per accidens dupliciter dicitur.

Nota doctrinam Authoris hic.

Quomodo anima non informat corpus.

faliter accipiatur, sed bene est verum de completis in specie, & de his quæ primo & directe intelliguntur, intellectus autē non directe, sed p reflexionē intelligitur. ¶ *Ad quintū negatur consequentia. Ad probationē dicitur primo, ꝙ licet essentia animæ sit in qualibet parte corporis, secundum tamen alium & aliū modum in diuersis partibus inuenitur, diuersimode potentiæ ipsam consequuntur, secundum enim potentiam visiuam est in oculo, secundum auditiuā in tympano auris, et sic de alijs.* ¶ *Dicitur secundo ꝙ intellectus immediate est in essentia animæ, non inquantū est forma corporis, vt supra dictum est, sed secundum ꝙ capacitatē corporis excedit.* ¶ *Dicitur tertio quòd illa propositio est falsa, vbicunq; est intellectus illud intelligit, sed verum est, ꝙ vbi est tanquā in proprio, & adæquato subiecto, compositū ex illo subiecto, & anima intelligit, & quia corpus est adæquatum subiectum animæ, non autem manus, ideo compositū ex anima & corpore quod est homo intelligit, non autem cōpositum ex anima et manu.* ¶ *Ad sextum dicitur, ꝙ educi de potentia materię potest dupliciter accipi. Vno mō prout dictū est, ꝙ forma quæ prius erat in potentia in materia dependere in actu à materia sm̄ esse, & secundū operationē, & in illam ab agente naturali introduci, & tūc negatur maior, habet enim tantū veritatē in formis, quarum totum esse est in vnione ad materiam. Alio modo pōt intelligi, vt sit idē quòd formam prius nō fuiße in materia, & postmodum esse ibi actu, & tunc minor est falsa, secundū enim Philosophū, tam anima intellectiua quā vegetatiua, & sensitiua præexistunt potentia in materia.* ¶ *Ad septimū concesso præsupposito, negatur falsitas consequētis, loquendo de vegetatiuo, & sensitiuo secundum quòd sunt in homine. Nec hoc est contra mentē Philos. Ipse enim vult, ꝙ sicut in figuris id quod est prius est potētia, in eo quo consequenter, ita est etiā de animatis: sicut enim in tetragono trigonum continetur, ita in sensitiuo continetur vegetatiuum, & in intellectiuo sensitiuum, & ideo cum sint in homine, ab extrinseco sicut intellectiuū sunt producta. Sed si considerentur sensitiuum, et uegetatiuū seorsum ab intellectiuo, tūc intellectiuum est ab extrinseco, non autem sensitiuum, & vegetatiuum.*

Philosophus quomodo est intellectus illud intelligit: quo modo intelligendū est.

In libro de generatione Animalium 2. cap.

Tex. 31.

QVAESTIO VI.

Vtrum intellectus possibilis possit cognoscere seipsum, factus in actu per speciem intelligibilem.

Sed intellectus cum intelligat aliquod &c. Tex. VII.

VAERITVR sexto, Vtrū intellectus possibilis possit cognoscere seipsum, factus in actu per speciē intelligibilem. Et videtur quòd non. ¶ *Primo. Omne quod cognoscitur ab intellectu, continetur sub obiecto proportionato intellectus. Sed intellectus nō continetur sub suo obiecto proportionato: ergo &c. consequētia nota cū maiori. Minor uero probatur. Obiectum proportionatūm intellectus nostri, est quidditas rei materialis, vt dicetur inferius. Sed intellectus non est quidditas rei materialis: ergo non continetur sub obiecto proportionato intellectus.* ¶ *Secūdo. Si cognosceret se, aut se cognosceret cognitione quæ sit idē cum essentia sua, aut cognitione quæ sit ab essentia sua distincta.*

2. de gen. anim. cap. 3. vide quō intellectus intelligit se, & est pura potentia in genere intelligibilium q. 7.

Non

Com. 8. *Non primo modo, quia vt dicit Cōmen. Intellectus differt à substātijs separatis, quia ille i intelligunt se per essentiam suā, non autem intellectus. Non etiā secūdo, quia tunc idem esset mouens & motum. Intellectus .n. causaret intellectionē, & reciperet illā: ergo nullo mō pōt se intel*

Aristo. 3. de anima. Tex. 4. *ligere. ¶ Tertio. Cognoscens debet esse denudatum à natura cogniti, sed intellectus non est denudatus à seipso: ergo non cognoscit seipsum. ¶ Quarto. Omne qđ cognoscitur per speciem sui cognoscitur, sed intellectus nō habet speciem sui, quia non habet phantasma: ergo &c. ¶ Re-*

Series obseruāda in hac disputatione. *spondeo. In ista quæstione duo facienda sunt. Primo ponetur vna opinio, & improbabitur. Secundo ponentur cōclusiones. ¶ Quantum ad primū est quorundā opinio, ꝙ intellectus possibilis potest seipsum intelligere per speciē ꝓpriam elicitam, sed non à phantasmate dependentē. Quam opinionem ꝓbant sic. Intellectus est nobilior uirtute cogitatiuę, sed virtus cogitatiua ex specie formę sensatę potest elicere speciem formæ non sensatę, vt speciem amoris uel filiationis &c. ergo multo magis intellectus poterit elicere ex notitia propria operationis speciē suę essen*

Inpugnatur opinio Auscoli. *tię repręsentatiuā. ¶ Sed contra hoc instatur sic. Potentia eliciens speciē ex suo obiecto, elicit species repręsentatiuas eorum quæ sunt in obiecto, non autem aliorum, sicut patet de cogitatiua, quæ elicit intentionē filiationis ex phantasmate alicuius, qui vere est filius, & intentionem inimicitiæ ex eo, quòd vere est inimicus, vel saltem reputatur inimicus. Sed actus intellectus nō est uere intellectus, ergo ex actu intellectus, intellectus speciem sui repręsentatiuā nō elicit. Cōceditur tñ quòd ex actu cognoscendi quo intellectus seipsum intelligit, potest in intellectu relinqui quidā habitus, quo poterit faciliter intellectus à se cognosci, sicut ex actu demon*

strandi, relinquitur habitus scientię. ¶ Ad rōnem dicitur quòd cōsequētia nō valet. Cogitatiua .n. non elicit spēm repręsentatiuā sui, vnde nō sequitur, quòd intellectus possit elicere spēm sui, sed alicuius alterius. Item cogitatiua elicit intentiones eorum quæ sunt in re sensibili, vnde ex hoc non debet argui ꝙ intellectus eliciat intentionem sui ex actu intelligendi, qa ipse non est formaliter in actu intelligendi. ¶ Quantū ad sm̄ pro notitia conclusionum. Sciendū est primo, ꝙ Notandum primum. *vt superius dictum est, differentia est inter intellectum, & sensum, quòd sensus cū sit virtus affixa organo corporali, nō potest reflecti supra se, neque supra actū suum, non .n. visus videt se videre, nam sensus percipit sm̄ immutationem organi materialis, materiale vero non pōt seipsum immutare. Intellectus autē, quia nō est affixus organo corporali, pōt reflecti supra se, & supra actum suum: intelligit enim se intelligere. ¶ Sciendū secūdo ꝙ* Inter cognoscens & cognitū actu, oportet esse similitudinem. *inter cognoscens in actu, & cognitum in actu, oportet esse quandam similitudinē, immo vnitatem, nō qdem in esse naturæ, sed in esse cognoscibili. Oportet enim cognoscens, & cognitum conuenire in vna forma actu cognoscibilis, sicut visus in actu, & corpus visum in actu conueniūt in specie visibili, quæ est forma informās potentiam visiuam, & repręsentans corpus uisum, & ideo si intellectus debet cognoscere seipsum, cum secundum essentiam suam consideratus nō sit actu intelligibilis à se, eo quòd sub suo ꝓprio obiecto, idest sub quidditate materiali nō contineatur, oportet ꝙ per aliquid aliud fiat in actu, per qđ sit materialis quidditas in esse intelligibili. ¶ Sciēdū tertio, ꝙ sicut* In re existēti duo reperiuntur. *in re existente sunt duo, scilicet esse eius, & quidditas siue essentia, ita duplex potest de re haberi cognitio, scilicet cognitio an est, & cognitio qd est, & ideo de intellectu*

tellectu quæstio moueri pôt, an possit se cognoscere quantũ ad an est, pôt etiã moueri an possit se cognoscere quãtũ ad qd Cognitio duplex reflexa & directa & quid vtraque. *est. ¶ Sciendũ quarto, ꝙ duplex est cognitio, scilicet directa, & reflexa. Quæ cognitiones, per similitudinẽ ad motũ cõtinuum, & reflexum nominantur In motu enim cõtinuo recto semper ꝓceditur, & illud qđ est terminus ad quem in actu, non fit terminus à quo, neque terminus à quo in actu fit terminus ad quem. In motu autem reflexo terminus ad quẽ fit terminus à quo, vt motus qui fit super eandem lineam, & econuerso. Similiter ergo cognitio directa ex, quæ est principio cognoscendi intellectus fertur in cognitum, et res cognita quę ẽ terminus cognoscẽdi non efficitur principiũ cognoscẽdi id quo fuit cognita, neq; illud principiũ efficitur terminus. Cognitio autem reflexa est illa in qua id quod fuit principiũ cognitionis efficitur terminus, & quod fuit terminus efficitur principium, sicut si per rationale intellecta risibilitate. per risibilitatem postmodum rationale à posteriori cogno-* 1. Conclusio *sceretur. ¶ Istis suppositis respondetur quinque conclusionibus. ¶ Prima est. Intellectus pôt seipsum intelligere. Probatur sic. Cognoscens actum, potest etiã cognoscere principiũ actus, sed intellectus* 9. Eth. c. 11. *cognoscit actũ suum, dicit enim Philoso. Sentimus aũt, quoniam sentimus, & intelligimus, quoniam intelligimus: ergo in-* 2. Cõclusio. *tellectus cognoscere se pôt. ¶ Secunda conclusio. Intellectus nõ potest se cognoscere cognitione directa, sed tantũ cognitione reflexa. Probatur sic. Illa cognitio in qua quod fuit terminus efficitur principium, & quod fuit principiũ efficitur terminus, ẽ cognitio reflexa. Sed intellectus non potest se alio modo cognoscere: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur. Intellectus nõ potest se intelligere, nisi factus in actu per spẽm alicuius obiecti prius ab ipso cogniti, & per ipsum ad sui cognitionem reuertens: ergo cognoscit se intellectus, dũ id quod fuit terminus cogntionis, efficitur principium, & ecouuerso. ¶ Tertia conclusio.* 3. Conclusio *Quantum ad intellectionẽ an est, intellectus cognoscit se immediate per actũ suũ qui est intelligere, hoc ẽ, cognito actu suo immediate cognoscit se. Probatur. Pôtæ cognoscuntur per actus suos. Sed intellectus est potentia animæ: ergo &c. consequentia nota cum minori ex supradictis. Maior vero est Phil. ¶ Quarta cõclusio.* 2. huius. Tex. 31. *Intellectus quãtum ad cognitionem quid* 4. Cõclusio *est, per spẽm intelligibilẽ immediate cognoscitur, idest cognita natura speciei intelligibilis cognoscit se quantum ad quid est. Probatur. Sicut se habet materia in genere rerum sensibiliũ, ita intellectus in genere rerum intelligibilium. Sed materia quãtum ad essentiã suam cognoscitur per formam. Cognoscitur enim materia per analogiã ad formam vt 1. Phy. di-* Tex. 69. *citur: ergo & intellectus cognoscitur per formam suam, quæ est species intelligibilis. Hoc ergo modo secundũ S. Tho. Phi-* Vide D. Th. inde veritate q. 10. ar. 8 *losophi deuenerunt in cognitionẽ intellectus. Videntes .n. intellectum cognoscere quidditates, & naturas vniuersales, cognouerunt spẽm intelligibilem esse immaterialem, si enim esset materialis, vniuersaliter representare nõ posset. Ex immaterialitate vero talis speciei, cognouerũt intellectum nõ esse virtutem in materia, eo ꝙ imaterialiter recipit, & sic de alijs conditionibus intellectus. ¶ Sed occurrit* Quæst. 6. a *dubiũ, vt superius dictũ est. Actus sunt priores potẽtijs secundũ rationem, et potentiæ specificantur per actus: ergo intellectus cum sit potentia, cognoscitur quantum ad quid est immediate per actũ suũ cognitum,. non autem per speciem intelligibilem. ¶ Respõdetur ꝙ potentia, cum sit relatiuum secũdũ dici, potest duplici-*

ter con-

Potentia vt sic habet p actũ cognosc-, secus autem absolute considerata.

ter considerari. Vno modo inquantũ potentia, idest vt dicit ordinem ad actũ, & sic habet cognosci per actum. Alio modo absolute inquantum talis actus, & qualitas, & quantũ ad cõditiones sibi sm̃ hãc considerationem cõuenientes, & hoc modo põt aliter quã actus immediate cognosci.

5. conclusio

¶ Quinta conclusio. Intellectus nõ potest seipsum cognoscere per propriam speciem, sed tantum per speciem quidditatis materialis se cognoscit. Probatur. Omne quod habet speciem propriã in intellectu, habet phãtasma, ex quo species elicitur. Sed intellectus non habet phantasma, quia non est res materialis: ergo neq; speciem: ergo &c. Tunc vltra. Nõ potest se cognoscere per speciẽ propriã, ergo per spẽm sui obiecti, quæ est quidditas rei materialis. Non quidem quia illa spẽs representet intellectũ, sed quia per illam exit in actum, & per reflexionem deuenit in cognitionem actus, & speciei, ex cuius naturę consideratione seipsum cognoscit.

Soluuntur rationes aduersariorũ.

¶ Ad rationes in oppositũ respondetur. ¶ Ad primũ quidem dicitur, quòd si per obiectum proportionatũ accipiatur obiectum primũ formale, & adęquatum, negatur minor, & dicitur quòd tale obiectum non est quidditas rei materialis sed ens, vt dicetur in quæstione sequenti. Si aũt per proportionatum accipiatur obiectum quod immediate, & pfecte ab intellectu nostro pro isto statu cognoscitur, tunc negatur maior. Non n. oportet vt omne quod cognoscitur ab intellectu, contineatur sub hoc obiecto, sed sufficit quod contineatur sub obiecto formali primo, & adæquato. ¶ Ad secundum dicitur quòd intelligit se intellectione distincta ab essentia. ¶ Ad huius improbationem dicitur primo, quòd intellectus non est ille proprie, qui se intelligit, sed magis anima, quæ per ipsummet intellectum intelligit. Extenso tñ vocabulo potest dici intelligere se. Dicitur secũdo, q eo modo quo intellectus dicitur intelligere, non est idem totaliter producens intellectionem, & eam recipiens.

Producens intellectionem quis est.

Nam producens intellectionem est intellectus informatus specie intelligibili, recipiens autem est intellectus solus. Vnde consequentia illa non valet, scilicet quòd idem esset totaliter mouens, & motum. ¶ Ad tertiũ dicitur primo, quòd maior est falsa. Non enim omne cognoscens debet esse denudatũ à natura cogniti: alioquin nulla res cognosceret seipsam, sed bene verũ est q recipiens debet esse denudatum à natura recepti. ¶ Dicitur secũdo q admisso q illa propositio esset vera, esset intelligenda de cognito qđ primo & directe cognoscitur, quo modo non cognoscitur intellectus à se ¶ Ad quartum dicitur, q maior est vera de his quæ primo & per se cognoscuntur, de alijs vero sufficit, q intellectus ex spẽ et cognitione aliorũ deueniat in eorũ cognitionẽ Intellectus aũt nõ cognoscitur primo & per se: ideo sufficit, q per spẽm & cognitionẽ aliorum in sui cognitionem deueniat.

QVAESTIO VII.

Vtrum quidditas rei materialis sit obiectum intellectus.

Cum autem sic singula factus est, &c. Tex. VIII.

Caiet. Card. in lib. de ente & essentia in prologo.

VAERITVR Septimo, Vtrum quidditas rei materialis, sit obiectum intellectus. Et videtur q non. ¶ Primo. Obm intellectus, nõ debet esse minoris ambitus obo sciæ acquisitæ p intellectũ. Sed quidditas materialis est minoris ambitus obo scientię acquisitę per intelle-

Quidditas materialis ẽ minor obiecto scientiæ Metaphysi.

intellectum: ergo non est obm intellectus. consequentia nota, & maior probatur. Si esset minoris ambitus, tunc intellectus cognosceret ea quæ non continentur sub obiecto: cum omne obm sciæ ab eo acquisitę cognoscat: hoc est impossibile: ergo &c. Minor etiā probatur. Obm metaphysicę est ens cōe: & hoc est vniuersalius quidditate materiali: ergo &c.

¶ Secundo Si quidditas materialis esset obm intellectus, sequeretur, ꝙ res quanto esset materialior tanto perfectiori modo intelligeretur, sicut quāto aliquid est magis coloratum, tanto magis videtur, sed hoc est falsum. Nā omne ꝙ intelligitur, inquantū est à materia abstractū intelligitur, & consequenter quāto magis erit abstractū, tanto magis intelligitur.

¶ Tertio. Aut quidditas materialis est obiectum intellectus secundum quòd est coniuncta cōditionibus materialibus, aut sm̄ quòd est à cōditionibus materialibus abstracta. Si primo modo, cū quidditas materialis inquantū coniuncta conditionibus materialibus sit singularis, obiectū intellectus erit singulare. Si aūt secundo modo, cum vt sic habeat tantū esse obiectum in intellectu, erit ens rationis, & per consequens obiectum intellectus erit ens rationis. ¶ Quarto. Obiectum intellectus causat speciem intelligibilē in intellectu. Sed quidditas materialis nō potest eam causare: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia intellectus est virtus passiua, vt dicitur 3. de aīa. Minor probatur. Aut.n. causaret illā speciē quidditas particularis, aut vniuersalis. Non particularis, quia illa species repręsentat vniuersaliter. Non etiam vniuersalis, quia quidditas non est vniuersalis extra intellectum: ergo &c. ¶ Quinto. Nulla pōia pōt eleuari vltra suum obiectū sed intellectus eleuatur supra quidditatē materialem, quia eleuatur ad cognoscendū sbias separatas: ergo &c. ¶ Sexto. Illud est proportionatum obm intellectus, quod primo ab intellectu cognoscitur. Sed accidens est huiusmodi, non aūt quidditas materialis: ergo &c. consequētia nota cum maiori. Minor vero probatur. Illud primo cognoscitur, quod primo repræsentatur per spēm intelligibilē: sed accidens primo repræsentatur: ergo &c. Probatur minor. Spēs primo repræsentat id, à quo causatur: sed causatur à phātasmate, qđ est accn̄s, & repræsentatiuū accidentis: ergo &c. ¶ Cōfirmatur ista ratio. Quia vt dicitur 1. de aīa. Accidentia magnā partem conferunt ad cognoscendum quod quid est: ergo prius cognoscitur accidens quā quidditas rei materialis. ¶ Rn̄deo. Ad euidentiam huius qōnis. ¶ Sciendū primo, ꝙ aliter de obo huius pōiæ, quā de obiectis aliarū pōiarū est loquendum. Alię .n. potentię, quia semper sunt potentiæ organis corporalibus affixæ, vnum tantum essendi modum habent, & ideo semper habent eundem modum cognoscendi. Semper .n. visus videt per medium extrinsecum diaphanum, & sic de alijs. Intellectus aūt nunc vnum modum essendi, scilicet in corpore, nunc aūt alium modum essendi habet scilicet sine corpore, ideo & illi diuersi modi cognoscendi possunt conuenire. ¶ Sciendū secundo, ꝙ quia intellectus est virtus immaterialis, sensus aūt virtus materialis, aliud esse obiectum materiale sensus oportet, & aliud materiale obiectum intellectus: oportet enim obm sensus esse materiale, & singulare, obm aūt materiale intellectus oportet esse aliquo modo abstractum à materia & vniuersale, non tn̄ quodlibet vniuersale, sed vniuersale ipsi intellectui pro isto statu proportionatum, de alio autem statu cū erit à corpore separatus nō est hic sermo. ¶ Sciendū tertio, quòd quidditas rei materialis

Marginal notes: Tex. 3. | Tex. 11 | Diuersa obiecta. | Intellectus est potentia duplex.

Quidditas materialis triplex. terialis põt accipi tripliciter. Vno modo pro omni natura quæ in materia esse hẽt, siue sit accidens, siue forma substantialis, siue quodcunque aliud. Alio modo ꝓ natura determinata, & indiuiduata, Tertio ꝓ essentia rei compositę ex materia, & forma absolute, cuius phantasma habere potest. ¶ Sciendum quarto, quòd quadruplex est obiectum põæ, scilicet formale qđ, formale quo, materiale, & accidẽtale. Ob̄m formale quod, est id sub cuius ratione obiectũ refertur ad põiam, & qđ adęquale, & inquantum huiusmodi attingitur à põia, sicut color in visu. Obiectum formale quo est aliquid extrinsecum, quo obiectum attingitur à põia, & sine quo non potest attingi, sicut lux in visu. Obiectum materiale est id in quo saluatur obiectum formale quod, sicut albedo in visu in qua saluatur color. Obiectum accidẽtale est quod accidit obiecto formali, sicut Sortes accidit colorato.

Quadruplex est obiectũ potentię, & quid vnumquodque.

Ens est obiectum quod formale intellectus nostri.

¶ Istis suppositis dicitur primo quòd ens est obiectũ formale quod intellectus nostri, & probatur sic. Id sub cuius ratione omnia alia cognoscũtur ab intellectu, & quod adequate, & in quantum huiusmodi apprehẽditur ab intellectu est obiectum formale quod intellectus. Sed ens est huiusmodi: ergo &c. Minor ꝓbatur, quia omnia quæ apprehenduntur ab intellectu, cognoscũtur inquantum sunt in actu, vt dicitur 9. Metha. ¶ Item omne ens est aliquo modo cognoscibile ab intellectu, & omne quod cognoscitur ab ipso est ens. ¶ Sed occurrit dubium. Nã etiã non ens cognoscitur ab intellectu: ergo ens non est obiecum adęquatum. ¶ Respondetur, quòd non ens inquantum cognoscitur est aliquo modo ens: saltem enim habet esse apprehensum, aut imaginatum. ¶ Dicitur secundo, ꝙ obiectũ materiale intellectus, absolute loquẽdo de obiecto ĩtellectus, est omnis quidditas, et natura. Patet, quia oĩs natura & essentia participat rationem entis, ideo quælibet res est ob̄m materiale intellectus.

tex. 10.

Dubium.

¶ Dicitur tertio ꝙ ob̄m materiale intellectus proportionatum illi pro isto statu est quidditas rei materialis, accipiendo quidditatem rei materialis pro quidditate rei compositæ ex materia & forma. Hanc aũt conclusionem sic intelligo, non ꝙ quidditas materialis sit ob̄m adequatum intellectus, ita ꝙ nõ possit aliquid intelligere nisi quidditatem materialẽ, sed ꝙ est ob̄m connaturale intellectus, & ꝑfecte immediateq; cognoscibile ab ipso, per quod in aliorũ cognitionem deuenit. ¶ Ista conclusio probatur sic. Ob̄m materiale proportionatũ intellectui est id, ad quod intellectus est in põia naturali. Nã intellectus ẽ põia passiua: sed est in põia naturali tm̃ ad quidditates materiales: ergo &c. Probatur minor. Põia passiua est in põia nauralí ad ea tm̃, in qua suum propriũ actiuũ potest. Sed intellectus agens est propriũ actiuum respectu intellectus possibilis, & ille facit intelligibilia in actu tantum quidditates materiales: ergo &c. ¶ Secũdo. Cognitio cuiuslibet rei est secundum modum cognoscentis. Sed animà intellectiua est forma in materia: ergo sua materialis cognitio debet esse formarũ, quæ sunt in materia, sm̃ tñ ꝙ aliquo modo abstracta sunt à materia. Consequẽtia nota cum minori. Maior vero probatur. Cognitio est sm̃ ꝙ cognitũ est in cognoscente. Sed cognitum est in cognoscente secundũ modum cognoscentis: ergo cognitio est sm̃ modum cognoscẽtis. ¶ Ad hanc rationem posset aliquis dicere, quòd non oportet obiectum secundum modum essendi esse proportionatum cognoscenti, alioquin imperfectum numquam cognosceret perfectius, et inferior intelligentia non cognosceret superiorẽ. ¶ Respondetur & dicitur primo ꝙ obie-

Quid obiectum materiale intellectus.

Quęlibet cognitio quomodo sit suscipienda.

ctum & cognoscens non debent proportionari secundum quemcunque modum essendi, sed sufficit quòd sit idem modus essendi in genere. ¶ *Dicitur secundo, ꝙ est tantū triplex genus essendi substātiarum intellectualium. Primus est aīæ humanæ, quę est forma in materia. Secundus est substantia[rū] separatarū, quarum esse distinguitur ab essentia. Tertius est primę substantię quæ est Deus: cuius esse est idem quòd essentia.* ¶ *Dicitur tertio, quòd consequentia non valet. Nā imperfectum pōt esse eiusdē generis essendi cū perfecto, & oēs substātię separatę in uno modo essendi conueniunt. Quęlibet enim est substantia à materia prorsus abstracta, cuius esse ab eius essentia est distinctū.* ¶ *Dicitur quarto principaliter ad quæstionē, quòd verū vno modo est obiectum intellectus accidentale. Alio vero modo est obm per se. Si.n. consideretur in rōne eius quod intelligitur, est obm accidentale, concomitatur.n. omne intelligibile inquantum intelligitur, non .n. pōt ens intelligi nisi intellectui conformetur in quo consistit ratio veri, & ideo intellecto quocunque ente intelligitur verum per accidens, sicut viso colore per accidens videtur Sor. Si vero consideretur ratione obiecti quo, sic est obiectum per se, nihil.n. intelligitur, nisi ei intellectus assimiletur per spēm, & in hoc consistit ratio veri, & ideo verū est quo aliquid est intelligibile.* ¶ *Ad rationes in oppositum rñdetur.* ¶ *Ad primum dicitur primo, quòd obiectum formale adæquatum non debet esse minoris ambitus obiecto scientię acquisitę, sed bene obiectum materiale proportionatum, vt est quidditas materialis, minoris ambitus esse potest.* ¶ *Dicitur secundo, quòd non oportet omnē sciām esse de obiecto connaturali, & immediate cognoscibili ab intellectu, immo pōt etiā esse de obiecto secūdario per reflexionē cognito, sicut est sciā de aīā.* ¶ *Dicitur tertio, quòd nulla sciā, neque etiā Metaphy. est de obō vniuersaliori, quā sit obiectum formale adæquatum intellectus, immo ens, quod est obm formale intellectus, est vniuersalius obō Metaphysicæ. Obm .n. Metaphysicæ est ens reale, obiectum aūt intellectus est ens cōmune enti reali & enti rationis.* ¶ *Ad sm̄ dicitur primo, quòd non oportet quanto aliquid magis participat rationē obiecti materialis, tanto perfectiori modo cognoscatur à potentia, sed inter obiecta materialia proportionata quāto aliquid magis participat de obiecto formali, tanto est magis cognoscibile. Modo quidditas materialis non est obiectum formale, vt dictum est, vnde ratio non sequitur.* ¶ *Pōt secundo dici, quòd illa consequentia pōt habere duplicē sensum. Vnus est quòd quanto res esset materialior, idest magis immergeretur materiæ, & conditionibus immaterialibus indiuidualibus, tanto perfectiori modo cognosceretur, et tunc negatur: quidditas.n. materialis nō est obm intellectus sm̄ quòd est cōiuncta conditionibus indiuiduantibus. Alius sensus pōt esse, quòd quanto res est immaterialior .i. quanto forma quidditatis minus dominatur materiæ, sicut in quidditate plantę inuenitur, quæ minus materię, quam forma quidditatis hominis dominatur, tanto perfectiori modo ab intellectu nostro cognoscitur, & tunc negatur falsitas consequentis. Ad probationem dicitur, quòd unumquodq; intelligitur ab intellectu nostro per abstractionem à materia particulari, non autē à materia vniuersali.* ¶ *Ad tertiū dicitur, ꝙ est obm intellectus, vt est abstracta à cōditionibus particularibus.* ¶ *Ad improbationē dicitur primo, ꝙ cum dico quidditatē abstractā, dico duo, scilicet ipsam naturā, et esse abstractū eius: ipsa natura est ens reale,*

Triplex genus essendi substantiarum intellectualium.

Verum est obiectū accidentale.

Solutio rationum quę adducebantur in contrarium veritatis.

Quid est obiectum metaphysicæ.

In neganda quæst.

Quidditas abstracta duo dicit.

reale, esse autē abstractum est ens rōnis. ¶ Dicitur secundo, quod illa natura cui attribuitur esse abstractum, est obiectū intellectus, nō autem ipsum esse abstractū, sed est conditio sine qua ipsa quidditas non est obiectū. ¶ Dicitur tertio, quod illa consequētia est falsa, scilicet quod obiectum intellectus esset ens rationis, sed bene sequitur, quòd obiectū intellectus secundū quòd enti rationis substat, obiectum esset intellectus. ¶ Ad probationē cū dicitur quòd habet tantum esse obiectiuū vt sic. Dicitur, quod non omne illud est ens rōnis qd sub una cōditione consideratū habet tantum esse obiectiue in intellectu, sed illud quòd absolute nullum habet esse, nisi obiectiuum in intellectu. Modo dicitur, quod licet quidditas vt abstracta habeat tātum esse obiectum in intellectu, absolute tamē in particularibus esse reale habet. ¶ Ad quartū negatur minor. ¶ Ad probationem dicitur quod habens quidditatē siue particulare, scilicet phantasma, simul cū intellectu agente, illam speciē causat, sed ratio causandi est natura. Ad huius improbationem dicitur, quod licet illa species vniuersaliter repręsentet, instrumentaliter tamen à re particulari causari pōt, quando præsertim natura vniuersalis quæ sibi ratio sit causandi, intellectus aūt agēs in causando speciē, principalis agentis rationem habet. ¶ Ad quintum dicitur quod maior est vera de obiecto formali, nō autem de obiecto materiali proportionato, mō quidditas mālis non est obm formale, sed ens. ¶ Ad sextū negatur minor. Ad pbationē negatur etiā minor. Ad cuius probationē dicitur quod spēs repręsentat nō omne illud à quo causata est, sed obm. ¶ Dicitur secundo, quod species non repręsentat phātasma, sed naturā in phātasmate latitantem, & licet phantasma causet illam speciem, sua tamen singularitas nō est sibi ratio causandi, sed natura vniuersalis implicite in phātasmate cōtēta. ¶ Dicitur tertio, quod spēs intelligibilis non repræsentat id immediate à quo causata est quocunq; modo, sed id quod fuit ratio causandi, & quia ipsa quidditas sine conditionibus indiuiduātibus est phātasmati ratio causandi talē speciem, ideo species ipsam quidditatem primo repręsentat. ¶ Ad confirmationē patet quid sit dicendum ex his quæ dicta sunt: quō enim accidentia ad cognoscēdum quodquid est conferant, ibi est ostensum & declaratum.

Quæ est causa speciei intelligibilis.

Species intelligibilis quid repręsentat.

q. 4. 1. de an.

QVAESTIO VIII.

Vtrum necesse sit ponere in intellectu possibili species intelligibiles.

Oportet autem sic, ut in tabula in qua &c. Tex. XIIII.

cont. gēt. cap. 49.

VAERITVR octauo, Vtrum necesse sit ponere in intellectu possibili species intelligibiles. Et videtur quod non. ¶ Primo. Si esset necesse ponere species ī intellectu, tūc non possent esse simul plures spēs in intellectu, sed tantum vna, hoc est contra ponentes species: ergo &c. Probatur cōsequentia, duobus suppositis. Vnū est quod illa species esset naturaliter agens. Alterū est quòd intellectus non potest plura simul intelligere, vt est de mente Philoso. Tūc arguitur sic. Si essent plures species in intellectu, tunc intellectus plura simul intelligeret, quia simul intelligeret omnia quæ repræsentarentur per species, cū species naturaliter agat, hoc autem est falsum ex supposito secundo, ergo si sunt ponendę species in intellectu, non poterit esse nisi vna vno tempore. ¶ Secundo. Se queretur

Tex. 25. 3. de anima

quereretur quod in compositione intellectus numquam esset falsitas, hoc est cōtra Phi losoph. ergo &c. Probatur consequentia, quia intellectus intelligeret sicut sibi repręsentaretur per speciē, sed species sē per vere repręsentaret, alioquin nō esset similitudo vera obiecti: ergo etc. ¶ Tertio. Aut essent ponendę species in intellectu omnium intelligibilium, aut solū primi cogniti, scilicet quidditatis materialis. Non quidē omnium, quia si aliquorū ponuntur species, oportet vt à phantasmatibus abstrahantur, nō omnium autem sunt phantasmata Si autem tantū quidditatis materialis, Contra. In pōtijs ordinatis obiectū pręsentatur posteriori pōię per actū prioris, sicut bonū pręsentatur appetitiuo per intellectū. Sed sensus, & intellectus in homine sunt potētię ordinatę: ergo per actum sensus obiectū pręsentatur intellectui, et sic non est necesse ponere species intelligibiles. ¶ Quarto Id per quod aliquid cognoscitur est prius cognitum, sed species non est prius cognita, quam res extra: ergo per ipsam non potest cognosci obiectum, ergo non est necesse ipsam ponere in intellectu: ergo &c.

3. de anima. Tex. 21. & 26

Ordo quæsiti.

¶ Respondeo. Circa istā difficultatē duo sunt facienda. Primo enī videbitur quid per speciē intelligibilem intelligatur. Secundo dicetur ad quæsitum. ¶ Quātum ad primū potest sic diffiniri. Species intelligibilis est qualitas repręsentatiua rei intelligibilis inquantū intelligibilis est, à re intelligibili mediante phantasmate, et intellectu agēte in intellectu possibili causata ad hoc vt intelligere possit, & vt sibi sit obiectū pręsens habitualiter. ¶ In hac diffinitione seu descriptione ponitur qualitas loco generis, est enim spēs intelligibilis in prima specie qualitatis. ¶ Secundo ponitur repręsentatiua rei intelligibilis inquantum intelligibilis est ad differentiā speciei sensibilis, quæ licet aliquo

Nota diffinitionē speciei intelligibilis.

modo repręsentet rem intelligibilem, non tamē repręsentat eā, nisi per accidēs, & inquātum qualitatibus sensibilibus est subiecta. ¶ Dicitur tertio causata à re intelligibili mediante phantasmate, quia res intelligibilis quæ est ad extra, non causat speciem nisi prius per suā similitudinem particulariter ipsam repręsentantem recipiatur in phantasia, quæ similitudo dicitur phantasma, & est causa secundario speciei ītelligibilis. ¶ Dicitur quarto, & intellectu agēte quia intellectus agēs est causa principalis eius, sed intellectus agens, et phantasma sunt causa totalis. Ipsa enī species habet duo. Primo quod est immaterialis & actu intelligibilis. Secundo quòd hanc naturā determinatā repręsentat. Primū habet, quia causata est ab intellectu agente, qui est immaterialis. Secundū vero habet à phantasmate repręsentāte hanc rem, & non aliam. ¶ Primo cum dicitur in intellectu possibili, tangitur causa materialis, est enim subiectiue in intellectu possibili. ¶ Deinde cū dicitur ad hoc vt possit intelligere, tangitur vna causa finalis ponendi spēm intelligibilem. Nā cum intellectus sē. undū se sit pura potentia in genere intelligibilium, si debet intelligere, oportet quod per speciē intelligibilē in actu fiat, & tunc intellectus in actu potest intelligere, ita quod ad eliciendum intellectionē, et intellectus possibilis, & species intelligibilis cōcurrit. ¶ Pro quo sciēdū quod in actu intellectus sunt duo consideranda s. sbia et modus. Ille enim actus et est intellectio, et est talis intellectio Principiū actus intelligēdi quantū ad sbiam est intellectus, quātum vero ad modū est spēs intelligibilis. Hoc aūt non sic est intelligendum, quasi sbia actus intelligendi, & modus, sint duo realiter distincta, & pōia causet substantiā, & species modū, sed est sic intelligendū. quod cum vnus & idem effectus, qui est talis actus

Species intelligibilis duo habet.

deter-

determinatus sit, et ab intellectu, et à specie intelligibili causatus, ille effectus secundum vnam rōnem, scilicet secundum rationem intellectionis absolute reducitur in intellectum, secundū autem aliam rationem, scilicet secundū ꝙ est talis intellectio, reducitur in speciem intelligibilem. ¶ Dicitur quoq; et vt sibi sit obm præsens, quia cū intelligere sit rē actualiter intueri, intueri autem non possit intellectus, quod non est sibi præsens, oportet quòd res efficiatur præsens intellectui si debet intelligere. ¶ Dupliciter autem res est præsens intellectui, scilicet actualiter, cum est in prospectu mentis obiectiue, quando videlicet rē actualiter inspicit, & habitualiter, scilicet cum intellectus habet in se principiū quo potest rē sibi facere præsentē actualiter. Habitus enim est quo quis utitur cum voluerit. Et quia materiale secundū ꝙ materiale, non potest per se esse præsens in esse obiectiuo, oportet quòd fiat præsens ꝑ aliquam similitudinē. Et sicut præsens dupliciter esse potest, scilicet actualiter, & habitualiter, ita ē duplex similitudo, scilicet una qua est habitualiter præsens, & alia qua præsens actualiter efficitur. ¶ Pro cuius notitia sciendū ꝙ intellectus informatus specie intelligibili, rem aliquam intelligens format in se conceptum sibi rem quam intelligit per modum obiecti actualiter repræsentantem, & ille cōceptus dicitur verbum mentis. Sicut cum intellectus naturam hominis intelligit, format in se cōceptum quidditatis hominis obiectiue repræsentantem, & per illam cognoscit quid est homo. & sic de alijs. Iste ergo cōceptus est similitudo actualis rei ad extra, faciens rem esse actualiter in prospectu mentis. Sed species intelligibilis est similitudo habitualis, faciens rē esse intellectui habitualiter præsentē. Et ideo ponitur in diffinitione habitualiter ad differentiā conceptus mentis. ¶ Hoc autem nō sic est intelligendum quasi species intelligibilis non sit uera similitudo, rem ad extra actualiter repræsentans, est enim vera similitudo repræsentans rem, sed quòd rem præsentē actualiter intellectui non facit, sed tantum habitualiter: quia cum sit similitudo rei, est prīcipium quo intellectus cum homo uoluerit aliam similitudinem facientē rem actualiter esse sibi præsentem producere potest. Vnde potest dici actualis similitudo in comparatione ad rem repræsentatā, habitualis autem in comparatione ad intellectū.

Species intelligibilis est vera similitudo.

Res dicitur præsens intellectui dupliciter actualiter & habitualiter.

¶ Quantum ad secundū ponitur ista conclusio. Necesse est ponere species intelligibiles in intellectu. ¶ Ad cuius euidentiam sciendū est ꝙ sicut supra dictum est, intellectus & est potentia passiua, & est potentia operatiua. Differt autem potentia pure actiua à potentia passiua et operatiua, quia ad hoc vt potentia actiua in opus exeat, non oportet vt à suo obiecto perficiatur. Non enim ad hoc vt calidū calefaciat lignū, oportet calidū perfici à ligno. Sed potentia passiua, & operatiua nisi ꝑficiatur ab obiecto, operationē habere non pōt. Isto supposito ad cōclusionē arguitur sic. ¶ Primo. Pōia passiua, & operatiua non pōt operari nisi perficiatur à suo obo: sed intellectus est huiusmodi: ergo nō pōt intelligere nisi perficiatur ab obiecto. Tūc vltra. Talis ꝑfectio non pōt esse, nisi quia dat sibi formale principiū operandi, & hoc dicimus in intellectu spēm intelligibilē: ergo etc. ¶ Cōfirmatur, qa ut dicitur 3. de aīa. Sicut se hēt sensitiuū ad sensibilia, ita intellectiuū ad itelligibilia. Sed sensus nō sentit nisi patiatur ab obo, cū sentire in moueri, & pati cōsistat, vt dicitur in 2. ergo intellectus nō intelligit nisi ab obo patiatur. Nō aūt patitur nisi recipiēdo aliquā ꝑfectionē, ut dicitur ibidē: ergo &c.

Necesse est ponere species intelligibiles in intellectu.

Quis sit conceptus.

Tex. 3. Tex. 54. Tex. 5.

Secun-

¶ *Secundo. Omnis cognitio fit per assimilationem cognoscentis ad rem cognitam. Sed intellectus non potest assimilari intelligibili secundũ naturam: ergo oportet ꝙ assimiletur ei secundũ speciem, & similitudinem intelligibilem.* ¶ *Tertio. Intellectus in actu, & res intellecta sunt vnum, vt dicitur 3. de anima. Sed non sunt unũ secundum naturam: ergo oportet ꝙ sint vnum per speciem intelligibilem recepta in intellectu.* ¶ *Quarto. Est auctoritas Philosophi 3. de anima dicentis de intellectu. Susceptiuum aũt speciei, & potentia huiusmodi. Vbi Cõment. dicit. Non habet de intentione passionis, nisi hoc tñ, quòd accipiat formam, quã comprehendit. Item. Et bene iam dicentes sunt animam esse locum specierum, nisi ꝙ non tota, sed intellectiua, neque actu, sed potentia species. Item. Necesse est autem, vt ipsa, aut species. Ipsa quidem igitur non sunt, nõ enim lapis in anima, sed species.*

Tex. 16. 19. & 27.

Tex. 3.

Tex. 6.

Tex. 38.

Soluuntur argumenta contraria.

¶ *Ad rationes in oppositũ respondetur.* ¶ *Ad primum dicitur ꝙ species possunt esse in actu dupliciter, scilicet in actu imperfecto, & habitualiter, & hoc est qñ intellectus actu non intelligit per eas. Alio modo in actu perfecto, scilicet quãdo intellectus vtitur eis. Tunc ad argumentũ dicitur, ꝙ si spẽs esse in actu accipiamus primo modo, negatur consequentia. Si secundo negatur falsitas, nec illud est contra ponẽtes species. Ad probationem consequentiæ dicitur ad primũ suppositum, quòd licet species sit naturaliter agens, sicut agens quo, nõ tamen semper causat intellectionem. Non est .n. principale agẽs intellectionis sed intellectus, & ideo causat tantum, quãdo intellectus vtitur ea. quod est secundũ imperiũ voluntatis: vnde negatur consequentia, scilicet quòd intellectus simul multa intelligeret. Procedit enim ex falso fundamento, scilicet ꝙ species ita naturaliter agat, quòd semper intellectionẽ causet.* ¶ *Ad secundum negatur consequentia. Ad probationem dicitur, ꝙ intellectus nõ est falsus intelligendo, quod sibi per species repræsentatur. qa talis cognitio pertinet ad primam operationem intellectus, in qua non est falsitas. sed in cõponendo conceptus non componibiles adinuicem, & separando non separabiles.* ¶ *Ad tertium dicitur, ꝙ in intellectu sunt tantum species quidditatum materialium, et per illas cognoscit intellectus non solum res sensibiles, sed etiam res immateriales. Ad improbationem dicitur, quòd verũ est quòd sensus tanquam potentia posterior repræsentat aliquo modo obiectum intellectui, non tamẽ hoc fit per actum sensus solum sine alio repræsentatiuo, sed per phãtasma repræsentatiuũ materialiter obiecti. Et intellectus agentis abstractionem speciem intelligibilem causantem in intellectu possibili, quia illa repræsentatio phantasmatis sufficiens ad intelligendum esse non potest, eo quòd intellectus immaterialiter apprehendat, unde necesse est vt præter phantasma speciem repræsentans obiectũ immaterialiter in intellectu ponamus.* ¶ *Ad quartum dicitur primo, ꝙ triplex est mediũ cognoscendi, scilicet medium quo, medium sub quo, & mediũ in quo. Sicut in uisu mediũ quo, est species visibilis, medium sub quo, est lux, medium in quo, est speculum, uel aliud obiectum, ex cuius inspectione sensus in cognitionem alterius deuenit. Sic in intellectu medium quo, est species intellectualis, medium sub quo est intellectus agẽs, medium in quo, est res cognita, ex cuius cognitione intellectus in cognitionem alterius excitatur.* ¶ *Dicitur secũdo, quòd maior est vera de eo ꝑ quod aliquod cognoscitur tamquã per medium in quo, nõ autem de eo quod est medium quo, sicut est species intellectualis.* ¶ *Si autẽ arguatur*

Intelle[ctus] nõ dec[ipi]tur iud[icando de] spe[ciebus].

Triplex medium cognoscendi, quo, in quo, sub quo. p. p. q. 12. art. 3.

Intellectus illius propositionis maxime propter quod unumquodque & illud magis.

guatur propter quod vnũquodque & illud magis. Sed per mediũ quo, cognoscimus rem: ergo &c. ¶ Dicitur ꝙ illa ꝓpositio hẽt veritatẽ in his quæ sunt unius ordinis, quæ scilicet cõueniunt in vna ratione sm̃ quam vnũ est causa alterius. Sicut ignis ex eo ꝙ est calidus causat in ligno caliditatẽ, ideo magis calidus. Modo medium quo, non conuenit in ratione cogniti cũ re, quæ cognoscitur per ipsum, et non est vnius ordinis cum ipso, vnde rõ non sequitur, sed sequeretur si medium quo, sic esset causa cognitionis rei, ꝙ per cognitionẽ intellectus in cognitionem alterius rei deueniret.

QVAESTIO VIIII.

Vtrum intellectum agentem in anima intellectiua ponere sit necesse.

Quoniam autem, sicut in omnia natura &c. Tex. XVII.

p. p. q. 97. arc. 1.

VAERITVR nono Vtrũ intellectũ agentem in aĩa intellectiua ponere sit necesse. Et uidetur ꝙ non. ¶ Primo. Si anima intellectiua esset intellectus agẽs, tũc in homine aliqd nobilius intellectu possibili poneretur, hoc est falsum: ergo &c. Patet consequentia, quia agens est nobilius patiente. Falsitas autem consequentis ꝓbatur. Nulla est in homine nobilior operatio, quã intelligere. Vnde ĩ hac operatione tanq̃ in nobilissima hominis operatione Philos. felicitatẽ ponit: ergo nulla est in homine virtus nobilior pricipio huius operationis: et huius est principiũ intellectus possibilis: ergo &c. ¶ Secũdo. Sicut se habent sensibilia ad sensũ, ita intelligibilia ad intellectũ, vt dicit Philos. Sed ad hoc ꝙ sensibilia sentiantur, nõ requiritur sensus agens: ergo nec ad hoc ut intelligibilia intelligantur requiritur intellectus agẽs. ¶ Si dicatur, ꝙ alia rõ est de intellectu, & alia de sensu, quia sensibilia sũt actu sensibilia extra aĩam, ĩtelligibilia aũt extra aĩã non sunt actu intelligibilia. ¶ Cõtra, ex hac rñsione videtur sequi, ꝙ intellectus agẽs ponatur vt faciat intelligibilia ĩ actu. Sed hoc nõ põt stare, quia sicut se hẽt lumen ad colores, ita in intellectus agẽs, si est ponẽdus ad intelligibilia, vt videtur velle Philos. Sed lumẽ non facit colores esse actu uisibiles absolute sed quodã modo: ergo nec intellectus agens facit intelligibilia esse actu intelligibilia. Minor ꝓbatur quia visibilitas cõuenit colori in secũdo mõ dicendi p se: ergo &c. ¶ Tertio. Si esset in aĩa intellectus agens, sẽper hõ intelligeret: sed videmus hoc esse falsum: ergo etc. Probatur cõsequentia. Præsente actiuo, et passiuo sibi proportionatis, semper sequitur actio si actiuũ sit agens naturale, vt dicitur 9. Meth. Sed intellectus agens si ponatur est agens naturale, & intellectus possibilis est passiuũ sibi proportionatũ: ergo intellectus agẽs semper aget ĩ intellectum possibilẽ causando spẽs intelligibiles: sed prima intellectio per spẽm, non subest imperio volũtatis cũ species sit naturaliter agẽs: ergo hõ cõtinue intelliget. ¶ Quarto. Intellectus agens est substantia separata: ergo nõ est põia aĩæ. Probatur antecedẽs auctoritate Phil. de ipso dicẽtis. Separatus aũt est solũ in hoc, qđ vere est ideſt in essendo, & hoc solũ immortale, & perpetuũ. Itẽ ait ꝙ est separatus, & ĩmixtus. Itẽ ibidẽ dicit ꝙ ẽ substantia actu ens. Nihil aũt respectu eiusdẽ est in actu, et in põia: ergo cũ aĩa in potentia respectu intellectus possibilis ĩ ipsa existen-

10. lib. Eth. cap. 8. & 10. scribit hoc.

3. de anima Tex. 3.

Non datur sensus agẽs.

In hoc lib. Tex. 18.

2. de anima Tex. 67.

Tex. 10.

Tex. 20.

Tex. 19.

R

existentis, non poterit in ipsa esse intellectus agēs. Itē ibidē inquit, ꝙ idē est secundum actum scientia rei. Quod Cōmē. exponens ait, ꝙ in intellectu agēte idē ē intelligens, & intellectum, non aūt in intellectu possibili: ergo intellectus agens est substantia separata. In solis enim separatis à materia, idē est intelligens, & intellectum. Item ait ꝙ intellectus agens non aliquando quidē intelligit, aliqñ autē non intelligit: nihil autem tale est in nobis: ergo &c. ¶ Respondeo. Circa hanc difficultatem duo sunt facienda. Primo ponetur vna opinio falsa, & inprobabitur. Secundo ponetur opinio uera. ¶ Quantum ad primū dicunt quidā ꝙ necesse est ponere intellectū agētē, vt sit immediatum principium actiuum intellectionis.

Cōmen. 19.

Tex. 20.

In q. duo sunt ab Auctore. Opinio themist.

¶ Pro qua positione supponūt primo ꝙ species intelligibilis non est per se immediatū principium actiuum intellectionis: quia idem non pōt esse immediatū principium agendi intellectionē, & recipiendi eandem. Spēs aūt est immediatū principium recipiendi intellectionem. Nam cum intellectus immediate spēm recipiat intellectionis, actū īmediate recipere non pōt. Idem .n. nō est plurium actiuum & immediate susceptiuū, et p cōsequēs spēs intelligibilis erit īmediatū principiū receptiuum intellectionis. ¶ Secundo supponunt, ꝙ nec intellectus possibilis est immediatū principiū intellectionis. Et probant, quia idē non pōt esse principiū actiuum, & receptiuum actionis, est enim potentia actiua principiū trāsmutādi aliud, non transmutādi se, vt dicitur 5. Metha. Sed intellectus possibilis, ut oēs cōcedūt, est principiū receptiuū intellectionis: ergo non est principiū actiuum eiusdē. Tūc arguitur sic. Immediatū principium actiuum intellectionis, aut est intellectus possibilis, aut spēs īntelligibilis aut intellectus agens. Nō spēs intelligibilis, nec intellectus possibilis: ergo erit ītellectus agēs. ¶ Huic vt dicunt fauent verba Philos. dicētis, ꝙ intellectus possibilis est quo est oīa fieri .i. est receptiuus oīum īntellectionū, & ꝙ intellectus agens est quo est omnia facere, idest qui facit oēs intellectiones. ¶ Sed quia ista opinio est contra veritatem, & contra mentē Philos. et procedit ex falsis fundamentis: ideo arguam contra conclusionē primo. Deinde contra supposita et rationem. ¶ Contra conclusionem primo arguitur sic. Si intellectus agēs esset immediatū actiuū principium intellectionis, intelligere non esset operatio immanens, sed hoc est contra Philos. 9. Metha. ergo &c. Probatur cōsequentia, qa intelligere nō reciperetur in agente, recipitur .n. in intellectu possibili, & non in intellectu agente, vt concedunt.

Cap. de potestate.

3 de anima Tex. 18.

Intellectus agens nō est immediatū principium intellectionis.

Tex. 16.

¶ Ad hanc rōnem respondetur, ꝙ actionem esse immanentem pōt dupliciter intelligi. Vno mō, quia recipitur in suo per se agente immediato, & hoc est impossibile, quia pōia actiua non est principium transmutandi se, sed aliud. Alio mō quia principium actiuū eius et immediatū, est coniunctum sm̄ esse, etiam principio receptiuo eius, & hoc modo intelligere est actio immanens, quia intellectus agēs, & intellectus possibilis sunt vnita sm̄ esse. ¶ Contra istā responsionē arguitur. Quia si ad operationem immanentē sufficit, ꝙ principium actiuū, & passiuum sint vnita secundum esse, tūc omnes operationes nutritiuæ, & augmētatiuæ essent operationes immanentes, quia corpus in quod agunt, & ipsę potentiæ vniuntur secundum esse, quod nullus concederet. ¶ Secundo arguitur ad conclusionē ex uerbis Philosophi. Operari, non attribuitur nisi producenti operationem, sed Philosophus per totum librū de anima attribuit intelligere intellectui possibili, nō autem intellectui agenti: ergo &c. ¶ Respondetur,

In omnibus tribus libris hoc repetitur.

detur, quòd Philoso. cum dicit intellectũ intelligere, nõ aliud intendit nisi quòd recipit intellectionem. ¶ *Sed contra. Quia eadem rõne possemus dicere, quòd lignũ calefacit, qa recipit calefactionẽ ab igne.* ¶ *Præterea ista expositio est cõtra mẽtem Philos. & Commen. in illo .n. Cum autem sit &c. dicit Philos. tunc intellectum esse in actu, quando põt per seipsũ operari. Vbi expresse vult intellectũ factum in actu per speciẽ intelligibilem, esse productiuum intellectionis.* ¶ *Si dicatur, ꝙ per illa verba Philoso. nihil aliud vult, nisi ꝙ intellectus factus in actu per speciem, est in vltima dispositione, & in potentia propinqua ad recipiendũ intellectionem, nõ autem antequã habeat speciem, ideo subiungit Philos. ꝙ tunc est in potẽtia, sed aliter tñ quã ante addiscere.* ¶ *Hoc inquã non valet, quia si sic intenderet, non diceret, quia tunc põt perseipsum operari. Nam ly per seipsum, denotat ipsũ tunc posse producere intellectionem. Hoc etiam est expresse contra mentem Cõm. exponẽs .n. quod dicit Philos. intellectũ factũ in actu posse ꝑ seipsum operari, dicit. Et hoc quod dixit est differentia inter virtutes agẽtes propinquas, & remotas, propinquę .n. actui sunt, quę agunt per se, & non indigent extrahẽte eas de potentia in actum, remotę autem indigent. Ex quibus uerbis satis clarum est Comment. in ista diuisione loqui de potentijs actiuis, & velle illa verba sic esse intelligenda, scilicet quòd intellectus factus in actu potest per seipsum producere actum intelligendi. Alioquin illam diuisionem non ex uerbis Philosophi de duceret.* ¶ *Quantum autem ad ea quæ supponit ista ratio.* ¶ *Dicitur primo ꝙ si intelligat neque speciem intelligibilẽ solam, neque etiam solum intellectum possibilem esse immediatum principium intellectionis productiuum, supposita uera sunt, sed tunc argumentum nõ concludit. Dicitur enim, quòd neque species sola producit immediate intellectionẽ, neque solus intellectus possibilis, neque intellectus agens, sed intellectus in actu primo constitutus, idest intellectus possibilis, & species intelligibilis, ita quòd intellectus possibilis, & species simul sunt causa totalis immediata, species autem est causa partialis, & similiter intellectus possibilis.* ¶ *Dicitur secundo, quòd si intelligatur neq; intellectum, neq; spẽm esse causam partialem actiuam de necessitate requisitam ad productionem intellectionis, ambo præsupposita sunt falsa. Primum quidem est falsum, quia nulla esset ratio ponendi speciem intelligibilem. Ad hoc enim quòd potentia sit receptiua, licet requiratur aliqua dispositio, non tamen requiritur forma repræsentans aliam rem in esse cognoscibili, et sic ad hoc quòd intellectus recipiat ab intellectu agente intellectionem, nihil facit repræsentatio, quæ fit per speciem: ergo illa species erit superflua. Nec valet probatio, quia falsum est quòd eadem potentia nõ sit immediate receptiua plurium formarum, siue plurium actuum, quando sunt diuersarum rationũ, sicut sunt species, & intellectio. Eadem .n. magnitudo est immediate receptiua albedinis, et caliditatis. Intellectus ergo ĩmediate .i. sine dispositione mãli media recipit speciem, et intellectionẽ, licet intellectio præsupponat spẽm in intellectu nõ sicut dispositionem materialẽ intellectus, sed sicut principium formale productiuum ĩtellectus.* ¶ *Sm etiã suppositũ falsum est, sicut supra probatum est.* ¶ *Ad probationẽ dicitur primo, ꝙ idẽ non põt esse totale ꝓductiuũ alicuius, et receptiuũ eius. sed bene põt esse principiũ partiale ꝓductiuũ.* ¶ *Dicitur secũdo quòd illa diffinitio potentiæ, est diffinitio põiæ actiuę transmutatiuę*

Marginal notes (left column): Tex. 8. — Obiectio. — Cõclusio. 1. — Quomodo species intelligibilis & intellectus possibilis sint actiua in intellectionis.

Marginal notes (right column): Ostenditur quòd supposita sunt falsa. — Soluitur ratio in oppositum.

tatiue per motum, & veram mutationẽ. Intellectus autem non est talis potentia. ¶ Dicitur tertio, ꝙ posito qd illa eẽt dif- finitio vniuersaliter pōiæ actiuę, sic est intelligenda, quòd pōia actiua est princi- pium transmutādi aliud inquātum aliud. Vnde nihil ꝓhibet idẽ eſſe ſuiipſius trāſ- mutatiuū, tñ aliter et aliter. Sic in ꝓpoſi to intellectus vt actu habens ſpẽm intel- ligibilẽ, transmutat ſeipſum ſolū inquan- tum est potētia actus ſecundi receptiua.

5. Metaph. cap. de potentia.

¶ Quantū ad sm̄ dicitur ꝙ neceſſe est po nere intellectum agentẽ, ad hoc vt faciat intelligibilia in actu, hoc autẽ facit agēdo in phātaſmata, & in intellectū poſſibilẽ. ¶ Oportet ergo hic tria declarare. Pri- mo quō faciat intelligibilia ī actu. Secun do quō agat in phantaſmata. Tertio quō agat in intellectū poſſibilẽ. ¶ Quātū ad primum ſciendū primo, ꝙ differentia fuit inter Platonẽ et Ariſt. ut in multis libris Ariſto. patet: quia Plato poſuit naturas uniuerſales ſubſiſtere extra ſingularia, ſi cut naturā humanā extra oẽm hominem, & nām ſpecificā equi extra oẽs equos: Ariſto. aūt poſuit naturā uniuerſalẽ non ſubſiſtere extra ſingularia. Non eñi est natura humana niſi in Sorte, et Platone & in alijs indiuiduis hominis, & ſic de alijs naturis, eo ꝙ non ſint actu à cōditio nibus materialibus ſecūdum quas muta- tionis ſubſtāt depurata. Intellectus enim abſque materialibus conditionibus intel- ligit. ¶ Sciendum ſecundo, quòd aliqua ſunt intelligibilia in actu, aliqua intelli- gibilia in potētia. Illa dicuntur intelligi- bilia in pōia, quæ ex ſe non poſſunt ab in tellectu intelligi, eo ꝙ non ſint actu à con ditionibus materialibus ſecūdū quas mu tationi ſubſtant depurata, intellectus .n. abſque materialibus conditionibus intel- ligit, ſed indigẽt aliquo alio agente depu rante, & iſta ſunt quę ſunt in materia, qa ſpecies quæ ſunt in intellectu vniuerſali-

Neceſſe eſt ponere Intellectum agẽtem.

Differentia inter Plato. & Ar. et 7. metaphyſi- cæ tex. 30.

Quæ intelligibilia actu & potentia.

ter repræſentant, res aūt quæ eſt in mate ria eſt particularizata per aliquid qd eſt extra rationẽ quidditatis. ſcilicet per con ditiones materiales: modo res taliter par ticularizata per ſe directe intelligi nō po teſt, & ideo omnis quidditas materialis ſecundū eſſe quod habet in materia eſt in telligibilis in pōia. Illa aūt ſunt actu in- telligibilia, quæ non indigent aliquo alio agente ad hoc vt intelligantur, quia ſci- licet ex ſe ſufficienter ſunt in actu à mate rialibus conditionibus depurata, & ſunt naturæ abſtractę à materia, quæ non ex aliquo extrinſeco, ſed ex ſeipſis ſunt indi uiduę. Sequitur ex hoc non oportere eſſe aliquā virtutem sm̄ Platonem, quę quid- ditates materialium rerū actu intelligibi les faciat, cū ponat eas materia ſepara- tas. Sed sm̄ Ariſt. oportet ponere aliam virtutem agentem, cum eas in materia eſ ſe ponat. Cum ergo quæritur quō intelle ctus agens faciat quidditates materiales intelligibiles actu: Dicitur quòd non eſt ſic intelligendum, quaſi ipſam quidditatẽ materialẽ, quæ intelligitur, sm̄ eſſe à con- ditionibus malibus abſtrahat, ponatque eam ſic abſtractā ī proſpectu intellectus poſſibilis, quia vniuerſale sm̄ eſſe à ſingu laribus abſtrahi non pōt. Aut quia in ip- ſo phantaſmate relucere naturā quiddi- tatis abſq; principijs indiuiduantibus fa- ciat. Nō .n. phantaſmata intellectui tan quam res primo cognita obijciūtur, vt in ipſis ab intellectu cognitis naturę vniuer ſales inſpiciantur: ſed quia cauſat in in- tellectu poſſibili ſpẽm quidditatis mate- rialis, per quā ipſa quidditas eſt actu in- telligibilis, eo quòd talis ſpecies quiddi- tatem ſine conditionibus materialibus re præſentat. Vnde cū intellectus ſpẽm ali- cuius quidditatis hẽt, nō indiget amplius illa quidditas agẽte extrinſeco ad hoc vt intelligatur. ¶ Quantum ad sm̄, ſcilicet quomodo intellectus agẽs agat in phan- taſmata,

Quomodo intellectus facit quidditates materiales intelligibiles.

Dupliciter intellectus agẽs in phantaſmata agit.

tasmata, dicitur quòd intellectus agens agit in phantasmata dupliciter, scilicet aliquid eis influēdo in eorū generatione, & ab eis aliquo abstrahendo. ¶ *Pro declaratione primi sciendum, ꝙ cum animę adinuicem ordinentur sicut figuræ, sic inquam, ꝙ prior, & imperfectior in perfectiori continetur. Virtutes enim in im perfectiores ex eo quòd perfectioribus vniuntur quandam perfectionem consequuntur, quā separatæ ab eis nō habent. Virtus enim extimatiua in homine ex eo quòd in eadem essentia animę cum intellectu radicatur, hanc perfectionem hēt, ꝙ de particularibus discurrere & rōcinari pōt, vnde etiā particularis ratio dicitur, quā perfectionem non habet extimatiua separata ab intellectu, scilicet ea quę est in brutis. Similiter imaginatiua hominis habet hanc perfectionē, vt phātasmata in ipsa recepta sint habilia ad hoc vt possint concurrere sicut causa partialis ad causandum speciem intelligibilē in intellectu, hanc autem perfectionē non habet imaginatiua brutorum.* ¶ *Dico igitur primo, ꝙ intellectus agens non agit in phantasmate aliquid eis influēdo postquā generata sunt, sed agit in eis in eorum generatione aliquid influendo, inquantū dat sibi virtutem, ex eo quòd recipiūtur in virtute radicata in eadem essentia animę cum ipso intellectu agente, vt sicut causa partialis ad mouendū intellectum possibilem secum concurrere possint.* ¶ *Dico secundo, quòd illa virtus non est aliquid distinctum essentialiter à phātasmate. Ad hoc enim quòd moueat intellectum possibilem, oportet quòd in essentia sua aliquid de lumine intellectus agentis participet. Sicut color nō posset mouere visum, nisi aliquid essentialiter de corporali lumine participat. Mouet ergo phantasma intellectum non per virtutem superadditā essentię suę, sed quia*

Intellectus agens non agit influendo post generationem phantasmatum.

sua essentia ꝑ coniunctionem sui subiecti cum intellectu agente tantā adipiscitur perfectionem, vt possit mouere intellectum, hęc aūt perfectio essentialis est quædam participatio luminis intellectus agentis. ¶ *Pro declaratione secundi, scilicet quomodo agat abstrahendo à phantasmatibus. Sciendū primo quòd in phantasmatibus sunt spēs intelligibiles non in actu, sed tantum in potentia. Hoc autem non est sic intelligendū, quasi species intelligibiles sint in phantasmatibus in potentia passiua, hoc enim modo sunt in potentia in intellectu potentiali, sed dicuntur in phantasmatibus tanquā in potentia actiua potētialiter contineri, quia scilicet phantasmata habent virtutē eas ꝓducendi.* ¶ *Sciendum secundo, ꝙ ea res quæ ex se effectum producere nō potest, ad hoc vt exeat in actum, oportet vt ab aliquo alio agente iuuetur, sicut si vnus homo ex se non sufficit trahere nauē, nūquam poterit hunc effectum efficere, nisi ab alio adiuuetur, & tunc si agens adiuuans sit agens principale, dicitur formā de pōia actiuæ imperfecti agentis educere, sicut si puero volēti alterū ense percutere, & non potenti homo fortis auxilium ferat, dicetur ista de potentia actiua pueri percussionem eduxisse.* ¶ *Dicitur ergo ꝙ intellectus agens agit in phātasmata abstrahendo species intelligibiles ab ipsis, quia scilicet species intelligibiles de potentia phantasmatis educit, dādo scilicet phantasmatibus virtutem tales species producendi, & simul cū phātasmatibus illas species tanꝙ causa principalis producendo.* ¶ *Quantum ad tertium principale. Dicitur primo, quod intellectus agens agit in intellectum possibilem causādo species intelligibiles quatenus quidditates materiales actu intelligibiles fiunt.* ¶ *Dicitur secundo ꝙ intellectus agens agit illas spēs in intellectu non*

Quomodo intellectus agens agat abstrahēdo vide.

Quomodo intellectus agens agit in intellectū possibilem. Lege hic.

nõ per se tanq̃ causa totalis, sed tanq̃ causa partialis. Ad causandũ .n tales spẽs concurrit & intellectus agens, & phantasma. Intellectus agẽs, sicut agens principale, & primum, phantasma aũt sicut agens instrumentale, & secundarium. Facit itaq; intellectus agens quidditates materiales actu intelligibiles, agendo in intellectum possibilem, & in phantasmata modo dicto. ¶ Istis declaratis probatur conclusio, scilicet q necesse est ponere intellectũ agentem ratione Phil. ¶ In omni natura quæ .s. quandoq; est in potentia, & q̃nque in actuo, portet ponere aliqd quasi materia, qđ sit in põia ad oĩa quæ sunt illius generis, & aliquid q sit agens reducens põiam ad actũ. Sed anima sm̃ partem intellectiuam quandoq; est in potentia, & quandoque in actu: ergo oportet in anima intellectiua esse aliquid quasi materia quod sit in potẽtia ad omnia intelligibilia, et iste est intellectus posibilis, & aliquid quasi agens quod reducat talem potentiam ad actum, et iste dicitur intellectus agens. ¶ Ad euidentiam huius rationis sciendum est, quòd secundum communem omnium expositionem, nomine naturæ, & nomine generis idem videtur intelligere Arist. dum ait. Quoniam autem sicut in omni natura, est aliquid hoc quidem materia vnicuique generi &c. Est enim sensus q in omni natura, siue in omni genere rerum quod idem est, est aliquid. Sicut materia quod est omnia illius generis, aliquid vero sicut agens, & productiuum oĩum formarum generis talis naturæ. At quia. non dicit Aristo. Quoniam in omni natura est aliquid &c. Sed quoniam sicut in omni natura, vbi se aliquã similitudinem, & comparationem, ante conclusionem inferendam ponere velle oñdit, videtur mihi q non pro eodem, sed pro diuersis naturã, & genus accipiat, ponatque inter illa similitudinem, & cõparationem, ex qua infert q necesse est in anima illas duas differentias esse. Nam nisi sic accipiatur, pendet constructio, sensusq; totius illius illationis est imperfectus. Per naturã enim videtur accipere Phil. substãtiã materialem quæ de potentia in actum producitur, per genus vero omnem aliã quidditatem siue genericam, siue specificã. Vnde sic punctuãda est litera. Qm̃ autem, sicut in omni natura, est aliquid hoc quidem materia vnicuique generi, hoc autem est potẽtia oĩa illa, alterum aũt causa, & factiuum &c. Et est sensus. Qm̃ in omni genere, & natura rerum, sicut & in omni substantia materiali producibili de põia in actum, est aliquid sicut materia propria illius generis, & aliquid sicut propria eius causa productiua, necesse est & in aĩa has differentias esse aliquid, scilicet sicut materia, aliquid vero sicut agens, & ita sensus habetur perfectus, perfectaq; constructio. ¶ Est aũt illa comparatio aliarum rerum ad substantias materiales verissima. Nam & in naturalibus, & artificialibus, & intellectualibus est verum, vt inquit Commen. q in ipsis sunt tria .s. agens, patiens, & factum. ¶ Ceterum attendendum est, q illa propositio sup qua dicta cõparatio fundatur, in naturis duntaxat in suo genere perfectis est intelligenda, non aũt in naturis imperfectis. Ad productionem .n. naturarũ etiã substantiarũ imperfectarũ, verbi gratia ad productionẽ vermis, qđ in genere aĩalis est imperfectũ quoddã, non requiritur agens perfectum, & vniuocum, sed agens vniuersale sufficit: ad naturas aũt perfectas in suo genere non solũm propria materia, sed & proprium atq; vniuocũ agens exigitur, ad equi .n. productionem, equi semen exigitur. Similiter ad scamni productionem, ars factiua

Tex. 17. Huius lib.

Quid nomine naturæ accipiatur.

Sensus verborum Aristo. quis sit.

Comm. 17. huius lib.

factiua scamni, & ad productionem intellectus in actu, agēs qui sit intellectus.

Dubitatio pulcra.

¶ Sed tunc dubium occurrit. Nam ex istis Aristo. verbis hoc modo expositis nō videtur haberi, quòd intellectus agēs animæ intellectiuæ potentia, & proprietas sit, quod tamen Aristo. secundum cōmuniorem opinionem videtur intendere. Nam ex ista comparationis interpretatione, nihil aliud habetur quam quòd oīs natura, & quidditas perfecta, quæ de potentia in actum educitur, propriā materiam, propriumq; productiuum habet, non aūt quòd talis materia, taleq; agens sit potentia, & virtus, siue accidens talis naturæ. Et ideo sequetur quidē, ꝙ ad hoc vt fiat intellectus in actu, siue anima sua quòd in actu primo intellectiua fieri potest, aliquem intellectum agentem requirat, à quo de pōia reducatur in actū, non aūt quòd intellectus agens, eius potentia, eiusq; accidens sit.

Quomodo ratio tex. 17 non modo dari intellectum agētē sed ipsum esse potētiā animæ concludat.

¶ Rñdetur ꝙ si diligenter verba, & mens Philosophi considerentur, videbitur, quòd nō solum concluditur oportere dari intellectū agētem, sed etiam sic oportere dari, vt potentia, & pars aīæ intellectiuæ sit. Nā cum agens proximum, & propriū uniuscuiusque perfectæ naturæ, eiusdem speciei esse debeat cum eo quod efficitur, & cum eo quod in tali natura materia locū tenet, nam & sanguis, & semen equi, et equus productus eiusdem speciei sunt, hic quidem, sicut indiuiduū, illa vero sicut causæ, & principia indiuidui, necesse est, vt & intellectus in actu, & intellectus possibilis, qui materiæ locum tenet, & intellectus agens, quod proprium est actiuū, eiusdem sint speciei, & ideo cum tā intellectus in actu quā intellectus possibilis, accidentia aīæ sint, necesse est, vt & intellectus agens accidens sit aīæ. Si enim illa aīæ essent accidentia, & intellectus agens substantia esset separata, vnius speciei esse non possent.

Quid supponat ratio Arist.

¶ Præterea hæc. Aristo. ratio supponit id qđ superius est determinatū. s. ꝙ aīa in seipsa tanq̄ proprietates habet illas uirtutes, q̄ ad intelligendū exiguntur, dū pōias aīæ enumerādo posuit intellectiuū in secūdo, & in tertio id quo intelligit anima partem eius dixit, inquiens. De parte autē animæ, quæ intelligit, & sapit. Et ideo cum probauit ad intelligendū intellectū agentem opus esse, relinquitur illū animæ potentiam esse. Vnde & intellectū possibilem, & intellectū agentem differētias esse animæ concludit, inquiens quòd necesse est in anima has differentias esse.

Lect. 10. in exp. Tex. 19.

¶ Confirmatur ratione quam S. Tho. adducit. Nam vnicuique naturæ perfectæ data sunt principia, quibus suā possit operationē explere, alioquin non esset à natura sufficienter instituta: constat autem quòd intelligere propria est hominis operatio, & ex ratione adducta, qđ talis operatio neque sine intellectu possibili rerum species in se recipere, neque sine intellectu huiusmodi species abstrahente expleri potest, ideo necesse est vt vterque animæ virtus, & potentia sit.

Vide q̄ fuerit intētio, Ar. de intellectu agēte

¶ Confirmatur quoque quòd hæc fuerit Aristo. intentio, quia de ipso intellectu agente loquens, dicit quòd est sicut habitus quidam, & lumen, constat enim ꝙ nomine habitus non significatur aliquid per se subsistens, sed id quod est habētis: ergo &c. ¶ Ad hoc aūt dicunt quidam, ꝙ intellectus agens habitui, & lumini assimilatur non in se, & absolute, sed quantum ad, modum agendi, idest in operādo qñ volumus, ideo non sequitur, si habitus est in nobis, ꝙ similiter intellectus agens sit in nobis non sit sbia separata. ¶ Sed ꝙ ista rñsio nulla sit, ostēditur ī illa etiam interpretatione admissa. Arguitur. n. sic. Id quo utimur qñ volumus, nō est substantia separata, sed est in nobis.

Non

Non enim operatio formæ à materia separatę, & superioris ordinis existētis in nostra est potestate, vt illum pro arbitrio nostro exercere valeamus. Sed per hanc rñsionem intellectu agente vtimur quando uolumus: ergo &c. ¶ Ad rationes in oppositum rñdetur. ¶ Ad primum dicitur negando falsitatem consequentis: intellectus enim agens est nobilior intellectu possibili. Ad probationē dicitur primo, ꝙ intelligere licet sit operatio intellectus possibilis immediate, tñ primo est intellectus agentis, quia intellectus agēs dat intellectui formam per quam intelligit, dans autem formā, dat etiam motum talem formā consequentē. ¶ Dicitur secundo, ꝙ illa consequentia est falsa, intelligere est nobilissima operatio hominis: ergo nulla est potētia nobilior principio huius operationis, loquēdo de principio proximo, & partiali, sicut est intellectus possibilis: est enim vera de principio aut primo sicut est intellectus agens: aut totali, sicut est intellectus agens, & intelligibile per suam speciem, & intellectus possibilis simul. ¶ Ad sm̄ dicitur primo, sicut ibi dicebatur. ¶ Dicitur secundo, ꝙ aliter est de intellectu, et aliter de sensu, forma.n. quæ recipitur in sensu, est eiusdem generis cum forma, quæ est in re sensibili, ideo sensibile per se potest causare speciē in sensu, & nō indiget aliquo alio agente. Nam vtraque est aliquo modo materialis, cum species in sensu à conditionibus materialibus non sit abstracta. Species autē, quæ est in intellectu, est omnino immaterialis: ideo alterius generis est, & alterius ordinis à forma intelligibili, quæ extra intellectū materialis est: & quia nulla forma pōt agere vltra suū genus, ideo res intelligibilis, quæ est extra intellectū, per se causare speciem in intellectu non potest, sed requiritur intellectus agens. ¶ Ad improbationem primæ responsionis dicitur, ꝙ illa propositio habet ueritatem quantum ad hoc, ꝙ sicut colores non possunt videri sine lumine, sic ita nec intelligibilia intelligi sine intellectu agente non possunt, tñ propter aliud ponitur intellectus agens, & propter aliud lumen. Intellectus.n. agens ponitur, & requiritur ad intelligendū, vt intelligibilia in pōia actu intelligibilia faciat: lumen vero requiritur vt diaphanū in actu constituat, vt à colore moueri possit. ¶ Ad tertium negatur consequentia. ¶ Ad probationem dicitur, ꝙ intellectus agens non est totale actiuum respectu intellectus possibilis, ideo poterit aliquando non agere, quia contingit vt phantasma, quod est eius instrumentū necessarium, aliqñ sufficienter in actu nō sit. ¶ Ad quartū dicitur primo sm̄ S.T. ꝙ dictum illud non est tantum de intellectu agente intelligendū, sed de tota parte intellectiua, quæ & intellectum possibilem, & intellectum agentem includit. Non .n. de solo intellectu agente dicuntur, quia hoc iam & de intellectu possibili dictum fuerat, non etiā de solo intellectu possibili, quia iam idem dixerat de agente, ideo de tota parte intellectiua est intelligendum, ꝙ est à corporali organo separata, ex quo sequitur qđ est immortalis, et ꝑpetua, vt inferius ostēdetur. ¶ Dicitur secūdo, ꝙ sensus illorū verborū nō est, intellectum esse separatū in essendo: sed cū nomen intellectus proprie partē intellectiuā significet, improprie aūt, & transumptiue de virtute cogitatiua dicatur, ne aliquis existimaret, quod dictum est de parte intellectiua, etiam de cogitatiua intelligendū esse, dicit ꝙ intellectus est separatus tantum, quantum ad illud quod vere est, idest quod proprie intellectus dicitur, non aūt quantum ad illud quod improprie intellectus appellatur. Nā quod latinus interpres dixit, quod

vere

Intellectus agens est nobilior possibili.

Differentia inter speciē sensibilē & intelligibilem.

Speculatio notabilis. Lect. 10.

uere est, in Græco habetur hoperesti. Hec autem particula, per, dictioni addita. (vt Suidas in suis collectaneis habet, & Simplicius, Adrastusq; in 1. Physi.) proprietatem significationis significat. Ideo sensus est. Intellectus autẽ separatus est solum, secũdum hoc quod propriẽ est intellectus. ¶ *Ad aliam auctoritatẽ dicitur* ꝙ *loquitur Arist. non de separatione à corpore, sed ab organo corporali, id quod etiã de intellectu possibili superius dixerat. Nam cum agens (ut ait) sit nobilius patiente, & actiuum materia, necesse est si intellectus possibilis est ab organo separatus, quòd multo magis hoc intellectui agenti conueniat.* ¶ *Ad aliam dicitur quòd non est inconueniens animã & in potentia, & in actu esse secundum diuersas sui potentias.* ¶ *Ad aliam dicitur primo de mente S. Tho. quod expositio Commen. contra mentem Aristo. est, scilicet quòd intellectus possibilis in actu non sit ipsum intelligibile, cum hoc asseruerit superius Philoso., immo & sensum in actu esse idem sensibili in actu dixerit superius.* ¶ *Dicitur secundo,* ꝙ *illa verba nõ dicit Aristo. de intellectu agente, sed de intellectu in actu. Postquam .n. de intellectu possibili, et de ĩtellectu agente determinauerat, de intellectu in actu agendum erat. Cuius primam differentiam ab intellectu possibili superius positam replicat, quia intellectus in actu siue scientia in actu est idem rei scitę, non autem intellectus possibilis, Secundam vero quia intellectus in potentia est prior tempore in eodem intellectu in actu, licet simpliciter sit econtrario. Ex ipsis autem Aristo. verbis apparet nõ esse eius mentem, quòd obiectum scientiæ intellectus agentis sit ipsemet. Nam non dicit, quòd intellectus agens, aut eius scientia sit idẽ rei, sed absolute quasi nouũ propositum assumens: Idem autem secundum actum scientia rei, quæ vero secundum potentiã tempore prior in uno est.* ¶ *Ad aliam dicitur* ꝙ *verba illa de intellectu in actu, non autem de intellectu in potentia sunt intelligenda. Hæc enim est alia differentia, qua intellectus in actu ab intellectu in potentia differt, quia inquam intellectus possibilis quandoq; intelligit, quandoque non intelligit, non autem intellectus in actu, quia est ipsum actu intellectum.* ¶ *Instant autem quidam dicentes, quòd à nullius mente, tanquam dubium excludendum erat,* ꝙ *intellectus in actu secundo, non quandoque intelligit, quandoque non intelligit, quia hoc certum est de omni operante inquantum huiusmodi,* ꝙ *non qñq; operatur, non qñq; non operatur, ideo de intellectu in actu non sunt hæc verba intelligenda.* ¶ *Sed respondetur, quòd non est hoc ab Aristotele dictum, quasi apud aliquos dubium esset, an intellectus in actu quandoque intelligat, quandoque non intelligat. Sed quia, vt inquit Sanctus Thom. cum propositum sibi esset, differentias inter intellectum in actu, & intellectũ possibilem enarrare, postquã duas explicauit differentias, tertiam tanquã manifestam subiungit, quòd intellectus in actu, non quandoque intelligit, quandoque non intelligit, sicut intellectus possibilis.* ¶ *Attendendum autem, quòd si de intellectu agente prædicta uerba exponãtur, sic intelligẽda sunt vt inquit Sãctus Thom. quòd non est ex parte intellectus agentis, quòd quandoque intelligimus, quandoque non, sed ex parte intellectus possibilis.*

S QVÆ-

Cõmen. 36.

Respõsio D. Tho 2. cõt. gen. cap. 78.

Tex. 14 & 15

Quomodo vnus intellectus é prior altero.

Dubitatio difficilis speculationis.

Vide in q. disp. de spiritualibus creaturis ar. 10.

Addi.

p. p. q. 79. ar. 4.

QVAESTIO X.

Vtrum anima intellectiua sit æterna, & immortalis.

Separatus aũt est solum hoc quod quidẽ est &c. Tex. XX.

p. p. q. 75. ar. 6. & 2. sét. dist. 19. ar. 1. & 2. cont. gent. cap. 78.

VAERITVR decimo, Vtrum anima intellectiua sit æterna, & immortalis. Et ui detur ꝙ non. ¶ *Primo. Forma quę ad sui existentiã determinatas dispositiones requirit, est corruptibilis, illis enim corruptis desinit esse. Sed anima est huiusmodi: ergo &c. Probatur minor. Proprius actus propriam materiam requirit, anima intellectiua ẽ proprius actus corporis humani, ꝙ dispositiones determinatas habet: ergo &c.* ¶ *Secundo. Cessante ratione existendi alicuius, illud amplius nõ est. Sed ratio existendi formæ existenti in materia est, vt sit quo aliqd est: ergo hoc cessante amplius non est. Aut ergo oportet, ꝙ compositũ incorruptibile sit, aut ꝙ forma corrũpatur dum desinit esse id quo aliqd est. Sed anima intellectiua est forma in materia, et hõ corruptibilis est, & mortalis: ergo anima intellectiua corruptibilis est.* ¶ *Tertio. Vnio animæ intellectiuę ad mãm, aut est ipsa aĩa, aut eius accñs separabile, aut accñs inseparabile. Si primũ: ergo qñ erit anima, erit unio ad mãm, & econuerso, & qñ vnio ad materiam non erit, anima intellectiua non erit, aut ergo homo erit incorruptibilis, si intellectus est incorruptibilis, aut anima corruptibilis erit. Si Secundũ: nõ videtur quõ accidẽs separabile duas possit vnire substantias, et eas manu tenere. Si tertium, nunquã intellectus à corpore poterit separari, & per consequẽs incorruptibilis erit.* ¶ *Quarto. Si anima est immortalis, corruptio hominis accidẽtalis corruptio erit, non autem substantialis, hoc autem est falsum: ergo &c. Probatur assumptũ, quia principia eius essẽtialia incorruptibilia erunt. Nam & materia prima, vt dicitur 1. Physi. incorruptibilis est.* ¶ *Quinto. Quod conuenit alicui secundum se, ab eo separari non potest. Sed formæ materiali quali ponitur anima intellectiua, secũdũ se conuenit in materia eẽ: ergo non põt esse nisi in materia, & per consequens separata manere non potest.* ¶ *Sexto. Formæ quæ sunt in materia, & formæ omnino à materia separatę, idem secundum speciẽ esse non possunt ut 7. Metha. dicitur: ergo eadem forma nũc in materia, nũc separata à materia esse non potest: ergo &c.* ¶ *Septimo. Si aĩa intellectiua esset ęterna, eius essentia esset infinita: hoc est falsum: ergo &c. consequẽtia probatur. Sicut se habet virtus mouendi ad motum, ita uirtus essendi ad esse. Sed ex perpetuitate motus arguit Philos. 8. Physi. & 12. Metha. infinitatẽ virtutis in primo motore: ergo ex perpetuitate essendi infinitas uirtutis essendi argui potest, sed virtus infinita essentiam infinitã requirit: ergo etc.* ¶ *Octauo. Si hoc esset, daretur infinitum in actu, hoc est contra Philos. 3. Physi. ergo &c. Probatur consequentia. Generatio hominis est eterna: ergo infiniti homines præcesserunt: ergo & infinitę animæ: ergo si anima est immortalis, dãtur nunc infinitę aĩæ in actu.* ¶ *Nono. Sequeretur, ꝙ resurrectio secundum mentem, Aristot. dabitur, hoc est contra Philosophum 10. Metha. ponentem à priuatione ad habitum regressum non dari: ergo &c. Probatur consequentia dupliciter. Primo. Vniri corpori est animę naturale: ergo esse à corpore separatã, est sibi contra naturam, & violentum. Sed nullum*

Actus actiuorum sunt in patiente bene disposito

Nota punctum de ratione essendi animę.

Tex. 62.

8. Physi. tex. 78. Et 12. Meth. tex. 41

Tex. 56 & in quenãbus.

Te. 26. & in post prædi. ca.

Argumentũ de resurrectione. *nullum violẽtum est perpetuum: ergo aliquando reuniretur: ergo &c. Secundo. Anima si manet à corpore separata, naturaliter vniri corpori desiderat, quia pars separata à toto est imperfecta, in toto autẽ suam perfectionem habet. Vnũquodque autem suam perfectionẽ desiderat. Sed naturale desideriũ non põt esse frustra: ergo &c.* ¶ *Decimo. Anima separata nõ haberet suã operationem, quæ est intelligere: ergo non potest esse separata. consequentia nota, quia nulla res sine sua propria operatione esse põt actu, vel potentia. Antecedẽs vero probatur, quia in anima separata phãtasmata esse non possunt, sine quibus intelligere nõ potest.* ¶ *Vndecimo. Oẽs partes quæ possunt manere separatę à toto sunt elementa .i. partes materiales, vt dicitur 7. Metha.* Tex. 60. *Sed anima non est elementum: ergo &c.* ¶ *Duodecimo. Nihil quod incepit esse est ęternum, vt habetur 1. Cęli cõtra Plato.* Tex. 102. *Sed anima intellectiua incipit eẽ, formæ .n. non sunt ante materiã, vt dicitur 12. Metha.* Tex. 16. *ergo &c.* ¶ *Tertiodecimo. Intellectus passiuus est corruptibilis, vt inquit Philos.* Tex. 20. *ergo &c. Patet cõsequentia, quia non ponitur anima perpetua, nisi qa intellectũ hẽt.* ¶ *Quartodecimo. Si intelligere est phantasia, aut nõ sine phantasia, non contingit animã separari, vt inquit Philosophus.* 1. de anima. Tex. 12. Tex. 30. & 39. *Sed non est sine phãtasia: nihil .n. sine phãtasmate intelligit anima: ergo &c.* ¶ *Ad euidentiam huius difficultatis, Sciendũ primo ꝙ ęternum dupliciter aliquid dici põt.* Eternum dupliciter acci pi potest. *Vno modo tã ex negatione principij, q̃ ex negatione finis suę durationis, qa videlicet neq; incepit esse, neq; desinet: sicut cęlũ secundũ Arist. mentem. Alio mõ ex negatione finis tantũ, quia videlicet quãuis suę durationis initium habuerit, nunquã tamen esse desinet: sicut cęlum secundũ catholicam fidem. Hic non quæritur, an anima primo mdo sit æterna, sed tãtũ an secundo modo.* ¶ *Sciendũ secundo ꝙ sicut mortale, & corruptibile dupliciter dicitur, ita immortale, et incorruptibile. Dicitur enim aliquid Vno mõ corruptibile, & mortale, quia in se principium aliquod habet per quod ad corruptionẽ tendit: sicut equus, lapis cęteraq; id genus, & hoc proprie dicitur corruptibile. Per oppositũ vero dicitur incorruptibile, qd nullum tale principium sibi intrinsecum habet, sicut cęlum, & intelligentię.* Nota subtilissimam doctrinam S. Tho. in p. p. quæst. 9. *Alio modo dicitur aliqd corruptibile, & mortale, non quia intrinsecum aliquod principium habeat, ꝑ quod ad corruptionem tendat, sed quia per aliquod agẽs extrinsecum, aut agendo aut ab actione cessando desinere potest: sicut secundũ catholicam fidem cęlũ, & intelligentię. Per oppositum uero incorruptibile, & immortale dicitur qd à nullo etiã extrinseco agẽte ad non esse deduci põt, sicut Deus gloriosus. Non quæritur ergo hic, An anima intellectiua sit ĩmortalis secundo modo. Sed tantum, an primo mõ sit incorruptibilis & immortalis, tanquam videlicet nullum in se principium habẽs per quod tendat ad non esse.* ¶ *Sed attendendum, quòd licet quod est hoc mõ incorruptibile per se desinere esse non possit, eorũ tñ aliquod per accñs potest desinere ad sui, scilicet, corruptionem subiecti.* Nota punctum cõtra Auerr. *Nam omnis forma quę de potentia materiæ educitur, et sm̃ suum esse à materia dependet, licet per se corrũpi non possit, cũ esse ꝑ se consequatur formã, per accñs tñ ad materiæ corruptionẽ in qua est desinit esse. Quæritur ergo. Vtrum aĩa ita sit immortalis & incorruptibilis, ꝙ neque per se, neque per accñs desinere possit.* Sensus quæstionis. ¶ *Sciendum tertio ꝙ qõ hęc moueri põt quantum ad Christianã fidem, & quantũ ad verã Philosophiã, & quantũ ad mentẽ Arist. scilicet, quid teneat fides, quid sm̃ veram philo-*

philosophiā sit, qd senserit Arist. Non quæritur hic qd fides teneat. Constat .n. quòd animam esse immortalem tenet. Non etiam quid sit secundū verā philosophia dicendū. Probatur .n. multipliciter à S.Tho. ex principijs naturali lumine intellectus notis, quòd sit immortalis. Sed de opinione Arist. quæritur utrū scilicet fuerit opinio Arist. quòd anima sit immortalis, an inquam hoc fuerit expresse dictū ab ipso, vel ex principijs ab eo positis haberi possit. ¶ Istis suppositis ponitur hæc conclusio. Secundum mentem Aristotelis tenendum est animam intellectiuam eternam, & immortalem esse, corruptoque homine remanere à corpore separatā. ¶ Probatur autem primo ex fundamento Arist. ponentis ꝙ si est aliqd aïæ operum, aut passionum proprium, continget vtique eam separari, idest, manere, & subsistere à corpore separatam. Si vero nullum est proprium ipsius, non vtiq; erit separabilis. Ex hoc itaque fundamento arguitur sic. Anima intellectiua habet propriā operationem, scilicet intelligere: ergo est à corpore separabilis, siue immortalis. consequentia nota ex Arist. fundamēto. Antecedēs uero ꝓbatur. Operatio, quę fit ab anima absq; corporeo instrumēto, est anima ꝓpria. Non .n. animæ corpus in tali operatione instrumētaliter cōmunicat. Sed intelligere fit ab aïa absq; corporeo instrumento. Nā intellectus nullius corporei instrumēti est actus, sed est ab omni corporeo instrumento separatus: ergo &c. ¶ Dupliciter autem ad hanc rationē rñderi posset. ¶ Primo ꝙ illud Arist. fundamentū in 1. de Aïa, de separatione aïæ quātū ad eius operationē est intelligendū, nō aūt de separatione eius à corpore. ¶ Secūdo ꝙ antecedēs est falsum. Ad ꝓbationem vero dicitur, ꝙ sm̄ mentē Arist. in illo loco, ꝓpria operatio

2. Contra gētes cap. 55. & 79.

Anima intellectiua est ęterna & incorruptibilis per se & per accidēs secundum Aristo.

1. de anima Tex. 21.

3. de anima tex. 2. & 3. Tex. 6. Tex. 1.

animæ illa dicitur, quæ nō solū sine corporeo instrumento, sed etiā absq; cōmunicatione rei corporeę omnino fit. Mō dicitur ꝙ licet intelligere absq; organo corporali fiat, nō fit tñ absq; cōmunicatione corporis oīno, nam absq; phantasmate nō fit, vt dicitur 3. de aïa hoc aūt ad corpus pertinere manifestū est. ¶ Pot et tertio respōderi, negando antecedēs, & ad ꝓbationem dicendo, ꝙ stat pōiam non esse organo corporali affixā, & tñ esse toti rationē operandi, et tūc operatio erit aïæ, & corpori cōmunis. ¶ Sed prima harū responsionē ꝙ nulla sit, ex Arist. processu facile patere pōt. Nā ibi dubitationē hanc mouens, Vtrū oēs animæ passiones sint cōpositi, an magis aliqua sit aïæ propria: causam huius quæsiti subiungit, qa scilicet ex hoc habebitur, An aïa sit separabilis, uecne. Vbi manifeste apparet, quòd ex separatione vel inseparatione animæ à corpore secūdū operationem, separationem eius secundū esse intendit inducere ¶ Secunda quoq; responsio contra Aristo. mentem esse manifeste apparet. Nam cum dubium moueat. Vtrum omnes animæ passiones sint cōmunes, an aliqua sit animæ propria, propriā animæ operationem accipit, vt contra communem operationem est diuisa. Ista autem est operatio cui non cōmunicat corpus tanquam instrumentum: ergo &c. Probatur minor sic. Communem animæ passionem vocat eam, quæ est & animæ simul, et corporei instrumenti. Nā quęritur, Vtrum sint communes animæ, & habentis. Cōstat autem quòd nomine habentis instrumentum intelligitur, quod simul cum anima operatur: ergo propriā vocat quā non cōpositi ex anima, et corporeo instrumento, sed tātum ipsius est animæ. ¶ Sed & tertia responsio nulla est. Nam nulla alia ratione ponit Aristotelis intellectū ab organo corporeo separatum,

Tex. 30.

Sco. 4 dis. 4. q. 2.

Ostenditur processus Aristo. in primo de anima.

Nota pro Scotum cōtra scoticas importunitates.

ratum, nisi quia omnia intelligit. Si aũt esset in organo corporali, cũ illud sit determinate naturæ sensibilis, determinateq; mixtionis, esset & intellectus ad determinatam naturam sensibilem limitatus, nõ oẽs naturas sensibiles posset intelligere, sed idem accideret si totũ corpus esset intellectui pro organo, & intelligere esset elicitiue cõiuncti tanquã primo intelligentis: ergo &c. ¶ Secundo est auctoritas eius. Nam ibi aperte dixit, ꝙ quasdam partes animę nihil prohibet separari à corpore, propterea ꝙ nullius corporis sunt actus. Ex hoc .n. tex. arguitur sic. Illas partes aĩæ cõtingit à corpore separari, quæ nullius corporis sunt actus: sed intellectus possibilis est huiusmodi: ergo est à corpore separabilis, ergo & aĩa cuius intellectus pars est potẽtialis. ¶ Tertio est auctoritas eius 2. de anima. Vbi postquã quæsiuit de alijs animæ potentijs, Vtrum vnaqueq; sit pars animæ, & vtrum ab alijs potentijs sit separabilis, subiungit ꝙ de intellectu, & perspicua põia nihil adhuc est manifestum. Sed videtur genus alterum animæ esse, & hoc solum contingere separari, sicut perpetuum à corruptibili. ¶ Ad istas duas auctoritates respondetur, & dicitur primo, ꝙ vbicunque Arist. de intellectus possibilis separatione mentionẽ fecit, de formali separatione intendit, nõ aũt de separatione in essendo. Quia vt ipsemet docuit, non aliter conuenit animæ separari, si propriam habeat operationem, cui scilicet non cõicet corpus neque organice, neque obiectiue, quam conueniat recto tangere ęneam sphæram in puncto, quod vtique sibi formaliter conuenit, non autem in esse. ¶ Dicitur secundo, ꝙ nulla pars est, quæ nullius corporis sit actus in essendo præter intellectũ agentem, ideo de ipso solo verificatur, ꝙ separatur sicut perpetuum à corruptibili. ¶ Rñdetur etiam aliter ab alijs, ꝙ illud dictum Philosophi, ꝙ intellectus et perspectiua separantur sicut perpetuum à corruptibili, est de separatione in operando, non aũt in essendo intelligendum. Vult .n. Arist. per hoc dicere, ꝙ anima inquãtum ad operationem intelligendi, quandam cum substantijs separatis similitudinẽ habet, ꝙ scilicet sicut perpetuæ substantię à materialibus & corruptibilibus conditionibus separãtur, ita & anima quantum ad operationem intelligẽdi ab omni materiali conditione separatur. ¶ Sed ꝙ istę rñsiones nullæ sint, ex verbis & processu Aristo. facile cõuinci potest. Quod .n. Arist. de intellectus possibilis separatione loquens, de separatione non tantum formali, sed etiam in essendo intendat patet. Tertio .n. de anima ait, quòd qm oĩa intelligit, oportet ipsum immixtũ esse. Intus .n. apparens ꝓhibebit extraneũ & obstruet. tex. aũt 6. ait ꝙ qualis vtiq; fiet, aut calefactus, aut frigidus, si organũ aliquod erit ei sicut sensitiuo. item inquit: ꝙ sensus non potest sentire ex valde sensibili, sed intellectus cũ intelligit aliquod valde intelligibile, non minus intelligit infima, sed magis, quia sensitiuum non sine corpore est, hic aũt est separatus. Ex his namque verbis apparet, qđ de separatione intellectus possibilis sm̃ esse ab organo corporali loquitur, non aũt de sola separatione formali. Nisi .n. de tali separatione loquatur: nõ sequuntur quæ adducit: vt satis constat. Apparet ẽt ꝙ loquitur de separabilitate partium animæ à corpore non solũ formali, sed etiã in essendo. Sicut enim de ipsa anima, aut aliquibus partibus eius dicit, non esse immanifestum, quòd anima sit inseparabilis à corpore, aut quędam partes ipsius, de inseparabilitate in essendo loquitur, ita quod subiungit nihil prohibere secundum quasdã separari, pro-

Tex. 11. 2. de anima.

3. de anima. Tex. 4.

Tex. 22.

Quod Arist. 3. de anima tex. 11. non de formali tantum, sed in essendo separatione loquitur.

Tex. 4.

Tex. 7.

Tex. 22.

rt, propter id quod nullius corporis sunt actus, de separabilitate in essendo est intelligendum, alioquin æquiuocatione vteretur Arist. ¶ *Tūc arguitur sic. Partes aliquas animæ non esse actus alicuius organi corporalis in essendo, est ratio quòd sint à corpore separabiles in essēdo. Sed intellectus possibilis est ab organo corporali in essendo separatus, vt ex adductis apparet: ergo est à corpore separabilis in essendo.* ¶ *Præterea ex processu Ar. 2. de aīa. ostenditur, ꝙ non de solo intellectu agente intendit, cum inquit, hoc solum cōtingere separari sicut perpetuū à corruptibili, sed de tota parte intellectiua. Nā postquā cōclusit aīam uegetatiuo, sensitiuo, intellectiuo, & motiuo determinari, quærit, Vtrū vnūquodq; horum sit aīa, an pars aīæ, & si pars aīæ, Vtrū sit separabilis ab alijs partibus sola ratione, an etiā loco. Rn̄dens aūt ad dubium cum dixisset de quibusdā nō esse difficile videre, quasdam aūt dubitationem habere, ostendissetq; in quibus facile est videre de his, in quibus est dubiū, subiungit inquiens. De intellectu, et speculatiua nihil adhuc manifestū esse &c. Ex hoc itaq; processu apparet, quòd de intellectu qui est animæ pōia loquutur, nō aūt de intellectu qui sit substantia separata, & quòd de tota parte intellectiua loquitur, quā alijs animæ potentijs cōdiuisit, cum inquit ꝙ videtur, idest appareret, vt Philoponus exponit alterum genus aīæ esse, & separari sicut perpetuū à corruptibili. Apparet etiā ꝙ si, vt secunda rn̄sio dicebat, itelligeretur intellectū esse separabilē in intelligendo ab omni conditione materiali, sicut perpetua, & incorruptibilia, nihil respōderetur ad propositū quæstionis qua quæritur, Vtrū partes animæ distinguantur loco, necne.* ¶ *Tertio. Est auctoritas eius 1. de anima, ubi concludit ꝙ cum sint quædā animæ operationes, quę sunt operationes cōiuncti, propter hoc physici est de anima considerare, aut omni, aut huiusmodi cuius scilicet operationes sunt coniuncti. Ex hoc.n. apparet ipsum existimasse, aliquam esse animam habentem aliquā operationem, cui non cōicat corpus, & consequenter à corpore separabilem, & immortalem. Nisi enim hoc putaret, non sub disiūctione dixißet physici eē cōsiderare de anima, aut omni, aut huiusmodi.* ¶ *Cōfirmatur, quia in 1. de partibus animalium hanc quęstionem absoluens, inquit ꝙ physici non est de omni aīa determinare, qz tunc nulla esset philosophia præter naturalem sciam, esset.n. naturalis philosophia de oībus, constat aūt ex litterę cōtextu, ꝙ ibi de aīa proprie sumpta loquitur: ergo existimauit aliquam animā esse, quę capacitatem materiæ supergreditur, & est immortalis. Hoc etiā manifeste apparet ex ratione ibidem adducta, quia inquam rem nullam à materia abstractam potest scientia naturalis contemplari.* ¶ *Quarto. Est auctoritas ipsius 2. de gn̄atione animalium. Inquit enim Philoso. quòd intellectus de potentia materiæ nō educitur, sed deforis aduenit, ergo est incorruptibilis. Nam illę solę formę ad corruptionem subiecti corrumpuntur, quæ de potentia materiæ educuntur.* ¶ *Rn̄detur, quòd Arist. credidit mentem de foris aduenire, quia lumen intellectuale quo intellectus possibilis potens est proxime ad intelligendum, mentisq; rōnē habere, ab intellectu agente est.* ¶ *Sed quod hæc responsio omnino ab intentione Aristo. sit aliena, sic ostenditur. Quærit nāque Philosophus de conceptę rei anima, vnde veniat, & an in semine contineatur, suūq; propriū explicat, quærendo de anima sensuali, qua fetus ipse animal est, & de rationali per quam est homo, de menteque subiungit.*

Marginalia: Cōsidera efficaciam argumētorū. — Tex. 18. — Tex. 19. — Speculatio notabilis ex Philopono. — Cap. 1. — Cuius artificis ē de anima cōsiderare. — Cap. 3. — Mentem de foris aduenire Aristo. quid intendat.

iungit. Quo nam tempore, & quomodo, & vnde eam recipiat, quæ principia id participant, plurimũ dubitatur. Ad hãc aũt quæstionem respondens, inquit, quòd in conceptibus, & seminibus hę aię prius sunt in potentia, quam habeãtur in actu, & quòd impossibile est vt alię extrinsecus veniãt], sed sola mens extrinsecus accedit, eaq; sola diuina est, eo ꝙ nihil cũ eius actione cõicet actio corporalis. Eccę quã manifeste habetur, ꝙ de lumine ab intellectu agente recepto non loquitur Arist. sed de ipsa aię substantia, qua cõceptus in specie humana constituitur.

Tex. 16. & 17 ¶ Quinto. Est eius auctoritas 12. Meth. dicit, ꝙ causę formales nõ sũt ante materias, & q̃rit an aliqua maneat posterius. Et rñdet ꝙ in quibusdã nihil probibet, ut si est aĩa talis, non oĩs, sed intellectus. Ex his .n. hẽtur ꝙ intellectus, qui est hominis forma, post corpus remanet. ¶ Rñdetur quòd Arist. in sua rñsione nihil determinate rñdet, sed tantum sub dubitatione, vnde à conditionali inchoat, dicens, vt si est aĩa talis, non oĩs forsan, sed intellectus. ¶ Sed quòd & hęc rñsio nulla sit, facile constat. Nam non respondet Aristo. ad dubium sub disiunctione, & dubitatiue, sed absolute. Respondet .n. nam in quibusdã nihil ꝓhibet: vbi tex. Commen. habet, non est impossibile. Deinde exemplificat, vt, idest verbi gratia, vt exponit Cõmen. & vt ꝓprietas gręcę dictionis habet. Si est anima talis forma, quę manet post corpus, non oĩs, sed intellectus: & est sensus, verbi gratia si dicamus aĩam post corporis dissolutionẽ remanere, non oẽm, sed illã quę est intellectiua. Apparet etiã hanc eius fuisse mẽtem ex verbis sequentibus. Subiungit enim oẽm autem impossibile forsan. Nã cum dixerit in quibusdã nihil ꝓhibere, ꝙ remaneat, & de aĩa intellectiua exemplificarit, dum subiungit, quòd de omni anima hoc verificari non potest, relinq̃t de anima intellectiua hoc impossibile nõ esse. ¶ Sexto. Est auctoritas eius 1. de anima. Ibi enim ait quòd intellectus videtur quædã substantia esse & non corrumpi. Et loquitur de intellectu, quo intelligit anima. ¶ Non valet aũt dicere quòd dubitatiue loquitur propter verbũ illud, videtur. Nam ex processu apparet, quòd dubitatiue non loquitur. Nec obstat ꝙ vtitur hoc verbo videtur. Nã aliqñ, videtur idẽ est qđ apparet, siue est manifestũ, sicut cũ Porphirius ait. Videtur aũt neq; genus, neq; spẽs simpliciter dici. Interpretatur .n. Ammonius, idest apparet, & est manifestũ. Nõ valet etiã dicere, quòd sm̃ aliorũ opinionẽ illud dicit. Licet .n. vt S. Tho. exponit ibi Phil. suũ propositũ probet per quandam Platonicorum opinionem, scilicet ꝙ omnis anima est incorruptibilis, & quòd omnes eius operationes etiã intellectus haberent organum corporale, ab eorum tamen opinione quantũ ad aię intellectiuę immortalitatẽ non discedit. Vnde vt ostendat se quantũ ad hoc eum illis conuenire, non aũt quãtum ad hoc quòd intelligere habeat organum, & ꝓp organi corruptionem marcescat, ex proprijs loquens subinfert, ꝙ intellectus fortassis diuinũ aliquid, & impassibile est. Vbi aduerbio dubitantis est vsus, quia hoc nondum determinauerat, sed postea determinauit in 3. libro. ¶ Ad rationes in oppositum rñdetur. Ad primã quidem dicitur formã ad sui existentiã determinatas dispositiones requiri, dupliciter ĩtelligi potest. Vno modo absolute, quia videlicet nullo modo, neq; in principio, neq; post, sine illis existere põt, & tunc cõcessa maiore, negatur minor. Alio modo in fieri tm̃, & quo ad initium sui esse, & tunc negatur maior. ¶ Pro quo sciendũ sm̃ doctrinã S. Tho. quòd licet aĩa in initio sui esse,

Hæc auctoritas declaratur ibi naturã animæ nostrę.

Vide sensũ verborũ Ar.

Tex. 65.

Dictio, videtur nõ semper dubitatiua est.

Dupliciter potest intelligi formã ad sui existẽtiam determinatas requirere dispositiones. Vide 1. sent. dist. 5. q. 5. ar. 2. Eãde potentia dei. q. 3. ar. 10.

esse, corpore indigeat, non tñ sicut aliæ formæ sm̄ suum esse dependet à corpore, vt scilicet sine corpore esse non possit. Nam non obstante, quòd in corpore dũ producitur induiduationem capiat, quia tñ est per se subsistens, suam indiuiduationem, & cõmensurationem ad corpus quod informabat etiam separata à corpore retinet, & suum esse indiuiduale. ¶ *Potest etiã ad hãc rationem dici quòd aĩa intellectiua ad sui existentiam absolute, non requirit determinatas dispositiones, sed tantum ad hoc vt sit in materia, ideo non sequitur quòd illis desinentibus anima desinat absolute, sed tantum quòd in materia esse desinat.* ¶ *Ad secundam dicitur quòd duplex est forma. Vna quę à materia secundum esse, & sm̄ oẽm sui operationem dependet, & de tali cõceditur totũ, scilicet quòd remoto ab ea quòd non sit id, quo aliquid est ipsa, amplius non est, talis enim forma, quia totũ eius esse est in concretione ad materiam, magis est quo aliquid existit, quam ipsa dicatur existere. Alia est quæ neque sm̄ esse, neque sm̄ oẽm sui operationem à materia depẽdet, et de hac negatur minor, nisi forte dicatur, quòd esse quo aliquid existit est sibi ratio existendi non simpliciter, sed tãtum in principio sui esse: sed tunc negatur maior.* ¶ *Ad tertium dicitur quòd talis vnio est accidens separabile.* (vnio animę quid est.) *Ad improbationem dicitur, quòd per aliquid vniri formã materiæ dupliciter potest intelligi. Vno modo tanquã per medium causans vnionem per se, & hoc modo forma non vnitur materiæ ꝑ vnionem quæ sit accidens separabile, sed per esse substantiale. Alio modo tãquam per medium ipsa vnita sequens, & tanquam per causam sine qua non. Et hoc modo non inconuenit animam vniri materiæ ꝑ accidẽs aliquod separabile, vnitur enim per vnionem, quę est relatio, formã sm̄ quòd per esse suum est vnita materiæ cõsequens.* ¶ *Ad quartam negatur consequentia. Ad probationem dicitur quòd in corruptione hominis non corrumpitur solum accidens, sed substantia composita quæ ex vnione animę cum materia resultabat, nõ quidem per corruptionem partium, sed per separationem illarũ abinuicem.* ¶ *Ad quintã dicitur primo, ꝙ duppliciter potest alicui aliquid conuenire ꝑ se,* (Aliquid cõuenit per se dupliciter.) *Vno modo tanq̃ consequens formam. Alio modo tanq̃ cõsequens materiã. Qđ conuenit alicui per se tanq̃ consequens formã, semper inest sicut igni caliditas. Quod uero conuenit per se tanq̃ materiã consequens, non oportet vt semper actu in sit, sed q̃nque sm̄ põiam inesse potest.* ¶ *Dicitur secundo, quòd quia motus est actus existentis in põia, ideo quæ ad motum pertinent, aut consequuntur motum in rebus naturalibus non semper insunt, non enim ignis semper mouetur sursum.* ¶ *Dicitur tertio, quòd formam vniri materiæ consequitur motum, non enim nisi per motum introducitur in materiã, ideo licet sibi per se cõueniat, non oportet tñ vt sibi semper insit* ¶ *R̃ndetur secundo, quòd aliquid conuenire alicui per se dupliciter intelligi potest. Vno modo ꝑ modum actus primi, vt risibilitas homini. Alio modo per modũ actus secundi, aut termini eius, sicut ridere conuenit homini, & esse sursum igni. Quod conuenit alicui per se primo modo, ab eo separari non potest, saltem per agens naturale, quia aut essentiale rei est, aut principia consequitur essentia, vt forma. Quod vero alicui conuenit per se secundo modo: in aliquibus separari potest sm̄ actum, licet non sm̄ aptitudinem, ridere enim constat quòd semper conuenit homini, licet homo ad illud semper habeat aptitudinem. Modo dicitur quòd vniri materiæ per se conuenit aĩæ intellectiuę secundo modo* (Vide hanc doctrinam. 1. par. q. 76. ar. 6.)

modo, non aũt primo modo. Nã vniri corpori conuenit animę sm̃ se, sicut sm̃ se corpori leui conuenit esse sursum: cõstat aũt quòd esse sursum cõuenit leui per modum actus secundi, aut termini eius motus sursum: ideo non oportet *vt semper insit animæ.* ¶ *Ad sextum negatur consequentia. Antecedens.n. ex Arist. sumptum intelligitur de formis, quarũ vna habet naturã vt materię vniatur, altera vero non. Nam sicut quod habet naturã vt sit sursum, & quod non habet naturã vt sit sursum, specie distinguuntur, idem tñ corpus est aliqñ sursum, & aliquãdo deorsum, ita formæ quarũ vna habet naturam vt vniatur corpori, alia autẽ non, specie distinguuntur, contingit tñ vnam numero formam aliquando esse vnitam corpori, aliquando vero non vnitam.*

Forma duplex.

¶ *Ad septimum dicitur, quòd consequẽtia falsa est. Ad probationem dicitur ꝙ aliter comparatur esse ad formã, & aliter motus ad mouens: esse .n. comparatur ad formã sicut effectus formalis ipsã per se consequens, motus autem ad mouens, sicut effectus ad suã causam efficiẽtem, ideo non oportet si ex infinitate motus virtutis motiue arguitur infinitas, qđ ex ꝑpetuitate esse infinitas formæ arguatur.* ¶ *Rñdetur secundo, quòd differentia est inter motũ & esse, quia motus sm̃ rõnem suã quantitatem habet, & extensionem, esse aũt sm̃ se quantitatis extensionem non habet, ideo infinita duratio motus virtutem infinitam in primo mouente requirit: duratio aũt perpetua esse, virtutem essendi infinitã non requirit, quantum .n. est ex virtute essendi nõ refert vtrũ esse infinito tempore duret, vel in instanti, vnde illa comparatio in proposito non tenet.* ¶ *Ad octauũ dicitur qđ dari infinitum in actu in rebus immaterialibus, principijs ab Arist. positis non repugnat. Vbicunq; enim de infinito*

Quomodo esse se hẽat ad formã.

Aristo. solũ de materiali ifinito loquebatur i libris suis.

tractat, de infinito quantitatiuo, & in rebus materialibus existẽte loquitur. Quid aũt ipse esset ad hoc argumentum respõsurus, nescimus. Hoc vnum certũ est ꝙ ista simul stare non possunt, quòd gñatio hominis sit æterna, infinitique homines precesserint, quòd aĩa sit incorruptibilis, & qđ non detur infinitum in actu, ideo si duo prima concedantur, necesse est tertiũ negare in rebus immaterialibus, nec oppositum ponit Arist. cũ de infinito tm̃ in rebus materialibus inuento loquatur. ¶ *Sed contra istam rñsionem dubium occurrit. Non .n. videtur verũ ꝙ Arist. negauerit posse dari infinitum in actu in rebus materialibus tm̃, non autem in rebus immaterialibus. Nam ratio eius 3. Phys. adducta, quia scilicet numerus est multitudo mensurata per vnum: non tm̃ in rebus materialibus, sed etiã in rebus immaterialibus locum habet: fundamentum enim rationis, scilicet numerus est multitudo mensurata per vnũ, veritatẽ habet tam in rebus immaterialibus, quã in rebus materialibus.* ¶ *Ad hoc rñdetur & dicitur primo, ꝙ falsum est rationem Aristo. tam de immaterialibus, quã de materialibus concludere. Nam cum supponitur ꝙ oĩs multitudo actu existẽs est numerus, patet ꝙ hoc habet veritatem de multitudine tantum rerum materialium, numerus .n. cum sit de genere quantitatis, in rebus tm̃ materialibus inuenitur. Similiter alia propositio, numerus est multitudo mensurata per vnũ, non habet veritatẽ nisi de numero de genere quantitatis, qui in rebus tm̃ materialibus inuenitur: ratio.n. mensurę si nõ est ratio quantitatis, rationẽ quantitatis cõcomitatur. Propter quod S Th. illũ locũ exponens dicit illam rõnem probabilem esse tanꝗ procedentẽ ex his quæ cõiter dicuntur. Si inꝗ de multitudine absolute fieret: & nõ tm̃ de materiali multi-*

Tract. S. Th. cõtra Auerro illas.

Tex. 4°.

Lege D. Th. 1. parte q 7 art 4.

Lect 7. 3 Phys.

Multitudinem fieri per vnú, & mensurati per vnum nó sűt idem.

tudine. ¶ Dicitur secūdo quod oĩs numerus est multitudo facta per vnum, multū aūt differunt esse multitudinem mensuratam per vnum, & esse multitudinem factā per vnum. Numerum.n.esse multitudinem factā per vnū est esse ipsius aliquā vnitatem vltimā per modum formæ, à qua specificatur, & qua substracta spēs numeri variatur, vt 8. Meth. dicitur. Ipsum vero esse multitudinem mensuratā per vnū, est per vnitatis replicationem præcise reddi, & certificari. ¶ Sed adhuc remanet in doctrina S.T. dubiū. Nā licet teneat S. Th. mundū incepisse vt fides tenet, vult tñ, vt in multis locis suæ doctrinę patet, mundū potuisse ab ęterno pduci. Quomodo ergo stabunt simul qđ mundus possit esse æternus, & aīa sit immortalis, & quod nullo modo etiā in rebus immaterialibus possit dari infinitum in actu? ¶ Ad hoc oportet altero duorū modorum rñdere. Aut .s. quod licet ponat posse mundum esse æternū, non tñ tenet hominum successiuā gñationem posse æternā esse. Hoc .n. videtur de mente ipsius, quod posset aliquis dicere quod mūdus fuit æternus, uel saltem aliqua creatura, non aūt homo. Aut quod sicut dicit mundum potuiße ab æterno esse pductum non propter aliquā realem potētiā in mundo existentem, sed solum propter dei virtutem, ita dicendū erit quod si hominis gñationē Deus fecißet æternā, aliquem alium ordinem posuißet ĩ rebus, p quem tali ęterna gñatione saluata, non oporteret poni infinitum in actu, qđ contradictionē implicat, vel successiue animas annihilādo, quamuis anima secundū se incorruptibilis sit, vel aīarum transmigrationem faciendo, vel aliquem aliū modum nobis nunc occultum instituēdo. ¶ Ad nonum negatur consequentia. Ad eius pbationem primo dicitur quòd vniri corpori in principio sui esse est aīę naturale, nō aūt postquā est separata. Ad secundam negatur assumptum, ad probationem negatur etiā assumptum de parte cui primo conuenit suū esse, & est subsistens, corpusq; ad suum esse eleuat, cuiusmodi est aīa. ¶ Dicitur secundo quod naturale desideriū non est frustra qñ remanet causa in natura quę possit rē ad id qđ est sibi naturale reducere. Modo dicitur quòd separata anima à corpore nulla remanet causa naturalis per quā possit corpori reuniri, ideo nimirū si tale naturale desiderium est frustra, præsertim cū fuerit semel adimpletum. ¶ Ad decimum negatur consequentia. Ad probationē dicitur quod non posse intelligere absque phātasmate non conuenit aīæ absolute, sed tātum vt est corpori colligata. ¶ Sed videtur quod ista rñsio nulla sit. Non inuenitur enim quod Arist. alium modum intelligendi aīę posuerit quam cum phantasmate. ¶ Rñdetur quod falsū est Aristo. alium modū intelligendi non posuisse. Posuit.n. alium eße modū intelligendi aīæ separatę, licet illum modū non explicauerit in libris, qui ad nos peruenerunt. Patet aūt hoc ex eo quod dicit nos post mortē non reminisci, accipiendo reminiscentiā quæ p corporeū organum exerceretur, de qua Phil. Si.n. post mortē non reminiscimur, aīa aūt coniuncta reminiscendo, & cogitando intelligit, relinquitur aliū esse modū intelligēdi aīæ separatę quā cōiunctę. ¶ Sed iterū instant quidā dicentes se nescire qs primo hæc verba de reminiscentia post mortem sit interpretatus. Non .n. videtur hoc esse de mente Aristo. Tū quia dixisset de aīa, nō reminiscitur aūt, non aūt de nobis, nō reminiscimur aūt. Tum quia illa nota casualis, scilicet, quia nihil seruit illi expositioni. Tum quia dicendum fuisset, & sine hoc non reminiscitur anima, non autem non intelligit, ideo magis exponenda sunt illa verba,

quòd

Tex. 10.

Vide auctorem 2. cont. gent. cap. 81.

p. p. q. 48.

Vnī corpori an sit naturale ipsi aīę & quomodo lege, bit.

Intelligere cū phantasmate quomodo conuenit animæ.

Tex. 20. 3.

In lib. de memoria et reminiscētia.

quòd nos non reminiscimur, idest nostrũ intelligere non est reminisci: vt voluit Plato. ¶ Respondetur & dicitur primo quòd illa interpretatio non solum est S. Thom. sed & Auerrois, & Io. Grãmatici, & Themistij et aliorum antiquorũ. Nam quia dixerat animam intellectiuã immortalem, & perpetuam esse, ne quis existimaret, aut ne quis putaret in anima separata remanere scientiam, eo modo quo nunc eam habet, inquit, quòd neque reminiscimur, neq; intelligimus post mortem, eo modo quo nunc. ¶ Dicitur secundo, quòd quia vt dicitur 10. Ethi. homo est principalissimus quod est in eo, ideo non fecit differentiã Phil. inter nos & aĩam. ¶ Dicitur tertio quòd illa nota causalitas optime deseruit ꝓposito, cũm enim assignat quare post mortem non reminiscimur, quia scilicet pars intellectiua, quæ remanet, est impassibilis, idest nõ est subiectum passionum de quarum numero est remiscentia. ¶ Dicitur quarto, ꝙ non erat de cogitatiua dicẽdum. Et sine hoc non reminiscitur aĩa, sed non intelligit, ut sicut per impassibilitatem ostẽderat quòd non reminiscitur, ita per corruptibilitatem cogitatiuę ostenderet vniuersaliter, ꝙ post mortẽ non eundem modũ intelligendi habemus, quem nunc habemus, cum nunc non sine cogitatiua intelligamus, quæ in aĩa separata non erit. ¶ Ad vndecimũ dicitur ꝙ illud ex Ari. non habetur præsertim sm̃ expositionem S. Th. sed tm̃ ꝙ desinente cõposito remanent elementa ex quibus componebatur. ¶ Ad duodecimum dicitur, ꝙ maior est uera tantum de eo quòd incepit esse per generationem educentem formam de potẽtia materiæ. Modo dicitur quòd anima non producitur per generationem, sed ꝑ simplicem emanationem, neque de potentia materiæ educitur. Si instetur ergo secundum Aristo, dabitur creatio. ¶ Respondetur quòd licet secundum Arist. nõ detur creatio vniuersi, datur tñ creatio animę intellectiuę in determinata materia, sm̃ ipsum ponentem eam non ab aliqua naturali causa produci, sed deforis aduenire. ¶ Ad tertiumdecimũ dicitur, quòd per intellectiuum passiuum Philos. virtutem cogitatiuam intendit, non autẽ intellectum possibilem. Et hoc non solum sm̃ S. Tho. expositionem, sed etiam sm̃ Auerr. Themistiũ, et Ioãnem Grammaticum. Vult .n. ibi Phil. assignare causã quare anima post mortem non habet modum intelligendi, quem habet coniuncta, hanc scilicet quòd cogitatiua quam intellectum passiuum vocat, & consequenter tota pars sensitiua corruptibilis est, & ideo non remanet in anima separata vt possit per phantasmata intelligere, sicut corpori coniuncta intelligit. ¶ Ad quartumdecimum dupliciter respõdetur. ¶ Primo secundũ mentem S. Tho. Negatur enim maior, & dicitur quòd eam non ponit Phil. tanquam veram, & secundum suã opinionem, sed tanquam habentẽ apparentiam. Cum.n. proposuisset quæstionem, Vtrũ oẽs passiones aĩæ sint cões & habentis, an aliqua sit aĩę, propriam causã difficultatis ostendit, qa plurimę videntur non sine corpore pati, aut facere, & ꝙ intelligere maxime assimilatur proprio, sed tñ neq; ipsum est propriũ sm̃ apparentiam si est phãtasia, aut non sine phantasia. Ipsũ.n. esse phantasiã demonstraret ꝙ corporeo indiget instrumento, ipsum etiã non esse sine phantasia, et consequenter sine obiecto corporeo duceret in suspicionẽ, ꝙ corporeo indigeat organo, videtur.n. põtia materialis esse solũ in corpora ferri, qđ tñ falsũ est. Nam põia ab organo corporeo separata, potest ad materialia terminari, secundum quòd per intellectum agentẽ immaterialia fiũt. Posuit ergo Phil. illam propo-

Expositio D. Tho. est intẽtio Auerr. Themistii & Io. gram.

Cap. 9.

Vide D. Th. 17. metaph. circa finem.

Quid intelligitur p intellectũ passiuum.

In expos. in text.

propositionem non tanquam veram, sed tanquam facientem in proposita quæstione difficultatem. ¶ Respondetur secundo, secundum mentem Philoponi, & Alberti, quòd admissa maiore, minor est falsa. Secundum enim Philoponum Apud Aristo. prima intelligibilia, & primæ intellectiones, neque phantasia sunt, neque cum phantasia. Secundum Albertum vero voluit Aristo. quòd anima cõiuncta potest intelligere aliquod separatum à materia sine phãtasmate, licet sensibilia, aut à sensibilibus abstracta non possit absque phantasmate intelligere.

Responsio Philoponi. 3. de anima Tex. 12.

QVAESTIO XI.

Vtrum sint duæ operationes intellectus, scilicet indiuisibilium intelligentia, & compositio, ac diuisio.

Indiuisibilium quidem igitur intelligentia, in his est, &c. Tex. XXI.

VAERITVR undecimo, Vtrum sint duæ operationes intellectus, scilicet indiuisibilium intelligẽtia, & compositio, ac diuisio. Et videtur ꝙ non. ¶ Primo. Discurrere à notis ad ignota, est operatio intellectus, & non est aliqua istarũ: ergo non sunt tantum duæ. ¶ Secundo. Pôtiæ distinguũtur p actus: ergo diuersi actus requirunt diuersas pôias, ergo non põt esse vna pôia intellectiua, quę hẽat plures operationes. ¶ Ad euidentiã huius quæsiti. Sciendum primo ꝙ pôię sensus, & intellectus hoc habent cõe, ꝙ simplici intuitu vnaquęq; suum propriũ obiectum apprehendat. Cum .n. cognoscãt per similitudinem obiecti in ipsis existentem, primo intuitu feruntur in id quo primo per spẽm repræsentatur, differãt tñ quia quamuis sensus proprietates intrinsecas rei non cognoscat, tñ proprietates extrinsecas, motum .s. magnitudinem, et huiusmodi vnico incultu apprehendit, eo ꝙ spẽs sensibilis oĩa illa explicite repręsentet. Intellectus autem est quidem omnium proprietatum rei, & habitudinum eius cognoscitiuus, eo quòd oĩa ista sub ente ꝙ est obiectum formale intellectus contineantur. Sed quia species quidditatis materialis primo, & explicite proprietates eius nõ repræsentat, sed tantũ quidditatem, ideo primo intuitu huiusmodi proprietates non apprehendit, sed tñ quidditatem naturalẽ, sicut quidditatem hominis, non aũt risibilitatem, &c. ¶ Sciendũ secundo ꝙ apprehensio quidditatis dicitur indiuisibiliũ intelligentia, tum quia vnaquęq; quidditas in indiuisibili cõsistit, sibi .n. addita vel substracta differentia spẽs variatur, tũ quia in aprehẽsione quidditatis intellectus noster intelligentijs, quæ simili apprehensione cognoscunt, & non componendo, neq; diuidendo assimilatur, tum quia temporis nõ præsupposita alia apprehẽsione qddítas materialis apprehenditur. ¶ Sciendum tertio ꝙ dupliciter accipi põt compositio. Vno modo pro quacunque vnione reali duorũ ad inuicem, vt pro vnione duarum aquarum aut lignorum, aut materiæ & formę, aut similiũ. Alio mõ pro attributione vnius ad alterũ per cõpositionis notam. In tali .n. attributione significatur vnum cum altero quandam vnitatem habere, sicut cũ animal homini per istam propositionem, homo est aĩal attribuitur, vnio quędam animalis cũ homine significatur. Non loquimur hic de prima

Potẽtia sensitiua & intellectus in quo conueniant.

Vide 1. metaph. Tex. 10.

Compositio dupliciter accipitur.

prima compositione, quia illa per actum animæ non fit, sed per agētia extrinseca, sed loquimur de cōpositione secundo mō. ¶ Sciendum quarto ꝙ aliud est intellectum componere, & diuidere, & aliud compositionē, & diuisionem cognoscere. Potest .n. compositio, & diuisio simplici apprehensione cognosci, sicut substantiæ separatæ hominem esse animal simplici apprehensione cognoscunt. Componere autem, & diuidere est vnum alteri affirmando, & negando attribuere. ¶ Istis notatis ponitur ista conclusio. Tanū duæ sunt operationes intellectus .s. indiuisibilium intelligentia, & compositio, & diuisio. Probatur. Duę sunt operationes in intellectu, & non sunt plures neque pauciores: ergo &c. Maior probatur primo quòd intellectus habeat primam operationem, quę est indiuisibilium intelligentia. Item. Oīs potentia informata similitudine alicuius obiecti potest id simpliciter cognoscere, patet per omnes potentias discurendo. Sed intellectus informatur similitudine obiecti intelligibilis: ergo potest id simplici intuitu cognoscere. ¶ Secundo probatur ꝙ habeat secūdam operationē. Intellectus procedens de potentia in actum, intelligit componendo et diuidendo. Sed intellectus noster ꝓcedit de potentia in actū: ergo &c. consequentia nota cum minori. Vt .n. dicitur in hoc 3. intellectus à principio est sicut tabula in qua nihil est descriptum. Maior probatur. Intellectus procedens de potentia in actum rebus alijs quæ de potentia in actū educuntur, assimilatur: sed tales res non habent statim suam perfectionē sed successiue eā acquirunt: ergo intellectus non statim habet perfectam cognitionē, sed eam acquirit successiue: ergo si debet cognoscere compositionē aliquorū, oportet ꝙ posterius cognitum cum priori cognito cōponat, sicut quia prius cognoscit quidditatem hominis, posterius autem risibilitatem, si debet cognoscere hominem esse risibilem, oportet quòd risibilitatem posterius cognitā cū homine prius cognita componat. Minor uero principalis scilicet ꝙ non sunt plures neque pauciores, probatur. Per intellectū cognoscimus tantum aut quidditatem, aut plurium quidditatum cōpositionem. Si secundo modo, sic est compositio, & diuisio. Si primo modo, sic est simplicium intelligentia. ¶ Ad primum in oppositū respōdetur quòd continetur sub compositione & diuisione, quandam enim plurium propositionum importat. ¶ Ad secundum dicitur ꝙ pōiæ distinguuntur per actus ad diuersa genera obiectorum per se terminatos. Modo compositio, & simpliciū intelligentia non sunt tales actus. Nā quilibet illorum actuum ad id ꝙ est obiectum intellectus formale terminatur.

Duę tantum sunt operationes intellectus.

Tex. 14.

Intellectus successiue acquirit suā perfectionē.

Quomodo potentiæ distinguātur.

QVAESTIO XII.

Vtrum veritas sit in sola compositione & diuisione intellectus.

In quibus autē & falsum iam, & uerū est: &c. Tex. XXI.

p. p. q. 17. art. 3.

Tex. 26 3. de anima.

VAERITVR duodecimo, Vtrum ueritas sit in sola cō positione & diuisione intellectus. Et uidetur ꝙ non. ¶ Primo, quia Philos. dicit quod intellectus intelligēs qđ quid est, semper est uerus, similiter sensus circa propriū sensibile semper est verus: ergo veritas non est in sola compositione, & diuisione intellectus. ¶ Secundo. Propositio vocalis dicitur vera, vel falsa: ergo non tanū intellectus componens vel diuidens.

¶ *Tertio.*

¶ *Tertio. Ens & verum conuertuntur: ergo vbi est vnum, & reliquum. Sed ens non est solum in compositione, & diuisione intellectus, sed in omni re: ergo & sic est de vero.* ¶ *Quarto. Remota omni operatione intellectus nostri: aurum est verum aurum, & argentũ verum est argentum: ergo ueritas nõ est solũ in intellectu.* ¶ *Respõdeo. In ista quæstione duo sunt facienda. Primo videndum est secundum mentẽ S. Tho. prætermissis aliorum opinionibus, quid ueri nomine intelligamus. Secundo dicendum est ad quæsitum.* ¶ *Quantũ ad primum, quia veritas & in intellectu, & in rebus modo aliquo inuenitur. Videndũ est primo quid sit veritas intellectus. Secundo quid veritas rei.* ¶ *Sciendum itaq; primo quod sicut bonum nominat id in qđ tendit appetitus, ita verum nominat id in quod intendit intellectus. Differenter tamen terminatur actus intellectus ad intelligibile, & actus appetitus in bonum, & appetibile. Intellectus enim terminatur ad intelligibile secũdum ꝙ per suam similitudinem in intetellectu recipitur, omnis enim cognitio fit inquantũ cognitum recipitur in cognoscente. Appetitus autẽ in ipsam rem appetitam secundũ ꝙ est extra, mouetur, & inclinatur. Sequitur ergo ꝙ bonum quòd est terminus appetitus, est ĩ re appetibili, verum aũt quòd terminat intellectum, est in ipso intellectu.* ¶ *Sciendum secundo ꝙ dupliciter intellectus cõparatur ad res. Vno mõ sicut cã ipsarum rerũ: eo mõ quo domificator per artẽ domificandi dicitur facere domũ. Alio mõ sicut ab ipsis rebus ad intelligẽdũ motus, dum videlicet suã similitudinẽ in ipsum causant. Veritas igĩ intellectus de mẽte S. Th. in sua rõne absolutũ, & respectiuũ includit. Absolutum est similitudo cogniti existens in intellectu, & hoc absolutũ est id ꝙ essentialiter est veritas, & quòd iste terminus veritas dicit in recto. Respectiuum autem est relatio cõformitatis intellectus ad rẽ extra, cuius similitudo est in intellectu, & iste respectus non est essentialiter veritas, sed tamquam completiuum formalis rationis ueritatis in obliquo connotatur. Vnde si similitudinẽ rei quæ est essentialiter veritas, sub rõne veritatis concipere volumus, cum respectu conformitatis ad rẽ cuius est species concipiamus oportet, dicetur enim veritas formalis, forma intellectus secundum quã rei ad extra conformatur.* ¶ *Sciendum tñ quòd ille respectus cõformitatis aliquãdo est relatio realis, aliquando vero relatio rationis. Si .n. loquamur de ueritate intellectus qui mouetur à re, relatio conformitatis est relatio realis. Mensurati enim ad mẽsuram relatio erit, quę secundum Philoso. 5. Metha. est relatio realis. Si vero de veritate ĩtellectus causantis rem loquamur, cuiusmodi est intellectus diuinus, et intellectus artificis, tũc talis relatio adęquationis, & conformitatis est relatio rõnis, est .n. relatio mensurę ad mensuratum, quæ secundum Philos. est relatio rationis. Est igitur veritas intellectus, forma sñ quã intellectus rei extra animam existenti conformatur, & adęquatur. Diffinitio aũt quæ datur, scilicet ꝙ est adęquatio rei, et intellectus, est diffinitio veritatis quantũ ad id quod est formale in veritate, non aũt diffinitio totalis essentie veritatis.* ¶ *Quantũ ad ueritatem rei. Sciendum primo, ꝙ sicut sanitas est nomen analogũ, & secundũ propriã rationem est tantũ in animali, in medicina vero, & cibo formaliter non saluatur, sed dicitur de eis secundũ ꝙ quandam habitudinẽ ad sanitatẽ animalis habent, inquantũ videlicet habitudinẽ aut causantis, aut conseruantis eam habent, sic veritatis nomen analogũ, & sñ ueram rõnem in intellectu dũtaxat inuenitur,*

Series dispu tationis pro posita.

Differentia inter actum appetitus & intellectum

Dupliciter ĩtellectus ad res compa ratur.

Vide D.Th. p. p. q. 16. art. 1.

Respectus cõ formitatis quid.

Cap. de ad aliquid.

Quomodo veritas de in tellectu & re prædicatur.

tur, ratio .n. veritatis est circa formam per quam intellectus rei ad extra vt dictum est adęquatur. Dicitur autem de rebus extra animã, non quia in illis sm̃ rationem sit, sed quia ad veritatem quæ est in intellectu diuino, uel creato, ordinẽ & respectum aliquem habent ¶ Sciendũ secundo φ sicut medicina denominatur sana, proprie quidem denominatione extrinseca, scilicet à sanitate in animali formaliter existente, non autem in ipsa formaliter existente, à qualitate autẽ in se existẽte per quã habet φ sit causatiua sanitatis animalis, denominatur improprie sana denominatione intrĩseca. Ita res nominatur quidẽ proprie nõ à veritate existente in se vera, sed denominatione extrinseca, à veritate .s. in intellectu existente formaliter, habet enim ordinẽ ad illam veritatem inquantũ adęquatur ipsi intellectui, aut sibi intellectum causando in illo verã sui similitudinẽ adęquat. Improprie aũt de nominatione intrinseca, ab entitate sua per quã cõformatur intellectui, vt nata est sibi intellectũ adæquare denominatur vera. ¶ Sciendũ tertio φ licet res naturales ĩ ordine & ad intellectum diuinũ, & ad intellectũ humanum dicantur verę, dicantur tñ principalius verę per comparationem ad intellectum diuinũ à quo ꝓcedũt, & cuius ideis assimilantur, & conformantur quã in ordine ad intellectũ humanũ. Sicut & res artificiales dicuntur primo quidem verę inquantũ formę existunt in mente artificis assimilantur. Secundario vero in comparatione ad ĩtellectũ humanũ, à quo nõ procedunt inquantum sibi intellectũ adęquare possunt. ¶ Cum ergo quæritur qd sit veritas à qua res dicitur uera, dicitur quòd si loquamur de veritate à qua res dicitur proprie, & principaliter vera, illa nihil aliud est quã veritas intellectus de qua dictũ est. Si vero loquamur de ueritate à qua improprie vera nũcupatur; dicitur φ veritas dicit absolutũ cum respectu, dicit .n. entitatem rei cum respectu ad intellectũ, & si quidẽ dicatur res uera per respectũ ad intellectum diuinũ, tunc veritas rei est eius entitas cũ respectu conformitatis ad illum intellectũ. Veritas enim lapidis, dicit entitatẽ eius inquantum conformatur speciei lapidis existenti in mente diuina, & similiter est si comparetur ad intellectũ humanum practicũ. Si aũt cõparatur ad intellectũ humanum speculatiuum, sic dicit entitatem cum respectu causalitatis conformitatis, inquantũ .s. secundũ entitatem suã potest in intellectu verã sui cognitionẽ causare, quia bene dicitur φ verũ importat ordinem ad intellectũ, & bonũ ordinẽ ad appetitũ. ¶ Quãtũ ad sm̃ principale sciendum primo, φ veritatẽ esse in aliquo põt tripliciter intelligi. Vno modo sicut forma inhęrens denominans suũ subiectũ uerum. Alio mõ obiectiue, sicut cognitũ in cognoscente. Tertio significatiue, sicut repræsentatũ in repræsentãte. Sicut si diceremus spẽm ĩtelligibilẽ esse in ĩtellectu subiectiue, nãm autẽ hominis obiectiue sicut cognitũ in cognoscente, hominẽ vero esse animal, esse reprẹsentatiue, et significatiue in ista propositione vocali hõ est animal. ¶ Sciendũ secundo φ cũ intellectus intelligẽdo format in seipso quendã conceptum rei intellectę repræsentatiuũ per compositionem, & diuisionem intellectus: possumus duo intelligere .s. aut ipsum actum intellectus componentis, et diuidẽtis, idest affirmantis, aut negãtis, aut conceptum complexum per talem actum productum. ¶ Ponuntur itaque istę conclusiones. ¶ Prima est. Veritas est in sensu, & in intellectu cognoscente quod quid est, sicut in re vera, quod est dicere, dicuntur veri, sicut & alię res dicuntur verę. Probatur. Omnis res habẽs formã

pro-

Quomodo medicina dicitur sana.

Res artificiales quomodo dicuntur veræ.

Veritas lapidis quid exprimit.

Veritas tripliciter est in aliquo.

Veritas est in sensu, & in intellectu: sicut in re vera.

propriam, & conuenientem suæ naturæ secundũ conformitatem ad speciem existentem in mente diuina habet in se veritatem sicut res vera, sed intellectus cognoscens quod quid est, & sensus actualiter sentiens sunt huiusmodi: ergo &c. consequẽtia nota cum maiori per supradicta. Minor vero probatur. Similitudo rei cognitę inquãtũ huiusmodi est forma virtutis cognoscẽtis inquantũ est cognoscens, forma .n. rei cognitę constituit virtutem cognoscitiuã ĩ actu, sed intellectus cognoscens quod quid est, & sensus sentiens habẽt similitudinem rerũ cognitarum: ergo habent proprias formas.

Quæ differentia inter veritatẽ intellectus, & sensus.

¶ *Aduertendum tamen q licet intellectus apprehendens quidditatem dicatur verus quia habet propriam formam, habet & similiter sensus differt tamen intellectus in hoc à sensu, quia forma à qua sensus dicitur verus intrinsece, nõ est essentialiter, & proprie veritas, sicut nec entitas lapidis proprie ueritas est: forma autem à qua intellectus inquantũ cognoscens dicitur uerus intrinsece, est essentialiter veritas ipsa intellectus nostri, ut ex superius dictis patet, non tamen est veritas à qua principaliter dicitur intellectus verus. Dicitur enim primo verus à veritate in mente diuina existente.*

Neque in sẽsu neque in intellectu qđ quid est cognoscẽte est veritas obiectiue.

¶ *Secunda conclusio. Neq; in sensu, neque in intellectu cognoscente quod quid est, est veritas obiectiue, idest id qđ terminat actus istarum virtutũ non est formaliter verum. Probatur ista conclusio. De sensu .n. satis patet, quia veritas non cognoscitur nisi formetur rõ aliqua, aut conceptus de re ad extra, qđ nõ conuenit sensui sed de intellectu. Probatur. Cognoscens verũ formaliter cognoscit conformitatem & cõparationem quæ est inter rem cognitam, & id quod intellectus concipit de tali re, sed intellectus cognoscens quodquid est non cognoscit talẽ conformitatem: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia in tali conformitate ueritas formaliter cõsistit. Minor vero ꝓbatur. Si ĩtellectus talis cognosceret hãc conformitatẽ, id quod terminat talẽ operationẽ talem conformitatẽ importaret, terminus .n. actus intelligendi est id qđ intelligitur, sed hoc est falsum, quia terminus simplicis intelligentię est incõplexus, incomplexum autem inquantũ huiusmodi nõ dicit aliquam cõparationem, aut applicationẽ ad rem, hoc enim incõplexum, animal rationale, ex se non dicit aliquam cõparationem ad rem: ergo etc.*

¶ *Tertia conclusio. Veritas est in intellectu componente, & diuidẽte obiectiue, siue sicut cognitum in cognoscente. Probatur. Cognoscens conformitatẽ intellectus ad rem cognoscit verum formaliter, sed intellectus cõponens, & diuidens cognoscit conformitatem intellectus ad rẽ: ergo &c. Probatur minor, quia aliquan do intellectus iudicat se habere similitudinem intelligibilis. Item quia terminus talis intellectionis est complexum, puta hoc exemplum homo est animal, cõplexũ autem comparationẽ intellectus ad rẽ dicit: ergo &c.* ¶ *Sed hic occurrit dubiũ. Nam S. Tho. dicit, q tunc solum intellectus cognoscit veritatem, quando cognoscit cõformitatẽ sui ad rẽ. Dicit, .n. Intellectus autem conformitatem sui ad rẽ intelligibilem cognoscere põt, hoc est quando iudicat rem ita se habere, sicut est forma de re quam apprehendit. In hac sola operatione intellectus est ueritas, et falsitas, secundũ quam nõ solum intellectus habet similitudinẽ rei intellectę, sed etiã super ipsam similitudinem reflectitur cognoscendo, & dijudicando ipsam. Sed nõ in omni propositione importatur talis cõformitas intellectus ad rem, sicut in ista homo est animal, sed habitudo tantũ prædicati ad subiectum importatur: ergo nõ semper*

Veritas est in intellectu componẽte & diuidente obiectiue.

Vide D. Th. p. p. q. 16. art. 1 & 6. metaph.

Lect. 4.

semper intellectus diuidendo & componendo cognoscet verũ aut falsum. ¶ Respondetur ꝙ propositio illa est de mente S. Tho. scilicet ꝙ in omni propositione importatur cõparatio intellectus ad rẽ, nam intellectus formãs propositionẽ attribuit, aut remouet à re id quod de ipsa concepit. Sbm.n. propositionis importat rem extra aĩam, & prædicatũ id qđ intellectus de ipsa apprehendit, & per consequens formando propositionem, & intelligendo complexum, dicit & intelligit se habere conformitatem ad rem, attribuẽdo scilicet ei id quod incomplexe concepit: & si quidẽ sicut est in re, scilicet qa ipsi rei conuenit id quod intellectus concepit, & ꝙ ei formando propositionem attribuit tunc intellectus verum dicit, & cognoscit, sicut cũ huic rei quæ est homo attribuit hoc quod cõcepit de ea, scilicet aĩal rõnale, aut risibile formando istam propositionem, homo est animal rõnale, aut istam, homo est risibilis, verũ cognoscit. Si vero aliter sit in re, quam intellectus dicat, quia si intellectus aliquod incomplexum rei attribuit extra aĩam qđ ei non conuenit, vtputa dicendo homo est equus, tunc dicit falsum, & cognoscit falsum. Itaq; ꝙ in ista propositione homo est aĩal, & in oĩbus alijs cõparatio intellectus ad rem importata, ex eo ꝙ in tali ꝓpositione intellectus rei extra animã existenti, quæ per ꝓpositionis sbm significatur, id quod concepit de ea, & per prædicatum importatur, attribuit, & sic in oĩ propositione intellectus dicit se esse adæquatũ rei, dum rei attribuit id quod incomplexe de ea concepit. ¶ Qđ autẽ hoc sit de mente S. Thom. apparet qui postq̃ dixit, quòd tũc intellectus cognoscit veritatem cum cognoscit conformitatem sui ad rem intelligibilem iudicando rem ita se hẽre, sicut est forma de re, quã apprehendit, subiungit, & hoc facit componendo, & diuidendo in oĩ propositione aliquã formã significatam per prædicatũ, vel applicat alicui rei significatę per subiectum, vel remouet ab ea.

Nota pulchrã & subtilissimã doctrinam secundum D. Thom.

¶ Item ostendẽs quomodo adeo veritas enunciabiliũ non excluditur, dicit, Cũ aliquod incomplexum vel dicitur, vel intelligitur, ipsum quidẽ incomplexũ quantum est de se, nõ est rei æquatum, nec rei inæquale, cũ æqualitas, & inæqualitas sm̃ comparationem dicuntur. Incõplexũ aũt quantũ est de se, non continet aliquã comparationem, vel applicationẽ ad rẽ, vnde de se nec uerũ, nec falsum dici põt, sed tm̃ complexum, in quo designatur cõparatio incomplexi ad rem per notã cõpositionis, aut diuisionis. Incomplexum aũt non dicitur ipsa res sm̃ ꝙ est extra animam, sed sm̃ quòd est obiectiue in intellectu simpliciter intelligẽte: ergo etc. In ista propositione homo est animal, importatur conformitas intellectus ad rem extra, sm̃ quòd res ad extra, quæ est homo, id quod de ea intellectus concepit, et intellectus illã propositionem formando se esse adęquatum rei, cum de ipsa re format conceptum animalis, intelligit, & dicit: dicit enim ita esse in re, sicut ipse concepit, ista autem conformitas importatur per copulam verbalem. Vnde in ꝓpositione importatur conformitas vtriusque, scilicet & eius quod intellectus concipit de re ad ipsam rem, & intellectus sic intelligentis ad eandem &c. Similiter in propositione negatiua inuenitur, cum .n. intellectus hominẽ non esse equũ intelligit, se eßе rei adęquatum dicit, dũ de eo equi negationem apprehendit.

Vide etiam 1. cont. gẽ. cap. 59.

Quid incomplexum.

Vide D. Th. vbi supra.

¶ Quarta conclusio. In propositione vocali, & mentali quæ est conceptus terminans actum intellectus componentis, aut diuidentis est veritas significatiue. Probatur, quia repræsentat intellectui enunciabilę verũ. Ista.n.propositio, homo est

In propositione vocali & mẽtali est veritas significatiue.

animal, siue in voce, siue in mente significat hoc complexum hominem esse animal, in quo significato importatur id quod est veritas formaliter, dicit enim hominem, & animal, & comparationem huius incomplexi animal ad illam rem quæ est homo, & tale enunciabile complexum est id quod intellectus dicit, & intelligit per compositionem, aut diuisionem. Verum tamen est quod conceptus mentis principalius significat enunciabile complexum, quam propositio vocalis, quia propositio vocalis nisi mediante conceptu non significat. ¶ Ad rationes in oppositum respondetur. ¶ Ad primum dicitur, quòd sensus Philosophi est, in ipsis esse veritatem, sicut in re vera, non autem sicut in cognoscente veritatem, & hoc conceditur. ¶ Ad secundum patet, quòd propositio vocalis est vera significatiue, non autem formaliter, per veritatem propriam in se existentem. ¶ Ad tertium dicitur primo, quod ens, & verum conuertuntur quantum ad supposita, quia esse suppositum entis est suppositum veri, & econuerso, non autem conuertuntur quantum ad constitutiua rationum vtriusque, esse enim constituit rationem entis, & adæquatio rationem veritatis, illa autem non conuertuntur. ¶ Dicitur secundo, quod si consequens sic intelligatur, quod vbi est vnum, ibi est alterum quantum ad ea penes quæ non conuertuntur, negatur consequentia, quia s.n. penes constitutiua rationum non conuertuntur, ideo non oportet vbi est vnum, ibi esse reliquum. ¶ Dicitur tertio, quod quia ens, & esse conuertuntur secundum supposita, differunt tamen secundum rationem, ideo requiritur quod in quocunque est suppositum entis, sicut in cognoscente, sit etiam suppositum veri, & econuerso, non oportet autem hoc de rationibus, non enim intellectus semper intelligens ens, ueri rationem intelligit. ¶ Dicitur quarto quod argumentum concludit, quod verum est in omni re sicut in re vera, cum hoc autem stat, quod sit solum in intellectu componente, & diuidente, sicut in cognoscente verum. ¶ Ad quartum dicitur, quod aurum est verum aurum proprie denominatione extrinseca, inquantum conformatur intellectui diuino à quo procedit, improprie autem denominatione intrinseca, vnde in ipso esse veritatem improprie dictam non negatur.

Nota mirabilem doctrinam in solutione arg. quæ est S. T. vbi supra.

Aurum quo modo dicatur verum.

QVAESTIO XIII.

Vtrum intellectus noster possit cognoscere singularia.

Vnum autem faciens hoc intellectus &c. Tex. XXII.

Lege p. p. D. Tho. quæst. 85. arti. 1. vbi sunt eadem fere argumenta.

QVAERITVR tertiodecimo, Vtrum intellectus noster possit cognoscere singularia. Et videtur quod sic. ¶ Primo. Potentia ponens differentiam inter aliqua, cognoscit illa, sed intellectus ponit differentiam inter vniuersale, & particulare: ergo cognoscit vtrumque, consequentia nota cum minori. Maior est Philosophi 2. de anima per hoc probantis oportere esse sensum communem, ad cognoscendum differentiam inter sensibilia diuersorum sensuum, quia sensus particularis non cognoscit sensibile diuersorum sensuum. ¶ Secundo. Quicquid potest virtus inferior, pòt virtus superior, sed sensus qui est virtus inferior potest cognoscere singularia: ergo & intellectus. ¶ Tertio. Id quod primo intelligitur ab intellectu per vnam speciem, aut est ipsa species, aut res extra animam repræsentata per speciem. Non species, quia secundum S. Doct. species non est quæ

Tex. 146.

3. de anima Lect. 8.

est qđ intelligitur, sed quo res ĩtelligitur: ergo est res extra aĩam, sed res qualibet extra animam est singularis etiam secundum S. Th. ergo intellectus intelligit primo singulare. (Libello de ente & essentia [in] prologo.) ¶ *Quarto. Formare syllogismum expositorium pertinet ad intellectum, similiter ex vniuersali propositione, & particulari concludere particularem in operabilibus: sed non posset intellectus ista facere, nisi cognosceret singulare, cum cognitio propositionis particularis supponat cognitionẽ singularis: ergo &c.* ¶ *Quinto. Si intellectus non posset cognoscere singulare, aut hoc esset ex parte intellectus, aut ex parte rei.* (Vide 9. Metaph. tex. 20) *Non ex parte intellectus, qa intellectus põt intelligere magis intelligibilia: ergo & singulare, qđ est minus intelligibile: non etiam ex parte ipsius singularis, qa vnumqđq; cognoscitur sm̃ q̃ est in actu, singulare aũt primo est in actu, quia sibi primo conuenit existere, & per ipsũ cõuenit vniuersalibus, vniuersalia .n. abstrahunt ab hic, & nunc, vt hẽtur ex Phil.* (1. Post. Tex. 41.) *ergo &c.* (Ordo quæsiti.) ¶ *R̃ndeo. In ista quæstione duo sunt faciẽda. Primo .n. declarabitur titulus quæstionis. Secundo dicetur ad quæsitum.* ¶ *Quantũ ad primum. Sciendum primo ꝙ cum singulare respectu alicuius vniuersalis dicatur, quot modis diuersificatur vniuersale, tot modis particulare diuersificari contingit. Duplicia* (Duplicia universalia: & similiter singularia.) *aũt sunt vniuersalia. Quædã .n. sunt, quæ à sua rõne materiam totaliter excludũt, sic ꝙ non modo in rõne sua nõ includunt materiã, sed etiam est de eorum rõne nõ habere materiam, sicut sunt vniuersalia, genera scilicet, & species substantiarũ separatarum. Quędam autem sunt vniuersalia, quæ in ratione sua materiã vniuersalem includunt, sicut spẽs rerum corporalium. Si diffiniatur .n. homo diffinitione naturali, dicetur ꝙ est quoddam cõpositum ex carnibus, ossibus & neruis, & huiusmodi, & anima rõnali. Singularia igitur in duplici etiam sunt differentia quędã scilicet quæ sunt naturarũ totaliter materiã excludẽtium singularia, & ista dicũtur singularia immaterialia, sicut sunt intelligentia: quædam aũt quæ sunt singularia naturarum includentium materiã, & ista dicuntur singularia materialia, sicut sunt Sor. hic bos hoc lignũ &c.* ¶ *Sciendum secundo ꝙ aliquid põt cognosci dupliciter. Vno modo in confuso, & põaliter, & hoc est q̃n cognoscitur aliquid in quo põaliter continetur,* (Dupliciter aliquod cognoscitur.) *hoc modo qui cognosceret aĩal non diuidendo in suas spẽs, cognosceret hominem põaliter in animali contentum. Alio modo distincte, & determinate, & hoc est q̃n res cognoscitur in propria natura sm̃ quòd est, hoc modo cognosceretur homo si cognosceretur sm̃ proprium genus, & differentiam vltimã.* ¶ *Cum igitur quærimus vtrum intellectus noster possit cognoscere singularia, non quęrimus de cognitione confusa, & põali, certum est* (Sensus quæsiti quis sit) *enim ꝙ intellectus cognoscit vniuersalia in quibus singularia confuse, & potentialiter continentur, sed quęrimus de cognitione propria, & distincta sm̃ quòd sunt in sua singularitate: similiter non quęrimus de singulari immateriali, hoc enim pertinet ad Metaphysicum, vtrum scilicet intellectus noster possit cognoscere substãtias separatas, sed quærimus de singularibus materialibus.* ¶ *Quantum ad sm̃ sciendum vt declaratum est in precedentibus, quòd duplex est cognitio, scilicet directa, & reflexa. Directa, qua* (Vide in q. 6.) *intellectus rem aliquã directo intuitu videt. Reflexa, qua intellectus cognoscit aliquid, qđ sibi fuerat rõ aliud cognoscendi reflectendo se. quo se habeant istę cognitiones dictum est superius.* (Lege quæst. 6 hu[ius] ... conclusio.) ¶ *Sit igitur hęc prima cõclusio. Intellectus noster nõ põt primo directe cognoscere singularia.*

V 2 ¶ *Proba-*

¶ Probatur primo. Omne cognitum ab intellectu primo, & directe, per speciem intelligibilem existentem in intellectu repræsentatur, sed singulare in sua singularitate non repræsentatur primo, & directe per speciem: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia intellectus non intelligit, nisi sm̃ quòd est in actu per spẽm intelligibilẽ. Minor vero ꝓbatur. Vnũquodq; recipitur in aliquo per modũ recipientis, ut sępius adductũ est, sed intellectus est immaterialis: ergo spẽs recepta in illo est immaterialis, & sine materialibus conditionibus: ergo repræsentat immaterialiter oĩno, & per consequens nõ repræsentat singulare in sua singularitate, & materialitate. ¶ Secundo arguitur sic. Illud quod primo, & directe cognoscitur ab aliqua põia, est obiectum eius. Sed singulare non est obm intellectus, immo quidditas rei materialis, vt superius dictum est: ergo &c. ¶ Tertio. Res quæ sua ratione materiam signatã, & particularizatam includit non cognoscitur primo, & directe, à põia per abstractionẽ à materia cognoscẽte, sed intellectus noster cognoscit per abstractionem à materia, & singulare in sua rõne includit materiã, ut dicitur 7. Metaph. ergo &c. consequẽtia nota cum maiori, quia si aliquid in sua rõne includens materiam, cognosceretur à põia per abstractionẽ à materia, cognosceretur per abstractionem ab eo, quod est de rõne eius, nihil aũt potest abstrahi ab eo, quod est de ratione eius. minor etiã est manifesta, tum quia per illud intellectus differt à sẽsu, tum quia ꝓpter hoc ponitur a Phil. intellectus agens vt naturas à conditionibus indiuiduantibus abstractas efficiat. ¶ Secunda conclusio. Intellectus noster potest cognoscere singularia secundario, & per reflexionem. Probatur rationibus in principio quæstionis adductis.

Quidditas materialis ẽ obiectũ intellectus.

Tex. 35.

2. conclusio Intellectus noster pt̃ cognoscere singularia p reflexionem.

¶ Primo. Cuicunq; intellectus attribuit aliquã secundã intentionem, illud ab intellectu cognoscitur, non.n. posset illi intellectus attribuere intentionem, nisi cognosceretur. Sed singulari intellectus indiuidui intentionem attribuit, ergo intelligitur ab intellectu, & cum non intelligitur primo, & directe, sequitur ꝙ indirecte, & secundario intelligatur. ¶ Secundo ꝓbatur vtraq; conclusio auctoritate Phil. Nã quærens quid sit obm intellectus, prẽmittit q̃no quidditas distinguitur ab eo cuius est, scilicet à singulari. Deinde cum subiunxisset ꝙ aut alia parte, aut eadem aliter se hẽntẽ carnem, & carni esse discernit, hoc declarat subiungens: Sensitiuo quidem igitur calidũ, & frigidum iudicat, & quorũ ratio quędã caro. Alia aũt aut separato, aut sicut circunflexa se habet ad seipsam, cũ extensa sit carni, esse discernit, idest: principio quidẽ sensitiuo iudicat, & cognoscit singulare, & oĩa quorũ ratio materiam particularẽ includit, sicut hæc caro. Alio aũt principio, aut separato à principio singularis cognoscitiuo quidditatem discernit, q̃ñ scilicet vnũ cognoscitur sensu, alterũ vero intellectu, aut nõ separato, sed eodem quo extensę, idest primo, et directe quidditatem apprehendit etiã singulare, dum reflectitur supra actũ suũ, etiã singulare cognoscit, qđ sane fit q̃ñ vtrumq; cognoscitur intellectu, ex eo ꝙ aĩa, quæ quidditatem cognouit ad considerationẽ sui actus, & spẽi intelligibilis, & phantasmatis, reflectitur. ¶ Cum itaq; intellectus noster non cognoscat directe, & primo singularia, cognoscat aũt secundario & indirecte, superest declarare quis sit iste modus cognoscendi, & vnde hoc habeat singulare. ¶ Sciendum igitur ꝙ singulari non rõne singularitatis à nobis repugnat directe cognosci, singulare enim inmateriale secũdũ se maxime cognoscibile

3. de anima Tex. 10.

Intellectus cognoscit singularia secundario.

bile est, sed ratione materialitatis, licet enim intellectus primo, & directe quidditatem materialẽ cognoscat, per abstractionem tamen ab hac materia signata, quam in sui ratione includit, singulare cognoscit.

Modus quo cognoscitur singulare.

¶ Modus igitur cognoscendi singularia hic est. Nã singulare primo sensum particularem immutat, deinde phantasiam, hæc aũt simul cũ intellectu agente speciẽ intelligibilem in intellectu possibili causat. Et quia illa species solã quidditatem repræsentat, cum singulare, & phãtasma per quidditatẽ tñ spẽm intelligibilem causet, ideo intellectus per illam speciem primo naturã vniuersalem intelligit, deinde per cognitionem obiecti vniuersalis in cognitionem sui actus redit: et quia actus causatus est à specie intelligibilis, ideo per cognitionẽ actus redit in cognitionẽ speciei intelligibilis, quę principium actus fuit: & quia species est à phãtasmatibus abstracta, per cognitionẽ speciei ad cognitionem phantasmatis reuertitur, & per phãtasma singulare cognoscit.

Tex. 19.

Pulchrum exemplum.

Apparet hoc in exẽplo. Sortes .n. et Plato prius per suas quidditates sensum exteriorẽ immutant, deinde sua phantasmata causant in phãtasia, illa phãtasmata similiter cum intellectu agente similitudinem hominis in intellectu producũt. Intellectus similitudine hominis ĩformatus cognoscit naturã humanã, deinde ad cognoscendum actum suum, & per illum speciem, & per spẽm phãtasmata, et per phantasmata Sortem, & Platonem.

¶ Ex hoc sequitur ꝙ singulare per proprium, & distinctã speciem, quæ scilicet ipsum repræsentet distincte intellectui, quantũ ad suã singularitatẽ non cognoscitur, sed per spẽm vniuersalem, tãquam per principium quo intellectus intelligit, et actum intellectionis producit, per phãtasmata aũt tanquã per id quo ipsum singulare intuetur.

Quæst. 15.

¶ Contra primã conclusionem sunt dubia quędã quæ inferius declarantur.

Soluuntur rationes in oppositum.

¶ Ad rationes in oppositũ respondetur ꝓ quãto possunt esse cõtra primam cõclusionẽ. ¶ Ad primũ quidẽ dicitur, ꝙ ponens differentiã inter aliqua, vtique cognoscit vtrũque, non tñ oportet quod vtrũq; cognoscat primo, et directe. ¶ Ad sm̃ respondetur primo, ꝙ quicquid potest virtus inferior potest virtus superior, non tamẽ eodem modo, sed nobiliori. Modo dicitur, ꝙ intellectus singulare nobiliori modo quã sensus cognoscit, sensus enim singulare quantum ad conditiones materiales, & accidentia exteriora cognoscit, intellectus aũt quantũ ad naturam speciei, quæ est in ipsis indiuiduis. ¶ Respondetur secundo ꝙ maior propositio habet veritatẽ in his quæ sunt eiusdem generis, et eiusdem ordinis, quia tũc quod dicit perfectionẽ in uno, dicit etiam perfectionem in altero. Modo sensus, & intellectus non sunt eiusdem ordinis, vnde ratio non sequitur. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ id quod primo intelligitur ab intellectu, est res extra animã existens, non secundũ eße, quod habet extra animam, sed secundũ abstractionẽ à conditionibus materialibus. Et cũ dicitur ꝙ est singularis, dicitur ꝙ est singularis sm̃ esse, ꝙ habet in singularibus, sed secundũ esse ꝙ habet ĩ intellectu, est vniuersalis. ¶ Ad quartum dicitur primo, ꝙ posito ꝙ intellectus formaret syllogismũ expositoriũ, oporteret intellectum cognoscere singularia, non tñ primo & directe.

Intellectus format sylogismum expositorium vel cogitatiua.

¶ Dicitur secũdo ꝙ formare syllogismum expositorium, similiter formare conclusionem de re aliqua eligẽda, pertinet ad cogitatiuam, licet etiam talis cognitio dicatur esse intellectus imperatiue, qa scilicet intellectus ĩperat virtuti cogitatiuę, vt in actũ circa particulare operabile exeat. ¶ Ad quintum dicitur ꝙ est ex parte ipsius singularis, quia videlicet non potest causare

causare in intellectu spēm repræsentatiuā materiæ signatæ, eo ꝙ intellectus immaterialis sit, materiale autem in immateriale agere nō possit. ¶ *Ad huius improbationem dicitur primo ꝙ illa ꝓpositio, unumquodq; est intelligibile inquantū est in actu, non verificatur de habente actū existentiæ, sed de habente esse quidditatiuum actuale, quod inquā aut est actus, aut natura sua includit actū, sic enim dicitur vnumquodque intellectuale inquantum est in actu, idest inquantū natura sua includit actum, vnde ratio non probat.* ¶ *Dicitur secundo ꝙ quantū ad materiā signatam singulare non est in actu, sed dicit potentiam, ideo sm̄ suam singularitatem non est cognoscibile nisi in ordine ad aliquem actū.* ¶ *Dicitur tertio ꝙ admisso ꝙ sit intelligibile, nō sequitur ꝙ sit primo intelligibile, & directe, non .n. omne quòd est in actu, est intelligibile primo, et directe, sed id quod sui similitudinem potest in intellectu causare.*

Vnumquodque ē cognoscibile inquantum in actu: quomodo intelligatur.

QVAESTIO XIIII.

Vtrum intellectus noster possit multa simul intelligere.

Indiuisibile aūt quoniam dupliciter est, &c. Tex. XXIII.

Lege D. Th. p. p. q. 85. ar 4 Vnde sumpta est quæst. hæc.

VAERITVR quartodecimo, Vtrum intellectus noster possit multa simul intelligere. Et videtur ꝙ sic. ¶ *Primo. Cōparatio aliquorum non potest cognosci nisi extrema cōparationis cognoscantur. Sed intellectus cognoscit cōparationem multorū, dum format propositiones: ergo oportet intellectum simul illa intelligere.* ¶ *Secundo. Quando pōia sic se habet ad plura, ꝙ nullū illorum aliquid abijcit à pōia, neq; vnum expellit reliquum, illa possūt simul esse in potentiā. Sed nulla intellectio aliqd abijcit ab intellectu; neq; vna intellectio expellit aliā, cum non habeāt oppositionem: ergo possunt simul esse in intellectu, & per consequens intellectus plura potest simul intelligere.* ¶ *Tertio. Quia Philos. ponit ꝙ aliqua cognoscuntur prius tempore conclusione, sed aliqua simul tēpore. Vnde dicit. Est aūt cognoscere, alia quidē prius cognoscentem, quorundam autem simul accipere notitiā, vt quæcunque contingunt esse sub uniuersalibus quorū habent cognitionē: ergo etc.*

Vide 1. post. tex. 8.

¶ *Quarto. Non minoris virtutis est intellectus in intelligēdo, quā sensus in sentiendo. Sed sensus pōt simul multa sentire: ergo & intellectus poterit multa simul intelligere. consequentia nota cū maiori. Minor uero probatur quia idem visus potest simul videre albedinem chartæ, & nigredinem litterę.* ¶ *Quinto. In phantasia potest esse ꝙ sint plura phantasmata sufficientia mouere intellectum, quæro igitur à quo mouebitur ītellectus, non enim est maior ratio, ꝙ ab vno quam ab altero moueatur: ergo simul mouebitur ab utroq;, & per consequens intellectus simul cognoscet illa, quę in phantasmatibus illis relucebant.* ¶ *Sexto. Intelligentia mouens orbē lunę, cognoscit simul intelligētiā primā, cui intēdit in mouēdo assimilari, intelligit se, & intelligit orbē quē mouet, & alia ēt extrinseca, & ista sunt plura intellecta: ergo &c.* ¶ *Respōdeo. Ad euidentiā huius difficultatis. Primo præmitā aliqua. Secūdo dicā ad quęsitū.* ¶ *Sciendū igitur primo, ꝙ licet operatio intellectus nō sit motus qui ē actus imperfecti, est tn̄ motus q nominat actum perfecti, existentis in actu, & quandam cum*

Sensus an possit multa simul sentire.

Ordo quæsiti.

cum motu qui est actus imperfecti similitudinē habet. Sicut enim ille à termino (vt dicitur 5. Physi.) speciē habet & vnitatem (Est .n. vna dealbatio, quæ ad vnam albedinē terminatur) ita operatio intellectus habet vnitatem ab vno termino .s. ab vno intelligibili. Nā vna intellectio est, quæ vnius intelligibilis est.

Te. 34 & 35.

Quæ cognoscuntur per vnam speciē simul cognoscuntur.

¶ Sciendū secundo q vt superius dictū est, vnumquodq; est actu à nobis intelligibile, qn similitudinē suam in intellectu habet. Ideo quæcunq; per vnā speciē cognosci possunt, ut vnū ītelligibile cognoscuntur: quæ vero per diuersas spēs intelliguntur, vt plura intelligibilia cognoscuntur. Cuius rō est; quia cū vna species sit primo alicuius naturæ repræsentatiua, illa quæ cognoscuntur per vnam spēm, cognoscuntur vt in illa natura per spēm repræsentata conueniunt, & per cōsequēs conueniunt in vna rōne intelligibilis: quæ vero per plures species cognoscuntur, quia illę species non repræsentant illa vt conuenientia in aliqua vna nautra, nō sub ratione unius intelligibilis cognoscuntur, sed sub rōne plurium intelligibilium cognoscuntur.

Multa possunt habere vnitatem.

¶ Sciendū tertio, q non inconuenit aliqua esse multa, et tā aliquam habere adinuicē unitatem. Multę .n. partes continui sm quòd sunt in continuo habent vnum esse, qđ est primo ipsius totius continui, & secundario suarū partium. Vnde multa posśūt dupliciter cōsiderari. Vno mō inquantū multa sunt, hoc est considerando vnāquamq; partem per se, ut est ab alijs distincta. Alio mō vt vnum .i. inquantum in vno toto conueniunt. Similiter multa à nobis posse cognosci, dupliciter pōt intelligi. Vno mō q cognoscanper modum plurium .i. vnumquodq; per propriam speciem. Alio mō per modum vnius, scilicet per spēm vnius in quo conueniunt. Sicut partes continui dupliciter possunt cognosci .s. vnaquęq; per ppriā speciem, & oēs per speciē totius cōtinui, quod constituunt. ¶ Quantum ad sm pono duas conclusiones. Quarū prima est, Intellectus noster non pōt plura simul intelligere per modum plurium. ¶ Probatur primo. Si intellectus intelligeret plura per modū pluriū, sequeretur, q simul vteretur pluribus speciebus intelligibilibus. Sed hoc est impossibile: ergo &c. cōsequentia nota, quia vt supra dictū est, intellectū intelligere plura p modū pluriū, est illa p plures spēs intelligere. Falsitas vero consequētis pbatur. Formæ eiusdē gñris nō possūt simul eē in eodē subiecto sm actū pfectū, nō .n. pōt idē corpus colorari diuersis coloribus sm idē, neq; simul figurari diuersis figuris. Sed oēs species intelligibiles sunt eiusdē gñris: ergo etc. Minor probatur. Formæ quæ respiciunt eandem potētiam sunt eiusdem generis, nam unitas generis ex vnitate pōiæ, vel materiæ procedit: sed omnes species intelligibiles respiciunt eandem potentiā, scilicet intellectum: ergo &c. ¶ Ad hanc rōnem respondent qdam negādo falsitatem consequentis. Ad cuius pbationē dicunt, q maior est falsa, tunc .n. diuersę scientię nō possent esse ī eodē intellectu: quòd tamen est falsum. ¶ Dicunt prætera, quòd non est simile de corpore respectu figurarū, & de speciebus respectu intellectus, quia cū figura sit qualitas corporalis, & subiectum sit corpus, necesse esset, si idem corpus haberet diuersas figuras, quòd eadem pars esset in diuersis sitibus; non sic autem est de intellectu, et specie intelligibili, quę sunt incorporeę, ideo nihil nō prohibet esse plures species in intellectu. ¶ Sed contra istam responsionem arguitur, & primo probatur maior negata. Supponitur autē primo quòd forma, dum est in actu perfecto, est quidam terminus potentiæ, est enim potentia indifferens ad diuersas formas: sed per vnam-

1. Conclusio. Intellectus noster non potest plura simul intelligere per modum pluriū

Responsio scotistarum

Impugnatur respōsio supradicta.

vnamquãque terminatur sua capacitas, & in differentia. Tũc arguitur sic. Si in eadem potẽtia simul essent formæ plures eiusdem generis, sequeretur vnã potentiam ad diuersos actus terminari, forma enim est terminus potentiæ. Sed hoc est impossibile, sicut est impossibile unam lineam ex eadem parte ad diuersa puncta terminari: ergo &c. ¶ Nec sequitur ꝙ in vno intellectu nõ possent simul plures esse scientię. Non enim scientia nominat actum perfectum sed habitũ, qui est medius inter puram potentiam, & actũ perfectum, tales autem formas nõ negamus simul in eadẽ potentia esse posse. Cum .n. paries dealbatur, ĩ toto dealbationis tempore est in pariete albo vt in fieri, & nigredo vt in corrũpi, sed dicimus plures formas in actu perfecto nõ posse simul in eadem potentia esse, vt probatum est. Tunc autẽ species ĩ actu perfecto esse dicuntur, quãdo actu intellectus per illas intelligit, quõ simul in intellectu esse nõ possũt, licet plures in eo habitualiter esse nõ sit inconueniens.

In vno intellectu possũt esse plures sciẽtię vide hic quomodo esse potest.

¶ Secũdo cõtra responsionem ad similitudinẽ arguitur. Quæro enim quare idem corpus in eodẽ situ manens sm̃ se totum et partes, simul habere diuersas figuras nõ põt. Aut enim est ex causis assignatis, aut ex aliqua cã particulari. Non videtur aũt illa causa assignata valere. Cũ .n. remota est ista causa, ꝙ eadem pars sit in diuersis sitibus: ergo oportet dicere ꝙ est quia formę eiusdem generis nõ possunt simul esse in eadem põia, quę ratio saluatur ĩ intellectu, ideo similitudo quæ assignatur inter corpus in comparatione ad figuras, & intellectum in comparatione ad species intelligibiles, est conueniens. ¶ Præterea dato ꝙ illa ratio valeret de figuris, quia traheret eandem partem ad diuersos situs, non tamen valet ad assignandũ rationem quando idẽ corpus secundũ eandem partẽ simul colorari pluribus coloribus non potest, non enim color trahit ad aliquẽ situm, ideo responsio nulla.

Cõsidera exẽplũ de figuris.

¶ Secundo ꝓbatur eadem conclusio ex verbis Philos. vbi vult ꝙ si intellectus intelligit lineam vt vnum quid in diuisum, in tempore indiuisibili intelligit. Si aũt intelligit diuidendo in partes, tunc etiã diuiditur tempus, & per consequens plures partes per modũ pluriũ non simul, sed in diuerso tẽpore cognoscuntur. Tertio de anima tex. [?]

¶ Ad hoc respondẽt quidam ꝙ hoc dictum Philos. intelligendum est de contitgenti, non de necessitate. Contingit enim intellectũ diuidentem longitudinem simul diuidere tempus, nõ est tamen necessarium. ¶ Sed ꝙ ista responsio sit contra mentẽ Philos. apparet consideranti verba sua. Quærit .n. quomodo indiuisibile cognoscatur à nobis, et distinguit de indiuisibili ꝙ est triplex. Quorum unũ est ꝙ est actu indiuisum, est tamen diuisibile in põia, et de tali subiungit, aliũ esse modũ cognoscendi ipsius secundum ꝙ est actu indiuisum, & aliũ secundum ꝙ est diuisibile in põia quia cũ intelligitur ut unũ indiuisum, intelligitur in indiuisibili tempore, cũ aũt intelligitur secundũ quod est in põia & per diuisionem partium, tunc diuiditur tẽpus. Vnde verba sua sunt hæc. Simul .n. tempus diuisibile, & indiuisibile longitudini est. Non igitur est dicere aliquid in medio intelligere utrumque, non enim est nisi diuidatur, sed aut põia seorsum, aut utrumq; intelligens dimidiorum, diuidit & tempus, ex quo patet, ꝙ cum quærat de modo cognoscendi indiuisibile, & ponat alium modum cognoscendi ipsum inquantum est diuisum, & alium secundum ꝙ diuiditur in partes, non loqtur de eo qđ contingit, sed de proprio cognitionis mõ.

Nota pro sẽ subtile.

Tex. 13.

¶ Secunda conclusio. Intellectus noster potest multa per modũ vnius simul intelligere. Probatur: Intellectus potest intelligere

2. conclusio Intellectus noster pot.

multa p modum vnius simul intelligere. telligere quicquid sibi per unã speciẽ repræsentatur, sed plures per modũ vnius possunt sibi per unam speciem repræsentari: ergo plura põt simul intelligere. cõsequentia nota cum maiori, quia enim similitudo Sortis figurã, colorem, & alia accidentia Sortis repræsentat, ideo visus per illam similitudinẽ oĩa accidentia Sortis intuetur. Minor etiã patet, nã una spẽs cõtinui repræsentat omnes partes eius in confuso, vt vniuntur in toto. ¶ Secundo arguitur sic. Vnum intelligibile põt vna intellectione intelligi, sed plura per modum vnius se habent, ut vnum intelligibile: ergo etc. ¶ Sed hic occurrit dubiũ. Dubium. Sicut supra dictũ est, plura cognosci per modum vnius est illa per vnã speciem cognosci: cũ ergo intellectus cognoscit propositionem, aut differentiã inter aliqua, sequitur quod utrumque extremorũ per speciem vnius cognoscat. Sicut si diceremus, quod intellectus cognoscẽs hãc propositionem, homo est albus, cognoscet hominem, & albũ per speciem hominis, sed hoc est falsum, quia species hominis non est repræsentatiua albi: ergo non videtur secundum hanc determinationem, quõ intellectus possit cognoscere propositiones. Similiter & de differentia aliquorũ argui potest. ¶ Respondetur ad hoc secundum mentem S. Th. ꝙ differentia cognoscuntur sm̃ quòd cõueniunt in ratione differentiæ, & cõparata secundũ quòd conueniũt in una rõne cõparationis. Lege D. Th. 1 q. 85. ar. 5 ad primũ. ¶ Sed circa hanc responsionem S. Tho. ad huc dubium remouet. Quia si vnã similitudinem differentiæ, et cõparationis cognoscãt, non apparet à quo causatur ista similitudo comparationis & differentiæ, nec quid sit. ¶ Ad hoc aũt dicendũ, ꝙ duos modos imaginari possumus. Vnus est ꝙ intellectus similitudine vtriusque extremi comparationis, & differentiæ informatus, similitudines extremorũ adinuicem vnit, et illę similitudines sic unitæ, ut una similitudo comparationis & differentiæ eorum repræsentatiua se habet. Sicut si diceremus phantasiã imaginari montem aureum, ex eo quòd phantasma auri & phantasma montis adinuicem vnit, quæ phantasmata sic vnita per modum phantasmatis montem aureum repræsentant. ¶ Sed iste modus non videtur mihi conueniens. Confutatio obiectionis factam hæc. ¶ Primo quia aut intellectus illas species sic vnit, vt ex illis quadã tertia species resultet, aut sic vt vna sit alterius ratio, aut per modũ coaceruationis. Non primũ, quia plures spẽs intelligibiles vnius speciei partes esse non possunt. Itẽ talis species resultãs ex illis duabus, non magis repræsentaret differentiã aliquorum quam conuenientiã. Non secundum, quia non apparet quæ illarum debeat alterius esse ratio. Non deniq; tertium, quia quæ vniuntur p coaceruationem, nullã per se vnitatem habent ut ex illis possit dici plura vt vnũ intelligi. Itẽ non plures repræsentarẽt quã prius, eo ꝙ ex eorum unione nihil resultaret. ¶ Secundo oẽs species intelligibiles sunt vnitę in intellectu, non .n. determinant sibi diuersos situs, cũ intellectus organo corporali non sit affixus. Species intelligibiles vnitę in intellectu. Si ergo vnio earũ sufficit ad cognoscendã differentiã et cõparationem rerũ intelligibiliũ, sequitur quòd intellectus poterit simul intelligere omnem comparationem, & differentiam eorum quorũ habet speciem, hoc aũt experimento patet esse falsum: ergo &c. ¶ Ideo est alius modus dicendi. ¶ Pro quo sciendũ primo ꝙ intellectus non põt simul cognoscere aliqua cõparata adinuicem, vt conueniũt in vna comparatione, aut aliqua differentia vt conueniũt in vna ratione differentiæ, nisi prius extrema cognoscat, non .n. potest cognoscere hominem differre ab equo, nisi prius seorsum & hominem cognoscat; & equum, Quomodo cõparata & differentia per unã spẽm cognoscantur sũt.

talis enim cognitio per cōpositionem & diuisionem intellectus fit, cōpositionem autē oportet ꝙ præcedat simplex apprehensio. ¶ *Sciendum secundo, ꝙ licet formaliter intellectus non nisi per unam speciem vnica intellectione intelligat, virtualiter tñ contingit ipsum per plures intelligere, sm̄ quòd actus præcedentes virtutem quandā intellectui ad actū sequentem relinquunt, sicut etiam dicimus ꝙ intendere, & intelligere est actus voluntatis secundū quòd in ea virtus rationis manet.* ¶ *Cum ergo quæritur, cum intellectus intelligit hominem esse album aut ab equo differre, à quo causatur, & quid sit similitudo cōparationis, aut differentiæ illorum extremorū repræsentatiua.* ¶ *Dicitur primo ꝙ illa species non causatur à re extra animā, aut ab eius phantasmate immediate. Nā species immediate a phantasmate causata naturā rei simpliciter, non aūt comparationē vnius ad alteram causata repræsentat.* ¶ *Dicitur secundo quòd est quædā similitudo quam intellectus per vitutem relictā in ipso ex consideratione extremorum in seipso causat. Prius .n. intelligit verbi gratia hominem. Secundario intelligit equū. Tertio per virtutem quandā relictam in ipso, ex consideratione hominis, et equi in seipso: causat similitudinē, aut conceptum differentiæ hominis ad equū repræsentatiuū, & hoc uniuersaliter in omni cōpositione intellectus reperitur, format .n. semper intellectus in seipso similitudinē repsentatiuam propositionis quam intelligit: quæmadmodū inquit D. Tho. quod intellectus ex præcōceptis speciebus generis, & differentiæ speciei format rationem.* ¶ *Attendendum aūt quod quandoq; etiā contingit vt ītellectus pluribus simul speciebus actuetur, sicut Theologi de scientia infusa, & acquisita dicunt, sed tunc illę species, vt vna, species accipiuntur in*

Consideratio modum et ordinem intellectionis.

1. p. q. 11. ar. 9 secundum.

3. p. q. 9.

quantum vna est ratio alterius, idest inquantū vna respectu alterius rōnē actus & formæ habet, eo quod superioris ordinis sit, aut quauis alia rōne. ¶ *Ad rōnes in oppositum respōdetur.* ¶ *Ad primum quidem dicitur ꝙ extrema cōparationis cognoscuntur sm̄ quod in vna comparatione vniuntur, & per similitudinem cōparationis: vnde cognoscuntur per modum vnius, & per consequens argumentum est pro secunda cōclusione.* ¶ *Ad secundum dicitur qđ maior est falsa. Nam licet nulla intellectio aliqd abijciat à substantia intellectus, vna tñ abijcit aliam, eo ꝙ secū aliam in gradu pfecto nō compatitur. Nec valet probatio, licet .n. nullam habeant oppositionē adinuicem, una tamen non competitur àliā, eo ꝙ sunt formæ eiusdē generis, utpote eandem pōiam respicientes.* ¶ *Ad tertium dicitur quod simul cognoscitur conclusio cū præmissis virtualiter, non aūt in propria forma, vnde simul cognoscuntur minor, & conclusio per modū vnius, inquantū vna in altera uirtualiter continetur.* ¶ *Ad quartum dicitur quod visus simul videt albedinem chartæ, & nigredinem litteræ per modum vnius, eo qđ videt illa per unam speciem: ab illa .n. albedine, & nigredine causatur vna similitudo albedinis, & nigredinis repręsentatiua, quia cum species recepta in oculo sit ad extensionem organi extensa, non inconuenit secundū unam sui partē esse repræsentatiuā albedinis & sm̄ aliā nigredinis.* ¶ *Ad quintū dicitur primo qđ phantasma nō est sufficiēs mouere intellectū, nisi sit in actu pfecto, hoc est, nisi actu imaginatio imaginetur per ipsum.* ¶ *Dicitur secūdo qđ sicut intellectus non pōt simul vti duabus speciebus, ita nec imaginatio duobus phātasmatibus, vnde duo phātasmata nō possunt esse in phātasia secundum actū perfectum, nisi ex ipsis aliquo mōfiat vnū, ex quo*

Soluuntur rationes oppositæ.

Visus videt multa per modum vnius.

Intellectus non vtitur duabus speciebus.

ex quo sequitur maiorem esse falsam, nō enim possunt in phātasia simul esse plura phantasmata sufficientia mouere intellectum. ¶ *Ad sextum dicitur, ꝙ illa licet sint plura intellecta, habent tamen vnius intellecti rationē sm̄ aliquos quidē, quia omnia per suam substātiā intelligentia intelligit. Secūdū alios vero, quia licet aliqua alia à se per speciem intelligibilē intelligat, essentia tamē ipsius, & talis species per modū unius se habet, inquantum vnum est alterius ratio. Essentiæ enim ratio est ꝙ ī ipsa talis sit species per quā aliud à se intelligat.*

An intelligētia omnia p essentiā intelligat.

Lege in 1. cont. gent. cap. 91.

QVAESTIO XV.

Vtrum intellectus noster posit intelligere fine phantasmate.

Nequaquā phantasmate intelligit anima. Tex. XXX.

P. p. q. 85. ar. 1.

Q VAERITVR quintodecimo, Vtrum intellectus noster possit intelligere sine phantasmate. Et videtur quòd sic. ¶ *Primo. Quæcunq; abstrahunt à materia, abstrahunt à phantasmate quia phantasma est tantum rei materialis. Sed mathematica abstrahunt à materia: ergo, & à phantasmate, & tamen ab intellectu nostro intelliguntur: ergo intellectus noster potest aliquid intelligere sine phantasmate.* ¶ *Secundo vt habetur à Philos. 3. huius, intellectus in actu potest operari per se, sicut & sciens dicitur sciens qn̄ per se potest considerare. Sed postquā intellectus accipit speciem intelligibilem, remoto phātasmate est in actu: ergo poterit intelligere sine phātasmate.* ¶ *Tertio. Nō minus dependet sentire à sensibili, quam intelligere à phantasmate. Sed sensus aliquando sentit absente sensibili, sicut imaginatiua virtus: ergo & intellectus poterit intelligere sine phātasmate.* ¶ *Quarto. Potentia informata similitudine alicuius obiecti, potest in illud obiectum remoto quocunq; alio. Sed intellectus in actu habet similitudinem naturæ vniuersalis: ergo remoto phantasmate, & quocunq; alio poterit nām vniuersalē cognoscere.* ¶ *Respondeo. In ista quæstione Primo præmittam aliqua necessaria ad propositum. Secundo aliquas cōclusiones ponā.* ¶ *Quantum ad primum sciendū primo quòd intellectum non posse intelligere sine phātasmate dupliciter potest intelligi. Primo ꝙ non possit intelligere sine phantasmate eius quod intelligit, sicut si diceremus intellectū non posse intelligere hominem sine phantasmate hominis. Alio modo ꝙ non possit intelligere sine phantasmate aut rei intellectę, aut alicuius alterius.* ¶ *Sciendū secundo ꝙ intellectū intelligere cum phantasmate, potest triplicem sensum habere. Primus est quòd intellectus intelligendo suū obiectum intelligat phantasmata, & ea in seipsis, vt sunt quędā res, speculetur. Secundus est ꝙ intelligēdo suū obm̄ vniuersale intelligat quoq; ea quæ per phātasmata repręsentantur. Tertius est quòd dū intelligit obiectū simul, et phantasia vtatur phātasmate repręsentato sibi per phātasmata phantasiando, sicut si diceremus intellectum intelligere hominem cū phantasmate, quando dum intellectus vtitur spēcie hominis naturā vniuersalē hoīs intelligendo, phātasia etiā simul phātasmatibus hominis vtatur, singularia hominis intuendo. Et tunc quærere vtrum intellectus possit intelligere sine phantasmate, esset quęrere utrū ad actū intellectus necessario reqratur actus phantasię necne.*

Tex. 8.

Ordo disputationis præpositę.

Nota primo

Nota secūdo ꝙ triplex est sensus, intellectum non posse intelligere sine phantasmate.

Nota tertio. ¶ Sciendū tertio ꝙ intellectus noster licet multipliciter à sensu differat, ĩ hoc tamen cū sensu conuenit, ꝙ sicut sensus per species à sensibilibus abstractas rem cognoscit, ita intellectus per species abstractas à phantasmatibus, tanquam medijs cognoscendi obm intelligit, & ideo nō est dubium quin intellectus aliqd intelligere non possit antequā habeat spēm, nisi prius sint phantasmata à quibus spēs abstrahantur, quibus intellectus fit in actu, vnde de hoc non est quæstio. Sed dubium est, an postquā est factus in actu per speciem intelligibilem, possit sine phantasmate intelligere. ¶ Quantum ad sm̄ sit hæc prima conclusio. Intellectus factus in actu p speciem intelligibilem, pōt intelligere sine phantasmate duobus primis modis .i. neque intelligendo phantasma in se, neq; etiā repræsentata per phantasmata intelligēdo. ¶ Probatur sic. Si intelligere nō posset intellectus sine phātasmate modis dictis, sequeretur ꝙ intellectus directe sīgularia intelligeret, sed hoc est superius improbatū: ergo &c. Probatur consequentia. Illud directe cognoscitur ab intellectu, ĩ qđ primo intuitu fertur, sed si non posset intelligere nisi ĩtelligēdo phātasm ata, uel singularia repræsentata p ipsa, primo intuitu ferretur in singularia: ergo &c. ¶ Sed contra istā conclusionē arguitur dupliciter ex uerbis S. T. ¶ Primo namq; dicit S. Tho. ꝙ quia qdditas, siue nā ĩ materia corporali exiñs, ē obiectum intellectus, nihil aūt cognoscitur uere, & perfecte nisi cognoscatur sm̄ quòd habet esse, ideo oportet intellectū nostrū speculari vniuersalia in particularibus. Ex quo arguitur sic. Intellect⁹ nō pōt cognoscere vniuersalia, nisi speculetur illa in singularibus. ergo nō pōt intelligere nisi intelligat, aut phātasmata in se, aut repsentata p phātasmata. tenet cōsequētia, quia nihil potest in non viso videri, non enim potest similitudo in speculo videri, nisi speculum uideatur. ¶ Secundo dicit S. Tho. oportere intellectū ad phantasma conuerti, ad hoc vt vniuersalē naturam in singularibus intueatur, sed intellectum conuerti ad phātasmata, est intellectum intelligere phātasmata aut in se, aut vt sunt medium cognoscēdi singularia: ergo &c. Nec valet si dicatur, ꝙ intellectum conuerti ad phātasmata secundum S. Tho. est pati à phantasmate, & recipere speciē intelligibilem ab eo, quia S. Tho. vt luce clarius patet ex processu, loquitur de intellectu postquā factus est in actu per speciem intelligibilē. ¶ Ad primum istorum dicitur primo, ꝙ licet intellectui, quia est principalior potētia animæ, attribuamus operationem, quæ est intelligere, proprie tamen loquendo intellectus non intelligit, sed magis est id quo anima intelligit. Vnde cū dicit S. Tho. ꝙ intellectus intelligit uniuersalia in singularibus, sensus est ꝙ anima intellectiua per intellectum cognoscēdo vniuersalia, cognoscit illa in singularibus per imaginationem cognitis. ¶ Dicitur secundo quòd cū intelligat anima uniuersalia per intellectum, et singularia per imaginationem, potius dicit S. Th. ꝙ intellectus intelligit uniuersalia in singularibus, quā ꝙ sēsus intelligat ipsa vniuersalia in singularibus, ꝗa vniuersale nullo mō pōt à sensu cognosci: sed particulare pōt aliquo modo cognosci ab intellectu, cuius est cognoscere vniuersale: tum etiam quia intellectus est nobilior sensu, & imaginatione, & aliquo modo habet virtutem supra imaginationem mouendo illam ad cognitionem singularium, vt dicetur ad secundum. ¶ Dicitur tertio ad probationem consequentiæ, ꝙ non oportet vt per eandem potentiam videatur quod videtur, et id in quo videtur sed sufficit, ꝙ sit idem homo, aut eadē anima per vnā potentiam

Intellectus factus ĩ actu potest intelligere sine phantasmate duobus modis.

Quæst. 14.

Vide p. p. q 14 ar. 7.

Vbi supra.

Anima intelligit diuersa per diuersas pōas.

tentiam

tentiam cognoſcens vnum, & per aliam aliud, tum maxime, quando cognoſcere hoc, & illud ſunt actus diuerſarum rationum. Sic in propoſito eſt idem homo, vel eadem anima per intellectum cognoſcens vniuerſalia, & per ſenſum particularia, in quibus vniuerſalia cognoſcit, & cognitio vniuerſaliū eſt alterius rationis à cognitione particularium: quia cognitio vniuerſalium debet eſſe ſine organo corporali, cum organum corporale non recipiat ſpecies vniuerſales: cognitio autem directa particulariū per organum corporale fiat. Sic etiam dicimus ꝙ viſus, immo verius homo videt accidentia exteriora in particulari ſubſtantia, et tñ viſiua pōia ſubſtantiam non intuetur, ſed intellectus. ¶ *Ad ſimilitudinem aūt de ſpeculo dicitur, ꝙ nō eſt ad propoſitū, quia in viſu ſimilitudo ſpeculi recipitur per quā & ſpeculum, & quæ reſultant in ſpeculo repræſentantur. In intellectu autem vniuerſalis naturę, ſpēs naturam particularem non repræſentat, ideo non oportet, vt naturam vniuerſalem intelligens in ſingulari, ipſum ſingulare intueatur.* ¶ *Ad sm̄ dicitur quòd intellectum conuerti ad phantaſmata, neq; eſt ipſam aīam, aut hominem per intellectū intelligere phantaſmata, neq; etiā à phantaſmate immutari, S. Th. ait ꝙ intellectus poſt receptionē ſpēi intelligibilis indiget phantaſmate, ſicut inſtrumēto, ſiue fundamento ſuæ ſpēi, & ꝙ ſe hēt ad phātaſma, ſicut cauſa efficiens, quia sm̄ eius imperium formatur imaginatione phantaſma conueniens tali ſpeciei, in quo reſplendet ſpecies intelligibilis. Dico ergo ꝙ intellectum conuerti ad phantaſmata, eſt ſecundum eius imperium in imaginatione cauſari phantaſma, ſicque intelligendo per quandam concomitatiuā imaginationi vniri, vnde intellectus non poteſt intelligere vniuerſalia, niſi per eius imperium formetur phantaſma in phantaſia in quo ſpecies itelligibilis reluceat, & anima per phantaſmā cognoſcens ſingularia per intellectum, vniuerſalia in particularibus cognoſcat.* ¶ *Secunda cōcluſio. Intellectus rem aliquam abſque eius proprio phantaſmate poteſt intelligere.* ¶ *Probatur. Intellectus cognoſcit ſubſtantias ſeparatas aliquo modo, & tñ non habet phantaſmata earum, cum phātaſma ſit tantum rei corporalis: ergo aliqua intelligit ſine phantaſmate rei intellectę.* ¶ *Tertia concluſio. Intellectus noſter pro iſto ſtatu non pōt intelligere ſine phantaſmate, ideſt ſine actu phantaſiæ ſimul vtentis aliquo phantaſmate, et iſte eſt ſenſus Phil. & S. T.* ¶ *Primo ergo, ꝓbabitur concluſio. Secundo declarabitur illam eſſe mentem Philoſ. & S. Th.* ¶ *Primo itaque arguitur ſic ratione ſuperius tacta. Cognitio intellectus vera debet eſſe ſecundū modum eſſendi rei cognitę, ſed quidditas habens eſſe in ſingularibus materialibus eſt obm intellectus: ergo debet cognitio intellectus terminari ad vniuerſalia sm̄ ꝙ ſunt in ſingularibus, ſed hoc non pōt eſſe niſi ſimul ſit cognitio ſingularium cum cognitione vniuerſalium: ergo oportet ꝙ aliqua virtute cognoſcātur ſingularia cū intellectus vniuerſalia cognoſcit, hoc aūt non pōt eſſe per intellectum, quia vt ſupra eſt oſtēſum, ſingularia ab ipſo directe cognoſci non poſſunt: ergo oportet ꝙ ſit per aliquam virtutem ſenſitiuam ſcilicet imaginationem, quæ etiam in abſentia ſenſibilis ſuum actum habet, aut etiam per cogitatiuam virtutem.* ¶ *Verum quia hæc rō non probat niſi ꝙ vniuerſalia materialia ſine phantaſmate non cognoſcimus, ideo ſecundo probatur ꝙ nec etiam ſubſtantias ſeparatas eo modo, quo à nobis cognoſcibiles ſunt, ſine phantaſmate nō quidem ipſarum, ſed rerū corporaliū cogno-*

Conſidera ſimilitudiné de ſpeculo.

Lege D. Th. 3. cont. gēt. cap. 73.

Intellectus rem aliquā abſque phātaſmate pōt intelligere.

Vbi ſupra.

Modus intelligendi cum formæ modo eſſendi, rerum.

Naturæ cogniti per cõparationem ad aliud.

cognoscamus. Illud quod cognoscitur per comparationem ad aliud, non põt cognosci altero ignorato, quia relatio & ex fundamento, & ex termino dependet, sed substantias abstractas cognoscimus per aliquam comparationem ad corporalia, aut per remotionẽ ab eis: ergo non possunt cognosci non cognitis corporalibus, sed corporalia non cognoscũtur sine phãtasmate: ergo &c. ¶ Tertio. Si intellectus nõ indigeret in sua operatione actu potentiæ vtentis organo corporali, et maxime imaginationis à sua operatione per læsionem organi imaginationis, aut alterius virtutis sensitiuæ non impediretur, sed videmus impediri operationem intellectus per læsionem organi phantasiæ, et memoratiuæ vt in phreneticis, et obliuiosis: ergo &c. consequentia patet, quia ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis. Valet enim, impeditur intellectus à sua operatione per læsionem organi phantasiæ: ergo indiget phãtasia in sua operatione.

Nota hoc signum.

¶ Quarto, apparet hoc signo. Experimur enim quia cum nitimur ad aliquid intelligendũ, formamus in nobis phantasmata, in quibus quasi in speculo quod volumus intelligere inspiciamur. Similiter cum quis aliũ docet, exempla quibus in seipso phantasmata formare possit ad intelligendum illi proponit. ¶ Nunc secũdo loco restat ostendere hanc fuisse mentem Philoso. & S. Thom.

Tex. 30.

Philosophus namque 3. de anima dicit. Intellectiuæ aũt animæ phãtasmata vt sensibilia sunt, propter quòd sine phãtasmate nequaquã intelligit anima. Ex quibus habetur primo quod intellectus indiget phantasmate ad intelligendum. Habetur secundo quòd non solum antequam habeat species, sed etiam semper indiget phantasmate ad intelligendum, tum quia dicit nequaquã, idest nullo tempore intelligi sine phantasmate, tum quia talem habitudinem dicit habere phantasma ad intellectum, qualem habet sensibile ad sensum exteriorẽ, vt ex processu suo patet: sed sensus numquam põt sentire sine sensibili pñte, ergo nec intellectus sine phãtasmate.

Tex. 39.

¶ Preterea loquens de anima dicit. Et ob hoc neque non sentiens nihil, nihil vtique addiscet, neq; intelliget simul: sed cum speculetur necesse phantasmata aliquod speculari.

Anima neque ante neque post speciẽ intelligit sine phantasmate.

Ex quibus verbis habetur primo, quòd anima neque ante speciem neq; post intelligere potest sine phantasmate, tum quia dicit quod non sentiens nihil addiscet, scilicet de nouo acquirens scientiam, neq; intelliget, scilicet vtendo scientia acquisita: tum quia dicit quod cum speculetur necesse esse simul phãtasmata aliqđ speculari, speculari aũt operationẽ dicit: ideo postquã habet species non põt aĩa exire in actum sm̃, nisi etiam phantasma aliqđ speculetur. Habetur secundo quòd non oportet intellectum speculari phãtasma, sed animam aut hominem per imaginationem. Dicitur .n. neque non sentiens nihil, nihil intelliget, quod si de intellectu loqueretur esset falsum, tunc enim numquã intellectus intelligeret, quia intellectus semper est nõ sentiens, & sic patet quòd sensus expressus in conclusione sit sensus Phil.

In expositione 39. tex. Vide D. Th. p. p. q. 14. ar. 7.

¶ Qđ etiã sit de mẽte S. Th. apparet primo. Nã 3. de aĩa dicit. Oportet cũ aliquis speculatur ĩ actu quod simul formet sibi aliqđ phãtasma, formare aũt phãtasma formaliter, & elicitiue, est phãtasiæ, licet imperatiue sit intellectus: ergo &c. et infra. Patet aũt ex hoc falsum esse, quod Auicẽna, ponit quod intellectus non indiget sensu postquã acquisiuit scientiã.

p. p. q. 84 ar. 7.

¶ Secũdo volẽs probare intellectum non posse intelligere sine phãtasmate, format istã consequentiam: si non requireretur ad actum intellectus, actus alicuius potentiæ vtentis organo corporali, nullo modo impe-

impediretur in suo actu per lesionem alicuius organi corporalis, sed videmus hoc esse falsum: ergo manifestum est quod ad hoc quod intellectus actu intelligat non solum accipiendo scientiam de nouo, sed etiã vtendo scientia iam acquisita, requiritur actus imaginationis, & ceterarum virtutum. Ista est conclusio quã formaliter deducit S.Th. qua nihil ad propositum clarius. Patet igitur esse de mente Philosophi quòd intellectus ad suum actum non solum acquirendo scientiam, sed etiam vtendo scientia iam acquisita indiget phantasmate, & quòd non est ita intelligendum, vt quidam opinantur, quod oporteat ipsum intueri phantasmata, sed quod ad hoc vt intelligat requiritur actus phantasiæ formantis phantasma. ¶ *Sciendum tamen vt habet S.Tho. quòd licet intellectus indigeat phantasmate, & antequam habeat speciem intelligibilem, et postquã per ipsam factus est in actu, hoc tamen non eadem ratione, ante enim indiget phantasmate, vt ab eo accipiat speciem. Vnde tunc comparatur phantasma ad intellectum, sicut mouens ad motum sed postquam habet speciem, indiget eo vt fundamento suę speciei, et tunc comparatur intellectus ad phantasma, sicut causa efficiens, formatur enim phãtasma, tunc in phantasia ad imperium intellectus.* ¶ *Ad rationes in oppositum respondetur.* ¶ *Ad primum quidem dicitur primo, quòd licet mathematicalia abstrahant secundum rationem à materia sensibili, non tamen secundum esse, vnde ipsarum sunt phantasmata.*

Lege in 2. co tra gent. Tex. 73.

Soluuntur rationes in oppositum.

¶ *Ad secundum dicitur primo quòd ly per se non excludit omne aliud ab intellectu, sed omnem causam à qua reducatur in actum. Intellectus enim in actu, idest anima secundum intellectũ existẽs in actu, potest operari per se cũ voluerit, idest ad hoc vt operetur, nõ indiget aliquo agente, reducente ipsum de potentia in actum.* ¶ *Dicitur secundo quòd consequentia est falsa, non dicitur enim posse per se intelligere, quasi sine phantasmate intelligere possit, sed quia cum indigeat phantasmate ad intelligendum, potest illud suo imperio in imaginatione formare.* ¶ *Ad tertium dicitur primo quod si per sẽtire, accipiatur actus sensus exterioris, minor est falsa, non enim sensus exterior habet suam operationem nisi præsente sensibili.* ¶ *Dicitur secundo, quòd si per sentire accipiatur actus imaginationis, maior est falsa, phantasma enim conseruatum in phantasia, est similitudo rei singularis, vnde alia similitudine phãtasia ad suam operationem non eget. Species autem in intellectu est vniuersalis, vnde indiget & aliqua similitudine singulari, vt vniuersale in singularibus cognoscatur.* ¶ *Dicitur tertio, quòd intellectus non ita dependet à phantasmate, à quo causata est species intelligibilis: quasi non possit intelligere sine illo: sed sufficit quòd in phantasia formetur aliud phantasma simile illi.*

Hæc est melior responsio.

¶ *Ad quartum dicitur, quòd maior est falsa: quando similitudo existens in potentia non repræsentat obiectum, sed modum essendi quem habet extra animam: sicut est similitudo, quæ est in intellectu, illa enim repræsentat naturam vniuersalem sine singularibus, & tamen natura habet esse in singularibus: vnde oportet esse aliquam similitudinem singulariũ, vt anima intelligens vniuersalia in singularibus speculetur.*

Similitudo quid repræsentat.

QVAESTIO XVI.

Vtrum appetitus sit potentia distincta ab aliis potentiis animæ.

Ad huc autem & appetitiua, &c. Tex. XLII.

p. p. q. 80. ar. 1.

VAERITVR Sextodecimo. Vtrum appetitus sit potentia distincta, ab aliis potentijs animæ. Et videtur ꝙ non. ¶ *Primo. Sicut se habet appetitus grauis ad graue, ita appetitus animalis ad animal, sed appetitus grauis non est aliud à forma grauitatis: ergo & appetitus animalis, nõ est aliquid distinctum à forma animalis. Maior patet, quia sicut appetitus grauis non est nisi quædam inclinatio grauis ad locum deorsum, ita & appetitus animalis est quædam inclinatio animalis, ad aliquid fugiendum, vel prosequendum. Minor vero probatur, quia remoto quocunq; alio accidente à corpere graui excepta grauitate, naturaliter lapis sursũ existens descenderet remoto impedimento: ergo haberet appetitum ad talem motum, & non haberet aliquod accidens distinctum à grauitate: ergo &c.* ¶ *Secundo. Si appetitus esset aliqua põia aĩę ab alijs distincta, sequeretur ꝙ tot essent appetitus quot sunt põię aĩę, sed hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequentia: quia oĩs põia appetit suam operationẽ.*

Responsio ad disputationem propositum.

¶ *Rñdeo. Ad euidentiam huius difficultatis.* ¶ *Sciendum primo, ꝙ hoc nomen appetitus, prima sui impositione significat quandam inclinationem appetentis in aliquid, quę quidẽ inclinatio sequitur aliquam formam. Sed quia inclinatio põt duo nominare, scilicet aut relationem, et ordinem appetentis in aliquem actũ elicitum, quo appetens in aliquid inclinatur, ideo secundario hoc nomen appetitus impositum est ab aliquibus ad significandum põtam elicitiuam talis inclinationis, quæ est actus elicitus. Non quęrimus ergo hic, vtrum ipsa inclinatio sit põia ab alijs distincta, quia certum est ꝙ non est põia inquantum põia, cum sit aut relatio, aut forma sub relatione, aut actus: sed quęritur, vtrum huic inclinationi sit attribuenda specialis põia animę ab alijs distincta.* ¶ *Sciendum secundo, quòd triplex est appetitus, accipiendo appetitũ pro inclinatione, scilicet naturalis, animalis, & rationalis. Omnis.n. inclinatio, consequitur aliquam formam. Aut ergo consequitur formam naturalẽ, sicut inclinatio lapidis deorsum cõsequitur grauitatem, & iste appetitus naturalis dicitur, Aut consequitur formã sm esse apprehensum, quod habet in sensu, sicut inclinatio ouis in viretẽ herbã apprehensam: & iste dicitur appetitus animalis, quia est inclinatio consequens formam apprehẽsam per sensum à quo animal habet ꝙ sit animal. Aut consequitur formam sm quòd est apprehensa per intellectum, sicut cũ intellectus apprehendit aliquid sub ratione boni, ad hanc apprehensionem consequitur quędam inclinatio ad bonum, & iste dicitur appetitus rationalis.* ¶ *Sciendũ tertio quòd forma naturalis põt accipi dupliciter Vno modo pro forma substãtiali contra animam distincta, quæ scilicet dat esse in animatum, vt forma naturalis dicatur oĩs forma substantialis ab anima distincta. Alio modo accipitur forma naturalis, vt distinguitur contra formã intentionalem, & sic dicitur forma naturalis, quę esse suum naturale habet, & hoc modo omnia accidentia sm esse quod habent in subiecto sibi ꝓportionato, sm quòd sunt tales formæ, dicuntur formæ naturales,*

Triplex est appetitus.

Vide D.Th. in prologo. 1. metaph.

Forma naturalis potest dupliciter accipi.

vnde

vnde & ipsę põiæ aię hoc modo dicūtur formæ naturales. Cum ergo dicimus naturalem appetitum circa inclinationem consequentem formā naturalem, formā naturalem intelligimus secūdo modo, nō aūt solum primo modo, & illum dicimus hic appetitum naturalem, qui nullo modo sequitur formā apprehensam, sed solum naturalē, idest hñtē esse naturale. ¶ Istis notatis sit hęc prima conclusio, Appetitus naturalis specialem põiam distinctam à forma naturali, quā consequitur, non requirit. ¶ Probatur primo. Appetitus conueniens alicui remoto om ni alio à forma quā sequitur, aliquā specialem põiam distinctā à forma illa non requirit: sed appetitus naturalis conuenit rei remoto quocunque alio quod non est illa forma: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia ex opposito prędicati infertur oppositum subiecti. Sequitur enim, illud requirit potentiam distinctā à forma: ergo non conuenit rei remoto quocūq; alio à forma. Minor vero probatur exemplariter, remoto.n. à corpore graui omni alio accidente, excepta grauitate, graue haberet naturalem inclinationem ad locum deorsum, qđ apparet, quia si esset sursum non impeditum descēderet. Similiter oculus remoto quocunque alio habet naturalem inclinationem ad videndum, præsente enim obiecto non impedito videret suum obiectum, & sic de alijs. ¶ Si vero quęratur quid est iste naturalis appetitus. ¶ Dicitur primo, ꝙ non põt esse relatio, quia appetitus naturalis videtur esse principiū motus naturalis, relatio aūt non põt esse principiū motus, neque terminus per se, vt dicitur 5. Physi. ¶ Dicitur secūdo, ꝙ appetitus naturalis non est aliquid distinctū realiter à forma inclināte, sed est ipsa forma, non absoluta, sed cū ordine ad aliquid cōsiderata, non ꝙ in ipsa sit formaliter ordo, & respectus talis, est .n. talis respectus sępenumero entis ad non ens, sicut respectus põię visiuę ad suam operationem dum non videt, & respectus grauis ad motum deorsum dum non mouetur, & per consequēs huiusmodi ordo est ens rõnis: sed quia forma inclināns non põt concipi sub rõne appetitus, nisi concipiatur in ordine ad aliud. grauitas.n. est ipse appetitus grauis deorsum sed nō concipitur sub rõne appetitus, nisi concipiatur ī ordine ad motū deorsum, similiter est de quolibet alio appetitu naturali. ¶ Secunda conclusio. Inclinatio aĩlis, & rõnalis, spāles põias distinctas ab alijs põijs aię reqrunt. ¶ Probatur primo. Si ad talem inclinationem non requireretur specialis potentia animæ, sequeretur ꝙ sufficeret ipsa potentia animæ apprehensiua, sicut ad inclinationē naturalem sufficit forma naturalis, hoc est falsum: ergo &c. Probatur falsitas consequentis. Vnaquęque res appetitur vt est in sua natura, nullus enim appetit cibum sm̄ esse intentionale, quod habet in anima, sed sm̄ esse suū reale, & naturale: sed virtus apprehensiua non inclinatur ad rem, vt est in sua natura, sed vt ipsa recipitur intentionaliter in cognoscente, quia, vt sic, est sua perfectio: ergo ad inclinationem sequentē apprehensionem sensus, vel intellectus, ipsa virtus apprehensiua non sufficit ¶ Secundo. Amor, odium, tristitia, & similia sunt passiones appetitus animalis, uel rationalis, & ista non sunt passiones potentiæ apprehensiuæ: ergo &c. ¶ Tertio. Sicut se habet forma ad habentia cognitionē, ita suo modo & appetitus, appetitus enim sequitur formā. Sed forma altiori modo habet esse in habentibus cognitionem, quā in his quę cognitione carent, quia in non habentibus cognitionem forma determinatur ad vnū esse tm̄, sed in habentibus cognitionem forma est receptiua oīum aliarū formarū sm̄ esse intentionale; ergo in hñtibus cognitionem

Appetitus naturalis nō requirit specialem poīē tiam a forma naturali distinctam.

Quid est naturalis appetitus.

Tex. 20.

Inclinatio animalis & rõnalis speciales potentias requirunt.

Quid amor odium tristitia nisi passiones animalis.

est appetitus altiori modo q̃ in rebus non hñtibus cognitionem. Cũ igitur illa hẽat appetitũ solummodo naturalẽ q est idem cũ ipsa forma, in cognoscentibus erit appetitus ab alijs põijs distinctus. ¶ Ad rões in oppositũ rñdetur. ¶ Ad primum qdẽ dicitur ꝙ maior est falsa. Appetitus .n. grauis est appetitus nãlis consequens formã naturalem, appetitus aũt aĩalis cõsequitur formã apprehensam. Ad probationem negatur añs: qa appetitus aĩalis non est inclinatio solum, ut inclinatio dicit respectũ: sed est actus elicitus à põia quæ à nomine actus ẽt dicitur appetitus. ¶ Ad sm̃ dicitur ꝙ procedit de appetitu naturali: quo appetitu unaqueq; põia appetit suã operationem: non de appetitu consequente apprehensionem, qui animalis dicitur aut rationalis. Isto .n. appetitu non appetit qualibet põia suã operationem: sed bene animal aliarum põiarũ operationes appetit & desiderat.

Quæst. XVII. Vtrum appetitus & intellectus sint principia motus animalis.

Ad uero neque ratiocinatiua, &c. Tex. XLVI.

3. de anima. Tex. 37. IDETVR ꝙ nõ. ¶ Primo. Phil. ponit motiuũ sm̃ locum genus põiarũ aĩę distincta ab intellectu et appetitu: ergo intellectus & appetitus non sunt põiæ motiuę aĩalis. ¶ Secundo. Si appetitus esset causa motus in aĩlibus: sequeretur ꝙ aĩalia mouerentur semp sm̃ inclinationẽ appetitus, sed hoc uidemus esse falsũ in hominibus qui appetens aliquid non operantur id qđ coucupiscunt: sicut sunt cõtinentes: ergo &c. ¶ Tertio. Si intellectus esset causa huiusmodi motus: aut esset uerũ de intellectu speculatiuo: aut de intellectu practico. Nõ de intellectu speculatiuo: qa intellectus speculatiuus non dicit aliquid prosequendũ esse uel fugiendum. Nec intellectus practicus: qa intellectus practicus ẽ uniuersalium, oĩs aũt motus est ad aliqđ particulare: ergo etc.
Tex. 49. ¶ Quarto. Phil. dicit ꝙ intellectus non uidetur mouens sine appetitu: appetitus aũt mouet pręter rõnem: ergo solus appetitus erit causa motus necessaria: nõ aũt intellectus. ¶ Rñdetur. In ista quæstione duo sunt facienda. Primo ponenda sunt aliqua necessaria ad quæsitum. Secundo ꝗbusdã conclusionibus rñdebitur. ¶ Quã-
Tex. 48. S. Th. lec. 56 lib. 16. tũ ad primũ. Sciendũ primo: ut partĩ habetur à Phil. & à S. Tho. ꝙ phantasia quandã similitudinem cum intellectu hẽt & quantum ad cognitionẽ & quantũ ad mouendũ. Quãtum ad cognitionẽ qdem: quia sicut aliquid apparet sm̃ intellectũ, & intellectus suam operationẽ et iam in absentia intelligibilium habet: sic & sm̃ phantasiã aliqđ apparet, vñ phãtasia q̃dam apparitio dicitur: & hẽt opationem suã ẽt in absentia sensibiliũ. Quantũ vero ad mouendũ: qa phantasia in aliqbus rõnem mouentis hẽt. Nã sequuntur multi phantasiã, non sm̃ rõnem agentes: bruta quoq; aĩalia sm̃ phantasiã mouentur, tanq̃ non hñtia intellectũ. Itẽ ad absentiã sensibiliũ mouet. Similiter intellectus in hoĩbus rõne vtentib⁹ principiũ motus ẽ: et mouet ẽt in absentia rerũ: q̃obrem non inconuenit noĩe phantasię significare ẽt intellectũ: & noĩe intellectus significare phantasiam. Hic ergo noĩe ĩtellectus vtimur sm̃ ꝙ hoc nomen est cõe põię intellectiuæ & phantasiæ. ¶ Sciendũ secundo, ꝙ appetitus est duplex .s. appetitus rõnalis, qui dicitur volũtas: & appetitus sensitiuus, q diuiditur in irascibilem & concupiscibilẽ. Põt ergo hoc nomen appetitus accipi dupliciter. Vno modo vt continet sub se vtrũq; appetitũ. Alio mõ particulariter: vel ꝓ appetitu rõnali: vel ꝓ appetitu sensitiuo. In hac qõne non accipimus appetitũ particulariter sed vniuersaliter.

De virtute motiua dupliciter loqui possumus.

uersaliter, vt ad vtrūq; appetitū se extendit.¶ Sciendū tertio, ꝙ de uirtute motiua possumus loq dupliciter. Vno mō de virtute efficiente seu imperante motum. Alio mō de virtute exequutiua motus, quę est vis q̄dā exterior diffusa in musculis, lacertis, & neruis membrorum: qua mēbra sunt habilia ad obediendū virtutibus impantib⁹ motū. quā virtutē apparet esse in mēbris, eo ꝙ qñ à sua naturali dispōne remouentur, non obediunt ad motū efficiens. Virtus aūt effectiua est illa q̄ motū elicit & ꝑducit. In hac ergo qōne nō q̄rimus de virtute exequutiua motus: qa de ista non facit mentionē Phil. ī hoc loco, et ē virtus q̄ magis pficit corp⁹ admoueri q̄ motū efficiat, vt inqt S. Th. sed q̄rim⁹ de uirtute īpante motū de qua intendit Phil. 1. cont. gēt. cap. 82. *¶ Sciendū quarto ꝙ est duplex intellectus .s. practicus et speculatiuus: speculatiuus dicit qui est tm̄ cōsideratiuus veritatis: & veritatē cognitam nō ordinat ad aliq̄ opationē alterius pōię ab intellectu. Intellectus aūt praticus dicitur: q ueritatē cognitā ordinat ad opus. Isti aūt duo intellectus non sunt duę pōię realiter distinctę, sed est eadē pōia q̄ dicit intellectus practicus et speculatiuus. cuius rō est: qa qd accidentaliter se hēt ad obm pōię non diuersificat pōiam, accidit aūt apprehensioni intellectus ꝙ ordinetur ad opus uel nō ordinetur, penes qd differunt intellectus practicus et speculatiuus: vñ non distinguuntur realiter, sed tm̄ sm̄ rōnem ꝑ hoc ꝙ est ordinari, vel nō ordinari ad opus.¶ Quantū ad sm̄ ponūtur tres conclusiones de mēte Phil. Prima est.* Intellectus speculatiuus non est causa efficiens motus pgressiui. *Intellectus speculatiuus non est cā efficiēs motus ꝑgressiui aīalis. ¶ Probatur. Pōia apprehensiua nihil iudicans de re opabili, vel si iudicat de re opabili nō dicit illud ꝓsequendū esse vel fugiendū non impat motū, sed intellectus speculatiuus ē pōia aut non iudicans de re opabili: puta cū apprehendit triangulū hēre tres angulos, et diametrū esse assimetrū, aut si iudicat de re opabili, non tñ dicit illud esse ꝓsequendū vel fugiendum: puta cū dicat qd est homicidiū: ergo &c. consequētia nota cū minori: qa ꝑ hoc differt intellectus speculatiuus à practico: quia practicus cōsiderat res mō opabili nō aūt speculatiuus. Maior ēt est manifesta: qa pōia apprehensiua non pōt motū suo mō efficere: nisi cū dicit aliqd esse fugiendū vel ꝓsequendū. ¶ Secūda cōclusio. Nec intellectus praticus ꝑ se: neq; appetitus ꝑ se est sufficiens principiū effectiuū motus. Probatur. Voluntas non pōt in aliqd inclinari nisi illud sit apprehensū: bō ēt non mouetur nisi inclinetur ad motū, quę inclinatio ptinet ad appetitū: ergo neque intellectus per se, neq; appetitus ꝑ se est sufficiēs pri:cipium motus. ¶ Tertia conclusio. Intellectus practicus et appetitus sunt unū sufficiens principiū effectiuū motus in aīalibus. Probat. Principiū mouēs aut est pars vegetatiua, aut sēsus aut intellectus per se, aut appetitus per se, aut intellectus & appetitus simul. Non vegetatiua neque sensus: quia apparet nō omnia illa moueri in quibus sunt, non. n. plantæ mouentur motu locali à se: neque ostreę & similia, in quibus tñ est sensus. Neq; intellectus per se, aut appetitus, vt ꝓbatū est: ergo erit intellectus simul cum appetitu. ¶ Pro declaratione autē dictorum sciendum primo: quia dixi hic accipi intellectum vt etiā continet sub se phantasiam: ꝙ sicut intellectus speculatiuus non est principium mouens sed practicus: ita in animalibus virtus phātasiæ siue imaginationis cuius est solum apprehendere res sensatas non iudicando vtrū hoc sit fugiendum vel prosequendū: non sufficit ad motum: sed actus virtutis extimatiuę requiritur aliquid esse cōueniēs & disconueniens iudicantis. Vnde cum Philos. dicit phantasiam esse simul cum appetitu principium motus per phanta-* Tex. 56.

siã intelligit uirtutẽ imaginatiuam simul cũ extimatiua. ¶ *Sciendum secundo vt dicit Phil. ꝙ cum intellectus & appetitus sint distinctę pōiæ, nō mouent nisi conueniant in vnam communem spẽm: hoc aũt nō sic est intelligendum, quasi oporteat vt ipsa eiusdem speciei simpliciter fiant, sed tantũ sm̃ quid: quia .s. ꝑ unã & eandem formam mouent: sicut si diceremus aquam calidam, dum calefacit manum, conuenire in unam speciem cum igne calefaciente: quia tã aqua quã ignis ꝑ eandem formã calefacit s ꝑ caliditatẽ: sic intellectus practicus & appetitus ꝑ vnã formam mouent. s. ꝑ appetibile q̃ est finis. Intellectus n. practicus primo apprehendit finẽ, deinde deliberat de his q̃ sunt ad finem. Similiter voluntas primo vult finẽ: deinde eligit ea q̃ sũt ad finẽ: finis ergo est forma ꝑ quã intellect⁹ practicus mouet sm̃ ꝙ est ab ipsa volũtate volitus: & hoc mō dicuntur intellectus & appetitus in vnã spẽm conuenire inquantũ sunt mouentia.* ¶ *Attendendũ est aũt ꝙ dupliciter possumus ĩtelligere solũ intellectũ cõprehendendo ẽt phantasiã, & appetitum esse principia effectiua motus aĩalis. Vno mō ꝙ solo actu qui est appetere et impare motũ mouere dicãtur. Alio mō ꝙ ꝑter act⁹ ĩmanẽtes q̃ sunt appetere & impare motũ, istę pōiæ aliũ actũ transeuntẽ hẽant q̃ sit mouere. Licet aũt uterque modus in doctrina S. Tho. sustentari possit: videtur tñ mihi ex his q̃ dicuntur, ꝙ primus modus sit eius doctrinę conformior. Impare.n. motũ, & mouere eliciti-ue, non sunt alius & alius actus: sed ipm impare motum, non qdem absolute, sed cũ respectu ad motũ tã q̃ ad effectũ in actu, est ipsum mouere siue motũ elicere.* ¶ *Vbi aduertendũ, ꝙ aliter comparatur motus ad agens corporeũ qđ extrinsecũ corpus mouet, & aliter ad appetitũ & intellectũ q̃ aĩalis corpus de loco ad locũ mouent. Nã ad corpus mouens comparatur sicut eius actio. Actio .n. q̃ est de gñe actionis, est materialiter motus, ad appetitum autem & intellectum, sicut effectus ad causam comparationem habet.* ¶ *Sed tunc duplex occurrit dubiũ.* ¶ *Primum est qa per actionem ĩmanentẽ quales sunt appetere & impare, nihil vt 9. Meth. dicitur, producitur ad extra.* ¶ *Secundum est quia nō magis istę pōiæ dici deberẽt principiũ motus progressiui animalis quã oĩum sensitiuarũ operationum: cum oẽs eiusmodi pōias ad actũ suo imperio moueãt.* ¶ *Ad primũ dicitur ꝙ per actionẽ immanẽtem inquãtum hmōi nihil ꝑducitur extra operantẽ qđ sit ipsa actio: sed bene pōt per ipsã aliquis effectus ab ea distinctus ĩ extrinsecũ passum produci, sicut per actionem diuinã productũ est vniuersum. Nã talis actio tũc pōt dici trãsiens productiue, licet formaliter transiens non sit.* ¶ *Ad sm̃ dicitur ꝙ ab intellectu & appetitu sunt operationes sensuũ imperatiuę tm̃, ã suis aũt potentijs sunt elicitiuę: motus aũt aĩalis est ab ipsis non tm̃ imperatiue sed etiã elicitiue, inquantum ipsum imperium modo dicto est etiã motus executio.* ¶ *Ad argumẽta in oppositũ rñdetur.* ¶ *Ad primum dicitur quod licet motiuũ sm̃ locũ sit aliud genus potẽtiarũ aĩę: non tñ distinguitur ab omnibus alijs potẽtijs animæ sm̃ rem: sed ab aliquibus .s. ab intellectu & appetitu sola rōne distinguitur, et formaliter.* ¶ *Posset etiã aliter rñderi ꝙ Philos. ponit virtutẽ executiuã motus aliud genus potentiarũ aĩæ, non aũt pōiam motus effectiuam, de qua loquutus est hic.* ¶ *Sed ista rñsio non uidetur ita esse de mente Philoso. quia dicit ꝙ cum determinatũ sit de intellectu & sensu, de mouente determinandum est: vbi videtur se velle loqui de motiuo sm̃ locũ ꝙ posuit genus pōiarũ distinctũ ab intellectu et sensu: hoc aũt expressius patet in scripto. S. T. super dictũ tex.* ¶ *Ad sm̃ dicitur ꝙ concludit appetitum*

Marginal notes: Te. 49. & 50. — Dupliciter intelligi potest intellectum & appetitum esse principia motus effectiua. — a. cõr. gent. c. 82. & 1. q. 75. ar. 1. tertiũ & q. 78. ar. 1. quartũ. — Tex. 16. — Tex. 48. — Lect. 14.

petitum non esse per se sufficiens principium motus. ¶ *Ad tertiũ dicitur ꝙ est verũ de intellectu practico. Ad improbationem dicitur ꝙ per intellectũ practicũ intelligimus ẽt rõnem particularem, quæ est particularium, vt dicetur inferius.* ¶ *Ad quartũ dicitur ꝙ Phil. ibi accipit appetitum particulariter .s. pro appetitu sensitiuo: et intellectũ etiã particulariter scilicet ꝑ virtute solum intellectiua, nos autẽ loquimur de intellectu vniuersaliter mõ dicto, similiter de appetitu: vnde appetitus sensitiuus põt mouere sine virtute intellectiua, nõ autẽ sine phãtasia: sed appetitus vniuersaliter nõ põtest mouere sine intellectu vniuersaliter accepto, secundum quòd hoc nomen intellectus etiã extenditur ad phantasiam.*

Quest. XVIII. Vtrum intellectus sit principalius mouens quam appetitus.

Videtur aũt duo hæc mouentia, &c. Tex. XLVIII.

VIDETVR *quòd sic.* ¶ *Primo. In mouẽtibus essentialiter ordinatis qđ est uniuersalius est principalius. Sed intellectus, & appetitus sunt mouentia essential'r ordinata, et intellectus est vl'ius mouens, eo ꝙ intellectus non cõcurrit ad motũ nisi per oppositũ determinetur: ergo intellectus est principalius mouens.* ¶ *Secundo. Qñ duo motores concurrunt ad vnum effectũ, et operatio vnius præsupponit operationẽ alterius: id cuius operatio præsupponitur ẽ principalius agẽs: sed ad producendũ motũ concurrũt intellectus & appetitus: & operatio appetitus præsupponit actionẽ intellectus: ẽ.n. operatio appetitus quędam inclinatio sequens cognitionem: ergo &c.* ¶ *Rñdeo.* Triplieiter duo agentia ad unum effectum possunt concurrere. *Pro declaratione huius difficultatis sciendum est primo, quòd duo agẽtia tripl'r ad vnum effectũ concurrere pñt. Primo qñ vnum influit in alterũ, qđ agit per illud qđ est sibi influxũ: sicut sol illuminat lunam, & luna per lumen receptũ à sole illuminat aerẽ. Secũdo, qñ vnum nõ influit in alterum, sed vnũ causat dispõnem, & reliquũ formã pricipalẽ. sicut si unus mollificet cerã, et alter imprimat sigillũ. Tertio quãdo nec vnum influit in alterũ, nec vnũ causat dispõnem & alterũ formam: sed se hñt sicut duo imperfecta agentia: quorũ qđlibet hẽt de se virtutẽ agẽdi sed imperfectã, iuncta autẽ simul vicẽ vnius perfecti agentis supplent sicut si duo traheret nauim, quorũ neuter ꝑ se sufficeret illã trahere.* ¶ *Sciendũ secundo ꝙ actio põt esse principalius alicuius dupliciter. Vno modo formal'r. Alio mõ uirtual'r. Formaliter dicitur esse alicuius principaliter, quãdo est ab aliquo producta et elicita per formã in se existentẽ. Virtualiter aũt quãdo alterum non elicit actionẽ, nisi quia ab illo hẽt uirtutẽ talẽ actionem producendi, tunc .n. illa actio dicitur esse principal'r illius, à quo alterũ habet virtutẽ agẽdi. sicut si princeps det iudici auctoritatẽ condẽnandi aliquẽ ad mortẽ, si iudex ferat sñiam condẽnationis, illa condẽnatio erit principaliter formal'r iudicis, principaliter aũt virtual'r principis.* ¶ *Sciendũ tertio ꝙ duplex ẽ motus aĩæ nostræ.* Duplex est motus animæ nostræ. *Vnus à rebus ad aĩam. Alius ab anima ad res. Primus est sm̃ ꝙ res extra animã mouet sẽsum exteriorẽ, et ille mouet sensus interiores, illi mouẽt itellectũ, intellectus aũt mouet volũtatem. Secundus aũt est sm̃ ꝙ anima sic mota conuertitur ad res, puta aliqđ circa res operando. Inter istos motus est differẽtia in comparatione ad voluntatẽ. Nã cũ in actione qualibet exercitiũ actus consideretur, & species .s. ꝙ põia agat, et ꝙ tal'r agat, sicut ꝙ volũtas eliciat actionẽ, & ꝙ illa actio sit velle aut sit nolle. In primo motu intellectus non mouet voluntatem, nisi quãtũ ad specificationẽ actus: mouet.n.*

volun-

voluntatẽ proponendo ei obiectũ suũ, vnde dat spẽm actui uolũtatis .i. determinat actũ volũtatis ad hoc vt sit prosequutio vel fuga, velle aut nolle: quantũ aũt ad exercitiũ actus .i. quãtũ ad hoc ꝙ est agere & elicere volitionẽ, volũtas supposita uoluntate finis mouet seipsã ad ea quę sunt ad finẽ. In secũdo aũt motu, volũtas mouet omnes alias põias ad exercitum actus, hoc est ad operandũ, uolũtatis .n. obiectũ est bonũ siue finis. Vnde sicut ars ad quã pertinet finis, mouet suo imperio artẽ quæ est eorũ quæ sunt ad finẽ, sicut ars gubernatoria nauis, imperat naui factiue, ita uolũtas imperat oĩbus potentijs propter finẽ operãtibus. ¶ Sciẽdũ quarto ꝙ imperare est aliquẽ ad operandũ in timatiua motione ordinare, & hoc significatur per verbũ imperatiui modi, ut cũ dicitur fac hoc, cum .n. aliquis imperat alteri intimat illi qd sit agendũ, & mouet ad operãdum, & hoc est ordinare ad operandum intimatiua motione. ¶ Tunc ad quæstionẽ dicitur primo ꝙ intellectus & appetitus mouent sicut duo, quorũ vnum quodãmodo influit in alterũ, & dat uirtutem illi ad mouendũ. Intellectus .n. et voluntas sunt põiæ essential'r subordinatæ, in talibus aũt secũda nõ mouet nisi in uirtute primę, unde prima nõ mouẽte, secũda non mouet. ¶ Dicitur secũdo ꝙ intellectus ẽt phãtasiã cõplectẽdo, in motu animalis est principalius mouẽs formaliter, & essential'r. Probatur. Intellectus & appetitus nõ mouẽt nisi per imperiũ efficiendo motũ, sed imperare formal'r et essentialiter est actus intellectus: ergo etc. Probatur minor: quia imperare est aliqd ordinare ad operandũ per modũ cuiusdã intimationis, intimare aũt est virtutis cognoscitiuę & nõ appetitus. ¶ Aduertendum tñ ꝙ licet imperare ꝓprie cõueniat tantũ hoĩbus, per quandã tñ similitudinẽ dicitur etiam esse in brutis, sm̃ ꝙ aĩalia in suis motibus sequũtur iudiciũ extimatiuę & inclinationẽ appetitus. Vnde extimatiua mouere partes corporeas & uirtutem executiuã motus dici põt. Nã membra aĩalis moueri ex apphensione et iudicio extimatiuę iudicãtis aliqd esse conueniens aut discõueniens fini concupito, est extimatiuã imperare motum in aĩaliub s brutis. Dicitur tertio ꝙ appetitus in motu animalis est principalius mouens virtualiter, hoc est ꝙ intellectus non hẽt hũc actũ q est imperare, nisi inquãtũ in ipso manet virtus appetitus. Probat̃. Imperare motũ ẽ mouere ad quẽdã actũ exerciũ: sed dictũ est ꝙ appetitus siue uoluntas est id qđ mouet omnes põias ad exercitum actus: ergo etc. Est ergo talis ordo quòd in aĩa primo est motus rerũ ad animam, quo fit vt qd sit volẽdum aut agẽdum dijudicat, deinde seqtur motus qui est ab aĩa ad res, quo motu appetitus mouet intellectũ ad imperãdũ, & tunc intellectus imperat motũ corporeis mẽbris, illaque sm̃ rõnis imperiũ mouẽtur. ¶ Ad argumenta in oppositũ pro quãto sunt cõtra id qđ tertio loco dictum est rñdetur. ¶ Ad primũ quidẽ dicitur ꝙ sm̃ aliã & aliam considerationẽ intellectu est vl'ior appetitu et appetitus ĩtellectu. Si .n. cõsideretur uoluntas sm̃ cõem rationem sui obiecti qđ est bonum in vniuersali, & intellectus sm̃ ꝙ est quędã res & põia particularis, sic volũtas est vl'ior intellectu, quia ĩtellectus est quoddã particulare bonum. Si vero consideretur intellectus sm̃ cõem rõnem sui obi qđ est verum, et voluntas ut est determinata aĩę põię, sic intellectus est vl'ior volũtate, est .n. qđdã particulare verũ. Idem dicitur ex parte oborum, quia si cõsideretur verũ sub cõmuni rõne ueri, sm̃ ꝙ est intellectus obm, & bonum sm̃ ꝙ est quoddã uerũ, sic intellectus est vl'ior uoluntate, econuerso vero est considerato obo voluntatis qđ est bonum in cõmuni, & vero vt est quoddam bonum. ¶ Dicitur secundo ꝙ non est ma-

Intellectus est principalius mouẽs formaliter.

Appetitus mouens principalius virtualiter.

gis indeterminatus,intellectus quā volun tas,est .n. indifferens ipsa voluntas quan tum est ex se sicut intellectus. ¶ Ad sm̄ dicitur quòd maior est vera, si operatio vnius presupponatur operationi alterius in eodē ordine, non aūt si in alio ordine. Modo ad minorē dicitur ꝙ operatio intellectus presupponitur operationi appetitus in ordine motus qui est à rebus ad animam, de quo non est hic ad propositū: nō autem præsupponitur ī ordine motus qui est ab anima ad rem,de quo motu hic intendimus, immo operādo voluntas præsupponitur operationi intellectus, sicut operando siue influxus causæ primæ pręsupponitur operationi causę secundæ.

Quæst. XIX. Vtrum intellectus practicus vniuersalis, & appetitus rationalis qui dicitur voluntas in hominibus, sufficiant ad hoīs motū progressiuū.

Scientificum autem non mouet &c. Tex. LVIII.

IDETVR quòd sic. ¶ Primo. Illa sunt sufficientia ad motum: quibus positis de necessitate ponitur motus. Sed posito intellectu practico et appetitu de necessitate ponitur motus: ergo &c. consequentia nota cū maiori. Minor etiā per experientiā patet:experimur.n. cum iudicamus aliquid esse faciendū,& illud volumus facere quod illud facimus.

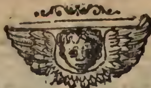
¶ Secūdo. Sicut se hēt phantasia & appetitus in aīalibus brutis: ita intellectus practicus et voluntas in hoībus,sed bruta sufficienter mouentur à phantasia & appetitu:ergo & hō ab intellectu practico & voluntate. ¶ Rn̄deo. Qđ intellectus praticus vniuersalis & voluntas nō sunt sufficiens principium motus ꝓgressiui hoīs. Ad cuius euidentiam ¶ Sciendum primo, ꝙ rerū q̄ à nobis cognoscuntur: q̄dā sunt q̄ non sunt operabilia, q̄dā vero à nobis operabilia sunt: prima dicūtur speculabilia:alia opabilia. Ad cognoscendū speculabilia sunt nobis indita q̄dā principia naturaliter nota, qbus intellectus deuenit ī cognitionem speculabiliū, vn̄ intellectus ex huiusmodi primis principijs speculabilium, deueniens in aliorū cognitionē modo speculatiuo, dicitur speculatiuus intellectus. Ad directionem autē opabiliū, sunt ēt nobis indita q̄dā principia, ut ꝙ bonum ē faciendū malum autē fugiendum,et similia, qbus intellectus iudicat de rebus operabilibus, & intellectus ꝑ huiusmodi principia practica iudicans de operabilibus dicitur intellectus practicus. ¶ Sciendum secundo, ꝙ sicut speculabilia hn̄t dupliciter cōsiderari .s. in vniuersali & ī particulari:ita & opabilia: & sicut est alia pōia cognoscitiua speculabiliū vniuersalium à pōia cognoscitiua singulariū, ita & in opabilibus. Vn̄ virtus cognoscitiua opabilium in vniuersali dicit̄ ītellectus practicus vniuersalis: pōia autē cognoscitiua opabilium in particulari, pōt dici intellectus practicus particularis, & hoc est virtus cogitatiua, cuius est cognoscere tam particularia speculabilia: quā ēt opabilia. Quare ad ītellectum practicum vniuersalem ꝑtinet iudicare adulterium esse malum, & non esse faciendum, ad cogitatiuam autē hoc esse adulterium, et hoc non esse perpetrandum. Sicut autē est intellectus practicus vniuersalis & particularis, ita est qdā appetitus boni vniuersalis .s. voluntas, & quidam rei particularis .s. sensitiuus appetitus. ¶ Sciendum tertio, vt hētur ex Philos. in prohe. Metha. ꝙ oīs actio est alicuius rei singularis .i. oē qđ fit per aliquā notionē ꝑ se primo est singulare, non.n. gn̄atur hō vniuersalis per se primo, sed hic homo particularis. Similiter cum omnis actio sit propter finē, non est propter finem vniuersalē in prædicando primo & per se, sed propter hūc finem

Intellectus praticus vniuersalis & voluntas nō sunt sufficiēs principium motus hominis.

Tex. 1.

finem, & est eorum quæ sunt ad finẽ, non vniuersalium sed particulariũ. Ex quibus sequitur intellectum & voluntatem comparari ad sensum & appetitum sensitiuum: sicut causa vniuersalis cõparatur ad particularem. ¶ Tũc arguitur sic ad conclusionem. Sicut se habet causa vniuersalis creata ad effectus pticulares in naturis perfectis, ita intellectus & voluntas ad operationem & motum hominis, quia motus quilibet est circa particulare, & intellectus, & voluntas est causa vniuersalis. Sed causa uniuersalis non potest producere per se effectum particularem in naturis perfectis: cælum enim per se non potest producere hominem: ergo neque voluntas & intellectus possunt per se causare motum. Ratio ergo vniuersalis mouet particularẽ, & appetitus rationalis appetitum sẽsitiuum: ista autem mota mouent virtutem executiuam, et illa mouent membra, & iste est naturalis ordo: quia appetitus rõnalis se habet ad appetitum sensitiuum, sicut causa prima ad secundam, & sphæra superior ad inferiorem, vt dicit Philosophus. Tex. 17. *Prima autem causa naturaliter mouet secundã, & sphæra superior trahit inferiorem: sed tamen aliquando præter naturam accidit ꝙ appetitus inferior trahit superiorem scilicet cum homo mouetur secũdum solam apprehensionem sensus, et inclinationem aut passionẽ appetitus sensitiui, quia tunc voluntas eligit particulare illud, quod secundum sensum bonum iudicatur. ¶ Ad rationes in oppositum respõdetur. Ad primum quidem negatur minor. Ad probationem dicitur quòd cum iudicamus aliquid esse faciendum in particulari, et volumus illud, tunc operamus: sed tale iudicium non est actus rationis vniuersalis sed particularis. Si autem iudicamus aliquid faciendum in vniuersali tantum, ꝙ pertinet ad rationem uniuersalẽ non mouemur, vt dictum est. ¶ Ad secũdum negatur similitudo, maxime in oposito, tum quia sicut in brutis est sensus & appetitus sensitiuus, ita est in hominibus, supra quæ habent homines intellectum et voluntatem: tum quia sensus et appetitus sensitiuus sunt de particularibus, circa quæ est motus, intellectus autem & voluntas sunt circa vniuersalia, ut supra dictum est.*

Finis quęstionum super tres Libros de Anima Aristotelis Reueren. Magistri Francisci Siluestri Ferrariensis, totius Prædicatorij ordinis Generalis, ad Dei laudem & gloriam.

ADDITIONES IN QVAESTIONES LIBRORVM DE ANIMA

REVERENDISSIMI P. M. FRANCISCI FERRARIENSIS, ORDINIS PRAEDICATORVM GENERALIS.

R. P. F. MATTHIÆ AQVARII, PVBLICI Theologię ac Metaphysices ordinarij in florentiss. studio Neapolitano professoris.

AD MELIOREM FORMAM REDVCTAE quam antea in prima impressione: in quibus plurima Aristotelis perobscura, & nonnulla Diui Thomę loca dilucidantur, adiecta quadam disputatione de Ideis, in qua ostenditur Arist. non aduersari diuino Platoni in earum positione.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

IRCA hoc quæsitum, quod primo ponitur, num de anima sit scientia, Nota quod est antiquum, & spectat ad quęstionem an est, sicut & illud de subiecto, quod Auctor non pertractat, cum ab omnibus fere determinatum sit animam esse subiectum, circa quod Philosophus versatur in his tribus libris de anima, & licet latius Ioannes de Ianduno in hoc primo de anima disputet de primo quæsito, voluit tamē & ipse Auctor hoc pertractare, tum propter Thomistarum doctrinam, tum etiam propter nonnullas responsiones, quas Iandunus tribuit argumentis aduersariorum, quæ non acceptantur in via D. Th. & præcipue est controuersia inter Auerroistas & Thomistas de intellectione animæ in quarto argumento, vt videre potes 2 contra gentes, & in quæst. disputatis de veritate, & p p. q. 87. quasi per totam & principaliter in primo articulo, vbi disputatur quomodo anima intellectiua agnoscit se. ¶ Esset etiā altius quæsitū pertractandum hic, sub qua parte Philosophiæ enumerari debeat hæc scientia de anima, num sub Mathematica, vt velle videtur Themistius, & Theophrastus, Simplicius & Philoponus quia ens Mathematicum partim est in materia, partim seiunctum ab ea, qđ propriū ipsius aīæ esse videtur, quæ partim est in materia, partim ab ea separata ergo &c. An sit sub Metaphysica, vt sic sentire videtur Arist. in lib. de partibus animalium, vbi Franciscus Bragadenus Patritius Venetus scientiam de anima Metaphysicam esse docet, vel sit pars Physices

Quæst. 1.

C. 98.

q. 8. art. 6.

Lib. de cælo & mūdo in proœmio primo perihermenias.

Lib. 1. c. 3.

Comm. 11. Comm. 36. Lect. 4. Lect. 1. vt Auerr. 1. Phys. & Albertus, & omnes fere latini sustinere videntur. Vide D. Tho. 1. Phys. vbi vult considerationem de anima rationali, partim spectare ad Physicum, partim autem ad Metaph: vide etiam 6. Metaph. vbi habet quod intellectus aliquo modo cadit sub cōsideratione naturalis philosophiæ. ¶ Pro glosa illius propositionis: cognoscens debet esse denudatum à natura cogniti, vide Zimmaram in Theorematibus, & Iandunum. 3. de anima, & Magistrum Chrysostomum. 3. de anima q. 2. & Caie. p. p. q. 56 ar. 2. in responsione ad 1. arg. vbi diffusius declarat ipsam propositionem quam S. Thom. assumit ex 3. de anima ad disputandum quomodo vnus Angelus agnoscit alium.

Theorema-te. 84. q. 4. Tex. 4.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

Comm. 62. Comm. 74. VT clarius perpendere possis determinationem huius quæsiti, nota hos duos terminos, scilicet nobilitatis, & certitudinis, de nobilitatis termino vide Auerr. 2. cœli vbi hēt quod nobilitas abstractorum cōsistit in seipsis, sed nobilitas aliorū entium consistit in actione eorū, & 2. Phys. ait, nobilitas non accidit formis nisi sm quod sunt finis, & tunc forma hēt rōnem finis, qn res ab ea dignitatem, & nobilitatem nō simpliciter, sed sm naturam vniuscuiusq; rei obtinet: dignitas.n. simpliciter, & perfectio, & nobilitas, simpliciter non inueniuntur nisi in primo principio qd est Deus, vt notat Auer. quinto diuinorum. ¶ De hoc ēt termino nobilis, loquens Auer. 2. cæli, ait quod nobile modicū, est nobilius multo ignobili vt docuit Phil. primo de partibus aīalium, res.n. illas superiores etsi leuiter attingere possumus, tñ ob eius gnīs excellentiam cognoscendi, magis oblectamur quā cum hæc uia iuncta nobis tenemus, vide ēt D. Th. pri. sent vbi docet quo duplex est nobilitas simpliciter dicta, scilicet sm essentialia, & sm quid, scilicet accidentalia, & de ver. vide quoque primo cōtra gent. vbi scripsit quomodo nobilitas cuiuslibet rei attenditur sm modum, & gradum suæ naturæ. ¶ De altero termino vide Ar. primo post. vbi docet quomodo vna scia dr certior altera, aut quia dicit quia, & pp quid, aut quia est de his quę ex paucioribus constant, aut quia est de forma, & 2 Metaph. certitudo Mathematica non est in oībus expetenda, est .n. certitudo determinatio intellectus ad vnū ait D Th. 3. sent. & pōt esse ex causa & ex subiecto 22. q. 4. ar. 8. & diuersimode reperitur in Deo, in Angelis, & in hominibus, vide quoq; de ver. quomodo declaratur ibi. quod tota certitudo sciæ dependet ex cognitione principiorum, & sequere Themistium & Alberiū. quod in tex. est sermo de certitudine sm se, & intellige coniunctim quod propter vtraq; hæc simul sumpta, scilicet propter certitudinem, & nobilitatem, & non propter alteram tantū sigillatim scientia de anima excedit alias, vide Dominum Cai. & Romanum Egidium. Caiet. de Tienis.

Cap. de perfecto, cōmē. 60. Cap. 5 dist 17 q. 1. art. 1. q. 21 art. 2. ca. 28. c. 22. Cōmē. vlti. dist. 25. q. 2. art. 2. q. 11. art. 5. In prologo huius libri.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

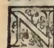
2. Metaph. Tex. 2. QVIA difficultas intelligendi aliquid ex duobus oriri pōt vt docuit Ar. & ex parte ipsarum rerum, vt est materia, motus, tempus, infinitū, negatio, priuatio, & relatio, &c. & ex parte nostri intellectus, qui se habet ad entia illa diuina vt oculus noctuę ad lumen solis, & quia anima pręcipue intellectiua cū sit de nomero diuinorū, eius scientia est difficilis ex parte nostri intellectus, & non ex parte ipsius rei, est tñ certa ex parte rei ac rōnis. Siquidem scientiarū certissimę sunt, quę maxime primorum sunt, & quæ sunt ex paucioribus his quæ sunt ex additione, hinc Simplicius dixit in primo Phys. & Philoponus auctoritate Ammonij in principio libri de aīa, quod scia de aīa & scia mathematica conueniūt in certitudine: quia res cōsiderant quodāmō in materia existentes, & quodāmodo abstractas, quæ verba verificantur sm viam Auerr. de intellectu materiali, qui quodammodo est coniunctus materię, quodāmodo est separatus, nam sm essentiam est abstractus, sed sm opationē est coniunctus, quia nihil intelligit sine imaginatione, hoc accepit Auerr. ab Ar. 6 Metaph. vbi hēt quod scia naturalis est circa substantiā quæ est sm rationem, vt secundum magis non separabilem solum, vbi cōmen. ponderat ly sm magis, propter intellectum: vnde non possum illorum non demirari imprudentiā, qui ita audacter profitentur oēm formam, & oēm animam, aut animę partem esse à materia inseparabilem ex mente Ar. cum tamen vbique locorum Ar. præferuet se ab intellectu, vt patet in verbis

Ex prologo primæ philosophiæ & ex primo post. c. 22. Sententia Auerr. de intellectu possibili prīde aīa cōm. 12. 6. Metaph. Tex 1. 12. Metaph. Tex. 26.

verbis adductis & 12. Metaph. vbi ponit differentiam inter causas formales, & mouentes, ex hoc ꝙ causæ formales sunt simul cum suis effectibus, causę agentes sunt priores, & subdit, si aut aliquid manet, posterius perscrutandum est, in quibusdam.n. nihil prohibet, vt si anima est tale non omnis sed intellectus, omne namq; impossibile forsan. & in secundo de anima loquens de intellectu inquit: Et de perspectiua potentia alia ratio est: hoc enim solum videtur contingere separari, sicut perpetuum à corruptibili. ¶ Quid sit difficile vide D. Tho. dicentem, difficile est quod transcendit potentiam, & difficile & onerosum mensurantur secundum virtutem suscipientis. pri. sent. D. 40. ar. 4. q. 3. de quæsito principali, vide Iandunum q. 6. & Mag. Chrys. q. 5. Caie. Thienensem, in exp. tex. 4. Suessanum, & conclude cum Domino Caie. Card. solutionem quæsiti, ꝙ hęc scientia est certissima ratione luminis intellectualis, licet sit difficillima &c.

Vide D. Th. in expositione illius adverbij forsan. 2. de aïa T. 11 p. p. q. 62. ar. 2. in resp. ad 2. arg. Opinio Cal. Alb. & Themisti est eadem de hoc quæsito.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

NOTA hic pulcherrimum dictum Auerr. ꝙ cōditio accidentium essentialium, est vt cognitio eorū sequatur cognitionem substantiæ, ꝙ non pōt aliter intelligi nisi qn̄ sit cognitio à priori, vnde 4. Metaph. docet accidentium attributionem ad substantiam esse essentialem, & si vis scire quomodo accidentia dicūtur de substantia essentialiter, lege Auerr. vbi supra, quia docet ꝙ prædicatio accidētis de substantia conuenit cum prędicatione substantiali in hoc, ꝙ est sm̄ cursum naturalē, accidentia .n. existunt in substantijs per se, & attribuuntur eis essentialiter, & sm̄ ꝙ substantię disponuntur per illa sunt accidentia substantiarum: attributio aūt accidentis ad accidens non est essentialis. ¶ Et notat quoq; Auerr. prędicationem esse duplicē naturalem scilicet, & pręter naturam, cū sit cōis animi conceptio logicorum, prædicatum se habere loco formę, subiectum vero induit modum materiæ, ideo propositiones specificantur à prędicatis, & non à subiectis, & quia respectus superioris ad inferius est respectus continentis ad contentum, & totius ad partes, talis aūt respectus est sicut respectus formę ad materiam, similiter quia dispositio accidentis ad substantiam, est respectus formę sm̄ quid perficientis subiectū tanq materiam, & cum substantia de mente Commentatoris non sit causa accidentium, neq; sm̄ agens, neq sm̄ finem, sed tantum subiectum, inde sequitur ꝙ quotiescunq; superiora prædicantur de inferioribus, aut accidentia de substantijs, siue sint propria, siue cōia, oēs istę prædicationes sunt naturales: quia in talibus prędicatur id, quod debet prędicari, & subijcitur quod debet subijci secundum naturam, nam secundum naturam illud aptum est prędicari quod habet respectum formæ, & illud est aptū subijci, quod habet respectū materiæ. ¶ Ex quo sequitur, ꝙ quotiens prædicantur inferiora de superioribus, aut subiecta de accidentibus, aut accidentia de accidentibus, aut idem seipso, oēs istæ prædicationes sunt non naturales, nam in talibus prædicatur id, quod non habet habitudinē formæ, & subijcitur id, quod non habet habitudinem materiæ, de primis duobus clarum est, nam qn̄ prædicatur inferius de superiori, aut subiectum de accidenti, non est habitudo prędicati ad subiectum, habitudo formę ad materiam, de tertio etiam vbi prædicatur accidens de accidenti, non est habitudo subiecti ad prędicatum, habitudo materię ad formam, quodlibet .n. accidens est forma in se. & ideo si vnum sit materia alterius, hoc est per accidens, videlicet respectu subiecti tertij, cui ambo accidunt, similiter prædicatio in qua idem prædicatur de seipso, est pręter cursum naturalem, cum .n. materia sit primo diuersa à forma, impossibile est, vt idē respectu suimet habeat habitudinem materię, hinc Comment. vocauit eam in fine abhominationis, sed Boetius vocat verissimam prędicationem, quia non est naturalis subseruiens arti, vt videre poteris apud Caie. in prædicab. c. de gener.

1. cæli commen. 4. Comm. 24. 7. primę philosoph. commen. 59. 4. Metaph. Comm. 2. Quę sunt prędicationes naturales. Quę sunt prędicationes non naturales. Quodlibet accidens est forma in se. Primo priorū in degressione de 4. figura contra Caie.

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

PRO maiori dilucidatione huius quęsiti, lege Themistiū in expositione huius cōtex. vbi docet, ꝙ ea diffinitio, quę materiā tm̄ sectatur, eius est, qui naturā explorat, sed deficiēs, & manca est, nisi formę meminerit, sed formā quidē semp in diffinitione collocare debemus, quæ locum principē obtineat, ita tn̄, vt à materia non

Quæ diffinitio sit manca seu diminuta.

nõ recedamus, ét si forma rõne possit seiũgi, etenim formę naturali semp materia op^ est, ꝙ clarius ét Auerr. expressit, dicens Diffinitio si omittit formã, & recipit materiã, diminuta est: si vero sumat formã, & dimittat materiã, vr dimittere aliqđ non necessariũ sed non est ita: qm̃ forma debet accipi in definitionibus, sm̃ dispositiones in quibus existit: quia cũ diffinitiones sint duobus modis, quorũ vnus est primo, & simpliciter, secundus est non primo, neq; simpliciter, sed sm̃ modũ conuenienté naturæ rei. cuius est diffinitio: vñ 4. Phys. docuit Ar. ꝙ diffinitiones, quæ dant quidditaté debent hére tria propria, quorũ vnu est, vt per illã soluantur quæstiones contingentes in re: sm̃ vt p illã appareát accidentia essentialia: quia diffinitiones completæ innatę sunt reddere causas oĩum accidentiũ: tertiũ est vt ex diffinitione appareat difficultas. i. motiuũ difficultatis, & hoc est propriũ rerũ difficiliũ diffiniri. & 7. Metaph. scribitur ꝙ partes diffinitionis ita se habent ad partes rei, sicut tota diffinitio ad totã rem, quę verba non intelliguntur, ꝙ partes diffinitionis sint partes rei, quia animal non est pars hominis, neq; rationale, sed partes diffinitionis sumuntur à partibus rei, & partes diffinitionis significant partes rei, vnde aĩal sumitur ab vna parte, & rõnale ab alia. animal .n. est ꝙ hét naturã sensitiuam, cum animal sit animal per sensum, rationale vocatur, ꝙ habet rationem, natura aũt sensitiua vt est materialis, respectu rõnis, & inde est, ꝙ genus sumitur à materia, & differentia à forma, species aũt à materia & forma simul, nam homo est, ꝙ in natura sensitiua hét rõnem, & cum forma dupliciter accipi possit, pro forma partis quæ cũ materia constituit totum, vt anima vegetatiua, quæ dat esse viuum ipsi plantę; & pro forma totius considerata in quadam ratione abstracta à re, sicut est humanitas, & aĩalitas, prima non prædicatur de re essentialiter in recto, secunda prædicatur essentialiter in recto, & sic genus est forma speciei. de hac re vide D. Tho. 4. contra gen. c. 95. & Auctorem in expositione illius cap. vbi pulcherrime tractat rem istam applica ad quæsitum.

Quid sequitur si diffinitio omittit formam.

Tex. 32. Quę sũt necessaria ad veram diffinitionem.

Tex. 32. Quæ sint partes diffinitionis.

2. de anima Tex. 17.

Forma duplex totius & partis.

Vide quoq; libellum de ente & essentia cap. 3.

Finis Additionum in Quæstiones libri primi de Anima.

ADDITIONES IN SECVNDVM LIBRVM DE ANIMA.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

CIAS hic, quod Auerroes docuit diuisiones non sunt necessariæ in scientia, ex natura scientiæ, sed inducuntur ab auctoribus, ꝓpter debilitatem intellectus scholariũ, via .n. diuisionis, & exempli, vsitatur in diffinitionibus, & descriptionibus, non sm̃ ꝙ declaratur illud, qđ est naturaliter ignotũ à noto: sed sm̃ ꝙ declaratur illud, qđ est minoris latẽtiæ, eo qđ est ignotũ naturaliter, & hac de causa Ar vtitur ista diuisione in præsenti loco, & vbiq; locorũ Phil. non vtitur diuisione, nisi ad declarandum ea, quę sunt latentiora primis cognitionibus, & apertiora primis quæstionibus, & cum diuisio non sit nisi duplex, vna sm̃ quantitatem, altera vero sm̃ qualitatem, de qua est sermo in pręsenti, & 7. Metaph vbi etiam Phil. partitus est substantiã in quatuor mẽbra, videlicet in quodquid erat esse, idest in quidditatem, vel essentiam, siue naturam rei, & in vniuersale, qđ dixit esse substantiam, sm̃ opinionem ponentium ideas esse substantias: tertiũ membrũ ꝙ dixit Ar. esse substantiã, est genus, alludendo ét ad opinioné illorum qui ponebant vnũ, & ens, substantias oĩum rerũ tanq̃ gña oĩum: quartum membrum est subiectum siue substantia particularis, quæ etiã diuiditur in materiã, & formam, & compositũ ex his, 8 quoque Metaph. videtur innuere eandem diuisionem, & 12. Metaph. vbi postquam diuisit substantiam, in immobilem, quę est genus abstractorum, & in substantiam sensibilé æternam, & sensibilem generabilem, & corruptibilem, innuit quasi eandem diuisionem, ex quibus locis poteris manifeste accipere errare illos qui ponunt actum entitatiuũ, quia sub nullo membrorum diuisionis substantię contineri vr, vt patet discurrendo per singula.

Cap. 1. 2. post.

Quomodo diuisio é necessaria in scientia.

Tex. 17.

Opinio Platonis dicentis ideas esse substantias.

Tex. 3.
Tex 6.

Contra ponentes actũ entitatiuũ.

¶ Pro illa rñtione, ꝙ substantia prima põt accipi dupliciter, pro natura substracta, & pro

intentione

intentione indiuidualitatis, vide D. Tho. p. p. vbi quærit de diffinitione personæ tradita à Boetio in libro de duabus naturis, & videbis clarius, & latius istam doctrinam, & pri. sent. & in quæstionibus disputatis. facit etiā quod dicit Caie. in prædicamentis C de substantia, vide etiam Auctorem 4. cont. gentes, in expositione cap. 39. vbi disputat quomodo Christus assumpsit substantiam indiuiduā, prout substantia indiuidua sumitur pro substantia, quæ est singularis ¶ Vide primo sent dist. 25. art. 1. vbi etiam D. Tho. ait φ substantia dicitur quadrupliciter, scilicet essentia cuiuscunque rei, indiuiduum substantiæ, substantia secunda, & commune vtrique, & de potentia Dei q. 9. ar. 1. asserit, φ substātia, subsistentia, & essentia sumuntur dupliciter, vt quod, & vt quo, & 3 sent. dist. 6. q. 1. ar. 1. q. 1 ait φ substantia dicitur dupliciter, scilicet vt diuiditur contra accidens, & vt genus, prima prædicatur de partibus substantiæ, non autem secunda, & de po ētia q. 9. ar. 2. ait φ diuisio substantiæ in primā & secundam, est diuisio analogi in diuersos modos essendi, non aūt diuisio generis in species, & 2. sent. dist. 37 q. 1. ar. 1. ait φ substātia dicitur dupliciter, scilicet res primi prædicamenti, idest materia, forma, & cōpositum, & significans quid, videre hæc omnia iuuant ad intelligentiam quæsiti.

Distinct. 25. de potentia Dei q. 9. ar. 1 Substātia dicitur cuius actus est substare accidētibus 1. sen. dist. 23. q. 1. ar. 1. Substantia est res habens quidditatē, cui debetur esse per se & non in alio p. p. q. 3. ar. 5.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

NOTA quòd quidam volunt distinctionem traditam ab Arist. & ab omnibus fere expositoribus hic de duplici actu esse intelligēdā, hoc modo videlicet φ tam primus actus quā secundus sit substātia, quia indagaturus Arist. cōmunem animæ definitionem diuisit substantiā in materiam, formā, & compositum, & cum declarasset materiam esse potentiā, formam vero actum, statim subdiuisit actum in primum, & secundū, nunc dicunt φ ille actus est diuisus, qui est substantia, quandoquidē ille actus diuiditur, qui est mēbrum condiuidens substantiā, sed substantia non diuiditur in substantiam & accidens, quia mēbra diuidentia debēt participare naturā diuisi, igitur vterque actus tam primus quā secundus est substantia, & consequenter actus secundus non est operatio, & accidens, vt cōmuniter aiunt. ¶ Vlterius Philos. cum tex. 4. probasset φ anima nō est corpus, quoniā corpus non est in subiecto, anima vero in subiecto est, & in principio quinti cōtex. colligentes definitionem animæ inquit, anima substantia est, substantia aūt actus, actus aūt qui hmōi corporis est, hic autem duplex est, primus, & secundus. si quis ergo bene cōsideret verba Arist. cum inquit, anima substantia est, substantia autem actus, hic autem duplex: ergo diuiditur ille actus qui substantia est, quoniam inquit, substantia autem, hic aūt qui substantia est diuiditur in primū, & secundum, sequitur ergo actum sm̄ esse substantiā, & non accidens vt volunt aduersarij. ¶ Præterea si actus secūdus est operatio, & accidens, sequitur quòd diuisio actus facta ab Arist. in primum, & sm̄ est superuacanea, probatur consequētia, quia diuisio actus in primū & sm̄ non ob aliā causam fuit necessaria, nisi vt determinaretur quòd anima est actus primus, & nō secundus: si ergo actus secundus operatio est, tunc habito in prima diuisione, φ anima est substantia, cognitū fuit φ anima non est accidens, & per consequens operatio, est igitur tā actus primus quam secundus substantia, & nō sunt distincti nisi ratione, vt forma operans, & forma nō operans. ¶ Sed pace horū dixerim hi sunt in manifesto errore quoniam actus qui ab Arist. diuisus est in primū, & sm̄, non est actus substantialis, sed est actus in communi ad substantiā & accidens, & ex hac re cōsiderata soluuntur obiectiones adductę. & hanc veritatē sequutus est D. Tho. Caie. Thienen. Egi. Rom. & multi alij. vide materiā istam p. p. q. 76. quasi per totam, & in disputatis de anima ar. 19 & in 2. cont. gent. cap. 61. vide etiā Auctorem in expos. illius cap. vbi declarat eandē diffinitionem animæ. causa breuitatis relinquo multa hic dicenda pro solutione istorum argumentorū, sed quia fundantur super ruinoso fundamento vt videre potes tu qui sequeris doctrinam Thomisticā facillime solues negando falsum assumptū quod ab aduersarijs præsupponitur, argumenta ergo formaliter non soluit breuitate vtens.

Opinio illorum qui dicunt tā primum quam secundum actū esse substantiam.

Anima est substantia informatiue essenti. licet substantifice.

Vide Cai. sequentem vtramq; opinionē, & ait φ impugnatio est subtilior, sed considerat quia est contra S. Thom. Vide etiā in quolib. 12. ar. 10 & in spiritualib. ar. 9.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

EX decisione huius quæsiti clare habemus definitionem animæ, vtramque non conuenientē intelligentiæ, vt aliqui Auerroistarum arbitrati sunt, colligentes hoc ex ratiocinio Philo-

2. de anima Tex. 24.

Philosophi probantis animā esse corporis actū, quia omne id per quod alicui propria operatio inest, corporis actus est, sed per intelligentiam cęlo propria operatio inest: igitur intelligentia est actus cœlestis. ¶ Præterea, quod largitur ipsi rei vnitatem, largitur etiam & esse, quoniam ab eodem est esse, & vnum esse, vt scribitur in hoc 2. de anima, sed intelligentia largitur corpori cęlesti vnitatem, igitur largitur ei ipsum esse, minor patet ex Auer. dicente quod ex intelligētia, & orbe fit magis vnum, quā ex materia & forma corruptibilium. ¶ Rursus, in abstractis idem est forma, finis, & agēs, sed causalitas formæ est dare esse rei: igitur intelligentia dabit formaliter esse cęlo, ad hoc facit etiam authoritas Auer. 1 Phys. dicentis, ꝙ cœleste corpus constituitur per intelligentiā, sed intelligentia non constituitur per cœleste corpus, iam vero sicut negatur de intelligentia quod cōstituatur à cœlo, ita affirmatur de ipso, quod constituatur ab intelligentia, sed negatur quod intelligentia secundū esse, constituatur à cœlo: ergo affirmatur de ipso, quod constituatur ab intelligentia secundum esse, ꝙ ita intelligentia erit forma informās, & sic erit actus corporis, & id quo corpus viuit &c. & consequenter diffinitio animæ conuenit sibi. ¶ Sed isti sic assērētes sunt in manifesto errore, quia definitio animæ vtraque non competit nisi formis informantibus corpus organicum, quale non est corpus cœleste, vnde 12 Metaph. ait Auer. omne compositum est nouum & corruptibile, si intelligētia esset forma dans esse cœlo, tunc cœlū esset compositum, & sic nouum, & consequēter corruptibile. ¶ Propterea soluendo breuiter rationes adductas, dicimus ad primam, ꝙ non bene adducunt rationē Arist. sed ordine præpostero, quia illud quod est conclusio accipiunt pro medio, non enim Philosophus ibi ita ratiocinatur, forma est causa vt res sit, aīa est forma, ergo est causa vt res sit, quoniā ibi nō intendit concludere, ꝙ sit cā vt res sit, sed ꝙ sit causa in triplici genere causæ, vt forma, finis & agens, vnde cō. editur ꝙ intelligentia sit forma assistens, vt naui tribuens ei operationē, quæ est motus, eo magis quod intelligentia non est principium quo monendi, & intelligendi, sed principium, quod mouet, & intelligit. ¶ Ad aliam dicimus ꝙ Auer. intelligit ꝙ ex intelligentia & orbe fit magis vnum, idest indiuisibile, & ęternum, quam ex materia, & forma materiali. ¶ Ad tertiam dicimus ꝙ intelligentia est efficiens, quia est principium motus, est finis, quia cœlum est propter intelligentiam, & est forma assistens, authoritas Auer. ducit ad hoc ꝙ cœlum dependet ab intelligentia quo ad eius dispositiones, & quo ad esse, nō quidem formaliter, sed inquantum est agens conseruans ipsum. ¶ Vide D. Tho. p. p. q 70. ar. 3. vbi disputat de animatione cœlorum, & de potētia Dei q. 6. ar. 6. & 2. contra gētes cap. 56. vbi ex professo quærit si substantia intellectualis possit vniri corpori, & per quem modum, facit etiam pro hoc quæsito videre Capreolum 2. sent distinct. 15. & Zimmaram Theor. 70. & Soncinatem in q. sup. 12. Metaph. q. 11.

Tex. 7. & 4. Meta tex. 3. 2. cœli commen. 3.

Cōmen. 63.

Cōmen.

Soluuntur rationes eorum, qui dicunt intelligētiam esse actum corporis.

Quomodo ex intelligētia & ex orbe fit magis vnum quā ex materia, & forma.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

Dubitatio de esse extēso animę intellectiuæ.

CIRCA hæc quæ dicuntur in hoc quæsito, posset aliquis dubitare de anima intellectiua, num & ipsa sit extensa, quia cum in homine non sit nisi ipsa, quæ largitur ei esse diuisibile, quantum, extensum, figuratum, & corruptibile, ex quo sequitur ipsam esse extensam, quantā, diuisibilem, figuratam, & corruptibilem, cum Nemo dat quæ non habet, si anima intellectiua hæc omnia tribuit homini, sequitur quod & in se hæc omnia habeat. ¶ Nisi dicamus ꝙ in anima inueniri hæc omnia puta esse corporeum, materiale, quantum, figuratum, &c. potest dupliciter intelligi vno modo formaliter: alio modo virtualiter, & ꝙ quamuis in ea non inueniātur hæc formaliter, sunt tamen in ea virtualiter, sicut trigonum non est in tetragono formaliter, sed virtualiter, & sic anima dat qđ habet virtualiter, quandoquidē eum sit tantæ excellentiæ vt det ei corporeum, extensum, figuratum, &c. necnon ꝙ esse intellectuale, & indiuisibile, inquantum formaliter excedit omnes alias formas, hinc sequitur, ꝙ compositum sit quantum, & figuratū subiectiue, & forma illius compositi sit indiuisibilis formaliter, naturaliter quilibet Philosophus hoc agnoscere potest, ꝙ inter formas pure indiuisibiles, quales sunt intelligentiæ, & formas pure diuisibiles, quales sunt formæ omnino materiales, mediat forma indiuisibilis formaliter, & diuisibilis virtualiter, cui ex formali indiuisibilitate, conuenit esse non quantum, & ex virtuali diuisibilitate, conuenit facere formaliter ens extensum subiectiue.

Quomodo anima intellectiua dicitur quanta.

Anima intellectiua excedit oēs alias formas. Triplex genus formarum naturaliter cognoscitur.

Aduerte

¶ Aduerte diligenter ꝙ cum dicimus animam intellectiuam dare esse extensum composito, intelligitur non de esse actualis existentiæ, sed de esse essentię, illud namq; est indiuisibile, & immaterialesicut anima ipsa, hoc vero diuisibile, & immateriale, illud est vnum simplicitate communicatum tantum composito & materiæ, hoc vero est vnum compositione ex materia, & forma. ¶ Nota figmentum quod aliqui inscij imaginati sunt, quod Arist ponat aliam animam sentientem, quæ constituit cœlum in esse, & ab hac anima cœlum est aial, est neque graue, neq; leue, sed quintum corpus, & continet virtute species rerum sensibilium, non ꝙ illæ inter se actu secretæ sint, sed quia ipsius substantiæ virtute omnia sensibilia existente, & per has species de sensibilibus faciat iudicium: quia sensus non suscipiunt simulacra ab externis obiectis, sed per imagines quas habent de sensibilibus indicant, & huius sententię volunt fuisse simplicium asserentem sub cōmuni animæ deffinitione, quam 2. de anima Arist. tradidit cœlestem animam contineri, quia cum trifariam considerari possit, primo, vt entis principium est, ea ratione qua ens, quo pacto à primo Philos. consideratur, secundo, vt rebus quæ ortū & interitum patiuntur cooperatur, & de ea 8 Phys. factus est sermo, demum vt est principium quo cœlum est cœlum, atque vitę actiones exercet, & ita in libris de anima spectatur, & sic in cęlo duas existere animas docent, quarum altera sensitiua est, per quam cœlum est animal, & illis explet actiones, quæ ei vt animal est conueniunt, altera intelligētia vocatur quæ orbiculari corpori tributa est vt est diuinitatis particeps, pp hanc enim cœlum in gyrum mouetur & intelligit, sed si vis videre falsitatem horum lege D. Tho. p. p. quæst. 70. ar. 3. & 2 contra gent. cap. 69. in disputatis quæst. de potentia de quæst. 6. ar. 6. & quolib. 12. ar. 9. & de spir. creaturis ar. 6. 2. q. quæ cœli lect. 3.

Duplex est esse qd largituranima intellectiua existentię & essentiæ.
Opinio ponentiū animā sentientē in cœlo.
2. de anima lect. 5.
Qũo anima cōsideratur à physico.
Intelligētia est particeps diuinitatis.

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

CIRCA quæsitum hoc de numero potentiarū animæ, dubitare posset aliquis de subiecto harum potentiarum, num sit anima ipsa, vt ratio dictare videtur, quandoquidem sicut se habent potentię corporis ad corpus, ita se habent potētiæ animæ ad animam, sed corpus est subiectum corporalium potentiarū: igitur & anima erit subiectum potentiarum animæ, vel erit ipsum coniunctum, vt ex lib. de Somno & vigilia videtur sentire Philosophus dicens, ꝙ sentire non est proprium animæ, neque corporis sed coniuncti, & sic potentia sensitiua est in coniuncto, sicut in subiecto: vnde sequitur ꝙ nō sola anima est subiectum suarum potentiarum. ¶ Nisi dicamus ꝙ illud est subiectum operatiuę potentię, quod est potens operari, omne enim accidens denominat propriū subiectum, idem autem est quod potest operari, & qđ operatur, vnde oportet ꝙ eius sit potentia, sicut subiecti cuius est operatio, vt ipsemet Philosophus fatetur in libro de Somnō & vigilia, manifestum est autem, ꝙ quædam operationes sunt animæ, quæ exercentur sine organo corporali, vt intelligere, & velle, vnde potentiæ quæ sunt principia harū operatiōnum sunt in anima, sicut in subiecto, quædam vero operationes sunt animæ, quæ exercentur per organa corporalia, sicut visio per oculum, auditus per aurem, & simile est de oībus alijs operationibus nutritiuæ, & sensitiuæ partis, & ideo potentiæ, quæ sunt talium operationū principia, sunt in coniuncto, sicut in subiecto. ¶ Licet opinio diuini Platonis fuerit ꝙ sentire est operatio animæ propria, sicut & intelligere, quā opinionē recitat D. Aug. dicens ꝙ anima, quædam sentit non per corpus, immo sine corpore, vt est timor, & huiusmodi, quædam vero sentit per corpus. quamquā dupliciter intelligi possint hæc verba, videlicet ꝙ anima quædam sentit cum corpore, quædam sine corpore, vno modo ꝙ hoc ꝙ dico cum corpore, vel sine corpore determinet actum sentiendi, secundū ꝙ erit à sentiente, & sic nihil sentit sine corpore: quia actio sentiendi non potest procedere ab anima, nisi per organum corporale, alio modo potest intelligi, ita ꝙ prædicta determinent actū sentiendi ex parte obiecti, quod sentitur, & sic quædam sentit cum corpore, idest in corpore existentia, sicut cum sentit vulnus, vel aliquid huiusmodi, quædam vero sentit sine corpore idest non existentia in corpore, sed solum in apprehensione animæ, sicut quando sentit se tristari, vel gaudere de aliquo audito. ¶ Vnde soluitur dubitatio præmissa dicendo, ꝙ omnes potentię dicuntur esse animæ, non sicut subiecti, sed sicut principij: quia per anima coniunctum habet, quod per tales operationes operari possit. ¶ Et si quis instaret ꝙ operationes potētiarum animæ

Dubitatio de subiecto potētiarum animæ.
Lib. 1. de Sō no & vigilia cap. 1.
Accidens denominat su biectū proprium.
Cap. 1.
Quæ potentiæ sunt in aīa, & quæ in coniuncto.
Opinio Platonis de operationibus animæ Lib. 12. ad litteā
Verba Augustini exponuntur.
Anima sēsitiua quædā sentit sine corpore.
Tex. 14.

rum animæ attribuuntur corpori propter animam, quia vt scribitur in hoc lib. anima est quo sentimus & intelligimus primo, sed prima principia operationum animæ sunt potentiæ: ergo potentiæ per prius sunt in anima. ¶ Dicas quod omnes huiusmodi potētiæ per prius sunt in anima quam in coniuncto, nō sicut in subiecto, sed sicut in principio. ¶ Siquis ad hoc instaret dicendo quod cum genera potentiarum distinguantur secūdum diuersitatem operationum, sed tantum sunt tria genera operationum, quia operationes animæ distinguuntur secundū diuersitatem esse rerum viuentium, sed tantum sunt tria esse rerum viuentium vt habet D. Tho. in hoc lib. igitur tria tantum sunt genera potentiarum animæ: ergo non quinque vt determinauit Auctor. dicas ad hoc quod non intelligit D. Tho. quod operationes distinguantur tantum secundū esse, sed in ordine ad esse, & ad formas secundū quas sunt talia esse, vnde non dixit, operationes distingui oportet secundum distinctionem esse viuentium, sed sic, oportet operationes cōsiderare secundū quod inuenitur esse in uiuentibus, hoc est secundum quod requirit esse viuentium. Vide D. Caietanum dubitantem quomodo appetitiuum coincidit cum omnibus generibus, & speciebus potentiarum animæ, & Apollinatem Gremonensem, & Romanum Egidium, Iauelumq; in loco correspondenti.

Pulcra dubitatio lect. 5. Exponuntur verba D.T.

1. de anima cap. 5.

Vide Auct. 2. cont. gen. cap. 24.

ADDITIO SEXTAE QVAEST.

Dispu. de memoria si ue reminiscentia quę est cōm.

IRCA hocquæsitum occurrit difficultas de distinctione memoriæ ab intellectu, num hę sint duę potentiæ realiter distinctę sicut voluntas est potētia distincta realiter ab intellectu, & intellectus agēs est potentia distincta realiter ab intellectu possibili, sic etiam memoria sit potentia distincta realiter à voluntate & ab intellectu agente & possibili. hanc veritatem suadet ratio potissima, quia sicut est in parte sensitiua ita in parte intellectiua, sed in parte sensitiua memoria distinguitur à sensu: igitur & in parte intellectiua memoria erit distincta ab intellectu, cuius tamen oppositū sentire videtur Arist. ponens intellectum esse locum specierū, & hoc est de ratione memoriæ quod est thesaurus, vel locus conseruatiuus specierū, & sic memoria non erit distincta ab intellectu. ¶ Propter quod Auicennas totaliter negauit memoriam in parte intellectiua, sed quoties vult intellectus intelligere, fluit in ipsum ab intellectu agente species intelligibilis quem intellectum agentem posuit esse vltimam intelligentiam sicut Auerr. penultimā, & Alex. Deū gloriosum. ratio potissima qua mouebatur Auicennas hæc, erat vis cognoscitiua non recipit nisi cognoscibiliter, sed intellectus est vis cognoscitiua: ergo non recipit nisi cognoscibiliter, at retinere species absque cognitione est hēre eas non cognoscibiliter sed realiter, quia non per modum cogniti, sed rei, vt quęlibet forma est in subiecto: ergo nulla vis cognoscitiua retinet species quā primum definit habere cognitum vt cognitum: vnde vt in parte sensitiua conseruentur species, est necessarium distinguere vires sensitiuas in cognoscitiuas, & hę non seruant, & in thesauros specierum in quibus conseruantur apprehensa. & qm̄ talis distinctio virium sensitiuarum permittitur, quia tota pars sensitiua est organica, ex hoc habet quod retineat aliquid per modum rei communicans in hoc cum materia corporali, & intellectiua pars quia ab omni corpore est eleuata, consequens est quod pars intellectiua recipiat tantum cognoscib.liter, & consequenter quod non conseruet. ¶ Sed deceptus est Auicennas in hac ratione, quia concesso toto suo processu & conclusione quæ sequitur, scilicet quod intellectus nihil recipit nisi intelligibiliter: vlterior consequentia .s. ergo non recipit nisi quandiu actu cognoscit, supponit vnum falsum.s. quod recipere cognoscibiliter contingat vno tantum modo .s. in actu, cū tamen contingat duobus modis .s. in actu puro & in actu permixto potentiæ .s. in actu secundo, & in actu primo, vnde in diffinitione animæ ponitur quòd est actus primus sicut somnus, qđ non saluaretur si tunc tantum non operaretur qn̄ est in pōia, cum hoc sit cōmune omnibus principijs passiuis, sed optime saluatur cū anima ponitur talis natura quod est actu quandoq; vt somnus, quandoq; vt vigilia, constat autem quod esse actū, somnus est esse in actu primo, & rursus constat quod esse actum primū recipere conuenit animæ intellectiuę: igitur non ex hoc quòd organica est pars sensitiua, sed ex alia ratione in qua communicat cum intellectiua, habet quod retineat species, & actu non cognoscat nec species conseruari est esse per modum rei, sed est esse cognoscibiliter, non actu nec potentia, sed medio modo inter actum & potētiam s. partim in actu & partim in potentia. cognoscitiuum

3. de anima Tex. 6.

Opinio Auicen. de memoria lib. 1 Sufficientie cap. 5.

Soluitur ratio Auicen.

recipere cognoscibiliter dupliciter diuiditur.

Quid sit conseruatio specierum.

gnoscitiuum enim tripliciter potest se habere ad cognitum .s. pura potentia, & tunc nec est cognoscibile in actu, nec cognitum in actu, sed vtrumque in potentia, vel partim in actu, & partim in potentia, & tunc est cognoscibile in actu, & non est cognitum in actu, sed est in potentia, vt sit cognitū in actu, vel totaliter in actu, & tunc est ipsum cognitum in actu, vnde cum species conseruatur, obiectum est in cognoscitiuo cognoscibiliter, quia vt cognoscibile quamuis non vt cognitum: & quia obiectum esse cognoscibiliter vtroque modo .s. vt cognoscibile, & vt cognitum non auertit Auicennas, ideo putauit obiectum remanere per modum rei, & errauit. ¶ Verum licet ponamus memoriam i parte intellectiua, non est tamen necesse ipsam esse realiter distinctam ab intellectu possibili, quia diuersitas potentiarum in parte intellectiua, aut est ex diuersitate formali obiecti, vt inter intellectum, & voluntatem, aut ex diuerso genere attingēdi idem obiectum formaliter: sed memoria, & intellectus possibilis non potest distingui primo modo, quia ad rationem potentię passiuę pertinet conseruare, sicut & recipere, quod etiam est munus ipsius memorię: nec secundo modo, quia hic modus diuersificat intellectum agentem à poss bili, quandoquidem munus intellectus possibilis est vt moueatur ab obiecto actu existente, & munus intellectus agentis est vt faciat obiectum in actu: igitur in parte intellectiua non est diuersitas potentiarum alia nisi inter intellectum agentem & possibilem, & sic memoria coincidit cum intellectu possibili. ¶ Ratio in contrarium soluitur negando maiorem, quia prçteritum & præsens possunt esse propriæ differentiæ potentiarū sensitiuarum, secundum diuersitatem obiectorum, non autem potentiarum intellectiuarum. ¶ De his vide Diuī Tho. 1. sent. dist. 3. q. 4. ar. 1. & in quest. disputatis de ver. q. 7. ar. 3. & q. 10. ar. 3. & 2. cont. gent. cap. 74.

Memoria in intellectiua nō est alia potentia a b intellectu possibili.

Soluitur ratio in oppositum.

ADDITIO SEPTIMAE QVAEST.

CIRCA diffinitionem traditam de potentia generatiua dubitare posset aliquis quòd si est virtus producēdi simile generanti secundum speciem, sequitur ꝙ fœmina concurrit actiue in generatione prolis, cum habeat virtutem generatiuam, quod est contra Arist. comparantem arti virtutem seminis in patre, & materiam ministratā à matre ligno de quo artifex facit statuam, & 1 phys. etiā ait Philos. quòd mulier est veluti materia in generatione, vt materia cōcurrit tantum passiue, igitur & fœmina. Hoc idem tenet D. Tho. loquens de conceptione corporis Christi, in qua Beata virgo nihil actiue operata est, sed solam materiam ministrauit, licet ante conceptionem sit operata aliquid actiue, præparādo materiam, vt esset apta conceptui. ¶ In contrarium tamen sunt medici, præcipue Hippocrates lib. de formatione fœtus, & Galenus libro de Spermate, asserentes femellā actiue concurrere in generatione prolis, quia agnoscitur per notomiam feminas habere testes ab intrinseco datos sibi à natura ad tradēdum sperma ad vasa genitalia, & nisi concurrerent actiue, frustra sibi dati essent à natura, hanc opinionem sequutus est Scotus, confirmando ipsam sic. Primo, formas eiusdē speciei consequūtur potentię naturales eiusdē speciei: sed masculus, & femina sunt eiusdem speciei: igitur si formam vnius sequitur generatiua actiua similiter & alterius. ¶ Et confirmatur quia aliter vegetatiua maris & feminę differrent sicut actiua & passiua, & ita essent potentię omnino alterius rationis. ¶ Secundo, mater naturaliter plus diligit filium quam pater, vt asserit Arist. qđ non esset nisi filius esset opus suum. consequentia probatur, quia etiam pater diligit filiū vt suū opus, quod actiue produxit, sic etiam & mater. ¶ Tertio, filius quandoq; assimilatur magis matri quā patri: ergo in matre est aliqua virtus actiua. consequentia probatur quia agens intendit assimilare sibi effectum, itaqđ effectus nulli assimilatur nisi propter aliquam actionem eius. ¶ Quarto, quia matrem tantum esse quasi vas in quo sicut in loco conueniente generatur proles, & de aliquo eius vt materia, non videtur plus dare matri quā terrę in generatione minere, si de aliquo eius generatur minera, & sic tallis terra esset mater minerę, immo hō esset mater vermis geniti in eo loco conuenienti ex aliquo hominis. ¶ Et si dicitur quòd vermis non est eiusdem speciei, obiecitur quòd asina est mater mulę, & tamen nō est eiusdem speciei. ¶ Sed Scotus forte inuidia stimulante vt in pluribus doct. D. Tho. non argumentis, sed detractionibus lacerare conatus est, numquam enim D. Tho. somniauit masculum & feminam esse diuersæ speciei, nisi

Lib. 15 de anim. libus

3. p. q. 32. ar. 4.

Opinio Hippoc. & Galen.

3. sent. d. 4.

10. metaph. Tex. 2.

9. Ethicorū Cap 35.

Elliditur opinio Scoti.

materialiter, sed formaliter loquendo, inter marem, & feminam semper saluatur vnitas specifica & informis & in potentijs, sed differentia ponitur ex parte corporis, seu materiæ dum pe es res factas non penes potentias animæ diuersificas formalis actiui, & passiui collocatur, res enim facta ex parte corporis se tenet. Consonat hoc specificè diuersi ati maris & feminæ in genere sexus differentia, siquidem maris & feminæ formalis est in genere sexus, materialis autem in genere animalis, vnde ista specifica differentia ex parte materiæ consequens genus animalis rationabiliter infert in ipsis proprijs effectibus maris, & feminæ diuersatum rationū conditiones. ¶ Vnde si esset vera opinio Scoti, sequeretur quòd femina sine cōcursu viri posset fœtum cōcipere. consequentia probatur quia in femina est virtus actiua, & virtus quoque passiua: ergo potest concipere enim in illa sunt omnia requisita. est enim mestruum quod est materia fœtus, & est semen quod est causa effectiua cū in femine sit virtus formatiua: igitur omnia requisita ad concipiendum, propterea est derelinquenda opinio Scoti tanquam extrema & falsa quòd mater concurrat actiue ad generationem. Et similiter opinio nōnullorū, asserentium matrem concurrere pure receptiue & passiue, qñquidem apparet aliquas feminas cōcipere sine vlla delectatione, aliquas vero contra voluntatem, vt scripsit Auicennas de quadam muliere concipiente in balneo attrahente sperma supernatatū in aqua, in qua praui homines balneantes spermatizauerant, hæc etiā positio tanquā extrema falsa iudicatur. ¶ Vera ac peripathetica sententia, & media inter has extremas est quā sequitur D. Th. & est Arist. & Alberti, ꝙ mater est principium actiuum materiæ filij, & passiuum generationis eiusdem. Et rationes adductę de facili soluuntur. & prima quidem in qua vult Scotus potētiam vegetatiuam mulieris esse actiuam quia est eiusdem speciei cum potentia vegetatiua ipsius masculi, conceditur quòd sint eiusdem speciei essentialiter, tamen differunt specie accidentaliter & in genere sexus, & propterea potētia generatiua ipsius feminę potest esse actiua respectu materiæ proximæ & propriæ geniti, sed respectu generationis est passiua. ¶ Ad confirmationem dicimus, ꝙ potentia generatiua maris & feminę dupliciter considerari possunt: primo in se, & sic sunt eiusdem rationis: secundo vt referantur ad res effectas ab eis, & sic sunt diuersarum rationum, quia diuersificantur secundum rationem actiui & passiui agendi & patiendi.

Pulcrum argumentum.

Opinio Arist. & Alber. 15. de anima libro 9. cap. vltimo

Potentia generatiua dupliciter accipitur.

¶ Ad secundam de dilectione, dicimus quòd mater diligit filium suum, vt proprium opus effectiue secundum propriam materiam, seu proprium corpus ipsius filij, est enim ipsa effectiua causa materiæ proximæ sui filij. ¶ Ad tertiam de similitudine, dicimus, quòd causa similitudinis potest esse dispositio materiæ, est enim mestruum ita mulieris in potētia passiua vt semen in potentia actiua, spermate igitur imbecilli existente, & non potente formare materiam ad sui simile ex impedimento, format illud ad matris similitudinē eo quia mestruū est magis matris quam patris similitudinis receptiuum. vnde sępe masculus nascitur cum neuo, vel stygmate matris, hoc enim non ob aliud est nisi quia mestruum est materia communis, & deciditur à materia iam toti distributa, in qua particulares dispositiones membrorum aliquatenus impressę sunt. ¶ Ad vltimam dicimus quòd concludit contra illos qui dicunt matrem concurrere pure receptiue, & passiue: hi enim tenēt opinionem extremam, contra illos qui sustinēt aliam extremam opinionem ꝙ mater concurrit actiuæ: nos autem media via incedimus asserendo ꝙ mater est principium actiuū proximæ materiæ filij, & est principium passiuum generationis eiusdem, & ideo non est tantum vas vel locus &c. vt imaginatur Scotus.

Quarę mater causat filiū sibi similitet.

Vide quomodo mater actiuę & passiuę generat.

ADDITIO OCTAVAE QVAEST.

NOTA circa quartum argumentū in quo est sermo de oculis mulieris mestruatæ, & de oculis basilisci venenosi inficiētibus aerē, ꝙ solet fieri quæstio de visione, num fiat extramittendo, vel intramittendo: & multi voluerunt ꝙ fiat extramittendo sumendo occasionem ex hoc argumēto, & etiam quia si visio fieret intramittendo, tunc sequeretur ꝙ visus non videret res quantæ sunt, quia oculus non est tantus, sicut res, nec illud quod recipitur in oculo est maius ipso oculo: cum ergo nos videmus res secundum magnitudines perfectas, quas habent in rerum natura, sequitur ꝙ visio fiat extramittendo, & non intus. ¶ Præterea sequeretur ꝙ si intramittēdo fieret visio, duo co-

Dubitatio de visione quomodo fiat an, intramittēdo vel extramittēdo.

duo contraria essent in eodem, nam simul videmus album & nigrum: si ergo aliqua visibilia susciperentur in oculo, duo simul essent contraria. ¶ Adde etiam quod si intramittendo, & non extramittendo fieret visio, tūc sequeretur quod vna res numquā apparebit quod essent duæ, sed hoc est falsum, cū videamus oculo eleuato, vel depresso quod vna res apparebit duæ. ¶ Circa istam difficultatem fuerunt variæ opiniones. Inter quas fuit opinio Democriti ponentis quod à rebus visibilibus defluebant corpora subtilia vsque ad oculum, & res præsentia ipsorum fiebat visio. contra quam opinionem digreditur Alexand. in libro de Sensu,& Sensato, adducendo plures rationes, & primo quia non posset percipi distantia visibilium à visu impedientibus illis corporibus præsentibus oculo. 2. quia aliquod magnum visibile non posset simul totum videri, quia pupilla non posset existens corpus peruium totum defluxuum simul suscipere. Præterea quō non laborat visum in uidendo suscipiens tot defluxus,& incidentibus tot corporibus, & quare etiam illa sic subtilia existentia non impedirentur à ventis, & quare etiam oculis clausis non videmus cū sint subtilia? debuissent enim penetrare oculū excessu subtilitatis. ¶ Diuinus Plato in Thimeo posuit quod ab oculis exeunt quædam fulgura quibus illuminantur visibilia & videntur, & sic visio fit extramittendo, & mouerunt ipsum rationes supra adductę quam opinionem impugnat Arist in lib. de Sensu, & Sensato, vt est ibi videre, & declarando ipse Philos. quō fit visio ait, quod à forma rerum visibilium .f. lumine vel colore immutatur medium illuminatum ad speciem coloris, vel luminis, & medium immutatum immutat visum,& sic fit visio rei cuius similitudo informat organum visus,qua veritate posita nullum sequitur inconueniens.

¶ Et ad rationes in oppositum dicitur, Ad primam vt habetur in resp. quarto arg quęsiti principalis. ¶ Ad secundam dicimus quod si visio poneretur fieri suscipiendo aliquod quantum, & corporeum, tunc non posset res magna videri tota simul, sed sic non ponimus, sed illud susceptum est quid spirituale, & impartibile, & est similitudo totius scilicet spiritualis & intētionalis,& ideo videtur tota res licet pupilla sit tanta, sicut in paruo apparet q̄tū.

¶ Ad tertiam dicimus quod licet albedo, & nigredo,& vniuersaliter extrema sensibilium sint contraria, tamen intentiones eorum non sunt contrariæ sed solum disperatę, quia in vno puncto medij simul est intentio albi, & nigri, ideo non contrariantur, nec repugnant.

¶ Ad vltimam dicimus quod ideo vna res videtur aliquando vt duæ, quia cum sint duo nerui procedentes ad oculos in quorum contactu sita est vis, vbi vniuntur duæ species, quæ recipiuntur in extremitatibus oculorum, conuenit vnum illorum neruorū eleuari à loco cōtactus, vel aliquo modo, quia remoueri à loco contactus, & tunc illæ species visibiles delatæ per neruos in spiritu visio ad sensum communem non vniūtur in aliquo vno puncto & tunc non vnificatur, & præsentatur tamquam duo, & iudicatur esse duo, quantū est ex parte virtutis visiuæ, quando ergo dicitur quod vnum non potest videri vt duo, verum est oculo existente in sua naturali dispositione, sed per modū accidentalem, & innaturalem possibile erit. Vide in 13. particula problematum, problemate 11.

Opinio Democriti de visione.
Alex ratio-nes contra Democ.
Vide Auerr. 2. de anima cōmen. 74.
Quō uisio nō potest fieri per vacuū contra Democ.
Opinio Plato de visione.
Visio fit per lineas & pyramidem vide Auerr. in lib de Sensu, & Sensi-ti.
Pro hoc vide Auerr. 6. Metaph. cō. 8. & 7. Metaph. 23. & Caie. p.p.q. 7. in expositione 6. ar.
Quomodo visus nō videt extra mittendo sed intra. vide D. Tho. 4. sen. dist 44. q. 2. ar. 1. & 2. eq li lect. 11.

ADDITIO NONAE QVAEST.

T sciantur patroni opinionum harum, quas recitat Auctor, & omnes alij, qui de hac materia scripserunt: est notandum, quod prima, & famosa opinio de sensu agente. fuit illa, quam tuetur Iandunus,& Apollinaris Cremonensis. Hi asserūt duas esse potentias sensitiuas in quolibet organo realiter distinctas, agentem scilicet, & patientem, & organum ratione potentiæ, & passiuè recipit species, ratione agentis sentit, & agit,& sensatio actio est. ¶ Alia fuit opinio ipsius Plotini, quam sequutus est Simplicius in hoc lib. exponēdo tex 51. vnde arbitratur sensationem esse actionem solius animæ, & nullo modo passionem, asserit.n speciē sensibilem in solo organo recipi, quæ excitat animam, veluti sopitam, ad sentiendum, tamen ipsa anima est, quæ sola per potentiam sibi inhærentem videt, gustat, olfacit, &c. ¶ Tertia opinio est Romani Egidij de cognitione Angelorum, & Pauli veneti, & Caietani, Tienensis, & Augustini Suessani in libello de sensu agente. ¶ Hi enim omnes asserunt quod ad sensationem duo necessario concurrunt, vnum ex parte obiecti, quod est species & similitudo ipsius, alterum ex parte sentientis, quod est vis, & potētia sensitiua, & si deficit vnum istorum, sensatio non fit, sed

2. de anima q. 16. q. 13.
Opinio prima de sensu agente.
2. opinio q̄ sequitur Simplicius.
Tertia opinio Romani Egidij.

necessario cōcurrit vtrūque. ¶ Vnde sequitur ex hac opinione, ꝙ sensatio nō est aliud, quam receptio, & vnio speciei sensibilis cum potentia, & vi sensitiua, vnde in medio non dicitur receptio speciei, sensatio, quia deest vis sensitiua, in organo autem animato sensatio est, scilicet uisio, vel auditio: ob id aliquo modo potentia dici potest effectiua causa sensationis, sed non ꝙ eliciat actum aliū præter speciei receptionē, hæc est formaliter sensatio. ¶ Et hanc opinionem tueri etiam videtur Card. Caiet. qui postquā soluit quæstionem illam pulchram, ac difficilem, num sensus sit potentia ad actum primū, & sm̄, an ad actum secundū tantum, deducit solutionem huius quæsiti, an sensus sit potentia pure passiua, & concludit vanam esse phantasiam putantiū dari sensum agentem, addendo ꝙ quatuor sūt, quæ fallunt istos pauperes, duo cōmunia, & duo specialia. vide ibi. ¶ Quarta opinio quā videtur sequi Auctor, est opinio Alberti Magni lib de aprehensione, & in summa de homīne, hic enim arbitratur, ꝙ species in organo est principium actiuum sensationis, & potentia organica informata per speciem est principium sensationis, & huius opinionis videtur etiam esse D. Tho. dicens, sicut calor est principium formale calefactionis in igne, ita species rei visę est principium formale visionis in oculo. & 79. q. p. p. art. 3. soluens argumentum ꝙ sicuti se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia, sed quia sensus est in potentia ad sensibilia, non ponitur sensus agens, sed sensus patiens tantum: ergo cum intellectus noster sit in potentia ad intelligibilia, videtur ꝙ non debet poni intellectus agens sed patiens tantum. ¶ Sed non concludit hoc argumentum, quia sensibilia inueniuntur actu extra animam, & ideo non oportet ponere sensum agentem, & quia in parte nutritiua omnes potentiæ sunt actiuę, in parte sensitiua omnes passiuæ, in parte intellectiua est aliquid actiuum, & aliquid passiuum: hoc idem etiā scribit de verit. q. 26. ar. 3. hanc opinionem sequutus est Scot. 2. de anima q. 12. & Capr. 3. sent. dist. 14. quæst. 1. ¶ Vide etiam 2. cont. gent cap. 57. vbi disputatur de opinione Plat. de vnione animæ intellectiuæ ad corpus. Vide quoque Auctorem in expositione illius cap. vbi declarat quomodo sensatio est operatio sensus, & quomodo sensus est potentia passiua, & quomodo sentire consistit in moueri &c.

[Margin: Sensatio qd. — Opinio Caiet. Card. — Opinio Auctoris est Alber. in summa de homine. — Opin. D. T. p. p. q. 56. art. 1. — Vti sēsus ad sēsibilia ita intellectus ad intelligibilia ex 3. de anima tex. 5 — Opinio Scot. — 2. cont. gēt. cap. 57.]

ADDITIO DECIMAE QVAEST.

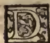
CIRCA id quod habetur in tertia responsione secundi argumenti, ꝙ sensus nō potest errare per se circa proprium obiectum; potest tamen errare per accidēs. ¶ Dubitaret aliquis, an possit dari aliquod sensibile in actu, ꝙ non possit sentiri, quia si datur, grauior difficultas accideret, quomodo se haberet sensus circa istud, an erraret, vel nō. & ꝙ detur istud, ita probant aliqui, actus primus potest esse sine actu secundo, vt scientia sine considerare, vt patet in hoc libro, sed sensibile est actus primus respectu sentire: ergo sensibile potest esse absque eo quod vnquam sentiatur. ¶ Præterea sicut est de sensu, ita est de sensibili, sed potest esse aliquis sensus secundū actū ita debilis, qui non potest sm̄ actum sentire, sicut sensus subtilior excellit minus subtilem, hic sensus minus subtilis seorsum separatim non sentit per seipsum, licet coniunctus cum alio sentire possit: ergo similiter potest esse aliquod sensibile, quod non potest secundum se sentiri, licet existens in toto faciat ad sensibilitatem totius. ¶ Adde etiam quia quando cunque est aliquod natum agere aliquam actionem sub determinata quantitate, ipsum potest esse ita paruum, quod non poterit in illam actionem: cum ad actionem requiratur debita quātitas, sicut forma, vt scribit Auerr. 8. Phy. sed sensibile est natum agere in sensum sub determinata quantitate: ergo poterit esse sensibile in actu ita paruum, ꝙ non aget, nec poterit agere in sensum, & sic non poterit sentiri. ¶ Propter has rationes quæ tactę sunt, dixit hic Alexand. quod sit dare aliquod sensibile seorsum existens, quod non potest actu secundum se sentiri, quæ opinio vt mihi videtur non potest stare, quandoquidem si esset aliquod sensibile, quod nunquam actu posset sentiri, tunc illa potentia esset ociosa. quia ponatur ꝙ aliquod sensibile ordinetur ad hoc, quod quandoque actu sentiatur, & sic si nunquam habens talem potentiam posset actu sentiri, tunc illa potentia non attingeret suum finem, & sic esset ociosa: hoc autem est inconueniens in natura, vt scribitur primo lib. de Cælo & mundo. ¶ Et confirmatur, quia quod est impossibile sentiri, impossibile est esse sensibile

[Margin: Dubitatio de sensibili, & ordine ad sensum. — Tex. 5. — Actio requirit determinatam quātitatem. Cōmen. 44. — Opin. Alex. de hac disputatione. Inpugnatur A'ex. — Tex. 32.]

sensibile 3. Metaphy. si enim impossibile est esse sentiens, impossibile est esse sensibile: ergo per oppositũ à destructione consequentis, si possibile est aliquod esse sensibile, possibile est ipsum sentiri, & sic omne sensibile in potentia sentiri potest, quia eius est potẽtia cuius est actus: sed omni sensibili inest põia sentiendi: ergo & actus sentiẽdi aliquando cõpetit. ¶ Rationes Alexand. non cõcludunt. ¶ Et ad primam dicitur, ꝙ quamuis actus primus possit esse sine secundo vt scientia sine considerare, tamen existente actu primo, oportet ꝙ secundus actus sit possibilis, & cum est impossibilis actus secundus, non inest ei primus actus: vnde concedo, ꝙ aliquod sensibile potest esse, quod non sentitur secundũ actum, sed quòd sit aliquod sensibile, quod non possit sentiri, hoc habeo pro impossibili. ¶ Ad secundam dicimus verum esse ꝙ sensibile si debet agere in sensum, requirit determinatã quantitatem, sub qua minori agere non potest: sed statim cum potest esse aliquod sensibile, potest habere istam quantitatem, quæ sibi sufficit ad mouendum sensum, aliter .n. non esset sensibile seorsum existens, & de tali est sermo. ¶ Ad tertiam quæ est secunda in ordine, dicimus, ꝙ verũ est ꝙ sicut est de sensu, sicut suo modo est de sensibili, sed nõ est aliquis sensus ita debilis seorsum, & diuisim existens, qui nullo modo possit sentire, sed bene verũ est ꝙ aliquis subtilior, & vigorosior altero potest illum alterum excedere in potentia sensitiua, quę secundũ se non est nata sentire, quia nec sm̃ se potest esse separata. Vide D. Thom. 12. quæst. 31. art. 5. ¶ Vide etiam 2. cont. gent. cap. 66. in quo disputat D. Tho. contra ponentes sensum, & intellectum esse idem, vide etiam Auctorem in expositione illius cap. de quæsito principali, vide Auerr. asserentẽ sensum in maiori parte non decipi circa propriũ obiectum. vide etiam Alber. tract. 3. cap. 5. & Apollinarem, q. 13. & conclude cum Simplicio, & Themistio, & cum Auctore qui limitat propositionem triplici conditione.

Tex. 11. Si nõ daretur sentiẽs, nec dabitur sensibile, & e cõtra. Soluuntur rationes Alex. Vide D. Th. p. p. q. 17. ar. 2. vbi quę ritũ in sensu fit falsitas. Cõmen. 64.

ADDITIO VNDECIMAE QVAEST.

DE hoc quæsito lege D. Tho. p. p. q. 17. ar. 2. & 4. sent. dist. 49. q. 2. ar. 2. quibus in locis declaratur latius sensibile perse & per accidens, & quomodo similitudo sensibilium est in sensu tripliciter. lege etiam 2. sent. dist. 13. q. 2. art. 2. & p. p. q. 67. art. 1. lege Albert in hoc lib. secũdo de anima tract. 3. cap. 4. & Scotum quarto sent. dist. 12. quæst. 3. & Iandu. quæst. 18. Philoponum, & Themist. capitulo 12. huius lib.

ADDITIO DVODECIMAE QVAEST.

QVIA auctor adducit in tertio notabili definitionem coloris traditam ab Aristo. in lib. de sensu, & sensibili dicens, ꝙ color est extremitas perspicui in corpore terminato, hæc definitio patitur difficultatem, siquidẽ videmus ꝙ qualitas non potest esse extremitas, quia extremitas est in genere quantitatis, & essentiæ prædicamentorum sunt impermixtę, vt scribitur primo Post. sed color est qualitas de tertia specie qualitatis: igitur color non est extremitas. ¶ Præterea, quod est in extremitate, non est extremitas, quia nihil suscipit seipsum, vt ait Auerr. 3. de anima, sed color suscipitur in extremitate: ergo color non est extremitas. ¶ Adde etiam quia extremitas est quid indiuisibile, cum sit terminus, terminus est indiuisibilis, quia si terminus esset diuisibilis, tunc terminus haberet terminum, & ille terminus haberet alium terminum, & sic ad infinitum: extremitas ergo terminus existens est indiuisibilis simpliciter, sed color est diuisibilis, quia passiones naturales in infinitum diuiduntur, sicut & corpus in quo reperiuntur, vt patet 6. Phys. ergo &c. ¶ Nisi dicamus ꝙ extremitas potest capi tribus modis, primo pro extremitate corporis vt corpus, & illa est superficies quæ est longitudo cum latitudine, cuius extrema sunt duo puncta, & sic color non est extremitas. ¶ Potest secundo accipi pro extremitate perspicui secundum ꝙ perspicuum est, & sic etiam color non est formaliter extremitas, quia secundum ꝙ corpora colorata terminata substant colori, & recipiunt colorem, non est idem esse cum colore, cum nihil substet sibiipsi, nec est ratio ꝙ aliquid substet sibi; sicut nihil recipit seipsum, nec est causa in recipiendo ipsum, vt scribit Auerr. 3. de anima. sed extremitas perspicui vt perspicuum est, est illud ratione cuius corpora colorata suscipiunt colorem, & substant colori immediate, quandoquidem est eadem naturalis

Cap. 5. Dubium de diffinitione coloris. Tex. 55. Cõmen. 4. Color est extremitas perspicui in corpore terminato. Vel color est motus diaphani secũdum actum. Extremitas capitur tripliciter. Color è epiphania. i. superapparẽtia secundũ Pythagoricos. Commẽ. 4.

Color & superficies differunt vide Alex. in paraphrasi de anima c. 11. Color, & visibile licet sint idem subiecto, ratione tamen, & diffinitione distinguuntur. Vide Them. 2. de anima c. 11.

naturalis proprietas secundum quam colorantur, idest recipiunt colorē, illa quæ colorantur ab exterius .s. lumine sibi ab extrinsecus adueniente, & ea quæ colorantur i. intrinsecus .s. per cōmixtionem suorum simplicium principiorum, nam vnius suscepti debet esse vnum susceptiuum; vnde ea quæ colorantur exterius, recipiunt colorem ratione perspicui, ita q perspicuitas est propria dispositio ad susceptionem coloris, ob hoc dixit Alexand. q diaphaneitas in corporibus est materia coloris: ergo in corporibus solidis, & quę interius colorantur colore sibi proprio, & permanente, ipsa perspicuitas est susceptiua coloris, certum autem videtur q non est susceptiuum coloris secundum actum, nisi secundum extremitatem suam: ergo extremitas perspicui vt perspicuum, est receptiuum coloris in corporibus terminatis & solidis, & est illud quo mediante corpora substant colori immediate: ergo non est essentialiter color nec econuerso. Primum vero sic probo: illa quorum vnum suscipit magis & minus, & in ipso est motus, & in alio nō est motus, nec magis, & minus, non sunt idem quidditatiue: sed color, & extremitas primo modo sumpta, ita se habent vt patet ex prædicamentis: igitur non sunt idem. ¶ Tertio modo capitur extremitas pro qualitate secunda consequente mixtionem perspicui cum lumine, & opaco in corpore terminato, & sic est color, & ponitur extremitas in definitione coloris ad modum generis, non quòd sit genus coloris, sed dicitur poni tanquam genus, quia extremitas est communis ad extremitatem corporis secundū q est corpus, & diaphani secundum q diaphanū est, & determinatur per hoc qd subiungitur diaphanum in determinato corpore. ¶ Quibus stantibus dicitur ad primam rationem, q concludit colorem nō esse extremitatem primo modo sumptam, quod concedimus, sic quoque concludit ratio secunda & tertia. ¶ Sed nota q quando dicitur, color est extremitas perspicui in determinato corpore, si ly extremitas capiatur pro extremitate perspicui vt perspicuum est, sic est materialis prædicatio, & non essentialis, sed si caperetur extremitas pro qualitate consequente mixtionem lucidi cū perspicuo, & opaco in terminato corpore, tunc est prædicatio essentialis, & color est illa extremitas essentialiter, corpus terminatum est illud quod habet in se aliquod terminatū in quo videtur, sicut corpus interminatum est illud quod non habet in se aliquod terminatū per quod videri posset, vt aer, & aqua quæ recipiunt colorem, & lumē cuiuslibet luminosi, vel colorati, & non habent aliquem colorem determinatū. vide D. Tho. 1. sent. dist. 17. q. 2. ar. 1. & in q de malo, quæst. 2. ar. 2. vide etiam 22. q. 1. ar. 3. quomodo color est obiectum materiale visus, & lumen est obiectum formale.

Color albus & color niger sunt elementa colorum medio rum. Vide Auerr. cont. tra Burleū, & alios negantes colores medios esse compositos, ex extremis.

Vide Caie. Card. 2. de anima c. 6. 1 quo disputat de diffinitiōe coloris, & luminis.

ADDITIO TERTIAEDECIMAE QVAEST.

Dubitatio pulcherima ex verbis Sāctus Tho.

IRCA tertiam conclusionem, quam ponit Auctor, q lumen extrinsecum non requiritur propter colores, videtur q sit contra verba D. Tho. p. p. q. 67. ar. 3. soluendo tertium argumentum, in quo ait q sicut calor agit ad formam ignis, quasi instrumentaliter in virtute formæ substantialis, ita lumen agit quasi instrumentaliter in virtute corporum celestium, ad producendas formas substantiales, & ad hoc q faciat colores visibiles actu, inquantum est qualitas primi corporis sensibilis. & q. 79. ar. 3. soluendo secundum arg. in quo disputat de intellectu agente, recitando duas opiniones de lumine, videtur acceptare, q lumen requiritur ad visum, vt faciat colores actu visibiles: male ergo dicitur, q non requiritur propter colores. ¶ Et augetur difficultas, quia oculus cum videat extramittendo, non requirit illuminationem medij, sed tātum colores in actu, hoc autem fit per lumen, & sic sequitur lumen requiri ex parte colorū ad hoc vt fiant actu visibiles; antecedens probatur multipliciter, & primo sic, quia videmus quòd oculo moto in tenebris, vel in luce clausis palpebris apparet fulgor quidā, q non esset nisi visio fieret extramittendo. ¶ Secundo, quia virtus cuius operatio est actio, operatur extramittendo, nam actio semper trāsit in aliud ab agente, sed operatio virtutis visiuæ est actio, vt scripsit Auctor sex principiorū: ergo &c. ¶ Tertio, si visio fieret intus suscipiendo, tūc habens speciem alicuius visibilis, videret illud, & hoc est manifestum: sed non est ita, quia cum aliquis meditatur fortiter, aliquod visibile potest transire per antę oculos suos, cuius speciem recipit, & tamen non percipit illud. ¶ Quarto, aliquis volens perfectius videre aliquid, comprimit oculum, sed hoc non esset, si visio fieret intus suscipiēdo, immo magis debceret

An oculus videat extramittēdo an intramittendo.

Actio immanens & transiens est. 9. Metaphys. Tex. 16.

Perfectius vidēs comprimit oculū.

deberet aperire, vt melius reciperet, sed pro tanto fit illa compressio, vt melius exeat, & extramittatur, quod extramittendum est ad visionem, sicut tenens lapillos inter digitos pręmit digitos, ut vult exprimere velociter lapillum. ¶ Sunt etiam experientiæ de catis, & canibus quorum visus emittit lumen quo videt: & de mulieribus inficientibus specula, & basilisco interficiente hominem solo visu. ¶ Quia hic agitur duplex difficultas, prima si lumen requiritur ex parte medij, an ex parte obiecti, quæ clare deciditur hic ab auctore secundum sententiam D. Tho. & Auerr. ꝙ lumen externum non dat esse ipsis coloribus, & quod requiritur ex parte medij, vt fiat actu perspicuum. & ad authoritatem D. Tho. dicimus ꝙ duplr licet colores possunt dici visibiles in actu, vno modo quia habent virtutem in se vnde videri possint, alio modo quia actualiter videntur. primo modo, non sunt visibiles actu per lumē extrinsecum, sed per naturam suam, secundo modo sunt visibiles actu per lumen, tanquam per dispositionem requisitam ex parte medij, & sic intellexit Beatus Tho. in locis allegatis, ꝙ lumen facit colores actu visibiles, idest actualiter videri, sed tūc negatur consequentia, quia non dicitur lumen facere colores visibiles, quia det coloribus virtutem mouendi medium, sed quia disponit aerem, per quam dispositionē oculus actualiter patitur à colore. ¶ Secunda difficultas est quam tetigi superius, & latius in quæstionibus meis Metaphysicalibus, si oculus videt extramittendo, vel intramittendo, quam dubitationem soluens Democritus dixit ꝙ ab oculis exit pyramis visualis cuius cuspis est in oculo, & basis in superficie rei visę, & cum exitus, & egressus non sit nisi corporum, sequebatur ꝙ hæc pyramis visualis esset quoddā corpus. ¶ Plato autē voluit ꝙ ab oculo exit quoddam lumen, quod diffunditur, & diuiditur vsque ad aliquod spacium aeris exterioris, & ibi copulatur lumini exteriori, & sic fit visio. ¶ Sed opinio Arist. est, ꝙ visus videt intramittendo propter multas rationes, quas ibi adduxi, nunc sufficit soluere dubitationes adductas, & ad rationem illam, in qua dicitur, quia cum oculus videt &c. negatur consequentia, & ad primam probationem antecedentis, dicitur, ꝙ causa illius apparitionis fulgoris in oculo moto est ratione lenitatis, & diaphaneitatis, hinc nulla est emissio ignis ibi. ¶ Ad secundam dicitur, ꝙ illa est actio immanens, & non transiens. ¶ Ad tertiam dicimus ꝙ non sequitur, quia habens spciem potest esse impeditus, vel propter meditationē, & attentionem vehementem circa illud considerandum, vel propter aliquā aliam causam, vnde amoto impedimento, statim videbit. ¶ Ad quartam dicimus ꝙ ideo illud fit, quoniam virtus vnita fortior est seipsa dispersa, vnde melius videmus per fistulam, quam per locum amplissimum, quia species visibilis congregatur, & sic fit melius iudicium. ¶ Ad illud quod adducitur de lumine catorum, & canum, dicimus ꝙ illud non est ratione visionis faciendæ, sed prouenit ex parte compositionis organi corporalis. ¶ Illud de mulieribus inficiētibus speculū, est propter emissionem fumi corrupti ab earum humoribus procedentis per oculos raros existentes, & porosos, sed illud accidit visioni, cum non semper insit, & sic quoque basiliscus non inficit per aliquid exiens ab oculis, quod sit perse requisitum & necessarium ad visionem, sed per emissionē fumi putridi, & venenosi, magis exeuntis per oculos, quam per aliam partē, ratione subtilitatis, & porositis oculi. sed vberius videas solutionem huius quæsiti in quæstionibus nostris super primum Metaph.

Cōmen. 67.

Sensus verborū D. Th. ex q. 67. p. p. & 79. vbi supra.

In Add. 8. opinio Democr.

Opinio Pla.

Opinio Ar.

Visio ē actio in manens. vide D. Th. 1. sent. dist. 40. q. 1. ar. 1. vide etiā primo cont. gent. c. 100.

Viso catorū & canū, mulieris menstruatę, & basilisci quid faciat.

Disp 6.

ADDITIO QVARTAE DECIMAE QVAEST.

QVIA hic agitur de esse ipsius luminis, num habeat esse intentionale, vel reale, & quia variæ fuerunt Philosophorum opiniones de ipso, vt narrat Auicennas. Quidam voluerunt, de numero quorum fuit Democritus, ꝙ lumen sit corpus: quia habet proprietates corporis, vt est ferri, interfecari, & reflecti, hæc omnia conueniunt lumini aut radio, sequitur ergo ꝙ lumen sit corpus, ex hoc cōi argumento, habens proprietates corporis, corpus est, ergo &c. huius opinionis etiam videtur ꝙ fuerit D. Dionysius Areopagita dicens, ꝙ diuersi radij coniungūtur, & separantur: coniunctio, & separatio est ipsius motus localis, qui competit corporibus. ¶ Immo D. Aug. quoque dixit, ꝙ lux in corporibus tenet primum locum: igitur est nobilissimum corpus, quia videtur habere nobilissimam figuram, & trinam dimensionem. ¶ Huius quoque opinionis videtur ꝙ fuerit Ar. dicens, ꝙ lumen est spēs ignis. ¶ Alij voluerūt, vt Pythagorici, quòd

Lib. 6. naturalium p. 3. cap. 10.

Variæ opiniões de lumine.

2. cap. de diuinis nominibus lib 3. de libero arbit cap. 5.

2. de anima Tex. 69.

4. super genesim ad litter cap. 28. 4. cap. de diuinis nom. quòd lumen esset substantia spiritualis, hinc August. dixit ꝙ in spiritualibus melior & certior lux est, quòd Christus non sic dicitur lux, quomodo lapis, sed illud proprie, hoc aũt figuratiue. ¶ Et D. Dionysius Areopagita quoque posuit lumen inter nomina intelligibilia Dei, ꝙ non esset nisi lumen fuisset substantia spiritualis. ¶ Vnde aliqui Idolatrę adorabant ipsum tanquam Deum. ¶ Aliqui fuerunt asserentes lumen esse formam substantialem solis, cuius opinionis fuit Emp. quia causa est potior effectu, & lux corporis cęlestis. causat in istis inferioribus formas substantiales: sequitur, ꝙ ipsa sit nobilior forma substantialis. ¶ Aliqui dicebant lumen esse formam intentionalem, sicut species coloris, qua videtur ipse color, & isti fuerunt ex secta platonica, quos sequnti sunt Scotus, & Egidius, & Caiet. Tienensis, quorum argumenta sunt adducta ab Auctore hic. ¶ Istis tamen non obstantibus est vera sententia Arist. ꝙ lumen nõ est corpus, contra primam opinionem extremã, quia nec corruptibile corpus, nec incorruptibile est: non corruptibile, quoniam ex corruptione eius, nihil generatur, non incorruptibile, quia extincto corpore luminoso, puta alicuius candelę, extinguitur lumen, nullo igitur pacto est corpus. ¶ Nec rationes huius opinionis aliquid concludunt, non prima, quia illę proprietates metaphorice attribuuntur lumini, sicut etiam possent attribui calori, & sic intellexit D. Dionysius. D. Augustinus accepit lucem pro corpore lucido in actu scilicet pro igne, quod inter quattuor elementa est nobilissimum. ¶ Arist. quoque lumen nominauit ignẽ in propria materia, sicut ignis in materia aerea dicitur flamma, & in materia terrea dicitur carbo. ¶ Deinde etiam Philos. adduxit illud gratia exempli, nec etiam est verum, ꝙ secunda opinio dicebat lumen esse substantiam spiritualem, quia tunc non potuisset videri ab oculo corporali, quod est falsum, & dictum Aug. & Dionysij similitudinarie, & metaphorice venit intelligendum. ¶ Tertia opinio est etiam falsa, cum nulla forma substantialis sit per se sensibilis, quia quod quid est, est obiectum intellectus, lux autem est secundum se visibilis: ergo &c. Et ratio quam adducit, est nullius momenti, quia sicut calor agit ad formam ignis, quasi instrumentaliter, in virtute formæ substantialis, ita lumen agit quasi instrumentaliter in virtute corporis cęlestis, ad producendas formas substãtiales. ¶ Quarta opinio satis reprobatur ab auct. in q. sua, non oportet immorari circa improbationẽ ipsius.

1. sent. dist. 13. & 25. & 2. de anima Tex. 69.

Lux accipitur aliquando pro corpore lucido

3. de anima Tex. 26.

Quomodo intelligẽdũ sit ꝙ lumen sit lucentis corporis pręsentia, vide Themi. cõmen. 70. huius.

¶ Est ergo germana opinio Arist. ꝙ lumen est accidens, sed non eo pacto, quo aliqui intellexerunt, ꝙ non sit in subiecto, quia dependet tantummodo in conseruari à sole, vel quòd migret de subiecto in subiectum, vt etiã nonnulli alij asseruerunt, sed ꝙ sit accidens, tanquam qualitas actiua consequens substantiã corporis ex se lucentis, & ꝙ neq; habet esse pure intentionale, neque naturale, vt distinguitur contra intentionale, sed habet esse alterius præhabens in se virtualiter, quod spectat ad esse naturale, & intentionale, ita ꝙ est vtrumque, & neutrum, & alterum scilicet naturale, vtrique, quia hoc ostendit efficatia eius, recipiunt. n. in organo, & non impedit, immo facit sensationẽ, & sic habet esse intentionale, & quia causat transmutationes reales in rebus inanimatis calefaciendo, propterea habet esse reale, neutrum siquidem est, quia non habet esse naturale, vt distinguitur contra intentionale, & hæc est sent. Philoponi, D. Th. & Alber. quos videre poteris, si places, & præcipue Alber. in hoc 2. de anima tract. 3. cap. 11. vbi ponit differentiam inter lucem, lumen, & radium, & splendorem. vide quoque D. Tho. 2. sent. dist. 9. q. 1. art. 2. & 4. sent. distin. 44. q. 2. art. 1. Vide quoque Auctorem 4. cõt. gent. cap. 12. vbi declarat quomodo lux sit qualitas per se visibilis, sicut scilicet quo aliquid videtur &c.

Vide Auerr. 2. cœli cõm. 42. & in 2. c. de substãtia orbis, vbi declarat quomodo lumẽ per reflexionem calefacit vt apparet in specu lis.

ADDITIO QVINTAEDECIMAE QVAEST.

Dubitatio de surdo, si omnis talis sit mutus.

CIRCA quæsitum hoc de identitate vocis, occurrit dubium pulcherrimum de surdo à natiuitate, num omnis talis sit mutus, & arguitur ꝙ non, quia sicuti se habet mutus ad surdum, sic surdus ad mutũ, hæc est manifesta de se, sed non omnis mutus est surdus ex necessitate, quia potest impediri in lingua, stãte auditu: igitur nec omnis surdus est mutus. Adde etiam quia ille qui habet naturalia instrumenta requisita ad formationem vocis, nõ est necessario mutus, sed surdus à natiuitate est sic igitur &c. ¶ Huic dubitationi quidam dixerunt, ꝙ hæc propositio est conuertibilis, videlicet ꝙ omnis surdus est mutus, & econtra: quia quando aliquę virtutes habẽt connexionem

Vide D. Th. de sensu & sensato lc. 2.

xionem ad inuicem, si sit impedimentum in vna, erit & in alia, sed istę sunt hõmi: igitur &c. Sed hæc opinio non placet, quia licet surdus à natiuitate sit necessario mutus, quandoquidem ille qui nõ potest addiscere formationem sermonis significatiui ad placitum, ne cessario est mutus illo modo. hæc propositio est manifesta de se: quia scire formationẽ sermonis significatiui ad placitum, non inest nisi per consuetudinem, & conuictum cum hominibus, sed surdus à natiuitate nõ potest assuefieri in expresione sermonis significatiui, quia hoc requirit ꝙ audiatur huiusmodi sermo si in eius expresione debet aliquis assuefieri, & hoc est manifestum: vnde Arist. ait ꝙ surdis à natiuitate necessario fit impedimẽtum in pulmone, & trachea arteria, quare impeditur materia vocis, quæ est aer, & non potest deferri debito modo per palatum, & tracheam arteriam, & per loca narium, propter oppilationem factam in transitu, vnde existente impedimento in instrumento auditus, existit nocumentum etiam in instrumento linguæ, & non econtra ratio quam adducit illa opinio nulla est: quia quando arguit, ꝙ hę virtutes habent connexionem, concedo, sed negatur ꝙ habeant connexionem conuertibilem, quia vis affatiua dependet, quantum ad exercitium suum, per accidens ab auditu aliqualiter, non autem econuerso. ¶ Soluitur quoq; principalis difficultas, quandoquidem similitudo non currit, cum loqui præsupponat auditum, & non econtra. ad confirmationem dicitur ꝙ vera est, nisi accidat aliud impedimentum, sed surdus quamuis posset habere naturalia instrumẽta loquendi, tamen habet alium defectũ, siue impedimentum alicuius necessario requisiti ad sermonem significatum exprimendũ. ¶ Sed tunc oritur grauior difficultas, quia dictum est, ꝙ quia talis mutus non audiuit aliquem sermonem significatum, propterea nõ potest aliquem exprimere, quid de puero qui nutriretur in nemore à matre muta, vbi nunquam audiuisset aliquod idioma, vtrum loqueretur aliquod idioma. ad quod respondent aliqui dicẽtes ꝙ loqueretur, hebraice, quod expertus est Paulus tertius Pontifex maximus. sed hoc reputo fabulosum esse, quia tũc omnibus hominibus conueniret, & omnes hebraice loquerentur, quod est absurdum, & ideo dico ꝙ non loqueretur aliquo idiomate, sed bene posset ex appetitu naturali formare voces nulli tamen idiomati conuenientes, nisi postea conuersaretur cum alijs, & instrueretur informatione sermonis. ¶ Dubium etiam mihi occurrit circa principale quæsitum propter auctoritatem Arist. dicentis ꝙ sonus in actu habet esse in medio, & in auditu. sed certum est ꝙ vna forma numero non habet esse actu in duobus subiectis: ergo alius sonus in actu erit in aure vnius, & in aure alterius, sed sonus in actu, est qui sentitur: ergo à diuersis alius, & alius sonus auditur: Nisi dicamus ad hoc, ꝙ sonus potest dici in actu dupliciter, vno modo quando species eius auditũ informat, & sic sonus in actu est in auditu, alio modo pro vt actu habet propriam naturam, & formã in subiecto naturali, per quã sentiri potest, & hoc modo habet esse in aere moto. Vel dicamus ꝙ vna forma numero non habet esse actu in diuersis subiectis secundum esse naturale: potest tamen vna forma numero materialis esse in pluribus secundum esse intentionale, inquantum vna forma naturalis potest plurimis causare diuersas intentiones. ¶ Addamus ad hæc ꝙ sonus in actu primo modo idest similitudo soni, quæ est in auditu, nõ est illud quod auditur, sed id quo aliquid auditur, vnde non sequitur si in pluribus auribus sint plures similitudines, ꝙ sint plures soni qui audiuntur: sonus autem in actu secundo modo idest forma, & natura soni habens esse in aere percusso, est id quod auditur, licet etiam & corpus sonans dicatur audiri, vnde vna existens à pluribus auditur inquantum in auribus plurium suam similitudinem causat. Vide D. Tho. 2. sent dist. 2. q. 2. ar. 2. & p. p. q. 85. ar. 1. ad 3. arg. vbi habes quid significat vox, vide etiam 3. cont. gent. cap. 105. & Auctorem in expositione illius.

In pragmatue opinio Albubecisen.

32. particula problematũ proble. 14.

Vide 22. q. 71. ar. 2. vbi aduocare ꝓhibentur furiosi amentes, impuberes, surdi, & muti i qualibet causa.

Quid de puero qui in nemore ẽ nutritus.

In hoc lib. Tex. 82. Vide Auicẽnam lib. 6. nat. cap. de auditu.

Vide quoq; Simplicium hoc in loco vbi digreditur contra Alexand.

Vox feminarum, senum ęgrotum, est acutior voce marium, iuuenum, & sanorum vi de Ar. 4. de gener. animaliũ, c. 7.

ADDITIO SEXTAEDECIMAE QVAEST.

OBILISSIMA, & antiquissima quæstio est inter hos tres sensus, nempe visum, tactum, & auditum, quis illorum sit nobilior. multi voluerunt visum esse nobiliorem tactu, & auditu: quia visus plures differentias rerum nobis demonstrat, quã tactus, & auditus, vt ait Arist. per visum enim cognoscimus corpora supertora, & infertora: per tactum quatuor qualitates tangibiles, per auditum vero tantum sonum. sequitur ergo ꝙ visus est nobilior tactu, & auditu. ¶ Alij prætulerunt auditum,

Opinio Pythagor.

In prologo Metaphy.

Opinio Democriti.

 ditum,

ditum, quia per ipsum homo potest de sensibilibus, & insensibilibus disciplinari, non autem per visum, nec per tactum, hinc multi Philosophi se obcœcauerũt, quia per visum impediebantur à disciplina, sed nullus sese efficit surdum. ¶ Alij simpliciter tactum prætulerunt dicentes ipsum esse magis amandum, & propter vitæ necessitatem, & propter delectationem, & propter cognitionem, propter vitæ quidem necessitatem, quia animal nõ est animal, nisi ob tactum, propter delectationem, quia cum delectabilissimum operum viuentium sit generare, tale quale ipsum est, & hoc fit per sensũ tactus: ergo &c propter cognitionem quoque quoniam tactus est fundamentum cæterorum sensuum, & sic est principalior & nobilior ceteris: igitur &c. ¶ Pro dilucidatione huius difficultatis, sciendũ est primo, ꝙ homo potest cõsiderari dupliciter, vno modo vt homo est, & rationis capax, alio modo vt homo est animal, cui simpliciter est necessarius tactus, & gustus, e quibus necessitatem, & voluptatem suscipit. ¶ Secundo est sciendum ꝙ duplex est amor, aut concupiscentiæ, aut dilectionis, id amatur amore dilectionis, quod in se est bonum, & nulla ratio mali in ipso perspicitur, quo amore virtutes, & Deum amare solemus: amor concupiscentiæ in vtili, & delectabili esse potest, amamus enim sutores amore concupiscentiæ in re vtili quia bonos nobis faciũt calceos, auarus vero amat pecuniam, quia in possessione illius delectatur. ¶ Quibus stãtibus dicimus ꝙ visus est nobilior cęteris sẽsibus, quod patet primo ex parte sensorij ad quod producendum miro artificio vsa est natura, vestiendo ipsum multiplicis defensiuo. ¶ Tum etiam ex parte medij, quod est diaphanum, quod non solum inuenitur in istis inferioribus, sicut media aliorum sensuum, sed etiam in cælestibus, & quanto simplicius, & purius est, tanto perfectius per ipsum fit visio. ¶ Tertio ex parte obiecti quod est color, qui est quædam lux, licet non pura, & lux est nobilior inter omnes qualitates sensibiles: quia inuenitur in nobilissimo corpore. ¶ Etiam ex parte ipsius visionis, quæ est actus pure spiritualis, eo ꝙ ad ipsam non concurrit aliquis motus, aut mutatio realis, sicut & in alijs actibus sensuum. ¶ Rationes adductę soluuntur, sed nõ prima, quia facit pro opinione nostra, & ex illa etiam sequitur, ꝙ visum etiam magis diligimus, vt ostendimus in quęstionibus metaphysicalibus nostris contra Antoniũ Andr. Scotistam. ¶ Ratio pro secunda opinione soluitur, quia licet auditus cõferat ad doctrinam, vel disciplinam, cum sensus disciplinæ nominetur, non tamen ad scientiam, quæ habetur per inuentionẽ, ad hoc enim maxime facit visus. ¶ Ratio tertiæ opinionis soluitur, quia si loquimur de amore concupiscentiæ, quo ad necessitatẽ vitę, & de homine vt animal est, sic debemus magis amare tactum & gustum, & sic quoque ad vitæ voluptatem, quo ad cognitionem dictum est. ¶ Sed nota diligẽter ꝙ quodlibet animal excedit aliud in aliquo sensu, vnde in Aquila visus perfectior reperitur, quam in alijs animalibus, in Cane olfactus, in Apro auditus, in Aranea tactus, in Simia gustus quo facit quasdam gesticulationes quibus præfert magnam delectationem in gustando, hinc Homerus dixit Nos sius auditu, Linx visu, Simia gustu, Vultur odoratu præcellit, Aranea tactu. ¶ Vide D. Tho. in lib. de Sensu & Sensato, lect. 2 vide quoque Auerr. 3. collect. cap. 37. vbi docet quõ fiat auditus phantasticus, & Themistium in hoc lib. cap. 28. vbi habebis argumẽtum de incolumi auditu, & est quando aures insonant, & tinniunt, nam tunc constat aeri cognito naturalem vigorem & vtilitatem inesse.

Stoicorum opinio. — *p. p. q. 60. art. 5.* — *Vessalius p spectiuus posuit multas nobilitates in visu lib. 3. de linea visuali.* — *Ar. lib. 1. de trist. an. c. 9* — *Galenus lib. 10. de vsu partium c. 6 docet q̃ sit natura visus.* — *Vide Alber. in hoc secũdo lib. tract. 3. ca. 71. vbi disputat de Aranea, & eius tactu.* — *Gustus & tactus nihil ad prudentiam faciũt, vide Ar. lib. 10. de gene. animal cap. 10*

ADDITIO DECIMAESEPTIMAE QVAEST.

CIRCA hoc quæsitum, posset quis dubitare de subiecto odoris, num sit humidum, vel siccum: quia prima facie apparet, ꝙ sit humidum, quandoquidem nutrimentum est subiectum odorum, nam odores ordinantur ad nutrimentum, & designant nutrimenti conuenientiam, vel disconuenientiam: sed nutrimentum est humidum: ergo &c. ¶ Præterea videmus sensibiliter, ꝙ corpora, quæ non sunt humida, non sunt odorabilia, vt congelata: sed hoc non esset nisi humidum esset subiectum odorum: ergo &c. ¶ Adde etiam ꝙ si odor esset passio sicci, & non humidi, tunc vnũ corpus esset siccum & humidum à dominio, nam idem est subiectum saporis ratione humidi, & odoris ratione sicci, & tunc in eodem dominaretur siccum, & humidum, quod est omnino absurdũ, & tamẽ Ar. expresse scripsit in hoc lib. ꝙ sicut sapor est humidi, sic odor est sicci.

Pulchra dubitatio de subiecto odoris an sit humidum vel siccum. — *Tex. 100.*

¶ Pro

¶ Pro solutione horum, dico, quòd odor est in aliquo mixto, quia omnis qualitas secunda est in corpore mixto, quia sequitur formam mixtionis primarum qualitatum, vt scribit Auerr. 7. diuinorum, & hæc mixtio non est nisi in aliquo mixto, namque simplicia corpora non habent odorẽ, sicut aer purus, aqua pura, quod dico propter aerem cum quo vaporabiliter potest esse admixtus aliquis fumus fœtidus, & corruptus, & tunc fœtet, sed non est tunc corpus simplex, & similiter aqua maris fœtet, propter commixtionem aliquarum exhalationum terrestrium, & ideo patet ꝙ odor est passio mixti, quia odor est passio illius in quo semper inuenitur, & non in alio. hoc etiam habeo ex hoc, quia omne habens odorem, habet & saporem aliquem vt scribitur in lib. de sensu & sensili, sed sapor cum sit passio nutrimenti, non est nisi in mixto, cum simplex non sit nutrimentum vt dictum est, attamen illud mixtum substat odori ratione sicci, & hoc vult Arist. hic, ꝙ sicut sapor est passio humidi, sic odor est passio sicci. ¶ Præterea odor debet esse cõtrariæ dispositionis suo sensitiuo cum comparetur ad ipsum, sicut actiuum ad passiuum, constat autem esse humidum, propter hoc ꝙ est situatum iuxta cerebrum humidissimum existens ¶ Adde etiam, quia aut est subiectum ratione humidi, aut sicci, si ratione sicci habeo intentum, si humidi hoc stare non potest, quia ratione humidi est subiectum saporum, sed idem ratione vnius, & eiusdem non est subiectum diuersorũ, quod persuadet etiam Alexand. hoc signo, quoniã in tempore calido, & sicco rerum odori ferarum odores multi percipiuntur, & similiter in calidis, & siccis regionibus, plusquã in alijs. ¶ Rationes in contrariũ non sunt alicuius momenti, quia. ¶ Prima soluitur per hoc, ꝙ non secundum idem mixtum est nutrimentum, & odoriferum, sed ratione humidi est nutrimentum, & rõne sicci est subiectũ odoris. ¶ Adde ꝙ non omnis odor est passio nutrimenti, immo quidam sunt secundum se delectabiles, non propter relationem ad conueniens nutrimẽtum. ¶ Secunda ratio quoque soluitur per hoc, ꝙ si aliqua humefacta odorant, quæ prius non odorabant, hoc non est ratione humidi, sed ratione calidi dissoluentis, & aliqualem siccitatem generantis, quam consequitur odor, & cũ qua diffunditur, vt patet in dissolutione thuris ab igne, & in similibus. ¶ Vltima soluitur per hoc ꝙ vnum & idem corpus esse humidũ, & siccum à dominio simpliciter, & absolute, non est possibile, sed secundum ꝙ refertur ad diuersas qualitates, nihil est inconueniens, ꝙ requirat humidum, & siccum, & habeat vtrumque istorum aliqualiter, sicut sufficit illi qualitati, & sic dicimus in proposito, ꝙ mixtum, & saporosum erit subiectum odoris ratione sicci, & in ipso dominabitur siccum, quod refertur ad odorem, & erit subiectum saporis ratione humidi, & in ipso dominabitur humidum, secundum ꝙ refertur ad saporem. An siccum & humidum secundum ꝙ sunt in eodem mixto, sint diuersæ qualitates essentialiter, vel vna simplex qualitas media inter siccum, & humidum virtute habens vtrumque, ¶ Vide D. Tho. in lib. de sensu, & sensili lect. 5. & in hoc 2. de anima lect. 19. & quomodo erit in corporibus beatorum in summo, & percipietur ab olfactu sine aliqua euaporatione, lege 4. lib. sent. dist. 44. q. 2. ar. 1. quomodo etiam odorabile coniungitur nobis per aliquid sui, sicut visibile, & audibile, lege 3. lib. sent. dist. 15. q. 2. ar. 3. quod habetur etiam in 4. sent. dist. 49. quæst. 3. art. 5.

Cõmen. 37.

Lege Auerr. 5. colliget c. 28. & inuenies quomodo differentiæ odorũ nõ sunt ita manifestæ, sicut differentiæ saporũ.

Lib. de sensu & sensato.

Quõ odor tradit à subiecto in subiectũ, quia manus cum primens pomũ, recipit in se odorẽ, vide Ammonium & Boetium in 2. c. Ante præd.

Quomodo odor sit qualitas secunda proxime in sicco cõprehendẽte humidũ im mutatum tactus lege Simp. hic.

Quid sit odor, & quã nõ est fumalis euaporatio, quia sentitur à remotissimis, vide 2. sent dist 1. q. 2. art. 2. & 4. sen. dist. 44 q. 2. art. 1.

ADDITIO DECIMAEOCTAVAE QVAEST.

VT melius intelligatur hoc quæsitum, videndum est illud quod Arist. ponit lib. de sensu & sensato cap. 2. in fine, & secundo de partibus animalium cap 50. & lib. 5 cap. 1. & primo lib de hist. animalium cap 11. & 3. lib. cap. 5. & præcipue quod Plinius libro 11. cap. 37. scribit de gustu hominis, & Alb. 3. tra. huius lib. cap. 6.

ADD. DECIMAENONAE QVAEST.

CIRCA hoc quæsitum nota diuersitatem loquentium, dum aliqui multiplicant tactum formaliter, quia in vno & eodem sensorio ponunt multas potentias tactiuas distinctas, quarum vna erit ad percipiendum frigidum & calidum, altera vero ad percipiendum humidum & siccum, & hanc opinionem sequitur auctor quæ est opinio D. Thom. lect. 22. & Ianduni quæst. 27. & Apollinar. quæst. 40. & Caiet.

Tienensis quæ etiam est opinio Themist. inter græcos cap. 39. & etiã Alexan. cõmen. 108. & etiam Auerr. ibidem, nec non & Auicennę lib. 6. cap. de tactu, & etiam ipsius Albert. in sua summa. nota hic quomodo aliqui non bene loquuntur de D. Tho. dum volunt se retractasse p. p. q. 78. art. 3. ad 3. quod tamen non est verum vt latius ostendi in quadam peculiari quæst.

ADDITIO VIGESIMAE QVAEST.

Tex. 109. INTER alios errores quos multi Philosophi tribnunt Arist. vnus est iste qui
disputatur in hoc quæsito, quandoquidẽ ponit in hoc secundo de anima quod
caro est medium in sensu tactus, quod tamen falsum est; quia est organum, &
non medium, vt ipsemet dicit 2. de partibus animalium. ¶ Secundum erro-
Errores impositi Arist. à Cano de locis Theologicis. rem impingũt Arist. in libro de somno & vigilia, quo loco negat Deũ immittere somnia,
redditque eius rei causam, quòd si Deus eorum esset auctor, sapientibus vel maxime & his
quidem vigilantibus ea immitterentur. ¶ Tertiũ errorem fassus est Arist. in lib. de bo-
na fortuna, vbi res fortuitas diuinę gubernationi, ac directioni subtrahit, duobus argu-
mentis persuasus, vno quòd res secundæ prauis obueniant quorum Deum habere curam non
sit vero simile, altero quòd Deus potius dirigeret in effectu fortunæ homines sapientes, cum
contra fere videamus imprudentissimos quoque esse fortunatissimos. ¶ Quartum erro-
Lib. 1. de cęlo tex. 129 rem posuit primo de cælo, vbi quicquid genitum esset, id corruptibile asseruit, nec incor-
ruptibile quicquam quod non esset ingenitum voluit. ¶ Quintum errorẽ docuit quin-
Tex. 38. to, rursumque duodecimo metaph. quibus locis definit Deum animal esse perpetuum, &
optimum, vocat autem Deum communi nomine substantiam quancumque cęlestem, & di-
uinam, nam post hæc incipit inquirere an illa substantia sempiterna vna vel plures sint.
Tex. 42. ¶ Sextum errorem posuit eodem lib. 12. vbi substantijs intellectualibus virtutẽ tribuit
infinitam, quòd infinito tempore moueant. ¶ Septimum errorem posuit in tota doctri-
na sua, in qua Dei prouidentiam, præmiaque, & supplicia quæ probos, & improbos in futu-
12. metaph. Tex. 45. ra vita manent, fabulas esse significauit gratia vulgi continẽdi in officio confictas. reliqua,
ait, fabulose iam sunt allata ad persuasionem vulgi, atque ad vsum legum viteq; humanæ
vtilitatem. hinc absurdum esse docuit Deum de quibusdam intelligere, quòd pręstet nõ vi
dere aliqua quam videre. hæc & non alia loca notant aliqui doctissimi viri inquibus volũt
Lib de locis Theologicis. Arist. in doctrina sua plurimum errasse. ¶ Siquis tamẽ hæc & alia loca in quibus alij vo
lunt Philosophũ delyrasse, profecto videbit eos potius liuore aut forte insania plenos, quã
Aristotelis doctrinam in his locis citatam aliquem errorẽ continere. nolo enim modo di-
In prologo 1. Physicor. latare fimbrias, vt Auerr. ait, quòd nullus in eius verbis errorẽ alicuius quantitatis ad-
inuenit vsque ad tẽpus eius quod est mille, & quingẽtorũ annorum ab Arist. obitu, & ta-
lem virtutem esse in vno indiuiduo miraculosum, & extraneum existit, & hęc dispositio in
vno homine quod reperiatur dignus est esse diuinus magis quam humanus, quia pro com
Denumero angelorum. perto habeo in errorem prolapsum fuisse, sed non quo ad hæc loca citata, quandoquidẽ pri
mum locum diuersi diuersimode volunt ipsum veritati esse consentaneum, dum aliqui pu-
Gal. lib. de vsu partium. tant carnem esse medium, & neruum sensorium, alij vero dicunt medium esse carnem ner
uosam. sed istis & alijs opinionibus relictis ostẽditur hunc locum nõ esse erroneũ per hoc,
Auic. 6. na. quia sicut in oculo est duplex, diaphanum primum in exteriori parte oculi, & secundum
in glaciali interiori, quorum primum medij, secundum organi officio fungitur. ita in ta-
Duplex caro ctu duplex caro distinguenda est, interior & exterior: prima qua primo animal viuit habet
rationem organi, secunda vero tenet rationem medij ¶ Secundũ quoque locum non er-
roneum arbitratur Albertus, sed verissimũ, vt patet intuẽti ipsum in lib. de somno & vi-
22. q. 95 ar. 6. incorp. gilia, cuius doctrinam recitat D. Tho volens quoque totalem causam somniorum nõ esse
Deum, & hoc quoque concedit Arist quandoquidem somniorũ causa aliquando potest es-
se interius aliquando exterius. interior potest esse duplex, vna quidem animalis inquãtum
scilicet ea occurrũt hominis phãtasię in dormiendo, circa quæ eius cogitatio, & affectio fuit
Causa somniorũ multiplex. immorata in vigilando. quandoque vero causa intrinseca somniorum est corporalis, nam
ex interiori dispositione corporis formatur aliquis motus in phantasia conueniẽs tali dis-
positioni. causa etiam somniorum exterior est etiam duplex scilicet corporalis & spiritua-
lis, corporalis quidem inquantum imaginatio dormientis immutatur, vel ab aere con-

tinenti,

tinenti, vel ex impreſsione cœleſtis corporis: ſpiritualis vero cauſa eſt quandoque Deo, ſed non immediate ſed mediante miniſterio angelorũ, & ſic intelliguntur verba Ariſt. quòd Deus non eſt totalis cauſa ſomniorum neque immediata. ¶ Tertium quoq; errorem nullius momenti exiſtimamus iuxta doctrinã Alberti, quia Ariſt. ibi impugnat illos qui pueriliter imaginabantur fortunam eſſe quandam Deam ſeparatam, habentem duas facies, quarum vna eſt bona & benefactiua hominibus, altera vero eſt mala & malefactiua, & cum fatum ſit ordinatio ſecundarum cauſarum ad effectus diuinitus prouiſos, propterea quæcunque cauſis ſecundis ſubduntur, ea ſubduntur & fato, ſi qua vero ſunt quæ à Deo immediate fiunt, cum non ſubdantur ſecundis cauſis non ſubduntur fato, ſicut creatio rerum, glorificatio ſpiritualium ſubſtantiarum, & alia huiuſmodi: vnde ea quæ ſunt propinqua diuinitati, excedunt ordinẽ fatalis mobilitatis, & ideo quanto longius aliquid à prima mente diſcedit, nexibus fati maioribus implicatur, quia magis ſubiicitur neceſsitati cauſarũ, & hoc eſt ſecundum veritatem falſum quunque eſt Ariſt negaſſe diuinam prouidentiam, vt oſtendimus de mente eius in quodam peculiari tractatu de Dei prouidẽtia. ¶ Ad id quod quarto loco adducitur de facili euadimus, ex progreſſu quem habet ibi Ariſt. qui progreſſus totus eſt contra Platonem ponentem mundum genitum ex elemẽtis & æterno duraturum, & contra hoc direxit argumentum illud, quod genitum ex materia & elemẽtis neceſſe eſt eſſe corruptibile, & habere principium atque finem, & hoc expreſſe fatentur omnes boni interpreres, & præcipue D. Tho. qui dicit ꝙ loquitur de inceptione, & productione per motum, quicquid incepit per motum deſinit eſſe, & quod per generationem producitur, generabile, & corruptibile eſt, & hoc eſt conſentaneum veritati. ¶ Nec valet quod ex quinto metaph. adducitur, quia ibi per Deum nõ intelligit primũ principium, ſed idolum quod antiqui colebant in templis pro Deo, & eſt expoſitio D. Tho. dictum autem deſũptum ex 12. metaph videtur habere quandam apparentiam, nihilominus non diſcedendo ab expoſitione Sanct. Tho nec in eo aliquem errorem cõmiſit Ariſt. eum poſtquam ſecundũ mentem eius dixerit de Deo quod mouet, vt deſideratum, & amatũ, cuius vita eſt optima, & eius operatio quæ eſt intelligere eſt ſua ſubſtantia quæ eſt actus purus, & ſic habet vt ſemper vigilans & numquam dormiens, ſubdit poſtea ſecundũ opinionẽ hominũ Deum eſſe animal optimum & ſempiternum. vnde patet, quòd nõ loquitur ſecundum propriam ſententiam, ſed prout erat in famo à hominum, & præcipue quia vita apud nos in ſolis animalibus apparet manifeſte, inde dicebat vulgus quòd Deus erat animal quia ei cõpetit vita, nec eſt verum quamlibet ſubſtantiam cœleſtem eſſe Deum in doctrina Ariſt cũ expreſſe habeat pluralitas principatum mala, vnus ergo princeps & licet in tex. 41. & 12. metaph. perquirat Philoſophus, vtrum autem ponendũ vnam talem ſubſtãtiam, aut plures, quibus verbis accipiunt aliqui ꝙ Ariſt. ponat Deum eſſe vnamquamque cœleſtem ſubſtantiam, quia ante hæc verba declarauerat quid ſit Deus, hoc tamen non eſt verum, vt patet intuenti textus & ſeriem verborum, quia hæc verba referuntur ad immediate præcedentia, in quibus poſuit intelligentiam eſſe incorpoream, & de hac quærit num ſit vna ſubſtantia incorporea an plures, non autem quærit quo ad omnes perfectiones cõpetentes primo principio, vt puta eſſe actum purum, & infinitę perfectionis intenſiue &c. ¶ Ex quibus etiam habetur veritas illius quod ſexto loco adducitur, ꝙ Ariſt. tribuerit omnibus intelligentijs virtutem infinitam. hoc enim non eſt verum niſi extenſiue. vel ꝙ vnaquęq; intelligentiarum ſit infinita intenſiue in ſpecie non ſimpliciter quia eſſe vigoris infiniti intenſiue, & entitatis infinitę eſt proprietas primi principij. & ſi dicis quia Ariſt. poſtquam in tex 41. probauit mouens ęternum non eſſe in magnitudine eo quòd virtus infinita nõ eſt in magnitudine ſubſequitur in tex. 42. vtrum autem vnam ponendum talem ſubſtãtiam, aut plures & quòd ſunt &c. ly talem refert qualem ſupra dixerat ſcilicet potentiæ infinitæ inalterabilem, impaſsibilem &c. & concludit quòd tot ſunt quot motus cœleſtes: ergo eſſe virtutis infinitę attribuit non ſolum primo principio, ſed etiam omnibus alijs intelligentijs, aliter textus Philoſophi non bene continuaretur, dicimus quòd ly talem refert qualem ſupra quo ad omnes conditiones poſsibiles conuenire intelligentijs, ſcilicet mouere ſemper actu eſſe æternas, immateriales, ſine magnitudine, inalterabiles, impaſsibiles, quia eſſe infinitas ſimpliciter repugnat intelligentijs, vt alias oſtendimus, ideo non eſt neceſſe ꝙ referat illã conditionem, & aliã eis repugnãtẽ. ¶ Quod vltimo loco obicitur ꝙ Ariſt. negat Dei prouidentiam

Fabula de Fortuna.

Quæ fato ſubduntur.

Primo cœli tex. 126.

Tex. 15.

Tex. 38.

In fine 12. metaph.

Senſus verborũ Ariſt.

Quælibet intelligentia eſt infinita in ſpecie.

Diſputatione 15. 12. metaph.

dentiam & præmia ac supplicia hominum, hoc quoque falsissimum esse ostẽdimus in tractatu nostro de diuina prouidentia, quia in multis locis suę doctrinę Philosophus luce meridiana clarius ponit Deum benedictum curam & prouidentiam horum inferiorum habere, vt est ille locus quo vtitur contra Empedoclem negantẽ Deum cognoscere litem, arguit Arist. quia si Deus non cognosceret litem, sequeretur Deum esse minus prudẽtem hominibus. & primo metaph. proclamabat, sapientis est prouidere, at Deus est omnibus sapiẽtior: igitur de omnibus curam gerit, & primo meteor. aiebat, necesse est mundum hunc inferiorem contiguum esse superiori, vt inde omnis virtus gubernetur. & 10 Ethi vult manifestissimam prouidentiã omnium singulariũ sub proprijs esse, & ratione qua singularia sunt Deum habere. hæc verba protulit ibi, qui secundũ mentem operatur, & eam colit, optime est dispositus, & amicissimus Dijs videtur esse, nam si Dij curam aliquam habent (ut existimatur & creditur) rationabile est eos gaudere optimo & cognatissimo: igitur Deorum eundemq; fœlicissimum esse, dicens, est itaque & hoc modo sapiens vtiq; erit maxime fœlix. & Auerr. in cõmento ait ꝙ Deus gaudet de eo qui nititur ei assimilari, & benefacit eis qui amant ipsum Philos. vt honorificet eos, & visitat illos sicut est dispositio amici cum amico suo, eo quod actio eorum est actio nobilis & sana. quinto quoque Eth. docet orandos esse Deos vt nobis bona tribuant. ad quid igitur diceret orandos esse Deos, nisi ipsi nobis prouiderent? & alibi affirmat Auerr. sollicitudo diuina cum nõ potuerit facere ipsum hominem permanere secũdum indiuiduum, miserta est dando ei virtutem, qua possit permanere in specie & infinita sunt alia loca in doctrina Arist. quę breuitatis causa relinquo. nõ ergo fabulose hæc ab Ar. dicta sunt, sed serio & diligẽtissime: ea autem quæ dicit Arist. esse fabulose dicta, sunt vt exponit D. Tho. ea quæ dicebantur à gẽtilibus & a poetis Deos esse conformes hominibus, & quibusdã aliorum animalium, puta Saturnum, Iouem, Mercurium &c esse Deos, & quosdam alios homines ędificatos, & non ea que spectant ad futuram vitam, de qua non inepte asserere possumus Arist. mentionem fecisse 9. metaph. vbi de intellectione substantiarum separatarum differens ait intellectum nostrum ea ignorare, hæc tamen ignorantia non est talis priuatio sicut cęcitas quæ est priuatio potentiæ, namq; ignorantia similis cęcitati est, quando aliquis non habet uim intellectiuam ad attingẽdum substantias separatas, ac si dicat ꝙ licet in hac vita non possimus intelligere substantias separatas, in alia tamen intelligemus, an quidditatiue, vel non, nihil refert ad propositũ: sat sit nobis modo ꝙ in doctrina Arist. datur alia vita. ¶ Quod autem asserat Philosophus Deum quendam non meditari, hoc enim non absolute affirmat Arist. sed cum conditione si meditando vilia retraheretur a dignioribus intelligendis, melius esset illa vilia non meditari, quam meditari, quod esset quando Deus susciperet scientiam a rebus, & intelligeret alia à se in seipsis, sed non est ita, quia Deus tantũ seipsum in seipso intelligit, idest per suã essentiam, alia à se non in seipsis, sed vt contenta, & repręsentata in sua essentia, quia si seipsum perfectissime intelligit, vt probauit Arist. ergo intelligit omne contentum in seipso, aliter non se perfectissime intelligeret, sed in Deo continentur perfectiones omnium rerũ saltem ex 5. metaph. ergo intelligit perfectiones omnium rerum existentium, si perfectiones omnium rerum, ergo & res, quoniam perfectio includit habitudinẽ ad id cuius est perfectio: ergo si intelligit perfectionem quæ est in homine ex eo quod eminenter est in Deo intelligit hominem: & sic de alijs, ex quibus omnibus patet loca adducta nullum continere errorem.

[Margin notes: 9. Metaph. Tex. 15. — In prologo — Cap. 2. — Cap. 10. — Deus gaudet de sapiente quia ẽ suus amicus. — Cap 1. 2 de anima Tex 34. — Tex. 22. — Tex 49. 12. metaph. — Tex. 40. 12. metaph. — Cap. de perfecto.]

ADDITIO VIGESIMAE PRIMAE QVAEST.

LEGE hic Alexand. arbitrantem medium non esse necessarium in omnibus sensibus, videetiam Auerr. in cõmentario 116. & Themist. in hoc libro, cap 11. nec non Romanum Ægidium, in expositione tex 121. & Suessanum, Ioannẽ de Ianduno quæstione sua 29. vide Ioannem de Basloris 4. sent. dist. 49 quæst. 6. & Gregorium Ariminensem 2. sent. dist. 6 quæst 3. lege quoque D. Tho. p. p. quęst. 78. art. 1. vbi loquitur de distinctione sensuum exteriorum, & 2. sent distinct. 2 quęst. 2. articulo secundo, & in disputatis in quæst. de anima articulo 13. in quibus locis latius videbis veritatem huius quæsiti.

AD-

ADDITIO VIGESIMAE SECVNDAE QVAEST.

IRCA definitionem ipsius sensus, posset aliquis dubitare, an sensus cognoscat singulare, tanquam suum proprium obiectum, an vniuersale, persuadet an thoritas Arist. primo Poster. dicentis, sensus est vniuersalis, vt hominis, sentire est singularis, vt Calliæ. ¶ Persuadet quoque & ratio ipsa, quia sicut potentia materiæ respicit formam vt forma, recipit tamen, hanc vel illam formam, sic sensus, puta visus, respicit colorem vt colorē, sentit tamen hunc vel illū colorem. ¶ Adde etiam, quia illud, quod est eiusdē rationis in omnibus, non videtur esse ratio sentiendi in aliquo: sed singularitas est eiusdem rationis in colore, & sono: ergo nullius illorum erit ratio sentiendi. ¶ Tum etiā quia vel hæc singularitas est ratio sentiendi, vel quæ ab omnibus abstrahitur. non hæc, quia tunc nō nisi vnum singulare sentiretur, si autem illa quæ est omnibus cōmunis, ergo vniuersale est ratio sentiēndi, & tamē nullum vniuersale est ante sensum, quia intellectus est qui facit vniuersalitatem in rebus vt scripsit Auerr. 12. diuinorū: igitur nihil in quantum vniuersale, potest esse obiectum sensus. ¶ Pro solutione huius difficultatis, Sciendum est, quod obiectum dicitur illud quod aut recipit à potentia, aut agit in potentiam, aut intenditur principaliter à potentia, tanquam id quod terminet actū potentiæ. dicitur quidem lignum obiectum combustibile, quatenus recipit ab igne: sonus dicitur obiectum auditus, quia agit in illum, & quia duplex est obiectum, primum, & adæquatum, & est illud, qđ non excedit, nec exceditur à potentia, & est id ratione cuius vnumquodq; mouet, vel mouetur à potentia, vt color in visu, aliud secundarium, & est omne contentum sub obiecto adæquato, vel omne illud, quod non tantum agit, vel patitur à pōia. ¶ Sciendum etiam quod vniuersale, aliud est in causando, vt Deus, qui non tantū est vnius causa, sed omnium, & hoc dicitur vniuersale ante rem, & causa vniuersalis, aliud prædicando, siue repræsentando, siue significando, vt homo in mente, vel in voce, aliud dicitur vniuersale in essendo vt forma vniuscuiusque, verbi gratia animaliū anima, & corporeitas corporum. ¶ Addamus quoque quod in termino alicuius actus sunt duo, scilicet terminus, & ratio terminandi, terminus est ipsa res, ad quam cognitio terminatur, ratio autem terminandi. est id quo formaliter terminus ipse, habet quod terminet actum illum, verbi gratia cum video hoc album, terminus est res visa, scilicet album, ratio terminādi est eius albedo, ex ea enim formaliter habet hoc album. quod visionē terminet. ¶ Natura quoq; dupliciter sumitur in cōmuni, scilicet aduerbialiter, & nominaliter, aduerbialiter quidē, vt cum dicitur, quod color in communi est obiectum visus, non enim color communis, aut vniuersalis, sed color communiter, & vniuersaliter est obiectum visus, quoniam visio non terminatur ad colorem vniuersalem, hic enim solo intellectu attingitur, sed ad colorem vniuersaliter .i. in quocunque quandocunq; & vbicunque inuenitur: nominaliter autem cum dicitur, quod color in communi intelligitur, scitur, diffinitur, &c. quoniam color vniuersalis, idest abstractus ab indiuiduātibus conditionibus hæc terminat. ¶ Ex his sequitur resolutio veritatis quod obiectum sensus est vniuersale aduerbialiter, non nominaliter. ¶ Vel aliter, obiectū sensus est vniuersale, non actu, sed potestate, per quod distinguitur ab intellectu obiecto, qđ est vniuersale in actu, quia intellectus attingit suū subiectū sub rōne vniuersalis, sensus vero sub rōne singularis, quoniā est ratio qua sensus apprehendit suū obiectum: & sic soluuntur rōnes in contrarium, quia authoritas Arist. intelligitur sic, sensus est vniuersalis .i. vniuersaliter, quia visus non est determinatus ad hūc, vel illum colorem videndum, sed potest quēcunq; sibi oblatū videre, vel dicamus vt oretenus audiuimus à Thomitano cū essemus Patauij, sensus est vniuersalis quo ad actū primū, non autem secundum. ¶ Et sic quoque soluitur ratio secunda, quia sicut materia respicit formam vniuersaliter, & large, sic sensus visus respicit colorem vniuersaliter, sed non vniuersalem. ¶ Soluitur & tertia, quia licet singularitas sit eiusdem rationis in omnibus obiectis sensuum, non tamen secundū eandē speciem sensibilem, quia singularitas cū specie sensibili soni, est ratio attingendi in auditu, singularitas cum specie sensibili coloris in visu &c. Vide D. Tho. p. 2. q. 29. ar. 6. & Caiet. Card. primo post. cap. 23. & Alber eodē lib. cap. 13. tract. 3. lege Auerr. 2. post. circa finem Romanum Egid. 2. de anima super tex. 63. vbi exponit illa verba, visus non decipitur circa colorem quoniam &c.

Dubitatio de obiecto sensus, an sit vniuersale, vel particulare cap. 23.

Cōmen. 4.
Quid obiectum sit.

Obiectū duplex.

Vniuersale multiplex.

In termino actus sūt id quod, & id quo.

Natura in cōmuni sumitur nominaliter, & aduerbialiter.

Obiectū sensus est color vniuersaliter.

Responsio Bernardi. Thomitani

Lege Auerr. 7. Metaph. cōmen. 31.

AD-

ADDITIO VIGESIMAE TERTIAE QVAEST.

Num sensibile habeat esse reale, vel intentionale in medio vt sic.

FVIT antiqua cõtrouersia, & non tacta ab authore in hoc libro, num sensibile habeat esse reale, vel intentionale in medio, & quod non habeat esse reale, probatur sic, quia forma quæ recipitur in materia sine contrario, itaquòd nõ habeat contrarium in ea, non potest recipi secundum esse reale in illa materia in istis inferioribus, nam in hoc differt materia istorum inferiorum à materia cœli, quia materia cœli habet formam contrarietate carentem, & ideo cælum est ingenerabile, & incorruptibile: sed materia istorum inferiorum recipit formas habentes contrarium, si recipit eas realiter, & si nõ habet contrarium non possunt esse in materia istorum inferiorum secundum esse reale, quia sensibilia secundum esse quod habent in medijs, nullũ habent contrarium, quia tunc non fierent in instanti, cuius oppositum patet ad sensum, saltem de lumine & colore: ergo &c. ¶ Adde etiam quia vbi sensibile non est materialiter, nec est realiter, nam sensibilia sunt formæ materiales: sed in medio, & in organo sensibile nõ est materialiter, quia sensus est susceptiuus specierũ sine materia: ergo &c. ¶ Adde secũdo quia forma quæ non remanet remoto generante, nõ habet esse reale in illo in quo nõ manet remoto generante, nam talis forma non habet esse fixũ & stabile, & tale est eẽ reale, sed forma sensibilis in medio nõ manet amoto generante, saltem color & lumẽ vt patet: ergo &c.

Quid sit sensus.

2. de anima cõmen. 97.

¶ Rursus nulla qualitas realis secunda potest esse in simplici elemento, vt scripsit Auerr. sed color est qualitas secunda, & medium est simplex elementum, vel esse potest: igitur &c. ¶ Adde quoque, ꝙ si color esset in medio, & organo realiter, aut esset eiusdem speciei cum colore obiecti, aut alterius speciei, non potest dici primum, quia tunc sicut album, & nigrum in corporibus terminatis contrariantur, sic albedo & nigredo secundum esse in medio, & organo essent contrarię, & tunc non possent esse in vna, & eadem parte medij simul quod est falsum: cum per eandem partem aeris videatur albedo, & nigredo, si haberet esse reale alterius speciei nõ posset ducere in cognitionẽ ipsius coloris obiecti, quod claret esse falsum. ¶ Contrarium huius apparet manifeste, quia quod est in medio circũscripta omni operatione intellectus est ibi realiter, nã talia dicuntur entia realiter existẽtia quæ sine operatione intellectus sunt, & habent esse circumscripta omni operatione intellectus: igitur &c. ¶ Præterea forma quæ ab agente reali educitur de potentia subiecti realis, est in illo subiecto realiter, quia cuius causę sunt reales illud est reale, sed esse sensibiliũ in medijs & organis educitur ab agente reali, scilicet ab ipsis sensibilibus formis de potentia materiæ realis scilicet de potentia ipsius medij: igitur &c.

Entia realia dicũtur, quę non sunt facta per opus intellectus.

¶ Huic dubitationi respõdendum est derelinquendo ea quæ dicit author in quæst. decimaquarta de lumine num habeat esse tantum intẽtionale in aere, & id quod etiã dicit in quæst. decimaseptima, de odore, de quo quærit si habeat esse naturale in aere medio inter corpus odoriferum, & olfatũ, distinguendo ꝙ esse reale tripliciter capitur, primo prout distinguitur contra esse in anima, vt dixit Arist. distinguendo res ab his quæ sunt in intellectu, & per consequens esse reale ab ente quod est in anima. & alibi clarius dixit ꝙ verum & falsum non sunt in rebus sed in mẽte, & sic sensibile habet esse reale in medio: quia illud quod est in aliquo subiecto quod nõ est animatum, habet esse reale prout reale distinguitur contra esse in anima: sed sensibilia ipsa sic sunt in medio: igitur sensibilia habent esse reale in medio, vt distinguitur contra esse in anima.

Huius 2. de anima.

Ens reale tripliciter 3. de anima. Tex. 39. 6. metaph. Tex. 8.

Ens reale distinguitur cõtra ens in anima.

¶ Secundo modo capitur esse reale pro esse prædicamentali, & sic etiam sensibilia habẽt esse in medio secundum esse reale, quia illud est realiter in aliquo subiecto, capiendo esse reale pro esse prædicamentali, quod est ens in actu secundum se circumscripta omni operatione intellectus: sed sensibilia sunt quædam entia in actu circumscripta omni operatione intellectus, quia etiam quòd nullus homo intelligeret, ad huc albedo immutat diaphanũ, & sic de alijs sensibilibus: igitur sensibilia habent esse reale in medio. ¶ Tertio capitur esse reale pro esse corporeo .s. extẽso extẽsione quãtitatiua illius medij, et sic sensibilia non habent esse reale in medio, sed spirituale, quia illud quod totum est in aliquo subiecto toto & totum in qualibet parte illius subiecti, est in illo spiritualiter, & nõ realiter, capiendo esse reale pro esse extẽso extensione quãtitatiua: sed intentio formæ sensibilis est tota in toto medio, & in qualibet parte illius: ergo illa intentio non est in medio realiter hoc tertio modo realitatis. ¶ Licet loquẽdo absolute possumus etiam dicere, ꝙ sensibile

Ens corporeum dicitur ens reale.

in medio

in medio non habet esse intentionale pure neque reale pure, sed vtrumq; & neutrũ, vt ostendimus in additione quęst. quartædecimæ, & tu vide ibi. ¶ Ex quo soluuntur obiecta in contrarium. & primum quod est Romani Egidij soluimus dicendo ꝙ concludit, ꝙ lumen & alia sensibilia non habent esse reale tertio modo in medio, sed habẽt esse reale, primo & secundo modo: vel ꝙ habet neutrum & vtrumque &c. ¶ Ad illud quod additur, primo dicimus ꝙ sensibile esse materialiter in aliquo potest intelligi dupliciter. vno modo ꝙ penitus sit separatum à materia, & sic concedo ꝙ in quo sensibile nõ est materialiter, idest omnino separatum secundum subsistentiã à materia, in isto non est realiter. alio modo potest intelligi nõ materialiter, id est non cum dispositionibus materialibus quas habet in obiecto, & sic non oportet si forma sensibilis non sit materialiter in aliquo, ꝙ non sit ibi realiter, sicut licet in medio nõ sit albedo realiter idest cum dispositionibus materialibus quas habet in obiecto scilicet cum extẽsione & terminatione, & huiusmodi, nõ oportet ꝙ in medio non sit realiter quocunque modo, sed bene verum est ꝙ non est ibi realiter, capiendo esse reale, iuxta tertiũ modũ dictum, sed non iuxta primum, & secundum &c. ¶ Ad illud etiam ꝙ secũdo additur, dicimus quod concludit lumen, & colorem non esse in medio realiter tertio modo, quia illud esse est esse fixum & stabile, & remanet remoto generante: sed de alijs modis esse realis non concludit, &c. ¶ Ad secundum argumentum dicimus quòd medium non est purum elementum, quia vbi sunt corpora colorata, & sonantia, non sunt simplicia elementa omnino, sed dato & non concesso ꝙ esset simplex elementum, adhuc nihil prohiberet mediãtibus ipsis formis sensibilibus coloratũ videri, quia susciperet immutationem à colore ratione diaphaneitatis, quam constat posse esse in simplici elemẽto. ¶ Ad id ꝙ additur, dicimus ꝙ petit vnam difficultatem quæ est extra principale propositum, num illud quod causatur à colore obiecti ĩ medio, sit eiusdẽ speciei specialissimæ cum ipso vel non & ad hoc dicunt aliqui ꝙ intentio albedinis existens in medio est eiusdẽ speciei specialissimæ cum colore obiecti, sed differt secundum esse minus perfectum ab ipso, & ideo nullum est inconueniens, ꝙ sit simul cum intentione nigri, quia contraria secundũ esse remissum, & diminutum possunt esse simul: attamen ego sustinerem ꝙ sunt alterius speciei specialissimæ, quia constat quòd albedo obiecti consequitur mixtionem lucidi cũ opaco in corpore terminato, intentio autem illa quæ est in medio non consequitur talem mixtionem in ipso medio, quod est suum subiectum: ex quibus patet quomodo sensibilia dicuntur habere esse reale in medio, & quomodo non: sed vide in add. quæst. 14.

[Margin notes: 2. de anima Argumentũ Egidij soluitur. — Esse materialiter dupliciter. — Medium nõ est purũ elementum. — Albedo & eius intẽtio nõ sũt eiusdem speciei]

ADDITIO VIGESIMAE QVARTAE QVAEST.

CIRCA illud dictũ quod habetur in responsione ad primũ arg. ꝙ potentiæ aĩæ intellectiuę sunt proprietates eius, esset pertractandum illud quæsitum arduũ & difficile, num sint realiter distinctę ab anima, cuius auctor in hoc lib. nõ meminit, eo magis ꝙ quædam moderni asserunt D. Tho. tenuisse animã realiter identificari cum suis potentijs, quia hoc etiam tenuit Isidorus. ¶ Quidam alij soluũt rationes D. Tho. & tenent partem oppositam recitando plurimas sententias, sed quia ego non assũpsi prouinciã tractandi hæc quæsita per extẽsum, sed tantũ citare doctores tractantes de rebus ipsis, sufficiat tibi, prudens lector, videre quæst. nonã Francisci Tholet & soluere rationes suas quę sunt nullius momenti. lege etiam Gregor. Arimin. 2. sent dist. 16. quæst. 3. & Marsilium 1. sent. dist. 6. q. 7.

[Margin note: Opinio Martini ab Zpilcueta Doctoris Nauarri in manuali confessariorum.]

Finis Additionum in Quæstiones libri secundi de Anima.

ADDITIONES IN TERTIVM LIB. DE ANIMA

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

CIRCA hoc quæsitum põt esse dubitatio, si sensus cõis percipere possit contraria, vel sensibilia diuersorum generum sub vnica actione, an sub diuersis actionibus, quia cũ intellectus non possit hoc facere, multo minus & sensus: quod autem intellectus non possit, adest dictũ Arist. 4. metaph. qui vnũ non intelligit, nihil intelligit. nunc sic magis videtur de intellectu, quã de sensu, cum sit efficacior in cognoscendo: sed intellectus hoc agere non põt, igitur neque sensus.

[Margin notes: Disputatio de sensu cõmuni. — Tex. 10.]

¶ Adde q virtus illa quae immutatur à contrarijs, & diuersis immutationibus, cōprehēdit ipsa diuersis actionibus, quia sic cōprehēdit, prout immutatur, sed immutatur diuersis immutationibus: qa vnū immutat sicut habitus, & alterū vt priuatio: igitur vna actione sensus nō poterit diuersa sensibilia percipere. ¶ Adde adhuc, quia sicut est de diuersis sensibus respectu vnius sēsibilis, sic de vno sensu respectu diuersorū sensibiliū, sed diuersi sensus nō possunt comprehendere vnū sensibile actione vna: ergo vnus sensus diuersa sensibilia per vnam actionem nō potest cognoscere. maior patet per conuenientem similitudinē, minor quoque est manifesta.

Opinio Petri de tarantasia 1. sent. dist. 8

Impugnatur haec opinio. Tex. 3.

¶ Propter has rationes fuerunt aliqui dicentes, q virtus comprehendens contraria percipit ea diuersis actionibus, quia eo modo sentit quo modo agit, sed agit diuersas actiones: igitur & per diuersas actiones quoque sentit. sed ista opinio est falsa, quia cum ita se habeat sensus ad sensibilia, vti intellectus ad intelligibilia, vt docet Arist. 3. de anima, sed intellectus intelligit diuersa vnica actione, vt patet componendo, & diuidendo, igitur &c. ¶ Praeterea sequeretur q vnum subiectum simul haberet diuersa accidentia eiusdem speciei solo numero differentia, nam omnes operationes eiusdem pōiae sunt vnius speciei, & sic si simul ageret diuersas actiones, sequeretur illud impossibile, quod est contra

Tex. sine cōmen.

Opinio Plotini.

Ar. 5. metaph. huius opinionis est Auer. lib. de sensu & sensato dicens q virtus sensus cōmunis, sīn q est vna iudicat diuersa iudicio vno. ¶ Et nota q hoc est peculiare de sensu cōmuni, licet nonnulli fuissent reperti Philosophi, qui de sensibus particularibus etiam hoc asseruerunt, moti ex hoc, quia si sensus particularis cognoscit suam propriam operationē, vt visus visionem, & sic de alijs, sicuti sensus communis, qui cognoscit operationes sensuū particularium, propterea iudicat diuersa vno iudicio, hoc idem facere pōt sensus particularis. q autem particularis sensus, puta visus cognoscat suam operationem, probant, quia si aliquis sensu cognoscit operationem visus, ille sensus habet operationem aliquam, hoc est clarum, & apertum: aut ergo cognoscit eam, aut non, si cognoscit eam, eadem ratione visus cognoscit suam operationem, cum omnis sensus sit virtus organica, & in magnitudine, non vr̄ ergo ratio, quare vnus cognoscat suam operationem, & non alius. sed isti decipiuntur valde, qm̄ illud quod cognoscitur a visu debet aliquid agere in visum, cum sentire consistat in quodam pati a sensibili, sed visio, aut auditio nihil pōt agere in visum, quia actus nō agit in suum proprium subiectum, visio autem est actus visus, igitur numquā poterit visus ad tantum opus eleuari.

1. de anima. Tex. 111.

¶ Et confirmatur, quia sensus particularis non cognoscit nisi sensibilia propria, aut cōia perse, sed videre non est aliquod sensibilium cōium, nec sensibilium propriorū, quia omne sensibile propriū est de genere qualitatis, videre aūt est actio, aut passio: igit̄ falsa est haec opinio. rō adducta est nullius momenti, quia iam non proceditur in infinitū in ipsis pōijs cognitiuis, tunc ipse intellectus oportet vt sit cognoscitiuus omnium inferiorum virtutum, & operationum suarum, & cognoscit etiam propriam operationem, cum sit immaterialis, quare ratio ex seipsa se interimit, nisi vellemus dicere, q sensus particularis cognoscit priuationem cognoscendo se non immutari a sensibili, vt visus cognoscit tenebram, cognoscendo se non immutari a lumine, & auditus cognoscit silentium cognoscendo se non immutari à sono, & sic in alijs, cuius signum est, q si aliquis homo habeat oculos clausos, & ducatur ad locum tenebrosum, ipse quamdiu tenebit oculos clausos, non cognoscet an sit in tenebris, vel in lumine, & statim si aperiet oculos, percipiet se esse in tenebris, q non videtur fieri nisi quia visus cognoscit tenebrā cognoscendo se non immutari a lumine, sed non immutari a lumine, cognoscere non pōt, nisi cognoscat, aut cognouerit se immutatum fuisse, quia negatio non cognoscitur nisi per affirmationē aliquo modo, & sic cum immutari a lumine sit operatio visus, sequitur q visus cognoscat suā operationem, non tñ ex hoc sequitur q cognoscat suam sensationem scilicet visionem, quia visio luminis non est formaliter, & essentialiter ipsa immutatio visus a lumine, vt omnibus satis patet: vnde sequitur q tantūmodo sensus cōis vnica actione cognoscat contraria, vel diuersorum generum sensibilia, vt dictū est.

Lege D. Th. p. p. q. 85. ar. 4. in quo disputat si intellectus possit plura intelligere, & 1. cōt. gen. cap. 55.

¶ Et ad rōnes principales rñdendo dicimus q prima ratio nihil concludit, quandoquidem intellectus pōt simul intelligere diuersa vnica actione, sub ratione conuenientiae, vel differentiae, & per modum vnius, sed non per modum plurium. ¶ Ad secundam dicimus q cum vnumquodq. contrariorū immutat sensum sm̄ se, & per pōtiam propriam, tunc facit immutationes contrarias quodammodo, vel diuersas, & hoc non est simul, sed successiue, sed cum immutant simul, tunc non faciunt di

uersas

uersas immutationes omnino, sed vnam sub ratione conuenientiæ, vel differentiæ. ¶ Ad vltimum negamus similitudinem, quia diuersi sensus respectu nullius sensibilis possunt habere operationem vnam, quoniam ad vnitatem operationis requiritur vnitas virtutis operantis, sed vnus sensus bene pot habere vnam actionem respectu diuersorum sensibilium in vno cóicantium, & ratio est, quia semper virtus superior potentior est inferiori, constat autem ꝙ sensus cóis est superior, & nobilior sensibus particularibus, & ideo poterit cognoscere obiecta ipsorum particularium sensuum, licet diuersi particulares sensus non possint per se cognoscere vnum obiectum, ex quibus patet solutio dubitationis motæ.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

VIA in hoc quæsito multa interponuntur de sensu communi, & præcipué in definitione phantasiæ, q. dr, ꝙ est motus, idest operatio causata a sensu sm actû, nomine sensus in actu non solum venit intelligendus sensus exterior, sed etiã sensus cóis, quæro hic difficultatem quandam, num somnus sit passio ipsius, an alicuius alterius sensus, quandoquidem aliqui fuerunt dicentes somnum non esse passioné sensus cóis, siquidem illius est passio somnus, quod primo immobilitatur: quia passio debet assignari primo subiecto, vt scribitur in Posterioribus, nunc aût sensus cóis non primo immobilitatur in somno, quia primo deprimitur caput, & postea clauduntur palpebræ, & immobilitatur oculi, & tunc est somnus perfectus: non igitur erit passio ipsius sensus cóis. ¶ Præterea somnus non est passio illius, quod operatur in somno, quia illud debet immutabilitari, quod somno premitur, sed sensus cóis operatur aliquando in somno, siquidem in somno iudicamus nos videre, & audire, & sic de alijs, & hoc non fit nisi per sensum côem: quonia illius est de operationibus particulariũ sensuũ iudicare, vt patet in hoc lib. ¶ Adde etiam, quia somnus est passio illius, à quo calor, & spiritus trahuntur, propter hoc enim redditur immobile illud, cuius somnus est passio, sed a corde, quod est primũ subiectum, non retrahitur calor, & spiritus immo ad ipsum retrahuntur: sequitur ergo somnum non esse passionem sensus cóis. ¶ Pro veritate huius difficultatis, est sciendum ꝙ in dormiendo ligantur, & immobilitantur oés particulares sensus, quia si in somno non immobilitarentur oés sensus, immo vnus, aut plures operarentur, tunc simpliciter dormiens esset vigilans simpliciter, nam operans sm vnam virtutem sensitiuam, est simpliciter vigilans, cum sit sentiens simpliciter, & sic priuatiue opposita simul inessent eidem simpliciter organo: in somno enim simpliciter immobilitati sunt oés exteriores sensus. ¶ Est etiam sciendum quòd somnus est impotentia sentiendi propter excessum vigiliæ, vel vt alij dicũt ꝙ est immobilitatio sensuu, qui non possunt exercere proprias operationes, respectu sensibilium exteriorum: hinc sequitur, ꝙ somnus est impotentia detinens actum rerum existentium: quia licet in somno sensus bene moueatur à simulacris interius existentibus, non tñ subministratur ei a sensibus qui sunt extra, immo ex alia parte ligati, & immobiliati sût, & cum sit quoque somnus ligamentum sensuũ cum confortatione eorundem, sicut vigilia est solutio in vsum sensuum, cum debilitatione eorum: semper enim sensus in operando indigent spiritibus diffusis, & dispersis ad exteriora, & in operando consumuntur huiusmodi spiritus & deperduntur continue, & cum sint finitæ virtutis, tandem omnino deficerent, nisi animal quiesceret ab operatione sentiendi, & ideo oportet huiusmodi animal quiescere, & huiusmodi quies est somnus, & tunc fit quædam reparatio spirituum ex subtilissimo nutrimenti, actione caloris digerentis, & causa remota eius est euaporatio quæ eleuata fuit ad cerebrum, & ibi infrigidata, & ingrossata, & descensu suo repellit spiritus, & prohibet ab interioribus ad exteriora diffundi, & hæc dr causa positiua, & remota, causa vero propinqua est priuatio influxus spiritui ad organa sensuum, & sic rñdendo, Ad quæsitum principale dicimus ꝙ somnus est passio sensus cóis, quia somnus est passio illius quo immobilitato oés sensus particulares immobilitantur, & non econuerso, sed sensu cõmuni immobilitato, immobilitantur oés sensus particulares, quia ab ipsa est influentia virtutis in omnibus sensibus, & non econuerso: igitur &c. ¶ Ad rõnes in contrarium dr & ad primam quod somnus est passio illius, quo primo immobilitatur causalitato, & natura, modo quamuis primo appareat immobilitatio, & ligatio partium exteriorum, tñ hoc causatur

Difficultas de somno, cuius est passio.

Primo post. Tex. 11.

Huius libri. Tex. 136.

Quid ẽ somnus, variæ opiniones Philosophorum.

Quid est vigilia.

Quę est causa remota somni.

Quę est causa ppinqua somni.

Somnus est passio sensus communis.

ex priuatione influxus a sensitiuo communi ad eas. primo .n. euaporatio infrigidata debilitat terminos sensuũ, & tunc cadunt partes exteriores graues, vt caput, & palpebrę, quia calor reciprocatur ad intra, tandem oppilatis vijs spirituum priuatur influxu spirituum, & fit somnus perfecte. ¶ Ad secundam dicimus ꝙ in somno sensus communis non operatur circa sensibilia exteriora, nec ab eis immutatur mediantibus sensibus particularibus, sed bene immutatur a simulacris sensibilium interius reseruatis, & illa sensatio sensus cõis, quã facit cum immutatus est ab imaginibus interius reseruatis, est obiectum sẽsus cõis, & quid spirituale .s. imago rei interius reseruata. ¶ Ad vltimam dicimus ꝙ non oportet somnum esse passionẽ illius a quo retrahuntur spũs, sed illius ad qđ retrahuntur: quia illud fit impotens moueri a sensibus exterioribus, eo ꝙ sensus particulares spiritibus priuati, non possunt ipsũ immutare. vide Alb. de sensu, & sensili tract.1. cap.2. & Auerr. eodẽ lib. cap.3.

Lege D. Th. lib. de sensu & sensato, lect. 5.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

Disputatio de numero sensuum interiorum.

QVAERO circa hanc disputationẽ, num verior sit opinio Auicẽnæ, quã D. Th. inter quos est altercatio de numero sensuũ exteriorũ, & vr ꝙ probabilior sit positio Auic. & Alberti, qñquidem vltra sensum cõem, & phantasiam, & cogitatiuã, & memoriam, debet esse reminiscentia, non loquor modo de extimatiua, quam ponit Auicennas, & de qua currit cõis opinio. ꝙ autem debeat poni hæc virtus, quæ dr reminiscentia, probatur rõne, quia erubescimus, cum sine ratione loquimur, reminiscentia clarum est, ꝙ non est sensus cõis, nec phantasia, nec cogitatiua, vt patet ex earũ diffinitionibus. ꝙ ẽt non sit memoria, sic suadeo, qñquidem illæ virtutes non sunt eædem, quæ hẽnt diuersas operationes, vt ait Ar. sed memoria & reminiscentia sunt tales: igitur &c. probatur minor: quia actus memoriæ est reseruare aliquid sub ratione præteriti, & actus reminiscentiæ est inuestigatio alicuius, qđ excidit à memoria sm̃ seipsũ. ¶ Et confirmatur, quia illę virtutes sunt diuersę, quarum vna inuenitur in aliquo, in quo alia non inuenitur, nam vna, & eadem virtus non inuenitur in aliquo sine ipsa, sed memoria inuenitur in brutis vt patet, reminiscentia non inuenitur, vt ait Ar. igitur habeo ꝙ non sunt eædem. ¶ Adde ꝙ si illæ virtutes essent eadem põia, tunc hẽns bonitatem vnius haberet bonitatem alterius: sed hoc est falsum, quia aliqui sunt memoratiui, sicut tardi, qui tñ sunt male reminiscitiui, & econtra, aliqui sunt bene reminiscitiui, & sunt male memoratiui, vt subtiles: distinguitur igitur reminiscentia à memoria. ¶ Propter has rõnes aliqui dixerunt ꝙ hę virtutes non sunt eędem, & hoc de mente D. Th. quia memoria non est vis discursiua, & inquisitiua, sed reminiscentia est discursiua ab vno in aliud, & sic non est eadem virtus, & hanc opinionẽ tenuit D. Th. in lib. de memoria, & reminiscentia. pace tñ horum dixerim, hoc non reputo verũ, quia S. Th. in opusculis suis expresse ait, ꝙ ipsa reminiscentia est ipsa cogitatiua, cuius est discurrere in particularibus intentionibus, quia virtus cogitatiua est aliqua ratio, vt ait Auerr. 2. de aĩa, ita ꝙ sicut intellectus ratiocinatur in intentionibus vniuersalibus, sic proportionaliter cogitatiua rõcinatur in particularibus intentionibus. Siquidem memoria in reminiscendo pręsentat intentionem, & imaginatiua præsentat imaginem rei, & cõpositio intentionis cum imagine fit per cogitatiuam. verbi gratia, volo reminisci quid audiui nudius tertius, incipiam per artem reminiscendi ab aliquo principio à quo consueui ad plura moueri, sicut incipiã à consideratione lactis, & tunc ꝓpter consuetudinẽ statim occurrit mihi nix, quæ est ei similis in albedine, & vlterius considerata niue, statim occurrit mihi grando ꝓp aliq̃ propinquitatem in causa gñationis, quæ est frigiditas, & post comprehensionẽ grandinis occurrit mihi comprehensio tonitrui, quia solent fieri propinque adinuicem. modo in illo actu reminiscendi, imaginatiua virtus præsentat intentionem tonitrui in se reseruatã, & memoria præsentat intentionem quandã tonitrui, scilicet auditionẽ eius præteritam, & cogitatiua facit compositionem hanc: audiui grandines, ergo erit tonitruũ: & sic cogitatiua vocatur rõ particularis, & valde auxiliatur memoriæ locali, quam ego sępe expertus sum Bononiæ, Venetijs, & Neapoli recitando aliquando plusquã centum argumenta, & longissimas orationes, & prædicationes, & in paruo tempore illa memorię mandaui, licet fuerim quoque vsus pulcherrimo medicamento. hæc est vna via non multiplicandi sensus interiores. ¶ Est etiam alia via dicendi, ꝙ reminiscentia est eadẽ cũ memoria, quia ad eandem

6. natur. c. 3.

2. de anima. Tex. 33.

Lib. de sensu & sensibili cap. 6.

Lect. 2.

Opus 45.

Cõmen. 63.

Memoria localis quid sit.

Duplex via non multi-

ad eandem virtutem pertinet principium,& conclusio, vel discursus ad aliquam conclusionem, & ipsa conclusio: nunc aūt reminisci est quidam discursus, qui ad memoriam terminatur: ergo pertinet ad eandem virtutem cum actu memoriæ,& cum memoria pertineat ad memoratiuam virtutem, reminisci pertinet ad eandem,& iam patet ꝙ reminisci pertinet ad reminiscentiam: ergo reminiscentia est eadem virtus cum memoria: tū etiā quia eadem virtus est, quæ reseruat aliquid, & quæ inquirit de illo per illud interius reseruans, nec est inconueniens, ꝙ memoria in hominibus propter sui coniunctionē cum superiori virtute possit in aliquam operationem, in quam non pōt in brutis, quia ibi non est coniuncta superiori virtuti, quæ est intellectus. vnde superfluum est ponere plures sensus interiores ipsis quatuor supra nominatis. ¶ Ad rōnes in contrarium dicimus,& primo ad primam, ꝙ illæ operationes sunt ab vna pōia, & distinguuntur sicut componere, & discurrere. ¶ Ad secundā dicimus ꝙ non est eadem memoria in hominibus, & in brutis quia in hominibus subseruit cogitatiuæ, ꝙ non facit in brutis. ¶ Ad vltimā dicimus ꝙ illa diuersitas accidit ꝓpter diuersos actus illius pōiæ, & propter diuersam complexionem hominum, lege de hac materia Aureolum 4. sent. dist. 42. & Mirandulanum in tract. de memoria locali.

plicandi sensus interiores.

Vide Albertū Bucchiferum in lib. suo de memoria.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

QVIA hic inuestigatur natura intellectus possibilis,de qua disputat Auer. com men. 5. huius libri præcipue contra Theophrast. qui cum audisset ab Ar. intellectum possibilem esse nullius naturę,putauit nullam perfectionē dicere,quia si exprimeret aliq̄ perfectionem tūc esset aliquis actus,sed hoc est falsum,quia vel esset actus sensibilis, vel intelligibilis, sed neuter esse pōt: non sensibilis,q̄nquidē tunc nō posset recipere formas vniuersales & abstractas, quia recipiens & receptū debent esse proportionata: non actus intelligibilis, siquidē tunc esset intelligens & intellectū quocunque alio circūscripto, qđ est absurdū, quia ad hoc vt sit intelligens, oportet vt adsit phantasma, & per spēm intelligibilem fiat in actu. vtebat̄ & alijs rōnibus, inter quas sunt illę quę adductę sunt ab Auctore in sua quęst. ¶ Sed hęc opinio est falsa, quia siue dicamus cū illis qui ponunt intellectū possibilē identificari cū aīa intellectiua, siue cū illis qui sustinent intellectū esse accidens ipsius aīæ, semp sequit̄ ꝙ intellectus sit quidam actus, qm̄ si intellectus identificetur aīę, quæ est actus, sequitur ꝙ non est simpliciter pura pōia: si vero sit accidens eius, ex hoc ipso ꝙ inest ei, sequitur ꝙ sit quidam actus, & sic non est pura pōia vt materia prima, sed in tali genere, scilicet intelligibiliū, quemadmodū dicimus, ꝙ oculus est pura pōia in genere colorū, & nō simpliciter, quia est actu diaphanus, & sic intellectus est pura pōia, sed non simpliciter, sed in ordine rerum intelligibiliū, quia nullū immediate receptiuū accidentiū spiritualiū est simpliciter pōia, sed intellectus possibilis est receptiuus accidentiū spiritualiū: ergo &c. Maior patet, quia subiectū accidentium non est pura pōia simpliciter, Minor probatur, quia intellectus recipit spēm intelligibilem, actum intelligendi, & habitus scientificos, quæ oīa sunt accidentia. ¶ Præterea, pars aīæ non est pōia simpliciter, sed intellectus est pars animæ, vt ait Ar. in aīa sunt duę partes, quarum vna est recipiens, & alia agens, igitur &c. ¶ Item, nullum operatiuum est simpliciter pōia, sed intellectus est operatiuus: igitur &c. Maior colligitur ex secundo de gener. materię est pati, & facere est alterius pōiæ. ¶ Item, nullum distinctum à materia est pōia simpliciter, sed intellectus possibilis distinguitur à materia, cum collocetur in genere entiū supra materiā: igitur &c. ¶ Itē nullū impassibile est pōia simpliciter, sed intellectus possibilis est impassibilis: igitur &c. ¶ Rursus, suum nomen ostendit, ꝙ non est simpliciter pōia, quia intellectus significat vim cognoscitiuā: vnde necessario deducitur, ꝙ sit quidā actus: eo magis, quia esse intellectū inuenitur in primo principio, in quo nulla est pōia passiua: propterea concludendū est, ipsum intellectū nō esse purā ac simpliciter pōiam, nisi cum hac clausula in genere intelligibiliū, siue immaterialium. & si quis diceret, id quod est omnia fieri, est pura, ac simpliciter potentia, sed intellectus possibilis est huiusmodi: igitur &c. ¶ Præterea, illud cuius intelligere est pati, est simpliciter pōia, sed intellectus possibilis intelligere, est pati: igitur &c. ¶ Præterea, intellectus qui est receptiuus, & non est actiuus, est pura pōia, sed intellectus possibilis est receptiuus, ex hoc lib. igitur &c. Tunc Auerr. dixit, ꝙ intellectus possibilis est quartum genus simile materiæ, sed hæc omnia, & similia concludunt in intellectum possibilē esse

Dubitatio de natura intellectus possibilis.

Tex. 17.

Tex. 54.

Tex. 7. huius lib.

Tex. 4. Comm. 5.

esse põiam non simpliciter vt materia prima, quæ nullum dicit actũ, sed esse põiam in or-
dine ad intelligibilia ipsa, cum hoc tñ stat, ꝙ ipse in se sit quidam actus, & quædam perfe-
ctio. ¶ Ad principale argumentum dicimus, ꝙ intellectus possibilis est natura intellectua-
lis & non sensibilis. & est actus in ordine ad animã intellectiuã, quia est eius accidens infor
mans ipsã, sed in ordine intelligibiliũ est pura põia, vt dictũ est. Pro maiori declaratione il-
Omne recipiens est denudatum à natura recepti. — lius maximę, qua vtitur Auctor in rñsione primi argumenti, lege ipsum 3. cont. gent. cap.
98. & Caie. in p.p. D. Tho. q. 56. ar. 2. in resp. ad primum, lege etiam Zimmarã Theor.
8. vbi latius disputat contra nonnullos de glosa huius vulgatissimæ propositionis, quæ
est maximi momenti, & in Philosophia, & in Theologia, vt ostendi in quæst. meis Metaphy
sicalibus super 7. Metaph. aduersus Antonium Andream Scotistam, & sequere glosam Ca
ietani, ex qua poteris soluere plura argumenta, & præcipue illud quod fieri solet de tactu,
Tex. 118. — qui non est denudatus à tangibili quod tangit, cum consistat in quadam medietate qualita-
Tex. 7. — tum tangibilium, 2. de anima, & etiam in hoc tertio.

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

Lege Aug. Suessanũ libro de intellectu. — VIA hæc quæstio luculenter tractatur hic ab Autore, non oportet aliud adde-
re, nisi remittere lectorem (si latius voluerit scire opiniones horũ philosopho-
rum) ad Augustinum Niphum in quinto cõmen. Auerr. huius tertij, & in 36.
in quibus fusius videbit opinionẽ Alex. de triplici illo intellectu scilicet intel-
lectu agente, quẽ voluit esse Deũ, & de intellectu possibili, quem vocat præparationẽ quan
dam aiæ ad recipiendum influxum à Deo, quo mediante suscipit speciem intelligibilem, &
sic efficitur intellectus in habitu, & vtatur contra istam opinionem rationibus quibus vti-
2. cont. gent. cap. 62. — tur D. Th. habebit etiã opinionem diuini Platonis asserentis, aïam esse veluti nautã in na
q. 88. p. 1otã. — ui respectu hominis, & intellectum esse põiam inorganicam, contra quã disputat D. Tho.
p. p. ¶ Reperiet, adhuc latius opinionẽ Auempacę, Albumazar, & multorũ aliorũ Arabum
asserentiũ intellectũ esse virtutẽ imaginatiuam, in qua recipiuntur phantasmata sensibilia,
aduersus quos disputat pluribus rõnibus D. Th. ¶ De opinione Themistij, & Theophrasti
2. cont. gent. cap. 67. — asserentiũ intellectũ esse sbiam separatam, vt quidam eis imponunt, vel vt aliqui asserunt
Tract. 1. c. 11. — eos posuisse aïam esse vnã in oibus hominibus æternam, & immortalem, & esse compositã
ex duplici parte, vna quæ est, vt materia, & dr̃ intellectus possibilis, altera vt forma, & dr̃
Cap. 63. — intellectus agens. lege tu diligens lector Albertum in hoc 3. de aïa: & videbis quoq; opi-
nionem Ammonij, Simplicij & Philoponi. ¶ De opinione Galeni, asserentis aïam esse cõ-
plexionem, lege D. Th. 2 cont. gent. reperies quoq; opinionẽ Dinarchi vt ait Gregorius
Nissenus, & Emp. qui voluerunt aïam esse quandã armoniam sonorũ contrariorũ, ex qui-
2. cont. gent. cap. 64. — bus componuntur corpora aïata, & de facili refellere potes illos rõnibus D. Tho. quibus
rõnibus, & alijs quas addit D. Th. poteris impugnare & opinionem Leucippi asserẽtis in-
Cap. 66. — tellectũ non differre à sensu, quæ opinio est rudior alijs cum sensus reperiatur in oĩbus ani
malibus, intellectus tm̃ in homine. ¶ De errore Auerr. quẽ multi Auerroistę sectantẽ, vide
Cap. 59. — D. Th. eodẽ lib 2. cont gent. & p.p. summę suæ Theologię, & in opusculo contr Auerroi-
Quest. 76. ar. 1. — stas, & conclude cum D. Th & ipsa veritate, intellectum possibilem esse vnã ex facultatibus,
& põijs aiæ, quę facultas est in põia ad recipiendas spẽs à phantasmatibus, mediãte alia vir-
tute, & facultate, quæ vocatur intellectus agens, & anima ipsa rõnalis est forma informans
corpus hominis, incipiens simul cum eo, & remanens post. hanc veritatẽ reperies multis in
Quolibet 12. ar. 10. opusc. 5. cap. 8. — locis apud D. Th. & agnosces quomodo intellectus possibilis dr̃ impassibilis, quia non pa
titẽ passione corruptiua, dr̃ immixtus quia non est virtus organica, dr̃ separatus quia non
est actus corporis, & hæc noluerunt intelligere Phil. ꝓpterea inciderunt in varios errores.

ADDITIO SEXTAE QVAEST.

Tex. 4. p. p. q. 86. per totam. — IRCA hanc disputationem nota, ꝙ videtur esse mota contra tex. Arist dicen-
tis de intellectu, necesse est itaque qm̃ oĩa intelligit, immixtum esse: si ergo in-
tellectus omnia intelligit, ergo intelligit seipsum, quoniam qui omnia dicit
nihil excludit, vana ergo est dubitatio, num intellectus intelligat seipsum.

¶ Adde

¶ Adde ꝙ cum intellectus possibilis sit quoddã ens, oportet ꝙ contineatur sub ente vniuersaliter: quia omne particulare continetur sub vniuersali, & ens est suum obiectũ, quod ipse intellectus possibilis intelligit: ergo sequitur necessario seipsum intelligere. ¶ Nisi dicamus ꝙ Doctores tractant hoc quæsitum propter diuersas opiniones Philosophorũ, siquidem aliqui posuerunt intellectum adeptum se intelligere per hoc, ꝙ intellectus agens est qui facit per abstractionem obiecta intelligibilia ex sensibilibus, & hæc intellectus possibilis intelligit, & quæcunque intellectus agens abstrahit, intellectus possibilis intelligit, adeo quòd veneri: status in quo intellectus possibilis acquisierit omnem scientiam, & tũc nominabitur adeptus, & intelliget intellectum agentem & omnes substantias separatas, & seipsum, & hæc erit sũmma beatitudo sua, quã opinionẽ reputat D. Tho. esse fabulosam. ¶ Alia opinio fuit Plotini asserẽtis ꝙ intellectus possibilis magis intelligit seipsum quã alia, quia alia intelligit per species, & non per seipsa, ipse autem intelligit se per suam substantiam, cum sit semper sibi ipsi præsens. ¶ Alij vero econtra dixerunt, ꝙ intellectus cognoscit se per suam speciem, quia quando cognoscit aliqua, fit actu per speciem illorum, & postea format aliam speciem de se, & per illam se cognoscit. ¶ Alij vero docuerunt ꝙ bene intellectus intelligit se, sed quodã modo accidentali, quoniã quando intelligit res ad extra fit vnum cum eis accidentaliter, & non essentialiter, & sic intelligendo ipsas res intelligit etiam se, cum sit vnum cum illis rebus intelligibilibus. ¶ Quidam alij dicunt ꝙ intellectus nullo pacto potest se intelligere, quia tunc intelligeret etiam suam operationem, quam tamen apprehendere non potest, siquidem intellectus se habet ad operationem suam sicuti sensus ad sensationem per conuenientem similitudinem: sed sensus non potest sentire suam sensationem, vt docuit Arist. in fine 2. lib. de Anima: igitur &c. ¶ Adde etiã quod intellectus illud tantum intelligere potest, quod est sensibile, cum sine phantasmate nihil intelligat, phantasma est rei sensibilis, sed operatio intellectus, & ipsemet intellectus non sunt sensibilia: igitur &c. ¶ Videmus etiã, quod illud intelligit noster intellectus, quod agit in ipsum, cum intelligere sit pati ab ipso intelligibili, sed operatio intellectus, & ipse intellectus non agit in eum, quia accidens non agit in suũ subiectum, vel idem in seipsum, ex quibus sequitur, ꝙ intellectus seipsum intelligere non potest: sed hi allucinantur valde, quia sensus si non percipit suam sensationem, hoc ideo est quia est virtus organica, intellectus vero est inorganicus, impassibilis, & immixtus, & licet intellectio non sit sensibilis per se, habet tamen habitudinem ad sensibile perse, nempe ad illud, à quo causatur in intellectu. (quandoquidem omne causatum habet habitudinem ad suam causam) & hoc sufficit. intelligere quoque dicimus ꝙ est essentialiter agere, & non pati, quoniam solus intellectus producit intellectionẽ, sed non per seipsum præcise: sed mediãte specie intelligibili per quam veluti per formam suam constituitur in actu primo, vt potentia cognoscitiua est, & sic factus in potentia accidentali, reducit se ad actum secundum: est ergo intelligere essentialiter agere, & pati antecedenter, & concomitanter, ex quo sequitur ꝙ intellectus intelligit se, sed non per se primo, & directe, sed indirecte ex cognitione aliorum, & dum intellectus intelligit se, & ea quæ in ipso sunt, hoc non facit per aliam speciem, sed tantum per illam quam suscepit ab extrinseco obiecto, & hoc tenemus ad mentẽ D. Tho. nec eodem actu, quo cognoscit obiectum, cognoscit se, vel suum intelligere, sed alio qui reflexus dicitur, nec habemus pro inconuenienti dari processum in infinitum in his actibus.

¶ Primã rationẽ principalẽ aliqui soluunt dicendo, ꝙ quando dixit Ar. intellectus omnia intelligit, voluit innuere oẽs formas materiales, quæ responsio stare nõ põt, quia verbum illud oĩa, accipitur vniuersaliter pro oĩbus entibus, quia si pro formis materialibus tantũ staret, tũc nõ cognosceret seipsum, & actũ suũ, cuius oppositũ ostensum est: est ergo germanus sensus verborũ Ar. ꝙ intellectus sm̃ aptitudinẽ omnia intelligit, qm̃ est aptus natus oĩa intelligere, licet nõ eodẽ modo. ¶ Alia ratio facit pro nobis, quia cũ nullũ ens sit ignotũ naturaliter, oportet ipsum intellectũ oĩa cognoscere, licet nõ æqualiter, vt dictũ est. De quibus oĩbus vide 2. cõt. gent. vbi inuenies quõ intellectus se intelligit sm̃ modũ suæ naturæ, si altius perscrutari volueris quõ differenter Deus agnoscat se, & Angelus intelligat seipsum per suã substantiã, & anima separata etiam se, & alias animas agnoscat, lege D. Tho. p p q. 14. ar. 2. & 3. & q. 55. ar. 1. & q. 89. per totã & 4. sent. dist. 50. q. 1. ar. 1. & de ver. q. 19. ar. 1. & in quæst. de Anima ar. 15, videbis abundantissimam doctrinam.

Opin. Auen. 16. cõment. huius lib.

p. p. q. 88.

Opinio Platonis.

Opinio Alfarabij lib. de intellect.

Opinio Alexand.

Opinio Mariani Græci.

Tex. 10. huius lib.

Tex. 39. huius.

Soluũtur rationes Mariani.

Intelligere quõ dicitur agere essentialiter, & pati antecedenter.

Tex. 4. huius.

Quomodo intellectus omnia intelligit.

Cap. 72.

Differentia intelligentium.

ADDI-

ADDITIO SEPTIMAE QVAEST.

Disputatio de cognitione substantiarum separatarum.

VIA in arg. quinto fit sermo de cognitione substantiarũ separatarum, nõ erit inutile, aliqua dicere hic de ipsis, quãquã in disput. 3. super. 2. metaph. latius disputauimus aduersus Ant. And. est tamẽ sciendum, ꝙ inter Græcos, Arabes, & Latinos, fuit varia sententia, quomodo intelligentiæ pro hoc statu à viatore cognosci possunt.

Opinio Themist.

¶ Inter alios fuit Themist. ponens intellectum tam agentẽ, quam possibilem, separatum, & æternum, & coniungi nobis per cognitionem phantasmatum, & cũ fuerit perfecte coniunctus, tunc intelliget intellectum agentem, & ceteras substantias separatas. ratio sua est, quia difficilius est abstrahere quidditatem, & eam cognoscere, quam cognoscere, & non abstrahere, cum difficilius sit facere duo, quam vnum tantum: at intellectus noster abstrahit quidditatem à substantijs materialibus, & eam cognoscit: ergo multo magis cognoscit substãtias separatas, quæ sunt quidditates abstractę ex seipsis.

Opinio Alexand.

¶ Alex. vt dictum est, posuit intellectũ nostrum esse præparationem ad recipiendas species intelligibiles per quas coniungitur cum intellectu agẽte, quem dixit esse Deum, & cum perfecte fuerit ei coniunctus, intelliget ipsum, & ceteras substantias separatas. Ratio sua erat, omne generabile cum peruenerit ad finem, & complementum suę generationis, etiam peruenit ad completam operationẽ: sed intellectus possibilis noster est generabilis, & corruptibilis: ergo cum peruenerit ad complemẽtum suę generationis, scilicet acquisitis omnibus intelligibilibus, poterit perfecte exercere suam operationẽ, quæ erit cognoscere Deũ, &c. abstracta quidditatiue.

Opinio Auẽpace Hisp.

¶ Auemp. Magister, Auer. docebãt intellectum nostrum possibilem esse organicum: sed per abstractionem phantasmatũ perueniet ad cognoscendum substantias separatas quidditatiue, quandoquidem cum intellectus cognoscit quidditatem aliquam abstractam ab aliquo indiuiduo, vel specie, vel genere, quæritur num illa quidditas habeat quidditatem aliam, vel non. si habet, iterum potest abstrahere aliam quidditatem, & cum non sit processus ad infinitum in quidditatibus, sequitur ꝙ possit cognoscere vltimas quidditates, quæ sunt substantiæ separatæ.

Opin. Auer. 3. de anima Cõmen. 5.

¶ Auerr. asseruit intellectũ nostrum possibilem adipisci omnia intelligibilia speculatiua, adeo ꝙ ei vnitur, & copulabitur intellectus agens: cum autem ipse intellectus possibilis fuerit in hoc statu, tunc erit intellectus adeptus, & cognoscet omnia, & erit perfecte beatus. ratio potissima est, quia si noster intellectus non intelligeret substantias separatas, tunc natura fecisset aliquod frustra, quia fecisset illud, quod est in se naturaliter intellectum, non intellectum ab alio.

Opinio Scoti. 1. sent. in prolo. q. 3. & 2. senten. dist. 6. & 2. Metaph. q. 1

¶ Scotus voluit intellectum nostrum possibilem identificari cum anima nostra, & cognoscere substantias separatas quidditatiue, sed non secundum omnem gradum cognitionis quidditatiuę, sed tãtum per agregationem conceptuum & prædicatorum quidditatiuorum, & inter alias rationes suas hæc est potissima, quia omnes homines natura scire desiderant: igitur magis scire magis desiderant: ergo maxime scire maxime desiderant: sed cognoscere substantias separatas quidditatiue, est maxime scire: ergo intellectus noster aliquando perueniet ad hoc, quoniam desiderium naturale non est ad impossibile.

Opinio D. Tho. p. p. q. 88. per totã 3. cont. gen. c. 41. de ent. & essentia. Cap. 5.

¶ Istis tamẽ non obstantibus tenet D. Tho. intellectum nostrum possibilem esse potentiam distinctam realiter ab anima, & nunquam neque in hoc statu, neque in alio, naturaliter adepturũ quidditatiuam cognitionem abstractorum, quia intellectus nihil intelligit nisi per abstractionem à phantasmatibus: sed substantiæ separatæ quidditatiuę non cadunt sub phantasmatibus, cum non cognoscantur nisi per effectus, qui non adæquant ipsas: igitur male dicunt omnes quotquot sustinent, ꝙ noster intellectus potest quidditatiue intelligere abstractas substantias: non discernendo inter hæc duo, ꝙ aliud est cognoscere quidditates intelligentiarum, & aliud cognoscere ipsas quidditatiue. primum concedit D. Tho. quia cognoscimus, ꝙ intelligentia est substantia immaterialis, & immobilis: sed secundum negat, quia illo dato sequeretur nos posse cognoscere ipsas à prima potentia vsque ad vltimum actum: hoc est cognoscere quidditatiue, comprehendere vltimas differentias ipsarum, cum tamen non cognoscamus de eis nisi communia prædicata, quæ potius spectant ad quæstionem quia est, quam quid est: ideo topice, non posterioristice possumus dicere ꝙ cognoscimus quidditatiue.

Theore. 76. Tex. 20.

¶ Hoc habito soluuntur omnia argumenta in contrariũ, applicando ad ea. Nec te moueat, ꝙ asserit Zimmara D. Tho. cecinisse palinodiam 9. metaph. vbi Arist. loqueat

quens de cognitione substantiarū simplicium inquit, ꝙ ignorantia talium non est vt cæcitas, cæcitas enim est vt si intellectum non habeat quis. ex quibus verbis elicit Beatus Tho. ab ipsa veritate coactus, ꝙ secundum sententiam Arist. humanus intellectus potest pertingere ad intelligendum substantias simplices, qđ videtur sub dubio reliquisse 3. de Anima, male ergo alibi negat. ¶ Sed allucinatur Zimmara in hac re, quandoquidem Arist. duas tetigit partes in quæst. mota 3. de anima: primam, num intellectus noster posset intelligere aliquod abstractorum: secundam, an possit intelligere quidditatiue. primam iam soluit 9. metaph. secundam aūt nunquam soluit, vnde nulla est contradictio in verbis B. Tho. ¶ Adde etiam ꝙ cognitio quidditatiua habet gradus secundū apprehensionem, & comprehensionem, vt ait Caie. in expositione 1. ar. 12. q. p.p. ¶ Potest etiam dici vt quibusdam ex nostris videtur, ꝙ verba illa 9. Metaph. non sunt D. Tho. vt patet ex metaph. manu scripta quæ reperitur in Bibliotheca Bononiensi. cætera quæ hic essent dicenda vide apud Caiet. lib. de ente, & essentia in expositione 5. cap. & in disputatione 3. nostra super 2. metaph. & apud Mag. Chrysost. & Dominicum de Flandria ibidem.

Tex. 36.

Lege D. Th. in opusc. 43. cap. 6. & li. 3. cont. gēt. cap. 41. & 46.

ADDITIO OCTAVAE QVAEST.

CIRCA disputationem istam de speciebus intelligibilibus, vltra opinionem eius meminit Auctor, in sua quæst. fuerunt, & alij negantes species, de numero quorum fuit Gotfredus, asserens de mente Arist. vanas esse huiusmodi species, quia 3. de anima enucleans naturā intellectus, ipse Philos. ait, intellectus nihil est eorum, quæ sunt ante intelligere: si ergo darentur huiusmodi species, tunc intellectus esset actuatus per istas species, & sic erit in actu ante ipsum intelligere. ¶ Præterea, positis istis speciebus, tunc intellectus non intelligeret, neque reciperet, quoniā intus apparēs prohibet extraneum, & obstruit: igitur vanæ sunt species istæ ad mentē Arist. ¶ Præterea quæro de productiuo harum specierū, num sit phantasma, vel agens, possibilisue intellectus. non phantasma, quia hoc est materiale, & species sunt spirituales non agens intellectus, quia ipse cum sit lumen habet tantum illuminare: nō possibilis quia munus eius est recipere, & non agere, cum igitur non sit assignare productiuum harum specierum, sequitur ꝙ fictitium quoddā sit eas imaginari. hanc opinionem dicit iste vir fuisse magnorum Philosophorū, nempe Themistij, Auemp. Auerr. & multorum aliorum. ¶ Ioannes Baconitanus negat quoque species intelligibiles, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed ad intelligendū naturas vniuersales, sufficit intellectus cum ipsis phantasmatibus: non ergo sunt necessariæ species intelligibiles. & hæc est sententia Arist. qui 2. Ethi. asserit tria tantūm reperiri in anima .s. facultas, passio, & habitus: modo species intelligibilis, non est facultas, non passio, non habitus vt patet: igitur non dantur hmoi species. ¶ Præterea, actus intellectus duo sunt ex 3. de anima, simplicium apprehensio, & compositio, & diuisio. ¶ Addit Beatus Tho. discursū, nūc quæro, istę species in quo actu sunt, non in primo, quia hæ species non intelliguntur: non in secundo, nec in tertio, quandoquidem species non est cōpositio, neque discursus; non ergo dantur istę species. ¶ Aureolus dixit esse necessarias species intelligibiles in intellectu, non tamen postmodum est necessarium remanere, nisi dum ipse intellectus intelligit, & hoc voluit expresse Arist. 3 de anima dicens, ꝙ sicuti se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia, sed sensus postquam exercuit suam sensationem, non habet species sensibiliū: ergo sic intellectus postquam exercuit suā intellectionem, non habet amplius species intelligibiles impressas, & subiectiue existentes in intellectu remanentes post actum intelligendi, sed solū expressas, & obiectiue existentes in intellectu, cessant tamen cessante actu intelligendi. & hoc voluit Auerr. dicens, necesse est vt formæ sint existentes in intellectu secundū velocitatem, & rem velocis transmutationis non fixam &c. quam opinionem sequutus est Arcangelus mercenarius, & est opinio quoque Auicenn. lib. de sufficientia. ¶ Rei tamen veritas est, ꝙ species intelligibiles sunt necessariæ in intellectu, ad intelligendum obiectum suum, & quod maneāt cessante actuali intellectione, cōtra ipsum Arcang. & loquor de speciebus impressis non expressis; quia, quemadmodum materia retinet formam cessante actione agentis, sic etiā intellectus retinebit species cessante actu intelligendi. hanc veritatē tenet D.Th.

Disputatio de speciebus intelligibilibus.

1. sēt. in prologo.

Tex. 14.

Tex. 4. huius lib.

2. senten. in prolog. q. 2.

Cap. 4.

Tex. 18.

In prologo senten.

Tex. 3.

3. de anima 39.

Arcangelus Mercenari- us in dilucidationibus Auerr.

Dd Scotus,

Lege D. Th. p. p. q. 79. ar. 6. & 84. art. 7. & 2. cont. gent. cap. 75.

Vide Scotū in prologo. 1. senten. & Egidium. ī hoc lib. 3.

Niger male dictus.

Scotus, Romanus Egidius, & omnes recte philosophantes, & Theologizantes, nam qui negat species negat etiam animi immortalitatem, quia deficiēte opere alicuius deficit & illud, sed opus intellectus possibilis est recipere species, & intelligere per ipsas: dēptis igitur speciebus intelligibilibus quid erit de intellectu? deficeret profecto, vel esset indeterminatus ad intelligendum, & non recordaretur rerū intellectarum, nec Philosophus discere, arctā rustico, nec intellectus produceret suam intellectionem, & suum actū, & multa alia inconuenientia confiteri coguntur negantes species intelligibiles, de numero quorum est quidam familiaris nomine Niger, qui caret speciebus intelligibilibus ī suo intellectu, ob hoc est indeterminatus ad quodlibet opus peragēdum, veluti Gnato de quo Terentius, ait aio, negat nego. ¶ Hi ēt auferūt vnum genus entiū ab vniuerso, in quo oportet ponere quædam, quæ primo instituta sunt à natura vt sint, quamuis forte secundario alia repręsentent, & hæc dicimus res: quædam vero ad hoc primo instituta sunt naturaliter, vt alia repręsentent, & hæc nominamus intentiones rerum, & species intelligibiles, & sensibiles, negantes species intelligibiles hoc secundum genus entium auferunt, & tamen summe necessarium est hoc ponere, quia cognoscitiuum oportet esse non solum ipsum sed & alia, intellectiuū

Vide Ent. quolib. 5. q. 14.

vero omnia, ex communi consensu Philosophorum conuenientium in hoc, quòd simile simili cognoscitur: modo res secundum seipsas nō possunt esse in cognoscitiuo, quia lapis non est in anima, nec ipsum cognoscitiuum secundum suam naturalem substantiam finitam potest esse tantę excellentię vt habeat in se, vnde distinctē sibi assimlentur res cognoscibiles secundum proprias earum rationes: vnde restat cū nec esse naturæ cognoscitiuū sit ratio cognoscibilium, nec esse naturale rerum cognoscibilium, sit secundum se in cognoscitiuo, vt à natura sit institutum hoc genus entium intentionale, quo intellectus cognoscitiuus sit res cognoscibilis.

Soluuntur rationes Gotfred.

¶ Rationes aduersariorum non sunt alicuius momenti, & prima ratio Gotfred. soluitur dicendo, ꝙ intellectus ante intelligere non est in actu secundo, quia est pura potentia in genere intelligibilium, & per receptionem speciei intelligibilis, productę per actionem intelectus agentis constituitur in actu primo, & sic actuatus potest exire in actum secundum.

D. Tho. p. p. q. 85. ar. 4

¶ Ratio secunda soluitur, distinguendo ꝙ recipiens duplex est vnum realiter, & naturaliter, vt materia prima respectu formarum, alterū spiritualiter, & hoc duplex, alterum est recipiens spiritualiter tantum, vt intellectus qui recipit vniuersaliter, alterum vero recipit spiritualiter intercedente tamen trāsmutatione reali, vt tactus: quando ergo dicitur ꝙ si recipiens spiritualiter aliquam naturam eorum, quæ recipere debet secum admitteret, natura illa inexistens aliorum receptionem impediret, sed nō intelligitur de receptione simpliciter, sed de receptione perfecta, & completa, quæ est receptio iudicatiua, amaritudo enim inexistens linguæ, non impedit receptionem simpliciter aliorum saporum, sed iudicium, species intelligibiles hoc impedimentum intellectui præbere non possunt. Productiuum specierum intelligibilium est phantasma, concurrente tamē virtute intellectus agentis, vt satis patet ex Auctore in quæst. ex quo soluitur Ratio tertia.

Soluuntur Ratiōes Bacconita.

¶ Rationes quoque Baccōtani soluuntur ex his quæ dicta sunt, quia non multiplicamus entia sine necessitate, immo natura ipsa cogitur ponere ens intētionale, vt cognoscitiuum sit cognoscibilia, vt dictum est.

Tex. 6.

¶ Ad dictum Arist. quòd in anima sunt facultas, passio, & habitus, dicimus quòd non erat locus ille enumerandi species, quia moraliter loquebatur, sed in hoc 3. de anima expressit, vbi dixit animam esse locum specierum, & non lapis, sed species lapidis est in anima. ¶ Ad id etiam quod adducitur de operationibus intellectus, dicimus quòd est sermo de intellectu in actu primo, in quo iam habet species, quibus habitis exercet operationes illas.

Soluuntur Ratiōes Aureoli.

¶ Soluitur & ratio Aureoli, quia similitudo inter sensum, & intellectum consistit in hoc, quòd sicuti sensus patitur à sensibili dum recipit speciem eius, ita & intellectus à suo intelligibili, licet non eodem modo: & sicut sensus est in potētia ad suum obiectum, ita & intellectus: sed differunt postea multipliciter, quoniā intellectus cognoscit vniuersale, sensus non, intellectus cognoscit obiectum abstractum à cōditionibus indiuiduantibus, sensus non, intellectus cognoscit substantias, & accidentia, sensus cognoscit nisi accidentia, & sic quoque in intellectu remanent species, in sensu autem non.

Differentia, & conueniētia inter sēsum & intellectum.

¶ Cętera quæ hic essent dicenda. Vide Zimmaram in quæst. de speciebus intelligibilibus, lege Capreol. 2. sent. dist. 3. q. 2. & Apolinar. 3. de anima q. 7. lege Auctore 1. cont. gē. cap. 55. & 2. lib. cap. 69. & 162. & lib. 3. cap. 49.

ADDITIO NONAE QVAEST.

CIRCA necessitatem intellectus agentis, variæ extiterunt philosophorũ sententiæ, inter Græcos, Arabes, & Latinos. Alexand. qui posuit intellectũ agentem esse Deum, propter hoc, quia sicut Deus semper intelligit, & omnia facit, & sua actio est eius substantia, ita & intellectus agens: & dixit ipsum esse necessarium ad illuminandum intelligibilia, & ipsam animam intellectiuam. Siquidem vult Philosophus, ꝙ intellectus agens ita se habet ad animam intellectiuam, sicut se habet agens in rebus naturalibus, & ars ad artificialia, sed in rebus naturalibus agens nõ est pars intrinseca, quæ vna cum materia rem naturalem constituat, neque ars est pars rei artificialis: & sic neque intellectus agens habet rationem partis, sed solum rationem agentis, & architecti, qui est separatus à rebus arte factis. ¶ Themisti, & Theophrastus posuerũt quoque intellectum agentem esse substantiam separatam, & vniri intellectui possibili, & speculatiuo, quia omnes hos tres intellectus, scilicet agentem, possibilem, & speculatiuũ æternos, & separatos asserunt, & est necessarius intellectus agens, vt tangat possibilem, & speculatiuum, non tactu corporali, sed spirituali, sed de his opinionibus occurrit mihi, quod Propheta in excessu mẽtis dixit, omnis homo mendax, & si hoc est verum in omnibus hominibus, multo magis Græcis est peculiare. atque domesticum hoc vitium, scilicet mentiri, quemadmodum Poeta inquit, & crimine ab vno disce omnes, & sapientissimus Paulus Cretenses semper mendaces &c. ¶ Inter Arabes fuit Auicennas, qui posuit intellectum agentem colchodeam, & esse necessarium ad producendum species intelligibiles in intellectu possibili. ¶ Auempace tamen voluit intellectum agentem esse necessarium ad producẽdum quoddam lumen in ipsis phantasmatibus, quibus illustratis efficiantur intelligibilia, & sic apparent res vniuersales. Auerr. vt imponit sibi laudunus asseruit intellectum agentem esse necessarium, vt sit principium actiuũ intellectionis in intellectu possibili: quia intellectus agens, & intellectus possibilis, sunt duæ substantiæ realiter distinctæ animam intellectiuam constituentes, quæ ita se habent, ꝙ intellectus possibilis solum intellectionem recipit, intellectus autem agens producit intellectionem. ¶ Hi viri quoque sunt mendaces, & falsi, & nedum secundũ veritatem, quam pro cõperto habemus, sed in via Arist. quippe, qui dixit, ꝙ in omni natura, idest in omni effectu, & re facta, sunt duo principia necessaria, vnum vt materia, qua fit potentia omnia illius generis: alterum efficiens, quod talem materiam in actum redigat, quod fit vt ars ad materiam suam: sed intelligere est quid effectum: igitur oportet hæc duo principia, quorum vnum est materia intellectionis, idest intellectus possibilis, alterum efficiens, quod est intellectus agens: & subdens officia vtriusq; ait ꝙ intellectus possibilis omnia fit, hoc est recipit species omnium, quibus factus similis intelligit ipsas: intellectus agens omnia facit, quia abstrahit species omnium, & se habet vt lumen ad colores. ¶ Inter latinos quoque fuit controuersia de necessitate ipsius intellectus agentis. Quia Durandus de Sancto Portiano, ordinis Prædicatorum, negauit absolute intellectum agentem, asserendo ad intellectionem complendam sufficere intellectum possibilem cum phantasmatibus, quia si esset necessarius intellectus agens, vel hoc esset ratione operationis in phantasma, aut in intellectum possibilem, aut in vtrumque: sed nihil horum est: ergo frustra ponitur intellectus agens. probatur minor, quòd non in phantasma, quia nec influendo illi aliquid, nec abstrahendo ab eo aliquid, nec educendo de potentia eius. probatur etiam, quòd non in intellectum possibilem, quia aut solus agit in illum, & hoc non, aut simul cum phantasmate, & hoc etiam non, tum quia si phantasma secundũ se est impotens in intellectum agere, vtpote immaterialem: ergo erit impotens quoque ad coagendum, quia non est mutatum, aut si secundum se erat potens, & sic non oportet ponere intellectum agentem, sicut nec sensum agentem eum obiecto sensibili. ¶ Godofredus presbyter aduersus Durãdum asseruit intellectum agentem dari, sed dixit ipsum effectiue nõ illuminare, sed tantum formaliter. ¶ Veritas tamen est quòd intellectus agens est necessarius propter tria, scilicet vt sua assistentia illuminet phantasmata, & vt transferat intelligibilia de ordine in ordinem, hoc est vt faciat intelligibilia in potentia, intelligibilia in actu, & vt producat speciem intelligi-

De necessitate Itellectus agentis.

Opin. Alex.

Opin. Theophr.

In sua meta ph. cap. 4. in Epistola de lucé.

Opin. Auer. 3. de anima q. 23.

Tex. 17.

Tex. 18.

Opin. Dur. 1. sent. dist. 3. q. 5.

Opin. Godofre. 2. sent. dist. 2. q. 5. Opinio Beato Tho. p. p. 79. ar. 4. & 1. disputatis in q. de anima ar. 4.

 telligi-

In q. de anima ar. 4. telligibilem in intellectum possibilem per abstractionē à phātasmatibus. quia omne quod est in potentia, non potest reduci in actum, nisi per aliquod ens actu: sed intellectus noster possibilis est in potentia ad intelligibilia: ergo non reducitur in actum, nisi per intelligibile in actu, sed intelligibile in actu quo ad quidditates naturales non inuenitur in rebus, nisi secundum Platonem ponentem species, & ideas, & sic oportet vt fiat hoc intelligibile in actu: igitur oportet ponere virtutem factiuam, & hanc vocamus intellectum agentem, & ex hac ratione soluitur argumentum Dur. quia intellectus agens operatur educēdo de potentia phantasmatis, non subiectiua: sed ministrali, & ideo eductum non est in eo, sed in potentia subiectiua quæ est intellectus possibilis. ¶ Vnde præter phantasma oportet ponere aliud agens, quia intelligibile in actu distat ab intelligibili in phātasmate genere, & non sicut vnus gradus alicuius generis ab alio eiusdem, vt in sensu, & sensibili cōtingit, quia vtrumque est materiale: sed intelligibile actu immateriale esse oportet. & quando dicit, phantasma solum est impotens: ergo immutatum semper erit impotens, dicitur q̃ in se non est mutatum, sed bene in ordine ad aliud: quæ mutatio consistit in hoc, quia primo erat solum agens, modo effectus est minister alterius, & ex hoc videmus q̃ illud quod nō possumus ex nobis efficimus vt ministri superiorum, & hæc ratio conuincit omnes recte philosophantes: vana igitur est opinio Durandi, nec probabiliter sustineri potest. Pace Francisci Tuleti dixerim, qui probabiliter substinet eā quia sicut nō habemus duas voluntates, nec duas memorias, nec duos appetitus, nec duas imaginationes, sed vnam, ita debemus fari de intellectu: sed rō ista nulla est: quia non tot & tāta requirūtur ad volendū, vel ad memorandū, appetendumue, aut ad imaginandū, quanta requiruntur ad intelligendū: vt clare videri potest apud D. Tho. p. p. q. 83. per totam, & q. 79. per totam, veritatem hanc latius per legere potes 3. p. q. 9. ar. 4. & lib. 2. cont. gent. cap. 77. vbi Auctor ostendit quomodo intellectus agens intelligibilia in potentia facit intelligibilia in actu, & eodem lib. videbis quomodo assimilatur art. cap. 76. vide etiam Scotum primo sent. dist. 3. q. 8. & Herueum 2. sent. dist. 17. q. 2. & Baccouitanum 1. sent. q. 2. prologi, & Confirma in 2. volum. q. 79. art. 4. Capreolum quoque 2. sent. dist. 2. q. 1.

Soluitur Achilles Dur.

Lege D. Th. p. p. q. 54. art. 4. q. in Angelis non ponitur intellectus agens, neque possibilis, quia nō sūt quandoque in actu, quādoque in potentia intelligentes.

Soluitur ratio Frācisci Tholeti.

ADDITIO DECIMAE QVAEST.

TV diligens lector si vis solutiones argumentorum omnium videre, lege D. Tho. p. p. q. 75. art. 6. & in q. disputatis de anima art. 14. & 2. sent. dist. 19. q. 1. art. 1. 2. cont. gent. cap. 78. & sequentibus, & in quolib. quol. 10. ar. 2. & in opusc. cōtra Auerroistas, & Herueum in aurea quæst. sua de pluralitate formarū, Scotum 4. sent. dist. 43. q. 2. Reuerendissimum Iacobū Naclantum Episcopū Clugientē ord. præd. in sua eruditissima disputatione de animorum immortalitate, Franciscū Tholetum, qui resolute satis, & catholice tractat duas quæstiones de hac re, alteram sm̄ principia Arist. alteram vero secundum philosophiam. lege etiam Augustinum Suessanum in tractatu contra Pomponatium, & in tractatu de intellectu, Chrysostomum Iauellum in peculiari etiam tractatu de immortalitate animæ, & sic resolute habebis solutiones argumentorum omnium, quæ adduci possunt contra istam veritatem, quæ in his paucis propositionibus clauditur. ¶ Prima est, Aīa est creata à Deo. ¶ Secunda est, singulorum hominum sunt singulæ animæ, & simul creantur, & infunduntur, & hanc tenuit Arist. vt sumitur ex 12. metaph. ¶ Tertia est, Anima est immortalis, ita q̃ numquam definit perempto corpore, hæc & est de mente Arist. 12. metaph. vbi ait animā non præcedere corpus, remanere tamen post, nihil prohibet. ¶ Quarta est, Anima licet sit substātia per se subsistens idest independens à materia viuificat tn̄ corpus, & est actus eius. ¶ Quinta est, Anima intellectiua est immortalis, & æterna, sm̄ philosophiā naturalem, quia pluribus rationibus naturalibus & necessarijs hæc conclusio probari potest, vt probat D. Tho. locis supra citatis. ¶ Sexta, Anima nostra reunietur corpori, nec in æternū separabitur. ¶ Septima propositio est Anima separata in alio statu habebit aliū modum intelligendi hæc pōt etiā colligi de mēte Ar. ¶ Octaua, In Aīa separata nō remanēt appetitus corporei, vnde Ar. ait amare, odire, & aliæ passiones corporis destruūtur corpore corrupto, sed intellectus est diuinū aliquid, & īpassibile. ¶ Nona, In Aīa separata remanent habitus scietifici, quia seruatis spe-

Nota quomodo Ar. 1. Ethico. c. 10 asserit mortuis conferre bonas operationes amicorū in contrarium vero nocere. 3. de anima q. 15. & 6. Nota q̃ Ar. lib. de pomo discipulis suis insinuit futurā felicitatem, quia finis Philosophi est cognoscere suū creatorem, de quo subdit causa causarum miserere nobis. Tex. 17. 9. metaph.

tis speciebus intelligibilibus tunc non indiget phantasmate, Hinc Hier. ait, discamus in terris quorum scientia perseueret nobis in cælis. ¶ Vltima propositio est. In alio statu remanent virtutes morales in bonis, licet alia ratione quam hic. propositiones istas quilibet catholicus sustinere debet addendo verba Saluatoris nostri dicentis, nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem nō possunt occidere, sed potius timete eum, qui potest & animam, & corpus perdere. & alibi, qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternã custodit eam. & Paulus Apost. si in hac vita tantum sperantes sumus, miserabiliores essemus omnibus hominibus. vnde arguens insipientes qui cantabant, manducemus, & bibamus cras enim moriemur: subdit, nolite seduci, corrumpunt bonos mores colloquia mala &c. Propterea Eccl. scribitur, spiritus redeat ad Deum qui dedit illum &c.

tex. vltimo. 1. de anima.

Matt. 10. 10. 12.

1. Cor. 15.

ADDITIO VNDECIMAE QVAEST.

QVIA de operationibus intellectus tractat logicus, vt patet ex D. T. in plogo primi perihermenias, & ex prologo primi posteriorum, quibus in locis, distinguit triplicem esse operationem intellectus, quarum prima est res singulas per se, & seorsum intelligere, quæ dicitur simplicium apprehensio, cui operationi respondet loquutio simplicium vocum perse. Altera est compositio, vel diuisio, qn res, vnã alteri copulando intelligimus, sine affirmando, siue negando, cui etiam respondet sermo, qui per solas propositiones fit. Tertia est ratiocinatio, qñ ex vno cognito, alterum cognoscimus, cui respondet discursus vocalis. iuxta has tres operationes est triplex logicæ pars. Prima circa simplicia, & hæc est liber prædicamentorum. Secunda circa composita, & hæc pertractatur in libro de interpretatione. Tertia circa discursus de quibus agitur in cæteris libris logicæ facultatis. Non parua difficultas est modo, vnde orit ꝙ naturalis Phil. se intromittit ad tractandum de operationibus intellectus. ¶ Huic similis dubitationi oritur alia, ꝙ cum intellectus pertineat ad primam philosophiã, vt scripsit Ar. lib. 1. de partibus animalium, quo in loco mouet quæsitum, num ad Philosophum spectet contemplari omnẽ animam, vt intellectum, & arguit ꝙ non, quia si naturalis ageret de intellectu, præter naturalem scientiam nulla relinqueretur philosophia. probando consequentiam dicit, quoniã si naturalis consideraret de intellectu, consideraret omnia intelligibilia, quia relatiuorum, & omnium inter se coniunctorum eadem est scientia: intellectus & intelligibilia sunt relatiua: igitur intellectus, & intelligibiliũ eadem est scientia, quare si naturalis considerat intellectum, considerabit omnia intelligibilia: ergo nihil remaneret ꝙ ab alijs scientijs consideraretur: ergo præter naturalem scientiam, nulla relinqueretur philosophia, sed hoc est absurdum: ergo id ex quo sequitur: at sequitur ex hoc ꝙ dicitur, naturalẽ philosophiã intellectum considerare: ergo id minime dicendum est: si ergo naturalis Philosophus non considerat de intellectu; igitur nec de operationibus eius. Oppositum habet Ar. & omnes eius interpretes hic. ¶ Nisi dicamus ꝙ duobus modis res scibiles considerari possunt, primo vt sunt in materia. 2. vt sunt abstractę à materia, & hoc dupliciter, vel vt sunt abstractę à materia secundum esse, & sm rōnem, vel vt sunt abstractę sm rōnem tm̄. iuxta quos tres modos Ar. distinxit tres scientias, naturalem scilicet, Mathematicam, & diuinam Philosophiam, vnde si naturalis consideraret omnia, his tribus modis consideraret ipsa omnibus modis, & sic præter naturalem nulla relinqueretur philosophia: quia nullus remaneret cōsiderandi modus, quo res scientifice considerari possent, & in hoc consistit ratio Ar. Adde ꝙ intellectus dupliciter considerari pōt, vno modo vt intellectus est, alio modo vt intelligit per phantasmata sine quibus in statu isto nihil intelligit. primo modo quidditatiue nō consideratur à Philosopho naturali, & sic currit ratio Ar. quia si intellectus hoc modo à naturali consideraretur, nulla præter naturalem relinqueretur philosophia. sed 2. modo à naturali consideratur: quoniam vt sic sub naturalis Philosophi modo cōprehenditur, cuius munus est rem vt in materia est, atq; quocunq; modo eam respiciat considerate, sed hæc non est propria, & quidditatiua eius consideratio, quemadmodum substantiæ separatæ, vt sunt motores cælorum, atque proprijs iunctę orbibus, & eos quocunque modo respiciunt à Physico, considerantur, sed hæc non est propria, & quidditatiua earum consideratio, nec in hunc sensum Ar. intellectum a naturali consideratione seiungit, nec id probat ratio Ar. sed

Dubitatio ad quem artificem spectat, considerare de intellectu, & eius operationibus.

Cap. 1.

Relatiuorũ natura quæ sit.

Res scibiles quibus modis considerantur.

6. Metaphy Tex. 2.

3. de anima. Tex. 39. & tex. 20. & 2. de anima. Tex. 15.

Substantiæ separatæ quo modo à naturali considerantur.

Lect. 1. Soluitur prima dubitatio. sed dumtaxat, ꝙ quidditatiue intellectus à naturali non consideratur, pp illud qđ sequit inconueniens, & sic soluit dubitatio de intellectu, de quo vide D. Tho. 6. Metaph. ad principium. Prima quoq; dubitatio soluit dicendo ꝙ operationes intellectus vt sunt quędā intentiones secundæ spectant ad logicum, vt vero entia, realia sunt, quia producuntur à causa reali, quæ est intellectus, & respiciunt materiā aliquo modo vt dictum est. Sic munus physici est eas cōtēplari, & sic Ar. & sui doctissimi interpretes hic disputant de ipsis. vide D.Th. 1. sent. dist. 2. q. 3. ar. 1. & de pōia Dei q. 7. ar. 9. lege etiā D. Th. p. p. q. 85. ar. 5. vbi ponit differentiam inter intellectum nostrum, & angelicum, ac diuinum, & quomodo hi duo intellectus, scilicet diuinus, & angelicus cognoscunt quidem cōpositionem, & diuisionem, & ratiocinationem non componendo, & diuidendo, & ratiocinando. vide quoq; p.p. q. 59. ar. 3. & 4. & de ver. q. 14. art. 1. & in opus. 48. cap. 55. & 1. cont. gent. cap. 59.

ADDITIO DVODECIMAE QVAEST.

Dubitatio ad quem artificem spectat consideratio veri.

IRCA hoc quæsitum occurrit dubitatio similis dubitationi præteritę, ad quē artificē spectat contemplari de vero, nū ad Metaphysicum, vel ad naturalē: quia aliqui dicunt, ꝙ naturalis Phil. est ille, qui debet considerare de ipso vero, in illa parte præcipue, in qua consideratur subiectum omnium verorū, & eorum agens: sed animasticus considerat intellectum possibilem, qui est subiectū oīum verorum, & intellectum agentem, qui est eorum principiū: igitur ad naturalem spectat de ipso vero considerare. & confirmatur: quia considerans aliquod subiectū, debet considerare ea quæ in illo reperiuntur, modo naturalis considerat intellectum, in quo reperitur verum, vt ait Ar. bonum, & malum sunt in rebus: verum, & falsum in intellectu: igitur ad naturalē Philosophum spectat illud considerare. Aliqui asserunt, ꝙ ad Metaphysicū spectat considerare de vero, qnquidē solus Metaph. contemplat de primo obiecto intellectus, & de Deo, sed verū est primū obiectum intellectus, & ipse Deus est prima veritas: igit ad Metaph. spectat de ipso vero considerare. Adde ꝙ Ar. appellat ipsam Metaphysicā Philosophiā veritatis, quia eius finis est veritatē cōtēplari: igitur ad solū Metaphysicū spectat de vero considerare. Aliqui vero affirmant nullā artē disserere de vero, nisi dialecticā, quia grammatica considerat orōnem, vt est congrua, vel incongrua: dialecticus aūt vt est vera, vel falsa. Præterea solus logicus tractat de ente rōnis, & de ente diminuto, sed verū est ens diminutū, vt scripsit Auer. dimittamus perscrutari de ente p accidens, & de ente qđ est veridicans, scilicet qđ est in aīa, ens .n. qđ est p accidens non habet causam determinatā, & qđ est veridicans nō hēt causam nisi aīam, ideo vtrumq; numerat in genere entis diminuti. ¶ Nisi dicamus vt ait Ammonius, ꝙ verū pōt dupliciter sumi, vno modo vt distinguitur contra metaphoricum, fictū, & alchimicū, qua rōne aurum minerale dr verum, & auricalcū dr falsum, siue alchimicū, & sic verum est passio entis, & conuertitur cum eo, & iuxta hoc significatū dixit Ar. oportet principia sempiternorum esse verissima, & vnumquodq; sicuti se hēt ad esse, ita ad veritatem, quia in quibusdam hoc verū reperitur magis, in quibusdam minus, quia in causa reperitur magis, & in effectu, & causato reperitur minus, & propterea principia, & causæ sempiternorum sunt veriores effectibus, & causis corruptibilium. alio modo accipitur verum vt distinguitur contra falsum, & sic verum est relatio quędā qua compositio, vel diuisio quæ est secunda operatio Intellectus dr vera, vel falsa, de qua loquutus est Ar. dicens, ab eo qđ res est, vel non est, dr oratio vera, vel falsa. verum sumptū primo modo spectat ad Metaph. si vniuersaliter capiatur, quia vt est huius, vel illius entis, puta mobilis, aut quanti spectat ad speciales scientias: verum aūt sumptum secundo modo spectat ad logicum, quia omnis scientia speculatiua considerat aliquo pacto de ipsa veritate, siquidem eius finis est veritas, sicuti finis scientiæ practicæ est opus. ¶ Vel possumus dicere, ꝙ verum pōt considerari vno modo vt est conclusio demonstrationis. de qua Ar. dixit, scientia est verorū. alio modo pōt considerari, vt est res significata per terminum conclusionis, siue propositionis, & sic aliqñ hęc res reperitur in vocibus, vt scripsit Ar. voces sunt notę earū passionum, quę sunt in aīa. & hoc est reperiri in voce, vt in signo, aliquando hæc res reperitur in animo, tanquam in subiecto, quia compositio, quæ est aliquid de aliquo, & diuisio, quæ est aliquid ab aliquo dicuntur verę, vel falsę, & istę sunt operationes ipsius animæ, quæ sunt in ipsa tanquam in subiecto,

Marginal notes: 3. de anima. commen. 5. — 3. de anima Tex. 1. — 6. metaphy. Tex. 8. — ar. 1. quæst. 1 ar. 1. — 2. metaphy. Tex. 4. — 6. metaphy. commen. 8. — 1. lib. de interpret. cap. de orat. — 1. metaphy. Tex. 4. — Aeternū est verius corruptibili. — Lib. præd. cap. de substantia & in post. præd. capitulo de priori. — 2. metaphy. Tex. 3. — 1. lib. post. Tex. 26. — In prologo primi peryher. — 3. de anima. Tex. 26.

subiecto, hæc res significata per terminum propositionis reperitur in ipsismet rebus tanquam in causis, vt dictum est, ab eo quod res est, vel non est &c. Quibus stantibus dicimus, quod si loquimur de ipso vero, prout est conclusio, sic omnis ars, omnisque scientia considerat de ipso: si loquimur de ipso vero, vt reperitur in vocibus, sic spectat ad logicum de ipso disserere: si autem loquimur de vero vt est in aīa, sic ad naturalem Philosophum puta ad animasticū attinet de vero contemplari: sin aūt de vero sermonem facimus, vt reperitur in rebus, sic Metaph. habet ipsum contemplari: ex quo patet solutio obiectionum, & ad quem artificem spectat de ipso vero contemplari. vide Auerr. 3. de anima, vbi distinguit veritatem, & falsitatem, quæ sunt in intellectu speculatiuo ab his, quæ sunt in intellectu operatiuo, & in lib. de cælo distinguit verum in necessariū, & possibile, & quod verum necessariū opponitur falso impossibili, & verum possibile opponit falso possibili. vide D.Tho. p.p q. 17. per totā, vbi reperies quo verū sit in re, & quō in intellectu, & quō in Deo, & quot modis sumit verū, & quid sit verum. lege quoque 1. sent. dist. 19. quæst. 5. ar. 1. & in quæst. disputatis de ver. quæst. 1. & per totam & 1. cont. gent. cap. 60. & lib. 3. cap. 51. & in opusc. 3. cap. 105. Commen. 4 1. de cælo, & mundo comm. 119.

ADDITIO TERTIAEDECIMAE QVAEST.

IN quæsito hoc laborant Scotistæ ad probandum quod intellectus noster per se, & directe singularia cognoscere valeat, quicquid ad id se extendit intellectus, ad quod voluntas pertingit, aiebat Iacobus Bargius Scotista, cū essem in studio Patauino. sed voluntas pertingit vsque ad singularia, quia ea amat, & diligit: igit & intellectus quoque ea agnoscit: siquidem nihil voluntas diligit, quod ei intellectus nō repræsentat. Addebat quod intellectus exorditur opus suum, vbi sensus posuit terminum suæ actionis, at sensus in singularibus terminat actionem suā, igit & intellectus à singularibus incipit cognoscere, & sic primo, & directe ipse intellectus cognoscit singularia, quod est cōtra Thomistas. Et hoc vr esse de intentione Ar. dicentis, necesse est intellectum in sua intellectione phantasmata speculari: sed phantasmata sunt singularia, & repræsentatiua conditionum particulariū: igit intellectus cognoscit directe singularia. Tū ēt quia non possumus nos imponere nomen alicui, nisi illud agnoscamus: modo intellectus imponit nomina singularibus: igitur & singularia agnoscit per se primo. Qd eo magis apparet, quia intellectus qñ cognoscit vniuersale, illud abstrahit à singularibus, modo abstractio non fit ab incognito, ergo primo intellectus cognoscit singularia, & deinde vniuersale. Et hoc etiam apparet luce meridiana clarius, qñ intellectus arguit ad aliq̄ conclusionē per inductionē, quippe quæ inductio procedit à singularibus ad vniuersale concludendum Idem etiam apparet in exemplo qd est qñ vnū particulare per aliud probat, pp simile qd in vtroque conspicitur, vt si malum est Græcos cum Troianis belligerari, malū quoque est Lacedæmonios cum Atheniensibus armis decertare: in his enim argumentationibus singulare primo mouet intellectum, cum actiones sint singularium, & sic quoque primo intelligitur ab eo: concludendum est igit vtrumq; intellectum, & theoricum & practicum per se primo, & directe cognoscere singularia: de theorico patet, quia saltem cognoscit seipsum, quippe qui quoddam singulare est, alioquin nō haberet aliquem actum, cū actus sint singularium: de practico magis vr, quia dirigit ad agendum, actus sunt circa singularia vt dictum est: cognoscit ergo intellectus ipse primo, & per se singularia. ¶Propterea ad hæc argumenta, & similia dicere possumus, quod cū tribus modis aliquid cognosci possit, vno modo cognitione eius in se, qd est cognoscere illud cognitione intuitiua, intuendo puta Bucefalum in seipso. Secundo pōt cognosci aliquid mediante aliquo medio repræsentatiuo, quod est cognoscere cognitione abstractiua. Tertio, aliquid cognoscitur cognitione deductiua, sic.n. cognoscimus causas per effectum, quo pacto cognoscimus indiuidua, & singularia immaterialia puta Deum, & substantias immateriales. Adde etiam quod intellectus dupliciter considerari potest, vno modo vt intellectus est, & sic non est cognoscitiuus nisi vniersalium, quia priuei pium singularitatis in rebus materialibus est materia indiuidualis, & intellectus quando intelligit abstrahit speciem intelligibilem ab huiusmodi materia: propterea intellectus, vt intellectus est, non cognoscit nisi vniuersalia. alio modo potest considerari intellectus vt est sensibus coniunctus, præcipue cogitatiuę, & sic intellectus cognoscit singularia,

Argumenta Iacobi Bargij Scotistæ.
Primum.
Secundum. 3. de anima. Tex. 30.
Tertium.
Quartum.
Quintum.
Sextum.
Septimum. de intellectu Theorico & practico.
Tribus modis aliquid cognoscit.
Intellectus dupliciter consideratur, vt intellectus est. & vt est iunctus sensibus.

sed

Contra Scotum 4. sent. dist. 45. q. 3.

ſed non proprio conceptu, ſed conceptu alieno, nec cognitione abſtractiua, aut intuitiua; ſed potius cognitione arguitiua, quia quando cognoſco vniuerſale puta hominem, & cognoſco ꝙ non ſubſiſtit per ſe, arguo, & concludo ꝙ in rerum natura datur quædam res ſingularis, quæ differt ab vniuerſali, quod cognoui per abſtractionem, & ſic arguitiue, & cõfuſe, & conceptu alieno, intellectus vt ſenſibus alligatus ſingularia cognoſcere poterit.

Solutio argumẽtorum omnium.

¶Et ſi hæc applicaueris argumentis adductis de facili ea ſoluere poteris, concedendo, ꝙ voluntas amat ſingularia: ergo intellectus ea cognoſcit arguitiue, & vt imaginatiua ei ſubſeruit. Et qñ addit, ꝙ intellectus exordit' ab eo in quo finit ſenſus, hoc eſt falſum ſi loquimur de intellectu, vt intellectus eſt, ſed bene incipit à proxmo ſibi, qđ eſt vniuerſale corporeum, nec eſt neceſſarium, ꝙ poſterior potentia incipiat à termino prioris, ſoluitur, & id quod fundabatur ſupra dictum Ar. qui non dicit ꝙ intellectus ſpeculatur phantaſmata, ſed homo cuius intellectus, ſi intelligere debet, oportet vt per phantaſiam phantaſietur, & imaginetur phantaſmata, à quibus intellectus poſſibilis accipit ſpeciem intelligibilem. Ad quartũ de impoſitione nominis dicimus ꝙ cũ cognoſcamus ſingularia arguitiue, poſſumus imponere eis nomina. Quintũ de abſtractione ſoluimus dicẽdo falſum eſſe abſtractionẽ fieri à noto, ſiue loquamur de abſtractione intellectus agẽtis, ſiue poſſibilis, qui cognoſcit vniuerſale non agnoſcendo conditiones particulares, ſicut etiam facit viſus, qñ cognoſcit colorẽ in pomo non intuendo odorẽ, & olfactus cognoſcit odorẽ abſq; colore. Sextũ de inductione & exẽplo concedimus, ſed nõ eſt intellectus ſolus, qui facit inductionẽ. ſed adiutus à cogitatiua, quæ numerat ſingularia oĩa, quæ conueniunt in aliquo prædicato cõi, & ſic intellectus arguitiue, & alieno conceptu cognoſcit ſingularia materialia. De intellectu theorico concedimus, quod cognoſcat ſeipſum, quia eſt ſingulare immateriale, qñquidem ſingulare non repugnat intelligi inquantum eſt ſingulare ſed inquantum eſt materiale, quia nihil intelligitur niſi immaterialiter. De intellectu practico etiam aſſerimus, quod non cognoſcit ſingularia, niſi mediante particulari apprehenſione ſenſitiuę partis, vt docet Ariſt. quia ex vniuerſali propoſitione non poteſt concludi propoſitio particularis, niſi mediante propoſitione alia ſingulari. hæc omnia ſuſtinere debemus contra Scotum tenentem intellectum noſtrum intuitiue cognoſcere ſingularia materialia, quod tñ eſt falſum vt oñdunt oẽs veri peripatetici, quam rem ſi latius ſcire cupis lege D. Th. in quæſt. diſputatis de ver. q. 5, ar. 6. & q. 6. ar. 10. & in quolib. 12. ar. 12. & in Opuſc. 24. cap. 1. 4. ſent. diſt. 50. q. 1. ar. 3. & p. p. q. 86. ar. 1. vide etiã 1. cont. gent. cap. 65. & Auctorẽ in expoſitione illius cap.

3. de anima. Tex. 30. — *Intellectus ſpeculatiu' cognoſcit ſe ipſum.* — *3. de anima. Tex. 58.* — *4. ſent. diſt. 45. q. 3.*

ADDITIO QVARTAE DECIMAE QVAEST.

VIA diſputatio hæc luculentiſſime agitatur hic ab Auctore, non oportet aliud ei addere niſi remittere lectorem, ſi latius, & diligẽtius eam agnoſcere voluerit, ad loca in quibus D. Th. eã pertractat, vt eſt in quæſtionibus diſputatis de ver. q. 8. ar. 14. in quo querit ſi Angeli multa cognoſcant ſimul, vbi magna argumentorum copia vtitur, inter quæ ſunt aliqua adducta hic ab Auctore, & in p. p. q. 85 ar. 4. & in q. 12. ar. 10. in quo querit, num videntes Deum per eſſentiam ſimul videant omnia, quæ in ipſo vident. & in q. 58. ar. 2. in quo etiam quæritur ſi Angelus ſimul poſſit multa intelligere, in 2. ſent. diſt. 3. q. 3. ar. 4 & 3. quoq; ſent. diſt. 14. q. 4. ar. 1. & quolibet 7. ar. 2. & lib. primo contra gentiles cap. 55. Scotus etiam multa de hoc quæſito dicit 1. ſent. diſt. 3. q 6. & in 3. diſt. 14. q. 2. item Dur. 2. ſent. diſt. 3. q. 1. Ioannes, de Ianduno 3. de anima q. 33. in his locis reſolute, & vberius habetur veritas huius quæſiti.

ADDITIO QVINTAE DECIMAE QVAEST.

Diſputatio de modo operandi qui competit animæ ſeparatæ.

OTA ꝙ hæc diſputatio agitatur hic de anima, prout eſt corpori alligata, quia qñ fuerit à corpore ſeparata, competit ei modus intelligendi per conuerſionem ad ea quæ ſunt intelligibilia ſimpliciter, ſicut & alijs ſubſtantijs ſeparatis: verũ modus intelligendi per conuerſionem ad phantaſmata eſt animæ naturalis, ſi cui vniri corpori, ſed eſſe ſeparatam à corpore eſt præter rõnem ſuæ naturæ. & ſimiliter intelligere ſine conuerſione ad phantaſmata eſt ei præter naturam, & ideo ad hoc vnitur corpori,

pori vt sic operetur secundum suam naturam. & si dicis contra, quia illud quod est præter naturale nō nascitur ex natura rei cui est præter naturale: sed intelligere sine phantasmate, & cum phātasmate oritur successiue ex natura ipsius animæ: igitur modus intelligendi sine phantasmate, non est præter naturam animæ. ¶ Aliqui dixerunt ꝙ vterq; modus essendi, & intelligendi est naturalis animæ successiue, nam esse in corpore est naturale ei in principio, esse vero extra est naturale ei in fine, veluti omnibus animalibus compe.it duplex modus viuendi, videlicet in vtero materno, & extra vterum in fine, seu post principium. Potest quoq, & melius hæc dubitatio solui, & dicendo ꝙ præter naturale nō est idē quòd contra naturam: sed est communius quid, & superius ad id quod conuenit alicui contra naturam, & supra naturam, & extra naturam: vnde in præsentiarum sumitur præter naturale pro eo quod est supra naturale, non miraculose, sed supra naturam propriā ipsius animæ: sicuti dicimus ꝙ ignis habet duos motus, alterum naturalē, scilicet quo mouetur sursum, & alterum præternaturalem, scilicet supra propriam naturam, quo mouetur circulariter sequens motum diurnum, & iste præter naturalis est perpetuus, & conuenit ei secundum ꝙ participat naturam superiorem cœlestem, quæ participatio conuenit ei ex eo quod obtinet primatum in phæra elementari, iuxta regulam D. Diony. ꝙ supremum infimi attingit infimum supremi, & sic anima intellectiua, quia est suprema forma in materia existentium secundum sui supremum participat aliquid de natura substantiarum separatarum, & secundum seipsam absolute aliquid aliud vendicat sibi proprium, secundum enim propriam naturam, vt sic vendicat sibi esse in corpore, & intelligere cum phantasmate, quando est essentialiter pars, prout autem participat substantias separatas habet ꝙ sit etiam extra corpus, vt illæ sunt, & intelligat vt illæ intelligunt, & sic ille modus est simpliciter naturalis animæ, hic vero præternaturalis, nec inconuenit tale præternaturale oriri ex natura ipsius rei, nō absolute, sed secundum ꝙ participat in sui supremo naturam superiorem, vt patet in motu circulari ipsius ignis, qui innascitur ex hoc, ꝙ ignis est in illo loco, esse autem in illo loco conuenit ex hoc, ꝙ est supremum inter elementa, esse autem supremum inter elementa habet annexum hoc, ꝙ participat naturam superiorem, scilicet cælestem, sic in proposito ex hoc, ꝙ aīa humana est immortalis, & infima inter intellectuales substātias h.bet duo, & ꝙ exigat corpus mediū inter cōtraria, & consequenter corruptibile, & quòd possit remanere sola, sed primum ex proprijs habet, ex quibus habet ꝙ ratiocinetur, & colligat scientiam ex sensibus, secundum vero ex participatione superiorum in sui supremo, ex quo etiā nunc habet ꝙ intelligit principia, & quodquid est. ¶ Et aduerte ꝙ anima separata licet intelligendi modum similem intelligentijs habeat, hoc tamen non est intelligendum, vt aliqui falso opinati sunt, quòd intelligat per species congenitas & innatas, quia Arist. docet ꝙ est veluti tabella in qua nihil est pictum, nec etiam intelligit per species quas tūc abstrahit, quandoquidem in tali statu non habet organa sensus, & imaginationis, quibus mediantibus species intelligibiles abstrahuntur à rebus, sed intelligit partim per species conseruatas, partim per species ex influētia diuini luminis participatas, quarum anima fit particeps: sicut aliæ substantiæ separatæ, quamuis inferiori modo, vnde tam cito cessante conuersione ad corpus, ad superiora conuertitur. hinc animæ puerorum, quæ nullas species acquisitas ex phantasmatibus in hac vita habuerunt, per illas quas à Deo Opt. Max. tanquam ab authore naturæ recipiunt, intelligere valent de his lege D. Th. p. p. q. 85. ar. 1. & 2. & 1. sent. dist. 3. q. 4. ar. 5. & 2. sent. dist. 24. q. 2. ar. 1. & in disputatis de ver. q. 10. ar. 8. & 1. cont. gent. cap. 65. lege etiam Ioannem de Ianduno 3. de anima q. sua 35 & Aug. Niphum in expositione huius tex.

Responsio Auic. in lib. de sufficientia cap. 6.

Responsio melior ad obiectionē.

5. cap. de diui. nominibus.

Quis modus intelligendi est præternaturalis animæ.

3. de anima

Tex. 14.

Animæ puerorum quo modo intelligunt.

ADDITIO DECIMAE SEXTAE QVAEST.

QVIA hæc quæstio parum difficultatis habet, vt patet ex duabus cōclusionibus positis ab Auctore in corpore quæstionis, propterea nihil occurrit scribendū, nisi quòd desidero te esse cautum de numero potentiarū animæ, quia tres sunt potentiæ animæ intellectiuæ, videlicet intellectus agens, intellectus possibilis, & voluntas: quinque sunt potētiæ sensitiuæ exteriores, vt visus, auditus, gustus, odoratus & tactus: quatuor sunt potētiæ, seu facultates interiores, videlicet sensus communis, imaginatiua,

De numero potētiarum animæ.

Quot sunt potētiæ animæ intellectiuæ.

Quot sunt potentiæ animæ sensitiuæ. Quot sunt potentiæ animæ vegetatiuæ.

ginatiua, phantasia, & memoratiua, appetitus sensitiuus, qui dicitur potentia imperans motum, & facultas existens in musculis, & neruis, quæ dicitur potentia exequens, seu agens motum. Potentiæ ipsius animæ vegetatiuæ sunt septem scilicet nutritiua, augmentatiua, generatiua, attractiua, retentiua, digestiua, & expulsiua, ex his sequitur quod omnes animæ potentiæ reducuntur ad 21. & nec plures, nec pauciores sunt, de quibus omnibus lege D.T. in p. p. summæ Theologiæ quæst. 88. per totam, quæ cõsistit in quatuor articulis, & in qq. disputatis de ver. quæst. 10. ar. 2 & in q. de anima ar. 13. & lib 3. de partibus animalium cap. 3. & 4. cont. gent. cap. 58. & 2. sent. dist. 2. q. 2. ar. 2.

ADDITIO DECIMAESEPTIMAE QVAEST.

Intellectus pluribus nominibus nominatur.

IRCA quartum notabile de identitate intellectus practici & speculatiui, lege D.Th. p. p. q. 79. quasi per totam, vbi habes, quod cum intellectus pluribus nominibus nominetur, non est necessarium vt quodlibet nomen faciat distinctionem ab eo nam dicitur intellectus speculatiuus, quia quod apprehendit nõ ordinat ad opus, practicus vero dicitur, quia quod apprehendit ordinat ad opus. dicitur syndesis, quando habitualiter retinet principia operabilium, dicitur ratio inferior, quando hæc inferiora contemplatur, nominatur ratio superior, quando considerat diuina, quia rõni superiori attribuitur sapientia, inferiori vero scientia, vocatur mens, quando metitur quæ cõueniunt rebus & quæ nõ, vocatur intelligentia, quando sistit in prima sui operatione, considerando quodquid est rerum, dicitur materialis, siue possibilis, aut põialis, quando est in primo statu, scilicet quod nullam scientiam habet, nec quo ad principia, nec quo ad conclusiones, quia quando iam cognouit principia alicuius scientiæ, appellatur à Philosophis intellectus dispositus, quando aũt est in actu primo erit in secundo statu, & sic dicitur intellectus in habitu, quando vero est in actu secundo, qui est considerare, sic dicitur intellectus in actu. Acquisitis vero omnibus scientijs diuinis, & humanis, dicitur intellectus adeptus, & tunc erit quando verificabitur de eo dictum Greg. quid est quod non videat, qui videntem omnia videt de his lege D. Th. vbi sup. & 1. sent dist 3. q. 4. art. 1. & 2. dist 24. q. 2. art. 3. & de ver. q. 3. art. 3. & 2. cont. gent. c. 74. & lib. 3. c. 43.

Quis sit intellectus dispositus. Quis sit intellectus adeptus. 4. dialog.

ADDITIO XVIII. QVAEST.

Quæ concurrunt ad motum animalis.

IRCA tertium dictum huius quæsiti, nota quod etsi appetitus in motu animalis sit principalius mouens & hoc intelligendũ venit de mouẽte immediate, quia mouẽs mediatum est ipsa natura, siquidem ad causandum motum progressiuũ, præcipue in animali rationali concurrit primo natura, secundo intellectus practicus, 3. appetitus, 4. res apprehensa, 5. virtus motiua, quæ est distincta à virtute appetitiua, vt docet Ar. 2. de anima, oportet quòd inter ista principia sit ordo aliquis, quippe qui ordo reperitur etiam in intelligentijs separatis in quibus virtus motiua non distinguitur ab appetitu, & à natura sm Auerr. licet secundũ Beatum Tho. virtus motiua distinguatur à substantia intelligentiarum, sed non ab intellectu & voluntate, tñ semper inter ista reperitur ordo, quia nulla substantia põt esse immediatum principium operationis, vt patet ex 7. metaph. & quando in aliquo agente concurrunt principium substantiale, & accidentale respectu eiusdem actionis, oportet quod principium substantiale sit principale, & mediatum, principium vero accidentale sit secundarium & proximũ, de quibus lege D.Th. p.p. q. 54. ar 5. & in disputatis in q. de malo quæst. 16. ar. 1. & 3. sent. dist. 15. quæst. 2. ar. 2. & in opusc. 43 cap. 5. vbi inuenies virtutem motiuam animalis esse triplicem, vnam per modum dirigentis, secundam per modum imperantis, & tertiam per modum exequentis &c.

Tex, 18.

8. Physic. Comm. 32.

Tex. 34.

Triplex vis motiua animalis.

ADDITIO DECIMAENONAE QVAEST.

Sphæra Saturni mouetur tribus motibus.

IRCA rationem adductam ab Auctore ad probandam conclusionem, animaduerte ipsam esse fundatam super exemplo Ar. quod appetitus rationalis se habet ad appetitum sensitiuum, sicuti sphæra superior ad inferiorem, & quia per sphæram superiorem intelligit Philosophus sphæram Saturni, quæ tribus motibus mouetur. Primo, motu diurno ab ortu in occasum super polos mundi, & hic dicitur motus

ctus. Secundo, mouetur ab occasu in ortū, quo oēs planetæ mouentur super polos Zodiaci. Tertio, mouetur motu proprio, quo à proprio deferente agitatur. Sic etiam appetitus sensitiuus tribus motibus mouetur, primo ab intellectu discurrente, secundo à voluntate sequente deliberationem intellectus, tertio motu proprio. ¶ Alij dicunt φ isti tres motus, quibus voluntas mouet appetitum sensitiuum sunt actus elicitus voluntatis, actus imperatus internus, & actus imperatus externus, & in istis motibus voluntas semper vincit appetitum sensitiuum, quandoquidē appetitus sensitiuus obedit rationi. & si quis quæreret, si appetitus sensitiuus obtemperat rationi, vnde est φ aliqui semper inclinātur ad operandū secundum sensum, aliqui vero ad agendum sm̄ rationem, alij autem interdum sequuntur vnam viam, interdum alteram. ¶ Astronomi dixerunt φ hoc nascitur ex dominio, quod corpora cælestia habent supra homines: quia effectus agentis ex necessitate sequitur in materia, quando virtus agentis tanta fuerit, quod possit sibi subijcere totam materiam. Sed tota materia inferiorum corporum subijcitur virtuti cælestium corporum tamquam excellentiori: ergo ex necessitate effectus cœlestium corporum recipitur in materia corporali ex qua componuntur homines. Aliqui Theologi voluerunt, quòd hoc prouenit ex suggestione bonorum, & malorum angelorum, quandoquidem sicuti Angeli deputantur ad custodiam hominum, ita dæmones ad impugnationem, sed omnia bona quæ faciunt homines, ex suggestione bonorū angelorum procedunt, quia diuina ad homines mediantibus angelis perferuntur: ergo & omnia mala, quæ operantur homines, ex suggestione malorum angelorum procedunt. ¶ Sed ambę istę opiniones sunt falsæ. Prima quidem, quia Damasc. ait φ corpora cælestia nequaquam sunt causa humanorum actuum, & ratio eorum concludit contra illos, qui dicunt intellectum non differre à sensu, hinc canebāt φ talis est voluntas in hominibus, qualem in die inducit pater virorum deorumque. Secunda quoque opinio falsa est, quia vt ait Origenes etiam si diabolus non esset, homines haberent appetitum ciborum & venereorum, & huiusmodi, circa quæ multa inordinatio contingit, nisi per rationem talis appetitus refrænetur, & maxime posita corruptione naturæ, refręnare autem, & ordinare huiusmodi appetitū, subiacet libero arbitrio. Ratio huius opinionis currit quantum ad hoc, φ homo pōt per seipsum ruere in peccatum, sed ad meritū proficere nō potest nisi auxilio diuino, quod homini exhibetur mediante ministerio Angelorum, & ideo ad omnia bona nostra cooperantur Angeli, non tamen omnia nostra peccata procedunt ex dæmonum suggestione. ¶ Propterea dicendum est, φ ista diuersitas operandi prouenit ex assuetudine. Aliqui enim assueti sunt vti voluptatibus, & non facile abstinent se ab illis, licet possint si velint abstinere. Aliqui assueti sunt sequi opera virtutum, à quibus declinare etiam possunt, quia habitus non tollit à voluntate quod est sibi propriū, scilicet agere libere, & contingenter. Alij vero medio modo se habent, quia plures homines sequūtur passiones, quæ sunt motus sensitiui appetitus. Pauci vero sunt sapientes, qui huiusmodi passionibus resistant, resistere tamen possent si voluissent, quandoquidem voluntas non ex necessitate sequitur inclinationem appetitus inferioris: licet enim passiones quæ sunt in irascibili & concupiscibili habeant quandam vim ad inclinādam voluntatem, tamen in potestate voluntatis remanet sequi passiones, vel eas reijcere, de quibus omnibus videre potes D. Tho. p. p. q. 82. ar. 1. & 2. & pri. secundæ q. 10. ar. 1. & in disputatis, in q. de ver. q. 22. ar. 6. & 2. sent. dist. 7. q. 3. ar. 1. & secunda secundæ q. 95. ar 5. & in q. de malo, q. 16. art 7. & Conflatum in 2. volumine q. 115. ar. 4. & in quolib. 12. ar. 5. & 6. Metaph. lect. 3. lege Scotum, in quolib. q. 7. & Eximum Doctorem Anto. Tromb in speciali quæst. de hac materia. vide quoque Alex. 12. Metaph. in expo. 5. contex. & Auerr. 2. cæli comm. 38. & in 3. cap. de subst. orbis. Vide Zimar. Theor. 61. lege Cai. in expo. 6. cap. huius lib. & Henr. quólib. 13. q. 6. & Codosfredum quolib. 1. q 4. & latius agnosces actus appetitus quomodo aliquis est immanens, aliquis vero transiens, & vnus est ratio alterius. lege quoque auctorem lib. 1. cont. gent. in expositione 44. cap. vbi disputat cū Cai. hic de appetibili quomodo concurrat ad actum appetitus, & eodem lib in exp. 74. cap. inuenies quomodo appetibile comparatur ad appetitū. lege adhuc lib. 4. cont. genr. in exp. 19. cap. vbi Auctor disputat quomodo appetere specialı modo conuenit animalibus &c. ¶ Hæc sunt, quæ pulcherrimis his doctissimi Ferrariensis quæstionibus, tū ad octo Physicę ascultationis, tum ad tres de Anima libros spectātibus breuiter addere nobis visa sunt,

Qui sūt motus quibus volūtas mouet appetitū sensitiuum.

1. lib. fidei orthod. c. 7.

Hesiodus.

Lib. 3. Peri-ar. cap. 2.

Diuersitas operandi in hominibus venit ex diuersa assuetudine eorum.

Pauci homines resistunt passionibus sensuum.

Excusatio Auctoris Addi.

quibus omnibus id vnum postremo annectemus. Nos scilicet hanc prouinciam suscepisse non vt humanam aliquam laudem, siue gloriam ex his consequeremur, neque vt praeclarissimas has quæstiones tamquam obscuras explicaremus, ac velutì commentario quodam efficeremus, cum hæ quęstiones licet arduę sint, nulla tamen expositione nullisq; commentarijs, ob miram quam habent claritatem, indigeant, sed vt potius amicis qui id nobis imposuerunt morem gereremus, quibus obtemperare maluimus, quam mordacem inuidorum linguam effugere. Non ignorabamus enim non defuturos quamplurimos quorum munus officiumq; est potius latrare, quam aliquem laudare, ac potius canino dente homines mordere, quam ab iniurijs illos excusare, qui cum primū fortasse breues has nostras additiunculas perlegent, Horatiano illo carmine aduersus nos insurgent, scilicet Parturient montes nascetur ridiculus mus: expectabant siquidē à nobis celebre aliquod, ac insigne opus, quos monitos esse volumus, nos non nostrum sed alterius opus in lucem edere statuisse. Hæ a. dignissimę Ferrariensis quęstiones licet multo iam tempore impressę fuerint, nihilominus à quam plurimis viris desiderabantur, tum quia propter admirabilem quam continent doctrinam in maximo semper fuere pretio, tum quia apud perpaucos viros inueniebant. quibus de causis familiares quamplurimi, has quæstiones iterū imprimi curauerū, quas per se sine alterius additis satis erat edere, sed vt occasione ista alijs prodesse possint, iusserunt nobis, vt aliqua ex officina nostra adderemus, quibus celeberrimi huius Auctoris doctrinam vniuersæ Thomistarum scholæ esse conformem ostenderemus, ideoque sermonem dilatare, ac grauissima quæ occurrebunt dubia fuse explicare ab instituto nostro valde alienum visum est, sed satis amicorum voluntati, necnon studentium vtilitati fecisse arbitrati sumus, si loca auctoresque cuique doctrinæ conformes breuiter citaremus. Hoc et que aliud fuit nostrum familiariumque institutum, ex quoquidem proposito aliquis, quem fortassis mons aliquis à nobis expectabant, oriri nequaquam poterat, quod si montem aliquem quemadmodum aliqui faciunt scandere voluissemus, non deerant nobis pedes, quibus diuino adiuti numine ad illum licet altissimum ascenderemus, sed potius sub obedientiæ iugo colla nostra subdentes voluimus, nostrorum amicorum iussioni obtemperare humili subualle commorantes, quam excelsos superbiæ montes ascendentes ex illis deinde decidi, ac in varios, vt multis contingere solet, incidere errores. Quare nihil esse indicamus de quo humanę gloriæ cupidi à nobis conqueri possint, omnia enim quibus se illustres, ac famosos ostendere possint, illis relinquimus. potuissemus enim & nos vt alij faciunt vel rerum antiquitates, & siue Romanorum imperatorum vitas, seu gesta eorundem bellaque plurima historice ac graui stilo describere. extant & quam plurimi in auream D. Tho. sacrę Theologicę summam, necnon in quatuor sententiarum libros in diuinam philosophiam, & in logicam facultatem nostri non aspernandi labores, nocturnæque vigiliæ quæ si lucem videre curaremus, paucis fortasse displicerent, sed humanas has laudes alijs relinquentes, satis visum est nobis perbreues has additiones rudi quadam minimeque polita verborum serie, nulla fere de grauissimis, quæ hic tanguntur dubijs, propter temporis angustiam facta discussione imprimere, quas vnusquisque propositi nostri institutum considerans, benignoque animo accipiat, Deoque immortali, Beatæ Virgini, ac Diuo Thomæ, à cuius angelica doctrina omnia fere hausimus, sempiternas assiduasque gratias agat.

Carmen Horatij.

Ratio quare hę quęst. iterum impressę sunt.

Institutum Auct. & Amicorum eius circa impressionem huius operis.

Alia opera Auctoris.

Expliciunt Additiones R. P. Magistri Matthiæ Aquarij Ord. Præd. in Quæstiones Reuerendissimi Francisci Ferrariensis totius dicti ordinis moderatoris.

INC

INCIPIT DISPVTATIO PVLCHERRIMA REVERENDI PATRIS MAGISTRI AQVARII, DE IDEIS.

In qua ostenditur, Aristotelem non aduersari Diuino Platoni.

OMINVS sit illuminatio mea. In hac quæstione quatuor faciam. Primo declarabo titulum. Secũdo recitabo varias opiniones Philosophorum, & Theologorum de Ideis. Tertio declarabo quomodo Plato non discrepat ab Arist. in positione Idearũ. Quarto adducã difficultates Arist. in diuersis Philosophiæ partibus inductas, quibus de medio Ideas tollere videtur: & ostendã non sententiam Platonis, sed rudem quandam Platonicorũ opinionem, qui minus eius disciplina assequuti sunt, impugnasse. Quo ad primũ. Idea græce, vt notat Diogenes Laertius, dr̃ tum idos, tũ paradigma, latine dicitur forma, vel spẽs, siue imago. sic etiam D. Tho. ait ꝙ per Ideas intelliguntur formę aliarum rerum præter ipsas res existentes. Forma alicuius rei pręter ipsã rem existens ad duo comparari potest, vel vt sit exemplar eius, cuius dicitur forma, vel vt sit principium cognitionis ipsius, secundũ quòd formæ cognoscibilium esse dicuntur in cognoscente, & de istis Ideis loquens D. August. aiebat, tanta vis in Ideis constituitur, vt nisi his intellectis sapiens esse nemo possit. ¶ Dionysius Areopagita ait Ideas esse exemplaria, & rationes substantificas rerum singulariter existentes, quas Theologia prædefinitiones, seu prædestinationes vocat definitrices omnium, atque effectrices. Primo dicit ꝙ sunt exẽplaria, & rõnes substantificæ: quia munus Idearum est repræsentare substantias rerum. Secundo ait singulariter existentes: quia sunt æternæ, & nõ causatæ à rebus. Tertio dicit ꝙ sunt prædefinitiones, seu prædestinationes. Quibus verbis voluit intelligere, Deum authorẽ omnium priusquam res produxisset, in suo esse præcognouisse, ac præscripsisse fines, & media, quæ postea res erant suo tẽpore consequuturę. Vltimo dicit. Definitrices omniũ atque effectrices. Quibus verbis ostendit, ꝙ Ideis omnia cognoscit Deus, & per Ideas omnia producit, quoniam Ideæ pertinẽt ad scientiam, & ad efficientiam ipsarum rerum. ¶ Quidam Platonicorum ita definiunt Ideam de mente Platonis. Idea est forma quædam æterna, incorporea, à materia separata, & in Dei mente posita. Primo dicitur ꝙ Idea est forma, scilicet non inhærens sed exemplaris, nam forma inherens arguit imperfectionem, quæ omnino est a Deo releganda. Secundo dicitᷓ ꝙ est æterna, vt differat ab his: quæ sunt obnoxia generationi, & corruptioni, ne nos intelligeremus in Deo esse aliquid aduentitium. Tertio dicitur incorporea: ne aliquis putaret eam esse eductam de gremio materiæ, aut perficere materiam. Quarto dixit a materia separata, vt daret intelligere nullum commercium habere cũ materia nam licet anima rationalis sit incorporea, non tamen est aliena à materia. Vltimo dicit in mẽte Dei posita: ne quis arbitraretur Ideam esse quid fictitium, aut quid humanum, aut aliquid pertinens ad creaturas. hæc de Definitione. ¶ Notãdum etiam ꝙ hac de causa Plato dictus est Diuinus: quoniam vt recitat Eusebius Cesariensis de præparatione euangelica, non solum fuit studiosus mũdanæ Philosophiæ: sed etiam diuinarum scripturarum ex libris Moysis, quos Ptolomæus Rex Aegypti, verti curauit in punicam linguam. Et etiam nõnulla loquutus est de Ideis, de verbo, & vnitate Dei, & infallibilitate, & de animi imortalitate: quę omnia ex Moyse, & ex vaticinijs prophetarum accepit. ¶ Notandum etiam ꝙ disputatio hæc est summe necessaria Logicis, Physicis, Metaphysicis, & Theologis. Logicis primo, nam Arist. pri. post ait, valeãt Ideæ Platonis, mõstra enim sunt. Quomodo Logici possunt scire Ideas Platonis esse monstra: nisi sciant in quibus discordat Plato ab Aristotele? Philosophi quoque multa interponunt de Ideis, vt patet 2. Phys. pri. cœli, & pri. Ethicor. cap. 7. vbi testatur quæstionem illam, de per se bono esse difficilem, sed duobus existẽtibus amicis,

Ordo obseruandus in disp. propo sita.

D. Thom. p. p. q. 15. art. 1.

Lib. 83. q. 46.

D. Dionys. de mystica Theo logia

Platonici quidam.

Quare Plato dicitur diui nus.

Vtilitas huius disp.

Tex. 16.

Tex. 92.

Pri. de anima fit sermo de Ideis præcipue. Tex. 32. vbi recitatur opin. Alcinoonis, de natura animæ.

amicis, magis pium est veritatem in honore præferre. Theologi quoque pri. sententiarũ tractantes de scientia Dei, nullo pacto possunt eam manifestare, nisi contemplentur, quid sint Ideæ, & quorum sunt. Quid dicam de Metaphysicis: qui ferè in omnibus 14. libris Metaphysices, tot & tanta dicunt de Ideis? à Deo quòd quasi magna pars Metaph. consumitur in positione Idearum, & præcipue in 7. in quo Philosophus à tex 44. vsque ad 58. alium sermonem non habuit nisi de Ideis. Nã recitat Philosophus ꝙ triplici de causa Plato posuit Ideas, propter scientiam, propter generationem, & propter existentiam rerum. Occasione igitur horum dictorum, non erit inutile nobis fusius disputationem istã ventilare secundum Logicos, Philosophos, Metaphysicos, & Theologos, & videre insuper, num Plato & Arist. conciliari possint in positione idearum. Hæc de primo.

Opin. eorũ qui dicunt Aristot. aduersari Platoni.

¶ Quoad secundum, Philosophi, & viri grauissimi, qui de Ideis sermonẽ habent, in duas partes diuisi sunt. Quidam vt est Alexãder Aphrosidiensis, Auerroes, Atticus Platonicus, referente Eusebio lib. 9. contra Philosophos cap. 3. Cicero libro quæstionum Academicarum, & multi etiam ex latinis pro comperto habent, & tenent Arist. nedum verbis, sed re ipsa Platoni aduersari in Idearum positione, vt recitat Zimara in Tabulam Auer. verbo Idea: vbi habet inuehendo contra illos, qui contrariã partem affirmant. Per vitam meã nescio quo modo præclara ingenia hallucinantur in re clarissima: quia processus quem Arist. habet de Ideis, est de rebus, non de vocibus, immò lucidissimus Themistius habet pri. de Anima in altissimis præsertim Philosophiæ quæstionibus, non æquum est aliud dicere, & aliud sentire, sed inter altissimas Philosophiæ quæstiones iudicandum est esse hãc de Ideis: vnde Porphyrius inquit in prologo prædicabilium. Altissimum est huiusmodi negotium, & maioris egens inquisitionis. Et propterea sicuti inter viros & leones nõ est fidum iusiurandum, nec lupi & oues vnquam vnanimes redduntur, sic nec Plato, & Arist. vnquam possunt vnanimes reddi.

Cap. 30.

Opinio illorum qui tenent Ar. verbis tantum dissentire à Platone in hac disp.

¶ E regione partis secundæ ponitur Ioan. Grammaticus, Eustratius, Ammonius, Simplicius & Boetius ex Latinis in secunda editione libri de interpretatione, & multi alij viri illustres, vt ait Bessarion Cardinalis: omnes isti tenent Arist. tantummodo verbis dissentire à Platone, & nullo pacto re ipsa. Nihilominus adhuc inter istos disconuenientia quædam est, nam Ioannes Grãmaticus arbitratur varias Ideas, & formas in hoc mundo sublunari Platonem constituisse, & tot esse species, & formas separatas, quot sunt species sensibiles rerum generabilium, & corruptibilium. Ponit etiam quòd istæ Ideę separatę, nedum ponuntur, vt habeatur scientia de rebus istis sensibilibus, & propter generationem ipsarum, & existentiam: sed etiam vt gubernent, & regant: vnde omnia bona, & mala, quæ adueniunt homini, dicebat ab Idea hominis proficisci. Excitaturque aliquando homo à sua Idea, vt prosequatur vtilia & fugiat mala: quoniam quælibet Idea habet prouidentiam de sua specie: sed non primo & per se, quia nobile nõ est gratia ignobilis, primo enim sunt gratia ipsius Dei benedicti, vt ei complaceant, & quantum possint efficiantur ei similes, cũ ipse Deus sit fons & origo omnis bonitatis. Secũdo sunt propter sublunaria: & istæ Ideæ sunt in singularibus ipsius speciei, quibus prouidẽt: quia cum sint in loco per operationem non immanentem, sed transeuntem, quoniam quælibet Idea ibi est vbi operatur: sed in cunctis singularibus speciei operatur: igitur in cunctis singularibus speciei existit.

Deus est oĩũ ergo oĩs bonitatis.

Psal. 90.

¶ Sed hæc positio nec Theologica, neque Physica est. Non Theologica: quia Theologi tribuunt Angelum nedum speciei vnicuique, sed singulum singulo homini extra vterum matris existenti, iuxta illud, Angelis sui Deus mandauit de te &c. Neque etiam est Philosophica: vt merito Ioan. Iacobus Pancsius in sua 3. disputat. Metaph. doctissime impugnat. Quia prouident singularibus: ergo cognoscunt ipsa. Tunc sic, vel sunt intellectus, vel sensus. Nõ primũ, quia intellectus non cognoscit singularia 3. de anima. Non secundum, quia sensus sunt vires organicæ. Modo Ideæ sunt seiunctæ ab organo: ergo istæ Ideæ non dantur. Præterea, ab immobili & æterno non potest fieri aliquid nouum: istæ Ideæ sunt immobiles, & æternæ: ergo aliquod nouum non potest ab eis euenire: ergo non possunt causare bona & mala in singularibus. Tertio sic. Nulla forma libera à materia est causa mali: quoniam omnis malitia est relegata talibus formis: sed istæ Ideæ sunt liberæ à materia: ergo non possunt aliquod malũ causare. Deinde cur videmus probos, doctos, & integerrimos egere & trucidari, ignaros autem & nequissimos affluere & viuere, si istæ Ideæ prouidentiam & habent de singularibus? ¶ Quidam etiam ex secta

Pancsius in 3. disp. suæ Tex. 30.

Platoni-

Platonicorum constituunt tres ordines Idearum, primus ordo est in mente diuina, secundus in mente Angelica, tertius in anima rationali. Quia Deus est virtus infinita, & quicquid est in Deo est ipse Deus. Vnde non solum est sua essentia, sed suum esse. Quoniam quicquid est in aliquo, quod est præter essentiam eius, oportet esse causatum vel à principijs essentiæ, sicut accidentia propria consequentia essentiam, vt risibile consequitur hominem, & causatur à principijs essentialibus speciei, vel ab aliquo exteriori, sicut calor in aqua causatur ab igne. Si igitur esse ipsius esset aliud à Deo, tunc esset aliquod causatum in Deo, quod est falsum, de quo vide D. Tho. Et sic Ideæ, si sunt in mente diuina, non tamen realiter distinguntur à diuina mente, sed tantum secũdum rationem. In secundo ordine ponit hæc opinio mentem Angelicam, in qua sunt etiam quædam rationes, siue Ideæ, quæ distinguuntur ab essentia ipsius Angeli: vnde sunt quid superadditum ei. Quia Deus est summa vnitas: Angelica mens, quoniam deficit à Deo, deficit etiam ab vnitate ipsius Dei. Ideo accedit ad multitudinem. Et quia si istę mentes Angelicæ referantur ad inuicem, non retinent æqualem gradum perfectionis, propterea non intelligunt per æqualé numerum Idearum, imo quanto hæc mens est sublimior, tanto per pauciores intelligit Ideas, hinc quanto proximior Deo existit, tanto magis recedit à multitudine, & accedit ad vnitatem, & ponitur talis proportio inter corporalia & spiritualia. Nam corpora superiora habent suas proprietates congenitas, inferiores verò substantiæ viputa animæ rationales acquirunt ipsas in dies, & habent plurimas Ideas, quia omnium specierum. Verum quia quidam posuerunt animã mundi, quæ anima mundi est sublimior anima rationali, propterea pauciores Ideæ sunt in anima mundi, quã in rationali anima. Et si quis quærat, quæ namque sit hæc anima mundi, respondet Pauesius narrando duas opiniones Platonicorum. Quidam dixerunt quòd Anima mundi est quædam intelligẽtia, quæ assistit huic terreno orbi, & mundo sublunari, & habet curam de ipso, & de singulis partibus eius, & est vna numero, & per varias rationes, quas continet in se, est causa omnium sublunarium. Et quia omnia composita siue habeant vitam, siue non, dependent ab hac intelligentia, propterea iusta ratione vocatur anima: nam illa est anima, quæ constituit aliquod in esse, & ei largitur vitam: modo hæc intelligentia constituit mundũ hunc sublunarem, & ei largitur vitã & vires, & gubernat ipsum ne aliquid temere in ipso eueniat, iccirco iure anima mundi vocari debet. Alij vero dixerunt quòd anima mundi est mens non orbis sublunaris tantum, sed totius mundi, ac vniuersi. Et per mundum, ac vniuersum intelligũt globum cęlestem, & globum elementarem. Verum quia globus cælestis est perfectior atque diuinior, iccirco primo ipsum constituit, secundo diffundit se in alijs partibus coniungendo deinceps cælestem cum elementari, producendo in aere aues, in aqua pisces, in terra viuentia, vt stirpes, & animalia. Et per cælum tãquam per medium producit quædam alia perfectiora, quædam imperfectiora: anima igitur mundi est quæ constituit totum vniuersum, & per totum diffundit vitã. Et in hac quoq; reperiũtur variæ Ideæ & magis multiplicatæ q̃ in mẽte Angelica, minus tñ quã in anima rõnali. Sed hæc tria stare nõ possunt, ait Pauel. primo ꝙ nõ sunt collocãdę Ideę in opifice primo ac in Deo benedicto, & rõnes pro hac impugnatione dicit esse illas, quas adduxit cõtra Simpliciũ, aduersus quę adduxit hãc rationẽ. Vbicunq; est multitudo rationũ ibi nõ est summè simplicitas. Sed Deus est summe simplex, a Deo qđ quidquã Deo simplicius reperiri nõ põt: igitur in Deo optimo nulla erit rationũ multitudo: ex cõsequenti nec idearũ. Præterea Auer. testatur pri. Physicorum ꝙ omnis multitudo aut est rerum differentiũ secundum quantitatem, aut secundum formam: sed multitudo idearum in Deo existens, non est secundum quantitatem, neque secundum formã differens, igitur nulla multitudo rationum, est ponenda in Deo. Tertio, quæcunq; insunt principio diuersitatis, sunt diuersa: ergo quæcunq; insunt principio vnitatis sunt vnum omnibus modis. Sed Deus est summa vnitas: igitur in Deo nulla multitudo notionum & idearum reperitur. Quarto, Arist. testatur 12 diuinorũ ꝙ Deus solum Deum intelligit, & quæ Deus non sunt, nõ apprehendit. Quoniã facultas cognoscendi quę absolute perfecta est, nullo modo imperfici potest, forma nõ apprehendit viliorem seipsa, propterea quòd res intellecta est perfectio potẽtiæ iudicantis. Diuina mẽs est omnino perfecta, & nullo modo potest imperfici, nullo ergo mõ viles formas poterit intelligere. Secundum qđ impugnat est ꝙ isti dicunt Angelicas mẽtes obtinere rõnes sensibilium, ait ꝙ hoc non est

1. Opi. quæ dicitur Philosophi Plat.

p. p. q. 3. ar. 4

S. Tho. p. p. q. 55. ar. 3. in quo quærit si Angeli superiores intelligunt per spẽs magis vniuersales.

1. p. p. 55 ar. 5 Quæ sit anima mundi. 3. dist.

In anima mundi sunt plures Ideæ quã in anima nostra.

Tex. 16.

Tex. 51.

Secundum dictũ quod impugnat.

non est peripateticę dictum, quia quemadmodū diuina mens ea quæ Deus non sunt apprehendere nequit, Ita Angelicæ mentes, quæ ipsis viliora sunt percipere non possunt, quia imperficeretur à cognitione vilium. Profitentur Philosophi Angelicas mentes cognoscere tantum seipsas, & etiam superiora, quoniam sunt effectus supernarum mentium, & semper superiora relucent in inferioribus, veluti causæ in effectibus, non ergo per Ideas hæc inferiora valent agnoscere. Præterea omne quòd est in aliquo, sm̄ modum & naturam illius est in quo reperitur: sed sensibilia sunt in angelicis mentibus: ergo sunt in ipsis sm̄ modum, & esse ipsarum, modus aūt est vt inferiora sint in supremis eminēter, & non per ideas & notiones.

Auer.

Tertio, Auer. 4. lib. Paraph. Metaph. inquit, cum effectus suam causam æquiuoci cognoscit, causa relucet in eo vt ab ipso distincta: sed cum causa æquiuoce cognoscit sui effectum: notio effectus non est separata à notione causæ: quoniam effectus comprehensus in causa æquiuoca omnibus modis efficitur idem cum sua causa. Propterea mentes angelicæ dicuntur intueri sensibilia; quoniam cognoscunt seipsas in quibus eminenter sunt sensibilia.

Tertium dictum quod impugnat.

Tertium quod impugnat, est de anima mundi: quia dicebant ꝙ anima mundi per rationes quas de rebus in se habet, largitur singulis partibus mūdi formas, & vires, & esse. Arguit quia hoc repugnat Philosopho: quia quod est separatum, & seiunctum à materia: non potest ea quæ materiæ sunt immersa apprehendere, sed anima mundi siue sit intelligentia, siue sit prima mens, est seiuncta, & separata à materia: igitur non poterit hæc sensibilia per ideas apprehendere. Sed quamquam hoc tertium dictum de anima mundi sit falsum, & conueniat cum ipso Pauesio quo ad conclusionem, quia anima de mente Arist. est actus corporis &c. neque intelligentia, neque prima mens poterit esse actus corporis, ob id falsum absolute erit à nobis fatendum intelligentiam, seu primam mentem esse animam mundi.

Pauesius, 2. de anima. Tex. 4.

Cōtra Pauesium.

Nihilominus ratio quam adducit Pauesius est falsa; quia quamquam verum sit ꝙ substantia separata non cognoscat sensibilia, accipiendo scientiam à rebus: poterit tamen per connatas species, & ideas cognoscere. vt dicit Aug. 2. super Gen. ad literam, qui docet, ꝙ cętera quæ infra angelos sunt ita causantur vt prius fiant in cognitione rationalis creaturę, ac deinde in genere suo. Ratio Pauesij concludit si congregarent scientiam à rebus.

Soluūtur rationes Pauesij.

¶ Rationes quoque quas adducit ad impugnandum primum dictum, sunt nullius momenti, & prima ratio soluitur à D. Tho. in disputatis ar. 2 de ideis, ad nonum argumentum, ꝙ illa multitudo idearum in ipso Deo non facit compositionem cum ipso Deo, cum non sit aliud ab essentia Dei intellecta, vnde in Deo sunt essentia ipsius Dei intellecta. Ad sm̄ quoque dico ꝙ dictum Auer. tenet in his quæ realiter distinguuntur: modo ideæ non sunt distinctæ realiter neque ab ipso Deo neque inter se. Ad tertium quoque dico ꝙ ideæ sunt vnum re in Deo: sed distinguuntur sm̄ diuersos respectus ad ideata. Ad quartum dico, ꝙ illæ duæ responsiones quas adducit sunt optimę: quarum prima fuit, ꝙ Deus cognoscat se vt primum obiectum: alia à se vt secundarium obiectum.

Cōtra philosophastros.

Secunda vero ꝙ Deus consecutiue agnoscit alia à se, & sic etiam cognoscat mala & non vt quidam: ꝙ Deus non agnoscat mala, docere ausi sunt, hi enim sunt in profundo peccatorū, & ne Deus puniat ipsos, ideo docent, ꝙ mala non cognoscit. Nec valet replica Pauesij, & aliorum: quia tunc Deus perficeretur à malis, cū res intellecta sit perfectio intelligentis: hæc concluderet quando Deus caperet scientiam à rebus.

Soluūtur rationes Pauesij secūdi dicti.

¶ Rationes quoque ipsius Pauesij contra sm̄ dictum nullius sunt roboris: nā prima eodem fundamento refellitur: quia mentes Angelicæ non suscipiunt scientiam à rebus, propterea non imperficiuntur ab eis. Quoniam vt notat D. Tho. p. p. q. 57. ar 3. vbi quærit, Num angeli cognoscant futura: quia ea quæ præsentia sunt habent naturam per quam assimilantur speciebus, quę sunt in mente Angeli. Ad secundum dicitur ꝙ inferiora sunt in superioribus eminenter per substantiam in esse intelligibili naturæ per species intelligibiles, non receptas à rebus, sed congenitas: sic etiam intelligitur dictum Auer. Causa æquiuoca cognoscit effectum per species congenitas, sed non susceptas à rebus, & propterea subdit, ꝙ omnibus modis efficitur vnum non in esse naturæ, sed in esse intelligibili, & sic patet quomodo male impugnata sunt illa duo dicta ab ipso Pauesio. Tertium dictum est falsum, & ratio sua est nulla. vt ex dictis patet.

5. Opinio est Simplicij de ideis 2. phys. tex. cōm. 10.

Est deinde opinio Simplicij asserentis dari ideas, tum de mente Platonis, tum etiam de mente Arist. & tria docet Simplicius de istis ideis. Primum quonam modo naturalis Philosophus valet separare formas naturales à materia. Secundum quibus rationibus Plato probat suam opinionem de ideis. Tertium

docet

docet Aristotelem non dissentire à Platone. ¶ Quoad primum incipit à dessinitione ideæ, dicens ꝙ idea est ratio, & exemplar formarũ naturalium existens in diuina mente, dat exẽplum. Est producenda forma naturalis, puta anima bouis. Deus habet exemplar ad cuius similitudinem venit in lucem, & hoc exemplar in mente diuina existens dr̃ notio, ratio, & exemplar, & idea: & hæc notio & idea non est ipsius materiæ, neque compositi, sed tantũmodo ipsius formæ: & ratio est quia idea est eorum quibus res existunt: sed formis res existunt: igitur formarũ solũmodo sunt ideæ, & non ipsius materiæ, quia per materiam potius res non sunt quã sint: similiter neq; ipsorum compositorũ põt esse idea. Quia cum in cõpositis non sit aliud nisi materia & forma, vnde dicunt͂ simul tota, ipsius materiæ non est idea, sed tñ formę: igit͂ compositorum non dantur ideæ. Addit vlterius ꝙ diuinus Plato eodem nomine vocat ideam, & id cuius est idea, & ratio est, quia effectus & causa eodem nomine nuncupant͂: sed effectus ideę est forma & causa etiam formæ, ergo merito eodẽ nomine est nuncupanda idea, & id cuius est idea, forma existens in materia vocat͂ forma, idea etiam forma vocat͂, quia forma est causa per quam res est: sed per ideam res est: ergo idea dr̃ forma. Et hoc docuit Arist. qui in antepredicamentis eodem nomine vocauit hominem verum & hominem pictũ: ita etiam Plato eodem nomine vocauit ideam & id cuius est idea. Et quẽadmodum homo viuens & homo pictus dr̃ æquiuoce homo, ita idea & id cuius est idea æquiuoce forma dicunt͂: & ratio est quia habent varias dessinitiones, nam alia est diffinitio formæ in materia existentis, & alia est diffinitio formæ separatæ à materia, hinc fit vt forma illa quę in Deo existit nullum interitũ patiatur: forma quę existit in materia subijcitur ortui & interitui, & huius opinionis est Arist. qui 12 huius ostendit ordinẽ vniuersi esse in Deo, & in ipsomet vniuerso: & ideo mundus dr̃ ab ornatu, & vtrumq; ordinem vocat eodem nomine. Ponit etiam ibi ordinem in duce, & ordinem in exercitu, & vtrumq; appellat eodem nomine, non igitur alicui alienum esse videtur si Plato eodem nomine vocat ideam & id cuius est idea. Addit etiam ꝙ idea & id cuius est idea sunt eiusdem speciei, quia vniuersæ res inferiores sunt ex materia, & ex participatione formæ. Materia est per participationem formę: sed participatio & id quod participatur sunt eiusdem speciei, vt caliditas quæ est in aqua prouenit à caliditate quæ est in igne: formę ergo quę sunt in materia cum sint participationes quędam formarum separatarum, sequitur quod formę separatę & formę in materia erunt eiusdem spẽi. Etsi quis dubitaret ꝙ formę quę sunt hic non sunt participationes idearũ quę sunt in Deo: quoniam hic in mundo sublunari datur forma quę est homo, & bos, & leo, & consimiles, sed in Deo non est neque homo, neq; bos, neq; leo à quibus sunt hę formę causatę: igitur non possunt esse ideę in Deo de istis. Rñdet Simplicius negando minorem, & negationis causa est: quia sm̃ Aristo. in Deo datur viuens, pulchrum, & bonũ, mens, substantia, & similia, & hæcmet collocat in Deo vt patet in 12. Metaph. vbi ponit in Deo reperiri nobilissimam vitam, bonitatem, mentem, & substantiam, & in nobis est voluntas, & in Deo est voluntas, de qua D. Th. multa docet. Et ita secundum Platonem, quęcunque sunt in hoc mundo, sunt etiam in ipso Deo, licet diuersimode: quia in hoc mundo homo includit materiam, & patitur mortem: sed homo in Deo, neq; materiam habet, neque ortum, aut interitum. & ex his patet quid sit idea. ¶ Quoad secundum probat Simplicius dari ideas de mente Platonis & Arist. Si non dantur ideę, tunc erit progressus in infinitum in generatione rerum: quod abhorrent Plato & Arist. secundo Metaph. ergo necesse est ponere ideas. consequentia probat͂ quia omne quod gignitur à consimili sm̃ speciem sit si homo hic gignitur: ergo ab alio homine eiusdem speciei fit: & tũc quæro de illo, aut est genitus aut non: si genitus, iterum quæro de illo, & cũ non detur ꝓgressus in infinitũ: sequitur ꝙ hę formę, quę sunt hic, sunt genitę ab his quę sunt in opifice. Preterea, omne quod fit & gignitur: fit & gignitur à causa habente rationem, & similitudinem illius facti & geniti: alioquin res recta ratione non fierent. Tunc quęro, hęc rõ, & similitudo, quę est nisi exemplar & idea existens in opifice omniũ: Preterea Aristo. 8. de Physico auditu probat ꝙ ea quę perpetuo & continuo mouentur, sunt causa immobilis illius motionis quę nunquã deficit: sed quę in hoc mundo sublunari reperiuntur perpetuo, & continuo mouentur, licet non secundum quamlibet si etiem motus: ergo hęc omnia habent causam immobilem & indefinitam: quę causa non est nisi, exemplar & ratio, & idea in primo rerum opifice existens. Preterea, in opifice rerum omnium presunt imagines & similitu-

An idea sit Formæ vel materiæ lege Caie p. p. q. 15. ar. 3. in resp. ad 3. & D. Tho. ibi & in q. 3. de ver. ar. 5. & 1. sent. dist. 36. ar. vltimo.

Tex. 45.

Idea, & id cuius est idea sunt eiusdẽ speciei.

Dubiũ motũ a simplicio soluit͂.

Tex. 45.

p. p. q. 19. ar. 1.

2. Metaphy. Tex. 6.

Tex. 35.

ſimilitudines eorum, quæ fiunt: ſed Deus eſt artifex omnium rerum: ergo in ipſo Deo ſunt

Tex. 15.

imagines ac ſimilitudines & ideæ omnium. Præterea Ariſt. ſecundo Phyſ. æquiparat naturam ipſi arti dicens: quemadmodum ars dicitur ad id quod eſt ex arte, & ad id quod eſt artificiale, ita natura & ad id quod eſt ſm naturam, & ad id quod eſt naturale: ſed ars quæcunque operatur, per quaſdam rationes & ſimilitudines operatur: ergo & natura quę producit per ſimilitudines quaſdam effingit: ergo & illa cauſa quę eſt ſuperior natura & arte, adhuc per ſimilitudines operatur: hęc cauſa non eſt niſi Deus: igitur in Deo ſunt ſimilitudines omnium rerum. Præterea, omnis ſubſtantia determinata & genita habet aliquod principium ingenitum, & immobile, ſed tale principium in materia eſſe nequit. Quia quod eſt in materia, eſt participatio & aſſectio illius; neque poteſt eſſe in natura. Quia omne quod

Tex. 5.

eſt in natura: eſt in materia. Ita dixit Philoſophus, ſecundo Phyſic. in ſubiecto eſt natura ſemper, neque eſt in anima: quia tale eſt ſeparabile & per ſe mobile, & habet quandam duplicitatem cum moueat & moueatur: & ſic non erit magis principium quam à principio: ergo oportet tale principium eſſe immobile, ingenitum, & ſolum efficiens omnium, & ſingulorum, quæ omnia & ſingula producit per proprias, diſcretas & immobiles formas: quæ dicuntur ipſæ ideæ. Pręterea ſi in Deo non eſſent exemplaria, & rationes omnium eorum quæ fiunt: tunc Deus non eſſet omnium cauſa: quod eſt falſum, conſequentia probatur, Quia ab vno inquantum vnum varia proficiſci nequeunt. Igitur ſi à prima omnium cauſa tanta diuerſitas fluit, ſignum eſt ꝙ in ea eſt multitudo rationum: quæ cauſæ, & ideæ ſunt omnium rerum. ¶ Quoad tertium in duobus Simplicius conciliat Platonem cum Ariſt. primo ꝙ quando Ariſt. impugnat opinionem de ideis, non impugnat propriam ſententiam

Ar. non impugnat opinionem Platonis de ideis ſed vulgarem quandam opinionem.

de ideis: ſed quandam vulgarem opinionem, quę dicebat, ꝙ ideæ eſſent in concauo orbis lunæ, vel ſententiæ vulgares, & plebeæ de ideis erant ꝙ formæ materiales non abſolutę, & ſeparatæ à materia præexiſtebant in mente opificis: & quemadmodum hic ſunt formæ cũ modo ſubſiſtentiæ, ita etiam erant formæ ſubſiſtentes, & has dicebant ideas, & non ſimulacra, & exemplaria eorum quæ ſunt hic: & dicebãt ea quæ ſunt hic, & ea quæ ibi ſunt, habere quandam identitatem. Quę ſententia eſt falſiſſima. Sed ſententia Platonis eſt ꝙ quemadmodũ in ędificatore alia eſt ratio parietis, & alia ipſius tecti; ita in Deo alia eſt ratio qua producit hominem, & alia qua producit leonem, & hanc non impugnat Ariſt. Secundo ait Simplicius ꝙ Plato & Ariſtoteles poſſunt cõciliari in hoc, ꝙ quando Ariſt. impugnat Platonem, impugnat ſecundum illam opinionem, quæ aiebat compoſitorum eſſe ideas, & recté impugnat: quoniam formæ, cum tres habeant gradus. Primus eſt ſecundum quem vocantur ideæ, quo pacto in nulla materia ſunt comprehenſę: ſed ſunt formæ & puræ quidditates. Secun-

Formarum tres ſũt gradus.

dus gradus eſt ſecundum quem forma vocatur natura, prout cõprehenditur in materia vniuerſali. Tertius ſecundum quem forma cõprehenditur in particulari, & ſic formę à ſummis vſque ad ima procedunt. Et quia primus gradus formę nullam materiam comprehendit, eſt enim ſublimis & habet eſſe in opifice, & nuncupatur gradus formarum, quæ ſunt ideæ, & ſic Ariſt. concedit etiam formas ſeparari: quas formas, ideas Plato vocat. Secundus & tertius gradus formarum non eſt ſeparatus à materia: quia ſecundus concernit materiam cõmunem, tertius verò materiam particularem. Hos ergo reprehendit Ariſt. qui aſſerunt formas ſecundi & tertij gradus eſſe ſeparatas, nam quę ſunt comprehenſa in materia, ab ea ſeiungi nequeũt; ſed formę ſecundi, & tertij gradus ſunt comprehenſę in materia, igitur ab ea ſeparari non poſſunt & hę eſſent in opifice omniũ, & hæc eſt opinio Simplicij ſecũdo Phyſ. tex. 20. latent autem qui ideas faciunt &c. ¶ Ioannes Grammaticus ſe-

Opinio Io. Grammatici de ideis. 2. Phyſ. Tex. 10.

cundo phyſ. partim conſentit cum Simplicio, partim diſſentit, conſentit in hoc ꝙ conſtituit in mente diuina ideas oĩum, quorũ eſt effector & cognitor: quia omnis cognitio, & efficientia eſt per ſimilitudinem: ſed eſt effector & cognitor oĩum formarum: igitur oĩum formarum hẽt ideas. Diſſentit à Simplicio: quia non ſolũ formarũ, ſed etiã compoſitorũ ſingularium, atq; materię primę ponit ideas. & ratio ſua eſt, quia omniumquę gignuntur ſunt ideæ: ſed ſingularia gignuntur: igitur ſingulariũ dantur ideæ. probatur minor quia ſingularium eſt ortus atq; interitus. Pręterea Deus habet rationes oĩum eorũ quæ cognoſcit: ſed Deus perfectè cognoſcit ſingularia & materiã primã: ergo oĩum iſtorũ habet ideas

Dubitatio num idea idẽt. ſit cũ ipſo Deo.

penes ſe. ¶ Sed quæritur an idea ſit idem ſubiecto & ratione cum ipſo Deo, vel diſtinguatur à Deo: & reſpõdent aliqui ꝙ ipſę ideæ ſpectant ad eſſentiam & ſubſtantiam ipſius Dei:

sicuti animal rationale pertinet ad substantiam hominis. Quæ positio stare non potest: nam sequeretur quod in Deo esset cõpositio, sicuti animal & rationale faciunt hominem compositum. Propterea alij dixerunt quod ideæ non sunt de essentia Dei: sed sunt quædam accidentia aducticia & superaddita ipsi Deo, & hi etiam incidunt in profundiorẽ foueam, quia sequeretur quod Deus esset compositus ex substantia & accidente, quod est absurdum nedum in Philosophia, sed etiam in Theologia, vt patet per D. Tho. tum etiam quia sm̃ Philosophos, mentes separatę non subijciuntur accidentibus, multominus suprema mens. Alij etiam asserunt quod ideæ non sunt aliud nisi diuina essentia. & hęc est opinio D. Th. qui ait quod idea non nominat diuinam essentiam, inquantum est essentia, sed inquantũ est similitudo, vel ratio huius, vel illius: vnde secundum quòd sunt plures rationes intellectæ ex vna essentia, secundum hoc sunt plures ideæ: vnde ideæ non sunt distinctę à diuina essentia nisi ratione rerum, quæ referuntur ad ipsam. vnde id quod est idea est vnũ numero, & simplicissimum, sed merito rerũ quæ referũtur & intelliguntur non est quid vnum, sed multiplex. Sed si quis dubitando diceret, Ideæ sunt rationes incommutabiles atq; æternæ, sed res quæ referuntur non sunt incommutabiles & æternæ: ergo merito & beneficio rerum quæ referuntur, non est multitudo idearum collocanda. Sed soluitur hæc dubitatio: quia res quatenus referuntur ad substantiã Dei, & prout intelliguntur, sunt æternæ: quia ab æterno Deus omnia cognouit: vnde prout sunt obiectæ & intellectæ à diuina substantia, sunt æternæ: sed res sm̃ esse suum non sunt æternæ, sed temporales. Siquis etiam quæret, Sint ne oĩum ideæ, puta malorum & priuationũ: si omnium quæ Deus cognoscit sunt ideæ: ergo cum cognoscat mala & priuationes: malorum & priuationum erũt ideæ. Rñdet hæc positio quod malum cognoscitur per ideam boni, & priuatio cognoscitur per ideam habitus, & sic per se nec malorum, nec priuationum est idea. Si etiam quæris an accidentium sint ideæ respondet hęc positio affirmatiue, & ratio est quod illorum est idea in mente opificis, quorum ipse summus opifex est cognitor & effector: igitur omnium accidentium est cognitor & effector: igitur omnium accidentium est in ipso Deo idea. vnde quatenus Deus repræsentat accidentia, etiam Deus ipse habet ideam ipsorum. Aliqui vero ex Platonicis affirmãt ideas non esse illorum quæ se habent sm̃ prius & posterius. Et quia bonum, ens, mens, accidentia omnia, transcendentia, & multa alia se habent secundũ prius & posterius: igitur istorũ nullo pacto sunt constituendæ ideæ: & rõ illorum est quia ideæ sunt institutę à Platone vt existant rationes producendi: sed accidentia, & genera producuntur ad productionem specierum: propterea ipsorum accidentium non sunt ideę constituendę. Sed hæc ratio de facili soluitur ab his qui asserunt contrariam partem: quia ideę nedũ sunt institutę vt sint rationes producendi: sed etiam vt sint rationes cognoscendi: licet accidentium & generum non sint ponendę ideę, prout habent officium producendi: sunt tñ ponendę, prout habent officium repręsentandi. ¶ Postq̃ recitauimus opinionem Platonicorum de ideis, & quomodo conciliant ipsum Platonem cũ Arist. nunc videndũ est quid sentiat Alexander Aphrodisiensis, Auerroes, Actonicus Platonicus, & Cicero. Hi enim asserunt quod sicut non est fidum iusiurandum inter viros, & leones, & sicuti lupi & oues numq̃ sunt vnanimes, ita nec Aristo. & Plato. Hi .n. volunt quod in doctrina peripatetica sm̃ documenta Aristo. tres sunt ordines rerum cognoscentium, supremus, intermedius, & infimus: in supremo est diuina mens, in ipso intermedio angelica mens, in infimo est humana. & quod in nullo istorũ graduum sunt collocandę ideę, non in primo, quia nulla multitudo neque sm̃ rem, neque sm̃ rationem est collocanda in summo simplici, sed diuina mens est summè simplex: igitur in diuina mente secundum Arist. nulla est multitudo idearum. Tum etiam quia peripatetici docent, Deum tantum Deum percipere: ergo frustra ponuntur ideę vt rationes agnoscendi. Tum etiam quia diuersitas rerum non est expetenda à primo opifice, sed à causa secunda, cum primus opifex non sit causa existentię in rebus: ideo nec sunt necessarię ideæ vt rationes producendi, nec vt rõnes intelligendi: ergo nullo pacto sunt necessarię ideæ. In gradu intermedio non sunt collocandę ideę & hoc loquendo respectu inferiorum: quia si mentes Angelicę haberent ideas, vel ipsę essent rationes intelligendi, vel producendi: sed neutro modo sunt ponendę respectu inferiorum, igitur nullo pacto sunt collocandæ ideę in mentibus Angelicis. Probatur minor, quod non vt rõnes intelligendi: quia nulla mens, quę cum diuino animali consortium habet, sensibilia apprehendit, sed Angelicę mentes habent

p p. q. 3. per totã. & precipue art. 6. p p. q. ar. 2. ad primũ argumentum. Id quod est idea est vnũ numero, respectu vero rerum est multiplex.

An sint ideę malorum.

An accidentiũ sint ideę

Num sint ideæ eorum quæ se habent secundũ prius & posterius.

Quo modo generũ sunt ponendæ ideæ.

Opinio Ari. de ideis secũdũ Auerr. & socios.

Tres sunt ordines rerum cognoscentium secundum Ar.

Num Intelligentijs sint ideę respectu inferiorum.

 consortium

conſortium cum diuino animali: igitur mentes angelicæ ideas non habent, vt rationes co-
gnoſcendi. Quod etiam non debeant poni vt rationes producendi, probatur: quia in cauſis
à quibus nulla eſt varietas in effectis, non ſunt collocandæ ideæ vt rationes producendi, ſed

Num diuinæ mẽtes habeant ideas reſpectu ſuperiorum.

Angelicæ mentes ſunt cauſæ à quibus nulla eſt varietas in effectis: cũ omnis varietas & di-
uerſitas eſt expetenda à cauſa ſecunda & proxima; ſequitur ergo ꝙ in mentibus Angelicis
neq; vt rõnes producendi neq; cognoſcendi collocandæ ſint. Sed ſm̃ Ariſt. habent ideas re-
ſpectu ſuperiorum. & iſtæ ideæ non ſunt accidentia quia tunc eſſent compoſitæ ex ſubſtan-
tia & accidente: neq; etiam ſunt ſubſtantiæ diſtinctæ, quia tunc etiam eſſent compoſitæ ex
ſubſtantia aliena & propria, ſed ſunt ipſæmet eſſentiæ intelligentiarum diſtinctæ ſolummo-
do ſm̃ rationem, & iſtæ ideæ erunt tantummodo vt rationes intelligendi, non autem pro-
ducendi, & probat̃ ſic. Angelicæ mentes agnoſcunt ſuperiora, & illa non producunt: igit̃
habent ideas reſpectu ſuperiorum vt rõnes cognoſcendi, non aũt producendi. Sunt .n. in-
feriores intelligentiæ effectus ſupernarum, & vt ſic cognoſcendo ſe, agnoſcũt ſuperiora. &

D. Tho. p. p. q. 84. ar. 7.
Auicennas lib. de aïa cuius meminit D Tho. p. p. q. 79. ar. 6.
Themiſtius
Theoph. Io. Bacco. 1. ſẽt. q. 2. prolo.
Enri. quol. 5. q. 14.

ſunt ideæ illarum. ¶ Circa tertium gradũ qui eſt humana mens ſunt diuiſi peripatetici.
Quidam ponunt ideas in mente humana, quæ ideæ dicuntur ſpẽs intelligibiles, ſiue rõnes
intelligendi, & hoc non ſolũ reſpectu intellectus poſſibilis, ſed etiã reſpectu poteſtatis ſen-
tiendi: quæ eſt in animali caduco. Nam ſpecies iſtæ ſunt duobus modis. Vno modo quæ
repræſentant ſenſibilia vniuerſaliter: & hæ ſunt in intellectu poſſibili: quædã ſunt quæ re-
præſentant ſenſibilia vniuerſaliter: & iſtæ ſunt in poteſtate ſentiendi. Quidam vero negãt,
quia tria tñ ſunt in anima, põia, habitus & actus: ſed ſpecies intelligibilis nullum iſto-
rum eſt: igitur &c. Non .n. ſpecies eſt põia, quia ſpecies eſt in actu; non habitus, quia ha-
bitus fit ex frequentatis actibus ſecundo Poſter. non actus, quia ſpecies intelligitur põis,
ergo non põt eſſe actus, cum actus eliciatur à põia perfecta per ſpeciem, non eſt paſſio aut
diſcurſus. Quia vel corruptiua paſſio, & hoc non: vel perfectiua, & hoc etiam non, quia ta-
lis eſt intelligere & non ſpecies. & ſic iſti ſecundi negant omnino ideas in humana mente.
Et ſiquis quærat à ponentibus ſpecies vnde cauſantur, & originantur iſtæ ſpecies: adhuc

Olimpiodorus in tractatu de recta philoſoph.
Dicearc⁹ Græcus de modo intelligẽdi.

diuiſi ſunt Peripathetici circa hoc. Quidam enim tenent ꝙ cauſantur in facultate cogno-
ſcendi ab externis ſenſibilibus: & hoc modo perficitur ipſa facultas cognoſcendi. Quidã
aũt dicunt, ꝙ ſunt congenitæ cum ipſa anima: & quæ cauſantur ab externis ſenſibilibus po-
tius ſunt quædam paſſiones, quæ excitant vim cognoſcendi, ꝙ ſpẽs de nouo genitæ: & iſtæ
ſpẽs congenitæ ad duo deſeruiunt, ad cognitionem, & ad ꝓductionem ipſarũ rerũ. Ad cogni-
tionem. quia oĩs cognitio fit per ſimilitudinẽ, quæ ſimilitudo eſt ſpecies, ſiue idea. Ad pro-
ductionem, nam quicquid producitur ab animali vt animal eſt, per cognitionem produci-
tur. ſicuti calor calorem producit, & artifex artificiata. Spẽs quæ ſunt in intellectu poſſibi-
li repræſentant res vniuerſaliter. Quidã aſſerunt ꝙ cauſantur à phantaſmatibus beneficio
intellectus agentis. Quidam vero, ꝙ ſunt congenitæ intellectui poſſibili, & ſolummodo
ſunt diſtinctæ ab eo ſecundum rationem & ad duo ſunt etiam vtiles iſtæ ſpecies, ad cogni-
tionem rerum ſenſibilium. quomodo intellectus dr̃ contemplatiuus & theoricus: ſunt vti-
les etiam ad productionem rerũ, & hoc modo intellectus dicitur practicus: quia cognoſcit

An reſpectu ſupracæleſtium ſint ideæ in noſtra anima.

factibilia. Et ſi quis quæreret, Nõne humana mens cognoſcit etiam ſupercœleſtes mentes,
quia habet ideas mentium ſupracæleſtium? Reſpondent iſti ꝙ humana mens cum ſit effe-
ctus cæleſtium mentium, quatenus ſe cognoſcit, cognoſcit illas: & hoc pacto dicitur idea il-
larum: quæ idea non eſt diſtincta realiter ab ipſa humana mente, ſed tantum ſecundum ra-
tionem: & ex his patet quomodo dantur ideæ, & quomodo non in doctrina Ariſto. ſed an
hæc vera ſint videbimus opinionem Theologorum circa hoc. ¶ Theologi multa dicunt

D. Tho p. p. q. 15. & de ver. q. 1. & 1. ſent. diſt. 36. q. 1. ar. 1.

de ideis. Et primo declarant quid intelligant per ideas vt conforment ſe dicto Auguſtini.
lib. 83. quæſtionum: qui per ideas videtur intelligere formas, ſed quia forma eſt triplex
vna à qua formatur res: ſicuti à forma agentis procedit formatio effectus, vt ab homine hõ,
& ab æquo æquus. Secundo dr̃ forma ſm̃ quam aliquid format̃, & ſic aïa eſt forma homi-
nis, & figura forma cupri. Tertio dicitur forma illud ad quod aliquid formatur: & hæc
dicitur forma exemplaris, ad cuius ſimilitudinem aliquid conſtituitur, ſicut imago Hercu-
lis eſt forma ad cuius ſimilitudinem pictor producit aliquod exemplatũ: cũ ergo forma di-

Quomodo id qua res ſ imitatur aliam.

catur à qua & ſecundum quam & ad quã, idea eſt forma tertio modo ſumpta. Addunt etiã
ꝙ aliquid poteſt imitari aliquam formam dupliciter. Primo per ſe & ex intentione agentis

ſicuti

sicuti pictura ad hoc fit à pictore vt imitetur aliquem cuius figura depingitur. Secũdo aliquid imitatur aliquã formam per accidens, & præter intentionem agentis, & à casu, vt frequenter accidit in pictoribus facientibus imaginem alicuius, de quo non intendunt: propterea forma exemplaris non dicitur idea illius quod imitatur per accidẽs, sed illius quod imitatur per se, quia ly ad importat ordinem ad finem. Addunt adhuc Theologi ꝙ agẽs dupliciter dicitur operari propter finem: vno modo determinando sibi finem, & hoc modo operatur agens à proposito: alio modo agens operari dicitur propter finẽ sibi institutum ab alio superiori agẽte, & sic seruus agit propter finem institutũ sibi à superiori, puta dño suo, sic etiã sagitta tendit ad scopũ determinatũ sibi à saggitante, & etiam natura tendit ad finem institutum sibi ab agente per intellectum. Quia opus naturæ supponit opus intellectus: hinc dicitur quòd opus naturæ est opus intelligentiæ non errantis. Quando ergo fit aliquid ad imitationẽ alterius per agens quod non determinat sibi finem, tunc forma imitata non habet rationẽ exemplaris & ideæ: vnde forma hominis generantis non dicitur idea hominis generati, sed solum illa forma est idea quę est respectu agentis quod determinat sibi finem, & quia illa forma potest esse in agente & extra agentẽ: vnde forma artis in artifice dicitur exemplar & idea artificiati, forma etiam quæ est extra artificem ad cuius imitationẽ artifex aliquid facit, dicitur quoque exemplar & idea artificiati. Ex his colligunt modo Theologi diffinitionem ipsius ideę. Idea est forma quam aliquid imitatur ex intentione agentis determinantis & præstituentis sibi finem: & quia finis Dei non est alius à Deo, sed ipsemet Deus, propterea ideæ non sunt extra Deũ sed ipsemet Deus: & hoc pulcherrimè innuit doctissimus princeps Theologorum. Dionys. quando dicebat exemplaria rerum dicimus esse rationes substantificas, singulariter existentes, quas Theologia prædefinitiones vocat, & diuinas, & bonas voluntates, prædeterminatiuas, & effectiuas rerum existentium, secundum quas supersubstantialis essentia omnia prædefiniuit & produxit.

mitatur aliam.

Quot modis agẽs operatur propter finem.

Forma artis ĩ artifice dicitur exemplar.

5. cap. de diuinis nomi.

¶ Ex quibus de facili deducere possumus qui sunt illi, qui ponunt ideas: & qui sunt illi qui eas negant. Quicunque ponunt Deum esse primam causam entium agentem per intellectum, & præstituentem sibi finem non distinctum à se: hi ponunt ideas esse in mente diuina. Et quia hoc agnouit Plato, idcirco ipse fuit primus qui posuit ideas. Epicureus, & Democritus: qui posuerunt omnia casu euenire: negarũt ideas. Empedocles qui dixit omnia ex necessitate naturæ produci vt habetur secundo Phys. negauit ideas. Si ergo Aristo. ponit mundum productũ fuisse à casu, quod non est dicendum vt patet 8. Phys. vel si ponamus de mente eius Deum agere de necessitate naturæ: quod neque fatendum est: quia Deus est nobilissimum agens vt patet quinto Metaph. Ex istis principijs sumenda est opinio Arist. an neget, vel concedat ideas: si Deus agit de necessitate naturæ, nõ dantur ideæ in doctrina eius, si agit à proposito, dantur ideæ.

Cur Plato posuit ideas

Democritus negauit ideas.

Circa finem Tex 5.

Cap. de perfecto.

¶ Et ita ponitur cõclusio de mente Theologorum ꝙ necessarium est ponere ideas in diuina mente, probatur primo de mente Augustini: qui 15. de ciuit. Dei dicit. Qui negat ideas infidelis est, quia negat filium esse: ergo ideæ sunt necessariæ. Secundo sic, omne agens per intellectum habet rationem sui operis apud se nisi ignoret quid agat, sed Deus est agens per intellectũ, & nõ ignorans quid agit: ergo apud ipsum rationes rerum quæ ideæ dicuntur, sunt. Tertio habetur Phys. 2. ꝙ hę tres causæ, formalis, finalis, & efficiens incidunt in vnam. Sed Deus est causa efficiens & finalis rerũ: ergo est causa formalis exemplaris, quia nõ potest esse forma, quæ est pars rei. Quarto, effectus particularis non producitur à causa vniuersali, nisi causa illa sit propria, vel appropriata: sed omnes particulares effectus sunt à Deo qui est causa omniũ: ergo oportet ꝙ sint à Deo secundum quod est causa propria, vel appropriata vniuscuiusque: sed hoc esse non potest nisi per rationes rerum proprias in ipso existentes: ergo oportet rationes rerum hoc est ideas in ipso existere. Quinto sic, duplex est modus cognoscẽdi res per essentiam rerum, & similitudinẽ, sed Deus non cognoscit res per earum essentiam, quia sic cognoscuntur solum illæ quæ sunt in cognoscente per sui essentiam: ergo cum scientiam de rebus habeat: relinquitur ꝙ sciat eas per similitudinem. Sexto, Speculum non ducit in cognitionem aliquorũ nisi eorum similitudines in eo resplendeant, sed essentia Dei est speculum ducens in cognitionem omnium creaturarum vt ait Gregorius: Quid est quod nõ videant, qui videntem omnia vident? ergo in eo sunt similitudines omnium rerum. Septimo, Diuinus Boetius ait loquens ad Deum: Tu cuncta supremo ducis ab exẽplo, pulchrũ

Conclusio Theologorum.

Tex. 27.

Duplex est modus cognoscendi res.

4. Dialog.

3. de consol. Philos. m.

pulche-

pulcherimus ipse Mundum mente gerens. ex quibus verbis elicitur quòd Deus habet exemplum ipsius mundi, & omnium quæ sunt in mundo, & hoc est idea. Octauo, D. Augustinus ait, piget me dixisse duos esse mundos, sensibilẽ, & intelligibilẽ, nõ quin hoc verum sit, sed quia hoc dixi tanquam ex me: cum tamen à Philosophis dictũ sit. Et quia modus iste loquendi non est consuetus in sacra scriptura, licet in Philosophia, in qua ponitur mũdus iste elementaris, de quo Arist. primo Metheororum ait, Necesse est hunc mundum inferiorem lationibus superioribus contiguum esse, vt inde omnis virtus gubernetur, ponitur & mundus cælestis, & intellectualis, & hic dicitur ideæ aliorum mundorum: est ergo necesse ponere ideas in ipso Deo. Nono, D. Augustinus etiam ait quòd filius est ars patris plena omnium rationũ viuentium: sed illæ rationes dictum est ꝙ non sunt aliud nisi ideę, igitur dantur ideę in ipso Deo. Decimo, hoc etiã corroboratur ex sacris litteris, nã scribitur Ioan. 1. Quod factum est, in ipso vita erat. quæ verba exponens Augustinus ait: omnes creaturæ sunt in mente diuina sicut archa in mente artificis: sed archa in mente artificis est per suam similitudinem & ideam: igitur omnium rerum ideæ sunt in ipso Deo.

Elem. prin. cap.

8. De trinitate cap. 8.

Primo cap.

An Deus habeat ideas existentium tantum.

¶ Et si quis quærat à Theologis, vtrum Deus habeat ideas in mente sua tantummodo ipsarum rerum quæ sunt, vel etiam illarum quæ nunquã erunt, respõdet D. Tho. ꝙ idea propriè dicta respicit practicam cognitionem, non solum in actu, sed in habitu. vnde cum Deus de his quæ facere potest, quamuis nunquã sint facta, nec futura, habeat cognitionẽ virtualiter practicã, relinquitur ꝙ idea possit esse eius quod nec est, nec fuit, nec erit, non tamen eò mõ sicut est, eorum quæ sunt, vel erunt, vel fuerunt. Quia ad ea quæ sunt, vel erunt, vel fuerunt producenda, determinatur ex proposito diuinæ voluntatis, non autẽ ad ea quæ nec sunt, nec erunt, nec fuerunt. Et sic huiusmodi habent quodam modo ideas indeterminatas: quia si Deus habet cognitionem etiã illorum quæ nunquã erunt secundum Theologos, nam vocat ea quæ non sunt tãquam ea quæ sunt, & omniũ quorũ est cognitor habet ideas: sequitur necessario ꝙ habeat ideas non entiũ. Secundo, causa non depẽdet ab effectu: sed idea est causa essendi rerum: ergo non dependet ab esse rei aliquo modo: pōt igitur esse etiam de his quæ nec fuerunt, nec erunt, nec sunt. Et si quis diceret: ergo nihil habet idea, nisi quòd habet esse determinatum. Ad hoc dicunt Theologi ꝙ licet quod nec est, nec fuit, nec erit, non habeat esse determinatũ in se, habet tamen esse determinatum in scientia Dei. Sed instaret etiam aliquis, quia illud habet esse determinatum quod distinguitur ab alio: sed omnia prout sunt in Deo sunt vnum, & indistincta ab inuicem: ergo nec etiam in Deo habent esse determinatum. Sed hic decipitur, non distinguendo de eo quod reperitur in Deo, & de eo quod reperitur in cognitione Dei. Deus omnia distinctè cognoscit: vnde malum, & peccata non sunt in Deo: sed sunt in cognitione & scientia Dei. propterea aliquid est distinctũ in scientia Dei, nõ tamẽ in essentia ipsius Dei. Et sic patet quomodo ponuntur ideæ ad mentem Theologorũ.

Romanorũ 4. cap.

Eusеb. libro de præparat. Ideã sic diffiniit idea est ppetua substãtia causa & principiũ vt singularia talia sint qualis est ipsa.

¶ De pluralitate idearum secundũ Theologos, dico ꝙ ipsi tenent in Deo plures ideas reperiri, & tria docent circa hoc. Primo ꝙ sint plures. Secũdo quõ sint plures. Tertio ꝙ non repugnant diuinæ simplicitati. Quoad primum suadetur sic. Cognoscens & producens ordinẽ totius alicuius, habet rationes omnium partium ex quibus constituitur totum illud. Quæ propositio declaratur in ædificatore cognoscente ordinem domus, quem oportet vt habeat distinctè rationes partium domus, puta tecti, parietis, pauimenti, & cæterarũ partium, & dux alicuius exercitus volens habere perfectam & exactam cognitionem de ordine exercitus, necesse est, vt habeat rationes illarum partium, ex quibus integratur exercitus: sed Deus Optimus Maximus habet exactam, & perfectam cognitionem totius ordinis vniuersi: ergo habet rationes omnium partium ex quibus integratur ipsum vniuersum: sed plures sunt partes vniuersi, igitur plures sunt ideæ. minor patet ex 12. Metaphy. l. vbi habet Philosophus, quòd finis proprius intentus ipsius vniuersi à Deo est ordo qui est bonum intrinsecum vniuersi. Primo etiam de generatione Aristo. ait quòd idem inquantum idem, & secundum idem aptum natum est semper facere idem: sed Deus facit diuersa, ergo non secundum eandem rationẽ, sed secundum diuersas rationes quibus res producuntur: & sic sequitur quòd habet diuersas ideas. Tertio, hoc etiam asserebat D. August. dicens omnia esse condita à Deo ratione quadam, vnde non ea ratione est conditus homo, qua equus, hoc enim est absurdum existimari: sed singula proprijs rationibus sunt creata, & sic plures dantur ideæ. Quare

Tex. 52.

Tex. 51.

Lib. 83. 4. quæst. 46.

quod etiam in quadam Epistola ad Nebridium aiebat Aug. ꝙ sicut inconueniēs est dicere, quòd eadē sit ratio anguli & quadrati, ita inconueniens est dicere, ꝙ eadem sit ratio in Deo hominis, & huius hominis. ergo plures rationes ideales sunt in Deo. Quinto, hinc Boetius vocabat ideas nomine mundi, & D. Aug. nomine artis. Sed ars importat quandā pluralitatem: est enim collectio præceptorum tendentiū ad vnum finem. Similiter mundus dicit collectionem omniū creaturarum: ex quibus manifestū esse poterit dari plures ideas. Sexto, hinc D. Paulus dicebat, Fide credimus aptata esse sæcula verbo Dei, vt ex inuisibilibus visibilia fierent. vnde pluraliter dicit inuisibilia, quibus intelligit species ideales. Ex hoc excluditur opinio Auicennæ tenentis Deum vtiq; agere per intellectum, & non ex necessitate, propterea ponebat Deum habere ideam primi creati tantum: quia posuit ꝙ Deus intelligendo se produxit tantum primā intelligentiam, in qua differebat esse & essentia, & sic de necessitate in hac secunda intelligentia erat compositio actus & potentiæ, vnde hæc prima intelligentia intelligendo primam causam producebat secundam intelligentiam. Quatenus verò intelligebat se, vt erat potentiā habens, producebat orbem cælestem, quem mouebat. Inquantum intelligebat se secundum illud quod habeat de actu, producebat animam orbis, & sic progrediendo processit pluralitas rerum ab vno primo principio, & secundum hanc opinionem in Deo esset vna idea primi creati communis toti enti, sed proprie ideæ singulorum essent in causis secundis. Hāc quoq; opinionem tribuit D. Dionysius cuidam Clementi Philosopho: qui posuit principaliora entia esse exemplaria inferiorum. quæ positio stare non potest, tum propter rationes superius adductas, tū etiā quia sequitur ꝙ omnia alia præter primā intelligentiā essent casualia, & per accidēs respectu Dei, quod est absurdum. probatur cōsequentia. Quia quando intentio alicuius agentis fertur ad vnū tantum, quicquid sequitur præter illud est causale & per accidens, vt si quis intenderet facere aliquem triangulū, si adhunc sequitur magnitudo, vel paruitas, hoc esset præter intentionem agentis triangulum, & si natura intēderet generare solum animal præter intentionem eius esset homo, aut equus. Ita etiā si intentio Dei est producere tantū primā intelligentiam: ergo productio aliarum creaturarum est per accidens in ordine ad primam causam, & in ordine ad secundam causam esset per se, & tamen totum oppositum videtur, quia causalia & fortuita sunt respectu secundæ causæ, non autem primæ. Hinc Auerr. quoque 12. Metaph. inuehit contra istam opinionem, quòd in separatis non est prouectus, & consequutio, sed tantū causa & causatū, vt intellectū est causa intelligētis. hæc de primo.

Augu\st. ad Nebridium

Quid est ars

11. Cap. ad hebr.

Reprehenditur Auicennas.

D. Dionys. quid dicat de Clē. Phil.

Cōmen. 36.

¶ Quo ad secundū, quid est modus pluralitatis idearū in Deo. Pro cuius notitia sciendū est ꝙ forma intellectus est duplex. Altera quæ est principium actus intelligendi, & hæc est similitudo rei intellectæ in ipso intelligente, vt species hominis existens in meo intellectu. Altera est forma intellectus quæ dicitur terminus actus intelligēdi, sicut artifex intelligendo escogitat formā domus, illa forma escogitata nō est id quo artifex intelligit, sed id quod intelligit: si ergo intellectus artificis produceret aliquod artificiatum ad similitudinē ipsius, tantum ipse intellectus artificis esset idea, non vt intellectus, sed prout esset quoddā intellectum, & si illud artificiatum perfecte imitaretur illum intellectum, tunc intellectus haberet ideam sui ipsius, prout eēt quoddam intellectum & imitatum ab illo artificiato: si verò illud artificiatum non perfecte imitaretur illum intellectum, tūc intellectus haberet ideam illius artificiati, prout defecit à principali exemplari secundum quandam proportionem determinatam. Sic etiam diuinus intellectus omnia producit ad suam similitudinem, vnde substantia Dei est idea omnium, non prout substantia & essentia est, sed prout est similitudo, & vt est intellecta à Deo, creaturæ nō perfecte imitantur diuinā essentiam. Hinc essentia non accipitur absolute ab intellectu diuino vt idea rerū, sed cum proportione creaturæ fiendæ ad ipsam diuinam essentiam, secūdum quòd ipsa creatura deficit ab ea, vel imitatur eam. Et quia diuersæ res diuersimodè imitantur ipsam secundum diuersos modos & proprietates distinctas ab inuicem: ideo diuina essentia cointellectis diuersis proportionibus rerum ad eam est idea cuiuslibet rei: & quia sunt diuersæ proportiones & respectus rerum, necesse est plures esse ideas, adeo ꝙ diuersitas inuenitur ex parte diuersarū proportionum creaturarū ad ipsā, & vnitas ex parte diuinæ essētiæ: ita ꝙ illud quod multiplicatur in Deo est id quod, nō id quo, quia nō sunt multæ sapientiæ in Deo, nec multæ artes, sed sunt multæ ideæ. Quoniā cum perfectè Deus agnoscat essentiā suam, cognoscit eā omnibus mo-

Forma intellectus duplex.

Idea est id quod intelligitur.

Quid ē idea cuiuslibet rei.

Quare idea multiplicatur in Deo & non artes & sapiētia.

dis qui-

dis quibus est cognoscibilis ab ipso, & participabilis à creaturis Quæ creaturæ varijs modis ipsam diuinam essentiam imitantur: propterea variæ ideæ sunt ponendæ. Et licet id quod primo & per se intelligitur à Deo sit vnum numero, id quod secundario intelligitur à Deo potest compati multitudinē & potest esse distinctio rationis inter istas ideas prout faciunt diuersa cognita. vnde punctus alio modo cognitus est vt principium, & alio modo vt finis. Ita etiam essentia Dei vt est participabilis & imitabilis ab intelligentia est vnū cognitum, vt autem est participabilis & imitabilis à cælo, est aliud cognitum, & vt est participabilis & imitabilis ab homine, est aliud, & sic de alijs creaturis. Et sic patet modus pluralitatis idearū in ipso Deo. hæc de secundo.

Multitudo idearum nō repugnat diuinę simplicitati.

¶ Quo ad tertium ꝙ multitudo idearum non repugnet diuinæ simplicitati ostenditur, quia hoc est illud qđ terret omnes Philosophos, quandoquidē quicquid ei attribuitur debet ei nobilissimo mō attribui, sed Deus est principium rerum: ergo debet poni in eo omne illud quod ad nobilitatem principij pertinet in summo, sed vnitas est sic: quia omnis virtus plus est vnita, quā multiplicata vt docet Auctor libro de causis:

Propositione. 8.

sic in Deo debet esse summa vnitas, & non solum est vnus re tm̄, sed etiam ratione, cum magis dicatur vnum quod est vnum re & ratione simul, quam id quod est re tantum vnum & non ratione.

Cap. de vno

Adde etiam ꝙ Arist. 5. Metaph. aiebat, ꝙ omnino est vnum quod non potest separari neque intellectu, neque tempore, neque loco, neque rōne & maximè in substantia. Si ergo Deus est maxime vnus, quia est maximè ens, non potest separari ratione. Et sequeretur etiam esse in Deo quandam inæqualitatem: quia vna idea continebit esse tantum, alia esse, viuere, & sentire, alia esse, viuere, sentire, & intelligere, & sic magna inæqualitas & confusio esset in ipso Deo. Nec esset status in causis formalibus, quia cum ideæ sint formæ plures: ergo plures primæ formæ, & non vna tantum, & sic darentur plures primæ materiæ, & plures primi agentes cōtra Arist. 2. Metaph.

Tex. 8.

Sed hæc omnia sunt nullius momenti: quia diuinæ simplicitati non repugnat multiplicatio idearum, cum se habeant vt obiectum & terminus intellectionis, non autem vt principiū quo Deus intelligit. Quia si multiplicarentur rationes quibus Deus intelligit, vtique sequeretur compositio in Deo: quia istæ rationes secundum suas proprias rationes intelligendi essent distinctæ: sed modo non est sic, quoniam multæ ideæ sunt rationes intellectę vt quod, non disperatę, sed in vno numero cōmunicantes, & hoc vnū numero est essentia: vnde ideæ non significant absolutum tantum, nec respectiuum tantum, sed vtrumque absolutū quod est essentia, & respectiuum puta esse imitabile à creatura.

Ideę nō sunt ratiōes quibus Deus intelligit.

Idea quid significet an absolutum vel respectiuum.

Sicuti omnia illa nomina quæ significant absolutum relatiue, vt Dominus, Saluator, Gubernator, & sic non quælibet distinctio repugnat simplicitati, nam distinctio rerum absolutarum repugnat Deo, non autē distinctio relatorum. Similiter distinctio rationis quæ reducitur ad distinctionem rei repugnat diuinę simplicitati, vt distinguitur Sortes, & Sortes sedens: sed nō distinctio rationis quæ reducitur ad vnitatem rei, quæ diuersimodè est intelligibilis. Ad dictum Arist. 5. Metaph. dico non esse ad propositum: quoniam ibi per rationem intelligit definitionē: sed in Deo non sunt plures rationes quasi definitiones, sed plures rationes idest ideæ intellectæ.

Q̄ño datur inæqualitas idearum.

Nec etiā sequitur ꝙ ideæ sint inæquales ex hoc ꝙ vna perfectius repræsentat rem vnā, quam aliam, sed bene sequitur ꝙ ideæ sunt rerum inæqualium. Nec etiam sequitur non dari vnam primam formam ad quam omnia reducantur. Quia hæc prima forma est Diuina essentia secundum se considerata, ex cuius cōsideratione Diuinus intellectus adinuenit diuersos modos imitationis ipsius, in quibus consistit pluralitas idearum. & hæc de tertio, sequitur videre quomodo secundum Theologos conciliatur Aristoteles cum Platone.

Aristo. non contradicit Plat. de Ideis secūdum Theologos.

¶ Posuimus diuersas opiniones de Ideis, nec nō conciliationem Arist. cum Platone secundum Simplicium, nunc superest ostendere quomodo potest Aristo. conciliari cum Platone etiam secundum Theologos, & ad hoc videndum oportet statuere quædam fundamenta. Quorum primum est, ꝙ multotiens Plato & Arist. vsi sunt Rhetoricis & Poeticis sermonibus, qui non sunt suscipiendi vt verba sonant, sed secundum mysticam intelligentiam, & hoc non est dandum vitio, sed summe laudādū: quia res difficiles non possunt nisi illo modo declarari. Hinc reperitur aliquando Platonem statuisse ideas in mente diuina, aliquando in verbo, aliquando in concauo lunæ, aliquando in cerebro Dei, vnde Arist. 3. de Anima laudauit Platonem ponentem animam locum esse specierum, nō totam sed intellectiuā, neque actu, sed potentia. Quo in loco dubitat Auerr. quia male videtur ꝙ in diffinitione

Tex. 6.

intelle-

Intellectus posset poni locus, ideirco hæc definitio potius dicẽda est Rethorica quam Physica cui difficultati respondet Auer. quòd in talibus rebus cogitur homo vti similitu line quadam, & per genera rhetorica definire. Eodem quoque libro assimilat intellectum tabulæ in qua nihil est depictũ. Quo dicto prius vsus fuerat Plato in Philadelpho de summo bono, vbi ait, ꝙ anima hominis est similis cuidã libro. 12. Metaph. loquens Aristo. de numero intelligentiarum ait, tradita sunt à senioribus & ab antiquis in figmentis, & dimissa posterioribus, ꝙ hi sunt Dij, & cõtinent diuinam naturã vniuersalem, reliqua verò fabulosè sunt allata ad persuasionẽ vulgi. Ex his dictis patet ꝙ tam Aristo. quam Plato vsi sunt aliquando sermonibus Rhetoricis, & figmentis poetarum ad velanda secreta Philosophiæ, & hoc acceperũt à Chaldæis, & hi acceperũt à Pythagora, qui docuit discipulos suos silere tantũ, & præceptores audire, quia nõ minoris virtutis est reticere, quam fari. Et Pythagoras suscepit ex Pherecide præceptore suo, qui neque fuit primus inuentor, sed emer sit hic modus Philosophãdi ex vetustissimis Hæbeis: qui secreta legis Mosayeæ nõ scriptura sed ore communicabant posteris, hac ratione, ne omnibus essent manifesta, vnde hæc notitia Cabala est appellata: quæ idem est ꝙ receptio, quia ore non scripto recipitur. Hoc quoque mõ Philosophãdi vsus est Christus Saluator noster. Qui loquens discipulis suis aiebat, vobis datum est nosce mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, vt videntes non videant, & intelligentes nõ intelligant: propterea subdebat. Nolite Sanctũ dare canibus &c. Et Paulus, sapientiã loquimur inter perfectos &c. Sicuti Hæbrei, Pythagoras, & suus Magister, & Christus Saluator noster, & omnes ferè Poetæ ænigmaticè locuti sunt, ita Aristo. & Plato. Et hoc non debemus habere pro inconuenienti: quia ad occultanda secreta Philosophiæ factum est, vnde in Thimeo aiebat Plato. Creator omniũ primo creauit Angelos manu, deinde creauit alia mortalia, & ipse mansit in quiete, & sine labore. Quod dictum est illud quod nos habemus lib. Genes. Quando Deus creauit hominem ad imaginem suam, & postea requieuit ab omni opere, quod patrarat &c. Secundo est notandũ, ꝙ ideæ habent triplex esse, scilicet virtuale, formale, & participatum. Exemplum, Caliditas reperitur in cœlo virtualiter, in igne autẽ formaliter, & in aqua calefacta participatiuè. sic ideæ sunt virtualiter in ipso Deo, qui vnico intuitu se & alia intuetur, qui quidem intuitus si non dirigitur ad opus spectabit ad speculatiuam scientiam Dei: si verò dirigitur ad opus spectabit ad practicã. Præterea Plato ad duo posuit necessarias ideas, ad speculatiuã cognitionem & hoc est quando diuinus intuitus in nuda contemplatione Dei est: et ad generationem rerũ, quãdo ille intuitus dirigitur ad opus, & hoc est ideas habere esse in mẽte diuina secundum esse virtuale, non ꝙ sint impressę sicuti sigillum in cera, vel imago in tabula. hoc quoque voluit intelligere Aristo. primo cœli, à primo quidem ente deriuatum est esse, his clarius, his obscurius, & hoc primũ ens est imitabile ab omnibus creatis. Quod Aristo. docuit secundo de anima, naturalissimũ est omnibus viuentibus generare tale quale ipsum est. & primo Phys. ait, Existente quodã diuino & optimo & appetibili, aliud quidem contrarium esse ipsi dicimus: aliud autem aptum natum est appetere, & desiderare ipsum secundũ naturam. Aliud esse formale habent ideæ in verbo diuino, siue in partu, & filio Dei, per diuinũ verbum Plato non intelligit sicuti Christiana pietas & religio continetur verbum Dei non natura, sed sola proprietate, personali distinctũ: sed intelligit primã creaturam: quam Arist. primã intelligentiã docet, & nos primũ Angelũ: nam ab vno solũ vnum processit. Quia si essent duo, vel essent æquè perfecta, vel differrent numero, vel specie. nõ primo quia subtracta vnitate variatur species: & sic vnũ est perfectius altero. Non secundo quia tunc haberent materiã. sequitur ergo ꝙ primo vnũ tantũ verbum sit productũ, quod natura & persona est distinctum à Deo. De quo verbo loquens Diuinus Plato ait, multa esse pulchra, & bona, quæ licet inter se distincta sint, in vno tñ continentur atque vnum: Et hoc dr illud verbum, & vocatur illa idea cõtinens oẽs alias, & dr mũdus idealis, filius, partus, & proles Dei. Et in hoc verbo dicuntur reperiri ideæ secũdum esse formale, vt caliditas in igne. Vnde loquens Plato de illo primo Deo patre omnium aiebat. O dij deorum quorum opifex idem paterq; ego: &c. Aristo. 12. Metaphy. in fine sumens ab Homero dicebat. Entia nolũt malè disponi, vnus ergo princeps, à quo sunt alij principes, quos intelligentias motrices cœlorũ vocat. Tertium esse quod habent ideæ, dicitur participatum. Nam pater Deorum de mente Platonis est simplici simus, nullã cõpositio

Ar. laudat vtentem ser mone Rhe torico.

Tex. 14.
Tex. 50.

Licet vti figmẽtis ad velanda secreta Philosophiæ.

Quid est scientia gabala.

Matth. 7.

1. cor cap. 2.

Plato. I Thimeo.

Capit. 2.
Idea habet triplex esse.

Tex. 100.

Tex. 34.
Tex. 81.

Lege D. Tho. p. p. q. 34. art. 2.

Lib. de republica.

In Thimeo vide D. Tho. p. p. q. 40. art. 5. ad secũdum.

 tem ha-

nem habens, à quo productum est verbũ illud in quo oportet vt ui aliqua compositio, non enim ea po. itur simplicitate, qua primus opifex gaudet. Nam si ab ideis virtualibus emerserunt ideæ formales in verbo, & ab illis ideis quæ sunt in diuino verbo emerserunt aliæ ideæ in intelligentijs, in anima humana, & in materia prima licet hæ nõ retineant neq; nomen neq; rationẽ idearum, cum non habeant rationẽ formæ exemplaris, sed potius exemplati & producti, vnde istæ ideæ habent esse perfectius in verbo, cum in eo sint formaliter, quã in intelligentijs in quibus habent esse participatũ: vt caliditas perfectior est in igne, quã in ferro ignito, & in intelligentijs habent perfectius esse, quã in anima humana, imperfectiũs msi esse quod habent est in materia prima, in qua sunt in põtia: quam materiam

Quid sit materia secundum Platonem.

magnum & paruum vocauit Plato, magnum scilicet in põtentia & paruũ in actu: quæ habe: actum entitatiuum vt aliqu imaginati sunt, in materia particulari habent esse contractum ad hic, & nunc, & solo sensu & non mente percipiuntur. vnde Plato aiebat. In ideis illis supremis est vera scientia, in nobis ex his quæ in materia exist nt rudis quædi opinio generatur. Tertio notandum ꝙ ideæ ad duo sunt necessariæ, ad scientiam, & ad causalitatem rerum producendarum. Ad scientiam primo, quia in Deo idem est intelligens, intellectio, & intellectum, & cuncta in se distincte cognoscit, & omne intelligens, vt alias dictum est, continet idolum rei faciendæ: si ergo cuncta intelligere debet, oportet vt omnium similitudinem apud se habeat: quæ dicuntur ideæ virtualiter, de quibus aiebat Plato in

In Thimeo

Thimeo duos esse mundos, alterum intelligibilem, alterum sensibilem, & sensibilem esse exemplatum ab intelligibili, & ideali: & per mundum idealem cognoscit Deus mundum sensibilem. Ecce quomodo ideæ faciunt ad scientiam Dei. Faciunt etiam ad effectum rerum: quia omnes ferè Philosophi tenent Deũ nõ ociari, sed semper intelligere: quia nobilissimo agẽti est attribuẽda nobilissima operatio: sed intelligere est nobilissima operatio, idcirco nobilissimo modo est Deo attribuenda. verum quia intelligendo Deus producit res ad extra: necesse est vt intelligat se imitabilem à rebus istis productis: nam si sectus, imperfectè seipsum intueretur & agnosceret. Et sic pertinent ideæ ad scientiam practicam, & etiam ad speculatiuam. Propterea Philosophus 3. de anima dicebat quòd intellectus practicus fine differt à speculatiuo, & 2. Metaph. postea aiebat quòd finis speculatiui est veritas, finis practici est operatio. Aliqua verò cognitio practica dicitur ex ordine ad opus quod contingit dupliciter, quãdoque in actu quando scilicet ad aliquod opus actu ordinatur: sicut artifex præconcepta forma præponit illam inducere in materiam, & tunc est actu practica cognitio, & forma cognitionis. Quãdoque vero est ordinabilis cognitio ad actum non tamen actu ordinatur, sicut cum artifex excogitat formam artificij, & sit per modum operandi non tamen operari intendit, tunc illa est practica habitu, vel virtute, nõ tamen actu. Quando verò cognitio nullo modo est ordinabilis ad actum, tunc semper est speculatiua. His omnibus modis reperitur cognitio in Deo, & sic etiam reperiuntur ideæ: quia Deus perfectius cognoscit creaturas, quã artifex artificiata, sed artifex creatus per formas quibus operatur habet speculatiuã cognitionẽ de operibus: ergo multo fortius Deus. Præterea cognitio speculatiua est quæ considerat principia, causas, & passiones rerum: sed Deus cognoscit omnia, quæ cognosci possunt de rebus ipsis: ergo ideæ in ipso Deo spectãt non solum ad speculatiuam, sed etiam ad practicam cognitionem. Vlterius, cognitio practica non se extendit nisi ad facienda: sed Deus per ideas non solum scit facienda, sed præsentia, futura, & præterita: ergo ideæ in Deo pertinent ad practicam, & speculatiuam cognitionem. Hinc conciliantur dicta Platonis. Quãdo dicit, ideæ sunt in mente diuina, per hoc voluit intelligere ideas pertinere ad speculatiuam cognitionem. Quando dicit quòd sunt in concauo lunæ, voluit intelligere prout spectabant ad practicam cognitionem actu. Quando dicit quòd sunt in cerebro Dei, intellexit cognitionem practicam in habitu. Vel conciliantur sic. quòd vnum dictum est clarum & perspicuum, aliud vero ænigmaticum & obscurum. Sequitur videre opinionem Aristotelis declaratam secundum Theologos.

Duplex mundus intelligibilis, & sensibilis.

Tex. 40.

Tex. 3.

Quotuplex cognitio in Deo reperitur.

Conciliantur diuersa dicta Platonis

¶ Hic videndum est quid sentiat Aristo. de ipsis ideis: & pro intellectu suæ opinionis, est notandum quòd Pythagoras cum esset interrogatus, an esset sapiens, respondit se non esse sapientem, sed Philosophum. Quod quidem dictum pulcherrimè habetur apud Platonem in libro de pulchro, vbi Socrates interrogat Phædrum, sapientem quidem, ò Phædre, magnum esse mihi videtur; quia hoc soli Deo conuenit: at Philosophum dicere con-

Opinio Ar. de ideis secundum Theologos.

Esse sapientem cõuenit soli Deo.

cinnius fuerit: vnde patet non dari scientiam simpliciter apud nos, sed hoc conuenit soli Deo secundum Platonem, & hoc etiam dico secundum Arist. Nā primo Post. diffiniens ipsum scire dixit, Scire autem opinamur vnumquodq; simpliciter, sed non sophistico modo, quod est secundū accidens cum causam arbitramur cognoscere propter quam res est: quoniam illius est causa, & non contingit aliter se habere. Quam diffinitionem si diligenter considerem^us, patebit secundum Arist. non dari scientiam simpliciter. Nam primo dicit quòd scire est cum causam cognoscimus, & non vna tantū causa cognoscenda est: quia tunc non esset scientia simpliciter, sed tantum in genere: ergo oportet vt causæ multæ cognoscantur. Quia semper oportet conclusiones resoluere in principia proxima, & illa proxima principia in prima principia illius scientiæ: nec etiam sufficit cognoscere conclusiones per principia vnius scientiæ: quia nec hoc esset scire simpliciter, sed in genere tantum: oportet ergo vt deueniamus ad principia methaphysicalia, & resoluere ipsa in primū principium, quod est prima causa efficiens, & finalis omnium rerum: in qua relucent ideæ secundum esse virtuale vt dictum est. Iccirco exactissima cognitio quæ de rebus haberi pōt, est quando cognoscimus conclusiones per causas proximas, & altissimas primas, si verum est quod dixit Philosophus 2. Metaph. res sicuti se habet ad esse, ita & ad cognosci, & omnia entia habent esse per primam causam: ergo nisi ipsa sciatur nihil perfectè sciri potest. Modo prima causa non potest à nobis quidditatiuè intelligi vt alias ostendimus. Secunda conditio est ipsius scire, quoniam illius est causa, debet ergo causa simpliciter nō naturalis, aut Mathematica, siue Metaphysica: sed debet esse causa quæ producit rem quam tum ad totum summi esse. Modo causæ naturales cum agant per motum, in agendo semper præsupponunt aliquid, & non producunt totam rem, sed tantum educunt formam de materia: ergo hæc causa est Deus quæ tota rem producit. Tertia conditio, scire est quod non contingat aliter se habere, debet enim esse immutabilis omnino illa causa: omnes aliæ causæ ab ea sunt mutabiles, & habent esse vertibile, sola prima causa est immutabilis, Stabilis que manens dat cūcta moueri. Sed diceret quis: ergo tu negas scientiā simpliciter ad mentem Arist? ¶ Respondeo ꝙ concedo dari scientiam simpliciter alicuius conclusionis, quæ scitur per causas proprias, & principia propria in aliqua facultate. Quia datur demōstratio simpliciter Physica, simpliciter Mathematica: & simpliciter Metaphysica in generibus istis, vt dixit Auer. 2. Meth. demonstrationes Mathematicæ sunt in primo gradu certitudinis. sed hęc scientia quæ habetur per istas demonstrationes non est absolutè, & simpliciter libera. Quia hæc est diuina possessio, & non humana: & solus Deus habet hunc honorem vt dixit Simonides: quia habet vsum idearum, nos verò sumus veluti noctuæ nō valentes intueri lumen solis, propterea absolutè & simpliciter scientia non datur. Secundo est notandum vt ait Eusebius Cęsariensis libro de præparatione Euangelica, ꝙ post mortem Platonis plures successerunt, qui nouis opinionibus suā repleuerunt academiā. Nam ipse diuinus Plato verissimā & sanctissimam Philosophiam edocuit in vita. Post mortem surrexerunt quidam eius discipuli, inter quos fuit Speusippus eius nepos natus ex sorore sua, & Xenocrates & multi alij: qui susceperunt vices docendi, & isti multa dixerūt quę Plato nec imaginatus est: vnde Simplicius 2. Phys. ait Aristotelē impugnasse vulgares & plebeas opiniones putantes in mente opificis esse formas cum materia, sicuti sunt hic, hoc autem imponere Platoni est irrationabile satis. Tertio est notandum quòd vniuersale multipliciter accipi potest. Vno modo, pro vniuersali in essendo: & hoc duplex, vel vt causa effectiua, vel vt causa formalis, nō inhęrens, sed exemplaris, vt Deus. Vniuersale in prædicando est illud quod existit in multis, & dicitur de multis vt animal. Vniuersalia in causando, scilicet effectiuè sunt vt intelligentię, de quibus Arist. in Prologo Metaph. vbi ait ferè difficillima sunt vniuersalia ad cognoscēdū. Pōt etiā distingui de vniuersali vt ait Ammonius in præfatione prædicabiliū. & Eustratius secūdo Ethic. & D. Tho. in tractatu de Angelis, & Alexāder in 7. Metaph. ꝙ vniuersale quoddam dicitur ante multa, vt ideæ & intelligentiæ, aliud est post multa, vt illud quod est separatū & abstractū ab anima, de quo Ar. primo de anima aiebat, animal vniuersale aut nihil est, aut posterius est. Aliud vniuersale dicitur in multis, vt natura ipsa in qua conueniūt singularia, puta animal, homo, & leo. Simplicius quoq; secūdo de Anima declarans dictū Ari. sensus est singularium, & scientia est vniuersaliū, distinguēs de vniuersali ait, ꝙ aliud est vniuersale qd residet in aīa, de quo scia

Tex. 5.

Scientia simpliciter est per oēs causas.

Tex. 5.

2. Metaph. Disput. 5.

Sola prima causa est immutabilis.

Cōmen. 16.

Dictum Simonidis.

Quōmodo datur scientia secundū Aristot.

Speusippus nepos Plat.

Tex. 19.

Opinio Plato Generēsis fuit plebea.

Vniuersale multiplex.

Lege D. Th. p. p. q. 55. art. 3.

Tex. 8.

Tex. 60.

Tex. 6. est: & hoc vniuersale sunt ideæ: quæ à supremis illis ideis originantur, de quo Ar. 1. post.
aiebat. Principia cognoscimus, in quantū terminos cognoscimus, per terminos si Aristo.
per Arist. interpretari velimus, debemus intelligere ideas, & quidditates, vt docuit ipse se-
Tex. 19. cundo Phys. patet hoc autem si quis tentauerit dicere terminos, definitiones, seu quiddita-
Cap. de enū tes, & ideas. Aliud est vniuersale quod dicitur de multis sicuti animal, & homo &c. de quo
tiatione. Philosophus primo Periher. & 7. Metaph. & hoc residet in rebus. Patet igitur quomodo
Tex. 7. dantur ideę de mente Aristo. & dissidium inter ipsum & Platonem potius est in verbis quā
Tex. 18. in sensu, nam secundo Physicor. vbi loquens de quatuor causis, & potissime de forma,
inquit, alio modo species, & exemplum, hæc autem ratio est ipsius quod quid erat esse &c.
Si data est mihi authoritas interpretandi Aristo. dico quòd hac ratione dixit Philosophus
formam, speciem, & exemplar: quia aliquæ sunt formæ inhęrentes & cōstituentes rem in
Tex. 78. & 79. esse, aliquæ sunt formæ exemplares: quę in supremo illo artifice relucēt. Præterea 8. Phys.
nonne Aristo. declarauit primum motorem esse æternum & absolutum ab omni materia?
declarauit etiam quòd hoc principium non solum est primus motor, sed est tanquam for-
ma, & finis, quod Auerr. etiam idem fatetur in Commen. quòd Deus non solum agens,
sed etiam forma, certum est quòd non loquitur de forma inhęrente: quia satis impossibile
est cum sit pars: ergo loquitur de forma exemplari. Quid autem aliud est forma exempla-
Tex. 15. ris nisi idea? datur ergo idea de mente Aristo. Præterea eodem lib. 8. Phys. ait, nihil inordi-
natum est eorum quæ natura, & secundum naturam sunt natura est causa ordinationis.
Quæritur modo quid intelligimus per naturam, aut materiam, aut formam, non mate-
Deus est forma, exemplaris. riā, quia est inordinatissima, & indeterminata: ergo formā: & tunc quero, aut formā quę
ēst pars rei, aut formam exemplarem. Non primam quia ipsa est imperfecta, cum sit pars:
igitur formam exemplarem: hæc forma exemplaris est Deus optimus, qui est forma abso
lutissima & simplicissima: & hæc forma exemplaris est idea omnium: quæ est vna ex par
Tex. 24. te sui, sed est multiplex ex parte rerum. Præterea hoc idem aiebat Philosophus tertio cœ-
li vbi habet, causa ordinis in sensibilibus est natura. Item secūdo de generatione vbi quæ-
Tex. 50. rit Philosophus quomodo nutriantur arbores & plantæ, habet hæc verba, forma & species
in terminis corū: & licet per terminos intelligant Latini corpora cęlestia: quæ suo motu &
lumine sunt causa generationis & corruptionis: tamen Arist. per terminos intelligit quid-
Tex. 19. ditatem, definitionem, & ideas, vt patet 2. Phys. vbi impugnans vulgarē ac plebeam sen-
tentiā de ideis, ait sequeretur definitiones naturales abstractiores esse Mathematicis: & pro-
bans consequentiam hanc ait, patet autem hoc, si quis vtriusq; tentauerit dicere terminos,
Tex. 14. idest definitiones, seu ideas. Præterea 12. Metaph. volēs agere de forma per comparationē
ad substantiam, posita illa diuisione de substantia, quæ est in materiam, formam, & compo-
situm, inquit reperiri quasdam formas, quæ inueniri non possunt sine materia. vt domus,
& formæ artificiales omnes, quæ cum accidentia sint, nequeunt existere sine subiecto. Sic
dicendum est de forma domus, nisi velimus loqui de domo quæ est in anima artificis, nam
illa sine materia est, nō tamen sine subiecto: vnde subdit, si quæ formæ sunt præter substan
Ar. laudat Platonem. tiam compositam, hoc verum erit in substantijs naturalibus. ¶ Hinc laudauit Platonem.
Qua propter non male Plato ait, quia species sunt quęcunque natura. Si quidem sunt spe-
Tex. cies, & sunt aliæ horum vt ignis, caro, caput &c. Præterea scribit etiam Philoso. 12. lib.
Metaph. de duplici bono vniuersi, & etiam ipsius exercitus, bonū exercitus est ordo in ip-
so, qui etiā reperitur in duce, sic etiā bonū vniuersi est ordo vniuersi, qui reperitur in rec-
tore vniuersi, hic autē ordo existēs in rectore quid est aliud nisi mūdus idealis, quē ponit
Tex. 36. Plato? Non igitur discrepat Aristot. à Platone nisi in verbis in positione idearum. Item
eodem libro nonne ait Philosophus Deū mouere & non moueri, & in mouendo mouet si-
cut appetibile, & intelligibile? hæc enim sola mouent non mota. vnde Aristo. loquens de
orbibus, probat orbes dupliciter moueri ab intelligentijs, scilicet vt agens, & vt finis: vnde
forma balnei, si nō esset in materia tūc moueret vt agēs & vt finis, & sic motores orbiū vt
Cōmen. 5. agentes & vt fines. Auer. etiā 3. de Anima ait hæc verba formalia: vniuersalia sunt neque
generabilia neque corruptibilia, & sunt existētia extra mentem, & est sermo verus. sed quæ
sunt ista vniuersalia existentia extra mentē nisi ideæ quas Plato ponit in mēte diuina: quas
Ar. nō negat sed amplectit & docet? nō ergo aduersatur Ar. Platoni in hac disputatione.
¶ Vt igitur absoluatur quæsitum hoc iuxta ritum ac ordinem quo fuerat propositum, de-
scendendum

scendendū est ad id quod quarto loco promisimus, soluere nempe argumenta omnia, quæ
in diuersis partibus Philosophiæ sunt adducta ab Aristotele aduersus Platonem. Et primo Solutio Argumentorū
adduco argumentum illud quod fecerat Philosophus 7 Metaph. vbi querit. Num quiddi- de Ideis.
tas sit idem cum eo cuius est quidditas: & dissoluit hanc dubitationem dicēs, in entibus per Tex. 10.
se sunt idem, non autem in aggregatis per accidens: vnde in homine idem est quidditas, &
id cuius est, cum sit quoddam ens per se: sed in homine albo differt: hoc stante arguit. An.
ꝙ si homo qui est quoddam ens per se haberet ideam separatam & quidditatem, sequeretur
ꝙ neque in ente per se quidditas esset idem cum eo cuius est. Præterea illa idea separata ra-
tione etiam est quoddā ens per se: ergo habebit aliam ideam, & illa aliā, & sic dabitur pro-
gressus in infinitum, quod est absurdum vt patet 2. Metaphy. Hoc argumentū soluitur ex Tex. 6.
fundamento Simplicij tenentis Arist. impugnasse opinionem vulgarem Platonicorum te- Solutio
nentium ideas esse eiusdem rōnis cum ideatis, & non opinionem Platonis tenentis in Thi Simplicij.
meo ideas differre ab ideatis vt perpetuum à corruptibili, quod etiam Arist. docuit 10. Me Tex. 16.
taph. corruptibile & incorruptibile differre plusquam genere. Secundo, Aristo. facit aliud Secundum
argumentum in eodem textu: si quod quid est hominis esset separtum ab homine, & ipsius Argumentū.
boni à bono, & entis ab ente, tunc homo non esset homo, nec bonum esset bonum, nec ens
esset ens, neque etiam haberetur scientia de istis: deducitur consequentia, quia vnumquod-
que scitur, & est ens per suam quidditatem modo quidditas hominis est separata ab homi-
ne secundum Platonem: quidditas boni à bono &c. sequitur oppositum eius quod Plato-
dixit, ideas facere ad scientiam, & ad productionem rerum. Pro solutione huius argumē- Solutio Arg.
ti, noto primo quomodo ideæ faciunt ad esse rerum: & dico ꝙ hoc modo faciunt ad esse re- prepos.
rum quatenus sunt causę formales, non quidem inhærentes, sed exemplares, & istæ formæ
non debent existere in re, sed in mente opificis. hoc idem dicit Arist. 7. Metaph. ꝙ omnia
fiunt quodammodo ex vniuoco, vt homo ex homine, & domus ex domo. Quia cum sit du- Tex. 30.
plex agens propinquum, siue vt quod, & vniuocum, vt homo, alterum remotum & ęqui-
uocum vt sol, de quibus agentibus secundo Physicorū aiebat Philosophus, sol & homo ge- Tex. 26.
nerant hominem. Ideæ faciunt ad generationē vt agentia remota & æquiuoca, faciunt etiā
ad scientiam hoc modo, quia formæ quatenus sunt in materia habent esse & mouent sensū,
& ex illis sensationibus causantur phantasmata, & illa causant intellectionē mouendo ideas
existentes in anima, & si ista cognitio fuerit causata à solis principijs naturalibus erit scien
tia naturalis in genere: si perfecte debet sciri illa res oportet vt resoluantur principia natu-
ralia in alia communiora, quousque deueniamus in notitiam idearum quę sunt in mente
diuina, & sic habebitur absolutissima & perfectissima cognitio de re illa. Hoc stante, dico
ꝙ argumentum Arist. concludit cōtra illos Platonicos, qui dicebant non esse alias formas
rerum præter eas quę sunt in mente Dei, adeo ꝙ res existerent tantummodo per illas: qđ
est falsum. modo dictū est de mente Platonis, ab ideis quæ habent esse virtuale fluere ideas
habentes esse formale in verbo, & ab illis fluunt ideæ in mentibus Angelicis, & in anima no
stra, & in materia prima, & in materia particulari, licet in his materijs ideæ non habeant no
men & rationem ideæ, sed potius ideati. Tertio arguitur, quia Arist. 7. Metaph. ait ꝙ si da Tertium
rentur ideæ, vel facerent ad esse rerum, vel ad scientiam, sed neutro modo: igitur non dan- Argumen.
tur ideæ probatur minor, & primo ꝙ non faciant ad esse, quia illud facit ad esse alicuius, Tex. 21.
quod existit in eo, sed ideę non existunt in rebus ideatis: igitur nihil faciunt ad esse ipsarū.
Quod non ad scientiam probatur quoque, quia id quod scitur, scitur per quidditatem quę
est in re scita, & non per quidditatem separatam ab eo, sed ideæ sunt vniuersalia separata ab
ideatis: igitur sciri non possunt per ideas, & sic nec ad scientiam conducunt. Hoc argumen Solutio arg.
tum soluitur per illam diffinitionem de vniuersali ante rem, in re, & post rem. Nam inten
tio Arist. est impugnare opinionem illorum qui nullum aliud vniuersale ponebāt nisi il-
lud quod est ante rem. Modo Plato non est istius opinionis vt diximus, cum ponat triplex
vniuersale, & illud quod est ante rem facit ad esse, non vt forma inhærens, sed vt forma exē
plaris. facit etiam ad scientiam perfectam: quia non potest perfecta scientia haberi de rebus
nisi resoluātur ad rationes exemplares. Quarto arguitur, quia eodem libr. 7 Philosophus Quartum
ait. ꝙ si darentur ideæ tunc ens per se non differret ab ente per accidens, qđ est falsum. con- argumen.
sequentia deducit: quia ens per accidens est verbi gratia vt homo albus, in quo differt quid-
ditas & id cuius est quidditas, homo est ens per se, in quo etiam differret. Nam quidditas Tex. 32.
hominis

hominis est idea eius: quæ est separata ab homine, & sic ens per se & per accidẽs non differ-
[*Solutio arg.*] rent. Rũdetur argumentum hoc concludere contra illos qui ponebãt tantũmodo formas
separatas, non aũt inhærentes in materia: Nam in ente per accidens differt quidditas & id
cuius est propter multifex significare, & quia non est diffinibile. In ente per se est idem de-
[*Quintum Argumen. Tex. 21.*] finitiue. Quia definitio & definitũ sunt idem. Quinto arguitur, quia Philosophus 7. Me-
taph. agens de generatione rerum ait, omne quod fit à suo simili fit, sed naturalia fiunt: er-
go ab vniuoco: ergo non ab ideis, quæ non possunt vniuocari cum istis ideatis, quia sunt
[*Solutio arg.*] incorruptibiles. Ad hoc dicitur ꝙ Arist. impugnat positionem illorum qui ponebant tan-
tum causas vniuersales actiuas, non autem causas particulares. sed hoc non posuit Plato,
qui posuit etiam ipse omnia fieri ab vniuoco concurrentibus tribus conditionibus, ꝙ agẽs
[*Comm. 24.*] sit principale, propinquum, & essentiale, vt recitat Auer. 12. Metaph. Sexto arguitur quia
[*Sextum arg.*] Arist. 2. de generatione agens de causa formali, materiali, & efficiente reprehendit Plato-
nem ponentem ideam esse causam efficientem; dicens. Idea est æterna, & materia est æterna:
ergo semper erit generatio, quia forma semper est, & recipiens semper est, & tamen [illegible]
[*Solutio arg.*] est, quia aliquando est generatio, aliquando est corruptio. Respondeo ꝙ ibi Phil[illegible]
[*Tex. 60.*] impugnat illos, qui non ponebant causas particulares, quod non est dicendum de Plato-
ne, qui in sexto dialogo de legibus ponit vniuersales & particulares causas, vt patet vbi
[*Septimum argum.*] loquitur de sponso & sponsa. Septimo arguitur quia 7. Diuinorum ait Arist. ꝙ sicuti se ha-
bet sphæra ad æs, ita omnes res naturales ad materiam, sed sphæra non potest esse sine ære:
[*Tex. 38.*] ergo nec res naturales sine materia, subdit reprehendendo Platonem. Quapropter parabo-
la de animali quam iunior Socrates dicere consueuit, non rectè se habet profectò, à verita-
te abducit, facitq; existimare hominem esse sine partibus, sicuti circulus sine aere. Ad hoc
[*Solutio arg.*] dicitur ꝙ intentio Aristo. loco illo est reprehendere eos qui existimabant omnium rerum
vnam tantum esse definitionem: sed non ita est apud Platonẽ ponentẽ hominẽ definiri per
materiam in ordine ad motum, & sic spectat ad Physicum: ponit etiam hominem definiri
vt substantia quædam est, & sic spectat ad Metaph. & per Iuniorem Socratẽ Arist. non in-
[*Quem Platonẽ, quem Socratẽ impugnat Ar.*] telligit Platonem, nec illum Socratem, qui fuit præceptor Platonis vt placet Alexandro,
sed Socratem Generensem: qui fuit post Platonem per multum tempus, & docuit Athenis.
Octauo, Arist. 2 Phys. ponit entia Mathematica esse abstractiora naturalibus, reprehendit
[*Octauũ arg.*] Platonem postmodum, & dicit. Latet autem hoc facientes ideas: quia si ponerentur ideæ,
[*Solutio arg. Tex. 18.*] tunc res naturales essent abstractiores Mathematicis, quod est absurdum. Ad hoc argu-
mentum respondet Simplicius eodem loco. Nam ibi Philosophus reprehendit plebeas sen-
tentias ponentium ideas esse in mente diuina, sicuti sunt formæ quæ sunt hic, sed Pla-
to posuit alias ideas in diuina mente, & in intelligentijs, & in anima nostra, & in materia,
[*Nonũ arg. Tex. 24.*] in qua formæ existentes non retinent rationem & nomen idearum. Nono arguitur. Quia
Philosoph 1. Metaph impugnat Platonem volentem declarare res sensibiles per numeros
distinctos à rebus sensibilibus, puta si quis voluisset declarare decem equos, oportuisset ip-
sum declarare per decem homines, & sic de rebus Mathematicis, & Metaphysicalibus. Tũc
arguit Philosophus, ꝙ sicuti se habet notitia numerorum ad suas causas, sic notitia rerum
naturalium Mathematicarum & Metaphysicalium ad suas causas: sed notitia numerorum
non pendet ex additione aliorum numerorum: ergo nec notitia naturalium Mathematica-
rum & Methaphysicalium. reprehendit igitur Aristo Platonem in positione numerorũ,
[*Solutio huius arg.*] & non possunt conciliari adinuicem. Ad hoc dicitur ꝙ hoc argumentum est contra illos
qui putant non posse vllo pacto sciri entia, nisi per ideas, quod numquam existimauit Pla-
to, sed tamen non posse perfecte sciri sine rationibus idealibus, in genere tamen sciuntur, vt
dictum est in responsione ad secundum, Decimo arguitur eodem libro argumentum Plato-
[*Decimum arg.*] nis non concludere: rerum transmutabilium non est scientia, ergo dantur ideę æternæ de
[*t. 27.*] quibus est scientia: nam si concluderet hoc argumentum, tunc sequeretur ꝙ essent ponendę
[*Solutio arg.*] ideæ negationum, quod est contra Platonem. Ad hoc dicitur ꝙ argumentum hoc est con-
tra illos, qui ponunt negationes cognosci per se, quod numquã somniauit Plato qui vidẽs
aliqua esse entia positiua, aliqua priuatiua, & negatiua, posuit ꝙ priuatiua & negatiua co-
gnoscuntur per per accidens, & eorum non esse ideas: entia positiua cognoscuntur per se, &
ipsorum sunt ideæ: nec dicit Plato transmutabile non posse perfectè sciri sine rõnibus idea-
libus, sed non propterea negat ipsa sciri per suas quidditates in gñe, vt ait Auer. 5. Metaph.

sensibilia habere duos modos comprehensionis: hinc nec Theologi ponunt ideas malorũ. Vndecimo arguitur quia Arist. 1. Metaph. ait ꝙ si darentur ideæ omnium scibilium: sequeretur etiam ipsorum relatiuorum dari ideas, sed hoc est contra Platonem: igitur falsum est dari ideas. Ad quod respondendo presuppono relatiua dupliciter considerari posse vel ratione fundamenti, vel ratione suæ quidditatis. Primo modo sunt in genere in quo est fundamentum, nam si fundamentum est in genere substantiæ, ita erit illa relatio quemadmodum est relatio identitatis, nam vnum in substantia facit idem, vnum in quantitate facit æquale, vnum in qualitate facit simile, & ita patet in omnibus generibus, ꝙ ibi est relatio, vbi est suum fundamentum: propterea dixit Auerr. 12. Metaph. Relationem esse debilissimum ens, adeo ꝙ recentiores putauerunt ipsam esse de secundis intellectis. Secundo est notandum ꝙ idea est duplex, altera cognitionis tantum, & non imitationis, nec effectu, nec factione, nec existentia: & sic mala cognoscuntur à Deo, non tamen eum imitantur, aut sequuntur, sed potius ab eo discedunt. Altera dicitur idea nedum cognitionis, sed etiã imitationis, & hoc modo materia prima & vniuersalia habent ideã: tum quia cognoscuntur, tum quia ipsa imitantur, & appetunt Deum authorem suum. Accidentia propria habent ideas in Deo, non solum cognitionis, sed etiam imitationis, & etiam effectu: quia Deus producit ipsa in proprio subiecto. Accidentia separabilia habent ideam cognitionis, imitationis opere, seu factione, quia non statim Socrates est musicus, aut citharedus, sed successu temporis potest fieri musicus, aut citharedus. Indiuidua vero de genere substantiæ habent ideam cognitionis, imitationis, actu, factione, & existentia. Tertio est notandũ aliquos Platonicos fuisse, qui tribuebant Platoni relatiua mala, materiam primam non habere ideas, & hoc ideo quia nesciebant distinguere inter ideam cognitionis & imitationis. His sic iactis nunc soluitur argumentum ꝙ concludit contra hos non contra Platonis sententiam. Duodecimo arguitur ex eodem libro & ex 7. vbi Philosophus probat non dari ideas, quia tunc sequeretur dari tertiũ hominem: quod est absurdũ magnum. consequentia deducitur, quia datur homo sensibilis, & homo idealis, & ab istis abstrahitur alius homo cõmunis vtrique: quod probatur, quoniam ab illis quæ cõicant nomine & ratione abstrahitur quidã tertius conceptus, sed homo sensibilis & homo idealis conueniunt nomine & ratione: ergo ab istis est abstrahibilis tertius homo. Dico ꝙ hoc argumẽtũ cõcludit cõtra illos qui statuebant hominem idealem & sensibilem esse eiusdem rationis, sed hæc Plato non ponit, cũ dicat in Thimeo ꝙ idea comprehenditur animo & mente: ideatus homo sensu & opinione cognoscitur, vnde plusquam genere differrunt vt dixit Arist. Tertiodecimo si darentur ideæ perirent nonnullæ rationes, & propositiones, quibus motus Plato statuit ideas, inter alias vtebatur ista: de quibuscunq; aliquid cõmune dr, eorum ponenda est idea, sed de rebus sensibilibus puta de particularibus hominibus, equis, leonibus, dr aliquid commune: ergo oĩum istorum ponendæ sunt ideæ. hoc stante subdit Philosophus aliam propositionẽ, sed de dualitate indefinita, quæ attribuitur materiæ, prædicatur alia dualitas, quæ est prior ipsa materia, & sic sequitur materiam nõ esse primũ principium rerũ, sed potius illa dualitas, quæ prædicatur de dualitate materiæ primæ erit primũ rerum principium. Ad hoc dicitur sm̃ Platonem ꝙ triplex est numerus. Primus dicitur numerus numerans, & hic est anima mouens seipsam. Alius est numerus quo numeramus, vt vnum, duo, tria, & sic in infinitum, hic est numerus, quo numeramus res materiales, puta homines, leones &c. Tertius dicitur numerus numeratus, & sunt ipsęmet res numeratæ. Quando Plato tribuit materiæ dualitatem indefinitam, loquutus est de numero numerato quo non est aliquid prius in ratione essendi, licet in ratione prędicãdi. Sed dices, saltem habeo ꝙ idea ipsius materiæ erit primũ principium non aũt materia ipsa. Respondeo concedendo, sed non in eodem genere causæ, nam idea est causa exemplaris, materia prima est causa materialis. Quartodecimo arguitur. Si darentur ideę tunc relatiuum esset prius absoluto, contra Arist. in enumeratione prædicamentorum consequentia probatur: quia multa entia absoluta habent ideas, ꝙ ideæ sunt relatiua, & priora suis ideatis: sequitur ergo de facto relatiua priora esse absolutis. Respondetur ꝙ idea dupliciter considerari potest, vel pro intentione, vel pro re substracta intentioni. primo modo est relatiuum quoddam, cũ idea dicatur ideati idea: sed secundo modo dicitur quoddam absolutum. exemplũ, homo si contempletur prout ex sua substantia filiũ genuit, pater dr, & in prædicamento relationis reponendus est; sed si consideretur materialiter, siçerit in

Comm. 17.
Lege D. Th. in disp. q de ideis ar. 4.
Vndecimũ arg.
Tex. 28.
Comm. 19.
Quorũ sunt ideæ.
Opinio Speusippi Platonici.
Solutio arg.
Duodecimũ arg.
Tex. 41.
Soluitur arg.
8. Metaphys.
Tex. 16.
Tertiumdecimum arg.
Solutio arg.
Quartumdecimũ arg.

generis substantię & quid absolutum. Quod idem dicimus de causa & causato de principio & principiato &c. Quintodecimo, praeterea Ar. 1. Meta, h. ait, ꝙ probabant Platonici nō dari ideas, quia quorum notio & scientia est vna, eorum necessario est ponere ideas, sed substantiarum omnium est vna notio & scientia : ergo vnica est idea omnium substantiarū. Si hec ratio esset vera, sequeretur etiam omnium accidentium vnam esse ideam, qđ est contra dogma Platonicū. probatur consequentia : quia omniū accidentiū est vna notio & scientia. Rñdetur ꝙ haec rō concludit contra illos qui ponebant accidentia non hēre ideas, quia non habebant ideā existentię, idcirco tollebant ab eis omnem rationem ideę, sed [illegible] est accidentia habere ideam cognitionis in ipso Deo, & habere ideam imitationis & o[illegible] factionis : non tñ existentię, quia quod proprie existit est substantia. Sextodecimo, praeterea tur adhuc ꝙ accidentia non possunt habere ideas : quia habere ideas in ipso Deo est ideas participare, sed accidentia non possunt participare aliquid qđ est in ipso Deo, nam in Deo nullum est accidens, ergo nihil quod est in ipso Deo participare possunt. Tum quia sensibilia corruptibilia vt sunt accidentia quomodo possunt participare ęternum quod est idea in ipso Deo? Ad hoc neganda est minor, quia diuersitas idearum in Deo nihil aliud est [illegible] diuina essentia diuersimode à rebus imitabilis, & participare ideas in Deo est habere esse ab eis, quod fatetur Arist. 1. cæli. A primo quidem ente deriuatum est esse & viuere &c. Decimoseptimo, quæro an idea & ideatum conueniant in nomine & in definitione, aut tantum in nomine, & discrepant in definitione. Si dicis primum: ergo homo sensibilis est intelligibilis: & consequentia probatur quia idea est homo intelligibilis, & ideatus est homo sensibilis. si dicis secundum ; ergo non potest assignari causa cur Deus per ideā hominis magis producat hominem quam equum, vel hominem verum quam hominem pictum, quia homo verus & pictus conueniunt tm̄ in nomine, & sic non dantur ideę. Ad hoc dicitur ꝙ idea & ideatum dupliciter considerantur, vel in ratione essendi, vel in ratione repraesentandi : primo modo differunt nedum ratione, sed plusquā cælum, & terra. idea tm̄ esse est idem met Deus, ideatum est res caduca & mortalis: sicuti si species hominis intellectu consideratur sm̄ esse, est accidens, si vero in ratione repraesentandi, erit substantia : ita etiam in ratione repręsentandi nedum conueniunt idea & ideatum in nomine, sed etiam in ratione, & sic patet quomodo potest assignari causa, quare Deus per ideam hominis magis producit hominem, quam equum, vel hominem pictū &c. Decimooctauo, si darentur ideæ, quæro [illegible] sunt necessarię propter res ęternas, aut propter res caducas, sed neutro modo: igitur ideę nō sunt ponendę. probatur minor. Primo ꝙ non propter res ęternas, quia tunc maxime essent necessario propter motum cælorum, sed hoc non est dicendum, quoniam cum ideæ sint rationes ęternę potius sunt causę quietis quam motus: nec etiam propter res caducas, quia non sunt in ipsis rebus caducis, nec etiam propter scientiam: qm̄ omnis scientia oritur ab eo cuius est scientia. Ad hoc rñdendo dicimus ideas esse necessarias propter vtrasque res: & ad id qđ dr̄ ꝙ ideę sunt ęternę : ergo non causa motus corporum ęternorū: neganda est consequentia, quia Deus est immobilis & ęternus, & th̄ est causa motus vt scribit 8. Phys. nec etiā valet id qđ tactū est ideas non conducere ad esse rerū, quia non sunt in rebus : quia hęc rō est contra illos qui tenent ideas esse formas informantes, & non contra nos tenentes esse formas exemplares. similiter conducunt ad scientiā, tum in genere, tū simpliciter vt dictū est supra. Decimonono, pręterea si darent̄ ideę : ergo participarentur ab ideatis: & tunc quęro de modo participationis, aut participant̄ veluti miscibilia à mixto, & hoc non, quia miscibilia corrūpunt̄ corrupto mixto, qđ non est dicendū de ideis, cū sint ęternę. nec etiam vnū miscibiliū participat̄ ab alio veluti aqua à vino, & hoc non, quia vnum imbibitur in altero, qđ nō est ita de ideis. vel sicuti substantia participatur ab accidentibus, & hoc non, quia tunc ideæ essent materia & nō forma ideorū: cū ergo nullo pacto sint participabiles, sequit̄ ꝙ non dant̄. Dico ad hoc ꝙ concludit contra ponentes ideas non esse formas exemplares, sed potius inhęrentes, qđ nos negamus. Hęc idearū participatio fit hoc modo, quia ideę identice sunt idem ꝙ diuina essentia à qua oīa dependent in genere causę efficientis, finalis, & exemplaris. Vigesimo, arguit̄ adhuc, quia Aristo. primo Metaph. ait ꝙ ponere exemplaria est sermo vaniloquus, metaphoricus, poeticus, & fabulosus : igit̄ non sunt ponēdæ ideę vt formę exemplares. Et ait Auerr. in comm. impossibilis esset gñatio, si ponit̄ exemplar: quia asinus non poterit aspicere exemplar vt producat asinum sibi similem, & tunc

etiam

Decimum quintum arg. Tex. 29.
Respōdetur ad arg.
Sextumdecimum arg.
Diruitur arg. hoc.
Tex. 100.
Decimūseptimū arg.
Soluitur arg. prę pos.
Decimumoctauum arg.
Vide solutionem arg.
Tex. 49.
Decimūnonum arg.
Vide contra quos concludit hoc arg.
Vigesimum arg.
Tex. 32.

etiam sequeretur quod Socrates generatus haberet Socratem æternum: quę omnia sunt impossibilia. Respondeo quòd hoc argumentum concludit aduersus illos Platonicos qui ponebant ideas esse exemplaria existentia per se & non in mente diuina, & in verbo Dei & in intelligentijs vt nos declarauimus, ita dicere esset superuacaneum, & otiosum, quia si sine istis exemplaribus per se existentibus potest esse generatio rerū, ad quid ponere hæc talia exemplaria? concludit igitur argumentum contra plebeas & vulgares opiniones Platonicorum non autem contra nos sentientes veritatem Platonicam, Peripateticam, & Theologicam.

Concludit Arg. contra vulgares opinio

Vigesimoprimo, Arg. quia si darentur ideæ, sequeretur quòd vnius ideati essent multæ ideæ puta Socratis prima idea esset homo: quia de ipso Socrate prædicatur, ipsius Socratis esset alia idea, puta animal, bipes, capax disciplinæ, & alia prædicata. Modo si vnius rei vnica est forma, & ideæ sunt formæ? quomodo poterit esse vt vnius ideati plures sint ideæ. Respondetur quòd non habemus pro inconuenienti ponere plures ideas diuersimode cōsideratas respectu vnius. Nam cū Socrates sit substantia subsistens, ipsius erit vna idea per quam cognoscitur substantia. In Socrate sint accidentia erit alia idea ipsorum, in Socrate sunt vniuersalia, ideo in eo erit idea etiam eorum: sunt etiam in Socrate aliqua mala, siue priuationes & negationes, in eo erunt ideæ omnium ipsorum: & sic nullum est inconueniēs plures ideas vnius rei ponere.

Vigesimumprimū Arg. Dirimitur hoc Arg.

Vigesimosecundo, præterea primo Metaph. pōt sumi hæc ratio: si dantur ideæ rerum sensibilium: ergo ipsarum idearum etiam aliæ ideæ dantur, & sic erit processus in infinitum quod est absurdū. probatur consequentia. Quia homo sensibilis & homo idealis sunt eiusdem rationis: si ergo datur idea vnius: ergo & alterius. Hoc argumentum dupliciter solui potest. primo quia est contra Eudoxum qui Platonē in Egypto audiuit, & hic tenuit hominem idealem & sensibilem esse eiusdem rationis, sed germana doctrina Platonis tenet differre sicut cælum à terra. Secundo etiam respōderi potest quòd sunt eiusdem rationis in ratione repręsentandi, non autem essendi.

Vigesimū secundū Arg.

Contra quē currit hoc Arg.

Vigesimotertio, probatur non omnium esse ideas, quia sicuti se habet res arte factę ad suas causas artificiales, ita res naturales ad suas causas naturales: sed multa fiunt arte quorum non sunt ideæ: ergo multa sunt entia à natura quorum non sunt statuēdæ ideæ. Hæc ratio sumitur ex primo Metaph. quæ soluitur ab ipsomet Aristo. qui in 7. Metaphy. domum ad extra fieri ex domo existente in mente artificis, & sanitatem in ægroto fieri ex sanitate existente in mente medici, aiebat.

Vigesimum tertiū Arg. soluitur hic

Tex. 34.

Tex. 22.

Vigesimoquarto, præterea 1. Metaph. arguitur contra Platonem ponentem ideas esse numeros, quia ideata habent similitudinem cum suis ideis, cum ad earum similitudinem efficiantur: sed ideata non sunt secundum Platonem: ergo nec ideæ sunt numeri. probatur minor: quia ideata sunt potius proportiones numerorum, proportio nō est numerus, sed quædam consonantia consurgens ex concursu numerorum. Ad quod dico quòd Plato in pluribus suis libris vsus est doctrina Pythagoricorum, qui quidem per maximè erant intenti rebus Mathematicis, quæ partim sunt abstractæ à materia, partim coniunctæ: quo docendi genere vsus est Aristo. 2. de anima, vbi loquens de sensu communi quomodo potest esse quòd sit vnus, & moueatur cōtrarijs motibus, declarauit ipsum exemplo puncti qui est vnus in se consideratus, & multa in cōparatione ad lineas, sic sensus communis est vnus in se & multiplex in cōparatione ad sensus exteriores. ita etiā dixit Auer. quòd hæc potentia est vna subiecto & multiplex virtute, ita etiam oēs ideę sunt quid vnum, Quia essentia diuina quæ est summe vna & est multiplex respectu rerum prout est similitudo omnium, iccirco ideę dicuntur numeri quia sunt multa ideata, dicuntur proportiones numerorum quatenus ad factiones ipsorum concurrunt agentia remota & proxima secundum quandam proportionem vt scribitur Sapientiæ cap. 8. omnia in numero, pondere, & mensura fecisti &c.

Vigesimum quartū Arg.

Vide respōsi huius Arg.

Tex. 112.

Vigesimoquinto, præterea fit aliud argumentum probans ideas nō esse numeros: quia ex multis numeris fit vnus numerus: si ergo ideæ sunt numeri: ergo ex multis ideis fieret vna idea, quod est absurdum. Quod argumentū pōt multipliciter solui. Primo, quòd idea verbi gratia quę est in verbo Platonico dicitur cōponi ex numeris, quia illa idea quæ habet esse formale in verbo Platonico est producta ab idea quæ habet esse virtuale in mente diuina. Secundo, posset dici quòd ideæ quæ sunt in alijs intelligentijs sunt compositæ non ex numero qui est in prædicamento quantitatis, sed ex numero transcendenti, prout etiam in diuinis personis reperitur hic numerus. Tertio, dicitur quòd numerus non est compositus ex numeris sed ex vnitatibus. Sed melior respōsio est quòd hic est

Vigesimum quintū Arg.

Tex. 17. Primi Metaph.

Solutio multiplex huius Arg.

sermo Metaphysicus dicés quòd ideæ sunt numeri sicut est de sensu communi & de puero.

Vigesimum sextum Arg. diriminatur hic.

Vigesimosexto, præterea arguitur ꝙ si ideæ sunt numeri tria essent genera numerorũ, scilicet idearum, Mathematicorum, & sensibilium, sed hoc est absurdum: igitur absurdum est ponere ideas esse numeros: consequétia probatur, quia quando principiata differunt necesse est principia quoq; esse diuersa: sed Metaphysicalia Mathematica naturalia differũt: ergo ideæ istorum omniũ differunt. Hoc soluitur ex distinctione numerorum cum dictũ sit quòd triplex est numerus, scilicet numerans, quo numeramus, & numerus numeratus, dico quòd non inconuenit ponere plura genera numeri numerati, quia in Deo sunt plures vnitates, nempe sapiétia, bonitas, pōia &c. sed istæ vnitates sola rōne distinctæ sunt in Deo Mathematica, naturalia, Metaphysicalia verò constant ex vnitatibus realiter distinctis.

Vigesimum septimum.

Vigesimoseptimo, præterea primo Meth. pōt sumi hoc argumentum, si in rebus sensibilibus & Mathematicis sunt numeri, qui cōstant ex vnitatibus: igitur sicuti numeri existentes in Mathematicis sunt causati à numeris idealibus: ita & vnitates numerorum Mathematicalium sunt causatæ à numeris illis idealibus, & sic numerus erit ante vnitatẽ, quod est magnum absurdum.

Solutio Argumen.

Ad hoc dicimus verum esse numerum non præcedere vnitatem, sicuti principium non præcedit suum principiatum, quando principium & principiatum sunt eiusdem generis: sed quando sunt in diuersis generibus, non inconuenit numerum diuersi generis præcedere vnitatem diuersi generis, cum hic loquamur de numero numerato, qui alius est in prædicamento substantiæ, ab eo qui est in prædicamento quantitatis, & sic de alijs generibus.

Vigesimum octauum.

Vigesimooctauo, præterea si idea erit numerus, Quæro quomodo erit vnus, aut per comprehensionem, aut clauo, vel glutino, aut quia vna idea est potentia, altera in actu: sed nullo horum modorũ dici potest. nō primo: quia tunc ideæ non essent æternæ: nec secundo, aut tertio, quia hoc conuenit rebus naturalibus: non quarto, quia ideæ in Deo sunt eiusdem rationis.

Soluitur Argument. præpositũ.

Respondetur ꝙ cum Deus sit maximè vnus, & quia multipliciter concipitur vt est bonus, sapiens, iustus, & imitabilis ab oue à leone: & istæ multę conceptiones faciunt numerũ vel attributorum, vel idearum: & hic numerus factus est ab intellectu: quia attributa Dei non distinguũtur ex natura rei vt ait Scotus, sed tantũ per intellectum ratiocinantem: & sic patet qua vnitate numerus idearum est vnus.

Vigesimum nonũ. Arg.

Vigesimo nono, præterea si ideæ non essent numeri, tunc sequeretur ꝙ vnitas non esset principium & substantia omnium rerum, quod est contra ipsum Platonem hoc asserentem. consequentia probatur: quia ab vno quo constituuntur ideæ, & ab vno quo constituuntur res Physicæ, & Mathematicæ, non potest abstrahi communis conceptus cui correspondeat natura communis, vt hæc communis natura sit principium & substantia omniũ.

Soluitur.

¶ Ad hoc de facili respondetur quòd quando Plato asserit omnia cōstare ex vno, quod etiam Parmenides & Melissus dixerunt omnia esse vnum & immobile, voluerũt intelligere vt intellexit Homerus, sicut Aristoteles met fatetur 12. Metaph. Entia nolũt male disponi: vnus ergo princeps, & ab ip à vnitate tanquam ab agente non tanquam à materia dependent omnes numeri ideales Mathematici & Physici, & hic est intellectus & sensus omnium verorum Philosoph. & Theolog.

Cap. 6. Trigesimũ Argumen.

Trigesimo, ex primo Ethicorum sumitur vna ratio ꝙ non datur idea boni, nam ita arguit Arist. contra Platonem: vbi licet accipere prius, & posterius, ibi communis idea assignari non potest: sed in rebus bonis est accipere prius & posterius: ergo cōmunis idea boni non reperitur. Maior est Platonis qui in his non posuit ideam, & ob hãc causam neque in numeris. Minor probatur, quia in omnibus prædicamentis datur prius & posterius: ergo non datur cōmunis idea nec boni, nec substantiæ, neque etiam aliorum entium. Respondetur huic argumento dicẽdo quòd concludit contra vulgarem quandam opinionem idearum, sicut fuit opinio Speusippi, qui nedum negabat ideam boni, sed etiã accidentium, materiæ primæ, & multorum aliorum entium: sed Plato posuit ideas omniũ exemplatorum à Deo: & cum bonum sit exemplatum à Deo, sequitur ꝙ sit idea boni. Quod

Tex. 51.

etiam Aristo. concedit vt sępius dictum est ex 12. Metaph. vbi ponit duplex bonum, ducis nempe, & exercitus, & bonum ordinis in exercitu est exemplatum à bono ducis, & est idea illius: vnde eo modo quo entia sunt exemplata & producta à Deo, eo modo sunt ideæ in ipso Deo, siue æqualiter, siue secundum prius & posterius.

Trigesimũ Primũ Arg.

Trigesimoprimo, eorum quæ sunt in diuersis prædicamentis non est aliquod vniuersale cōmune, nec etiam idea vna communis, sed bonum reperitur in diuersis prædicamentis; ergo ipsius non est aliqua communis

munis idea: minor patet, quia bonum conuertitur cum ente: Maior quoque quia entia de
cem generum non habent aliquod commune genus, nam si haberent potissimũ esset ens:
sed hoc esse non potest vt probat Aristo. 3. Metaph. quia proprium generis est descendere
Tex. 10.
in sua genera subalterna per differentias formales, sed ens descendit ad prædicamenta per
differentias modales: ergo ens non est genus, sic etiam dicendum est de bono, quia quot
modis dicitur ens, dicitur etiam & bonum. Respondetur quòd duplex est idea, altera imi-
Responsio ad Argumẽ.
tationis, cognitionis, & factionis, altera existentiæ ipsius boni quod conuertitur cum en
te quod dicitur bonum transcendens, non datur idea existentiæ, sed bene datur idea cogni-
tionis, imitationis, & factionis. Trigesimosecundo, probatur adhuc quòd bonorum nõ
Trigesimũ secundum Argumen.
est vna idea: quia quorum non est vna scientia non est vna idea, sed omnium bonorum
non est vna scientia. ergo omnium bonorum nõ est vna idea. Maior patet, quia ideæ sunt
propter scientiam. minor quoque: quia diuersa sunt bona, quæ considerant diuersę scien
tię, nam aliud bonum est illud de quo tractat ars & scientia militaris, quia habet conside-
rare tempus bellandi, & aliud bonum est illud quod considerat ars medendi quia contem-
platur, puta tempus status augmenti, cibi & pharmaci. Aliud etiam bonum est quod con
siderat ars gymnastica: & sic patet non esse vnam ideam omnium bonorũ. ¶ Ad quod di-
Resoluitur Arg. præpositum.
co quòd cum duplex sit bonum aliud per essentiam quod est Deus de quo scribitur Matth.
Nemo bonus nisi Deus, & aliud per participationem de quo Boetius libro de Hebdomadi-
19. cap.
bus: Sola Trinitas est summum bonum quod purgatissimis mentibus cernitur, alia om-
P. p. quęst. 5.
nia ab ipso sunt bona per participationem. Tunc dico ꝙ ipsius summi boni non est idea,
sed est idea omnium, nec est inconueniens plurium bonorum plures esse ideas sola ratio-
ne distinctas. Trigesimotertio, præterea Arist. primo post. habet contra Platonem pon[illegible]s
Trigesimũ tertiũ Arg.
differentiam inter prædicata substantialia & accidẽtalia dicens, valeant ideæ Platonis, mõ-
stra enim sunt si sunt: & est argumentum quo vtitur Zimara verbo idea in tabula ad pro-
Cap. 35.
bandum non posse Platonem cum Aristo. conciliari. Ad quod dico quòd hæc verba sunt
Dirimitur hoc Arist.
contra Platonicos illos qui non ponebant formas inhęrentes, sed solas exemplares, & non
contra germanam doctrinam Platonis ponentis formas exemplares & inhęrentes. Trige-
simoquarto, Præterea primo de anima ait Aristo. non dari vniuersale animal contra Pla
Trigesimũ quartũ Arg. Tex. 8.
tonem: & Auer. quoque tertio de anima habet quòd vniuersalia nullum esse habent extra
animam, quia si haberent esse, tunc non esset necessarius intellectus agens, quia si poneren
tur ideæ, darentur vniuersalia habentia esse extra animam, quod Aristoteles non concedit:
Cõment. 18.
igitur dissentit à Platone in positione idearum. Dico quòd hoc argumentum est contra il
Solutio Argumen.
los Platonicos qui posuerũt ideas esse formas vniuersales habentes esse existẽtię vt ait Sim
plicius, nõ cõtra germanã opinionem Platonis ponentis in diuina mẽte, & sic ideę dicun-
tur vniuersalia ante res. Dantur vniuersalia in rebus & post res, vt ait Eustratius & Am-
Lib. Eth. cap. 10.
monius, & hæc concedit etiam Aristo. & Auer. quoniam ad hæc agenda necessario requiri-
tur intellectus agens. Trigesimoquinto, præterea Ideæ & ideata aut communicant in na-
Trigesimũ quintum Argumen.
tura, aut differunt, puta homo idealis & sensibilis: sed neutrum est dandum: igitur non
dantur ideæ. probatur minor: quia si communicẽt in materia, cum homo sensibilis sit cor-
ruptibilis: ergo & ille idealis: si verò dicis differre, contra, quia Plato ponit quòd con-
ueniunt in vna & eadem ratione: igitur conueniunt in eadem natura. Respondetur quòd
Responsio ad Argum.
homo idealis & sensibilis differunt. Primo, ex natura intrinseca, quia sensibilis cõstat ex
materia, idealis non. Secundo, quia sensibilis est corruptibilis, idealis æternus nam si
quis diffiniret, quid est homo sensibilis, diceret quòd est animal rationale: idealis autem
est imago animalis rationalis. Trigesimosexto, præterea Arist. 5. Meth. ait ꝙ vnũ in sub
Trigesimũ sextum.
stantia facit idem, vnũ in quantitate facit æquale, & vnum in qualitate facit simile, sed pro-
Cap. de vno
pter distantiam quæ est inter Deum & creaturam, nulla potest esse identitas: ergo neque
æqualitas: ergo neque similitudo: ergo in Deo secundum Aristo. nulla est idea, quoniam
Solutio Argumen.
idea requirit similitudinem rerum. Ad quòd dicitur ꝙ licet cõcedatur inter creaturam &
Deum nullam esse identitatem & æqualitatem, non tamen est concedendũ ꝙ nulla sit simi
litudo: & ratio est, quia æqualitas & idẽtitas requirunt perfectam naturã reperiri inter ea-
P. p. q. 4.
dem & æqualia, quod non requirit similitudo. Trigesimoseptimo, arguitur sm̃ Arist. 12.
Trigesimũ septimum Argumen.
Meth. eodem pacto Deus cognoscit se sicut & alia: sed seipsum nõ cognoscit per ideas: igi-
Tex. 51.
tur neque alia a se per ideas cognoscit. Ad quod dicitur quòd Aristo. concedit ꝙ ex parte

Hh 2 cogno-

cognoscentis Deus eodem modo cognoscit se & alia, sed non concedit hoc ex parte rei cognitæ. Nam creaturę cognitę à Deo non sunt idem secundū rem cum ipso Deo: quia tunc esset multiplicitas compositionum in Deo, quod non conceditur. Trigesimooctauo, Præterea Arist. 3. de Anima 39. habet quòd res materiales non possunt intelligi sine phantasia, & 2. Meth. res sicut se habet ad esse sic se habet ad cognosci: cū ergo res omnes sint cum materia: igitur sine materia intelligi non possunt: cum ergo Deus intelligat sine phantasia, etiam sine materia: sequitur quod hæc talia non intelligat: ex consequenti non habeat ideas istorum. Quod etiam confirmari potest per illud 12. Meth. quòd Deus viles formas non percipit, quia tunc eius intellectus perficeretur à vilibus. Ad hoc dicitur quòd intentio Arist. est in omnibus his locis Deum hæc talia non percipere sumendo scientiam à rebus: & intellectus qui ita intelligit phantasia indiget: non Diuinus quia omnia vnico intuitu prospicit in sua essentia. Trigesimonono, Plato cogitur ponere ideas omnium singularium, & accidentium: sed Aristo. istorum nō ponit ideas: igitur nulla est conciliatio posita inter Arist. & Plat. probatur minor: quia singularia sunt infinita, & Aristo. negat dari infinitum. Ad quod dicitur quòd multiplicatio idearum est secundum diuersos respectus ad res extrinsecas, sed non inconuenit secundum Aristo. relationes rationis multiplicari in infinitum, vt ait Auicennas in sua Methaphysica: propterea optime conciliatur Ar. cum Platone etiam in hoc. Quadragesimo & vltimo. Plato ponit per se ens, per se vnum, per se bonum: sed Aristo. impugnat dari per se ens, per se vnum, & per se bonum: quia multa sunt per se entia, per se vna, & per se bona. Nam multę sunt scientiæ per se appetibiles vt puta naturalis Philosophia, Mathematica, Metaphysica &c. Igitur nulla pōt esse conciliatio inter Platonem & Aristo. circa positionem idearum. Adde quòd S. Tho. vocat positionem Platonis de ideis esse irrationabilem, & propterea Arist. multipliciter improbat eam. Ad hoc respondet Caietanus ibidem, quòd differentia Aristo. & Plat. non est nisi verbalis. Quoniam vt placet Eustratio & D. Tho. Aristoteles inuehit contra Platonem non dari per se ens, per se vnum, per se bonum per modū speciei separatæ, sicuti datur homo per essentiam, leo per essentiam, vt tenebant quidam Platonici puta Speusippus, & si ita intellexisset Plato, irrationabilis esset sua opinio: sed lōge ab hoc sensu fuit germana Platonis opinio vt dictum est supra. Quoniam per se ens, per se bonum, & vnum, Plato intellexit Deum: quomodo etiam Aristo. intellexit 12. Metaphy. Propterea D. Tho. quærens an omnia sint bona bonitate diuina, ait quòd huic sententiæ Platonicæ Aristo. etiam concordat quòd à primo ente & bono per essentiam vnūquodq; dicitur ens & bonum: Ex his ergo omnibus patet Aristo. nō dissentire à Platone in positione idearum. Et hęc dicta sint de hac disputatione, in qua meam opinionem ita prolatam esse volo, vt vbi veritati consentanea inuenta non fuerit, ingenio venia detur, vbi autem veritatis tramitem sequuta videbitur, gratiarum debitę actiones Deo Opt. Max. habeantur in secula Amen. Romæ: Ex hospitio Sanctæ Mariæ supra Mineruam Anno Iubilei Domini. 1575.

Margin notes: Soluitur Argumentum. Trigesimū octauū Arg. Tex. 4. — Auer. commen. 52. Solutio Argumen. — Trigesimū nonum. — 3. Phys. tex. 40. Solutio Argumen. Vltimū Argumē, quod est quadragesimum. — 1. p. quæst. 6 art. 4. Solutio Caiet. Primo Eth. cap. 6. Lege Scotū pri. sēt. dist. 36. — Tex. 52. 1. p. q. 6.

Aduerte hanc Additionem esse decimam in ordine, & sub quæstione de immortalitate animæ legi debere.

VIA de animorum immortalitate multa, & præclara ingenia scripserunt, eamque ipsam prolixe, & satis subtiliter tractarunt, non oportet aliud addere, nam vbi Plato, Socrates, Pithagoras, Theophrastus, Themistius, Seneca, Cicero, Simplicius, Philoponus loquuti sunt, & inter latinos eorum Princeps D. Th. Romanus Egidius, Suessanus, & quam plures alij, omnes vna voce asserunt animos esse immortales, nihil est quod ego huic disputationi addere possim, eo magis, quod 12. Metaph. tex. 17. negotium hoc accurate egi. Auerr. quoque inter Arabes non potuit sibi persuadere animam esse mortalem: & licet discrepauerint hi grauissimi Philosophi in aliquibus, dum. ¶ Quidā in horū, cum immortalitate, ponebant quoq; vnitatem, pluralitatē autē non nulli, & immortalitatē simul, vnde de loco ēt post corporis definitionē dubitare ceperunt: quare Pythagoras incidit in illam insaniam, quod trāsmigrabāt aīæ, de corpore in corpus. ¶ Quidam aūt quod proficiscebantur ad stellas, quæ eis dominabantur prius. ¶ Alij autē voluerūt eas cōuenire in cāpis elysiis, vt refert Plutarchus, nihilominus cōclusio eorum erat

Margin notes: Doctores asserentes animam rationalem esse æternam, & immortalē. — Pythag. Plato in Gorgia. Mac Heb.

quum erat animum nostrum esse immortalem, medium quo vtebantur ad hanc astruendã conclusionem varium quoque erat. ¶ Dum quidam viam motus acceperunt dicentes, qd semper mouetur, immortale est, quia quod aliud mouet & ab alio mouetur, cum habeat ter minum motus, habebit & terminum vitæ: igitur quod seipsum mouet, quia numquam se deserit, numquam cessat moueri: propterea erit immortale: sed anima seipsam semper mouet, quandoquidem ipsa est fons, & principium motus: igitur anima ipsa immortalis erit. hac via vsus est D. Plato, vsus est D. Plato, vsus est etiam, & Cato introductus à Cicerone in lib. de senectute. ¶ Quidam vsi sunt via beatitudinis: quia anima nostra est capax beatitudinis quæ consistit in cognitione abstractorum. ¶ Quidam via virtutis, quia si anima esset mortalis, tunc nulla prorsus esset virtus, nullaq; fortitudo, & ꝙ in nullo casu quantumcumque vrgentissimo mors subeunda esset. ¶ Quidam via remunerationis, quandoquidem nullum bonum irremuneratum relinquitur, neque malum aliquod impunitum. ¶ Aliqui via vindictæ, quoniam naturale est hominibus appetere vindictam tyrannorum, & male operantium, & naturalis appetitus frustrari non potest, oportet vt debeantur eis pœnæ sm̃ sensum, quæ multoties in vita ista non videntur. ¶ Quidam via legum, siquidẽ posita mortalitate animorum, oẽs leges essent falsę, quæ statuunt ipsos esse immortales, non loquor modo de lege Moysi quam Iudæi sequuntur, & de lege nostra, quæ euidentissime asserunt animam nostram esse immortalem, sed de legibus gentilium vtputa Aegyptiorum, & Romanorum, quæ hoc etiam publice edocebant. ¶ Quidam via apparentiæ, apparent n. multotiens animæ defunctorum nobis qui viuimus, non tantum in cœmeterijs, in quibus sepulta sunt earum corpora, sed etiam in proprijs domibus, quod vtique non apparerent, si destruerentur destructo corpore. ¶ Quidam via libertatis, qua homo semper vtitur in suis operibus, quia Deus cum sit prima causa mouens & naturales causas, & voluntarias, sicut naturalibus causis mouendo, non aufert quin opera earum sint naturalia, sic mouendo causas voluntarias non aufert quin opera earum sint voluntaria, & ex hoc nascitur ꝙ anima sit immortalis, quia vtitur libertate. ¶ Quidã via simplicitatis, quia corruptio fit per hoc, ꝙ forma separatur à materia: anima rationalis, cum sit substantia simplicissima, per se subsistens, non composita ex materia & forma, & per se ei competit esse, non potest ab ea ipsum esse separari, sequitur eam esse ęternam. ¶ Aliqui via operationis, scilicet intellectionis, & potentiæ nempe intellectus qui est immaterialis, & immistus: & hæc est via rectissima, qua vsus est Arist. & S. Th. pluribus in locis suæ doctrinæ. ¶ Qui vero existimauerunt animam esse mortalem. Multi quoque fuerunt, quorũ princeps fuit Alex. qui in doctrina peripateticorum adeo magnus erat: vt nullus peripateticus esset nisi Alexandreus diceretur. hunc sequuti sunt nonnulli ex latinis, vt est Petrus Pomponatius Mantuanus in quodam peculiari tractatu suo. ¶ Caie. ex ordine nostro, qui exponens tertiũ de anima in expositione 2. cap. putauit se ad mentem Aristo. loqui, vtendo fundamento posito ab eo, in procemio primi libri de anima: si anima habet operationem propriam est separabilis, si non, non: ex quo deduxit ipsam esse mortalẽ ad mentẽ Arist. ¶ Portius quoque Neapolitanus, in quodam libello de mente humana, substinuit tandem opinionem, confirmando idem fundamentum, quia cum anima sine phantasmate intelligere non possit, sequitur ipsam interire ad corporis desfinitionem: & hoc voluit Ar. quoque primo Phys. vbi dicit se tractare velle de formis naturalibus, aut de formis, & corruptibilibus speciebus in posterius demonstrandis dicemus: & inter istas formas corruptibiles ponit animam rationalem. & 2. Phys. quoque declarans quomodo natura dicitur de forma, & de materia, & ꝙ forma non separatur à materia nisi ratione, anima cum sit forma humani corporis, & est natura: sequitur quod nõ separatur à materia sm̃ rem, & sic perit perempto corpore. 4. Phys. quoque probans Ar. ꝙ forma non sit locus, vtitur hoc medio. locus separatur ab eo cuius est locus, sed forma non separatur, igitur &c. Cum ergo anima sit forma: sequitur ipsam esse inseparabilem. 8. Phys. volens declarare quomodo motores cælorum sunt immobiles assumit istam propositionem, principia quæ mouentur per accidens: sunt corruptibilia. sed anima mouetur per accidens ad motum corporis, sequitur igitur eam non esse æternã ad mẽtem Arist. Vtitur quoque argumento cõmuni assumpto ex primo de cælo, quod generatur est corruptibile, anima generatur: quia iam incipit, cum non sit æterna à parte ante: ergo nec erit æterna à parte postea. Est quoque principium in Philosophia Ar. ꝙ infinitum

Lib. 4. De Placitis Philosoph. cap. 7.
In Phædro, qui intitulatur de pulchro.
Archelaus.
Orpheus.
Pseusippus.
Apuleus.
Solon.
Porphyr. in lib. de Philosophia responsorum.
Calcidius in comm. thimei.
Iamblicus.
Ar. 1. de aia Tex. 12.
2. cont. gent. cap. 51. p. p. q. 75. art. 6. & in q. de animaq. 14.
Doctores asserentes animam mortalem.
Tex. 12.
Tex. 11.
Portius.
3. de anima.
Tex. 20.
Tex. vltimo
Tex. 21.
Tex. 17. ¶
Tex. 52.
Tex. 116.

nitum in actu non datur nec in superioribus, nec in inferioribus, quia in superioribus est ordo. & vbi est ordo, ibi est prius, & posterius, & perfectum, & vbi sunt hæc non est infinitum, in inferioribus quoque non datur infinitum, quia 3. Phys. probat Philoso. neque in quantitate continua, neque in discreta dari infinitū: si animæ nostræ essent æternæ, essent multiplicatæ in numero, & sic infinitæ actu quod est falsum, quia 3. cæli dicitur ꝙ formis inquantum formis repugnat infinitas. ex Metaph. habetur locus circa finē 7. ꝙ destructo toto non remanent nisi partes materiales, & elementares, & in 12. Metaphy. habetur ille locus. ꝙ felicitas inest Deo perpetuo, nobis autem pauco tempore. & infra probans vnitatē cæli & Dei, ait ꝙ si essent plures cæli, ut homines, tunc cælum haberet materiam, sed animæ sunt plures: ergo habent materiam, igitͬ non æternæ. addit quoq; ꝙ si Ar. agnouisset æternitatem animorum, per aliquod medium cognouisset, sed non reperitur hoc medium, quia non ex operatione quæ est vegetare, sentire, & intelligere, quæ omnia sunt corruptibilia, & præcipue intelligere de quo Ar. ait primo de anima, corrumpitur quodam interius corrupto, & si dicis ꝙ corrumpitur pro hoc statu, & non pro alio, contra quia Ar. non cognouit alium statum præter istū, quo est in corpore, non cognouit etiā æternitatem animæ per mobile, quia mobile eius corrumpitur quod est corpus: si cognouit aliquo alio medio, vel illud est sensibile, vel intelligibile: non, 2. quia Ar. procedit ex sensatis, & animam esse immortalem contradicit sensibus. Addit adhuc ꝙ forma æterna semper producit suū opus æqualiter: si ergo anima esset æterna, semper æqualiter intelligeremus in pueritia, in iuuentute, & senectute: quod nō constat esse falsum. aduersatur dicit istam conclusionem de immortalitate animæ, multis principijs Philosophiæ, quorum primum est, ꝙ æternum non pōt vniri immediate rei corruptibili, sed anima immediate vnitur rei corruptibili: igitur æterna esse non pōt. 2m est, quia omne quod fit, mediante motu producitur, sed quæ motu fiunt, tempore marcescunt: ergo anima non pōt esse æterna. Tertiū principium est, ꝙ æternum non pōt perfici à re corruptibili, sed anima perficitur à rebus corruptibilibus, cū perficiatur ab intelligibilibus materialibus 3. de anima. Quartum principium, qđ immortale non pōt esse principium nutritionis, augmenti, & sensationis, sed anima humana cū sit eadem nutritiua, sensitiua, & intellectiua, est principium formale nutritionis: igitur non est vere immortalis. Quintum principium, ꝙ definitio non potest separari à definito: sed esse actum corporis &c. est definitio animæ vt anima est: igitur dempto corpore nō erit amplius aia. Sextū principiū est, ꝙ nihil est ociosum in natura, si aia esset imortalis, tunc esset ociosa: quia non habet corpus, quod moueat, & phantasmata, quibus intelligat. Septimū, ꝙ habetͬ primo de gener. contra illos qui dicebāt aīam generari ex atomis dicebat Ar. contra, qm̄ isti negant oēs sensus, & sic concludebat animam non generari ex atomis, nec aliquo alio modo fieri ex nihilo, quia ex nihilo nihil fit ex cōi cōsensu Philosophorum: igitͬ qui ponit aīam æternam, vel fieri ex nihilo, vel eam intelligere sine phantasmate negat oēs sensus: propterea concludunt multi Philosophastri discipuli huius prænominati aiam esse immortalem sola reuelatione fieri, & fide teneri, & non in via naturali, & Philosophorum.

¶ Sed horum opinionem arbitror falsam, & contra veritatem, cum dicat D. Th. super Boetium de trinitate, quod si quid in dictis Philosophorum inueniatur cōtrariū fidei, hoc non est philosophiæ, sed magis Philosophiæ abusus ex defectu rōnis. vnde concludit ꝙ ea quæ sunt fidei non sunt contra rationem naturalem, & contra sensus, sed supra rationē naturalem & supra sensus, quandoquidē ea quæ naturaliter rationi sunt insita, verissima esse constat, in tm̄ vt nec ea esse falsa sit possibile cogitare, nec id qđ fide tenetur, cum tam euidenter diuinitus confirmatum sit, fas est credere esse falsum. quia igitͬ solum falsum vero contrarium est, vt ex eorū definitionibus inspectis manifeste apparet, impossibile est illis principijs, quæ ratio naturaliter cognoscit, veritatem fidei aduersari, ex quo colligitur oia argumenta quę aduersantur his quę sunt fidei non procedere ex principijs, quæ sunt naturaliter nota, & ob hoc non habent vim demonstrationis, sed sunt rōnes probabiles, vel sophistici, hinc de facili solui possunt. ¶ Vnde in concilio Lateranensi habetur, Cumq; verum vero minime contradicat, oēm assertionem veritati illuminatæ fidei contrariā omnino falsam esse definimus, & vt aliter dogmatizare non liceat, districtius inhibemus, oēsq. huiusdi erroneis assertionibus inhęrentes, tanq̄ hæreticos vitandos, & puniendos fore decernimus. ¶ Illud aūt quod subdit hęc opinio, animā esse immortalem sola fide, & reuelatione teneri,

Marginal notes:

Tractatu de infinito. S. Tho. p. p. q. 7. ar. 3. Tex. 69. Tex. 39.

Tex. 63.

Sermo verus est vt sit cōformis rebus. 8. Phys. Tex. 15.

Ab æterno nihil nouū prouenit 8. Phys. Tex. 19. Tex. 7.

Tex. 58. Primo Phys. Tex. 47.

Opinio Philosophastrorum.

Q. 2. ar. 3.

Quòd anima sit immortalis, nō contrariatur sensibus, licet sit supra sensus.

Sess. 8. sub Leone 10.

teneri, quod etiam quidam alius doctor non est veritus asserere, dicens se nescire animam esse immortalem, sicut nescit mysterium trinitatis, & verbum caro factũ est, vnde hæc omnia fatetur se credere sicut credit reliqua mysteria fidei, & mysterium prædestinationis, & reprobationis: hoc enim dictum periculosum & temerarium arbitror etiam esse, qñquidẽ multa reperiuntur argumenta ex principijs Philosophiæ quæ vere demonstrãt animæ immortalitatem apud intellectum recte dispositum, & non proterue obstinatum, vt est argumentum quod sumitur ex operatione propria, quæ est intelligere, qđ non recipitur in corpore, nec expletur per corpus, & etiam illud quod sumitur ex appetitu solido & constanti, qua naturalitate appetit semper esse vt excellentissimum bonum: & illud quoq; sumptũ ex intellectu, qui est pars potestatiua ipsius animæ, vnde & veritate coactus oppositũ scripsit soluens argumenta Scoti: scimus enim quod Ar. docet acribologiam mathematicam non in omnibus esse expetendam, siquidem de rebus arduis, & diuinis satis aliqñ est probabiliter dicere: vnde Augustinus asserit Philosophos quosdam naturali ratione animę immortalitatem inuenisse, licet pauci sint: & Chrysostomus clamat, qui Philosophi de animæ immortalitate dubitent, eos dubitare arbitramur, an in meridie sit dies: & lib. confess. scribit idem Aug. nisi credidissem restare post mortem animæ vitam, & actus meritorum qđ Epicurus credere noluit. Epicurus palmam in animo meo accepisset. sunt igitur argumenta in se euidentia, & certa quæ demostrant animæ immortalitatem, & non sola fide, & reuelatione illam tenemus, vt asserit hæc opinio.

In Ep. ad 16. cap. 9.

Animi immortalitas non sola fide tenetur.

In p. p. q. 75. in exp. ac. 6. 2. Metaphy. Tex. 11. 13. de trinit. cap. 9. Et Homil. 4. de proui. libro 6.

¶ Posuit tertiũ dictũ in sua assertione, in Philosophia naturali non habemus animæ immortalitatem: hoc etiam dictũ præsumptuosum, & sine ratione emissum iudico, qñquidem per viam naturalem non intelligenda venit ea tm̃ via quam Ar. nobis scriptam reliquit, sed ea quæ procedit ex principijs notis lumine intellectus agentis: & iam scimus quòd naturale dr̃ aliquando obiectiue, quia est de obiecto naturali, vt est physica, quæ est de obiecto naturali, & mobili: aliquando effectiue, & sic intelligitur omnis scientia, & cognitio quæ oritur in nobis ex causa efficiente naturalis, puta ex lumine intellectus agentis, & sic metaphysica, & mathematica scientiæ naturales dicuntur, & sm̃ hanc cognitionem & viam naturalem effectiue, dicendum est multos Philosophos inuestigasse, & inuenisse immortalitatem animæ: quod confirmat Concilium Lateranen. supra citatum dicens, hæreticum esse asserere ex principijs Philosophiæ animam esse mortalem: his verbis cum diebus nostris nonnulli ausi sint dicere de natura animæ rationalis, ꝙ mortalis sit, aut vnica in cunctis hominibus, & aliqui temere philosophantes sm̃ saltem Philosophiam, verum esse asseuerant, sacro approbante Concil o damnamus, & reprobamus oẽs asserentes animã intellectiuam mortalem esse, aut vnicã in cunctis hominibus.

Eliditur tertium dictũ opinionis aduersæ.

Multi Philosophi naturaliter cognouerunt animæ immortalitatem.

¶ Vltimum dictũ quod asserebat opinio prædicta, quod anima non est immortalis in via Philosophorũ, hoc enim magis temerarium, & præsumptuosum mihi videt', cum in principio huius ADD. tot illustres Philosophos narrauerim asserentes animam esse immortalem, quomodo ergo in via Philosophorũ non est immortalis, nonne Plato fuit Philosophus? nonne Themistius, & Theophrastus? & cæteri quã plures, qui philosophice loquentes affirmarunt, ꝙ qui animam mortalem existimat is statim negat Deũ humanarũ rerum esse, & prouisorem, & Iudicem, vt Cicero probat, quia nulla natio tam fera est, quin Deum habendum sciat, ita apud oẽs gentes cõmuni consensu firmatum est animos defunctorum interitu esse liberos, quã oĩno rem funeris cærimonijs testatã esse voluerunt: nec .n. corporibus impartirent, nisi animos sacros esse, ac diuinos in animum induxissent. diceret forsan, ꝙ per viã Philosophorum intelligit viam Ar. qđ falsum tñ est, vt supra ostendimus.

Impugnatur vltimum dictum aduersæ opin.

Lib. de senectute & in tuscula.

¶ Amplius, Tho. noster Aquinas doctissimus Philosophus ex Ar. principijs deducit ipsam aĩam esse immortalem, & multis argumentis, & authoritatibus ipsius Ar. corroborat, & in vtramq; partẽ magna argumẽtorum copia vtit', adeo vt in qq. disputatis viginti & vnũ argumenta soluat, & in p. p. tria, & in alijs locis suæ doctrinæ multo plura, & Augustinus Niphus Suessanus vir ingenio, & doctrina sua tẽpestate clarissimus, oĩa argumenta Petri Pomponatij soluit in tractatu quẽ edidit contra ipsum, & multi alij sapientissimi interpretes Ar. sustinent ipsum pro comperto habuisse aĩam esse immortalẽ.

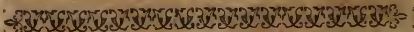
p. p. 75. ar. 6. 2. cont. gent. cap 55. & 79. in q. de aia q. 14. & in multis alijs locis.

¶ Quãuis Scotus Doctor subtilis, & Henricus ante ipsum scripserint, ꝙ dubium est quid Ar. circa animorũ immortalitatẽ senserit, quia varie loquit' in diuersis locis, & habuit diuersa principia, ex quorũ aliquibus videtur sequi vnũ oppositũ, & ex alijs aliud, vnde probabile est, ꝙ in illa conclusionem

4. sent. dist. 43. q. 3.

cluſionem ſemper fuerit dubius,& nunc magis accedit ad vnam partem,nunc vero ad aliam
ſecundum quòd magis tractabat materiam conformem vni parti, magis quam alteri : neq;
omnia dicta aſſertiue ab Ariſto. fuerant probata per neceſſariam rationem naturalem, ſed
ſrequenter non habebat niſi quaſdam probabiles perſuaſiones, vel vulgarem opinionem
præcedentium Philoſophorum. ¶ Et quamuis argumentum illud de infinitudine anima-
Iacobus Naclautus in q. de immortalitate animæ. rum, videatur magni valoris, & laboret Auctor in ſolutione ipſius, vt patet in reſponſione
ne ad octauum argumentum, nec reſponſio appareat quietare intellectū: propter quod fue
runt aliqui dicentes, quòd ſi Ariſt velit ſubſtinere omnia quæ ſcripſit in doctrina ſua, ne-
ceſſarium eſt fateri incompatibilia,& contradictoria, quia hæc duo ſimul ſtare nō poſſunt,
Anima eſt immortalis, & mundus eſt æternus,vel errauit de perpetuitate mundi, ſicuti er-
rauit in veritate. ¶ Vnde mirantur etiam nonnulli,& dicunt ſe neſcire quomodo in doctri
q 46. ar. 2. p. p. na S Tho. ſuſtineri poteſt, mundum poſſe eſſe ab æterno, & animos eſſe immortales, &
numerata ſine circulo, & impoſſibilitatem infinitatis in actu ſimul etiam per accidens, ni
ſi concedendo quòd mundus potuit eſſe ab æterno, ſolum quo ad ſubſtantiam conſtantem
ex quinque corporibus ſimplicibus, & quo ad motum cæli,& generationes omnes,præter
humanam, aliter euitari non poteſt, quin aut ſit infinitum in actu,aut recurrere ad mira-
cula ponendo vnum hominem infinito tempore vixiſſe, & à certo tempore generaſſe,& ſic
etiam non ſaluaretur generatio humana æterna, ſed ſolum humana ſpecies in illo homine.
¶ His addunt aliud argumentum quod illis fortiſſimū, & achilles videtur, quo & ego ali-
quando vſus ſum in publicis diſputationibus argumentandi gratia: ſiquidem 3. de anima
Tex. 6. Ariſt. probat intellectum non eſſe actum corporis ſeu organi corporei, quia tunc eſſet cali
dus, & frigidus, quo ſtante ſequitur ipſum eſſe generationi, & corruptioni obnoxium, hic
eſt proceſſus eius. huic annectunt aliam minorem ipſius etiam Ar. 2. de anima, ꝗ rationa-
Tex. 4. lis anima eſt actus corporis phyſici organici &c igitur id quod ſequitur. Nec valet, dicūt,
quòd propoſitio intelligitur de actu educto de ſinu, & gremio materiæ, modo anima non
educitur de potentia materiæ,quia ſic etiam poſſet obijci Ariſto. ꝗ tunc intellectus eſſet ca
2. de gener. animalium, cap. 3. lidus, aut frigidus, & generabilis, & corruptibilis ſi eſſet actus corporis eductus de poten
tia materiæ,modo aūt intellectus deforis venit, propterea nihil concludit in illa probatio-
ne. hoc argumentum licet aliq̄ difficultatem ſecum gerere videatur in doctrina Ar. ſcio tm̄
hoc, & infinita alia ſi infinita fieri poſſent, nullius eſſe momenti,atq; valoris,& a doctis vi
Sub Leone 10. ſeſſione 8. celebrata 19. decemb. 1513. ris de facili ſolui, tum ex naturali philoſophia, tum ſm̄ Ar. principia, eo magis cum hoc
affirmet ſacra ſynodus lateranenſis diſtricte præcipiens omnibus, & ſingulis Philoſophis
in vniuerſitatibus ſtudiorum generaliū, & alibi publice legentibus: quia cū Philoſophorū
principia, aut concluſiones in quibus à recta fide deuiare noſcuntur,auditoribus ſuis lege-
rint, quale hoc de immortalitate animæ, aut vnitate, & mundi æternitate,& alia huiuſmo-
di, teneātur eiſdem veritatem religionis Chriſtianæ omni conatu manifeſtam facere, & per-
ſuadendo pro poſſe docere,ac omni ſtudio huiuſmodi Philoſophorū argumenta, cū omnia
ſolubilia exiſtant,pro viribus excludere, atque reſoluere: quæ & ego hic ſoluerem, ne rei
de qua quæritur magnitudo peculiare, & grande ſatis exigeret volumen vt multi fecerunt,
qđ à me has breues additiones annectente,nō ſine legentium moleſtia fieri poſſet,quas qui-
dem additiones non noſtro arbitrio, ſed aliorum precibus, præclariſſimo huic operi con-
iungere conſtituimus, obidq; præter noſtrum morem nullo rerum facto examine, quaſi
Quæſt. 10. abortiuo partu in lucem edidimus, tum quia hæc omnia, & multa alia his difficiliora in
quæſtione habita à nobis ſuper decimum ſeptimum contextum 12. diuinorum quam cum
alijs diuino fauente numine quamprimum typis mandare conabimur,fuſius ſoluimus.

F I N I S.

REGESTRVM.

ab A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh

Omnia ſunt integra folia.